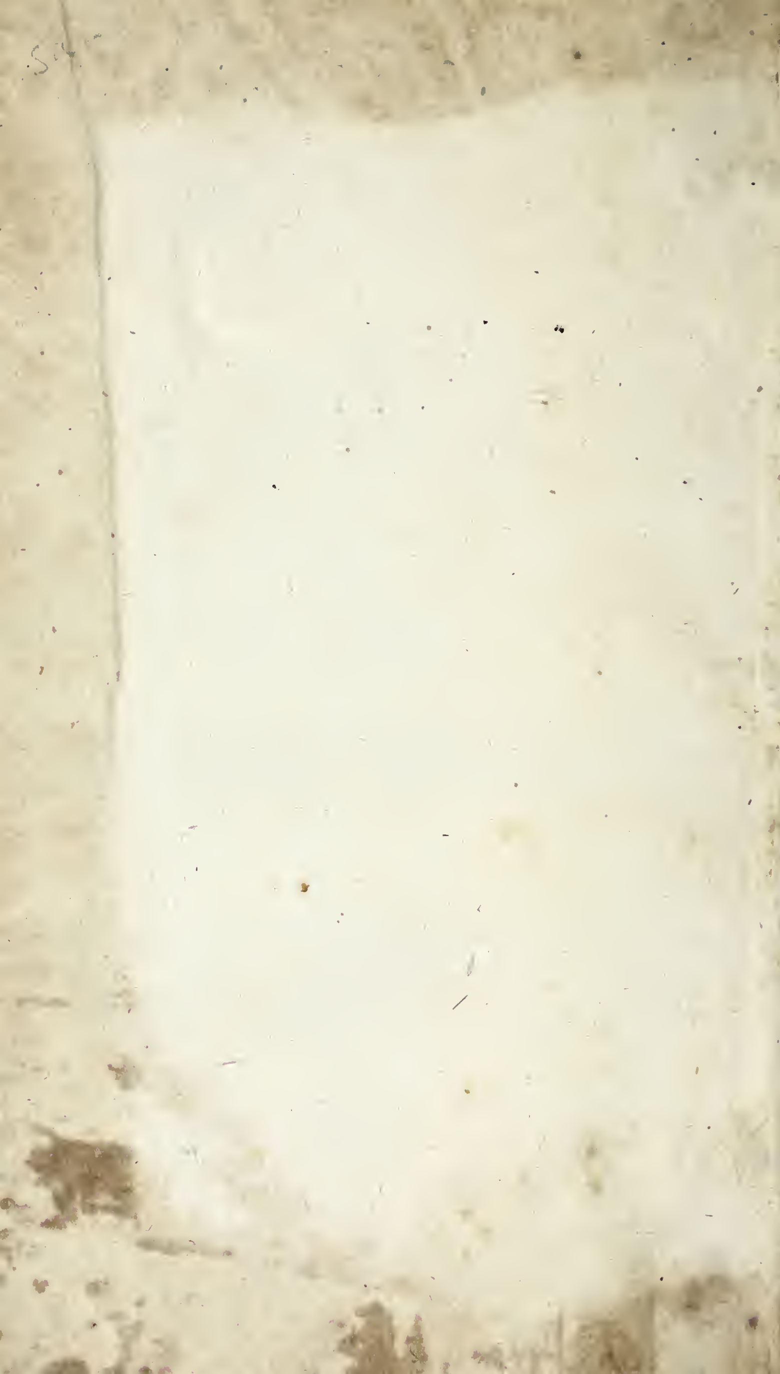

M. A. M. P.

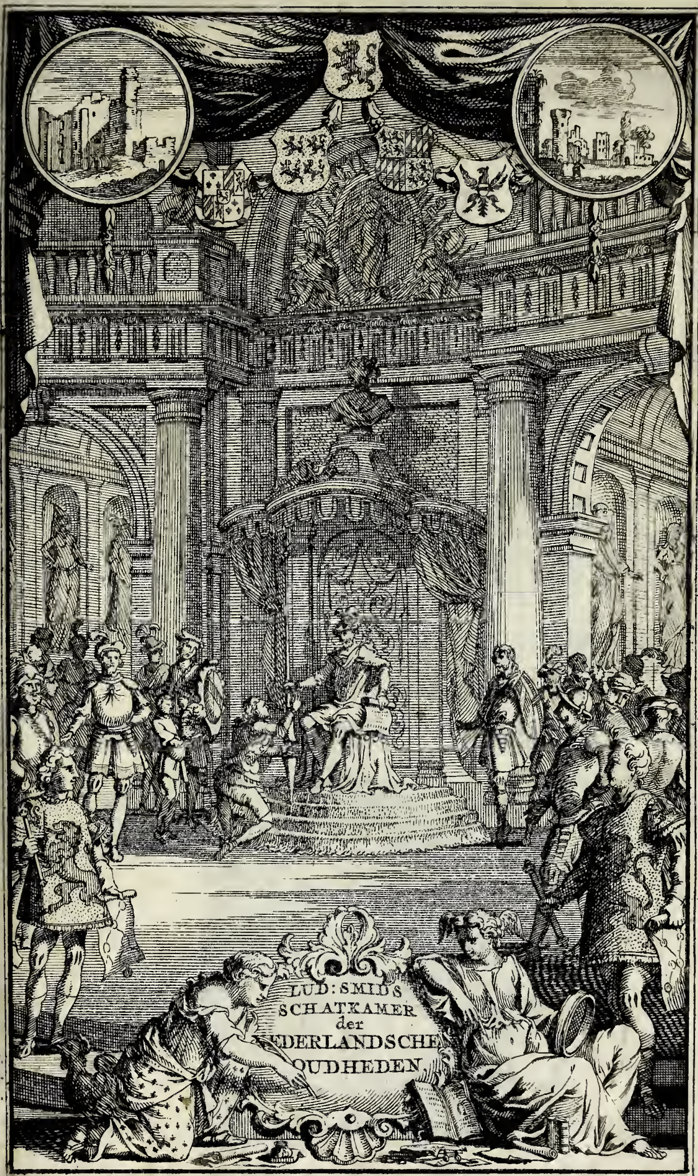
VERKLAARINGE

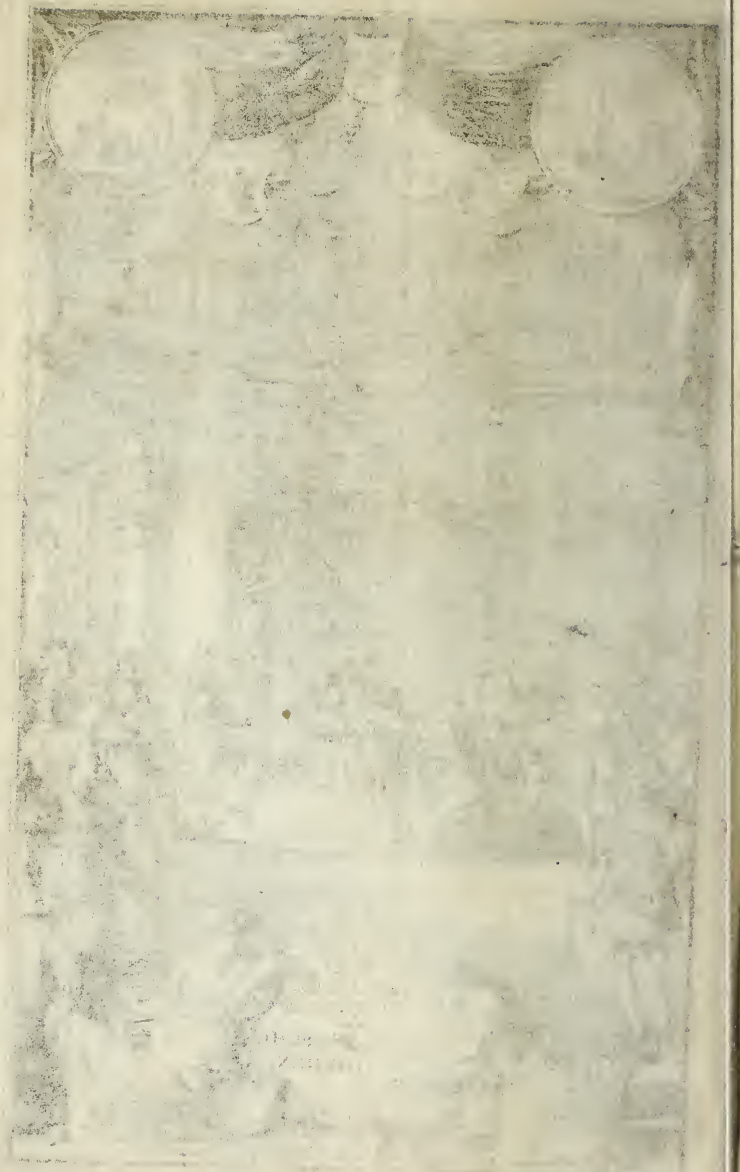
der

TITELPRENT.

H *Istoriekunde*, die het pit en merg der zaaken,
Genoopt door *naarstigheid*, ons kenbaar weet te maaken,
Beslaat dén voorgrond; wat gy verder by hen ziet
Heeft zyn betrekking op 't geen voortyds is geschied.
Graaf *Arnoud* schenkt zyn zoon, (wel eer, in arren moede,
Zyn hof en land ontzegd,) het ad'lyk Brederoede.
Dies *Sifrid* 's vorsten gunst staaft met een dieren eed;
Waar op zyn vader al het ongelyk vergeet,
Door hoofsche vleyers hem ontydig aangedraagen.
Een sleep van *Ridderen* aanschouwt dit met behaagen,
Van *Baanderheeren* en van *Knaapen*, weits in pracht,
Verzeld, en noodig by deez' plechtigheid geacht.
Den top der zetel toont u *Claudius*, een Vader
Van 't Vaderland, een held wiens leevensloop veel nader
Deed blyken aan de magt van Romens dwinglandy
Dat zich geen Batavier ooit vleid tot slaaverny.
De marm're beelden, die uw oogen voorts beschouwen,
Zyn oude *Graven*, of gewettigde *Landsvrouwen*,
Wier Willekeuren en Gunstbrieven tot bescheid
En richtsnoer strekken aan het ampt der Achtbaarheid.
De Wapenschilden, die hun stam te kennen geeven,
Zyn van vyf Vorsten, tot die waardigheid verheeven;
Als *Aquitanië*, voorts *Henegouwen*, thans
Volgt *Bei'ren* en *Bourgonje*, een stamhuis dat den glans,
Van 't schitt'rend graaflyk goud in 't oog niet kost verdraagen;
Wat lei Filips de Goede aan vrouw Jacoba laagen,
Eer hy die Ryksvorstin haar wettig erf ontroofd'!
Hier na volgt *Oostenryk*, dien 't cierſel glydt van 't hoofd:
Deez dacht dit Land gelyk een wingewest te stieren.
Neen, Dwingelanden der beroemde Batavieren,
Hoe menigmaal hebt gy hun dapperheid gevoeld,
Doch nooit uw heerschzucht naar uw lust met haar gekoeld!
Aloudheids minnaars, 't geen'er nu noch rest te ontvouwen
Is in de ronden, die twee trotsche *Hofgebouwen*,
Ten deele reeds gesloopt, door bitsche woede en nyd,
In 't Kaas en Broodspel, of door de alverslinb're Tyd.

Pr. VAN LOO.

LUD: SMIDS
SCHATKAMER
der
NEDERLANDSCHE
OUDHEDEN
J. Schynvoet del: et fec:

LUD. SMIDS, M. D.

SCHATKAMER
DER
NEDERLANDSSE
OUDHEDEN;
OF
WOORDENBOEK,

Behelsende

NEDERLANDS

Steden en Dorpen, Kasteelen, Sloten en Heeren Huysen, Oude Volkeren, Rievieren, Vermaarde Luyden in Staat en Oorlogh, Oudheden, Gewoontens en Lands wysen.

Vercierd met LX Verbeeldingen, van soo geheele als vervallene Heeren Huysen, Sloten en Kasteelen, meerendeels geteekend door ROELAND ROCHMAN.

Nevens een *Bladwyser*, in de gedaante van een *Land-Chronyk.*

T'AMSTERDAM,

By PIETER DE COUP, Boekverkoper in de Kalverstraat, in Cicero, 1711.

Aan den HEER

CHRISTIAAN van HOEK,

OP DE

JAARGETYDE

VAN SYN

E. GEBOORTEDAGH,

den 13 Junii, MDCCXI.

MYn Junius, 'k ſtaa ſtill; hoe ſal ik het verlangen
Uitdrukken, en de vreugd, met heden u te ontfangen
In ſulk een friſſe lucht, aan Vechtſtrooms groene boord!
Dagh, die my 't allermeeſt in uwe maand bekoord,
Waar in ik magh VAN HOEK, en ook my ſelf, verjaaren.
Waar ſagh men ooit een knecht dus met ſyn meeſter paaren!
Wat vriendelyker ſter verſcheen toch op deeſe uir?
Geen Mars, geen (*a*) Chronius; maar Venus of Merkuir,

(*a*) *Chronius*, Anders Saturnus; even als Mars een treurige en ongelukkige geboorte ſterre; daar, in het tegendeel de ſterren van Venus en Mercurius geluk en vreugde mededeelen.

Of beide; op wiens verſoek de (*b*) Spinſters aangedreven,
Al ſingende de draad begonnen van ons leven.
Terwyl ſy Atropos van beider levens draad,
Uit Jovis hooge laſt, voorſchreeven haare maat.
Heer CHRISTIAAN, ik kan myn blydſchap niet betoomen,
Myn boeſem is te vol; ik voelſe al overſtroomen;
Wat ſegh ik heden op het feeſt van uw Geboort?
Het lof van OUDER HOEK is meer als eens gehoord,
En meer als eens heb ik dat heerlyk buiten leven,
Te Loenen aan de Vecht, ten hemel opgeheven.
Als ik Heer CHRISTIAAN en Heer ANTONI vond
My tegenkoomende, in een lieven avondſtond,
Ontrent de Waterkom, en by de ſpartelviſſen;
By wien ik Amſteldam kan ſonder hertſeer miſſen:

Ja,

(*b*) *Spinſters*, Daar ſyn 3 Suſteren, de Spinſters, ſegt men, over het menſlyk leven; Klotho woeld de ſtoffe om de ſpinrokken, Lacheſis is aan het ſpinnen, en Atropos komt, met de knipſchaar, de draad afkorten.

Ja, meer als eens deede ik u, door de Lindelaan,
Met uw (*c*) Brood-draager, naar den graagen Kerper gaan.
'K bekroonde, ook meer als eens, uw Jaargety met wenſſen,
En ſtelde uw Buitenruſt voor 't woelen veeler menſſen,
Die, nooit vernoegd, aan geen uitſpanning leenen 't oor,
Maar, als (*d*) Ixion, ſyn geklonken aan 't kantoor.
Wel aan! 'k min de Oudheid ſoo der Grieken als van Romen;
Daar plag, op 't jaargety, geen leêge hand te koomen;
Daar moeſt men offren; daar quam neef en boeſemvrind
Met giften kampen; elk ſocht meeſt te ſyn bemind.
Myn Heer! Verjaargenoot! Mecenas! gun my heden,
In 't overoude ſpoor, van dit gebruik te treden,
Staa toe dat ik u dan verjaar, op OUDER HOEK,

 Met

(*c*) *Brood-drager*, Een hond, gewend, een mandje vol wittebrood naar den vyver te draagen, om de kerpers te ſpyſen.

(*d*) *Ixion*, Eene der verweeſene zielen in de helle der oude Dichteren; wegens ſyn bedrevene boeve-ſtukken, aan een altyd omdraayend rad gebonden.

OPDRAGHT.

Met goud? och, ſoek dit by geen Schryver! met een Boek;
Een Boek vol Oudheên, dat ik, met uw welbehaagen,
Op onſe jaardagh, u eerbiedigh op kom draagen.
'T raakt Holland en het Sticht: haar Huyſen, Sloten, Steên,
Met Frieſlands ruime naam bepaald in 't algemeen.
Trek toch geen hand te rugh; wil deeſe gift niet laaken;
'K hoop, myn SCHATKAMER ſal u leeren en vermaaken:
Het ſchrift vermaaken; met gevallen van ons land,
En 't printwerk leeren, dat 'er niets blyft in ſyn ſtand.

Lud. Smids. M. D.

DUM TERIMUR, SPLENDEMUS.

VOOR-

VOOR-BERICHT.

O WREEDE NOOD-DWANG, MET GEEN REDEN TE VERSETTEN,
VERMOEY ME TOCH NIET MEER; SET EENS MYN PEN EEN PERK!
WAAROM MYN SCHRYFLUST, LANG VERSTOMPT, OP NIEUWS TE WETTEN?
VOLDEEDE IK ROME EN EIST NU NEERLAND ANDER WERK?
WEL AAN; WY WILLEN GRAAGH ONS AAN HAAR ROEM VERSLAAVEN,
DE KEISERS PAARENDE MET HAAR ROEMRUCHTE GRAVEN.

Aar ſal, daar moet dan iets weder geſchreven worden; want dat is, gelyk het blykt, in my en veel andere, een noodlottige dwaasheid, ja een onafkeerlyke raſerny en dulligheid. Hoe? is dat hard in uw ooren, ſoo luiſter naar onſen *Weſterbaan*, ſpreekende op deeſe manier, in ſyn deftigh *Lof der Sotheid:*

Sy ſyn van 't eigen deegh, die boeken uit doen gaan,
Om dat ſy naar een Naam, *die nooit en ſterve, ſtaan;*
En meenen dat te ſyn de wegh naar 't eeuwigh leven.
Aan alle deeſen heb ik vry al veel gegeven,
Maar allermeeſt aan die, die, vol van 't malle vier,
Met enkle beuſelen beſmeeren het papier:
Want die geleerdelyk iet ſchryven wil of maaken,
Dat maar aan weinige Geleerde *mooge ſmaaken,*
Waar over hy het oogh van niemanden en vrees;
Het ſy dat Perſius *of* Lelius *het lees,*

Sou

Sou 'k eer beklaagens waard als voor gelukkigh achten;
Om dat hy altyd heeft een kruis in ſyn gedachten:
Want deeſe hebben ſtaagh de pen en hand gereed.
Hier diend wat af te ſyn, en daar wat aangeſmeed,
Dit moet wat ſyn verſteld, en dat heel weghgenoomen;
Dit diend hier wel van daan, daar ſou het beeter koomen:
En als 't nu honderd maal de vrienden is vertoond,
En als men 't thien jaar lang heeft van de Pers *verſchoond,*
Soo vinden ſy haar ſelf noch niet voldaan naar wenſſen.
Dus ſtaad een ydel loon (de lof van weinigh menſſen,)
Hen dapper dier. Hierom is ſoo gewaakt, gebraakt,
En ſoo veel ſlaaps gemiſt (die meeſt den mens vermaakt)
Hierom ontſienſe'er niet te ſitten klappertanden,
En lyden ongemak aan voeten en aan handen;
Dit koſt haar ſoo veel tyd en ſoo veel kruis en ſweet,
Soo veele quellingen en allerhande leet,
Verlies van ſchoonheid en van haar geſonde leeven;
Hier aan ſoo hebben ſy haar leep en blind geſchreeven;
Dit heeft hen arm gemaakt, van alle luſt geſpeend,
In nier en blaas verwekt een pynelyk geſteent;
Dit heeft hen ouderdom, lang voor den tyd, gegeeven,
En, aan een vroege dood, doen wiſſelen hun leeven:
Voegh hier noch verder by, 't geen ik niet ſeggen kan.

Dit wegens de nimmer ſatte ſchryfluſt.

Maar ontrent de ſtoffe? ik heb het reeds geſegt; welk anders als NEERLANDS OUDHEDEN; aangeſien die van *Rome* en *Griekenland* in myne OVIDIUS, KEISERS en KEISERINNEN, GALLERY, &c. volkoomen haar beurten hebben gehad.

Maar wederom, de ſtoffe ſal die weeſen, of algemeen, of byſonder? als by voorbeeld,

Van de VOLKEREN?

Neen; dat is ons genoegſaam geopenbaard en opgegeven, door *Kluverius*, in ſyn *Vetus Germania*; door

Kirch-

Kirchmayer, over *Tacitus*, *de Germanorum Moribus*; door *Schildius de Cauchis*, *Oudenhoeve van de Cimbers*, *Junius*, &c.

Van haare SEDEN en GEWOONTENS? Neen; want wie schreef beter als gemelde *Kirchmayer*? wie toch beter als *Scedius*? deese over de *Godsdienst* en de voorige over *Staat* en *Oorlogh*.

Van de STEDEN, DORPEN, VLEKKEN en CASTEELEN? Ook niet; immers wie is hier nauwkeuriger als *Boxhorn*, onder onse vaderlandsse, en wie opmerkender als *Guicciardin*, onder de vreemde en buitenlandsse *Aanteekenaars*? om nu niet te reppen van de *Mengelingen* in het *Stedeboek* van *W. Blaeuw*, en de bysondere *Schryvers* over bysondere Steden, *Ampzing*, *Balen*, *Bleiswyk*, *Orlers*, &c.

Of eindlyk van de REGEERDERS? Maar, geensins; nademaal wy de Levens der *Biskoppen* van *Uitrecht* seer uitvoerigh beschreven vinden, by *Beka* en *Heda*; en wat aangaat de *Graven* van *Holland*; vol syn we, tot aan de keel, met de *Vertellingen* van *Melis Stoke*, *Veldenaar*, *de Gouwenaar*, *Wachtendorp*, *Scriverius*, *Goudhoeve*, &c.

Wat is'er dan voor den nieuwsgierigen *Leeser*, sonder eenige walging te verwekken, by u op te dissen? Altoos niets *Nieuws*, maar alles uit de gemelde Schryvers getrokken, en, in de gedaante van een *Dictionarium*, of WOORDENBOEK, tot een lichaam gebracht: doch eenigsins opgehelderd met eenige nieuwigheden, my van Lieden van aansien en kennis (soo door geletterde Sendbrieven, als door een uitpluisende zamenspraak) by geset.

In dit Woordenboek dan, gelyk gy siet, met den titel van SCHATKAMER opgepronkt, sal de Leeser, volgens de rang van A. B. C. konnen vinden veel ou-

de

de *Volkeren*, die *Neerland* hebben aangedaan en daar in genesteld; allerhande *Steden*, echter meest Hollandsse, nevens haare Stichtingen, Oudheden en Wisselvalligheden; verscheidene *Gewoontens* van Trouwen, Lykplichten, Gastmaalen, Oorloogen; alle de *Graven* van *Holland*, ja mede sommige krygsoversten van het *Oude Rome*, &c. maar (en die wel het grootste deel van deese SCHATKAMER uitmaaken) de oud-adelyke en ridderlyke *Heeren Huisen*, *Sloten* en *Kasteelen*; ten deele noch in haar geheel; maar ook ten deele vervallen, gesleeten, verwoest en uitgeroeid.

Ondertussen heb ik alleen by deese de *Printkonst* willen voegen.

I. Om het Oogh met die *Verbeeldingen* te verlustigen, terwyl het Oor met de *Beschryvingen*, wegens dit Huis of dat Kasteel, word gestreeld.

II. Om gemelde *Heeren Huysen*, soo verre onse krachten konnen reiken, te vereeuwigen; want indien wy deselve niet in *Print* vertoonden, en op sulk een wyse derselver Gedachtenis bewaarden, wat sou de naaneef anders hebben als onnutte droomen, en onnatuirlyke denkbeelden?

Maar, ontrent de *Printverbeeldingen* hebbenwe weder twee saaken waargenoomen.

I. De stand is neerstlyk aangeweesen, het sy ter rechter, het sy ter slinkerhand. Immers, by de *Uitgevers* van *Gesichten*, word hier dikwyls mis gegrepen. By voorbeeld; men brengt een Gebouw, met de naald, op het koper, met een poort op de rechterzyde; het afdruksel vertoond deese poort op de slinker syde; dit afdruksel word weder op een plaat gebracht, en, gelyk men spreekt, *gecopieerd*: soo sullen eindlyk u de veelvoudige copyen misleiden, ontrent den rechten stand. Begeerje dit beweesen te hebben? Siet het *Oude Rome*, en siet meest alle de *Gesich-*

ten

ten der *Lusthoven* van *Van Kall*, noch onlangs uitgegeven.

II. Is hier meerendeels het jaar geset, in welken sich deese of geene stand of wel eer vertoonde, of noch op heden sich doet sien. Want, let eens! *Hadriaan Junius* schreef syn doorgeleerd *Batavie*, ontrent den jaare 1575; maar let, seg ik, eens wat onse *Gesichten*, bysonderlyk van de ruïnen, van syne *Beschryvingen* verschillen. By voorbeeld, sie *Velsen*, 18 *cap.* 524 *pag.* *Oud-Haarlem*, 17 *cap.* 425 *pag.* *en Heemskerk*, 18 *cap.* 517 *pag.*

Denk ondertussen eens, hoe veel onse *Vertooningen*, over anderhalf honderd jaaren, van den tegenwoordigen opstand sullen verschillen. Want seekerlyk gemelde *Heeren Huisen* sullen of door den Tyd (ik heb het noch voor weinige dagen, den 30 May, aan het HUIS TER AA gesien) geheelyk worden wegh gesloopt; of, op syn best, gelyk BERKENRODE en MEERESTEIN, door de laatere besitters geheel vernieuwd.

Maar, wat hebt ge toch, sal iemand vraagen, aan deese *Afbeeldingen* van onkennelyke ruïnen.

Ik seg, het vermaaktme die ruïnen te sien; niet enkelyk, maar nevens een erinneringe van *Staat-* en *Oorlogsgevallen*, die ontrent deese Slooten syn geschiet. Want, wat segt *Ovidius? Klaagbrieven*, 3 *lib.* 4 *eleg.*

Ante oculos errat domus, urbs & forma locorum
Succedunt que suis singula *facta locis*. Dat is:

Het huis, de stad en de gedaante der plaatsen swerven voor myn oogen, en ieder bedryf *komt my* op haar plaats *te binnen.*

Het is ondertussen wel waar, dat ons de nydige Tyd veel afgestormde *Huisen*, *Slooten* en *Kasteelen* doet sien in haare puinhoopen, van welke gebouwen wy syn geheelyk sonder bescheid. Doch dat is ook waar, dat wy *Hollanders* meer Slooten met haar *Historien* konnen opschikken, als die van *Braband*; alwaar noch seer veele (siet de uitgegevene *Konstplaaten*)

ten) met haar rompen overeind ſtaan, die niets *Hiſtoriſch* ontrent haar hebben.

Voeg hier by, dat deeſe *Afbeeldingen* my een indruk geven van verganglykheid; konnende ſelf tot *Emblemaas* of Sinnebeelden gebruikt worden, met deeſe of wel diergelyke Byſchriften: *En alta muri decora congeſti jacent*, of

Quid non longa dies, quid non conſumitis, anni? of
Miremur periiſſe homines? monumenta fatiſcunt.
Mors etiam ſaxis nominibuſque venit.

Eer ik aftrede, van de *Geſichten* tot het *Geſchrift*, moet ik den Leeſer onderrechten, dat de meeſte *Huiſen* en *Kaſteelen* ſyn van *Roeland Rochman*, ontrent het jaar 1646, uitgeteekend; welke in het koper te brengen my is vergund (gelyk ik ook weder beneden, 206 *bl.* betuige) van den Heer, CHRISTIAAN VAN HOEK, beſitter van deeſe uitmuntende *Teeken-ſchat.*

Tot ſoo verre van de *Konſtplaaten*; koome nu tot myn geſchrevene *Aanmerkingen.*

Voor eerſt ſy dit myn grondſlagh, dat de *Aloudheden* van ons *Nederland* tweeſins moeten worden aangemerkt, ten opſicht haarer *Beſchryveren.*

Immers ſyn die of *Romeinſſe*, of *Inlandſſe*: de *Romeinen* waaren onſe doodvyanden; welke deſwegen juiſt niet al te getrouwlyk de waarheid aanhangende, veele voordeelen van de onſe op hen hebben verſweegen, en hunne nederlagen achter gehouden.

Soo ſpreeken *Beda* en *Grotius*, nevens *Pars* en *Pikart.*

En, wat de *Inlandſſe* aangaat; de onſe ſyn ſeer laat tot de *Letteroefening* geraakt; ſich alleenlyk met de legertogten bemoeyende, en de gedachtenis hunner oorlogsbedryven de *Prieſteren*, die deſelve in liederen en lofſangen begreepen, (ſie beneden, 269 *bl.*) beveelende.

Dit,

Dit, weder, behalven *Pars* en *Pikard*, met de woorden van *Gabbema*, in de *voorrede van het leven van S. Wilebrord.*

Immers moeten de *Neerlanders* bekennen dat ſy de alleroudſte *Gedenkſchriften*, de monikken van EGMOND (ſie weder beneden, 77 *bl.*) alleenlyk ſyn verſchuldigd.

De *ſtyl* is naar de tyd; want terwyl deeſe *Schatkamer* uit enkele *Invallende Gedachten* beſtaat, ſoo ſal de Leeſer ook gemaklyk konnen achterhaalen, waar my de *Schryf-luſt* of traager en ſomberder, of raſſer en vrolyker heeft aangenoopt. En op diergelyke wyſe meen ik mede myn veranderende *taal* en ongelyke *ſpelling* vry te ſpreeken.

Vorders heb ik, in het aanhaalen der *Schryveren*, ſelden haare *text* of eigen woorden gebruikt. Dit is het kunsje van die groote boeken willen uitleveren; gelyk *Van Leeuwen*, die ſomwylen geheele *paginaas* of bladſyden uitſchryft, en tuſſen ſyn eigen woorden inſlanſt: of als *Gabbema*, die, van een en deſelve ſaak, 3 of 4 *texten* van verſcheide ſchryveren malkanderen laat volgen. Neen! dit is van myn ſmaak ganslyk niet. By voorbeeld, ik verhaal, met de woorden ſelfs van *Veldenaar*, het vermoorden van graaf Floris de V; waar toe ſal ik daar nevens voegen de woorden van het *Goudſſe Chronykje*, van *Goudhoeve* of van *Scriverius*? Doch ieder ſyn ſinlykheid; men magh myn wyſe van doen of goed keuren of beriſpen, ik heb, in alle myn Werkjes getoond, dat ik de kortheid bemin, en geen wateremmer aanhaal, daar ik ſlechts een vingerhoetje behoef te gebruiken.

Maar ondertuſſen vraagt gy, welke *Schryveren* ik al heb gebruikt? en waarom u by dit werk, van deſelve niet een Lyſt is overgegeven? hoe? die ſal ik hier haaſt konnen opnoemen, en met groote letteren u voor oogen ſtellen: ALTING, MATHEUS, SCRI-

VERIUS, GOUDHOEVEN, VAN LEEUWEN, ALKEMADE. Deese syn de voornaamste meesters, van wiens onderrechting geduirigh ik my heb bediend.

Ontrent de *topographie* of plaatsbeschryvinge heb ik wat nieuws. Aangesien, by de *Neerlandsse* tydschryveren de Naamen van verscheidene *Burgen* en *Heeren Huisen*, ook wel de Stichteren der selve, mitsgaders de juiste tyd haarer grondlegginge my wel ontmoeten, maar nergens vind ik haare *topographie* of gestaltbeschryvinge.

Een saak, daar wy soo wel aan vast syn als de *Grieken* en *Romeinen*; welke meerendeels hunne *Tempelen*, *Schouburgen* en *Renkringen* op de *Gedenkpenningen* deeden aanschouwen, schoon sy niet veel in schrift van den opstal naalieten.

De *Chronologie* of Tydreekening sal hier eenigsins om verschooning smeeken; want terwyl ik verschillende *Schryvers* moet volgen, is de nettigheid my ondoenlyk geweest; voornaamlyk in de Bladwyser, dat ik in de gedaante van een *Jaar-register*, u meededeel; beginnende met het jaar 500, en sluitende by dat van 1600. En waarom niet verder? om dat ons die eeuwe een overvloed van welgeschikte *Jaar-registers* uitleverd.

Maar nu het loon van deesen arbeid; van soo veel *Tydschryvers* op te slaan, en derselver hoofdstukken en bladsyden naa te sien en aan te teekenen? VENIAM PRO LAUDE; *Voor lof, verlof*; volgens onderschryving van onsen soetvloeyende *Heemskerk*; aangesien het slechts is een pover kleedtje om het *Printwerk*, van allerhande lappen aan een gehecht.

Voor Nyd en Afgunst heb ik niets te vreesen, als synde zedert myn allereerste schryven dit geselschap wel gewent. Getuigen sulks niet de Byschriften? VULNERE PULCRIOR; *schooner door haar wond*:

en

en, DUM TERIMUR, SPLENDEMUS; *wy glinsteren terwyl wy slyten*; nevens de verbeeldselen van gepikeerd leer of de 3 Hoefysers van myn stam, welk Wapenschildtje ontrent myn *Werkjes* somwylen is gebruikt. Ook is dit alle soo mindere als meerdere *Letterkundige* opgelegt; nademaal te willen schryven en niet benyd te willen syn, is soo veel als te wenschen in de son te gaan en geen schaduwe van sich te werpen.

Maar laatenwe dit *Voorbericht* met den Afgunst besluiten, en den goeden Leeser, aan de deur van deesen SCHATKAMER, in syn ongeduld te gemoet koomen, verwachtende van hem, in het weder uitgaan, te hooren, dat hy syn ledige uiren, aan deese *Verhandelingen* met genoegen heeft verspild; terwyl ik den weghgaanden aanspreek, met de volgende regelen van den vroomen *Kats* (wiens heilsaame *Schriften* ongetwyfeld langer ons sullen byblyven, als van die geene, die, in'er onkunde, aan syn gebeentens durven knabbelen) my in de mond gegeven:

Hier is wat plomps; hier is wat scherps!
Hier is wat lafs; hier is wat serps!
Hier is wat kroms; hier is wat rechts!
Hier is wat goeds; hier is wat slechts!
Hier is wat van de middelmaat:
Weet, dat het soo met Boeken *gaat!*

Aan

Aan den Heere

LUDOLF SMIDS. M. D.

Uitgevende zyne Nederlandze Oudheden.

'S LAnds Oudheids-kèten, SMIDS, gesmeed door uw verstand,
En, vol sieraden, aan het keurig oog verscheenen,
Braveerd, in zyn waardy, een Vorstelyk karkand,
Volkonstig uitgewrocht, van goud en edle steenen.

Gebouwen, als gy toond, vergaan in puin en stof;
Maar nooit sal uwe Naam, verliezen haaren lof.

Aan den selven,

My vereerd hebbende zyne afbeeldinge, door P. Schenk, in swarte konst gebragt.

Ik heb, geleerde man, uw beeltenis ontfangen,
En ben, voor dat geschenk, u dankbaar op het meest
Myn oog blyft onverzaad aan 't braave konst-stuk hangen,
Gelyk myn ziel aan 't schoon van uw verheeve geest.

't Is wel getroffen; maar, had ik het moogen cieren,
Uw hand droeg Febus luit, uw hoofd zyn lauwerieren.

JAN DE REGT.

LUD.

LUDOLPH SMIDS SCHATKAMER DER NEERLANDSE OUDHEDEN.

A.

AA; een ſeer oude Naam van verſcheidene rieviertjes en waterbeeken, in Frieſland, Weſtfalen, en ſelf buiten deeſe landſchappen, in Braband, Flaendere en elders. *J. Pikardt, Drentſſ Oudheden*, 16. *H.* 80. *bl. het ſelve ook ſeggende van de E en I.* *J. Huyninga, in de beſchryving van Groningen, geplaatſt in het Stedeboek van W. Blaauw. Mens. Alting, Deſcript. Friſiæ*, 1 *pag. Jakob van Royen, over de Neerlandſe Oudheden van Richart Verſtege*, 5. *H.* 159. *bl.* Sie mede myn *Poëſye, in haar Aanteekeningen*, 6. *bl.* Alwaarom, indien ik by de *Latynſe Schoolgeleerden* my ſoo verre mogt uitlaaten, ik gaaren ſou ſeggen, dat Hadria, Albula, Viſtula, Moſa, Moſella, Garumna, Sala, Arola, en andere rievieren van Naam, ſulk een terminatie of uitgang deswegen hebben bekoomen.

Maar, ſiet hier eenige van dusdaanige benaaminge.

Aa; in het Sticht van Uitrecht, by het Huis ter Aa, ontrent de Nieuwerſluis.

Oude en Wyde Aa; by Leiden.

Havelter Aa; ontrent Beilen en Meppel.

Vrieſſe Aa; ontrent Almeloo, tuſſen Wyrden en het Blanke Meer.

Aa; ontrent Borken, in Weſtfalen, in den Yſſel loopende.

Aa; by Boekholt.

Aa; tuſſen Benthem en Burgſteinfurt.

Aa; van Aahuis loopende naar Goor.

Aa; tegen over Emsbuiren, loopende in den Eems.

Aa; door Munſter, mede loopende in den Eems.
Aa; by Steenwyk.
Olde Aa; by Blokzyl.
Olde of Pekel-Aa; boven Blyham.
Moſſel-Aa; by Wedde, vallende in de Ruiten-Aa.
Ruiten-Aa; by de Bourtange, in den Dollaart lopende.
Aa; door Groningen lopende, tot aan Aadorp.
Aa; lopende uit de Peele, door Helmond, naar 's Hertogenboſch.
Aa; by Turnhout.
Aa; by Grevelinge.
Aa; lopende door St. Omer, &c.

Voorts ſult gy alle deeſe beekjes en rieviertjes vinden in de XVII. *Provincien* van *Nicolaas Viſſcher*; wiens nette en keurige *Landkaarten* die van onſe dagelykſche voddevaars en nakrabbelaars ten eenemaal verbluffen.

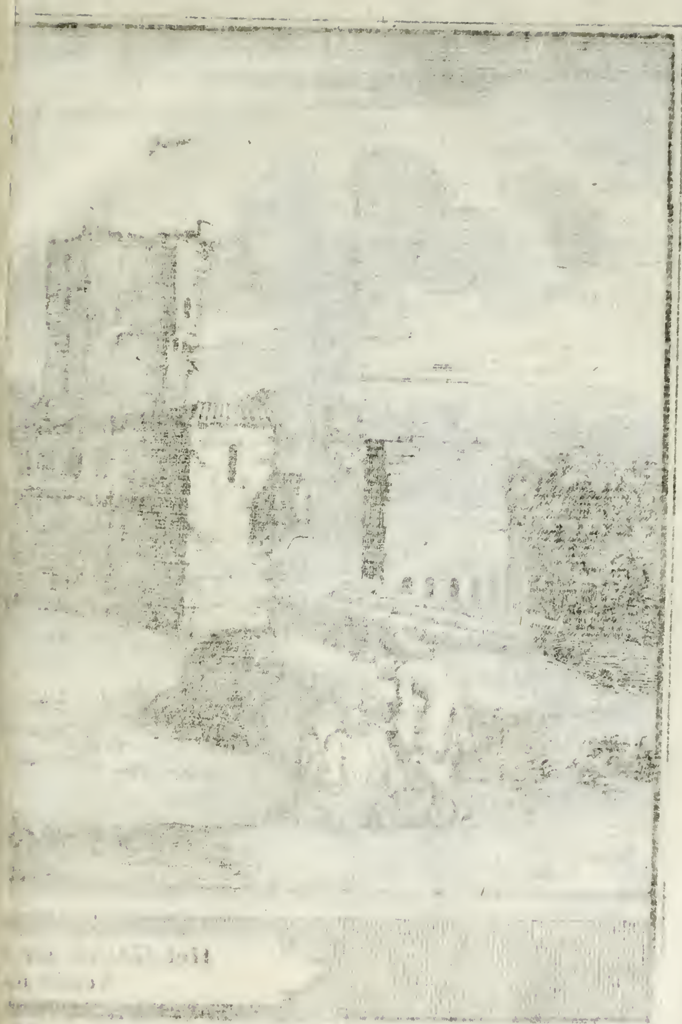
Soo tart het ſchitt'rend goud de mindere metaalen,
En brand hen de oogen uit, die op haar luiſter ſmaalen.

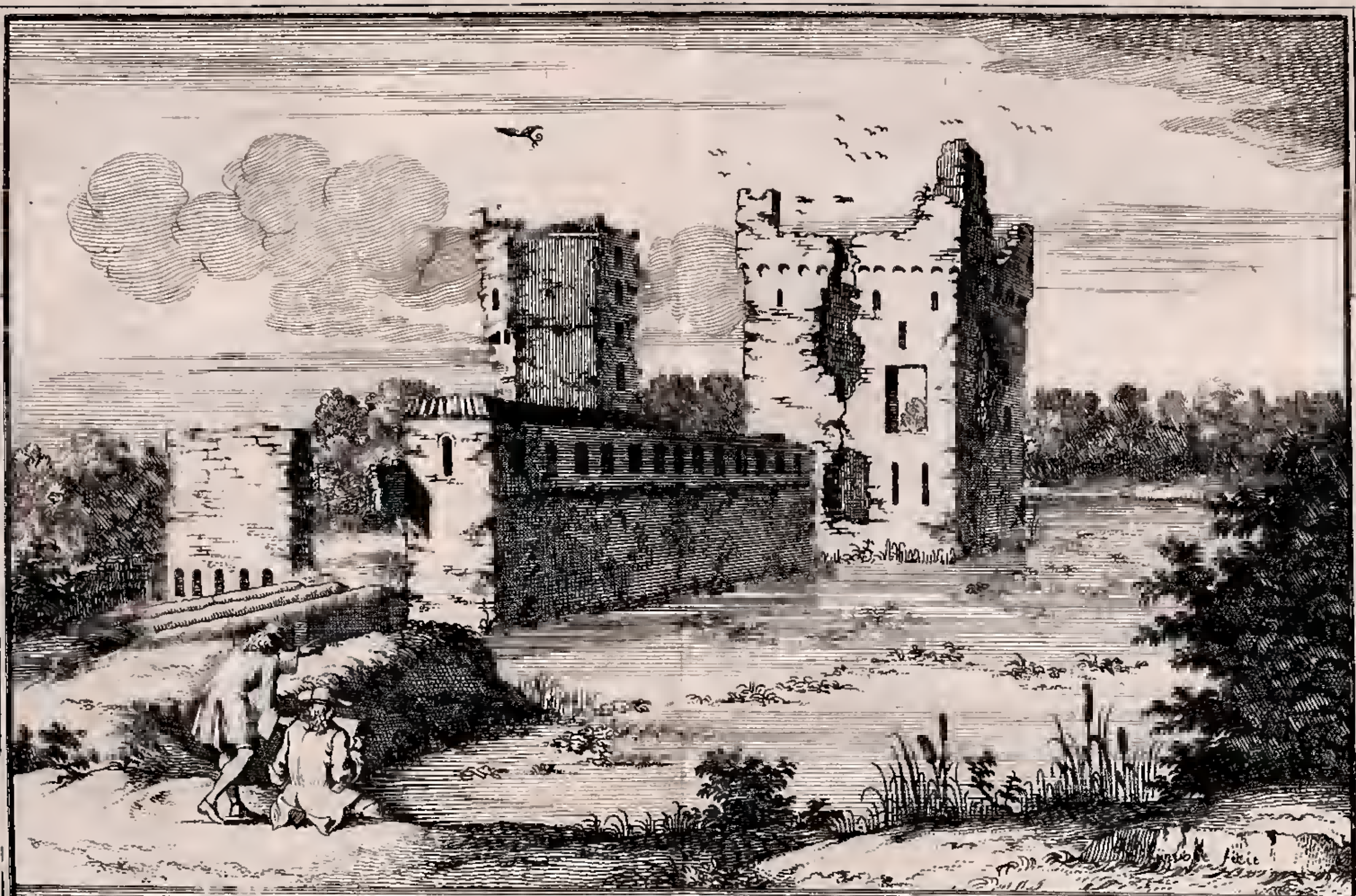
HUIS TER AA; ſtaande tuſſen Nieuwerſluis en Breukelen. A. 1704, den 20 van April, het eens aandachtelyk willende opneemen, vertoonde ſich my een ontoeganglyk plein, hebbende noch ter rechterhand haar ringmuir; en van vooren, aan de ſlinker ſyde, een ſtuk muirs, op de helft: maar aan de ſlinkerhand, op ſy, was gemelde ringmuir by naar geheelyk om ver gevallen.

Op het einde, naar Breukelen of naar de ſlinkerhand, was een noch overend ſtaande helft of doorſnede van een achtkantigen Tooren, aan de ſyde naar het plein, met ſes doorgaande venſteren: ſynde, van binnen, beneden aan de grond, noch eenige uithoeken van een laag gewelf.

Vorders is van deeſen Tooren, met een gracht, heden vol ruigte, geſcheiden een vierkante Burg; van vooren opgeſcheurd, doch aan de and're drie ſyden geheel en toegeſlooten. Byſonderheden van mindere opmerkenheit ſal ik niet aanhaalen, maar liever, ſoo als ik het geſien heb, in Print u doen aanſchouwen.

Ondertuſſen is het van *Roeland Rochman* (in de jaaren, 1646, 1647, &c. teekenende) volkomener, met twee gevels afgebeeld. En daarom is ook de ruïne, wel eer door *J. Goeree* uitgeteekend, by *Van Royen* te ſien, (*Neerlands Oudh.* 159 *bl.*) ruymer en uitgeſtrekter. Wat

Het HUIS ter AA, by BREUKELEN;
ſiende naar de Vecht.

Wat nu de ſtichter van dit Huys aangaat ; deeſe was Heer Walter of Wouther, welke ontrent A. 1159. leefde. Dit is alles, wat wy ontrent de gevallen van haar konnen weeten. Alleenlyk kan ik u ſeggen, dat het ſelve A. 1672, van de moedwillige Franſchen, als toen in het Sticht van Uitrecht neſtelende, is vernield en in brand geſtooken.

Eindlyk meen ik de eigenaaren der Kaſteelen en Heerenhuyſen (deeſe ruïne behoord aan den Heer van Bonenge, een Gentenaar) nergens veel aan te wyſen ; nademaal dagelyks, by verſterf, hier in verandering komt voor te vallen.

Sie mede, dit Huis gedenkende, *Martin. Schook*, *Belg. Fœderat.* 14. *Lib.* 11. *cap.*

OUD-AA ; boven Breukelen aan de Vecht, by het Sandpad ; rondſom in het water ; van vooren aan een hangend Torentje, tuſſen twee gevels, kennelyk.

Bovengenoemde *Rochman* teekende het van achteren, ontrent de Brug en ingang van het Heeren Huis.

Ik beſag het ſelve, van onder en boven, van binnen en van buiten, A. 1707, en weder A. 1708, in de maand April; alswanneer ik hoorde, dat het nu was een Huirplaats, eigen aan gemelde Heer van Bonenge, wegens ſyn vrouw; de ſuſter van de drie Heeren van Oud-AA ; van welke de laatſte was, Heer Jacob van der Burgh.

AAGHTENDYK ; of S. Aaghten-wegh, van graaf Floris de V. gelegt, om het zeewater, by tyde van onweder uit te keeren. *Hendrik Soeteboom*, *Vroonen*, *in XII.* 144. *bl.* Loopt, buiten de Beverwyk, langs het Monnikke veld, verby het landhuis Adrichem. Ik ſegge, het is de dyk, in het algemeen, Waterland inſluitende en tot aan de Helder ſich uitbreidende. *Deſelve Soeteboom*, *Saanland. Arkad. in XII.* 77. *bl.*

¶ AAGHTENKIRCH, anders geſegt de Beverwyk ; naar S. Agatha, op haren dag (den 5 Februari) alhier gevierd, en van de vrome pelgrims beſocht. *Parival*, *Vermaak van Holland* 170. *bl.* *Wil. Procurator*, *Chron. op A.* 1204, *by Ant. Matheus*, *Analector.* 4. *Tom.* 67. *pag.* *Mens. Alting. Friſiæ*, 4. *pag.*

Deeſe S. Agatha ſtierf maagd en martelareſſe onder den keiſer Decius, binnen Katana, een ſtad in Sicilie. *Baronius*, *Chron. op A.* 254. Doch van dezen heilig is niet meer in weeſen als beî de prammen, welke binnen genoemde Katana

tana ſorgvuldig worden bewaard en kerk-plechtelyk geëerd. *George Leti*, *in het Leven des Hertogs van Oſſuna*, 2 *Tom.* 82. *pag. by Ant. Mathëus*, *in de Kerk-Fundatien tot Uitrecht*, 372. *pag.*

Die van de ſtad Beverwyk meer wil weten, leeſe *Boxhorn. Toneel der Steden*, 345. *bl.* die in *een brief* van Heer Willem, biſcop van Uitrecht geſchreven, A. 1063, u doet ſien de naam van *Agatenkirch*; terwyl ſy de Naamreden van Beverwyk, wegens de *beevaarden* der vreemdelingen naar S. Agatha, kont vinden, en by *gemelden Boxhorn*, en by *Soeteboom*, *Saanl. Arkad.* 2. *B.* 78. *bl.* doch ook, wegens de naam van *Aaghtenkirch*, aantrekkende *Heda*, *in Wilh.* 133. *pag.*

AARDRYK; bewyſende dat Holland, of Batavie, of Friesland (hoe het u ook luſt te noemen) alle veranderingen en geſtalt verwiſſelingen heeft uitgeſtaan; en van gelyken dat, in deeſen landſtreek, allerhande Volkeren, en voornaamlyk de krygsſuchtige Romeinen, hebben gehuisveſt.

Te weeten, met nu en dan opgegravene of anderſins ontdekte.

1. Boomen; eike of andere: niet alleen haare wortelen, maar ook haare ſchachten, ſtammen en takken. *Beneden*, *in B.*

2. Der ſelver vruchten; nooten, &c. *Junius*, *Batav.* 32. *pag. Stalpart*, *Aanmerking.* 359. *bl. Mart. Schook*, *in de verhand. van de Turf*, *en Pikardt*, *in de Chron*, *van Koverden*, *by my*, *in de Aanmerkingen*, *onder die van Dr. St. Blankart gemengd*, 6 *Hondert.* 86 *Aanmerking. en* 8 *Hondert.* 3. *Aanmerking.*

3. Schelpen. *Sim. Schynvoet*, *in de Aanteek. over den Amboinſſen Rariteitkamer*, 317. *bl. doch ook beneden*, *in S.*

4. Tanden, hoornen en andere lichaams-deelen van hier niet bekende dieren. *Pikardt*, *Drenth.* 41. *en* 298. *bl.*

5. Groote ſteenen en ſware keyen. *Beneden in S.*

6. Veen; onder weggegravene duynen. *Oudenhove*, *Haarlem*, 111. *bl.*

7. Steene vloer van eenige oude timmeragie; onder de binnen duynen, *Deſelve*, *Haarlem*, 112. *bl.*

8. Lykbuſſen en potten, vol aſſe en beenderen van geſtorvene en naar 's landswyſe verbrande menſſen. *Pikard*, *Drenth.* 45 *bl. &c. Beneden*, *in S.*

9. Lam-

Het SLOT van ABKOUDE;
ſiende naar het Dorp.

J. S. F.

9. Lampen; beſchreven marmerſteen of tichelwerk; allerhande potjes; allerhande yſer- en koperwerk; allerhande glas, &c. *Beneden, in R.*

10. Eindelyk, goude, ſilvere en kopere Munten en Gedenk-penningen der Romeinen; ja ſomwylen vreemde Landsluiden. *Weder, beneden, in R.*

't Huys Heer-AARTSBERGEN, in Suyd-Holland; onder Bergambacht in 't Hoefland, tuſſen Ammers en Lekkerkerk, ontrent de Lek. Heden vernieuwd en verbeterd, door Heer Alexander, van den Capelle, &c. volgens *Oudenhove, Suyd-Holland* 376 *en* 411. *bl.*

SLOT TE ABKOUDE. Abbekowde, of, volgens oude Brieven, Abekewalda &c. tuſſen de dorpen, Abkoude en Baambrugge.

A. 1705, den 29. van Auguſtus, bevond ik het ſelve te ſtaan op een moeraſſige grond, naar de ſyde van Baambrugge hebbende twee ronde Torens, met een geſcheurd muirwerk aan een gebonden. In tegendeel, naar de ſyde van Abkoude, ſag ik een vierkante Toren, nevens eenige overgeblevene brokken van een tweede vierkante, in het midden van omvergevallen muiragien. Vorder belette my de ontoeganglykheid tot den binnenſten omtrek over te ſtappen.

Is meermaalen afgebeeld; als door *gemelden Rochman, &c*, ſelf door *Nicolaas Viſſcher*, A. 1617, in het kleen uitgeven; op welken wyſe wy u ook dit Slot alhier doen ſien.

Was al in weeſen, A. 1268; aangeſien het, in dat jaar, den Biſcop toehoorende en nu ſlechts een leen van Heer Gysbrecht van Abkoude, door Heer Gysbrecht van Amſtel, het beleg van Vreeland hebbende opgebrooken, is verbrand en verwoeſt. *Goudhoeve*, 327. *bl. Scotanus, Frieſſe Geſchied.* 143. *en* 171. *bl.*

A. 1328, is het door Sweer, of Heer Aſſuerus van Suylen, hertimmerd. *Jean Petit, Hiſtor. de Hollande*, 1. *Tom.* 71. *bl.*

A. 1345, is het weder belegerd en ingenoomen, door biſcop Jan van Arkel; om dat gemelde Sweer hulptroupen graaf Willem had toegeſonden. *Goudhoeve*, 380. *bl.*

A. 1448, wierd Jakob van Gaasbeek, Heere van Abkoude, binnen Uitrecht, gevangen van biſcop Rudolf, hem dwingende het Slot af te ſtaan; alleen het vrucht-

gebruik overlaatende. *Heda, in Rudolph, de 51 Bisk.* 287. *pag. Ant. Matheus, de Jure Glad.* 24. *cap.* 400. *pag. Meurs, XVII Provinc. in Wyk te Duerstede*, 370. *bl. Bokkenberg. Pontif. Ultrajéct.* 41. *pag.*

Van dit slot gewaagen verder *Vossius, Hist.* 173. *pag. Junius, Batav.* 559. *pag. Kemp, Gorkom*, 70. *bl. Slichtenhorst, Gelder. Geschied.* 55. *bl. A. Math. in Not. ad Gerard. Noviomag Analector.* 1. *Tom.* 302. *pag. Mart. Schook, Fœder. Belg.* 14. *lib.* 11. *cap. Scriverius, in Graaf Floris de V.* 235. *bl, Jacob van Royen, over Verstegen, nevens een Konstplaatje*, 160 *bl.*

A. 1527, quamen eenige Stichtsse stroopers, de Geldersse toegedaan, naar dit Slot, waar op de biscop, weinig te vooren eenig volk had doen leggen. Het wapengerucht brocht de boeren in 't geweer. Dit dede dese struikrovers sich aan de besettelingen liever overgeven, als in der boeren ongenade te vervallen.

A. 1672, in den voorigen Fransen oorlog, liet de Prins van Oranje hier, onder Graaf Maurits, post vatten; als wanneer 500 Fransse met trekschuiten, den 7. November tot Abkoude quamen. De boeren vloden veldewaarts. De vyand stak het dorp in brand, op verscheidene plaatsen, en hy sou het geheelyk in koolen hebben gelegt, hadden de boeren uit Weesop, nevens eenige soldaten, het niet belet. Maar sy quamen, voor den tweedenmaal, den 30. November, om het behoudene deel van het dorp in assen te leggen. Wat geschiet 'er? die van dit Slot daar op uitvallende, hebben, den vyand te rugge dryvende, deze moetwilligheit belet. Dit uit *de Aanteekeningen van myn naauwkeurigen Lettergenoot en* oude Taalkenner, *Kornelis Kooten van Bloemswaart.*

Ondertussen vervalt heden dit Slot dagelyks; soo door versuim en de alvernielende tyd, als door de stormwinden van den 8. van December, A. 1703. omver geworpen. Ja, soo ik heb gehoord, begon men al de steenen weg te sleepen, om de zeedyken daar mede te onderschragen; het geene echter, uit order van hooger hand, is naagelaaten.

ABSPOEL; ook in de Teekeningen van *Rochman* te vinden, is, soo veel ik naaspeure, A. 1458, onder Oestgeest, getimmerd, aan het Warmonder Hek. wel eer van den abt van Egmond, Willem van Mathenes, gebouwd. *de Saanl. Arkad.* 6. *bl.* A. 1574, ontrent het beleg van Leiden, is

RUINE van het SLOT te ABKOUDE;
fiende naar BAAMBRUGGE.

J. Schijnvoet ad Vivum del. et fec.

is het door de woede des oorloghs, met het vuir verwoest; doch daar naa weder opgebouwd, by den Heer Foy van Broukhoven, schout van Leiden, en baljuw van Rhynland, A. 1610. overleden. *Goudhoeve*, *Byvoegs.* 81. *bl.* *Sim. van Leeuwen*, *Inleid. van Rhynl.* 35. *bl.*

ADA; van sommige overgeslagen en onder de Graven niet gesteld. *Joach. Oudaan* gewaagd van haar aldus, in syne krachtige en sinryke *Byschriften.*

Vrouw Ada, die de son van haare lente dagen
So droef sag ondergaan, viel 't leet te swaar om dragen;
Dien erf en land ontsegt, aan Tessels dorre strand,
Te vroege dood den oom inruimde erf en land.
O moeder, uwe moed, verlekkerd op regeeren,
Sag, laas, te weinig om naar gunst van volk en Heeren;
Met reden draagtge uw deel; daar soo veel ongevals
Den graaf van Loon te plots stort over synen hals.

Sy was de dochter van graaf Diederik de VII en Alyt van Kleef; met recht, in 's Lands Jaar-registers, de ongelukkige gravin geheeten. Sy had geen vrede in haare dagen. Sy was getrouwd aan Lodewyk, de graaf van Loon tegens de wille en raad der ridderen en staaten deeses lands, doch met des moeders, (een arglistig wyfs) goedvinden, 17 jaaren oud. Noch meer; de bruiloft wierd gehouden, daar noch de gestorvene vader niet was uitgedragen. Hier uit rees een eedgespan tegen haar, en voor prins Willem, 's vaders broeder. Na eenige wisselvalligheden wierd sy, op den Leidssen Burg gevlucht, door Egmond met syn Kennemers belegerd, en met een hongersnood tot den overgaaf gedwongen. Maar eindlyk heeft men haar op het eiland Tessel gebannen, alwaar de mismoedigheid haar dood verhaastede, binnen 't jaar van 's vaders overlyden, A. 1204. maakende haar afsterven plaats, in het graafschap, voor haar oom, Willem de I. de graaf van Oost-Friesland.

Sy staat, seer konstelyk afgebeeld onder de groote tronien der Graven van *Petr. Scriverius*, maar, wel met meerder waarheid, onder geheele standbeelden (de Stadhuys-zaal van Haarlem ontleend) uitgegeven door den grooten kenner onser Oudheden, na gemelde *Scriverius*, den Rotterdamssen *Korn. van Alkemade*; en eindlyk, met een vriendlyke schryftrant, by *Heemskerk*, *Batav. Arkad.* 188. *bl.*

Sie meerder van deese gravin, reedsgemelde *Scriverius*, *Heemskerk en Alkemade*, *de Goudsse Chronyk*, *Veldenaar*, *Goudhoeve*, *Wachtendorp*, *Soeteboom*, *La Court*, en alle die naderhand van deese brave schryvers sich hebben bediend.

ADEGEEST; een aadlyk Stam-Huis aan het oost-einde van Voorschoten, al lang vervallen en verstorven. Is dan slechts een gemeen boeren huis, by *V. Leeuwen*, *Rhynl. Inleid.* 32. *bl.*

ADRICHEM; anders Arkum, een Huis, aan den Aaghtendyk buiten Beverwyk, ter zyde van de rywegh; wel eer op den oever van Swaans-meer, tegenwoordigh drooge landen.

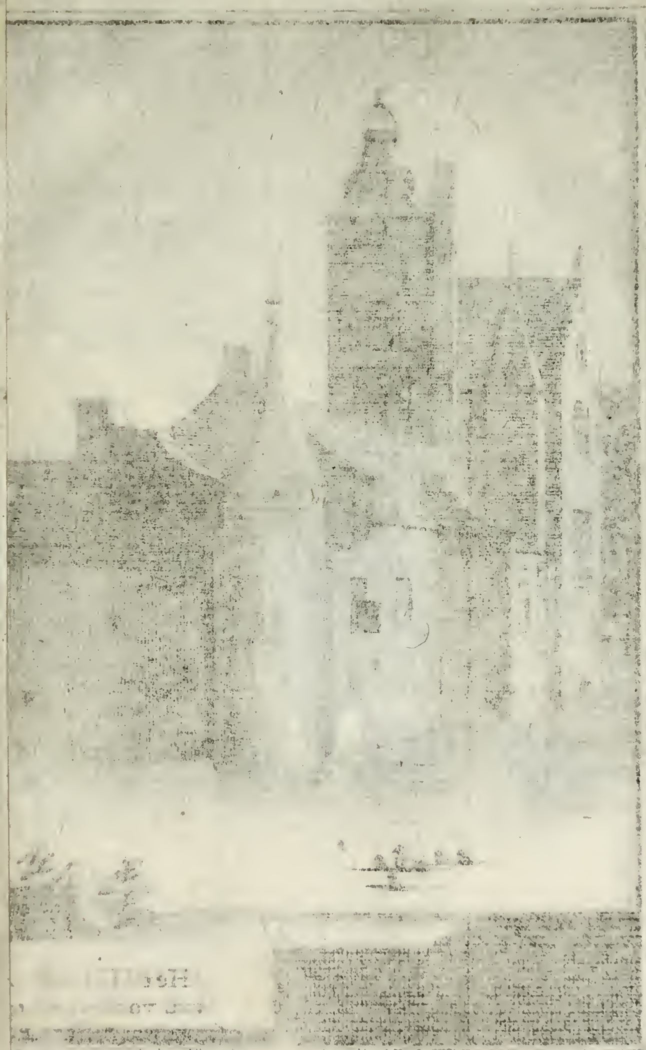
Rochman vertoond het *in drie Teekeningen*; een huys (gelyk ik het sag, den 15 August. A. 1707.) met twee vleugelen in het water staande, voor met een muir gesloten en ter slinker syde met een kennelyk Toorentje op een uitstek.

Van dit seer oude slot (heden het Landhuys van den Heer Blocquery) spreekt *Theofried, den abt van Epternach*, *in syn Chronyk*, *by Ampzing*, *Haarlems Beschryv.* 23. *bl.* over een komende met deese woorden van *Heda*, *in biscop Willebrord*, 27. *pag. Carolus quoque ejus* (Pipini) *filius*, *Major Domus*, *avus Caroli Magni*, *apud Treviros consistens*, *quarto idus May*, *integram villam Adrichaim dictam*, *in Frisiis pago Kinhem* (*Velsen*) *super fluvium Velisena*, *ubi mare fluit in parte altera*, *sitam*, *regio donavit testamento*. *Karel Martel*, segt *Heda*, *de soone van Hofmeester Pipyn*, *te Trier synde*, *schonk Adrichem*, *gelegen in Friesland*, *te Velsen op de rieviere Velsen*, &c. te weeten ontrent A. 730.

Was wel eer een fraei Kasteel; doch wierd, door de Kleene Friesen, ter gronde toe vernield. Op haar ruïnen heeft Heer Antoni van der Burg (van dit Kasteel, van 's moeders wegen, erfgenaam) een Landhuys gesticht.

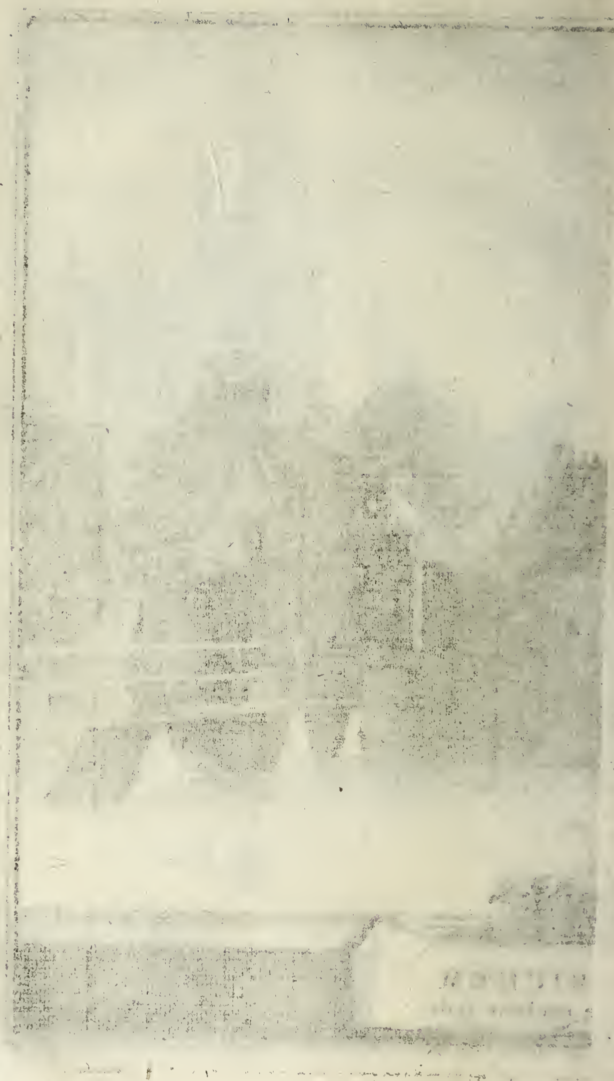
Ondertussen syn deeses laatste erfgenaamen geweest de Heeren, Pieter en Freryk Ruysch; die, naa haar ooms overlyden, benevens Meerestein, dit Adrichem hebben geërfd. *Junius*, *Batav.* 518. *pag.* *Soeteboom*, *Saanl. Arkad.* 81. *bl.* *en S. v. Leeuwen*, *Batav. Illustr.* 827 *bl.* alwaar u sal ontmoeten, dat de Heeren van Adrichem sprooten uit der Brederoden Stamhuys, te weeten ontrent A. 1086. het geen hy haalde uit *Goudhoeve*, *Byvoegsel*, 79. *bl.*

AKER-

Het HUIS ADRICHEM,
van vooren en op de rechter ſyde.

AKERSLOOT; een ſeer oud Hoofd-dorp in Kennemerland, tuſſen Limmen en Uitgeeſt. Heeft een Kerk S. Jakob toegewyd, en had wel eer een ſterk Kaſteel, nu al lang door hoogen ouderdom vergaan. *Van der Woude*, *Alkmaar*, *Beſchryving*. 128. *bl.* *Soeteboom*, *Saanl. Arkad.* 474. *bl.*

Is beroemd wegens een treffen, ontrent Uitgeeſt en dit dorp voorgevallen, tot der Frieſen naadeel; volgens *deſelve Arkad.* 475. *bl.*

Voorts heeftſe haare naam van de *akeren*, ja ſelf *akerboſſen*, met welke dit dorp omheinigd is geweeſt, en wiens wortelen, nu en dan, hier worden opgegraven; behalven dat in de ſchilden, wimpelen en banieren der oud-Heeren van Akerſloot drie *akeren* ſyn afgebeeld geweeſt. *Deſelve Soeteboom*, 478. *bl.* verſcheidene ſchildknaapen optellende, die, onder de graven tegen de Kleene Frieſen, ontrent A. 900. A. 1157, en A. 1235, hebben gediend. Behalven dat ook die van Akerſloot, in het uitruſten der heirkoggen, op 32 riemen ſtonden. *Noch eens deſelve*, 441. *en* 481. *bl.* En eindlyk, nevens die van Uitgeeſt en andere Kennemer dorpen, het met Vrouw Jakoba en haar Hoekſſen hielden, in het landverdervend woeden met de Kabeljauwſche. *Weder Soeteboom*, *uit Goudhoeve*, 483. *bl.*

ALBRECHT; of Adelbertus, een vermaard Kruisgeſant in Kennemerland; nevens Wilebrord, Wigbert, Ewald, en andere, A. 690, uit Engeland, van biſcop Egbert afgeſonden.: ſelfs deſe naalatende het koningryk van Jork, ſyn vaderlyk erfgoed. Vorders Wilebrord naar Rome trekkende, bleef hy in Frieſland de Heere Chriſtus verkondigen. Maar Wilebrord, gekeerd ſynde, ſond deſe hem met den titel van Artsdiaken naar Kennemerland; alwaar hy is geſtorven en tot Egmond (toen geheeten Hallem) begraven; ſynde hy naderhand in het getal der Heiligen geſteld: wiens vierdag is, naar men my bericht, den 15 Juny. *Broer Jan van Leiden*, *in de Egmonder Chronyk*, *door A. Matheus uitgegeven*, 1. & 2. *cap.* *Buchelius over Heda*, 10. & 30. *pag.* *Saanl. Arkad.* 110. & 136. *bl.*

Sie deſen Heilig, naar de konſt en niet naar de waarheit, te ſamen met S. Olof, S. Egbert, S. Engelmond, S. Jeroen, S. Willebrord en S. Bonifaas, &c. afgebeeld by *Soutman*, *in Eccleſia*, *militante in Fœderato Belgio*; *A.* 1650. *uitgegeven.*

ALBRECHT; graaf van Holland, door bovengenoemden *Oudaan*, op dese wyse beschreven:

Treed, Albrecht, in voogdy uws sinneloosen broeders;
Van uwen heussen aart taigt niemand iets verwoeders
Als Delff, daarse in het puin van muir en poorten treur:
Doch dubbel boete gy 't aan recht en willekeur.
Nu, Landsheer, boet uw lust, met ryen en hoveeren
Maar pas op 't stuk, men kan een grave-goed verteeren.
Wat segt Vrouw Griet hier toe? te veel in praal verquist
Legt dikmaal in het eind den sleutel op de kist.

Hy was de broeder van graaf Willem de V., vervol gens ook de soon van keiserin Margriet. Overleed, ou 74 jaaren, A. 1404. *Scriverius*, *in de Graven*, *in VIII* 384. *bl.*

Hy wierd, als voogd deser landen, aangenoomen; synd Willem syner sinne byster geworden, na dat hy uit Engelan was gekeerd. *Goudhoeve*, 393. *bl.*

A. 1359. Delf, de Hoekse syde aanklevende, deê groo te moedwil, in Albrechts afweesen; verbrandende de Huy sen, Polanen en Binkhorst. Maar, hoe is dit afgeloopen? Albrecht quam voor Delf; Albrecht dwong haar tot den overgaaf; Albrecht sloeg haar in een boete van eenig geld en het sloopen van Toorens en Muiren. *Jan van Leiden. Brederod.* 33. *H. by Ant. Matheus*, *Analector.* 2. *Tom.* 328. *bl*

A. 1377. Syn broeder in Henegouw stervende, is hy g worden graaf van Holland, &c.

A. 1392. Wierd Alyt van Poelgeest, syn boelinne, i den Hage by nacht vermoord. Siet beneden in Alyt. Wa op hy de moorders vervolgde, en belegerde op het Kaste van Altena. Doch de saak is bygelegt en verdragen. Si *Alkemade*, *en alle die wy*, by de Gravinne Ada, *hebben o geteld*; synde ook syn tronie naar de konst, en syn stan beeld naar waarheid, by *deselve* te vinden.

ALBRECHTS-BERG; of het Huys te Bloemendaal, ach ter in het duin gelegen, naar de Sand-poort, al wat verre va de Bloemendaler Kerk; ontrent een Rhyn-tak.

A. 1706. den 29. Augustus, heb ik het weesen besien; b vindende 't selve te syn een samenstel van oud en nieuw: wan in de middelste muir bevond ik den ingang gemaakt tot he woonhuis; in de slinkervleugel, van een ongemeene dikte.

Overblyfsel van het HUIS ALBRECHTSBERG, de rechter zyde uyt de Boogaard te sien.

J. S. F.

een deur om in den bogaard te gaan ; en aan de rechter ſyde 't Kapelletje van S. Petronell.

Meergenoemde *Rochman* teekende de ruïn van dit Huis, uit de bogaard op ſy ; beter als ik , die het van vooren op de Plaats afſchetſte.

De bouwer van Albrechts-Berg was graaf Floris de II, anders de Vette geſegt ; overleden , gelyk we beneden ook ſullen aanwyſen, A. 1122. *De Saanl. Arkad. 62. bl.*

A. 1132, Wierd het ſelve verbrand door des Vetten ſoon, graaf Floris de Swarte , beoorloogende ſyn broeder Diederik. *Ampzing , Haarl. uit de Ongenoemde Klerk , 15. bl.*

Dat nu dit Huis ook S. Alberts-Berg wierd geheeten, beveſtigen genoegſaam de *Verſegelde Brieven* van graaf Floris de V. der jaaren , 1284 , 1288 , 1291 , 1292 , &c. en wederom van graaf Jan de II. van A. 1313. ſynde hier der graven Hof en ſchatkamer geweeſt. En dit hebben de bewooners van het vertimmerde naderhand willen betuigen, in den Bogaard, naa de muir, op hardſteen, deſe woorden ſtellende :

HIC QUONDAM
HOLLANDIÆ
CURIA.

De Saanl. Arkad. weder, 237. *bl. Junius* , *Batav.* 47. & 111. *pag.*

ALFEN, een ſeer oud dorp , aan den Rhyn, onder Leiden. Voerd haar naam , mynes oordeels , eerder van een Roomſch krygsoverſte, Alphenus Varus (*Tacitus* ſpreekt van deeſe 2 *Hiſt.* 29 *H. &c.*) als wel van eenen Albinus. *Scriverius*, *Oud. Batav.* 29. *bl. Junius*, *Batav.* 448. *pag. Orlers*, *Leiden*, 22. *bl. Pars* , *Catw.* 37. *bl. De vertaalde Kluveverius* , *Rhyns uitgang.* 2 *B.* 30. *bl. V. Leeuwen* , *Leiden.* 369. *bl. en Oudaan*, *Room. Mogenh. Inleid.* 20. *bl.* ſpreekende van Roomſſe Geldmunten, aldaar ontdekt, en in de metſelwerken gevonden. Een ontwyfelbaar bewys (behalven de verſengde terwe alhier opgegraven , volgens deſelve *Oudaan*, 18. *bl.*) dat Alfen een Roomſch Kaſteel en met eene een *Horteum* (magaſyn ſou men nu ſeggen) is geweeſt ; te meer , nademaal niet alleenlyk hier kopere en ſilvere Penningen maar ook veel andere oudheden, beſchreven Steenen, &c. ſyn uit de grond gehaald. *Boxhorn. Stedeboek.* 216. *bl.*

ALYT van Poelgeest, een edele Dochter, schoon en verstandigh, de bysit van den ouden graaf Albert; A. 1392, in den Hage, nevens den hofmeester, Willem Kuser, die haar wilde beschermen, by nacht vermoord. *Jan van Leiden, Brederod.* 38. *H. by Ant. Mathëus*, 2 *Tom.* 333. *bl. Wachtendorp. Rym Chron.* 7. *B. met deese woorden:*

Aletta, jonge maagd, van Poelgeest edel Joffer,
Des hertogs eigen vreugd, en lekkernys schatkoffer,
Werd in des Gravenhaag vermoord en omgebracht,
Daar ook des Kusers Soon, Wilm Kuser, werd verkracht,
Is oorsaak van de vlucht van veele vrome Heeren, &c.

De plaats van het ombrengen, op het Buiten-Hof, by de Gevangen-poort, wierd naderhand met een blaauw steentje geteekend. *Goudhoeve*, 405. *bl. Kemp, Gorkom*, 130. *bl.*

De oorsaak van deese moord was Heer Jan van Arkel, die de vader tegens syn kind ophitste: 't geen ook was de val van dit doorluchtig Stamhuys. *Deselve Kemp*, 130. *bl.* Terwyl echter eindlyk de goede graaf Albert en Willem syn soon weder syn versoend. *Soeteboom, in syn Soetstemmende Swaan*, 93. *bl. Scotanus, Friesse Gesch.* 196. *en* 215. *bl. Bekaas vervolg, op A.* 1392.

Doch, ik sou wel de reden van dit ombrengen vergeeten. Dat vriendlyke Aaltje, besittende het hert van haar meester, bestierde ten hove alles tot haarer vrienden voordeel. Dit ontstak de haat veeler Edelen, en self gemelde Willem. Siet, voor alle andere, *Alkemade, in de bedryven van graaf Albrecht.*

ALKEMADE, of Oud-Alkemade, te Warmond niet verre van Abspoel gelegen, het rechte Stamhuys der Ridderen van Alkemade; vervallen, weder opgebouwd en echter heden niet als oude muiren en ingestorte gewelfselen; gelyk die door *Rochman*, met geboomte omheiningd, syn afgebeeld. *Goudhoeven*, 81. *bl. V. Leeuwen, Rhynl. Inleid.* 35. *bl. en Leid.* 582. *bl.* doch de Geslacht-lyst sie by hem, *Batav. Illustr.* 833. *bl.*

ALKEMADE; met twee kennelyke toorentjens van *Rochman* geteekend, is het rechte Poelgeest, waar van de Ridderen Poelgeest de naam syn draagende. *V. Leeuwen, Leiden*, 582. *bl. en Rhynl. Inleid.* 35. *bl.*

ALKMAAR, naa Haarlem, de tweede Stad der Kennemers.

mers. *Saanl. Arkad.* 66. *bl.* Ondertussen de beusel-praat van der Friesen koning Adgildus, en de Naamreden van Altena verbystappende, hou ik het met die geene, stellende Alkmaars naam af te daalen van *alle de meeren*, waar mede die Stad is omringd. *De Saanl. Arkad.* 200. *bl. Guicciardyns Byvoegsel*, 3. *D.* 121. *pag. en Konstantyn Huygens*, *in de Lofdichten der Steden van Holland en West-Friesland*, *in deeser voegen:*

't Was all' meer *daar ik staa, en nu is 't vry* al meer;
Soo haast Verone viel, be-ërfden ik haar eer,
En groeiden uit haar as, tot dat ik ook een as werd,
En wederom verrees, en dubbel wel te pas werd.
Sint segt de vreemdeling, dit op myn waarde let,
Waar is'er eene meer *soo suiver en soo vet?*
Dat sag de Spaansse wolf, die naar myn ad'ren dorste,
Doe noch het Haarlems bloed syn aderen uitborste,
Maar, eere sy de God, die 't hooge boos verworpt,
Hy week en had het meer gespogen dan geslorpt.

Voorts sie van haar Oorlogsgevallen, in de jaaren, 1270, &c. 1492, 1517. en 1574. *Corn. van der Woude*, *in syn Beschryv. en Boxhorn. Stedeboek* 349. *bl.* en daar op van andere *Parival*, *Vermaaklykheden van Holl.* 171. *bl. Junius*, *Batav.* 470. *pag.* aldaar gewagende van het *Tafereel*, in haare Kerk opgehangen; hebbende een Tydregister van A. 600 tot aan A. 1475; te leesen onder de *Neerlandse Opschriften*, *by Phileleutherus Timaretes* (ongetwyfeld een verdichte naam) *A.* 1684, *in VIII uitgegeven*, 362. *en* 363. *bl.*

Eindlyk behooren ook onder Alkmaar,

Nieuwburg.	Sie beneden in	N.
Torenburg.		T.
Verona of Vroonen.		V.
Schermer.		S.
Bergen.		B.
Koulster.		K.
Heyloo.		H.
Schagen.		S.
Egmond.		E.

ALM-

ALMSTEIN ; een Slot onder Eem, in de Groote Waart (waarden ſyn ſtroom-eilanden, ſegt de *Saanl. Arkad.* 187. *bl.*) van Suyd-Holland, A. 1421, op S. Elysbetten-nacht, met veele andere Heeren Huyſen en ruim 72 dorpen vergaan. *Goudhoeve*, 78 *bl. Oudenhove*, *Suyd-Holl.* 411. *bl. en Kemp*, *Arkel*, 216. *bl.*

ALST ; of Aelſt, is een ruïn van een oud Kaſteel, noch over hebbende eenig gebrooken muirwerk en drie ronde toornen; in de Neder-Betuwe, of liever tuſſen Pudroyen en Breuchem, in de Bommeler-waart. *Oudenhove*, *voor de Graven van Scriverius*, *in IV.* 53. *bl. Goudhoeve*, 86 *bl.* ſpreekende van Jonkheer Turk. Staat ook afgeteekend in de *Annales Genealogique de la Maiſon de Lynde.*

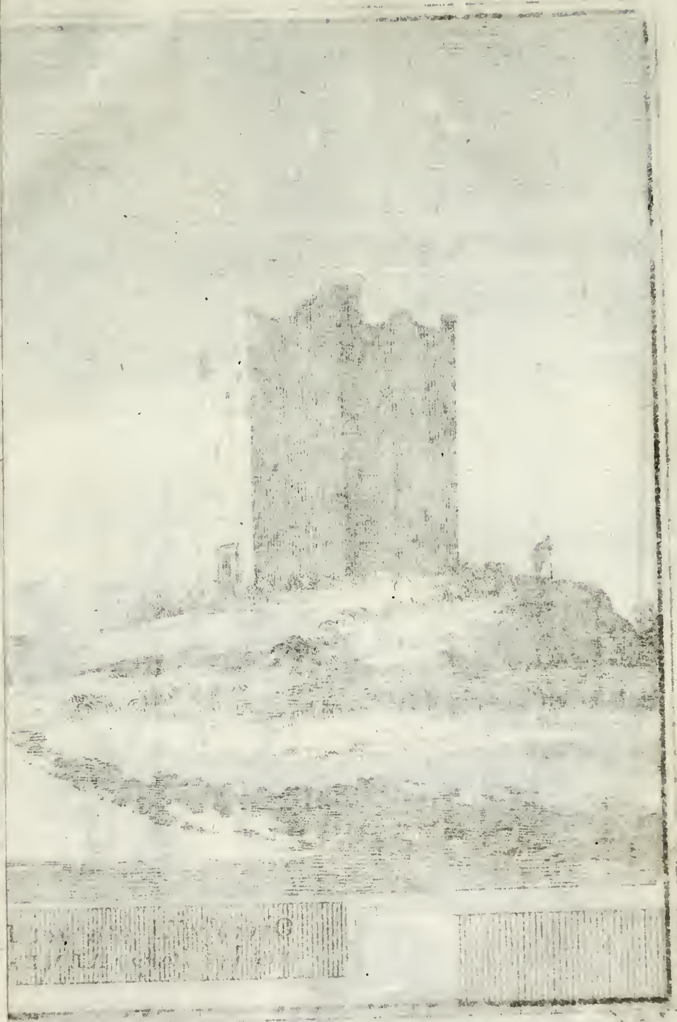
ALTENA ; of Outhena, in den lande van Arkel en Altena, by Workom. *Rochman* geeft ons haar afbeeldinge ; te weeten alleenlyk een oude Tooren op een heuvel ſtaande, in het geſicht van het dorp Almkerk.

A. 1395, leed het de ſwaare belegering van graaf Albrecht, vervolgende de aanhangelingen van ſyn ſoon, de moorders van mooy Aaltje van Poelgeeſt (van welke boven) op dit Huis beſet. De graaf het winnende, heeft het ſelve, uitgenoomen twee Toorens, geheelyk afgebrooken. *Goudhoeve*, 90 *en* 407 *bl. Scotanus*, *Frieſſe Geſchied.* 215 *bl. en Oudenhove*, *voor de Graven*, 54 *bl.*

ALTENA ; anders Hulkeſtein, op den oever van de Suider-Zee, en dus ook *al te naa* aan die van Holland en het Sticht van Uitrecht. Kend Karel, hertog van Gelderland, voor haar bouwmeeſter. Is A. 1517, door Felix van Ooſtenryk ſtormenderhand ingenoomen en geruïneerd ; naderhand hertimmerd en echter weder afgebrooken. *Slichtenhorſt*, *Gelderſſe Geſchied.* 107. *bl.*

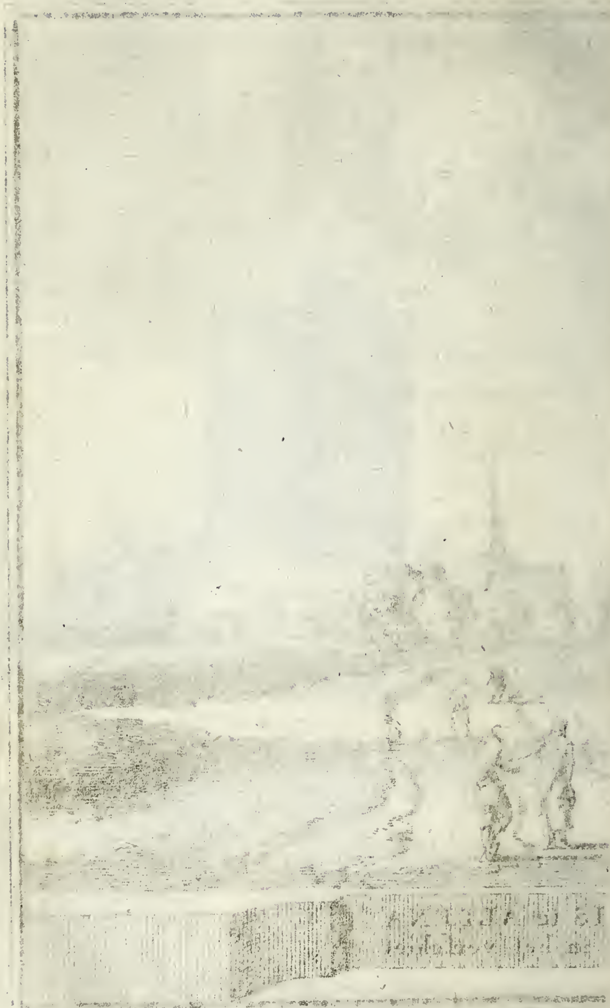
ALTENA ; een Heeren-Huis, by Delf; A. 1573, in den Spaanſſen Oorlog, door die van de ſtad in brand geſtooken en vernietigd. *Junius*, *Batav.* 525 *pag. Goudhoeve*, 80 *bl. en Bleiswyk*, *beſchryv. van Delff*, 36. *bl.* In *Rochmans* Teekening ſiet gy dit Huis geheel ; te weeten, door den Heer de Bie, Treſorier Generaal der Vereenigde Nederlanden, weder opgetimmerd. Sie de genoemde *Bleiswyk.*

AMEIDE, of het Huis ter Meiden ; tuſſen Vianen en Nieuwpoort, op de Lek ; wel eer onder de ſteden gereeend en nu ſlechts een vervallen Huis. Dus kan 't verkeeren. k*Oudenhove*, *Suid-Holl.* 366. *bl. en voor de Graven van Scriverius*

J. S. F.

rius, *in IV.* 58. *bl. Junius*, *Batav.* 517. *bl.* Men ziet 'er af twee gezichten onder die van *Rochman.*

Ondertussen Ameide beschouwende, door die van Uitrecht, een ontmantelde stad en een open vlek geworden, A. 1547; so vallen my dese regelen in, uit *het* 15 *B. der Gestaltverwisselingen van Ovidius*, *volgens Vondels oversettinge:*

So sienwe tyden van hun streeken staag verdwaalen;
De volken klimmen en opkoomen; wederom
Neêrdaalen. So was Troje een magtig koningdom,
En storte so veel bloeds, ten tyd van vyfpaar jaaren,
Nu ligt het plat, en, in een puinhoop heen gevaaren,
Vertoond, in steê van schat, alleen der oud'ren graf.
Micene en Sparte, groot van fame, namen af,
Voorheene groote steên; ook Cekrops stad, Athenen,
Amfions Thebe, Sparte is heel en al verdweenen,
En nu een effen veld. Micene ligt ter neêr.
Wat 's Edips Thebe? een klucht, een fabel en niets meer.

Voorts is Ameide (siet het in de Kaart, tegen over Jaarsveld, by Thienhoven) bekend by *Hortensius*, *Uitregtse Saak.* 3. *B.* 145. *bl.*

Het word van *Goudhoeve*, (78. *bl.*) geheeten het Huis te Haarlaar, ontrent A. 1312. te weeten, dit synde syn tweede naam, volgens *Paul. Voet. Oorsprong der Brederoden*, 149. *bl.* Sie verder, *Boxhorn. Stedeb.* 94. *bl.* bovengenoemde *Oudenhove*, *ook* 412. *bl. Meurs*, *XVII. Provinc.* 455. *bl.*

Eindelyk weete men, dat Haarlaar ook is een oud Kasteel in Braband, ontrent s'Hertogenbosch; so dat de Heeren van Haarlaar, Heeren van dit Huis ter Meide, en van oorsprong Brabanders, syn geweest. Wat meer? het is onder deese Heeren aldereerst een leen geworden; nademaal A. 1312, Dirk van Haarlaar, knape, dit Slot te leen ontfing van Guido, de 42ste bisschop van Uitrecht, na dat hy te vooren het selve gemelden bisschop had opgedragen. *Oudenhove*, *Suid-Holl.* 366. *bl.*

AMELESTEIN; een kleen doch cierlyk Kasteeltje, of Heeren-huys, midden in het Bosch van Vianen; door den Heer Henrik van Brederode gebouwd, ter liefde syner Echtgenoot, Amelia van Nyenaar. Deese Heer is overleden, A. 1568. *Goudhoeve*, 93 *bl. Paul. Voet*, *Oorsprong en voortgang der Bre-*

de-

deroden, 111. *bl. V. Leeuwen*, *Batav. Illuſtrat.* 891. *bl. in de Brederodens.* Ik heb het ook, gemeld boſchje doorwandelende, geſien, en het quam my voor als gelykende het Huys te Man-padt, buiten Haarlem; met een wyde gracht omvangen, den 27. Juny, A. 1706.

AMERONGEN; van *Rochman* uitgeteekend; gelegen beneden Rheenen, ontrent den ouden Rhyn, nevens de gebuirige Heeren-Huyſen; Wayeſtein, Zuileſtein, Lievendale, Berkeſtein en Natewis. Ontrent de Hiſtorie vind ik van dit Huys niemendal by de *Schryveren.*

AMISFORT; of liever Emisfoort, op den Eem (mogelyk een Rhynſprankel) uit de Veluwe komende en vallende in de ſoo genoemde Suyder-Zee.

Onder deeſe ſtad hebt gy

Het Huys te Eem.	} van welke beneden, in {		E.
Rambroek.			R.
Heiligenbergh.			H.

Wat nu haar ſelf aangaat, ſy is de tweede van het Sticht van Uitrecht; in de Jaarboeken al bekend ontrent A. 1006, hoe wel echter de bouwer en de tyd van de bouwinge blyven onbekend. *Reisboek door de Vereenigde Provincien*, 240. *bl.*

Leê mede veel oorlogsrampen; met de wapenen ſynde aangetaſt, A. 1286, &c. door de Hollanderen. A. 1417. &c. door de Gelderſſe, en A. 1280, &c. door de Uiterſſe Biskoppen, A. 1543. door Marten van Roſſum: door de keiſerſſe, onder Monte-kukuli. A. 1629. en door de H. H. Staaten Generaal. A. 1572. *Theodor. Verhoeven*, *een ſchoolmeeſter uit de Grave*; *nevens een Ongenoemden*, *in hunne Amisfortſſe Aanteekeningen: beide uitgegeven door gemelden*, *maar wegens ſyn nutte arbeidſaamheid nooit genoegh geroemden*, *Heer Anton. Matheus*, *Prof. &c.* behalven *Junius*, *Batav.* 233 *bl. en Guicciardyn*, *nevens ſyn Vermeerderaar*, *XVII. Provincien*, 206 *bl.* doch haar lof moet gy opſoeken in den *Amersfoorder Nachtegaal*; om nu niet te reppen van het *voortreffelyk Gedicht van Laurens Baak*, *Heer van Wulverhorſt*, *of het Amersfortſſe Tempe van J. Bremer. C. F.*

AMSTEL; word in de *Landkaarten*, met de plaatſen aldus vervolgd: Amſtelmonde; alwaar de twee wateren, de Drecht en de Kromme-Mydrecht ſamenvloejen. Hier op den

Uit-

Uithoorn, de Nes, Ouwerkerk, 't Kalfje, 't Molentje, den Omval en endlyk Amſteldam.

Of ik nu ben genoodſaakt de Amſtel voor een rievier aan te neemen, of liever voor een Rhyntak, of anders een aflekkinge uit de veenen, ſal beneden in R. wat verder worden uitgebreid; alwaar een geheele lyſt van inlandſe rieviertjes en loopende ſtroomtjes, ô nieuws-gierige Leeſer, u word medegedeeld.

Vermaak u ondertuſſen, by deeſe gelegenheid, met *den Amſtelſtroom, een keurich proefſtukje der Dichtkunde van Dan. Willink.*

AMSTELDAM; van deeſe ſtad meen ik alleen te ſeggen het geene *Salluſtius*, wegens Karthago (een plaats, in ſyn *Jugurthynſen Oorlogh*, 19 *H.* van andere meermalen toegepaſt) is ſchryvende; *de Carthagine ſilere melius puto, quam parum dicere*: het geene van meergenoemde *Huygens* op deeſe wyſe word uitgebreid.

Gemeen verwonderen betaamt myn wondren niet,
De Vreemdeling behoort te ſwymen, die my ſiet.
Swym, Vreemdeling, en ſeg, hoe komen all' de magten
Van all dat magtigh is, beſloten in uw grachten.
Hoe komt gy, gulde veen, aan 's Hemels overdaad?
Pakhuys van Ooſt en Weſt! heel waater en heelſtraat!
Tweemaal Venetie! waar 's 't einde van uw wallen?
Seg meer, ſeg, Vreemdeling! ſeg liever niet met allen!
Roem Rome! prys Atheen! kraay Kayroos heeerlykheid!
Die ſchriklykſt van my ſwygt, heeft allerbeſt geſeit.

Niet te min moet 'er iets, en by manier van bloemleeſinge uit *de Beſchryvers van deeſe ſtad, Montanus, Domſelaar, Dapper, Kommelyn*, &c. hier worden ingelaſcht. Te weeten,

I. Dat ook Amſtel wel eer is geweeſt een ſlot, binnen de ſtad, by de Oude Brugge, weſtwaarts. *Goudhoeven*, 82 *bl. Beſchryvinge van Amſteld.* 2. *D.* 160 *bl.* alwaar mede van een tweede Heeren Huys word geſproken, quanſuis in Ouwerkerk aan den Amſtel gelegen. Doch hier af *beneden, in R. op Reigershoek.*

II. Dat uit de viſſers van Wormer, Jiſp en andere dorpen van Waterland de eerſte volk plantinge van Amſteldam heeft beſtaan: dat ook de naakomelingen der Wormers aldaar hooge ſtaaten hebben bekleed. *de Saanlandſſe Arkad. uit de Opdragt van Waſſenaars Hiſtorien*, 4 *B.* 462 *bl.*

III. Dat ſy, naa de dood van gr. Floris de V is vernield; van Heer Gysbrecht van Amſtel vernieuwd; wederom door de Kennemers (waar onder die van Haarlem) Waterlanders en Frieſen (ten onrecht waanende Gysbrecht aan 's graven ombrengen ſchuldigh te ſyn) verbrand, verwoeſt en afgebrooken: Gysbrecht ſyn aangevangen arbeid verlaatende en met ſyn weereloose boeren weghvluchtende, A. 1300 *Beſchryv. van Amſteld.* 2 *B.* 148 *bl.* Een ſtoffe, die *vader Vondel*, waarlyk ſoo overgeeſtigh, met de verwoeſting van Trojen heeft geſchakeerd, dat men ſou mogen twyfelen wat men van Trojen of van Amſteldam behoorde geloof te geven. Trouwens, ſelve belyd hy 't ook aldus:

Het nieuw Tooneel drie eeuwen ſpringt te rugh,
Om Amſtels veſten te verſtooren
En bouwd de wreedheid eene brugh.
't Aloude Troje word herbooren,
En gaat te gronde in 't gloejende Amſteldam,
Onſe Amſtel ſal een Xanthus ſtrekken,
Geverwd van bloed; de Kermerlandſſe vlam,
Als 't Griekſe vuir de daaken lekken, &c.

IV. Dat ſy, naderhand als een Fenix, uit haar aſſen herbooren, weder is vernieuwd, vergroot en bemuurd door die van de Regeering, A. 1481 en 1482. *De Beſchryvinge*, 2 *B.* 213 *bl.* Wederom uitgebreid, A. 1585. *Deſelve*, 238 *bl.* Noch vergroot, A. 1593. *Deſelve*, 240 *bl.* Noch, A. 1612. *Deſelve*, 145 *bl.* en ſoo voorts, by gedeeltens, A. 1631, 1644, 1650, en 1658; in welk jaar, de laatſte uitlegginge is aangevangen. *Deſelve*, 253, *en volgende bladeren.*

V. Dat aldaar een bleekerye heette Lieſdelle; nu de Nieſel. *Kommelyn, in de Byvoegſelen der Beſchryv. van Amſteldam*, 195 *bl.* gelyk Bentwyk was een ſtreek in de Kalverſtraat, tot aan de Beggyne-gracht, en de Nieuwe-ſyds voorburgwal; ſoo dat het Beggynhof was gelegen in Bentwyk. *Deſelve, uit oude Brieven, van* A. 1406, *ja vroegere*, 617 *bl.*

VI. En ten laatſten, dat in de Nieuwe Kerk op het Hooge Altaar, in een looden buſſe, plag te leggen het gebeente van S. Katryn (te Alexandrye, in Egipte, onder Maxentius, gemartteliſeerd en wordende, den 25 Novemb. geviert) met een parkement daarom, waar op ſtont; *Dit is 't gebeente van S. Katharina.* Weder deſelve *Kommelyn, ut Waluck Sieuwerſe*, 445 *bl.*

On-

Ondertussen sie van Amsteldam, behalven de volkomene *Be-schryvinge*, *Scotanus*, *Friesse G.* 253 *bl.* van haar geringe be-ginselen en verwoestinge, onder Heer Gysbrecht van Amstel. *Junius*, *Batav.* 454 *bl.* van haare benaaminge, te weeten van den Amstelstroom. *Boxhorn. Stedeb.* 211 *bl. Guicciardyn*, *XVII Provinc.* 3 *D.* 110 *pag. en Parivall*, *Verm. van Holland*, 1 *D.* 9 *H.* alle meldende de gevallen ontrent deese stad in, de jaaren, 1204, 1300, 1342, 1482, 1488, 1612, &c.

ANGSTEL; ook den krommen Angstel geheeten, loopt in het Sticht van Uitrecht van den Oudkoper-molen naar der Aa; alwaar sy met een *steenen* dam is afgeschut: maar de rech-ten Angstel, anders de Vaart, gaat recht uit naar den Nieu-we-Sluis. Sie *Loosdrechts Nieuwe Kaart*, *of die van het Sticht*, *beide van boven gepreesene Nik. Visscher.*

ARENDER-HOUT; buiten Haarlem, ter syden O-verveen; voor een jaar of ses (ik schryf dit, A. 1710.) van haar Houd beroofd; synde de laanen geraseerd, alle boomen, uitgesegt eenige weinige, weghgekapt, en soo alle vermaak hier (gelyk ook heden achter gemeld Overveen) de menssen en vogelen ontweldigd. Ondertussen is noch haar naam in weesen gebleven by den koddigen *Roemer Visscher*, *in den eersten Schock van syn Rommelsoo*, 57 *D.* 114 *bl. op deese wyse:*

Adieu, *Aaerdenhout en Overveen!*
Adieu, *jagthonden*, *groot en kleen!*
Adieu, *duynen*, *daar ik op plag te jagen!*
Adieu, *haasen*, *konynen! gy sult niet meer klagen*
Over my, *adieu seg ik*, *voor een half jaar*, &c.

ARKEL; een sterk slot binnen de stad Gornichem; A. 1412, afgebrooken door hert. Willem van Beyere, die een andere aldaar stichte, op de Merwe; doch ook afgebrooken, A. 1578. *Goudhoeve*, 85 *bl. Kemp. Beschryv. van Gornichem*, 310 *bl.* ja ten gronde toe, A. 1600. Hebbende het selve dan gestaan, geheel met syn swaare toorens en dikke muiren van A. 1461. tot A. 1578, en weder stuksgewys, gelyk is gemeld, tot A. 1600. *Deselve*, *op het reeds genoemde bl.*

ARKEL; een dorpje, of liever gehucht, aan de Linge, niet verre van Gorkom. siet *Hollands Nieuws Kaart van Visscher.* Hier is een heerlykheid, heden door den Heer van Twaal bewoond; het gebou echter niets anders vertoonende als een fraai boeren huys. Vorders hebt gy het dorpjen in print, onder de Landgesichtjes, by de *Liefhebbers.*

ARKEL; het Stamhuys der Heeren van Arkel is oud en roemruchtig; oud ſeg ik, en des wegen met kinderſpreukjes en beuſelachtige verdichtſeltjes overſchaduwd. De van Arkels ſprooten, ſegt de eene, uit den Duitſen Herkules; neen, ſegt een ander, ſy ſyn van de Trojaanen afkomſtigh; of van de Herulers ten minſten. Maar een derde onderrecht beter, ons beduydende deeſe af te daalen van Ritſaard, eene der vier Heems of Aimyns-kinderen. En begeert ge bewys te hebben? Die vier broederen, op hunnen Rosbayerd ſittende, ſyn immers in een groote ſchildery te ſien op het oude Huys te Heukelom. *Van Leeuwen*, *Leid.* 286 *bl. uit de aangetrokkene Abrah. Kemp*, 3 *bl.*

Vorders ſal ik alle de Heeren van Arkel geenſins optellen; maar alleen, uit de gemelde *Kemp*, eenige ſtaaltjes, goede Leeſer, u opdiſſen, op dat gy moogt ſien op welken wyſe ſy, door het los en ongegrond aanteekenen der eerſten ſchryveren van Neerlands Oudheden, ſomwylen word misleid.

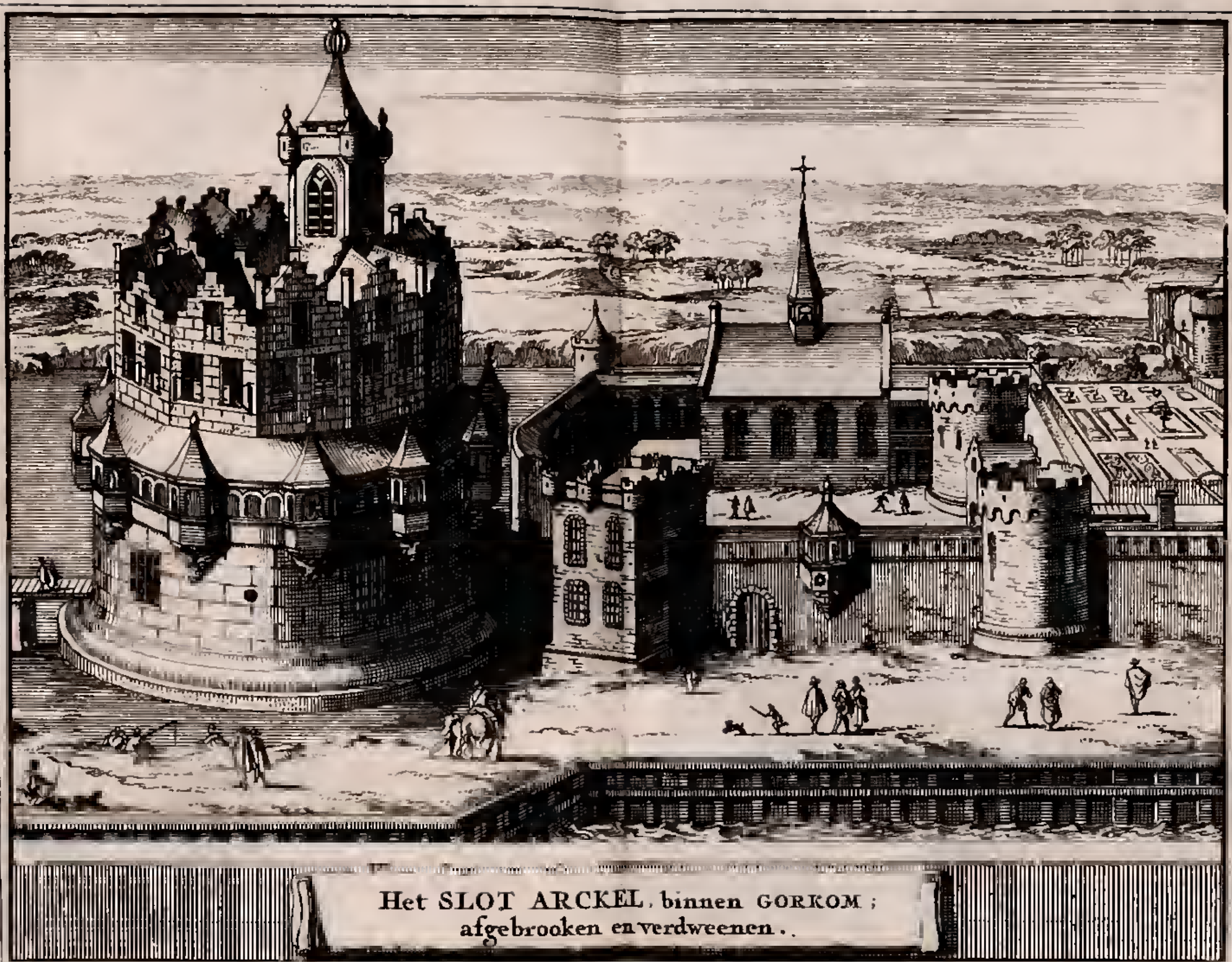
I. Sy is aanmerkelyk, dat heer Jan de Tweede uit Vrankryk is gekoomen tot in de Alme, en aan het onbewoonde land van Arkel; een blanke ſwaan (ô welke een fraaye vindinge!) dien ridder geleidende en ſyn ſchepen in het water voorgaande. *Kemp*, 4 *bl. Junius*, *Batav.* 549 *pag. Slichtenhorſt*, *Gelderl.* 36 *bl.*

II. Ook dat Jonker Jan de XII; de VIII by *V. Leeuwen*, *Batav. Ill.* 84 *bl.* was ſeer ſterk en geweldigh; een balk omvattende en, met toegeneepen beenen, ſyn paard van de grond lichtende. *Kemp*, 39 *bl.* Gelooft gy dit? Noch meer dan. Hy vatte een ſterk paard by de keel, ſette het tegen een muir, het ſelve ſoo perſende, dat hy van benauwdheid de tong uitſtak. Behalven *Kemp*, *V. Leeuwen*, *Leid.* 288 *bl.*

III. Siet het ſeldſaam ongeval van Heer Jan de XIV. (de X, by *V. Leeuwen*, *ook* 848 *bl.*) Komen, een jongen met de mars loopende, eiſt van deeſen jonker eenigh onderſtand. Men geeft het hem mildelyk. Komen vaart voort met ſyn koopmanſchap, van land tot land reiſende. Ondertuſſen gaat Heer Jan naar Jeruſalem. Wederkeerende, word hy geplonderd en uitgeſchuld, ontrent Genua; wat raad? arm en ontbloot, begeeft hy ſich naar de kerk. Midderwylen gaan ſyn dienaaren ſtraat op, ſtraat neer. Vinden Arkel wapen voor ſeker huys. Hier woonde Komen, die met het wapenſchild van ſyn weldoender den gevel had vercierd. En toen ſy vinden Komen, en brengen hem by haar heer, in de kerk.

Komen

Het SLOT ARCKEL, binnen GORKOM;
afgebrooken en verdweenen.

J. S. f.

P

Komen ontfangt dien Heer van Arkel. Komen, nu een voornaam koopman, ſchiet geld. Arkel komt weder in ſyn vaderland, en beſteld dat Komen het verſchoten geld weder word ter hand geſteld. *Kemp*, 49 *en* 51 *bl.*

IV. Eindelyk, neem acht op de ondergangh van het edel doch ook hooghmoedigh ſtamhuys van Arkel, in jonker Willem, de ſoon van Heer Jan de XII, volgens *V. Leeuwen*, 849 *bl.* Te weeten, hy binnen Gorkom, in de Krytſtraat (een naam uit het deerlyk krygsgeſchal oorſprongkelyk) ſneuvelende in het gevecht tegens die van Vrouw Jakoba, A. 1417. Siet *het Neerlands Treurſpel van den welbekenden krygsman en puikpoëet*, *Paffenrode*; *welken ik alleen de volgende veerſen heb afgeleend.*

In 't leſt wierd Arkel meê tot meermaal toe gewond,
En ſchoon hy ſtruikelde, rees telkens weêr en ſtond,
Noch leunende op ſyn ſchild, waar in de roode Baaren,
Door 't afgeſypeld bloed, nu niet meer kenbaar waaren.

Nu, mannen, 't is nu tyd dat ieder van ü toond
Wat onverſaagtheid dat in uwen boeſem woond.
Nooit kan een eerlyk man roemwaarder dood verwerven,
Als voor ſyn vrienden, ſtad en vaderland te ſterven.

Dus ſprak de jonge Heer, en gaf de ſyne moed,
Tot dat hy nederſeeg, nu wit en ſlaauw gebloed.

Maar ik heb u boven van de vier Heems kinderen geſprooken. Deeſe waaren Ritſaard, Writſaart, Adelaart en Reinout. Ritſaart was de vader van Heer Jan van Arkel, ſoo men opgeeft, al A. 618, overleden. *V. Leeuwen*, *Leid.* 286. *en Batav. Ill.* 847 *bl.* behalven *Kemp*, *Kornelius Aurelius en Pont. Heuterus.*

ARNHEM; het Arenacum van *Tacitus*, *Hiſt.* 5 *B.* 20 *H.* hoewel andere deeſe Latynſſe naam toeſchryven aan Arrichem, by Buiren. Is de hoofdſtad van de Veluwe, gelegen in het hert van Gelderland aan den Rhyn.

Niets ontmoet ons boven maaten opmerkelyk in deeſe ſtad, als dat hier is te vinden het huys van Marten van Roſſem, van welke beneden, in *de Letter M.* en dat u in haar hoofdkerk word vertoond de albaſte grafſtede van den eertyds onruſtigen hertogh, Karel van Gelder. *Slichtenhorſt*, *Geld.* 97 *bl.* *Meurs*, *XVII Provinc.* 413 *bl.* behalven *Guicciardyn*, nevens de Uitſchryveren van den eerſt genoemden.

ARNOUD, Hollands derde graaf, ook wel Arnulfus geheeten, de ſoon van graaf Diderik de II; van welken onſe *Oudaan* aldus:

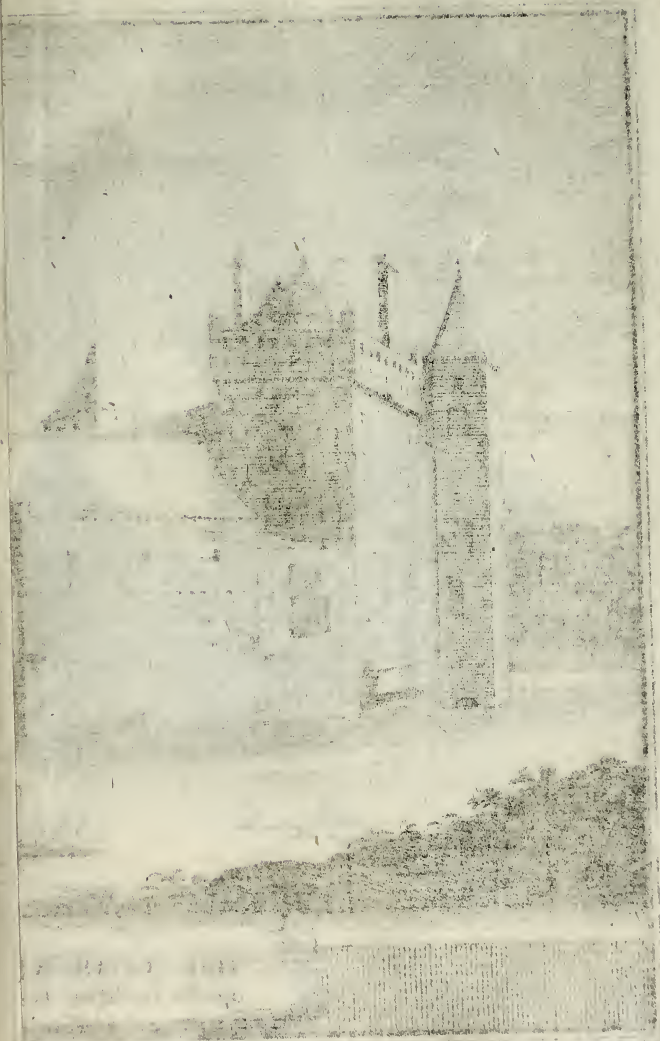
Sou 't ingekrompen erf van vaders heerſchappyen
(Daar ſich, met kleener deel, een jonge ſoon moet lyen)
Niet wel den oorſprong ſyn, en oorſaak meer als waar,
Die my de naam geeft van Arnulf de Gentenaar?
Dat namentlyk, myn wieg uit Diederik geſprooten,
Niet een der Aquitaans, maar oude Gentſe looten,
Ik ruymer erven ſocht, de naagebuir te naa;
Des, waar myn doodbed viel, wyſt Winkel, tot myn ſchaa.

Hy is aan de regeeringe geraakt, A. 988. teugelde de Frieſen, doch deeſe weder uit de band geſprongen ſynde, is hy, A. 993, tegens haar optrekkende in Weſt-Frieſland, den 1 Octob. geſneuveld in een veldſlagh, door een pyl getroffen; ontrent het dorp Winkel; by de zee, tuſſen Medenblik en Kolhorn gelegen. Siet alle de bovengenoemde, der Graven bedryven aanteekenende, *Scriverius*, *Barlandus*, *Goudhoeve*, &c.

ASSENDELFT; met de Krommeny in eene linie ſtaande, is een ſeer vermaard dorp in Kennemerland; in de *oude Brieven* geheeten Aſmannedilf (*Alting*, *Notit.* 2 *D.* 13 *pag.*) of Eſcmundelf. Was geen gering cieraad der Kaninefaaten; volgens de *Saanl. Arkad.* 95 *bl.* hebbende ook wel eer gehad een ſlot, van wiens ruiinen en vaſte muiren, *Junius*, *Batav.* 551 *pag.* Voerd een hengſt in haar wapenſchild, om dat (ſeggen de *vertellingjes*) de dorpelingen een paard, toen een onbekend beeſt by haar, gewapenderhand hadden omgebrocht. De ſelve *Arkad.* 97 *bl.* en de *Soetſtemmende Swane*, 35 *bl.* Eindlyk, wat haar Naamreden aangaat, mogelyk komt die van het overoude (en nu verdweenen) dorp Aſſum, tuſſen Heemskerk en Uitgeeſt in weeſen hebbende geweeſt. De bovengenoemde *Arkad. ook op het* 95 *bl.*

ASSUMBURG, door *Rochman* in drie grootſe geſichten afgebeeld, is heden het Landhuys van den heer Deutz, heere van Aſſendelft, &c. een deftigh ſaamengeſtel van oud en nieuw. Het heeft vyf torentjens (ik ſagh het aan alle kanten van buiten, den 10 Junii, A. 1705.) eene naar het Aſſumer Hek en vier naar Beverwyk. Van deeſe ſyn twee met tranſſen, en vierkant.

Van haar oudheid heb ik geheel geen beſcheid; alleenlyk vind men by *Junius* (*Batav*, 551 *pag.*) dat het de vader van den heer Niklaas van Aſſendelft meermaalen had beroud, dat hy

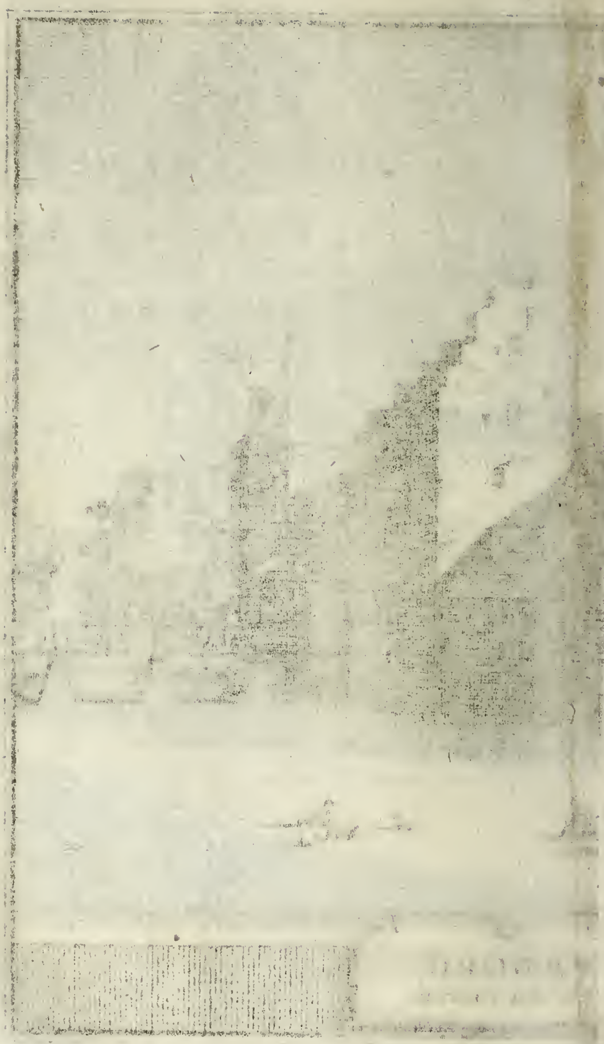

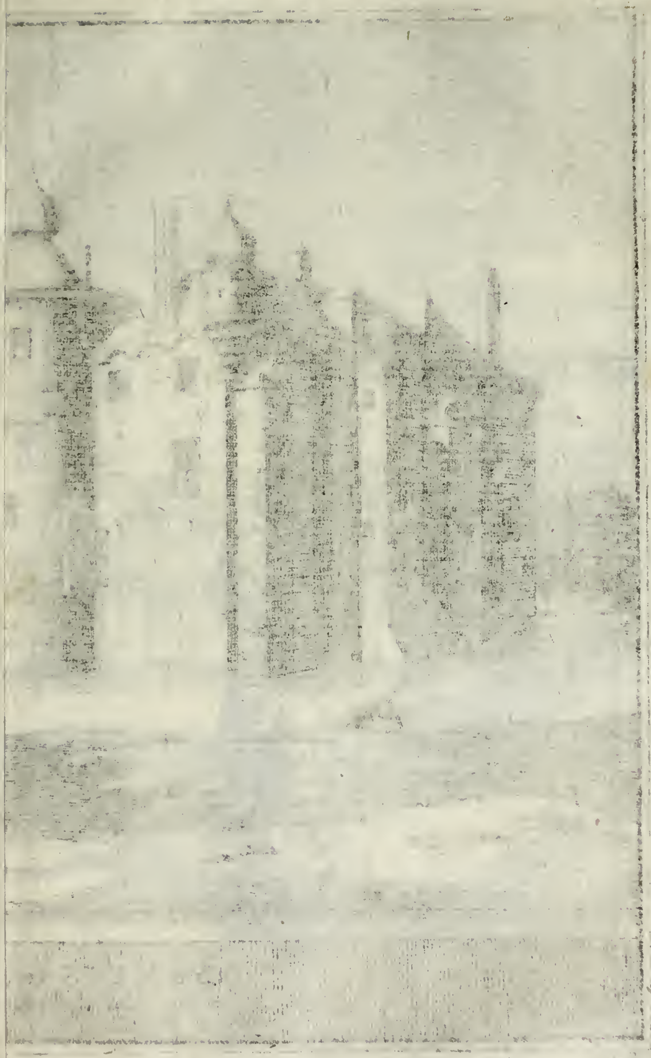

Het HUIS ASSEMBURG;
op de rechter ſyde en van vooren.

J. S. F.

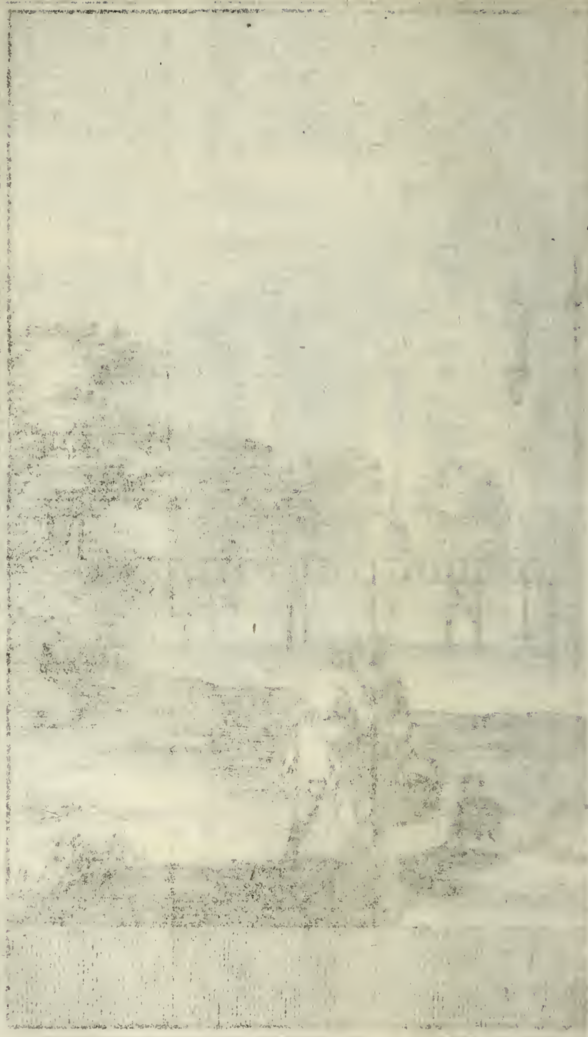
A

Het HUIS te ASPEREN,
op de rechter ſyde.

hy dit huys op de ſeer vaſte en ſterke ruiinen van het huys Oud-Haarlem niet had geplaatſt. Sie dit ook in de *Saanl. Arkad.* 102 *bl.*

ASPEREN; een oud ſlot (by *Rochman* in een afbeeldinge) binnen de ſtad van deſelve naam; op het welke de heer Rutger van den Boetſelaar, A. 1461, van eenen Arnoud Pik, is doodgeſchoten. *Boxhorn. Stedeb.* 305 *bl. en Goudhoeve,* 86 *bl.* het ſelve is, ook gewonnen en tot den gronde vernield, door den graaf van Holland, Willem de I. *Vronens Onderg.* 109 *bl.*

De ſtad, aan de Linge, hier de Liefde genaamd, gelegen, heeft, A. 1516, een bitter lot gehad, wegens de droevige moord, aldaar door de Gelderſſen aangerecht. *Oudenhove, voor de nieuwe Scriverius, in Q.* 26 *bl.* Ondertuſſen valt hier niet anders aan te teekenen als dat ſy was eertyds een leen der Heeren van Arkel; en naderhand van de Boetſelaaren als een aangebracht huwlyks goed, is beſeeten geweeſt. *Guicciardin. Belg.* 3 *Part.* 127 *pag. Meurs, XVII Provinc.* 762 *bl. De Handveſt Chronyk,* 6 *B.* 225 *bl.*

AURINA, of Aurinia, by *Tacitus* (*Duyts. Seden*, 8 H.) en Alyrumna, by *Jornandes* (*Getic.* 103 *pag.*) was een Duitſſe godheid. *Junius, Batav.* 384 *bl. Scedius de Germ. diis,* 2 *Syntagm.* 431 *pag.* of liever een oude toveres, al fluiſterende en ſachjes prevelende, tegens de onderaardſſe geeſten; of een poëteſſe, de heldedaaden van voornaame krygslieden opſingende. Doch dewyl de keurige *Lettergiſpers*, over het woord Aurinia by *Tacitus*, verſchilligh, niet weeten wat leeſinge ſy uit haar oude en halfverrotte handſchriften willen aanneemen, is ontrent deeſe ſaak niet ſekers te beſluiten. Siet *Kirchmayer, over Tacit.* 144 *pag.*

Maar laat 'er ons echter dit noch achtervoegen. Ik, noch een jongen ſynde, heb onder myne medeburgers meermaalen gehoord, dat Alruina of alruintjen, was een piſdiefjen; dat het piſdiefjen, onder galgen, by het geluid van trommelen, (want ſyn kryten is het menſlyk oor naadeeligh) wierd uit de grond gehaald; en dat eindlyk deeſe piſdiefjes waaren de mandragoraas (uit die wortel geſneden en gebootſeerd) die ſe voorgaven dat ſommige ryken by haar hadden, en wel moeſten beſorgen, wilden ſy, met haar weghloopen, ook niet ſchielyk van haar ſamengeſchraapte goederen beroofd worden. Voeg'er noch by dat ik ſe, in een Kermis', heb geſien, in een doosje netjes in het wit gebakerd leggende, in de Speel-kraamen.

 Sie

Sie *Pikart*, *Drenth.* 66 *bl.* hier op ook ſchynende te doelen; behalven *Thom. Bartholin. in eene ſyner Genees- en Natuirkundige Aanmerkingen.*

AUSTRASIE, ſoo wierd wel eer geheeten de landſtreek met de Rhyn ende Saar bepaald; binnen ſich begrypende de ſteden, Trier, Mentz, Tweebruggen, Saarbruggen, &c.

Buno over Kluver. 3 *lib.* 9 *cap. en Boxhorn. Stedeb.* 7 *bl. deeſe het ſelve tot aan de Seine en de Noordzee verbreidende.* En dus was Mets de hoofdplaats van Auſtraſie, gelyk Parys van Neuſtria. *Cellarius, Hiſt. Univers. de reb. Sæculi Vii*, 8 *pag.*

B

BAARN; tuſſen Soeſt en Emenes, in het Sticht van Uitrecht, wel eer een ſtad en nu een dorp. Siet welk een droevige veranderinge! *Matheus, de Nobilitate*, 3 *lib.* 821 *pag.* Immers, ſoo wel als Bunſchoten, Eembrugge, 't Gein en Vredeland. *Deſelve*, 821 *pag.* Synde haar het ſtadrecht en vryheid geſchonken, door Sweer, anders Aſſuerus van Kuilenburg, de 52 ſte biskop van Uitrecht; volgens ſyn *Giftbrief van A.* 1426, *by den genoemden Matheus, op de genoemde pag.*

BAKENES; is geenſins het oude Haarlem, maar alleenlyk, met haare kerk, een ſeer oud gedeelte deeſer ſtad. Die hier den Griekſen Bacchus inhaalen, ſoeken u wat op de mouw te ſpelden. *Oudenhov. Haarl. Wieg.* 18 *bl. Ampzing*, 21 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 121 *bl.*

Wat de Bakeneſſe kerk aangaat; ten deele is ſy tot burger woningen hervormd, en ten deele tot de Chriſtelyken godsdienſt bewaard. *Oudenhov.* 20 *bl.*

De naam meentmen te konnen afhaalen van *baken*; om dat op deeſe plaats, de eerſte aanlegh van de ſtad, de viſſers, alhier neergeſeten, een *baken*, op de *nes* hadden. *Deſelve* 20 *en* 21 *bl. de Saanl. Arkad.* 107 *bl.*

BAKKUM; ook hier wederom de naamreden van den wyngod af te trekken, is van onſe ſmaak geenſins. Wy laaten dat over aan onſe beuſelſchryvertjes. Dit is echter een dorp of liever oude buirt, aan de duynen, tuſſen Egmond en Kaſtrikum. Was wel eerſt onder het graafſchap van Egmond, maar naderhand is het by koop gekomen aan den Heer Kornelis van der Mylen, &c. *De bovengenoemde Arkad.* 106 *bl.*

BAN-

BANJAART; van dit Heeren Huys gewaagd *Antonides*, in syn edelen *Yſtroom*, 4 *B.* 104 *bl.* van den Y god spreekende:

Nu weent hy op 't gesicht der afgestormde sloten,
Die hy voorheenen 't hoofd sagh aan de wolken stoten.
't Geweldig MERESTEIN *en* BANJAART, *wyd ontsien,*
Vrysloten van beroemde Oudhollandsse edellien.
Door vier en swaard vernield, met torens en rondeelen,
Te gronde weghgerukt, in 't barnen der krakkeelen:
Het stamhuys van HEER LEM, *de wyk van Kermerland,*
Een wonder van die eeuw, om syn gebied en stand,
Nu deerelyk getrapt, gerekt uit al syn leden,
En 't grof gebeente met het kouter doorgesneden:
't Huys HEEMSKERK, *erfgebied van 't adelyk geslacht,*
En BREDERO *verwoest, toen 't gantsse land verkracht,*
Van burger oorlogh, al de magt der baanderheeren
En edelen in 't veld elkandre sagh braveeren,
Den stamboom snoeyen der geslachten, en den Soon
De Moeder vliegen in haar graaffelyke kroon.

Het is heden alleen een blote grondslag, in het duin, van het sand overstoven, tussen Beverwyk en Kastrikum; of liever tussen Breesaap en genoemde stad, achter Westerhout, de lustplaats van Mevr. Bernaarts. Lust u derwaars te wandelen; de Naarder wegh inslaande, gaa verby de ses wegh en de herberg Rome; hou de slinkerhand, tredende door een hek. Siet van Baniaart onsen *Heems-kerk*, *in de Aanteekeningen over syn Batav. Arkad. uit Goudhoeve*, 191 *bl.* alwaar gy ook sult hooren, hoe het A. 1203, wierd in de brand gestooken. Voeg by *Heemskerk*, *Korn. vander Woude*, *Alkm. Beschr.* 128. *bl.*

BATAVIE; hier ontrent moeten verscheidene saaklykheden verhandeld worden. 1. Van de Naamreden; en 't geen hier uit is vloeydende. 2. Van Bato. 3. Van 's lands omtrek, en eindlyk 4. Van de benaamingen hier af voortgekomen, Batavorum urbs, Batenburg, Batestein en Batavodurum.

I. De Naamreeden trek ik dan (immers elk heb syn oordeel vry) niet van de verdichte Prins der Hessen, Bato, als of Batavie quansuis was Batoos have; niet van het Griekse βάτος, als of dit was een *diepe* landstreek; maar van ons eigen woorden, *Baat-ouwe*, betere grond; gelyk de *Veel-ouwe*, in tegendeel van de Betuwe, beteekend een dorder en slechter

landſtreek. *Handveſt Chronyk*, 1 *B.* 1 *bl. V. Leeuwen*, *Leid.* 11 *bl.* &c. *Batav. Illuſtr.* 1 *D.* 1 *H.* 44 *bl.* ſynde daar met my in eens boven gemelde *V. Rooyen*, *in ſyn Aanteekeningen*, 65 *bl.*

Wat nu BATO betreft, der Chatten of Heſſen opperhoofd, van de *Dichteren*, *Hoofd* en *Vondel*, ons ſoo konſtigh afgebeeld; ik weet wel wat ontelbaare Schryvers, *Bokkenberg*, *Guicciardyn*, *Kluverius*, *Junius*, *Heemſkerk*, &c. van hem vertellen; ik weet ook wat *Ger. Brand*, in ſyn uitneemende *Aanteekeningen* over *Batoos Vertooningen*, 286 *bl.*) is gelovende, welke meent uit een enkele overleveringe den optogt van Bato te konnen ſtaande houden; Niet te min begeef ik my aan de ſyde van *Douſa*, *in ſeeker veers*, *by Flud. à Ghilde*, *over Kluverius*, 56 *bl. Scriverius* (*Nader verklaring* 3 *bl.*) en *Van Leeuwen* (*Batav. Ill.* 44 *bl.*) deeſe Bato, en ſyn bruid Richeldin, en ſyn ſtiefmoer Penta nergens vindende en vervolgens afkeurende.

Wel is waar dat ons twee Batoos voorkomen by *Dio* (55 *lib. Hiſt.*) doch een Delmater, en een Pannonier, derhalven hier in geenen deele haar roll hebbende. Sie *Junius*, *Batav.* 27 *pag. en de vertaalde Kluverius*, 53 *bl.*

Maar ſyn de Katten of Chatten, anders Heſſen, dan nooit naar deeſe landen opgetoogen? Gewiſlyk ja; doch, met een latere veldtogt; te weeten onder den keiſer Nero; toen ſy, wegens de ſoutpannen, uit haar landen gejaagd, hier ſyn aangekomen. *Tacitus*, 13 *B. der Hiſt.* 57 *H. by Scriverius*, *Nader verklar.* 2 *bl. en Junius wederom*, 25 *pag.*

Want de Batavi, uit de Katten of Heſſen geſprooten, (*Saanl. Arkad.* 10 *bl.*) hebben, ſelfs al voor de tyd van *Julius Ceſar*, in dit onbewoond landſchap, ſich ter neer geſlagen. *Ceſar*, *Gall. Oorl.* 4 *B.* 10 *H. van de Maas redeneerende*, behalven *Scriverius*, *in genoemd werkje*, 3 *bl.* en hier meê ſluit ik, niet konnende gedoogen die geene, welke ſtellen dat de Katten de naam ven Batavie hebben mede gebracht.

Komende dan nu tot 's Lands of 's eilands omtrek, begin ik by Lobek en Schenkenſchans, aan den Rhyn, en ga ſoo langs de Maas, Waal en Merwe, tot aan den Oceaan; maakende dus een driehoek met de monden der genoemde rievieren, Noord-Ooſt. *Junius*, *Batav.* 30 *en* 41 *pag. uit Plinius*, *N. H.* 4 *lib.* 15 *cap. en de vertaalde Kluverius*, 51 *en* 71 *bl.*

Soo dat Batavie (ſchoon het *V. Leeuwen* ontkent, *Batav. Ill.* 37 *bl.*)

37 *bl.*) eigentlyk, en in ſyn uiterſte bepaalingen genoomen, is geenſins Holland, volgens de nieuwerwetſe *Schryveren*, maar ſekerlyk de Betuwe, het hoogſte deel van Gelderland. *Ceſar*, *Gall. Oorl.* 4 *B.* 2 *H. Plinius*, *N. H.* 55 *lib.* 17 *H. en Slichtenhorſt Gelders. Geſchied.* 6 *en* 8 *bl.*

Eindlyk, om ook een woordje van het volk te ſpreeken, de Batayieren waaren te Romen onder den keiſerlyken lyfwacht. *Dio*, 55 *lib. Martialis*, 6 *lib.* 82 *epigr.* by *Scriverius. Junius*, *Batav.* 80 *pag.* Alle brave ruiteren. *De vertaalde Kluverius*, *uit Dio*, 96 *bl.* en de ſelve *Junius*, 77 *pag.*

BATAVORUM URBS; is nergens. Lees ter degen de plaats van *Tacitus*, (*Hiſt.* 5 *B.* 19 *H.*) volgens *Rykius*, (*Animadv.* 465 *pag.*) *Non tamen auſus oppida Batavorum armis tueri*, *raptis quæ ferri poterant*, *cæteris injecto igni*, *in inſulam conceſſit.* Segt hier die braave en keurige *Schryver*, dat Civilis, gedenkende achterwaarts te deinſen, een of meerder ſteden van Batavie in brand heeft geſtooken? neen, maar wel ſaaken die hy niet kon mede voeren, ſwaare pakkagie, &c. Daar leggen nu *Pontanus* en *Kluverius*, *Smetius* en *Slichtenhorſt!* Daar verdwynen nu de gedachten van die Thiel, Leiden, Batenburg, Wyk te Duirſtede en eindelyk Nimmegen, willen noemen het rechte en waare Oppidum Batavorum! Sie, lang leve de *Critici*, of ſoo wy ſeggen, *Letterſifters!* wiens lof ik elders verder ſal verkondigen.

BATENBURG; een ſeer oud ſlot tuſſen Maas en Waal, of wel tuſſen Megen en Raveſtein, aan de Maas, gelegen. *Heemſkerk over ſyn Arkad.* 96 *bl. uit Junius.*

Kluverius maakt van dit ſlot Batavorum oppidum (in de *Vertaaling.* 2 *D.* 51 *bl.*) het geen met recht van *Flud. à Ghilde* word tegengeſproken, ſoo in ſyn *Voorrede als in ſyn Aanteekeningen*, 57 *bl. en Rykius*, *over Tacitus*, 465 *bl. V. Leeuwen*, *Batav. Illuſtr.* 177 *bl.*

Was eertyds bemuird, en beſit noch ſtadsvryheden; hoewel ſe op de vergaderingen, nevens de Gelderſſe ſteden nooit is beſchreven. Heeft ook het recht van te munten. Haar burg of ſlot is ook ſeer aanmerkelyk, wiens bouwing de gewaande Bato al meê word toegeſchreven.

De Heeren van Batenburg ſyn in de jaarboeken bekend, ontrent, A. 1162, 1188 en 1190; doch A. 1272, is deeſe heerlykheid, met een huwelyk, aan der Bronkhorſten ſtamhuys verknocht. *Slichtenhorſt*, *Geld. Geſchied.* 1 *B.* 50 *bl.*

BATESTEIN; is het Kaſteel van Vianen. *Heemskerk*, *doch*

doch met een verkeerde Naamreden , *uit Goudhoeve en Vander Houve*, *in de Aanteekeningen*, *over ſyn eigene Arkad.* 96 *bl.* Immers geeft de waare Naamreden, *Paul. Voet*, *Oorſpr. der Brederoden*, 148 *bl.* te weeten die brengende op Beatrix (dus ſoud gy 't konnen heeten Beatrix-ſtein) of Bate van Egmond, de dochter van Jan de IX, Heer van Egmond, de vrouw van Heer Gysbrecht V ten Goye, Heer van Vianen.

Maar de tooren, nevens de ſelve geplaatſt, word gemeenlyk geheeten Simpol, of, om dat ſe ſoo laagh in het water is ſtaande, Sinkpoel, by verdervinge van de naam van S. Paul. Want ſy is geboud (ſonder lichten ſynde en van binnen ſonder woningen) A. 1372, van gemelden Heer Gysbrecht, met het randſoengeld van de ſoon des graafs van S. Paul (een plaats in Artoois) in den ſtryd tuſſen Eduard, hertog van Gelderland en Wenceſlaus, hertog van Braband, gevangen in Gulikerland, A. 1376. *Boxhorn. Stedeb.* 301 *bl. Junius*, *Batav.* 495 *en* 517 *pag. Matheus*, *Kerk fundatien*, 610 *bl. Joh. à Leidis*, *in Bredero. by den ſelven*, *Analector.* 11 *Tom.* 408 *bl. ende Origines Culenburg. weder by den ſelven*, *Analector. VI Tom.* 265 *bl.*

Ik ſagh deeſen onbeſuyſden en onnutten Toren, den 27 van Junii, A. 1706; deſelve nu ſonder kap bevindende; vergeleekſe ook met het printje van *Kaſp. Specht.* A. 1702, ſeer ſlecht verkooſen.

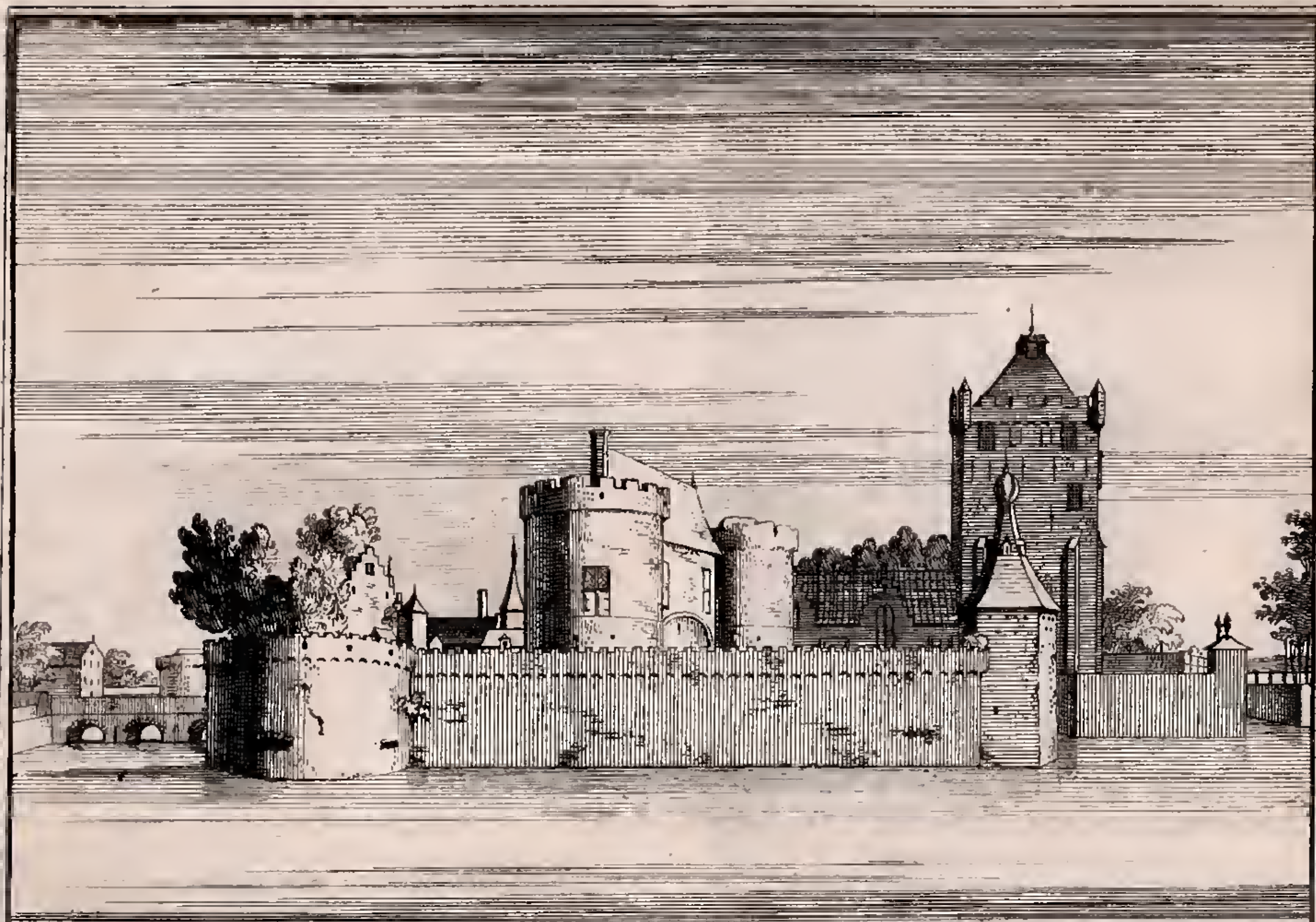
Wat nu verder betreft het Kaſteel (dagelyk vervallende en echter noch bewoond van de gravin van Stirum, by vergunninge van de graaf van der Lip, haar bloedverwant) ſoo ſommige willen, al A. 1290, geſticht, ik vinde by *Boxhorn* (*Stedeb.* 301 *bl.*) dat het, nevens de ſtad, A. 1481, in de geſchillen tuſſen Holland en Uitrecht, is overgegeven aan de Uiterſſe.

Doch, die van het ſlot Bateſtein en de toorn Simpol, meer wil weeten, ſie de *Annales Ultrajectin. op A.* 1481, *by Matheus*, *Analector.* 2 *Tom.* 76 *bl.* alwaar u ſal voorkomen, hoe men ſelf van deeſe toorn die van Uitrecht heeft beſchoten.

BATAVODURUM; eenige geven deeſe naam aan de voornoemde Batenburg; doch de meeſte paſſenſe op Wyk te Duirſtede. *Slickenhorſt*, *Geld. Geſchied.* 1 *B.* 50 *bl.* immers voegt haar deeſe naam ruim ſoo wel als Batavorum oppidum. Maar hier af ſpreeken we boven en van Wyk te Duirſtede ſal, beneden in de *letter* V, verder geſprooken worden.

BEK-

J.S.F.

BEK-SNYDEN; hier ſienwe geenſins op brooddronke pluggen, of wilde ſtraatſchendery, maar alleenlyk op het aloude ſnywerk by de boeren, in de Kermiſſen hier te lande. Te weeten met een mes ſonder punt en op juyſte voorwaarden. Immers is deeſe gewoonte ſoo vere gegaan in het Sticht van Uitrecht, dat het jonge vrouwvolk van een bruigom walgde, die geen ſchram of litteekens in ſyn tronie kon laaten ſien. *Slichtenhorſt, Gelderl. G.* 14 *bl. en Parival, Vermaak van Holl.* 92 *bl.* ook aldaar meldende, hoe men als uitdaagende het mes, ſoo binnens kamers als buiten de deur, gewoon was op te hangen. Maar het ſal de Leeſer ondertuſſen niet moeyelyk vallen, ſiende weer een Grieks aloudheidtjen hier onderloopen.

Ik vinde by *Cicero (van de Plichten*, 2 *B.* 7 *H.*) dat Alexander, geſegt de Fereër, bang en rondſom voor hinderlaagen vreeſende, met de bloote degen voor hem dede gaan, *barbarum & eum quidem compunctum notis Threjiciis:* een woeſte vent, op kaak en wangen braaf geteekend: want dat de Thraciers, ſelfs onder den beker, wel van leer wilden trekken, beveſtigd *Horatius*, 1 *B.* 27 *Lierd.*

BELGIUM; Neerland, volgens de gemeene man. Maar, gelyk Holland eigentlyk geen Batavie mach worden geſegt, ſoo konnen ook gewiſſelyk noch Belgium voor Nederland, noch de Belgæ voor de Neerlanders genoomen worden. Dit moet eens ten minſten, met weinigh woorden, worden aangeweeſen. Want waar om hier altyd ſoo gedwaald? Belgium was de ſitplaats der Bellovaci (Beauvoſin) in Gallie. I. *Flud. a Ghilde, in ſyn Reden voor Kluverius*; *Ceſar*, *Guicciardyn en Ortelius, in een ſendbrief aan Merkator, als getuigen aanhaalende.*

Maar wat nu de Vertellinckjes van de oude ſtad Belgis en van haare koningskens, aangaat, die laat ik aan den *ſchryver*, *Markus van Vaernewyk*; als te ſot en te buitenſporigh om geloof te verdienen. Ik heb voor, niet als gegronde en beweeſen waarheden, ſoo veel doenlyk is, op het papier te ſtellen.

BELLESTEIN; een oud-aadlyk doch vervallen Huys in Waſſenaar, heden tot een hofſtede gemaakt. Is beſeeten by de Hr. Jak. van Kyfhoek, &c. en naamaals by de Hr. Amelis van der Boukhorſt, Heere van Wimmemum, &c. welke laatſte noch onlangs (ſegt *V. Leeuwen, Koſtuym.* 29 *bl.*) de grondſlaagen van het oude Huys heeft doen uitgraven.

BENTHEM; is een oude ſterkte van de Tubantes, tuſſen

tussen Drenth en Overyssel, op een berg gelegen, van welke eenige gedeeltens sekerlyk syn Romeins, eenige Frankisch en van een nieuwer gebouw.

Hier heeft men de Droes-stoel en Droes-kussen (twee groote keyen op malkaar leggende) welke de inwooners (volgens een overoude lands-dwaalinge, Drusus, het Roomsch legerhoofd als de duivel vreesende en voor den selven aansiende) duivels stoel en duivels kussen verkeerdelyk noemen. *Pikard Drenth.* 96 *bl.*

Ondertussen valt my hier in, dat men een kinderlyk dreigement in deese landen gebruikte: *de droes sal in haalen* of weghvoeren; dat is, Drusus, of een Romeinsse soldaat van Drusus, sal u naar Rome sleepen. *Hennin. over de 6 ste Reisbrief van Tollius*, 251 *bl.*

Doch soo bang als onse kinderen voor den droes waaren, soo schrikten de Romeinen weder voor een Batavisch aansicht; ook genoomen het waar alleenlyk een mombakkes. *Martialis*; 14 *lib.* 176 *epigr.*

Sum figuli lusus, rufi persona Batavi:
Quæ tu derides, hæc timet ora pater.

dat is. Ik ben het masker van een rosse Batavier, een pottebakkers bootseersel; maar die tronie, die jy belacht, is aan uw vader verschriklyk.

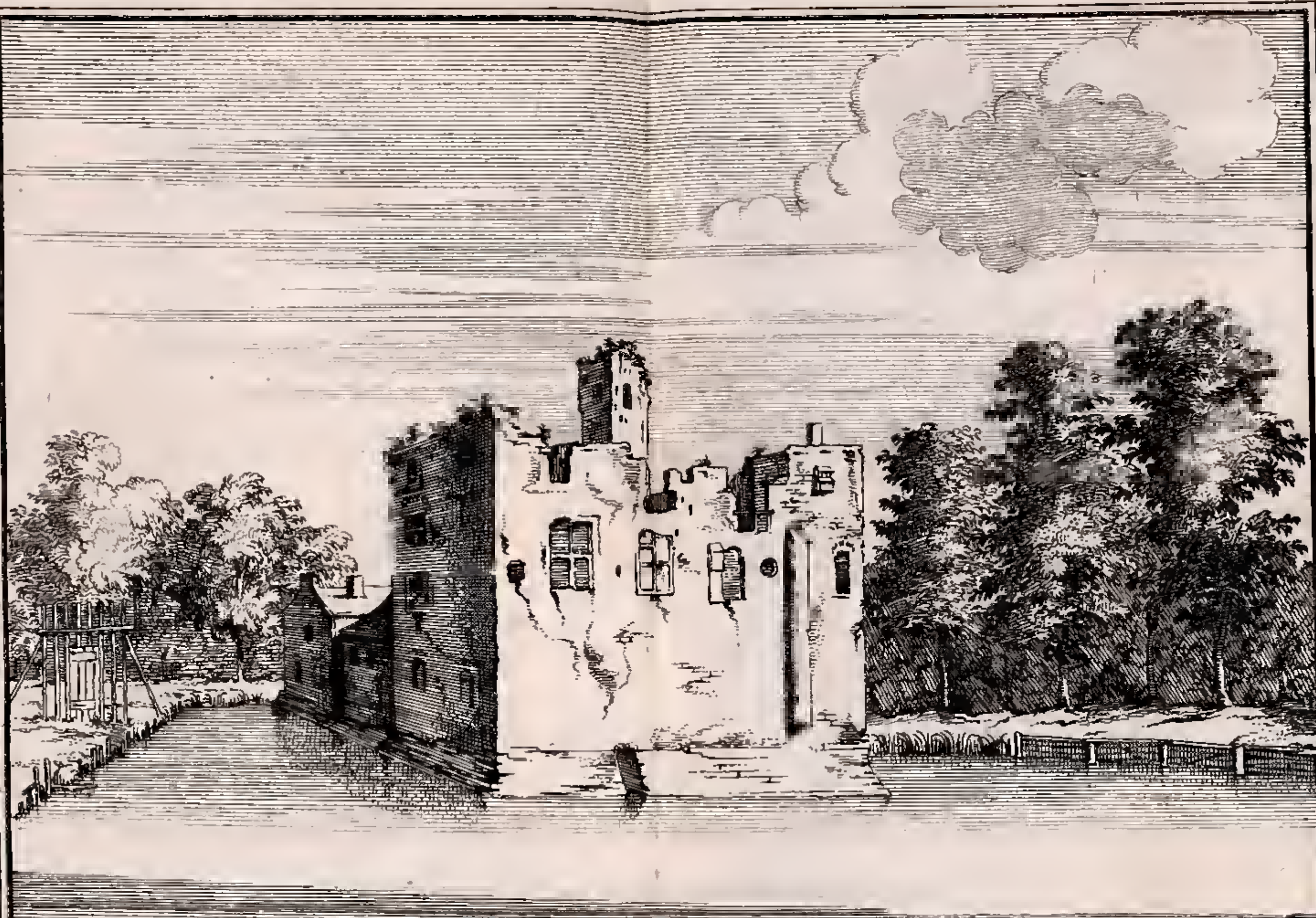
BEERENDRECHT; een Huys in Rhynland, aan den Laagen Rhyndyk, ontrent het Schouw van Leyerdorp. *Goudhoeve, Chron. Byvoegs.* 82 *bl.* De Beerendrechten woonen tot Leiden. *V. Leeuwen, Kostuym. Inleid.* 52. *bl.*

BERGEN; een oud dorp, onder Alkmaar, ontrent het Rampenbosch, toen ter tyd gelegen ten westen de Rhyn. *De Gistbrief van gr. Arnoud, A.* 988 *overleden. Goudhoeve*, 84 *bl. Verones Onderg.* 1 *B.* 4 *H.* 20 *bl. en J. Flud à Ghilde, in de Aanteekening. over Kluverius*, 1 *D.* 232 *bl.* staande weleer onder de grave van Schouwenburg en by aankoop naderhand onder de Heere Zurk. *Saanl. Arkad.* 515 *bl.* alwaar u meer van de Rhyn, in deese landstreek uitwaterende, sal ontmoeten.

BERGENDAAL; een oud aadlyk Huys en hofstede geleegen in Voorhout, niet verre van s'Graavendam, achter het Huys te Teilingen. *V. Leeuwen, Rhynl. Kostuym.* 33 *bl.*

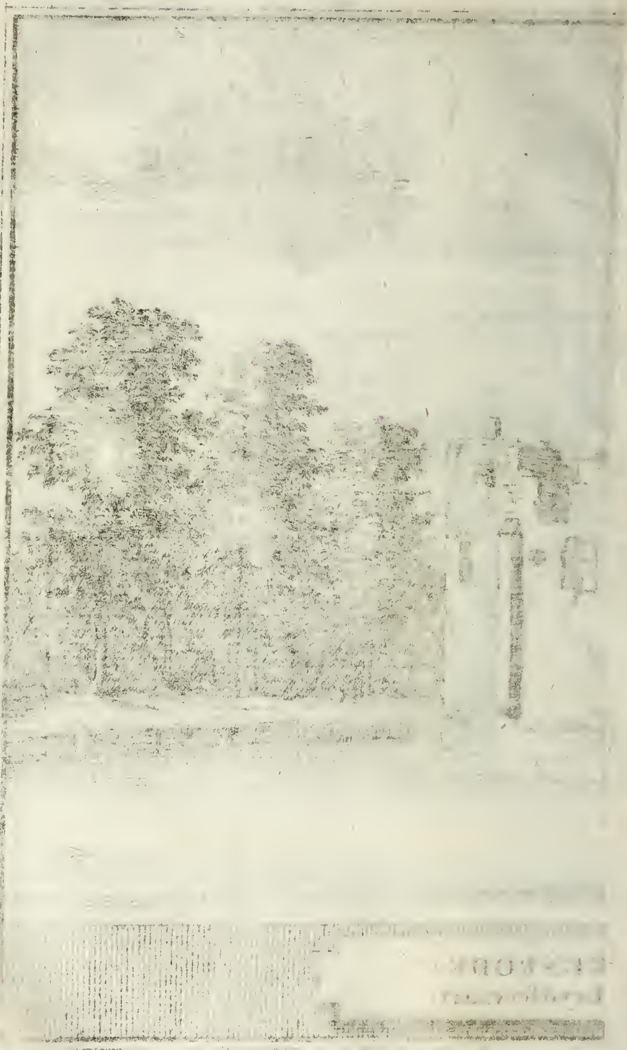
BERKENRODE, van buiten een geheel nieuw gebouw; ontrent Haarlem, tussen de Heeren Wegh en de Leid-

se

Het HUIS te BERKENRODE;
van achteren, by de Leydse vaart.

J. S. F.

ſe Vaart, van vooren met een hooge en breede laan toeganglyk.

A. 1705, den 14 April, ging ik eens deeſe hier ingelyfde Afbeeldinge met het hedendaagſſe Huis vergelyken; maar, welk een onderſcheid! ondertuſſen heeft het *Rochman* ook, onder ſyn keurige Teekeningen.

Wel eer was het ſtuk land, of de grond deeſer wooninge door gr. Floris de V, gegeven aan Jan van Haarlem, een edele ſchilpknaap; te weeten, A. 1284. *Goudhoeve*, *Chron.* 80 *bl.* *Ampzing*, *Haarlem*, 17 *en* 89; noch een ander Geſicht van *Saanredam* daar nevens voegende. *V. Leeuwen*, *Batav. Illuſt.* 895 *bl.*

Is heden de luſtplaats en heerlykheid van Benjamin Poelje, ridder en Heer van Berkenrode, en Schepen binnen Amſteldam. Doch het geſlacht der Heeren Berkenroden is, volgens *Screvelius* (*Haarl.* 268 *bl.*) uitgeſtorven en te niet gegaan.

BERNE; een Slot onder Heuſden; en namaals een abdy; door den alverdelgende kryg vernield. *Oudenhove*, *voor Scriver. Grav.*, 43 bl.

BESOYE; een ruiin van een Slot of Huys, al overlange jaaren vervallen; by Waelwyk, niet verre van Heuſden, in Suyd-Holland. *Goudhoeve*, 78 *bl.* *Oudenhove*, *S. Holl.* 411 *bl.* *Boxhorn. Stedeb.* 94 *bl.* *en Meurs*, *XVII Provinc.* 456 *bl.* toebehoorende de Heeren van Aſſendelft. *Hanveſt Chron.* 121 *bl. en gemelde Goudhoeve.*

BEVERWAART; tuſſen Rhynauwen en Schonauwen, aan den krommen Rhyn, boven Odyk, in het Sticht van Uitrecht gelegen; volgens *Rochmans* Teekening, met ſwaare torens geſterkt. A. 1698, is dit Huys, doot *Vianen*, voor *K. Specht*, in een printje gebracht.

Wierd, A. 1527, door de Biſkopſſe ingenoomen; volgens de *Annales van de abdiſſ. Henrike van Erp*, *by meermaalen* (alſoo hy ſeer nodigh is) *aangehaalden Matheus*, *Analector.* 1 *Tom.* 157 *bl.*

BEVERWYK; ſiet S. *Agathenkirch*, boven in *de A.* gelyk men ook deeſe laatſte naam ſal vinden in de ſeer uitmuntende *Kaarten* van meergemelde Burgemeeſter, *Mens. Alting*, *de VIII Tab. van het* 11 *Part.*

BEUSELPRAAT; het is niet te ontkennen dat onſe Landchronyken ſyn opgepropt met hondert malle praatjes en belaglyke vertellingkjes. Maar, ſouden deeſe de luiſter van het overige onderdrukken? Dat ſy verre! Ondertuſſen, ſie daar eenige weinige ſtaaltjes.

1. 't Ge-

1. 't Geroep in de lucht, *vliet! vliet!* in het ſlaan ontrent Heiloo. *Vronen*, *Onderg.* 2 *B.* 2 *H.* 74 *bl.* behalven *de Toets op het Goudſſe Chronykjen*, 229 *bl. Goudhoeve*, *in Didr. de* III, 253 *bl.* &c.

2. Het koſtelyke graf, in Frieſland gevonden, en aan koning Willem getoond. *Vronen*, 125 *bl.* behalven *Goudhoeven*, *uit Scriverius*, *het ſelve een klucht noemende*, 319 *bl.* &c.

3. De looſe putten van gr. Floris de I, in Suyd-Holland, de vyanden by duyſenden miſleidende en verſmoorende. *De Toetſteen van Scriverius*, *op den Gouwenaar*, 235 *bl. Siet hem ook*, *in het leven van dien graaf.*

4. De oude Fries, gevangen door gr. Floris, te Hoogwoude; wyſende hem het graaf van ſyn vader, koning Willem; *Vronen*, 135 *bl* behalven *Goudhoeve*, 327 *en* 333 *bl.* &c.

5. Het ſaagſchip der Haarlemieten, voor Damiata. *Goudhoeve*, *uit Scriverius*, *Chron.* 300 *bl. en Alting*, *Friſiæ*, 31 *bl. Beneden*, *in D.*

6. De ſtad Verone, haar welſtand en verwoeſtinge. *Beneden*, *in V.*

7. Vrouwe kracht van gr. Floris de V. *Beneden*, *in V.*

8. 't Spykervat van Gerrit van Velſen. *Beneden*, *in V.*

9. Halsrecht, onder gr. Willem de Goede, over de geſtolen koe. *Beneden*, *in H.* behalven de *Toets op de Gouwenaar*, 269 *bl.*

10. Halsrecht van gr. Karel den Stouten, over vrouwekracht. *Beneden*, *in H.*

11. De kinderen van vrouw Magteld, gedoopt te Looſduinen. *Beneden*, *in L.* behalven *de Toets op* de *Gouwenaar*, 254 *bl.*

12. De boomſtortinge, op het gebed van biskop Wilebrord. *Beneden*, *in B.*

13 't Woud ſonder Genaden, tuſſen Leiden en Alfen. *V. Leeuwen*, *Leid.* 10 *en* 161 *bl.* &c. *Beneden*, *in B.*

14. 't Vrouwe Sand, wegens het weêlige Vrouwtje van Stavoren; de Medea van Medenblik; de verdreven Bato; de reus Finard; de vier Heemskinderen; de Belgen in Flandere; de Wilten, in het Sticht, en ſoo voorts; want met alle deeſe kinderſpreukjes ſlechts op een regiſter te brengen ſou ik het geheele boek beſlaan.

BIER; gelyk ieder weet, een drank uit koorn; maar deeſen te kooken en te bereiden, is al vroegh by de Duitſſers en andere Noord-mannen bekend geweeſt. *Plinius*, *H. N.* 22 *Bib.*

lib. 25 *cap.* behalven *Herodotus*, *Xenofon*, *Atheneus en Suidas.* Weder, *Tacitus*, *Germ.* 23 *H. by Slichtenhorst*, *Geld. G.* 5 *bl. Junius*, *Batav.* 357 *pag. en* sie mede *Kirchmayer*, *over gemelde plaats van Tacitus. Boxhorn. over een plaats van Florus* (2. *B.* 18 *H.*) *in een brief aan Nic. Blankard. Epistolar.* 219 pag. Dit heeft *W. vander Velde*, in syn *Hoftapyt* (6 *bl.*) ook waargenoomen, spreekende van het gastmaal van Civilis, in een heiligh offerwoud:

Daar hielt men hoogen raad des lands en in't beslechten
Der saaken, vreugdendisch, met ouden eeuwgerechten.
Een eigen drank gemaakt, geen versgewassen wyn,
Maar water, opgekookt met graan, dêe vrolyk syn.

Voorts word deese drank der Duitsers en, gelyk ik seg, verdere Noorder volkeren, by *Reinesius* (*Variar.* 3 *lib.* 1 *cap.*) uit een *Oud Geschrift*, geheeten *brasium*: gelyk *Scaliger* deselve *birra* is heetende; *de Subtil.* 87 *Exercit.* gelyk sekere *Onbekende*, by *Jan van Leiden*, *Chron.* 1 *D.* 11 *H.* het drinken noemt *braxare.*

BILEMMERMEIR, in de oude Schriften geheeten, Bendelmerbruk, by *Heda*, *in Godfried, de* 28*ste bisk.* 176 *pag.* opgedroogt en bedykt, A. 1631: maar in het Noodweer van A. 1702, met water wederom overstroomd. *Beneden, by de Meiren, in M.*

BILT; een vruchtbaar stuk lands, in het Sticht van Uitrecht, tussen deese Stad en het dorp Seist. Sie de *Nieuwste Landkaart van het Sticht*, door bovengenoemde *Nic. Visscher* uitgegeven.

Hier geschiede de manslacht van den bastard, Walraven van Brederode; A. 1457, buiten syn vaders weeten, doodende twee Haarlemmers, welke hem beletteden, te Sandvoort, een gestrand schip met wolle naar sich te trekken. *Jan V. Leiden*, *in de Brederod.* 55 *H.* 363 *bl.* het geene naderhand syn gevangene vader onder het pynigen wierde opgelegt, als met syn kennis uitgevoerd. *Deselve*, 61 *H.* 378 *bl.* behalven *Bokkenberg*, &c.

Maar, in Friesland, is het een stuk aangewassen lands, dubbel bedykt, aan de watten, tussen Dokkom en Harlingen. *Soeteboom*, *Staverens Opg. en Onderg.* 167. *bl.*

BINKHORST; of wel Binnenhorst, gelegen op de Oostsyde van den Leydssen Vaart, tussen Voorburg en Ryswyk; ontrent A. 1076, al vermaard. *Goudhoeve*, 98 *en* 397 *bl.*

V. Leeuwen, *Rhynl. Kostuym.* 26 *bl. Handvest Chronyk*, 1 *D.* 125 *bl.* A. 1359, is het geruineert, nevens het Huys Polanen, door die van Delft, tegens gr. en hert. Albrecht sich opstellende. *Junius*, *Batav.* 524. *pag. Kemp*, *in Arkel*, 88 *bl. Scotanus*, *Friesse Gesch.* 196 *bl. Goudhoeve*, *in Albrecht*, 397 *bl. en hunne na schryveren.*

Van dit Heeren Huys geeft ons *Rochman* een Teekening, en *seekere N.* een Lofdicht, onder de naam van het *Lof des Geluksaligh en Gerustmoedigen Landlevens*; aan Jakob Snoukaart, Heere van Binkhorst; uitgegeven, A. 1613.

BISCOPPEN; van welke binnen Uitrecht, de eerste was Wilebrord, overleden, A. 736: de 61 ste en de laatste, Frederik de V; bygenaamd Schenk van Toetenburg, overleden, A. 1560. *Beka*, *Heda en Bokkenberg*, *in hunne Levens.* doch sie de lyst in de *Handvest Chronyk*, 2 *D.* 283 *bl.*

Van deese 61 Biskoppen waaren 18 met staf en miter te vreden; schuw van staatsucht, met de Godsdienst alleenlyk sich bemoeyende, binnen de tyd van ontrent 300 jaaren.

Maar, sie daar Adelbold, den 19 de biskop! trekkende allereerst de wapenen aan, A. 1018, en oorlogvoerende tegens Didrik de III, de vierde gr. van Holland. *Heemskerk over syn Arkad.* 187 *bl. Van Leeuwen*, *Leid.* 444 *bl. en Goudhoeve*, *in Didr.* 253 *bl.*

De 26ste; Herbert van Beren, 't harnas opvattende tegen gr. Didrik VI; die hem belegerde binnen Uitrecht; A. 1138. *Bokkenb.* 19 *pag. Scriverius*, *by Goudhoeve*, 277 *bl.*

De 28ste; Govert van Rhenen, A. 1165, in een wapenstryd tegens gr. Floris de III. *Bokkenb.* 20. *pag. Goudhoeve*, 283 *bl.*

De 31ste; Didrik van der Aare; A. 1202 geslagen door gr. Didrik de VII en gr. Otto van Gelder. *Bokkenb.* 22 *pag. Goudhoeve*, 292 *bl.*

De 34ste; Otto van der Lip, sneuvelende voor Kovorden, A. 1227. *Bokkenb.* 24 *pag.* in het gevecht met heer Rudolf van Kovorden, en maarschalk van Drenthe. *Pikard*, *Drents. Chron.* 188 *bl. Beschryv. van Amsteldam*, 2 *B.* 36 *en* 37 *bl.*

De 39ste; Jan de I, van Nassau, in oorlogh tegens de Heeren, Gysbrecht van Amstel, en Harmen van Woerden, weegens het slot Vreeland. *Bokkenberg.* 27 *pag. Goudhoeve*, 327 *bl Amsteldam. Beschr. deesen oorlogh Jan de II*, *van Sirk*, *toevoegende*, 2, *B.* 51 *bl.*

De 42ste; Guido van Henegouw, in een slagh gevangen en

en by verwiſſeling gerantſonneerd voor Guido, de gr. van Vlaendere. *Heda*, 230 *pag. Bokkenberg*, 29 *pag.*

De 47ſte; Jan van Arkel, een dapper krygſman, in geſchil met gr. Willem den V, by genaamd den Dollen. *Bokkenb.* 33 *pag. Goudhoeve*, 383 *bl.*

En ſoo mede de 48ſte, Jan de V, van Varneburg; de 50ſte, Floris van Wevelikhove, de 51ſte, Frederik de III, van Blankenheim; de 52ſte, Rudolf van Diepholt, de 53ſte, Sweer van Kuilenburg; en de meeſte volgende; welkers bedryven (want deeſe naamlyſt my allang verveelde) gy kond naarſien by de voorgenoemde, *Beka*, *Heda* en *Bokkenberg*; welke laatſte beknoptelyk en naauwkeurigh deeſe geeſtlyke Heeren beſchryft.

Maar ondertuſſen, bygelegenheid van deeſe biskoppen, vallen myn gedachten op een printje van *Godfried*, (op het jaar 1195, *van ſyn Chronyk*, 705 *bl.*) alwaar het kuraſſ van den verwonnen en gevangenen biskop van Beauvais word gebracht voor den Paus Celeſtinus, den III, met de woorden (*Geneſis*, 37 *H.* 32 *vers*) van Joſefs broederen, tot hunnen vader Jakob: *Deeſen hebben wy gevonden, bekent doch of deeſe uwes ſoons rok ſy, ofte niet.*

BLYDEN; ſtormtuygen, ſteene-klooten uitwerpende. *Beneden, by het Oorlogtuygh, in O.* Ondertuſſen voerd het geſlacht der BLYENBURGEN (van welke *Van Leeuwen, Batav. Illuſtr.* 871 *bl.*) haar naam van deeſe blyden; volgens *Oudenhov. Oud. Holl.* 320 *bl.*

BLYKENBURG; door *Rochman* geteekent, gelegen in het Sticht van Uitrecht, by Keersbergen, tuſſen Seiſt en Driebergen. Vind hier af niets in onſe Jaarboeken; maar wel de naam in *Viſſers Landkaart.*

Huis te BLOEMENDAAL; waar af *boven, in A;* *op de naam van Albertsberg.*

BLOEMESTEIN; een oud ſlot aan de Lek, A. 1390, gewonnen door Heer Otto van Arkel, die het dede nederwerpen. Ondertuſſen leggen noch veele van den ſelfs ſteenen onder de ſtads muiren van Kuilenborg. *De Origines Culenburgicæ, by Matheus, Analector. VI. Tom.* 271 *pag.*

Te BLOOT; by 's Gravenhage, te Ryſwyk; eertyds het Huys der Rynſſen. *Goudhoeve*, 99 *bl.* anders ook geheeten Hodenpyl. *Hanveſt. Chronyk*, 124 *bl.*

BOEKEL; een ſlot tuſſen Alkmaar, en Heiloô; lang vergaan; niet te min een buirte noch bewaarende des ſels ge-

dachtenis. *Van Woude*, *Alkm.* 129 *bl. en Oudenhove*, *voor Scriver. Graven.* 37 *bl.*

BOEKESTEIN; een Heeren Huys in Delfsland, of om beter te seggen, Maasland, in de Kralinger polder, by het dorp Lier; heden niets anders als een bogaard, met oude en wyde grachten omringt. *Bleiswyk*, *Delf*, *in de Naareden*, *onder de Letter B.*

BOEKHORST; by Voorhout, in het Noordwyker Hout; of van den *bok*, Bokhorst; of wel van den *beukeboom*, Beukhorst geheeten. *Junius*, *Batav.* 563 *bl. Handvest Chron.* 1 *D.* 133 *bl. Goudhoev.* 81 *bl. en Van Leeuwen*, *Rhynd. Kostuim.* 34 *bl.* welke ook, 33 *bl.* een BOEKENBERG in Voorhout neerplant. Van dit huys is een Teekening by *Rochman.*

BOOMEN; dat van ouds Europa, en wel bysonderlyk voor het stedenbouwen en het dorpstichten, seer boomryk en vol swaare bossen is geweest, kan men sonder moeite bewysen, alleenlyk met het *Hercynia Sylva*, of het Swarte wald; volgens *Cesar* (*Gall. oorl.* 6 *B.* 25 *H.*) beginnende op de grenspalen van Switserland, en loopende Oostlyk, langs de Donau, naar de Daciërs, en Noordlyk door Duitsland tot aan de volkeren ontrent de Belt. *Cesar*, *by Van Royen*, *Oudh.* 146 *bl.*

Maar laaten we liever, onse reise inkrimpende, in Holland blyven; alwaar we vinden dat Noord-Holland in de alleroudste tyden was enkel bosch en meir. Soo, dat ook de veelvoudige bossen en wouden de naamen aan de dorpen hebben gegeven; naamen seg ik, eindigende in *wouw* of *woude*, als; Hoogh-*woude*, Oost- West Suyer- en Noord-*wouden*, Oude en Nieuwebux-*woude*, &c. *Saanl. Arkad.* 383 *bl.*

Het selve seg ik van Suid-Holland, het Sticht van Uitrecht, Rhynland, Tessel en de geheele Noordwyker strand. *Boxhorn. Stedeb.* 32 *bl.* spreekende van Holtland; by sommige de rechte benaaminge van Holland.

En stap ik tot in Friesland over en Groningen; aldaar weder het selve. Daar dragen ook de Dorpen noch een litteeken van de nu allang verdweene wolden en bosschagien; Krops-*wolde*, Schil-*wolde*, Pater-*wolde*, Eelder-*wolde*, Garmer-*wolde*, &c. gelyk ik verder toonde in de *Aanteekeningen* op *Groningens Waternood*, van den 22 Nov. A. 1686; *te vinden of in myn Poësye*, 7 *bl. of in de Neerlandsse Watervloeden van Sim. Abbes Gabbema*, *met de Aanteekeningen van* myn hooghgeachte *neef*, Tobias Gutberleth, *verrykt.*

Nu beſpeur ik verder van deeſe boſſen en wouden een dubbel gebruik; ik ſegge, een geeſtlyk en een wereldlyk betrêen der ſelver.

Wegens het geeſtelyke, onderrecht ons *Tacitus* (*Germ.* 9 *H.*) ſpreekende van onſe voorvaderen : *lucos ac nemora conſecrant.* Sy wyden wouden en boſchagien. Het geen onſe *Hoofd* in ſyn grootſſe *Bato* heeft overgebracht ; alwaar hy , *in het* 2*de Bedr.* de Druïde Segemond deeſe woorden doet uitboeſemen:

Ook ſyn wy ongewoon, 't geen dat ſich niet begrypen
Van al de wereld laat, in tempels te benypen :
Maar wyen wel, tot eer der heilighêen, in 't woudt,
Een levendige kerk van ongekorven hout,
't Welk, met ſyn telgen breed en hemelhooge toppen,
Het dartelmakend licht beſtaat de wegh te ſtoppen,
En ſtelt van binnen toe een' akelygen dagh
Die 's menſſen hert beſtelpt, met ootmoed en ontſagh.

Maar dit is een hooftſtuk het geene ſeer uytſtekend is behandeld van *Kirchmayer* , *over gemelde plaats van Tacitus. Kluverius*, *Germ. Antiq.* 34 *B. Scedius*, *Germ. Deor.* 2 *Part.* 23 *cap. G. Brand*, *over Batoos vertooningen*, 313 *bl.* en eindelyk *Flud. à Ghilde*, *over Kluverius*, 2 *D.* 58 *bl.*

Sodaanigen woud was het *lucus Baduhennæ* , by *Tacitus* (4 *Jaarb.* 72 *H.*) mogelyk (want het ſyn maar giſſingen, en deeſe veeltyds miſſingen) van eene Paduenna , een *Lar vialis*, of wegengod ; ſtellende *Rykius* dit woud heden in de Sevenwouden, maar *Alting* het ſelve by Holtpade, ontrent Padeſlo; beide in Frieſland : ondertuſſen ſetten *Andere* het by Wannepervenne, in het landſchap Drenthe ; en weder *Andere* , te Bedum of Beêm, in Groningerland.

Soodaanige was het *nemus Sacrum*, weder by *Tacitus*, 4 *Jaarb.* 14 *H.* in het welke Civilis ſyn gaſtmaal had aangeſteld. Beneden ſal hier af geſprooken worden.

Dit *Sacrum Nemus* is nu by 's Gravenhage , by de hedendaagſſe Verklaarders der Roomſſe ſchriften, nu by ter Tolen, nu by Nimmegen, nu by Kuilenborg, nu by Alkmaar en nu weder elders. Siet *Bokkenberg. in Klaud. Civilis.* 13 *pag. Smetius* , *Oppid. Batav.* 3 *H. Kluverius* , *Rynſtr.* 16 *H.* 51 *bl. Pars*, *in de Voorrede van Catw.* 17 *bl. Handveſt Chron.* 2 *D.* 51 *bl. V. Leeuwen* , *Batav.* 155 *bl. Matheus*, *Analector. VI Tom.* 105 *bl.* &c.

Andere, als *Merula*, willen dat *ſacrum* hier niet heilig beteekend, maar liever onheiligh en vervloekt; als of dit woud, wegens ſyn onveilige toeganglykheid, wierd verfoeid. *Gemelde Kluverius*, 52 *bl. van het* 2 *D.* en daarom het Woud ſonder Genade. *Gouwenaars Toetsſteen.* 204 *bl.*

Wat my aangaat, ik verwerp het *Schakenboſch* van deeſe *Schryveren* en geloof dat Civilis, onverſchilligh en ſonder keur, tot ſyn avondmaal, het allernaaſte en veiligſte woud heeft uitgekoſen.

Dit ſoo verre; maar in het algemeen deeſe boſſen beſchouwende, merk ik dat de oude, ook de Romeinen en Grieken, byſonderlyk den eikeboom onder alle andere hebben geëerd en uitgekipt. *Cicero*, 2 *lib. van de Wetten*, 1 *cap.* gewagende van de ſtad Arpinum. *Plinius*, *H. N.* 16 *lib.* 44 *cap. Lukaan*, *Pharſal.* 3 *lib. Silius*, *Pun. Bell.* 3 *lib.* &c ja dit liep ſoo verre, dat de Celten, onder de benaaminge van Jupiter, een eik hebben aangebeden. *Maxim. Tyrius*, 38 *Diſſert.* by *Scedius*, 2 *part.* 24 *cap.*

Hier had ik nu wel een open veld om te ſpreeken van de plechtigheden in deeſe wouden, van der Duitſen (in het breede genoomen) ſeldſaame Godheden, en van hunne Bardes en Druyden; maar dit ſou te langen ſop worden en u, myn goede Leeſer, verdrietelyk. Sie dan liever *beneden*, *in P. en R.*

Ga dan over tot het wereldlyke gebruik der ſelver. Dit waaren landsdagen en hageſpraken der grooten, onder den blooten hemel, of over een keur van opperhoofden, of over de belangens van ſtaat en oorlogh.

Hier toe gebruikte gemelde Civilis het naaſte en veiligſte *nemus*, de grooten nevens het gemeen over tafel, in ſyn nachtbanket, aanmoedigende om der Romeinen overlaſt en moetwil, ontrent het preſſen van het Batavis manſchap, in te toomen. *Handveſt Chronyk*, 2 *D.* 1 *H.* 51 *bl. Somerens Batav.* 12 *H.* 306 *bl. en Junius*, *Batav.* 12 *cap.* 249 *pag.* behalven *Bokkenberg*, &c.

Hier toe wierden gebruikt het hout by Blaſdal en Staleke, in het ſticht van Bremen. *Schildius*, *de Chaucis*, 12 *cap.* 90 *en* 91 *pag.*

Hier toe, het Groller-hout in Drenthe, *Pikard*, *Drentſ. Chronyk*, 154 *bl.*

Hier toe, 't Engelander-hout, by Arhnem. *J. de Laat*, *XVII Provinc. vertaald*, 79 *bl.*

Hier

Hier toe, de eike en lindeboom, ontrent 's Grevenhof, selv' binnen de stad Zutfen. *Slichtenhorst*, *Geld. Geschied.* 1 *B.* 67 *bl.* spreekende van het uitwysen der leensaaken.

Eindlyk hier toe de Op- of Upstallesboom, of de 3 eiken, in een open veld, staande by Aurik in Oost-Friesland. *Pikard, in de aangetogene Chron.* 164 *bl. Alting, Frisiæ,* 191 *pag. Matheus, over J. van Leidens Egmonder Chron.* 218 *bl. over Emo, Analector. III Tom. op A.* 1232. 85 *pag. en Beneden, in O.*

BOOMSTORTINGE; doch dit moet wederom eenigsins worden uitgebreid. Ontrent Abkoude en Ouwerkerk, by Woerden en Oudewater, te Kamerik en in de Loosdrecht; ja selv ook in de zee (ik spreek nu van geen landschappen, buiten Holland) ontrent de stranden, worden somwylen opgedolven en uitgegraven stammen van boomen, alle swart en hard; schoon hout om te timmeren en daaken te leggen. *Kommelyn, in de Byvoegselen op Amsteldam*, spreekende van het Reigersbos, 2 *B.* 17 *H.* 139 *bl. Saanl. Arkad.* 317 *en* 320 *bl.* van de opgegravene in het Westsaaner veld en by de Vaart van het Kattegat: en ik, *by Blankard, Jaarregister*, 8 *Honderdt.* 8 *Aanm. Junius, Batav.* 296 *pag. Boxhorn. Stedeb.* 2 *bl. Parivall. Verm. van Holl.* 2 *bl.* alle drie van Tessel spreekende en Holland Holtland noemende.

Deese Boomstortinge nu is geschied door het bidden van biskop Wilebrord, quansuis deese heidense bedeplaatsen vervloekende en dus omverrukkende. *Eindius, Zeeland. Chron.* 1 *B.* 1 *H.* 6 *bl. by Pars, Katw.* 74 *bl. Gabbema, Neerl. Watervloed.* 18 *bl. Boxhorn, Stedeb.* 32 *bl. G. Brand, over Batoos vertoon.* 294 *bl.* &c.

Andere daar en tegen stellen dat een yslyk onweer alle bossen in Holland sou hebben neergeveld. *Buchelius, over Heda, in bisk. Hungerus,* 59 *pag. Wachtendorp, Chron.* 4 *B.* spreekende van het woud van Ongenâa. *Merula, Tydtresoor, op A.* 857, *by V. Someren, Batav.* 4 *H.* 28 *bl. V. Royen, over Verstege,* 18 *bl. Slichtenhorst, Gelderl.* 1 *B.* 10 *bl. Junius, Batav.* 297 *pag. Parival. Verm. van Holl.* 16 *bl.* behalven *Bokkenberg, Hortensius, Dousa, Veldenaar,* &c.

Maar, wanneer sou dit onweer over deese landstreek syn voorgevallen? A. 857, of A. 867, 700, 1170 of 1173. Sie welke onsekerheden in de tydrekening! *Oudenhove, Suyd Holl.* 3 *H.* 17 *bl.* behalven *Junius, Gabbêma en Guthberleth,* &c.

Alwaar om ook sommige dit ongeval geheel verdacht houden,

den. *Gouwenaars Toetsteen van Scriverius*, 208 *bl.* en weder *deese in syn Batavie*, 37 *bl.* en liever willen gelooven, dat de boomen uit andere landen of hier syn komen aandryven, of (maar dit is by my geensins aanneemlyk) selve hier in het aardryke syn gegroeid. *Matheus*, *de Nobilitate*, 1 *lib.* 12 *cap.* *Eindius*, *Zeel.* 1 *B.* 3 *H.* 7 *en* 8 *bl. en Martin. Schook*, *de Turfis*, *in de Beschryv. van Amsteldam*, 2 *B.* 163 *bl. O* alte fyne Natuirkundige!

BOONEN, door welke de Overheden te verkiesen, al by de Grieken een gewoonlyke plechtigheid is geweest. *Plutarchus*, *de educandis liberis. Scholiastes Demosthenis*, *by Oyzelius over Gellius*, 4 *lib.* 11 *cap.*

Dit is noch heden in een gebruik, in verscheidene plaatsen van Nederland. Wiltge een voorbeeld? te Groningen syn 5 swarte onder 24 boonen. Die worden in een hoed geworpen en omgehutseld; op den Keurdag, den 8 Febr. Die de 5 swarte trekken, doen de Keur. *Handvestchronyk*, 1 *B.* 75 *bl.*

BORN; een waterje, weleer in zee loopende, tussen de eilanden, Ameland en Ter Schelling. Blyken hier af syn 'er noch heden in weesen; te weeten het Borndiep en het Bornrif; rift is een sandplaat of zeebank. *Gabbema*, *Leeuward.* 9 *bl.* *Scotan. Friesse Gesch.* 506 *bl.* Siet *M. Altings*, 1, 2, 7 *en* 9 *Tab. van syn Frisia*, *of* 2 *D. van de Notitia Germ. inf. en beneden in R.*

FRANK VAN BORSELE; stadhouder van Holland, ridder van het vlies en graaf van Ostervant, doch eerst een geringh ridder; sonder kinderen overleden, A. 1470. *Goudhoeve*, 492 *bl. Kemp. Arkel.* 351 *bl.*

Ondersteunde met syn geld de jonge gravin, Jacoba, synde, by seker geval, in een groote verlegenheid, toen de vrekke Jan van Montfort versocht te syn verschoond. *Goudhoeve*, 456 bl.

Doch hier uit rees liefde, welken hy haar (op een maaltyd te S. Martens-dyk ondekte, door de letteren, D. D, met willige takken omvlochten; het geen op het nederigst en met schroom wilde te kennen geven: *Dyn willige dienaar! Spaan*, *uit Goudhoeve*, *Rotterd. beschryv.* 5 *H.* 118 *bl.*

Sy trouwen dan heimelyk. Maar Filip van Burgondie ontbied Van Borsele. Send hem, gevangen synde, naar Rupelmonde, en beveelt aldaar hem te onthoofden. Doch, wat geschiet 'er eindlyk? Jakoba verlost haar waarde man, onder

der voorwaarden; te weeten, haar heerschappyen aan gemelden hertogh afstaande. En wat volgt hier op? Sy trouwen in het openbaar; de getrouwde brengen haar leven in rust en vrede ten einde; en vrouw Jakoba (eertyds gravin en nu slechts houtvesterin en duinbewaarster) siek van sielverdriet, overlyd, op het Slot te Teilingen, A. 1436. *Barlandus, in de Graven van Holl. Heemskerk, Batav. Arkad.* 570 *bl. Isaac. Vossius, Annal. Holland.* 20 *lib.*

Van bovengemelde minnelist gewaagd self Jakoba, spreekende met 'er Vertrouwde, Vrouw Baerte van Brederode, by *Droste, in syn Treurspel Jakoba,* 2 *Bedr.* 1 *Toneel.*

Vrouw Baarte, heugt u noch hoe dat hy wand en saal
Deê spreeken van syn min een nieuw gevonde taal.
Door menig gulde D, gemengt met Wilge rysen,
Wist hy behendelyk syn liefde te bewysen;
Die meester leerde hem, om sonder stem of hand,
Te melden aan myn hert verklaaring van syn brand.
Ik wist alleen de sin van 't raatsel uit te leggen
Dat het wou heimelyk Dyn will'gen Dienaar *seggen,*
En kon die letteren wel sonder hulp verstaan;
Mits ik in't selve school had van de Min gegaan.

TEN BOS; een Heeren Huys der Ysselsteinen in het Gooy, ontrent Weesop aan de Vecht; A. 1672, tot de grond toe, door den Franssen oorlog geraseerd. *Van Leeuwen, Batav.* 1284 *bl. Handvest chron.* 1 *D.* 138 *bl.*

BOSCH; dat Holland wel eer is bosryk geweest, toonden we boven, op het woord *Boomen.*

BOSHUYSEN; onder Soeterwoude, dicht onder Leiden, buiten de Witte poort. Dit Huys is, in het belegh van de stad (A. 1573) verbrand, vernietigd en nooit weder opgebouwd. *Goudhoeve,* 82 *bl. Van Leeuwen, Rhynl. Kostuim.* 38 *bl. Handvest Chron.* 1 *D.* 133 *bl.*

Doch een andere BOSHUYSEN, hebt ge by Sprang, in Suyd-Holland. *Oudenhove, Suyd- Holl.* 411 *bl.*

BOUQUET; een Heeren Huys, by Henrick Uden (soo heette de bedyker) ambacht; A. 1572, verbrand, doch namaals wêer vernieuwd. *Deselve* 236 *en* 411 bl.

BRAKEL; een Huys in de Bommeler waart, niet verre van Loevestein en Poeroyen. *Deselve, voor de Graven van Scriverius,* 53 *bl.*

BRASPENNING; *beneden* in *de Munten, op M.*

BREDERODE; het Stamhuys der Heeren Brederoden, in Suyd-Holland, welke hier alle haar goederen en geene hadden in Kennemerland. Lagh in de Abblaſſer-waard en is heden onder het water bedolven. *Oudenhove*, 219 bl.

Alwaar hy ook opteld alle landeryen, welke de Heeren Brederoden in den Abblaſſerwaart beſeten hebben. Dat in Kermerland is dan geen ſtamhuys maar alleenlyk een wooning en een luſthuys geweeſt, even als het Huys te Kleve, Velſen en Rynechom. *Paul. Voet, Oorſpr. der Brederoden*, 28 *en* 37 *bl.* te meer, aangeſien de graven van Brederode alleenlyk ook waaren baljuwen van Kennemerland. *Deſelve Voet*, 36 *bl.*

BREDERODE; in Kennemerland buiten Haarlem ontrent de Sandpoort gelegen, duinwaarts. *Van Royen, over Verſtegen*, 192 *bl.* A. 1705, den 12 van April, ging ik, nevens eenige myner Vrienden, deeſe ruiine beſien, en het groote gevaarte aan myn Teekeningen toetſen. Let dat ik toen ter tyd de 3 Geſichten van *Rochman* niet heb gekend.

Ik merkte dan aan een hoogte met een gracht omringd. Hier op eerſt een poortje, ſtaande nevens een boere woningje, op het ſelfde plein. Dan quam ons het grootſte lichaam te vooren, waar achter een kleender gevaarte volgde. Aan de ſlinker ſyde na de rywegh van Haarlem, waaren voor en achter ronde kelders, boven gedekt, het overſchot, naar het geleek, van 2 ronde toornen.

Dus heb ik ook het ſelve tweemaal hier in print doen brengen. Het eerſte geſicht is vlak van vooren; hebbende ik geſtaan aan de ſlinker ſyde van het Heeren Huys. Het tweede vertoond de groote brok van achteren; ſittende ik met myn afſchetſinge ter rechter ſyde, naar de gemelde ryweg.

Wat nu den ſtichter aangaat, het Huys is aangevangen door Arnoud, de derde graaf van Holland, ontrent A. 990: doch voltrokken door ſyn ſoon Sikko, Sifried, of Siewert, welke allereerſt de benaaminge van Brederode van gemelde graaf ontfing. *Bokkenberg, Brederod.* 3 *pag. Scriverius*, by *Goudhoeve*, 249 *bl. bovengenoemde Voet*, 23 *bl. Ampzing, Haarlem*, 17 *bl. en Junius, Batav.* 19 *cap.* 545 *pag. Saanl. Arkad.* 88 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 121 *bl.*

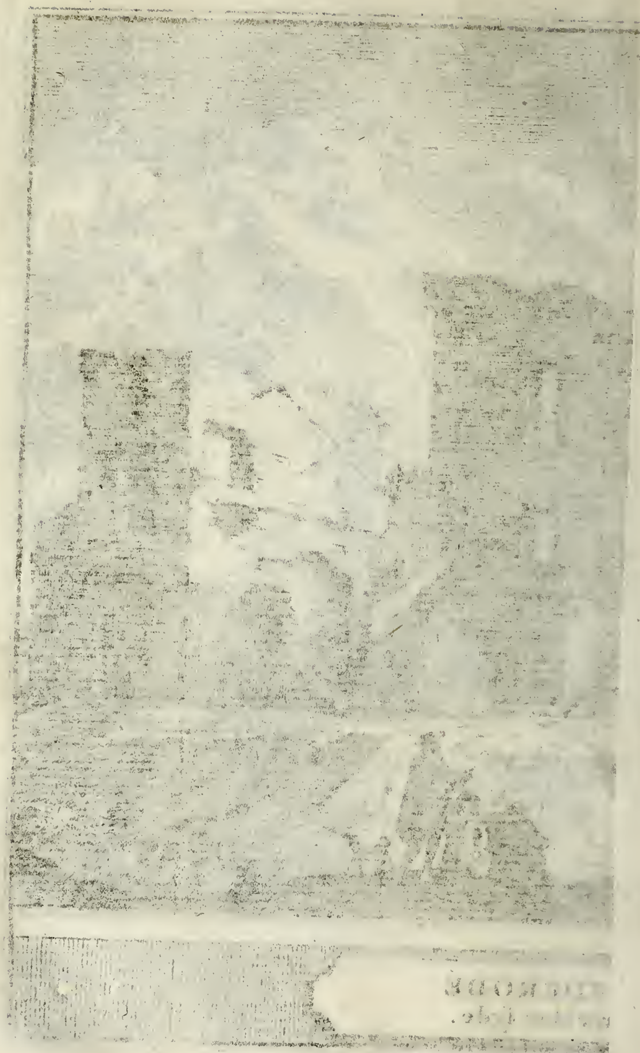
Maar, A. 1302, is het door gr. Lodewyk van Loon (de man van gravin Ada, gelyk boven is aangeteekend) en Didrik, de 31ſte biskop van Uitrecht, gewonnen, verbrand en verwoeſt. *Goudhoeve*, 296 *bl.*

We-

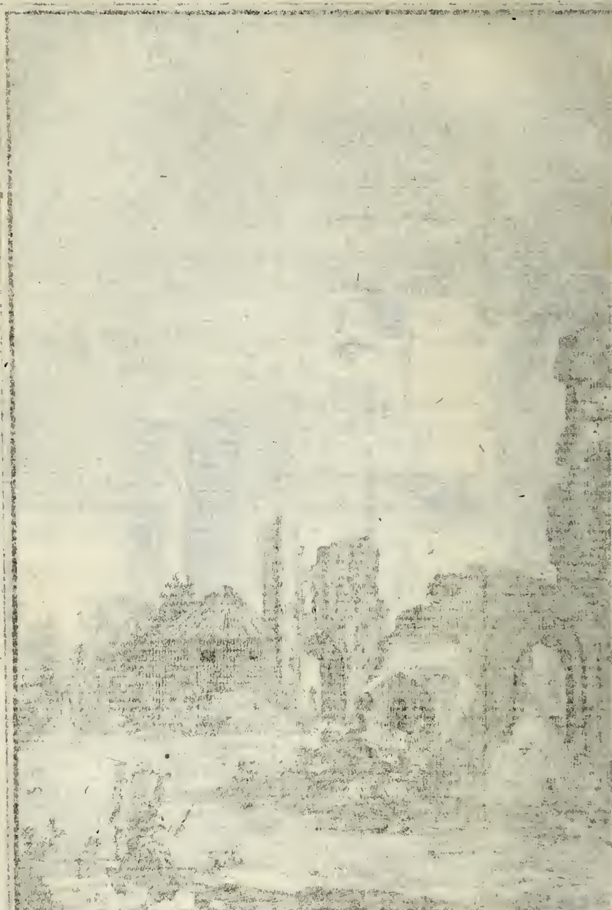

Het HUIS te BREDERODE;
van vooren, op de rechter ſyde.

Het HUIS te BREDERODE;
van achteren, op de rechter ſyde.

RUINE van het HUIS te BREDERODE,
van achteren op de ſlinker ſyde.

J. S. T.

N

Wederom is het ſelve, A. 1436, door de Kabeljauſſe Haarlemiiten om verre geworpen. *Jan van Leiden, de Orig. & reb. geſt. Brederod. by Matheus, Analector.* 11 *Tom.* 341 *en* 343 *bl.* behalven onſen *Antonides, op de plaats, boven geſet nevens Banjaart.*

Niet te min is dit Huys, weder vernieuwd ſynde, in ſtant gebleven tot A. 1472; na welken tyd de geleerde *Junius* (18 *cap.* 515 *pag.*) het ſelve, door verwaarlooſinge der voorſchreven edelen, de koſten van het vertimmeren mydende (eindelyk ook het mannelyk oir in dit geſlacht ontbreekende,) meent te ſyn vervallen. Maar dit klinkt beter. De Brederodes, ontrent A. 1418, Vianen behylykende, onthielden ſich op het Huys Bateſtein. Toen bleef hier Brederode leggen; allenskens door den tyd en den krygh vervallen. *Handveſt. chron.* 1 *D.* 122 *bl. Goudhoeve*, 9 *bl. en Oudenhoven*, *Haarlems Wieg*, 32 *Bedenk. en* 119 *bl.*

Doch eer ik van deeſe ruiin, in een grootſe aanſienlykheid by weinige te gelyken, aftreede, dien ik u ook te onderrechten, dat dit een tolhuys der Heeren Brederoden is geweeſt, aan den Rhyn gelegen; welke, met de naam van Kinhem, verby dit Huys, S. Albrechtsberg, het Huys Velſen, &c. heeft geloopen; gelyk, *beneden in K en R* verder ſal worden aangeweeſen.

Eindelyk, een woordtje noch van dit geſlacht (het edelſte, gelyk van Waſſenaar de oudſte en van Egmond de rykſte) te vinden by *V. Leeuwen*, *Batav.* 884 *bl.* De laatſte, aangaande 't manlyk oir, was Heer Wolfaart van Brederode, A. 1679, den 21 Junii overleden; ſynde ook des wegen, den 14 Auguſt. te Vianen, het aadlyk wapen, nevens het lyk, in de graf-ſtede gelegt. *Hollandſſe Merkuir van A.* 1679. behalven *de voorgenoemde Van Leeuwen.*

Van het vangen der 3 Heeren van Brederode; Gysbrecht de domprooſt, ſyn broeder Reinoud en deeſe ſyn baſtard ſoon Walraven, nevens het mishandelen der ſelver, ſullen we ſpreeken (om beneden ook wat ſchryftoffe te hebben) in de *letter W. op het woord*, *Wyk te Duirſtede.*

BREUKELEN; in oudere *Schriften* geheeten Brokle-de, Broekenlandia, en Brakola; is een vermaard dorp in het Sticht van Uitrecht, gelegen aan de Vecht, tuſſen Maarſſen en Loenen.

Is aan de Kerk van Uitrecht geſchonken, door graaf Rotgar, A. 838; volgens *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 28 *pag.*

Van

Van haar gewagen *Heda* en *Beka*, op A. 1204 en 1428; behalven *Melis Stoke*, &c. maar ik meen wat anders te ſeggen.

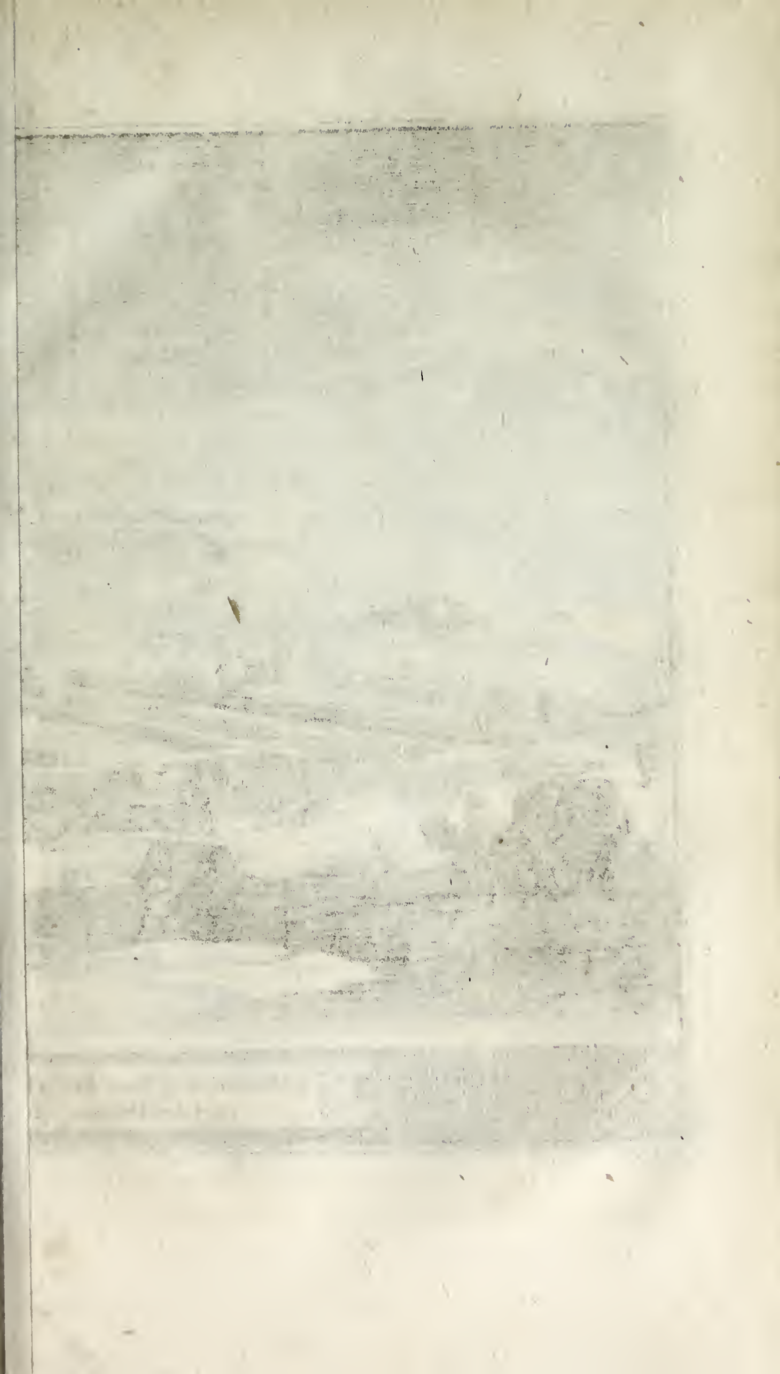
A. 1705, wanneer men, den 16, 17, 18 en 19 Meert, te Breukelen, voor een nieuwen tooren een grondſlagh maakte, ſoo wierden, onder het graven, ondekt verſcheidene duyfſteenen tombes, 8, 10, ſomwylen 12 voeten lang en onder ſonder bodem. Sy lagen 5 of 6 voet onder de grond, met het voeteinde gekeerd naar het Ooſten. De ſteenen, 2 voet lang en 1 voet breed, waaren ongemetſeld, in ſeer vaſte kley, aan malkanderen geſet. De beenderen eindlyk, daar onder leggende, waaren als van de allergrootſte menſſen deeſer tyd. Dit weder uit *de Aanteekeningen van Kornelis Kooten van Bloemſwaart.*

BRIEL; gelegen in Vooren en Putten aan Helium, het derde en Suyder gat des Rhyns; als of gy woud ſeggen de Breê-hell. *Boxhorn. Stedeb.* 211 *bl. Flud à Ghilde, over Kluver.* 1 *D.* 37 *en* 42 *bl. Junius, Batav.* 493 *pag. Guicciardin. Byvoegſel.* 3 *D.* 142 *bl. Parivall, Verm. van Holl.* 140 *bl. Handveſt-Chron.* 2 *D.* 14 *bl. Slichtenhorſt, Gelders. G.* 6 *bl.* De naam van deeſe uitwateringe vindge by *Plinius, H. N.* 4 *lib.* 15 *cap.* Siet ook *Helium, beneden in H.*

BRINIO; der Kaninefaten veldheer, Heer Bruin geheeten in de *Saanl. Arkad.* 44 *bl.* van deeſen gewaagd *Tacitus. Hiſt.* 4 *B.* 15 *H. by de vertaalde Kluverius* (*Rhyns uitg.* 1 *D.* 242 *bl.*) *en de Handveſt Chronyk* (2 *D.* 43 *en* 51 *bl.*) op deeſe wyſe: *Onder de Kaninefaten* (de Kennemers) *was eenen ſtoute en malle dullaart, genaamt Brinio* (dit is de vertaalinge van Van der Houven) *maar hoog van geboorte. Synen vader had inſgelyks veel vyandige daaden beſtaan, vrymoedelyk beſpot de dwaaſe krygstogten van den keiſer Kaligula, ſonder ſtraffe. Hy dan van aart een vyand der Romeinen ſynde, hebben hier over de Kaninefaten een welgevallen in hem ſcheppende, hem opgeheven in een ſchild en hulde gedaan naar de maniere van die tyd;* en hem gekooren tot hoofdman, &c. Siet ook *Bokkenberg. in Civilis,* 15 *pag. en Van Someren, Batav.* 10 *H.* 167 *en* 308 *bl.*

Dit opheffen in een ſchild ſiet ge in een print *by Kluverius, in Germania Ant. en Kirchmeyer, over Tacitus, Germ.* 12 *cap.* aanhaalende eenige Franſſe *Schryvers*, ſpreekende van Sigebertus, Chlodoveus en Gundebaldus, met de ſelve plechtigheid, op een ſchild geſet en voor Koningen uitgeroepen; behalven *Caſſiodorus, Variar.* 10 *lib. in ſcripto regis Vitigis.*

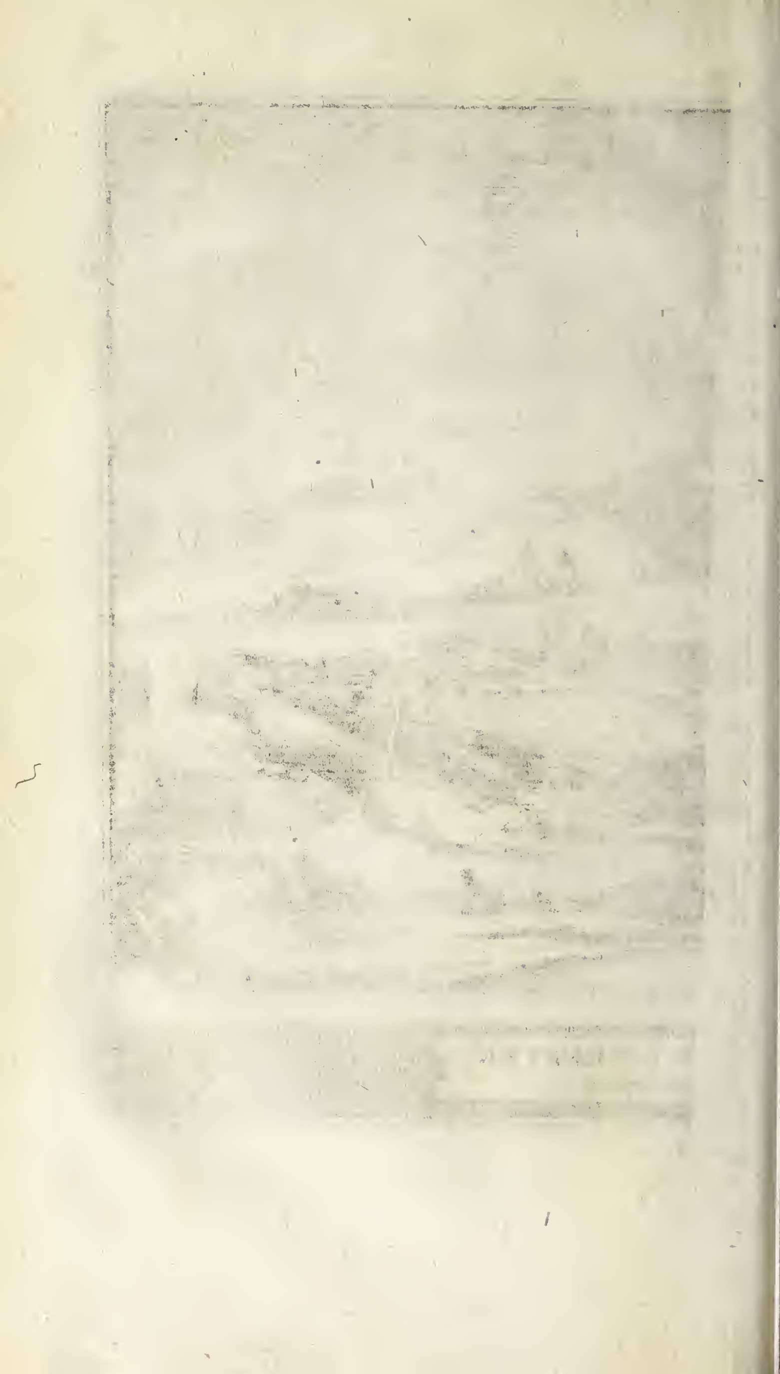
Maar,

De Grondslag van het HUIS te BRITTEN;
op de slinker syde van boven.

J. S. F.

Maar, ik ſou van deeſe Brinio wel gaan ſcheiden ſonder u ſyn portret mede te deelen. Sacht, vrienden! ſchoon het heden een algemeene dwaasheid is, de Gedenk-ſchriften met ydele en gewaande tronien en afbeeldingen op te proppen; geloof geene Brinio, geloof geene Civilis, geloof ook geene Arminius; hoe over konſtigh deeſe laatſte krygs-overſte, door ſekere Geleerde, op een medalie is gebracht.

Huys TE BRITTEN; in de verſtoppinge des Rhyns, by Katwyk, onder de duynen geraakr, licht heden verdronken en is niet te ſien, als met een aflandige ſtormwind, uit den Weſten of Suyd-weſten; de zee wegſtuwende en deeſe ruiinen ontblootende. *Handveſt Chron.* 1 *D.* 125 *bl. Pars*, *Katw.* 89 *bl.*

Het is, ſegh ik, aan den uitloop des Rhyus, Weſtwaard van Katwyk gelegen; ontrent de 300 roeden of 1600 ſchreden; ſynde net vierkant en hebbende aan yder ſyde 240 voeten. *Scriverius*, *Batav.* 11 *bl.*

Voorts, ſoo veel ik in de Schriften van onſen Landſtreek achterhaal, is het A. 1520, ontrent Kerſdag, met een ſtormwind, W. Z. W. ondekt en 2 dagen bloot gebleven; als wanneer men het ſelve by naar van 8 voeten hoogte ſagh in ſyn driedubbeld muirwerk, en 7 groote ſteenen, met Latynſſe opſchriften, daar uithaalde. *Gemelde Pars*, 89 *en* 93 *bl.*

A. 1552, op de dag van S. Pontiaan, heeft dit ſlot weder 2 voet hoog bloot gelegen; en toen is het, volgens de boven genoemde meetinge, vierhoekigh gevonden. *Guiccardin. XVII Provinc.* 3 *Part.* 140 *pag.* en daar ſyn ook ſwaare ſteenen uitgehaald. *Junius*, *Batav.* 10 *cap.* 202 *pag.*

A. 1562, bleef het meer als 20 dagen ſichtbaar leggen. Maar toen ging het op een plonderen. Deeſe kreeg fraaye penningen en deeſe aanmerkelyke ſteenen en wêer een andere ſeer ſchoon vaatwerk; in afbeeldingen te ſien by reedsgenoemde *Scriverius*, *Junius*, *Pars en Guicciardin.*

A. 1570, quam het, den 23 Januar. weder te voorſchyn; en men vond penningen, ſo ſilvere als kopere, van Severus, Karakalla, &c. by de aangetogene *Schryvers* afgebeeld.

Het ſelve ſou ik konnen ſeggen van A. 1588. 1662. 1666. 1672. 1696. &c. *de Hollandſe Merkuir*, &c. in welk laatſte jaar weder penningen van Sept. Severus, en Alexand. Severus, &c. ſyn opgegaard. *Pars*, *Katw.* 123 *bl.*

Soo verre van deeſe ruiine; nu wegens haar opſtand. Wiens werk is het geweeſt? wie de ſtichter? de Keiſer Severus; en heeft

heeft die ſyn *armamentarium*, oorlogstuyghuys of *magaſyn*, hier gehad? ik meene te konnen toonen (*beneden in R. op Roomburg*) dat die marmere voorhoofdſteen, waar uit dit moeſt worden beweeſen, te Roomburg, en niet hier is opgedolven.

Was het dan een blokhuys van den keiſer Klaudius? 't ſou 'er naar gelyken, en het ſyn de gedachten van *Boxhorn. Stedeb.* 219 *bl.*

Of ſoud ge 't ſyn voorſaat, dien gekken Kaligula, konnen toeſchryven? immers men weet wat gewoel 'er is onder de Latynſſe Geletterde, ontrent de plaats van *Suetonius*, *in Caligula*, 46 *cap.* Doch aldaar word niet geſprooken van de Hollandſe, maar van de Vlaamſſe zeeſtrand; op welke, ontrent Bologne, deeſe keiſer een tooren (noch te ſien en by de lieden aldaar *the Oldman* geheeten) heeft opgerecht. Soo willen *Torrentius*, *Schildius*, *Pitiskus*, &c. ſchryvende over *Suetonius*: maar let, wat ik van *Kalla* terſtond u ſal mededeelen.

Eindlyk, waarom is het niet liever eene der 50 Kaſteelen van den veldheer Druſus, op de binnenboort des Rhyns geſet; volgens *Florus*, *Rooms. Hiſt.* 4 *B.* 12 *H. Kluverius*, *Rhynmond.* 1 *D.* 300 *bl.* by *Van Leeuwen*, *Leid.* 456 *bl.* en dit ſelve ſal ik ſoo lang blyven geloven, tot dat my daar voor van de Schoolgeleerde iets beters in de hand worde geſtopt.

Maar ondertuſſen verwondere u niet over de giſſingen ontrent de ſtichter; ſelf de naamreden is oorſaak van veelerhande kibbelingen.

Meergenoemde *Van Leeuwen* (*Batav.* 48 *bl. en Leiden*, 454 *bl.*) tegens *Kamdenus* ſtrydende, is van gedachten, dat dit ſlot al lang de naam heeft gehad van *Brittenburg*, eer dat het eiland Albion wierde geheeten *Brittanje.*

Pontanus geloofd by *Flud à Ghilde* (over *Kluverius*, 1 *D.* 306 *bl.*) dat de naam is voortgekomen van het herba *Brittannica*, op de Frieſſe bodem groeyende, naar de getuygenis van *Plinius*, *H. N.* 25 *lib.* 3 *cap.* Merk hier in het verbygaan aan, het waare *herba Brittannica* geen lepel-blad te ſyn; gelyk gy daar in klaarlyk word onderrecht, van *Abrah. Munting*, *lib. de Herb. Brittannica.*

Maar de Naamreden daalt van het woordeken *brit.* Doch ſie gemelde *Munting*, van *brit* en *briten*, *britſe* en *britſen*, *brik*, &c. alles buiten myn kraam; en dieshalven wys ik de liefhebbers van het woordeknabbelen naar die geene, welke heden-

ıedendaags de Nederduytsse Letterkunde geloven in 'er hanlen te hebben, en alsoo de *lapis* van onse Taalregelen alleen e besitten.

Wat nu eindelyk een afteekeninge van dit Huys betreft; ot noch toe vindenwe geene als by *Scriverius*, *Van der Hou-ven*, *Soeteboom*, *Junius*, *Guieciardyn*, en *Pars*, &c. doch alle ynde naar het selve voorbeeld. Siet hier dan een opstand, in en overgeestigh Gesichtje, naar den omtrek van het geseide voorbeeld, op myn begeerte en aanhouden, uitgevonden, door *J. Goeree.*

Hoe? kan ik hier dan niet afscheiden! en is me dit soo een bekoorlyk voorwerp? *Oudaan* weerhoud my, toonende dat Brittenburg niet op den uitersten oever des Rhyns heeft gestaan; nademaal, buiten deselve, nu wel een half myl in zee, ook een toren is geweest, met geboomte omringd. Eist ge bewys? de vissers getuygen dat sy somtyds aldaar, met haaken en schuifbomen, op een rysend muirwerk stoten en aan de oude stronken van boomen haare netten in stukken scheuren. *Oudaan. Room. Moogenh. Inleid.* 19 *bl.* Ja, de zeeluyden en gemelde vissers noemen deese plaats *Kalla*; seggende sy te dryven op en over de toren van *Kalla*; dat quansuis dan, by verkortinge sou weesen, Kaligula. *Deselve*, *op het selve bl. syner Inleydinge.* Ondertussen kunt gy van dit Krygsgebouw, behalven de aangetogene ook naasien, *Buchelius*, *over Heda*, 55 *en* 61 *pag. Parivall. Verm. van Holland*, 86 *bl. G. Brand*, *over Batoos Vertoningen*, 296 *bl. Pighius*, *in Hercule Prodic.* 45 *pag.* behalven *Ortelius*, *Dousa*, *Wachtendorp*, *Goudhoeve*, *Van Spaan*, *en noch meer andere.*

En hier sullenwe de redenvoering over deese Roomsse sterkte sluyten; doch echter nevens de woorden uit Vader *Vondels gesprek met de Rhynstroom.*

Al is uw eene keel versand,
Die 't Huys te Britten *plag te schaven*,
Dat nu verdronken leit op strand,
De Lek en Yssel (*doorgegraven*)
Vergelden dubbel deese schâa,
En leiden u, *met hooge dykken*,
In zee, *op dat uw ongenaa*
De vlakke beemden niet kom stryken,
Met magt van regen en gewelt
Van sneeuw, *dat in de sonne smelt.*

BROEK-

BROEKHUYSEN; anders Darthuyſen, gelegen tuſſen Doorn en Leerſſum, in het ſticht van Uitrecht; van welke niets van eenigh belangen. Ik ſou het ook dies wegen hebben overgeſlagen, indien ik de Afbeeldinge van dit Heeren Huys onder die van *Rochman* niet had gevonden.

BROUWERSHAVEN; een ſtad in Zeeland, op het eiland Schouwen, ſiende naar het land van Goeree; die ik mede gaaren ſou verby gaan (gelyk geene of weinige Zeeuwſſe ſteden hier ſullen werden aangeroerd) maar ik gebruikſe alleenlyk wegens de vermaarde veldſlagh, tuſſen den hertogh van Gloceſter, broeder van koning Henrik de V, de derde man van Vrouw Jakoba en hertog Filip van Burgondie; A. 1426. alwaar Filip, wel 3000 Engelſſe verſlaande, verwinnaar bleef van de ongelukkige Jakoba. *Smalleganges Chronyk van Zeeland*, *1 D. 5 B. 2 H.* 608 *bl. Hadrian. Hofferus*, *in een Latyns Lofd. Oudenhove*, *voor Scriverius*, 412 *bl. Scotanus*, *Fries. Geſchied.* 298 *bl. Batav. Arkad.* 213 *bl. Goudhoeve*, 450 *bl. Balen*, *Dortſſe Chron.* 772 *bl.* &c.

BRUCTERI; Duitſſe volkeren; doch waar toch neergeſeeten? by Weſel, in het graaffch. Sutfen, ſegt *Van Leeuwen*, *Batav.* 91 *bl.* in Munſterland, ontrent de Lippe, ſegt weder *Junius*, aanhaalende *Strabo* (7 *lib. Geogr.*) *Batav.* 600 *pag.* en met hem is *Kirchmeyer*, over *Tacitus* (*Germ.* 33 *cap.* 362 *pag.*) gebruikende *Pontanus*, *Limneus* en *Berneccerus*, &c. *Alting* (*Notit.* 1 *Tom.* 19 *pag.*) verdeeltſe in Kleene en Groote; en plaatſtſe van de oorſprongen van Lippe en Eems tot aan den Rhyn en de Druſiaanſſe gracht. Siet ſyn *5de Landkaard.* Ja, volgens *Klaudianus* (*in het lofd. over het 4de burgermeeſterſchap. van Hon.*) ſoudenſe ſelf *Hercynia Sylva*, anders het Swarte Waldt, ten deele beſlaan.

BRUIDEN; van deeſe en het afkoopen van het eerſte nachtje, ſal men handelen in *de Letter T. onder het woordtje*, *Trouwen.*

BUIREN; in haar eigen graafſchap, tuſſen Tiel en Kuilenburg, in Gelderland, aan de Meule-gracht, ontrent de Lingeſtroom.

Heeft een ſchoone burg (gelyk men ſiet in de Teekeningen van *Rochman*) met 4 torens en 3 grachten. Was al in weeſen ontrent A. 1145, doch A. 1463, is hertog Arend van Gelder door ſyn ſoon Adolf alhier opgeſlooten. *Kemp*, *Gorkom*, 318 *bl. Junius*, *Batav.* 235 *bl. Slichtenhorſt*, *Gelder. Geſch.* 51 *bl.* by wien het wel is te pyne waard te gaan leeſen,

hoe

hoe onverwacht deese eenige soon, op het slot te Grave, op het einde van een vrolyk nacht banket, syn vader gevangen nam; hoe hy den selven, pas half gekleed, naar Lobek voerde, en eindlyk alhier, voor wel 6 jaaren, versekerde; hy self nu synde hertog gehuldigd. Siet ook *Bokkenberg. in Dynast. Egmond.* 115 *bl. en Goudhoeve*, 474 *bl.*

BULGERSTEIN; wel eer een swaare sterkte; doch wiens geheugenis heden is versmolten in den omtrek van de stad Rotterdam. A. 1573, kon men van deselve noch eenige ruiinen bekennen op een sandplaat, in de Maase. *Van Spaan, Rotterd.* 225 *bl. Junius, Batav.* 523 *pag.* maakende ook wegens seekere Bulgaar een naam reeden, maar die my niet kan behaagen. *Goudhoeve*, 83 *bl.*

BUNSCHOTEN; in het Sticht van Uitrecht, ten aansien van Naarden, aan geen syde de Eem, beneden Amisfort, wel eer Hegenschooten genaamt.

Was een stedeken, ten tyde onser voorouderen, A. 1428, van muiren ontbloot en tot een open vlek gemaakt; te weeten door die van Uitrecht, om datse, in den opgereesen oorlogh, hertogh Filip aanhingen. *Matheus, de Nobilitate*, 3 *lib.* 819 *pag. en in de Notæ over Amisfurt*, uit een Neerduyts geschrifte, 292, *pag. Theodor. Verhoeven, beschr. van Amisf.* 34, 35 *en* 292 *bl.*

Hier geschiede, A. 1355, een gevecht, tegens de Hollanders (in den veldtogt van gr. Willem de V, tegens den bisk. van Uitrecht, Jan van Arkel) in welke 70 Bunschoters wierden ter neder gehakt. *Kemp, Arkel*, 85 *bl. en Goudhoeve*, 391 *bl.*

C.

CHIMELOFARA; een watertjen, in Friesland, of eigentlyk een langwerpigh meirtje, de Fluyssen heden geheeten, of de Hemelummer Vaart, by Stavoren. Siet het beneden, in R. by de *Rieviertjes.*

Het word in een *Vergunschrift*, van A. 986, soo geheeten by den Hr. *Alting, Notit.* 2 *Part.* 36 *pag.* en hy toont het in de 9 *Landkaart*; nevens Chimelum, een seer oud dorp, nu bekend met de naam van Hemelum.

CHRISTENDOM; deese post wil ik graag de Geestelyken overgeven, en te liever om ook niemand in eenige gesindheid te benaadeelen. Alleenlyk lust me maar te seggen dat de allereerste Kruisgesanten in Friesland syn geweest:

Eligius, onder de koningen van Frankryk, Chlotarius, Dagobert en Clodoveus de II. *Matheus*, *de Nobilitate*, 2 *lib.* 180 *pag.*

Wilfrid; onder de Frieſſe kon. Adalgiſus. *Deſelve Matheus*, *uit ſeer oude Schryvers*, 182 *pag.*

Vorders Wikbert, Adelbert, Egbert, Woltram, Wilebrord, Bonifaas, &c. *Deſelve*, *uit Heda en andere oude*, 182 *bl.* nevens *V. Leeuwen*, *Batav.* 10 *H.* 387 *bl.* *Oudenhove*, *Suyd Holl.* 427 *bl.* *Pars*, *Katw.* 269 *bl.* *Van Royen*, *over Verſtegen*, 158 *bl.* *Gabbema*, *in de Levens van Wilebrord*, *Bonifaas en Aalberik*; behalven de *Kerkelyke Hiſtorien*, *van Jak. Baſelius*, *Georg. Hornius*, &c.

CLAUDIUS CIVILIS; een Batavier van Koninglyken bloede; hebbende maar eene oogh; doch die ſyn dapperheid, tegens het geweld der Romeinen, in verſcheidene veldſlagen, genoegſaam heeft getoond. *Bokkenbergh*, *uit Tacitus*, *u ſyn geſlacht*, *en daaden omſtandelyk ophaalende.* *Junius*, *Batav.* 12 *cap.* 240 *pag.* *Handveſt-Chronyk*, 2 *D.* 4 *B.* 1 *H.* 50 *bl.* *V. Someren Batav.* 12 *H.* 306 *bl.* *Kluverius*, *Rhynm.* 1 *D.* 51 *bl.*

Siet hier nevens eenige ſtaaltjes, ſelf uit de gemelde *Hiſtorien van Tacitus.*

Hy was, van een Koninglyk geſlacht ende broeder van Julius Paulus. *Hiſt.* 4 *B.* 13 *H.* Roept ſyne landſluyden by een in het geheiligdwoud. 14 *H.*

Vecht tegens de Roomſſe legerhoofd, Labeo. 4 *B.* 66 *H.* Stryd tegens Cerealis. 5 *B.* 15 *H.* Wint Santen. 4 *B.* 60 *H.* Neemt Gelduba. 36 *H.* Maakt een verbond met Klaſſicus, Tutor en Sabinus. 55 *H.* Spreekt, met Cerealis op de afgebrooken brug. 26 *H.* en terwylen, na dit *Hoofdſtuk van Tacitus*, het overige is verlooren, ſoo konnenwe verder niet ſeggen, welke de uitſlagh van ſyn leven is geweeſt.

Het Huys CYS; anders Berendrecht, in Rhynland, aan de Vliet, by Lammen, in de ambachte van Soeterwoude. *V. Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuym. Inleid.* 37 *bl.*

D.

DAMIATA, een zeeſtad in Egipte, aan eene der 7 uitgangen van den Nyl. Naar het algemeen ſeggen, van *Kluverius*, &c. ſou dit het oude Peluſium weeſen: maar *Cellarius*, *Geogr. noſtri Temp.* 26 *H.* 391 *pag.*) bewyſt het binnen

nen en niet buiten de *delta*, dat is, den driehoek van de Nyl gelegen te hebben.

A. 1219, ſouden hier de Haarlemmers, in de vloot der Chriſtenen uitmuntende, een yſere keeten, met een ſaag gebrooken en ſoo de toegeſlooten haven geopend hebben.

Dit geloofde noch onlangs by naar de geheele wereld. Hoor ſelf *Antonides* deeſe daad uitſchreeuwen, *Yſtroom*, 4 *B.* 106 *bl.* *daar hy van het Sparen is ſpreekende*:

Nu wil hy ſich alleen de braave heldedaaden
Erinneren, hy kan ſyn luſten niet verſaaden
Wanneer hy ſich verbeeld, hoe 't Sparen, trots van moet
De ſang klinkt voor den boeg en barſtende in den vloed,
Ten bitteren verwyt der Chriſt'nen uitgelaaten,
De havenketen ſcheurt van 't machtigh Damiaten,
Streeft over over ſchakels en draaiboom van den Nyl.
Gelyk Hippolite met de Amazoonſſe byl
Den ſnellen Termodon, gewelft met marm're vloeren,
Plach op te byten, en haar leger door te voeren.
Aldus hangt Haarlem noch het Graaffelyk geweer
In 't midden van 't geſternt, tot onverwelkbaare eer.

Aan dit gevoelen ſteken hun ſegel *Wachtendorp*, *Rymchron.* 6 *B.* *Ampzing*, *Haarl.* 155 *bl.* *Vondel*, *in den Opdragt van Joh. den Boetgeſant.* *Parival*, *Vermaak van Holl.* 118 *bl.* *Scotanus*, *Frieſſe G.* 98 *bl.* *Oudenhove*, *Haarl. Wiege* 23 *H.* 81 *bl.*

Maar heden ſiet men verder. De Hiſtorie moet haar bewys hebben of het is een koud praatjen en een onnoſel vertellingje. Wat is dat? ja gewiſlyk, gy word miſleid, van die onbedachtelyk verwarren en onder een mengen, het veroveren van het Syriſſe Akon of Ptolemaïs, A. 1191; en het beleg van het Egiptiſſe Damiata. *Buchelius*, *over Beka*, *in Balduino*, 29 *epiſc.* 75 *pag.* *en Heda*, *in eod.* 181 *pag.* *Scriverius* (van geboorte een Haarlemmer,) *in gr. Willem de I*, *by Goudhoeve*, 299 *bl.* *M. Alting*, *Friſiæ*, 2 *T.* 81 *pag.* *J. Flud. à Ghilde*, *over Kluverius.* 2 *B.* 188 *bl.* en allerbeſt *Van Leeuwen*, *Leiden* 332 *bl.*

Evenwel is het ſpreukjen niet alleenlyk over oud; maar word ook van het gemeen te Haarlem, voor een vaſt gegronde waarheid aangenoomen: ja, ſoo ſeer, dat aldaar de jongens jaarlyks, op den 1 Januar. ter gedachtenis door de ſtad, ſcheep-

ſcheepjes plachten om te dragen. *Screvelius*, *Haarlems B[eschryv.]* *ſchryv.* 278 *bl.* *Junius*, *Batav.* 434 *bl.* *Hegenitzitin. Friſio-Ho[l]landic.* 86 *pag.* *Kemp*, *Gornich.* 26 *bl.* en *Flud à Ghilde*, *ov[er] Kluverius*, 2. *D.* 190 *bl.*

Uit welke gewoonte ook aldaar een ſpreekwoord is oo[r]ſprongkelyk, ontrent een ſchoone jongen: *'t is een manneke om op een praauw te ſetten*; dat is, het is een mooy knechtje waardigh om uit gekipt en in den ommegang op de *praauwe[n]* by de ſaag-ſcheepjes, gebruikt te worden. Sie de *genoem[de] Screvelius.*

DEKKLEEDEN; dit ſtel ik alleenlyk hier ter neder om dat boven genoemde *Korn. van Alkemade* een aanmerki[n]ge maakt ontrent de Graaffelyke Munten; te weeten, dat d[e] paarden aldaar cierlyk afwaayende dekkleden hebben, ſede[rt] Willem van Dampiere, de ſoon van Willem van Dampier[e] en vrouw Margareta van Konſtantinopolen. Sie *Vredius*, *Si[]gill. Comitum Flandr.* 39 *pag.* *by hem*, *in gr. Jan de I I* 66 *bl.*

Met duſdaanige dekkleden ſie ik de paarden opgeſchikt in d[e] tornooiſpelen of het lancie-breeken; door keiſer Henrik, i[n] Saxen, ontrent A. 934, ingeſteld. *Munſterus*, *Coſmographia* 3 *lib.* 744 *pag.* daar nevens voegende 12 Voorwaarden; va[n] welke was de allerlaatſte, dat die in het ſpel wilde treden moeſt bewyſen dat hy uit edele ouderen was gebooren, e[n] dat hy uit 4 grootvaderen ſyn adelyk huys bewees. Ja, di[t] ging ſoo verre, dat geen edelman mogt komen tornooyen indien hy mogelyk aan een boerin of burgers dochter was ge[]trouwd; welk verbod ſelf tot in het derde lit ſich uitſtrek[]te.

Ondertuſſen geeft ons ook gemelde *Munſterus* een lyſt va[n] 36 tornooiſpelen; tuſſen A. 934 en A. 1487; onder verſchei[]dene hertogen, graven en marquiſen, in Frankenland, Saxen, Swaben en Beyere.

Deeſe ſteekſpelen ſyn eindelyk buiten gewoonte geraakt eensdeels om dat den adel ontaarde, ſoo in de kracht de[s] lichaams, als in de gaven des gemoeds. Behalven dat ook he[t] gevaar dit moeylyk tyd verdryf verſchriklyk maakte. Siet al[]leenlyk Henrik de II, koning van Vrankryk? hoe bequam hem het rydſpel, A. 1559, te Parys? hy had nu verſcheidene lancien, met een behendigheid, gebrooken; maar hy moeſt noch eens, en wel voor het laatſt, een proef van ſyn krachten neemen: en hoe viel dit uit? hy ſteekt tegens den gr. van Montgom-mery,

mery, met een open helm. De lans van de graaf breekt op het koninglyk borſtwapen, en de graaf ſtoot hem, in die vaart, met het behouden ſtuk boven de winkbrauw van het rechter oog. Dit geſchiede den 30 Junii, en koning Henrik overleed, ſonder naa de val ſyn kennis en ſpraak weder te krygen, den 10 Julii. *Mezeray, in Henr. de II*, 316 *bl.* nevens ſeekere *Franſſe Medalie*, van koning Francis de II; hebbende, rondſom een gebrooken lancie, deeſe woorden: HINC DOLOR, LACRIMÆ HINC. *Hier uit hertſeer! hier uit traanen!*

DELF; anders ook de Fivela, het watertje by Wierum, in Groningerland; met een opgravinge vernieud, en eindigende, by Delfſyl, in den Dollaart; na dat het te vooren by de ſoo genaamde Embderhaven, door ſlip en modder was verſtopt en in een vette brok lands verſchept.

Heden noemt men aldaar de ſaamgevoegde ſluyſen de 3 Delfſylen, van welke de bekendſte Dorpſterſyl. *M. Alting, Notit.* 2 *Part.* 43 *pag.*

DELF; hoor u deeſe ſtad, de derde van Holland, ſelf aanſpreeken, by mêer aangehaalde *Konſtant. Huygens.*

'K ben tweemaal dat ik ben, ſints dat ik 't eenmaal was.
En eens myn muiren heb ſien wentelen in de aſſ:
Maar dank heb 't vagevuir, ik ben 'er door gereeſen,
My ſelven dubbel waard; het overkoolde weeſen
En komt my niet van daar, ſoo moet de kuipe ſien
Die vriend en vreemdeling moet laven en beſien.
'K heb groote Wilm gehuyſt ſoo lang 't de moorder doogde,
Die my en myn gebuirt verraderlyk ontvoogde;
Maar, Spanje, 't baat u niet; ik heb de ſchâa geboett,
En voor een ſulken vâar een ſulken ſoon gevoed.

Ontrent Delff ſyn aan te merken, de naamreden, de ſtichter, de krygsgevallen, het watertje de Vliet, en het klooſter Koningsveld.

De naam neemt ſyn oorſprong van *delven*, graven en ſpitten; te weeten van de gracht van het Roomſſe legerhoofd Korbulo, van deeſe ſtad tot in de Maas geleid. *Bleiswyk, Beſchr. van Delf.* 42 *bl. en in de Nareden, in het begin.*

De ſtichter was (haar naam is echter veel ouder) Govaart met de Bult, de graaf van Holland, de ſelve met een muir beſluytende en met een ſlot verſterkende, ontrent A. 1075; na dat hy, ſteu-

nende op Willem, de 21ste biskop van Uitrecht, Robbert de Vries (de voogd van Diderik, soon van graaf Floris den I) syn geheele heerschappye hadde ontweldigd. *Boxhorn. Stedeb.* 123 *bl.* Van deese Bultenaar sal men spreeken in de *letter G.*

De Vliet is, soo nu de meeste gevoelen, de gracht van Korbulo; van welken in de *letter K.*

Wat de krygsgevallen betreft; sy is, van graaf Albrecht van Beyere belegerd, en na den overgaaf van kasteel en muiren wêer ontbloot; gelyk wy boven aanteekenden, in den *letter A*, op *Albrecht.*

Maar A. 1536, is de stad, by seeker toeval, ten eenemaalen afgebrand; het geen ook *Huygens* boven aanroerde. *Boxhorn.* 158 *bl.* en *Bleiswyk*, 128 *bl.* behalven *Guicciardin*, *Parivall*, *Junius*, en *andere beschryvers onser Steden*, *boven reeds genoemd.*

A. 1584, wierd hier Willem de I. prins van Oranje, moorddadigh doodgeschoten; volgens het bovengestelde Klinckdicht, behalven *Hoofd*, *Meteren en alle onse Vaderlandsse Historischryvers.*

Van Koningsveld beloven wy te spreeken, in de *letter K.*

DELFSHAVEN; gelegen onder de stad Delff, tussen Rotterdam en Schiedam, aan de Maas. *Bleiswyk*, *Delff*, 66 *bl. Junius*, *Batav.* 437 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 343 *bl. Parivall*, *Oudenhove*, *voor Scriverius*, &c.

Is, met bewilliging van graaf Albrecht, A. 1404, door die van Delff aangelegt; doch A. 1488, door de Hoeksse ballingen, onder Heer François van Brederode, verbrand. *Bleiswyk*, 66 *bl. en reedsgenoemde Boxhorn.*

DEENEN; welke, gelyk veel andere volkeren, uit het Noorden tot in onse landstreeken syn nedergedaald, en ook eenigen tyd sich hier hebben opgehouden. De schryvers toonen ons haar nagelaatene voetstappen en overblyfselen; de Dennewegh in 's Gravenhage, het Deenen huys ontrent Breda en Demmerick in Amstelland. Sie de *Saanl. Arkad. uit Junius*, *en andere*, 273 *bl. Junius*, *Batav.* 324 *pag. uit Regino. Boxhorn. Stedeb.* 5 *en* 6 *bl. Oudaan*, *Rooms. Mogenh.* 17 *bl. Slichtenhorst*, *Geld. Geschied.* 11 *bl. Buchelius*, *over Heda*, *uit Sigebertus en der Franken Jaarboeken*, 31 *pag. Oudenhove*, *Inleiding tot de Graven*, 1 *bl. Van Leeuwen*, *Pontanus*, &c.

De tyt van deese optogt der Deenen naar Nederland, blyft

geheel twyfelachtigh; eenige die ſettende op A. 682, maar andere, op A. 837; weder andere, op A. 884. *Gemelde Boxhorn.* 5 *bl.* het houdende met de laatſte ſtelling, als ſynde van *Regino.*

DEVELSTEIN; van welke *Rochman* ons 2 geſichten mededeeld. Was wel eer gelegen in Suyd-Holland, in Swyndrecht, aan den Devel, op een hooge werf; volgens de grondſlagen, van ſeer dikke muiren. Is, A. 1572, door de Spaanſſen, op het inneemen van den Briel, verlaaten en afgebrand; doch, A. 1594, by den Heer Willem de Beveren, &c. weder geſuivert, vernieuwd en verbeterd. *Oudenhove*, *S. Holl.* 233 *en* 412 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 95 *bl. Goudhoeve*, 78 *bl. Meurs*, *XVII Provinc.* &c.

DEVER; een ridderlyk Stamhuys in Rhynland, by het dorp Liſſe, al lang verdweenen; doch wanneer de Liſſer-poel wierde bedykt, vondmen in de ringſloot noch de ruiine van een achtkantige tooren; helaas! het eenigſte overſchot van een wel eer bloeyend Huys te Dever. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuym. Inleid.* 34 *bl.*

DIDERIK de Eerſte; op deeſe wyſe ſpreekende, by meergenoemde *Oudaan:*

'K ben de eerſte Diderik; wie ſal my 't huys geleiden?
O Roomſſe en Duitſſe vorſt! twee Kaarels! wie van beiden
Of ik, als leenman, 't leen verheergewaden moet?
Die Deenen 't zee ſagh gaan te mond van de Eggervloed.
Wie kan te recht myn eind van ryk en leven weeten?
Is ſeeker diens gebied niet wyd en ongemeeten,
Die aanvang van geſlacht, noch overheer, noch end
Noch paal van heerſchappy, noch wet van heerſſen kent?

Deeſe graaf is ontrent ſyn geſlacht en overlyden onbekend en mogelyk geheel verdicht. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 239 *bl. Eindius*, *Chron. Zeland.* 2 *lib.* 156 *pag. Matheus*, *de Nobilitate*, 1 *lib.* 30 *cap. en over het Egmonds Chron.* 172 *pag.*

Dus valt dan in duygen de *Donatie* of gifbrief, van A. 863, waar mede, koning Karel Kaalkop of liever Karel de Simpele, deeſe landen (waar aan hy geen eigendom had en niet het minſte recht) aan den ingebeelden landbeſtierder ſou hebben opgedragen; quanſuys toen de Deenen en Noordmannen Frieſland quamen overſtroomen. *Boxhorn. Stedeb.* 59 *bl. Scriverius*, *by Goudhoeve*, 236 *bl. Van Leeuwen*, *Leiden*, 37 *bl.*

Voorts geven ſy aan hem een regeering van ontrent 40 jaaren; een vader, Sigebert, hertog van Aquitanie of graaf Gerolt liever; een vrouw, Gena, Pipyns dochter, ſoo ſe ſeggen en niet konnen bewyſen; ſtellende ſyn overlyden op A. 903. *'t Goudſſe Chronykje*, 18 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 61 *bl.*

Immers de grootſte bewysreden van die de Donatie verwerpen, beſtaat hier in, datſe toonen, in Holland en in Zeeland, voor deeſen Diderik al graven te ſyn geweeſt. *Matheus, de Nobilit.* 1 *lib.* 29 *cap. ex Annalibus à Pithæo editis, ad A.* 836. *Annal. Bertinianis, ad A.* 850.

Eindlyk kontge ſyn Afbeeldinge naar konſt en naar waarheid, vinden by de meergenoemde *Scriverius* en de *Melis Stoke van Alkemade*; die ik niet verder hier ſal aanhaalen, als vertoonende ook alle de volgende Graven.

DIDERIK de Tweede; ſeekerlyk een geheel verdichte graaf, en deswegen ook wel 85 jaaren regeerende. *V. Leeuwen, Batav.* 1370 *bl. en Leiden*, 383 *bl. Eindius, Zeland. Chron.* 156 *bl. Scotanus, Frieſſe G.* 77 *bl.*

Voorts worden hem, van *Oudaan*, deeſe woorden in de mond gegeven:

Noch ſwankend tuſſen twêen, ik Diderik de Tweede,
Uit welke ſtam ik hier de mogenheid bekleede,
Beneemt men my de roem der Frieſſe veldſlag niet,
Daar in ſint Laurens eer ik 't Kerkje ſtichten liet
Te Rhynsburg op het hof: die te Egmond ſteenen wanden
Om 't houte wykhuys lei, daar eerſt den Noorman lande;
Toen was 't een mon'ken hof, dat geinſters weeren kon.
Wat uchtendtydgenoot ſag 't dalen van myn ſon?

Deeſe Diderik, des eerſten ſoon, liet te Egmond, ſyn vaders houte Klooſter, door de Frieſen vernield, met ſteen weder optimmeren. *Scriverius, by Goudhoeve*, 244 *bl. Melis Stoke*, 15 *bl.* &c.

Oorlogde met de Frieſen, weigerende hem te erkennen. Sloeg de ſelve en dwong ſe tot ootmoed en ontſagh, haar opleggende aan haar huyſen laage deuren te maaken, op dat ſy in den ingang bukkende dachten onderdaanen te ſyn van hun wettigen heer. *Alkmaars Beſchryv.* 11 *bl. Vronens opg. en onderg.* 70 *bl.* behalven *Scriverius en Goudhoeve.*

Hy ſloeg ook de Frieſen by Rhynsburg, ontrent Leiden, en deede, na de verwinninge op het ſlagveld ſetten een Kerk voor S. Lau-

S. Laurens; naderhand, door gravin Petronella in een nonnekonvent of kloofter verfchept. *De Gouwenaar*, 20 *bl.* buiten *de reeds genoemde.*

Hy ftierf, feer hoog van jaaren; gelyk boven is aangeweefen. Maar *Van Leeuwen* fpot met die lieve rekenmeefters (*Leiden*, 384 *bl.*) die fich in de tydrekeningen meerendeels foo gekkelyk misgrypen.

DIDERIK de Derde; van welken *Oudaan* aldus:

Nu word het keifertwift 't geen voormaals myters raakte,
Toen derden Diderik fyn veld en fterkte maakte
Op Thuresfoverdrecht, daar jagt en viffery
Met Herbert, Adelbolt gebruikte, vrank en vry.
Hy wil uw moogenheid, maar niet als leenman, kennen,
O Henrik, die hem praamt met Govert van Ardennen.
Hoe een geharnaft man te ontginnen, hoe in 't riet
Een laag; leert Goverts boey en 't woord: vliet! Heeren, vliet!

Hy was de 4de graaf van Holland, Arnouts foon. De Weft Friefen weigerden hem te erkennen. En hier uit rees een oorlogh. Gelyk 'er mede een tweeden opftond tegens Adelbold, de eerfte onder de vechtende bifcoppen (fiet boven, in *Bifchoppen*) die de Friefen had aangehitft. A. 1018, floegh hy deefen Adelbold tuffen Swammerdam en Bodengrave, en weder eenige weeken daar aan, ontrent defelve plaats, ving hy hem in een tweeden veldflagh. Toen keerde hy fich tot de Ooft-friefen, en onder het flaan verhief fich een ftem; *vliet! vliet! vliet!* welke de Hollanders deede vluchten. Doch de graaf hervatte fyn krachten, floeg de Friefen by Heyloo, en verwonfe; rovende en brandende daar op hun dorpen en huyfen. Toen ging hy naar Jerufalem om het heiligh Graf te befoeken. Gekeerd fynde, brocht hy in ruft fyn dagen door, ftervende, A. 1039, in het 46 jaar fyner regeering. *Melis Stoke*, 25 *bl. De Gouwenaar*, 26 *bl.* &c. behalven *Boxhorn. Stedeb.* 62 *bl.* ook van veel onfeekerheden in de tyden onder deefen Diderik meldende; gelyk mede *Eindius*, *Zeland. Chron.* 2 *lib.* 157 *pag.* &c.

DIDERIK de Vierde; was de foon van graaf Diderik den Derden. Als 'er A. 1018, te Luik een tornooy of fteekfpel was beroepen, verfcheen hy mede daar. Doch fiet hier een geval; hy doorfteekt de broeder van den biskop van Luik en Keulen. De grooten ftaken hunne hoofden famen. Diderik ontweek de wraak en vertrok met de fyne, in het heimelyk. Binnen Dordrecht fynde, verbrande hy de fchepen

van Luik en Keulen. Nam veel kooplieden gevangen. Syn vyanden vervolgden hem en quamen, onder de markgraaf van Brandenburg, voor de ſtad. Noch meer, met verraad raakten ſy binnen. Doch de graaf ook, en men vocht ſelf in de nacht. Hy won en de Overlanders liepen wegh of ſe verſtaken ſich. 'S morgens wilde Diderik ſich wat vertreden, maar onder het wandelen word hy, in een nauw ſtraatje, in ſyn heup gequetſt, met een pyl, ergens uit een venſter komende; A. 1048, na 9 jaaren regeerens. Het ſtraatje heet noch heden het Grave-ſtraatje. *Oudaan*, in deeſer voegen:

Des biſſchops ban en 't veld behouden hecht en heldigh
By vader, brengt weer af den keiſer ruim ſoo weldigh,
Hy neem vry Fladirting; graaf Didrik werd vermaard
In watermagt en ſlaat den vyand in den ſtaart.
En werd myn Thuredrecht door troubreuk overrompeld,
Dat 's voor een kleene tyd. Word hier een pyl gedompeld
In 's vierden Didriks bloed, dat brokt my de oude veet
Die van de manſlacht niet van 's biſſchops broeder weet.

Maar hier is een maar! *Hermanus Contractus* (een goed ſchryver) verhaald dat hy in een fellen winter, door 3 biskoppen aangerand, in een veldſlagh ſneuvelde, in het land van Flardingen. Sie hem, by *Scotanus*, *Frieſe G.* 84 *bl.* alwaar ook Diderik geen graaf van Holland maar markgraaf van Flardinge word genoemd.

Niet te min men houd ſich aan het algemeen gevoelen; gelyk voornaamlyk *Balen*, *Dordr.* 699 *bl.* nevens een onbeſuyſde en wilde konſtplaat, vol onwaarheden, van *Romein de Hooge*; behalven *Melis Stoke*, *Scriverius*, *Goudhoeve*, de *Gouwenaar*, en andere meer als eenmaal aangetogen, en *Samuel van Hoogſtraten*, *in ſyn Treurſpel*, *Dieryk en Dorothée of de Verloſſinge van Dordrecht*, *A.* 1666 *uitgegeven.*

Maar eer ik aftree van deeſen Diderik, ſiet hier noch een uitgeleſen aanmerkinge, meergenoemde *Alkemade* ontleend.

1. Alle de graven, op de Stads-huys ſaal van Haarlem, die door *Alkemade* nevens *Melis Stoke* ſyn geplaatſt, ruſtende op haare ſwaarden, ſyn ook geruſtelyk op haar bed geſtorven; als de Diderikken, de I, II, III, V, VI, en VII, &c.

2. Die in het harnas ſich vertoonen, met opgeheven ſwaarde, ſyn in den oorlogh of gewaapenderhand geſneuveld; als Arnout, Floris de I, Willem de II, Floris de V, &c.

3. Floris de IV heeft over ſyn aanſicht een toegeſloten helm; om dat hy in een ſteekſpel is omgekoomen.

4. De

4. De Bultenaar is de eenigste met een spiets gewaapend; om dat hy, op de heimelykheid sittende, met soodanig geweer is doorregen.

5. Jan de I is de eenigste onder de graven, ongewapend; om dat hy, geen ridder geslaagen, sonder ridders naam is overleden.

6. Willem de V I word gesien blootbeens, om dat hy van een windhond gebeeten, aan een quaad been is gestorven.

7. En dus houd deese graaf Diderik (doch by *de Gouwenaar*, niet by *Stoke*) een pyl in syn rechterhand; om dat hy door een verraderlyke pyl is aan syn dood geraakt.

DIDERIK de Vyfde; van welken dus *Oudaan.*

De Trechtsse myterdrigh, op 't slot van Yssselmonde,
Dat met syn nederlaag stort plotseling te gronde,
My opent dus de poort, en een geruyme baan,
Om segepralende eens myn vaders erv' te ontfâan.
Veel slagen uitgestaan leert harden, het verliesen
Verwonnen streeld de smaak des vyfden Dirks. ô Friesen!
Uw' wederspannigheid wierd eindlyk, met veel bloed
En silver, na 't beleg van Stavoren geboet.

Deese is de tiende graaf en wel de allereerste, die den titel van Graaf van Holland heeft aangenoomen. *Dousa*, 10 *lib. Annal. Scriverius*, *by Goudhoeve*, 268 *bl. Vronens opg. en onderg.* 2 *B.* 36 *bl. Matheus*, *ad Egmondens. Chron.* 189 *pag.*

De soon van graaf Floris de I en vrouw Geertruid van Saxen, naderhand aan Robbert de Fries hertroud.

Onder syn daaden munt uit het belegh van Ysselmonde, A. 1076, gebeeten op Koenraad, de 22ste biskop van Uitrecht, quam hy, met Robbert syn stiefvader, voor dit slot. De biskop riep om bystand. Daar quamen hulptroupen uit het Sticht. Daar wierd gevochten. Ieder dêe syn best, doch de Stichtse weeken. Hier op ging men 't slot te keer. Maar Koenraad gaf sich aan Diderik over, en de graaf sond den gevangenen biskop weder naar Uitrecht. *Melis Stoke*, 39 *bl.* noch daar by voegende, dat Diderik noch eens met Koenraad op de Merve een scheepstryd heeft ingegaan; het geen, buiten hem, niemand anders is schryvende. *Scriverius*, *by Goudhoeven*, 265 *bl.*

Van Ysselmonde siet verder, in *de letter* I. Voegh hier by syn optogt tegens de Friesen, hem weigerende te erkennen. Niet alleen versloeg hy deese, maar hy dwong hen ook, door een belegh, de stad Stavoren aan hem over te geven. En soo wierd hy ook heer van Friesland. Eindlyk stierf hy, A. 1092; naa

naa een regeering van 30 jaaren, sedert syn vaders overlyden. *De Gouwenaar*, 38 *bl. behalven Goudhoeve*, *en andere*, welke, siende op het ongelooflyk getal der dooden, deese Friessen oorlog verdacht houden.

DIDERIK de Sesde; de soon van graaf Floris de Vette en vrouw Petronella van Saxen.

Deese twiste met syn broeder, Swarte Floris, die, uit Holland wykkende, sich by de Friesen begaf. Doch de keiser Lotharius, de tweedracht van syn susters kinderen verveelende, dêe de broederen vrede maaken; het geen (behalven *de Gouwenaar*) *Oudaan* ook aanroerd:

De broedertwist gesust met Diderik de Seste,
Die naar Jerusalems eerbied de Roomsse vesten
En (Egmond monkenhof) en Rhynsburg (nonnentuin)
Der vadren eigendom, opdraagt de myterkruin:
Die hier met was gesterkt aan bullen en prebenden,
Als God en Roomsse stoel, nooit overhoofd meer kenden;
Dies weet van nu voortaan de heilge grond vry dank
Nu datse Dirk, en naa ooit graaffelyk ontfangk.

Deese kreeg ook moeite met Herbert van Bierum, de 26ste biskop van Uitrecht, A. 1138; wegens graaf Otto van Benthem, syn wyfs broeder. Quam voor Uitrecht. Benauwde de stad. Dreigdese te vuir en te swaarde. Maar de biskop quam buiten en wierp sich voor 's graven voeten. Diderik ontroerde dit. Veranderde van opset. Wierp syn wapenen neder. Viel ter aarden, blootshoofds en begeerde genade. Dus had de kryg een einde. Sy wierden en bleven vrienden. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 277 *bl. Melis Stoke*, 47 *bl.* &c.

Deese graaf reisde, A. 1138; of soo gy wilt, A. 1140, in pelgrimagie naar Jerusalem; keerde 's jaars daar aan door Italie, sprak de paus, Innocentius den II; gaf hem de kloosteren van Egmond en Rhynsburg; doch eindlyk is deese strydbaare en deugdsaame graaf overleden, A. 1157, of, gelyk andere, A. 1153. *Melis Stoke*, 48 *bl. De Gouwenaar*, 45 *bl.*

DIDERIK de Sevende; de soon van graaf Floris de III, en Ada, Henriks dochter, koning van Schot-land. Leer hem kennen uit het byschrift van *Oudaan*:

Hoe

Hoe nauwe soekt de dood op 't geene dat de levende
Nauw klaadboek waardigh acht; des Diderik de Sevende
Vol wroegens, om de veet met Willem opgevat,
Wel gaarn de broedertrouw van nieuws bestendigt had:
Maar Aliit met het hoofd vol heerschappy en staaten
Belet het goede werk. Des Ada blyft verlaaten;
Verlaaten! maar, ô smaat, de bruiloft, bly te moê,
Word hier gevierd; daar slaat men s' vaders lykkist toe.

Diderik, 5 jaaren in rust geseeten hebbende, wierd daar in gestoord, door Willem, syn jongere broeder. Deese, A 1195, van het Heilige land, dat hy besocht had, weder gekeerd, had het oogh op de graaffelyke regeering. Dus moest hy het land ruymen. Willem begaf sich dan onder de Drechter Friesen, woonende ontrent Enkhuysen. Met deese liep hy af, al stropende, het platte land der Kennemers en Hollanders. Ondertussen wierd ook Zeeland, door Boudewyn, de graaf van Vlaandere, in troebel water soekende te vissen, aangetast. Wat raad nu? Diderik brocht 2 legers te velde, stellende over het eene Adelheidis, de gravin, tot opperhoofd. Hy won ook aan wedersyden en segepraalde, op eenen dagh, hier over de Friesen en ginder over de Vlamingen. Doch de saak der broederen is, te Haarlem, door Boudewyn van Holland, de 29ste biskop van Uitrecht, ter neder gelegt.

Behalven deese voerde hy noch andere oorloogen, buiten noodsaaklykheid, sich selve bedervende en de syne uitputtende, tot dat hy binnen Dordrecht is overleden, A. 1203, naa een derthienjaarige regeeringe. *Balen*, *Dordr.* 711 *bl.* behalven *de soo dikwyls genoemde Melis Stoke*, *Scriverius*, *Goudhoeve*, &c.

Syn Vrouw was de boven genoemde Adelheidis, of Alyt, de dochter van Dirk, de graaf van Kleef, een heerssuchtige vrouw; gelyk se gaf te kennen met haar dochter Ada, tegens aller dank, uit te huwen aan Lodewyk, de graaf van Loon, binnen Dordrecht; de bruiloft houdende in het sterfhuys; eer noch de vader was uitgedragen. Sie *boven*, *in Ada*; behalven gemelde *Balen*, *Melis Stoke*, &c.

DYKKEN; Moet voor eerst worden aangemerkt, dat de dykken, in de vroegere tyden onbekend syn geweest, en dat de landeryen nu bloot en nu weer onder water lagen, na dat de rievieren opswollen of in haar boesemen laager liepen. *Scotanus*, *Friesse G.* 21 *bl.*

Maar

Maar de allereerſte bedykinge in Holland, geſchiede, ontrent naa 't gevoelen van *Spiegel*, A. 37. by *Ger. Brand*, *over Batoos Vertooning*. 308 *bl.* of liever, A. 1180. *Oudenhove*, *S. Holl.* 21 *bl. uit Meyeri Chronic.*

En wel in het laage deel van Rhynland, ontrent Leiden. Bewys hier af? De hooge ſtukken van een Rhyndyk van 's Grave-ſande af, dwers door het Weſtland, door Naaldyk, Poeldyk en Honſlardyk. *Van Leeuwen*, *Batav.* 153 *bl.*

Maar toen noch het dykken was onbekend, hoe bergde ſich het volk voor het aandringende water, by geval van noodweer? met gemaakte heuvelen en aarde hoogtens, die men noemde *terpen*. Deſelve *Scotanus*, 1 *B.* 2 *bl. en de Saanl. Arkad.* 204 *bl.* deſelve vliebergen en vluchtplaatſen heetende. Hoe? ſie ſelver *Plinius*, *H. N.* 16 *Lib.* 1 *cap. in de Handveſt Chron.* 3 *bl.* 28 *bl. Verſtege*, *by Van Royen*, 1 *H.* 9 *H* en eindelyk *Pikart*, *Drenthe*, 30 *H.* 115 *bl.* het woordeken *dorp* van deeſe gegravene *terpen* af haalende.

DOES; is een Rhyntak; gelyk de Zyl en de Maaren binnen en om Leiden. De laatſte is echter de alleroudſte en, met die naam, al over 800 jaaren, in de *Gifbrieven* (waar uit we meeſt onſe oudheid haalen) bekend. *Van Leeuwen*, *Batav.* 96 *bl. Beneden*, *in de Rieviertjes*, *op letter R.*

DOESHOF of het Huys Ter Does, over den Rhyn, ontrent het Huys te Swieten; aan den Does; noch geheel, volgens *Rochmans* Teekening. Staat in Rhynland, en is ten minſten over de 300 jaaren al in weeſen geweeſt. *Junius*, *Batav.* 110 *en* 524 *bl. Goudhoeve*, 81 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 219 *bl. Van Spaan*, *Rotterd.* 137 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuym. Inleid.* 52 *bl.*

DOOD; ontrent welke in Holland noch eenige gewoontens in weeſen blyven, ons mogelyk van de Romeinen, ſeekerlyk van de Heidenen, nagelaaten; Als,

I. Men maakt de lykken mooi, dit is onſe ſpreekwyſe. Sy worden in het wit gekleed, met bloemtjes gekroond, met groente en lovertjes overſtrooit; doch in welke plechtigheid, in plaatſe van cypreſſe takken, de roſmaryn word gebruikt. Alles uit Rome. Sie van het kleeden, *Apulejus*, *Metamorph.* 10 *lib.* Van het kroonen, *Plinius*, *H. N.* 21 *lib.* 3 *cap.* Van het beſtrooyen, *Virgilius*, *in het* 5 *B. van den Eneis*; hoewel eigentlyk aldaar en by *Tibullus* (3 *lib.* 4 eleg.) van het ſtrooyen op de graven word geſprooken.

II. Op de begraafdagh; te weeten van een kindtje, word de

de drager van het kiſtje, door een jonge dochter, met groente beſtrooid. *Parivall. Vermaak van Holl.* 201 *bl.* ja, te Uitrecht ſagh ik (A. 1709, aldaar ſynde) een aanſpreeker voor het lyk gaande, en een ſwaare lauriertak in ſyn hand houdende. Is weder Roomſch; teweeten ſpruytende uit het dragen van cypreſſe takken aldaar, en of het plaatſen van die boom ontrent de deur en den hout-ſtapel. Siet *myne Aanteekeningen over Ovidius*, *het* 10*de B. der Herſcheppingen*, 279 *bl.*

Dit tot een proefje; want ging ik van ſtad tot ſtad, en van dorp tot dorp, ik ſou een geheel boek konnen opſlaan van het aangemerkte by de burgers en onder de boeren, ontrent de wyſe van uitdraagen, met of ſonder baaren; ontrent het wederkeeren en het dapper wyn ſtorten onder de aangeſprookene; en eindlyk ontrent de doodmaalen, *uitigſten* geſegt ten platten lande, buiten Groeningen. Maar hier is noch iets dat ik niet kan laaten paſſeeren.

Te Amſteldam is, noch voor weinige jaaren, ontrent het overlyden van kinderen, het volgende in gebruik geweeſt. Men ſteekt een bedſtok uit, ontrent de deur, met palm gecierd. Aan het einde word een neus-doek, aan de vier tippen met ſtrikjes opgedaan, over een hoep gehangen. Midden op de gemelde doek word een waſſe popje (nu jongetje nu meisje) op een kuſſentje ſittende, vaſt gemaakt. Deeſe opſchik, naar der ouderen geringer of ryker ſtand, ſlechter of opſichtelyker, haaldemen van de Vercierſters uit de Roſmarynſteegh.

't Huys te DOORN; in het Sticht van Uitrecht, boven Driebergen, aan het Amisforter gebergt, ontrent het dorp van deſelve naam. Is mede door *Rochman* uitgeteekend. Ik heb 'er niets, dat op merkens waardig was, gevonden.

't Huys te DOOREWAART; een ruim ſlot, met een konſtigen tooren, in het Sticht van Uitrecht, op de Veluwſoom, tuſſen Aarnhem en Wageningen. *Slichtenhorſt*, *Geldr. G.* 111 *bl.*

't Huys te DONK; hebbende vier toornen; is gelegen in de Ablaſſerwaart, ontrent Brandwyk en Bleskenſgraaf.

A. 1575, is het van de Spaanjaarden ingenoomen en afgebrand; doch, A. 1616, weder vernieuwd en naamaals noch verbeterd. *Oudenhove*, *S. Holl.* 252, *en* 412, *bl.*

DORDRECHT; maar hoor eerſt *Huygens*, eer gy, ô myn Leeſer, u keert tot myn *Aanmerkingen.*

In

In myns gelyken ſchaar, beſit ik 't eerſte woord;
Al waar 't myn waarde niet, dat geeft me myn geboort,
En 't planten van de kroon op onſer voogden hoeden.
Doen ſat ik in de kley, die ook myn buiren voeden:
Sint heeft my eene nacht Venetie gemaakt,
En al myn wandeling in handeling geſtaakt,
Maar of de Spaanſſe keel naar myne ſtapelmoſten,
Naar myn Munt dorſten dorſt, het ſou haar 't ſwemmen koſten,
Dat 's menigh natten voet en water in haar wyn;
Is 't niet de landſchâa waard ſo veil begracht te ſyn?

Ontrent deeſe ſtad voel ik me 6 ſaaken van aangelegenheid te gemoet te koomen. Naamelyk:

I. De Naamreden. *Dour*, is water by de Thuringers; ende dus Dordrecht, *Dourdrecht* of Thuridrecht, in de oude Giftſchriften. *Drecht*, is een merkt; gelyk *Trecht*, een overvaart. *Junius Batav.* 414 *bl. Oudenhove, S. Holl.* 5. *H.* 43 *bl.* Maar ik, alle dat woordeſiften overſlaande, geef me aan de ſyde van *Janus Rutgerſius*, welke (by *Boxhorn. Stedeb.* 74 *bl. en Balen, Dordr.* 79 *bl.*) geloofd die ſtad haar naam van het rieviertje Dorta te hebben. Soo wil ook *Bertius, German.* 3 *lib.* 272 *pag.*

II. Haar Oudheid; A. 1064, word ſy allereerſt genoemt; met de naam van Thuredrecht, in een *Gunſtbrief* van keiſer Henrik de IV. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 173 *bl.* Immers was 'er voor de tweede eeuw van deeſe ſtad niets ſeekers; en *Oudenh.* (*Dordr.* 145 *bl.*) is wel verre van het ſpoor, gelovende dat *Lambertus Schafnaburgenſis*, A. 1049, Dort met de naam van Flerdingen heeft gemeend.

III. De Stapel van wolle, ontrent A. 1232, uit Engeland ontfangen, en door Floris de V en verdere Hollandſſe graven bekrachtigd. *Balen, Dordr.* 75 *bl.* Van wyn, A. 1342, ontfangen van graaf Willem van Henegou. *Boxhorn.* 80 *bl.*

IV. De graaflyke Munt, A. 1064, haar gegeven door keiſer Henrik de IV. *Balen, Dordr.* 678 *bl. uit de Handveſt Chron. van Vander Houve.*

V. De Brêeſtraat; alwaar, A. 1048, de ſlagh geſchiede tuſſen graaf Diderik de IV, en de Luikenaars. *Balen, Dordr.* 68 *bl.*

VI. Het Graveſtraatje, ſoo geheeten ter geheugenis van de moord van graaf Diderik. *Balen. Dordr.* 699 *bl.* Sie mede boven, in *Didrik*.

VII. Het

VII. Het Schoutſchap van 8 dagen; gebeurende het overleveren der roede van Juſtitie, op den 5den Junii, aan den baljuw van de Merwede; en het herſtellen, op den 13den deeſer maand, aan de regeerende burgemeeſteren. *Balen, Dordr. in den Almanak*, 634 *bl.*

VIII. Lysbeths Waternood. *Beneden, in de letter W. op Water.*

IX. Het Huys te Merwe. *Beneden in M. op Merwe.* Die vorders de byſonderheden begeert te weeten, doorloop de *Beſchryvingen deeſer ſtad* van *Balen*, *Beverwyk*, *Oudenhove*, *Boxhorn*, *Guicciardyn*, *Junius*, *Parivall*, &c.

DORDSMONDE; aan de Dorda of Dorta, een tak van de Merwe, in Suyd-Holland; verdweenen, nevens andere Heeren Huyſen, in die deerlyke waternood van A. 1421, of van S. Eliſabeth. *Oudenhove, S. Holl.* 155 *bl. Kemp, Gornich.* 216 *bl.*

't Huys de DORP of Uiterlier, door *Rochman* afgeteekend, is gelegen in Delffland, tuſſen Lier en Schipluy; voor ruym 200 jaaren bekend. *Goudhoeve*, 80 *bl. Handveſt Chron.* 2 *B.* 124 *bl. Bleiswyk, Delfs B.* 36 *bl. en Van Leeuwen, Batav.* 1286 *bl.*

DRINKEN; Dit word de Germaanen, en onder deeſe Naam begreepene volkeren, als een ſeer afſchuwlyk miſdryf van veel ſchryvers voorgeworpen.

Maar dit gebrek word verſchoond met de Drinkluſt der Parthen, Gallen en Grieken; der hedendaagſſe Perſiaanen en Ruſſen, Polakken, Engelſſe en Franſſe; door *Kirchmeyer, in Tacit. Germ.* 4 *cap.* 78 *pag. Plantinus, Helvetiæ, Deſcript.* 10 *cap.* 158 *pag. en Kramer, Vindic. Nominis Germ.* 20 *pag.*

Sie nu van het Bierdrinken onſer voorvaderen; *boven in Bier.*

Van het drinken uit de Hoornen der wilde dieren; *beneden in Hoornen.*

En eindlyk van de ſinte Geerten dronk, onder de Graven, ook *beneden, by S. Geertruyd.*

DRUKKONST; A. 1420, of 1428, uitgevonden, te Haarlem, door eene Laurens Koſter. *Scriverius, in ſyn Lauverkrans, gedrukt achter Ampſings Beſchryv. van Haarlem.* Een man van aanſien en vermogen, by ſeekere gelegenheid, in het naaſtgelegen Hout, de beuke ſchorſſen tot letters ſnyende, en een voor een daar mede drukkende. Sie, welk een gering begin! hy gaat al verder, van Thomas Pieterſſen,

ſyn ſchoon-ſoon geholpen, bedacht men een dikker inkt, om dat de gemeene vloeide. Om kort te gaan, daar quam een werk uit, op de eene ſyde gedrukt, te weeten; *Spiegel onſer Behoudeniſſe.* Ondertuſſen wierden de bladeren tegens malkanderen geplakt, om dat de ledigheid in het leeſen niet ſou hinderen. *Boxhorn. Stedeb.* 104 *bl. uit Junius, Batav.* 17 *H.* 427 *pag. en in ſyn Hiſtor. Univerſ.* 946 *pag.*

Maar ſoo ſpreeken de *Nederlanders*, als buiten *de genoemde, Slichtenhorſt, Geld. G.* 7 *B.* 148 *bl. Parivall. Vermaak van Holl.* 119 *bl. Pars, Katw. Oudh.* 284 *bl. Oudenhove, Haarl. Wiege,* 22 *H.* 68 *bl.*

Laaten wy ons nu tot Mentz eens keeren, die Haarlem de kroon van 't hoofd poogt te trekken. *Bucholzerus*, op A. 1440. (*Indic. Chron.* 388 *pag.*) en *Mallinkroſius*, by *Boxhorn. Hiſt. Univ.* 947 *pag.* ſeggen, dat de Drukkonſt is uitgevonden door Joh. Gutenberg van Strasburg, binnen deeſe ſtad, die daar na deſelve binnen Ments heeft voltrokken. &c. Soo mede *Sebaſt. Munſterus* (*Germaniæ*, 3 *lib.* 488 *pag.*) *Godfried* (*Chron.* 830 *bl.*) *Polydor. Virgilius* (*Rer. Invent.* 2 *lib.* 6 *cap.*) en *Chytreus*, behalven ontelbaare *andere Duitſers*, houdende het op de ſelve wyſe met hunnen Duitſers.

Wel aan. Wy blyven hertnekkelyk aan de ſyde van Haarlem, en ſpreeken met *Antonides* (*Yſtrooms* 4 *B.* 106 *bl.*) de Drukkonſt aan, in deeſer voegen.

O Drukkonſt! die alleen de wysheid in den nood
Van ſchipbreuk hebt gered, geherbergt in uw ſchoot,
Geveiligd voor den ſtorm der woeſtheid en barbaaren
Nu reeds met onbeſcheid haar in de kroon gevaaren,
Wat blyft de wereld aan uw nutten vond verplicht?

Gemelde *Dichter* had van Haarlem, weinig te vooren dit geſegt:

Geen minder glorie heeft de Drukkonſt *haar gegeven,*
Toen Koſter, *wandelende in breede beukedreven,*
De letter-formen ſneet in 't ſachte beukenhout,
En vond de weetenſchap, die 't alles voed en bout,
Dat letterhelden, lang verſtorven en verſlonden
Door ongenaa des tyds, doorluchtigh ondervonden;
Die, als hun grafkruik barſt in ſcherven en de wind
De ſtuyvende aſſ verſtrooit, noch leven, en bemint
In volgende eeuwen, op des naaneefs dankbre tongen,
En pennen ſweven, van geweld noch graf gedwongen.

Ein-

Eindlyk is de Drukkonſt allenskens te Strasburg aangegroeid, door J. Mentel; te Napels, door Sixtus Rufinger; te Rome, door Udalricus Haan. *Bucholzer. op de boven aangetogene plaats, uit Wimpfelingius.*

Ondertuſſen kan een liefhebber van portretten Koſters tronie vinden by *Scriverius, in ſyn gemelde Lauwerkrans*; en brengt u eens het geval te Haarlem, ontrent het Sand of de Merkt, gy ſiet ſyn ſtokbeeld in den gevel van ſyn woning; gelyk *Boxhorn* u ook daar na toe is wyſende.

Nero Klaudius DRUSUS; de broeder van den keiſer Tiberius, vader van den keiſer Klaudius en groot-vader van den keiſer Kajus, toegenaamd Kaligula. Verdiende door ſyn gelukkige oorlogstogten, ontrent den Eems, en Lippe, Rhyn, Weſer en Elbe, gedaan, voor hem en alle ſyn naaſaaten, de bynaam van Germanikus. Boude veel ſterktens aan genoemde rivieren; doch quam, in het keeren naar Rome, jammerlyk aan ſyn einde, met ſyn paard ſtruykelende. Sie verder *myn Aanteekeningen, uit Livius en Eutropius, op de Roomſſe Keiſerinnen, A.* 1688, *uitgegeven*, 14 *bl.*

Syn beeldtenis vind gy by *de Uitgevers der keiſerlyke Gedenkpenningen*, en in de meeſte Munte kabinetten.

Van ſyn gracht, de DRUSIANA *Foſſa* geheeten, heden een deel van de Yſſel, meenen wy te ſpreeken *in de letter I, op Yſſel.*

DUBBELDAM, aan den Dubbel, of den Devel, by Dordrecht. Is door *Rochman* geteekend. *Oudenhove, S. Holland*, 167 *bl.*

DUELL, of Lyfgevecht; een heilloos, dol en verwoed middel om geſchillen by te leggen. Is niet te min ſeer oud. Want wie kent niet het lyfgevecht van Hektor en Achilles, by *Homerus*? of dat van Eneas en Turnus, by *Virgilius.* Siet *Henr. Salmuth, in Guid. Pancirollum, Deperditor.* 2 *part.* 20 *tit. Alkemade, van het Kamprecht der Hollanderen, uit Gregor. Karaffa*, 28 *H.* 78 *bl.*

Seer oud ſeg ik, niet alleenlyk by de Grieken in de helden eeuw; maar ook by onſe voortplanteren, de Noordſſe volkeren, ontrent de Belt. Siet *Krantzius, Saxoniæ*, 9 *lib.* 8 *cap. de lege Agilulphi, regis Longobard. Saxo, Hiſtor. Danic.* 5 *lib. de regis Frothonis lege, apud Camerarium, Subceſivar.* 2 *centur.* 19, 20, & 21 *cap.* en gemelde *Caraffa de Monomachia*, by *Alkemade*, 66 *H.* 187 *bl.* doch ſie mede *deeſes* 26 *H.* 74 *bl.*

Maar hier vocht me lyf om lyf, in een besloten perk, niet sonder toestel en voorbereidingen, om een goede saak te verdedigen en een vals opgenoomene vry te pleiten.

Niet, gelyk heden, het lichtgeraakt adeldom, om een gering en somwylen qualyk begrepen smaad-woord. *Parivall, Vermaak van Holl.* 206 *en* 207 *bl.*

Ondertussen vind ik hier gelegenheid om u noch eenige bysonderheden, ontrent dit vechten, uit *Alkemade*, toe te voegen. Als;

1. Dat de krytwaarder, dat is, de bode of 's gravendienaar, met kryt, het Kampveld omtrok, en daarom de vechtplaats het *Kryt* somwylen word genoemd. 217 *bl.*

2. Dat het kampveld met riemen of lange seelen, van leer, of met touwen dikwyls was afgebakend. 217 *bl.*

3. Dat het vaste Kampveld, vechtbodem of krythoeve, was in 's Gravenhage op de Kneuterdyk; te Leiden, ontrent S. Pieters kerk; te Delff, ontrent het Noord-westen, beneden aan de wal; en selver te Egmond, tussen de kerk en het dorp. 123 *bl.*

4. Dat de klager eerst in de vechtplaatse trat; dat de wapenen gemeenlyk bestonden in een swaard, of ook wel in een beukelaar en kleppel; dat se bloots-hoofds en bloots-beens, in een linnen of leeren overtreksel, met handschoenen vochten, &c. &c. 158 en 160 *bl.*

5. Eindlyk, dat deese gewapende rechtsplegingе wierde geheeten kampswik, werdink of wehading. 39 *bl.*

DUIRSTEDE; of Wyk te Duirstede, een seer oude stad aan de Lek. De *Aanmerkingen*, voornaamlyk ontrent haar slot, meenenwe te plaatsen *in de Letter W. op Wyk.*

't Huys ter DUIN; is gelegen in Schieland, te Sevenhuysen, in een kleene boschagie. *Oudenhove*, *voor Scriverius*, 21 *bl. Goudhoeve*, 83 *bl. Junius*, *Batav.* 519 *pag. Van Spaan*, *Rotterd.* 427 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 1297 *bl.*

DUYNEN; hier doet sich op een vraagh, seer gewichtigh en vol knoopen; of deese *duynen* op de boord van Holland altyd syn geweest? Eenige hakken het geschil aan stukken met een dubbeld antwoord, voorgevende dat de *Buitenduyn*, voor 's menssen geheugen, Holland altyd heeft omringt; maar dat een verwoede storm deselve binnen het land verspreide en op die wyse maakte het *Binnenduyn*. Deese nu of verstuyfd, alwaar geen helm is groeyende, gelyk de *Blinkert* achter Overveen; of sy word dagelyks wegh gegraven: aange-

gesien men onder deselve goed weyland is vindende, wanneer het sand, door den Dieper, vaartmaaker of sand haaler, is wegh gevoerd. *G. Brand; over Batoos Vertooningen*, 225 *bl.*

Ik segge, het duyn verstuyft, en het sou noch meer verstuyven, wierd het niet door het planten van helm, of het steeken van stroo, bewaard. *Junius*, *Batav.* 45 *pag.*

Ik segge, daar is goed land onder de duynen en dus worden de afgegraavene duynen schoone weiden. Dit sienwe dagelyks. Het sand word met schuyten wegh gehaald, sullende verstrekken voor ballast. De eigenaar krygt een stuiver van ieder schuyte sands, en wint noch geduirigh aan ontrent syn land.

Soo is Overveen, buiten Haarlem, een geheelyk overstoven veen; alsoo, voor 70 jaaren, de Blinkert wel eens soo hoog is geweest. Om deese reden vind men ook, in het duin, veel hooge geboomtens van hoffteden, door den tyd overstoven en daar op verlaaten. Ondertussen is het gebeurd, dat door gemelde Diepers, voor eenigen tyd, syn opgegraven een ouwerwets hoefyser, en het been van een groote visch.

Wat nu de *Binnenduynen* aangaat, die heb ik self gesien diep in het land en veele uiren van de zee, ontrent Seist; ja midden op de heide, in het hooge en drooge deel van het landschap Drenthe.

Syn deese nu niet voortgekoomen uit de Cimbersse sundvloed? *Oudenhove*, *Haarl. Wiegh*, 31 *Bedenk.* 111 *bl. en van de Cimbers*, 27 *bl.*

Hoe? sou iemand het durven tegen spreeken, dat de duynen, op sommige plaatsen, voor het geweld der golven en winden wykende, de laage landen bracht onder een watervloed, die alles verdelgde en de duynsanden voortrolde, gelyk ik boven seide, naar Drenthe; en self Westfalen, Gelderland ende Veluwe, Braband en de Peel, tot onder Tongegeren? *Oudenhove*, *S. Holl.* 15 *bl.*

Is deese stelling niet vast te setten door de schelpen, ontrent de gemelde plaatsen, in de binnenste ingewanden des aardryks gevonden? Siet *Eyndius*, *Zeland. Chron.* 3 *cap.* 17 *pag. De Ray*, *Werelds B. en E.* 2 *B.* 4 *H.* 220 *bl. en den grooten Liefhebber aller keurigheden*, *Sim. Schynvoet*, *over den Amboinssen Rariteit kamer*, 317 *bl.*

Maar de *Buitenduynen*, (ook eer deese landen van menssen waaren bewoond) als een ringmuir de zeekusten en laage landen dekkende, syn aan malkanderen gehecht en blyven ook onafgescheiden van de Hoofden af tot aan het Schager Riff.

Hadden ook alleenlyk de uitgangen van Maas en Rhyn, Eems, Weſer en Elbe; ſynde daar in de mindere uitvloeyingen met menſſe handen gemaakt: te weeten, keiſer Ottoos Hond, S. Olofs gat, de Hunſingo, en het gat van Itſegadam, by de Butjadigers.

Eindlyk verneem ik dat van de Duynen allereerſt word gewagh gemaakt in *Annalib. Bertinianis*, *A.* 839; alwaar men van een water vloed verteld. *Matheus*, *de Nobilitate*, 2 *lib.* 176 *pag.* & *ad Egmond. Chron.* 170 *pag.* & *Analector.* *VI Tom.* 3 *bl.* doch ſiet ook *Parivall*, *Vermaak van Holl.* 15 *bl. Pars*, *Katw. Oudh.* 85 *bl. de Vertaalde Kluverius*, *Rhynmond.* 2 *D.* 244 *bl. Merula*, *Introduct. Coſmograph.* 1 *part.* 3 *lib.* 227 *pag.* & *lib. de Maribus*, 1 *cap.* 231 *pag.* *Lipſius*, *in Tacitum*, 1 *lib. Annal.* 70 *cap.* echter, myns oordeels, geweldigh miſtaſtende, 69 *pag.*

Maar hier is van *Duynen* geſprooken; en de Leeſer ſou ook graag de naamreeden willen weeten. Wel aan. *Duin* is een oud-Celtis woord en beteekend een heuvel of berg. Hier af komt dan Lug-*dun*, Uxello *dun*, Viro-*dun*, Lupo-*dun*, Eburo-*dun*, Novio-*dun*, &c. *Merula*, *in de aangetoogene Introductio*, 228 *pag. Boxhorn. Stedeb.* 169 *bl. en andere*, ſchryvende over de Latynſſe benaaminge der ſtad Leiden.

DUYTSCHE TAAL; maar, ſal ik hier wel derven aan koomen? ſal myn reukelooſe pen op deeſe klip ſich niet aan ſtukken ſtooten? genaade, eerwaarde prieſteren van de Taalkundes voor weinige genaakbaare tempel; genaade en ſo ſal ik het kort maaken.

1. Ik geloof als een gewiſſe waarheid, dat de Neerlandſ. Taale is geſprooten uit de Duytſſe, gelyk het Duytſſe wed. uit de Scytiſſe, of Celtiſſe. By voorbeeld: *mark* (is een paar. *berg*, *hart*, *man*, *rix*, of *rik*, *land*, &c. *Rupertus*, *over B. ſoldi Synops. Hiſtor. ex epiſt. Busbequii*, 18 *pag. Bodinu. Method. Hiſtoriar.* 9 *cap.* 383 *pag.*

Lees ſoo verder *Boxhorn* (*epiſt. ad Blancardum*, 220 *pag.*) v. de woorden; *ſchat*, *miter*, *ſkiar*, *ſchauw*, &c. alle oud Perſiſ.

Denſelven *Boxhorn* (*epiſt. ad Salmaſium* 69 *pag.*) over h. Scytiſſe of Turkſſe *ſu*; dat is, water.

Busbeecq (*epiſt.* 4. 323 *pag.*) over dit Turks; *broe*, *broo*, *plut*, *bloed*, *hus*, *huys*; *bruder*, *ſchweſter*, &c.

Kamdeen (*Britann. Deſcript epitom.* 18 *pag.*) over *bu. rouw*, *berry*, *ham*, *ſtet*, *fort*, *torp*, *wich*, &c. Engelſſe naam woorden.

M.

Matheus (*de Nobilit.* 2 *lib.* 358 *pag.*) over *leeken*, *ouwel*, *en oblie*, *priester*, *letter*, *proost*, *kelder*, *sluis*, *wyn*, *lantaarn*, *papier*, &c. alle de Latynen ontleend.

Van Leeuwen eindlyk (*Batav. van* 65 *tot* 70 *bl.*) geheele lysten van oude naamwoorden u mede deelende.

II. Ik vind in verscheidene benaamingen van menssen of plaatsen de woordekens; *buttel*, *brink*, *knokke*, *donk*, *drecht* of *trecht*, *fort*, *gast*, *geest*, *gart*, *goo*, *horst*, *hage*, *hude*, *heim*, *ônk*, *loo*, *maar*, *broek*, *nes*, *rode*, *stein*, *torp*, *wolde*, *waart*, *weert* en *wert*, *wyk*, &c. Van welke gy een *Index* sult vinden, by *Alting*, *achter* 2 *part. Notit. Germ. Inf. Schildius*, *de Chaucis*, 8 *cap.* 59 *pag.* sie ook de *Aanteekeninge over myn Gallery*, *A.* 1690 *uitgegeven*, 26 *bl. onder Genoveva.*

III. Ik meen onse selfstandige en ongemengde moedertaal naast de Hebreeuwsse te komen in aloudheid. *Slichtenhorst*, *Geldr. G.* 1 *B.* 23 *bl.* Maar geensins ouder, volgens den beuselaar, *Goropius Bekanus.* Lust het u oud Duyts te leesen, gy sult het vinden by *Ger. Brand*, *Aanmerk. op Batoos Verton.* 260 *bl.* genomen uit de *Hooghduytsse Mengeldichten van M. Opitzius*; of *een brok van een Euangelie van Otfrid*, by *Saubertus*, *de Sacrificiis*, 5 *cap.* of in *den eed van Ludewyk*, uit de *historie van Nithardus*, by *Lipsius*, 3 *centur. ad Belgas*, 44 *epist.*

DUIVENVOORDE; een seer oud Huys, in Rhynland, aan de wegh van Delf op Leiden, by Voorschoten. Het is in een Teekening by *Rochmans*, en gaat uit in print van *C. Elands. Goudenhoeve*, 81 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuym. Inleid.* 31 *bl.*

DUIVESTEIN; gelegen in Suyd-Holland, by Laar en Poelwyk, in de Verdronken Waart. *Oudenhove*, *S. Holl.* 412 *bl.* Het kleen Duyvenvoorde, in Rhynland, op het oost einde des ambachts van Voorburgh, heet men ook wel Duyvestein. En al hier syn eens, ontrent een hoogen sandheuvel, de Elsberg geheeten, Roomsse penningen opgegraven. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuym.* 28. *bl.*

DULLENBERG een kasteel, in de Neder Betuwe gelegen. A. 1318, is dit ten deele verbrand, door die van Lynden. *Goudhoeve*, 369 *bl.* en uit hem *Kemp*, *Gornich.* 63 *bl.*

DUMMEL; een rieviertje, in Braband; met den A a saamenloopende by 's Hertogenbosch. *M. Alting*, *Notit. Germ. Inf.* 2 *part.* 33 *bl. Beneden in Rieviertjes.*

DUNGE; een watertje by Geertruydenberg. *Beneden in Rieviertje.*

DURLEDE, of de Oude Hark, een water tussen Vlaardingen en Schiedam. *Beneden, in Rieviertjes.*

Ter DUSSEN; een Huys in Suyd-Holland, uit het water opgehaald. is door den oorlogh vernield, doch naderhand wêer vernieuwd. *Oudenhove, S. Holl.* 412 *bl.*

E.

EBBE; ontrent welke is waar te neemen, dat sy, in de tyden van den strydbaaren Macedoner, Alexander de Groot, niet is bekend geweest. Aangesien deese koning den Indus afsakkende, en in de mond (men meent het de boght van Kambaja te syn) een seer lagen ebbe ontmoetende, geloofde dat eenige vergramde godheden syne schepen op het drooge stelden. *Bern. Varenius, Geograph. General.* 1 *lib.* 14 *proposit.* 192 *pag.* siende op *Kurtius*, 9 *bl. H.*

Maar datse ten tyden van de redenaar *Cicero*, al bekend geweest, blykt uit syn woorden, *de Natura Deor.* 2 *lib.* 322 *pag.* en alsoo vind ik ook een groot ongemak, ontrent de schepen, uit deese ontstaande, by *Florus*, 3 *B.* 10 *H. in den Gallischen Oorl.* en weder by *Tacitus*, *Jaarb.* 1 *B.* 70 *H.* spreekende van Publ. Vitellius, en de Roomsse keurbenden, onder Germanikus.

Ondertussen bevind men heden deese ebbe en vloed, meerder en minder, op de kusten van Spanje, Vrankryk, Flaendere, Engeland, Zeeland, Holland, Friesland, &c. ontrent de monden van den Eems, Weser, Elbe, &c. *Celestinus, Meteorologiæ Philoph. Politic.* 5 *quæst.* 173 *pag.*

Doch geene of seer geringe, in de Middelandsse-zee, Archipel, de Swarte-zee, de Kaspische, de Meoot, ja self de Belt en de zee boven Engeland tussen Groenland en Noorwegen. &c. *Celestinus*, 175 *pag. en boven genoemde Varenius*, 194 *pag.*

Maar, wat is nu de waare reden van dit op en af vloeyen van de zee? wie de werkende oorsaak? ongetwyfeld, de Maan. *Hartsoeker, Begin der Natuirkund.* 8 *H.* 143 *bl.* Maar, al verder; hoe werkt dan hier de Maan? dit niet weetende stap ik 'er uit, hoorende my in het oor luysteren: *Lappertje, blyf toch by uw leest!*

Ondertussen leest gy *Kartesius, by de aangetogene Varenius*, 180 *bl. Hartsoeker.* 144 *bl. Van Leeuwen, Batav.* 152 *bl. Joh. Jonston. Thaumatographiæ Natural.* 2 *Class.* 6 *cap.* 5 *artic.* ik

meen

meen by de Historie en Oudheid enkelyk my op te houden. Scheide dan, doch met het seer seldsaamen geval, ontrent onse stranden voorgevallen.

A. 1672, hadden de Engelsse in den sin ontrent Tessel te landen; maar, siet hunne toelegh op een wonderbaare wyse belet! Sy ten dage daar toe beraamd op de vloed wachtende, om met kleen vaartuigh naar land te seilen, bleef de Ebbe, tegens haare natuirlyke order, twaalf uiren duiren. Een seldsaamheid, met reeden, van de Tesselsse zeeluyden aangemerkt. *G. Brand, in het leven van de Ruiter*, 697 *bl.*

EDAM; het geen ik ontrent deese stad heb aangemerkt, sal ik, in deeser voegen, met den Heer *Huygens* beginnen:

De Dam, *die 't Suyder diep het* binnen Y *onthiel*,
Gaf my de Ydam*mer naam, dien ik niet langer hiel*
Dan tot het vet gerucht van myn gewilde kaasen
De wereld had gevult, en naar myn aas doen raasen:
Sints noemden sy 't Eetdam, *daar soo veel etens groeit*;
Maar dat men myner melt soo verr het ebt en vloeit,
Is elders opgevest. Hoor, Hollander, de wielen
Van uw victorikoets syn uw besielde kielen;
Dat syn de myne meest. Behoort niet meest de dank
Den radenmaker toe van 's wagens gladde gangk?

I. Sy heet dan, naar het Ye, Ydam. *Boxhorn. Stedeb.* 367 *bl.* behalven *Antonides*, *aldus singende*, *Ystrooms*, 4 *B.* 136 *bl.*

Het suivelryk Edam *bevestigt 't geen wy songen*;
Dat, door het dier versoek des ryken Vloeds, gedwongen
De naam van Ydam *heeft verwisselt in* Edam.

II. Sy is wegens haar kaasen wyd vermaard. *Vronens. Onderg.* 4 *bl.* 236 *bl. en even genoemde Antonides*, 4 *B.* 107 *bl.*

III. Sy voerd een stier in haar wapen; wegens de stier, die de Edammers een plaats aanwees, waarse aller bequaamst een kerk souden setten. Doch dit sal licht een quak syn; soo spreekt de *Soetstemmende Swaan van Waterland*, 3 *H.* 9 *bl.*

IV. Sy is, A. 1426, ingenoomen door die van Kennemerland. *Boxhorn. Stedeb.* 367 *bl.*

V. en ten laatsten. Sy is berucht door de Historie van het zeewyfje. Naa een swaar tempeest, segt *Snoyus*, 8 *bl. syner Verhandelingen*, *by Boxhorn*, A. 1430, vertoonde sich een

watervrouwe, in de modder aan de Edammer meisjes, die met een schuitjen over de Purmer quamen vaaren, om de koeyen te melken. Wat gebeurt 'er? sy wierd uit het water gehaald; sy wierde te Edam gesuiverd en gekleed. Men leerde haar ook spinnen. Men voerde haar eindlyk naar Haarlem, alwaar sy noch eenige jaaren heeft geleefd. Gelooft gy dit niet, daar het u alle *Hollandsse Chronyken* vertellen? sie *Wachtendorp*, *Rymchron.* 8 *B. Buchelius*, *over Heda*, 283 *pag. Junius*, *Batav.* 504 *pag. Goudhoeve*, 414 *bl. Scotanus*, *Friesse G.* 263 *bl. Vroonens Onderg.* 229 *bl. Soetstemmende Swaan.* 97 *bl. Parivall*, *Verm. van Holland*, 178 *bl.* en wie niet al?

EECHTROP; een voornaam Huys der Poelenburgen, in Kennemerland, onder Alkmaar, tussen Bergen en Schorel; heeft heden geen overblyssel als de bloote naam. *Vander Woude*, *Alkm. beschryv.* 128 *bl.*

EE of Ea; een oud watertje in Friesland, van Leeuwarden loopende naar Dokkum. Het heeft ontrent 100 jaaren droog gelegen, maar is opgegraven en weder vaarbaar gemaakt, A. 1503. *Gabbema*, *Leeuward.* 247 *bl.*

Merk ondertussen aan dat E soo wel als A (van welken omstandelyk boven) water beteekend en dat 'er ook al eenige van die naam syn bekent. Siet *Huyninga*, *by Blaeuw*, *ook boven aangehaald.*

EEM; is een water, koomende uit de Rhynsse veenen, en loopende door Emis- of Amisfort. Sie boven, *Amisfort in de letter A.* Ongetwyfeld een takje, spruytende uit den Rhyn. Het geeft de naamreden aan Eembrugge, Emenes, &c. uit de *Aanteekeningen van Kornelis Kooten.*

EEM; een slot aan den Eem, in het dorp van die naam of Eembrugge, beneden Amisfort, in het Sticht van Uitrecht, door de wisselvalligheden des oorlogs somwylen verwoest en somwylen weder opgemaakt. *Matheus*, *Eccles. Fundat.* 526 *pag.* behalven *Heda*, *A.* 1481. 295 *pag. Hortensius*, *Goudhoeve*, &c.

A. 1364, heeft het dorp een stads recht verkregen van bisschop Jan van Arkel. *Matheus*, *de Nobilitat.* 3 *lib.* 837 *pag.*

A. 1252, verkocht Jan van Woudenburg het slot aan Gysbrecht van Abkoude en Wyk te Duirstede. *Scotanus*, *Friesse G.* 185 *bl.*

A. 1358, is het ingenoomen door die van Uitrecht, twistende met die van Amisfort.

A. 1393

A. 1393, is het, nevens Vreeland, Horſt en Stoutenburgh, vergroot en verſterkt door Floris van Wevelichoven, de 50ſte biskop van Uitrecht.

A. 1481, is het door de Uitrechtſſe weder ingenoomen, verbrand en afgebrooken.

A. 1527, is het, weder ſynde vernieuwd, van de Gelderſſe met groote moeiten overheerd.

A. 1552, hebben die Amisforders van Karel de V deeſes ſloopinge verſocht; en het is ook, op 's keiſers bevelen, om de krygs koſten te ſpaaren, uit gevoerd. *Verhoeve, uit Gysbr. Lappius, in de Aanteekeningen over Lamb. Hortenſius*, 36 *pag.*

Ondertuſſen ſyn onlangs haare ruiinen, beſtaande uit ſeer grove ſteenen, en hebbende ſwaare gewelven en diepe kelders, ſoo men my bericht, gekocht door een bakker van Amisfort, om te ſlyten. Wel magh men hier dan uit roepen, met *Lukanus* (*Pharſal.* 9 *lib.* alwaar hy ſpreekt van Trojen) *etiam periere ruinæ!*

Bouvallighêen ſyn ſelf vergaan;
Wat ſou toch eeuwig blyven ſtaan?

EMENES; of ſoo men heden ſegt, Immenes, binnen en buiten dyks; ſeer vermaaklyk in het doorryen. Is in het ſticht van Uitrecht gelegen, tuſſen Laren en Blarikom en den Eem.

Van dit oude dorp gewaagt *Barlandus, Comit. Brabant. in Maximilan. I.* 142 *pag. apud Theod. Verhoeve, Amisfurt.* 36 *pag.*

A. 1348, viel 'er een treffen voor op Lapers, een groen veld by Emenes, in het welke de Hollanders te kort ſchooten, tegens Jan van Arkel, de 47ſte biskop, die haar de oude naam van Emenes weer dwong aan te neemen; verlaatende de nieuwe van Ooſt-Holland. *Goudhoeve*, 383 *bl. en ſyn uitſchryver, Kemp, Gornich.* 74 *bl.*

EEMISFORT. Boven, in de *letter A*, *Amisfoort.*

EENIGENBURG; in Noord-Holland, tuſſen Krabbendam en S. Marten; door de Frieſen, ontrent A. 1297, nevens het ſlot Wydeneſſe, vermeeſterd en afgebroken. *Saanl. Arkad.* 258 *bl.* aan de Vaart het ſelve ſettende, tegen Scorel over. *Vroonens Onderg.* 150 *bl. Oudenhove, voor Scriverius*, 236 *en* 247 *bl. Beda, in Willem van Mechelen*, 101 *pag.*

Heden word aldaar de buirt noch den Burgh geheeten. *Vander Woude, Alkm.* 127 *bl.*

ECE-

EGELENBURG; een cierlyk Huys gelegen in Kennemerland, Z. O. van Heyloo; geboud en voltrokken door de Bardesien, heeren van Warmenhuysen. *Vander Woude*, *Alkm.* 130 *bl.*

EG; wel eer een watertje of Rhynsprankel in Kennemerland; doch nu al verdroogd en geheel verdweenen. Immers het behaagt my veel beter, de Egmonden naar dit watertje te noemen, als naar de segen van S. Albrecht: *Gratia Deo, jam hæc loca munda!* God sy gedankt, nu syn deese plaatsen rein. *Saanl. Arkad.* 110 *bl. Junius, Batav.* 46 *pag. Van Royen, over Verstegen*, 176 *bl.* behalven *Scriverius, de Annales Egmondani, by Matheus, Oudenhove, Boxhorn, Pars*, &c.

Maar wat segt men by *Slichtenhorst*? Men wil (*Gelders G.* 8 *bl.*) dat de middelste tak des Rhyns niet in zee geloopen heeft by Katwyk en het Huys te Britten, beneden Leiden; maar eer by Egmond in Kennemerland. En met die meeninge sou dan hier syn geweest des Rhyns *Eng-moud*, in vergelykinge van den Briel, *Brêe-hiel* of breede-keel. 'T is een mooy stukje en nieuw; doch, ik seg het noch eens, onse saaken syn vol gissingen, en veeltyds gepaard met missingen.

EGMOND; in dit edel dorp, (gelegen in het Noordwester deel van Kennemerland, ontrent Alkmaar, en gesegt Egmond binnen, tot onderscheid van Egmond op zee) sullen we eerst de ABDY en daar aan eens het KASTEEL op gaan neemen.

A. 1706, den 11 Septemb. besag ik de ruiine van kerk en klooster; bevindende alleen 2 hooge torens, van welke de Noorder, A. 1596, al ten deele was nedergestort. *Saanl. Arkad.* 128 *bl.*

Tussen die torens sagh ik een open poortje, waar boven S. Pieter, in hartsteen was uitgehouwen, tussen gr. Didrik de VI en syn moeder, Petronella, weduwe van gr. Floris de II. knielende.

Aan wêersyden van S. Pieter las ik in het Grieks; ΑΓΙΟϹ ΠΗΤΡΟϹ. *de heilige Pieter.* en boven hem, uit de eene hoek van de boog tot den anderen, deese Latynsse regelen:

JANITOR Ô COELI TIBI PRONUM MENTE FIDELI
INTROMITTE GREGEM SUPERUM PLACANS SIBI REGEM.

Dat is; *ô deurwaarder des Hemels, laat binnen deesen hoop. sich nêerwerpende met een trouw gemoed, den koning der Hemelingen met haar versoenende.*

On-

De RUINE van de ABDYE van EGMOND,
van achteren op de ſlinker ſyde.

J. S. F.

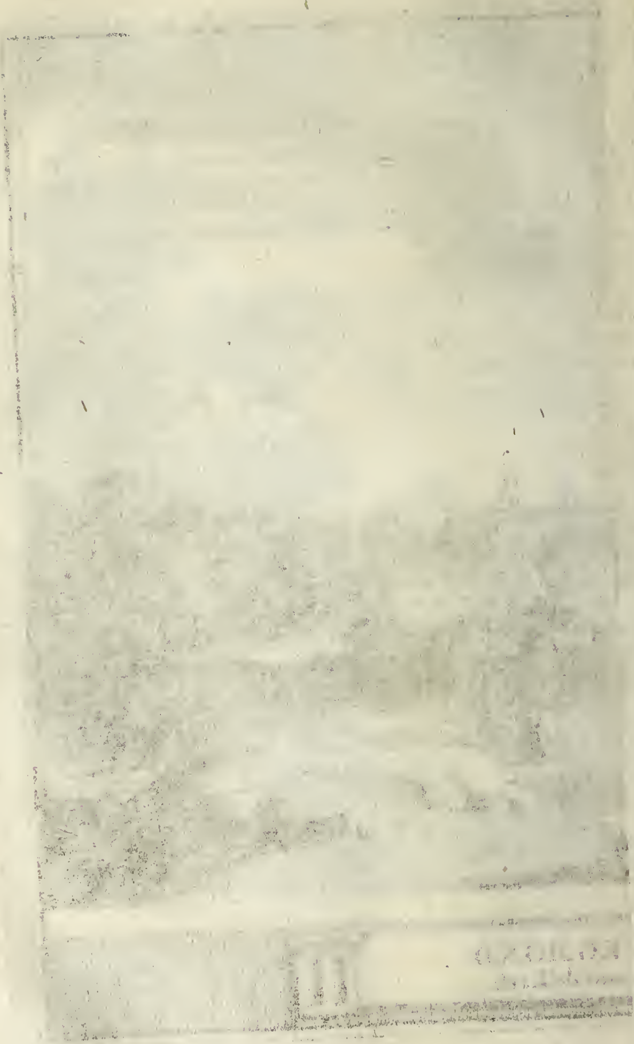
96

96

De ABDYE van EGMOND,
in haar welstand, met de Kerk.

J. S. F.

B

Ontrent de knielende beelden waaren deeſe woorden: Hic Didricus Orat. Opus Hoc Petronella Decorat. Wil ſeggen; *hier bid Diderik. Pieternel verſierd dit werk.* Maar ondertuſſen was het al een kunsje dit alles wel te leeſen. De letteren waaren hier en daar vreemd en door een geſtrengeld. Dus beken ik het leeſen van dit oude ſchrift te hebben ontfangen uit Alkmaar, te weeten van den Heer, *Geerard Kempher*.

Deeſe abdy geeft ons *Rochman* in 2 Teekeningen, eerſt geheel en daar op haar overſchot; beide ook eenigſins van de myne verſchillende; dus of ik ſe u hier beide in print ſal brengen, kan ik noch niet weeten.

Sy was der Benedictyneren, dat is, der monikken levende volgens de order van S. Benedictus (men vierd deeſen den 21ſten Maart) volgens *Junius*, *Batav.* 566 *pag. Parivall. Verm. van Holland.* 183 *bl.*

Ja, Leeſer, de Nêerlander is ontrent de allleroudſte Gedenk-ſchriften, onſe geweſten raakende, aan deeſe monikken verſchuldigd. En het is ook bekend dat *Beka* (ſchryvende A. 1246) alles uit de ryke Boekſaal (ſie van deeſe *Junius*, *Batav.* 515 *pag.*) van het Egmonder klooſter heeft gehaald. *Voſſius*, *de Hiſtoric. Latinis*, 3 *lib.* 1 *cap.*

Ook ik *Wilhelmus Procurator* (A. 1300, onſe Landſaaken op papier ſtellende) een Egmonder monik en de allereerſte onſer ſchryveren geweeſt. *Pars*, *Naamrol.* 29 *bl. Beneden in Procurator*, *op de letter*, *P.*

Ondertuſſen, weet ook, dat dit klooſter, voor de Benediktyner nonnen, van hout allereerſt is getimmerd, door Didrik de I, gr. van Holland. *Annales Egmondani*, *by Ant. Matheus*, 7 *cap.* 7 *pag. en weder*, 10 *cap.* 9 *pag.* behalven *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 239 *bl. de Gouwenaar*, 18 *bl.* &c.

Doch naderhand vernieuwd en van ſteen gemaakt, door gr. Didrik de II, des eerſten ſoon; ten dienſt der monikken, verſendende de nonnen naar Bennebroek, buiten Haarlem. *Deſelve Annales*, 11 *cap.* 9 *pag. en wederom*, *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 244 *bl. Stoke*, *Rym-chron.* 15 *bl.* &c.

Voorts, is ook dit klooſter geweeſt de begraafſtede der meeſte Graven; doch is, hoewel de grootſte, de rykſte en oudſte van geheel Holland, A. 1567, nevens haar Boeke-kamer, door de Spaanſſe in aſſen gelegt. *Saanl. Arkad.* 126 *bl.* blyvende niets over, als het geen u hier in een cierlyk printje word vertoond. Sie mede *Junius*, *Batav.* 567 *bl.*

Wat

Wat nu de Abten van dit klooster aangaat, de 1ste is geweest Wonebolt, in het selve geset, ontrent A. 910; maar den 39ste en de laatste, Govert van Mierloo, een Dominikaner, de tweede biskop van Haarlem, eindlyk noch te Deventer overleden, A. 1587. *Bokkenberg, Antistit. Egmondanor.* 49 *&* 81 *pag. Joh. à Leidis, of Jan van Leiden, Annal. Egmondan. cum observation. A. Mathæi*, 12 *cap.* 9 *pag.* behalven *Antoni Hovius, Egmond. Monnik, in syn Chron. Saanl. Arkad.* 128 *bl.*

Onder deese was Lubbert, de 16de abt, de broeder van Arnoud, Heer van Egmond. In wiens regeeringe, soo men geloofd, dit volgende geval sou syn geschied. Een oyevaar, op de abdykerk nestelende, had syn been gebrooken. Sekere daghwerker, in de abdye arbeidende, siet dien vogel. Brengt hem by syn môer, een schamel wyfjen. Deese spalkt en verbint het gebrooken been, terwyl de jongen loopt om daaglyk aas; kikkers, aal en andere vissen. De vogel word genesen. Begeeft sich weder naar syn nest, by syn jongkens. Daar op vertrekt hy. Keert weder op syn tyd. Komt voor het vroutje staan. Laat een steen uit de bek vallen en vliegt so weder naar boven, op de abdy. Deese steen word Lubbertus vertoond. Ook word de saak verhaald. Men bevind het een dierbaare karbonkel te syn. Lubbert segt het aan syn broeder, Heer Wouter. Sy word in een goude plaat gegrepen en op het hoog altaar geset, terwyl het vrouken met de soon voor al haar leven ryklyk worden besorgd. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 120 *bl.*

Hugo van Assendelft, de 26ste abt; was in geschil met Heer Jan van Egmond, soo dat hy schuylende in verdrukkinge is overleden, A. 1367. *Bokkenberg.* 65 *pag. Jan van Leiden*, 58 *cap.* 70 *bl.*

Op deselve wyse was Willem van Mathenes, de 30ste abt, ongelukkigh, ook onderdrukt van gemelden Heer Jan. Deese timmerde Abspoel, by Leiden en overleed, A. 1458. *Bokkenberg*, 70 *pag. Jan van Leiden*, 72 *cap.* 97 *pag. en Saanl. Arkad.* 133 *bl.*

Maar word het niet al tyd om eens tot de ruiine van het Slot over te stappen? heeft niet de Abdye alsoo vry wat ruymtjes haar deel gehad? sal sy het slot, of het slot haar overschreeuwen? Wel aan.

A. 1676, den 4 Julii, heb ik het allereerst gesien, doch als een kind en sonder opmerkinge, als toen noch niet hebbende gesmaakt de soetheid der Vaderlandsse aloudheden.

A. 1706, den 11 Septemb. quam ik met printen en teekeningen

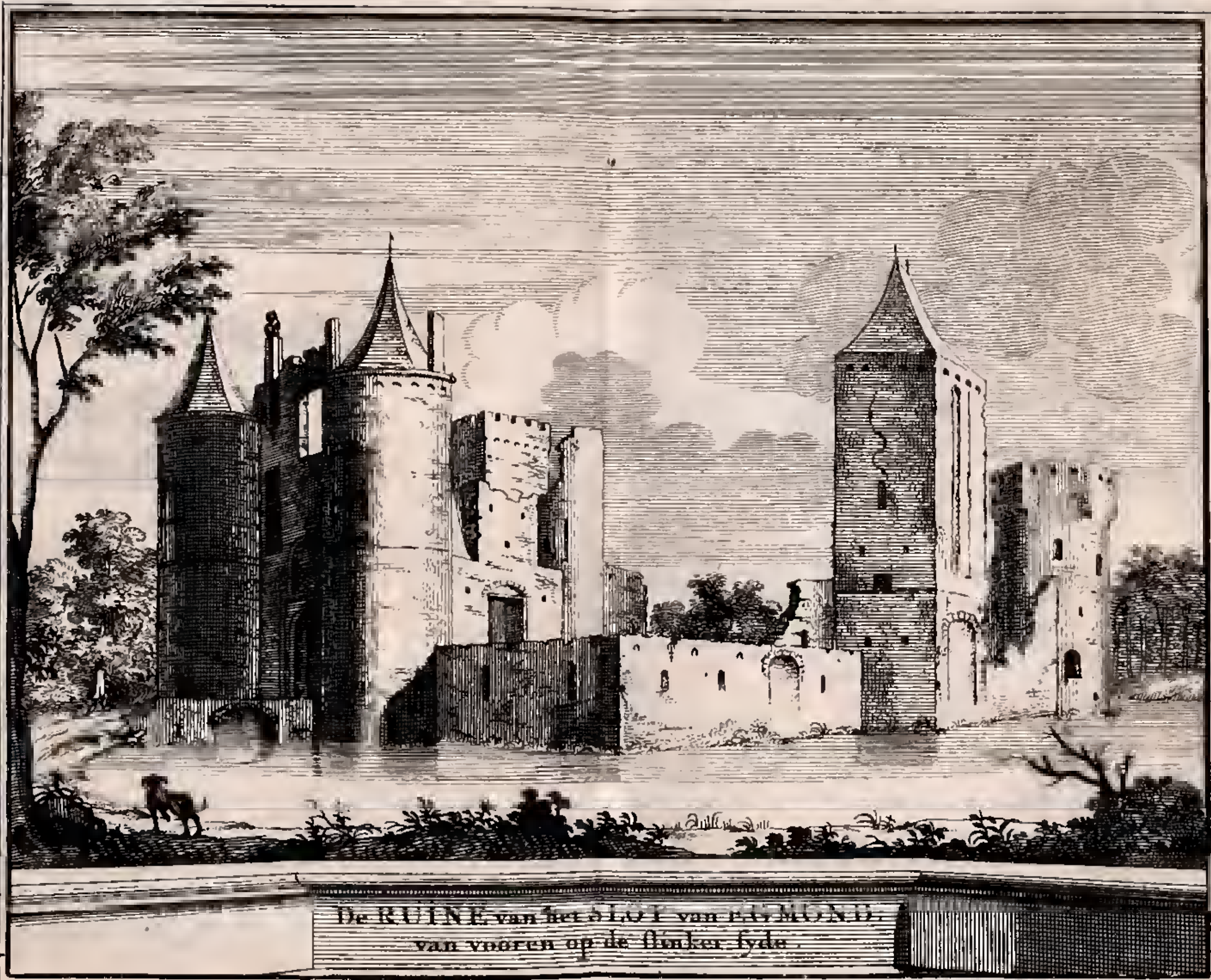

Het SLOT te EGMOND, in haar welſtand;
van de wagenwegh te ſien.

J.S.F.

De RUINE van het SLOT van EGMOND.
van vooren op de slinker syde.

J. S. F.

ningen voor den dagh, ontrent deese sterkte; en wel voornaamlyk, met een print, A. 1617, uitgegeven door *Fr. de Wit:* daar ik mede pronkte, soo lang my de gesichten van *Rochman* waaren onbekend.

Maar wat vond ik ongemeene veranderingen. De brugh was verdweenen en verwisseld in een hoogen puinhoop. De torens waaren beroofd van haare spitse kappen. De ringmuir aan de rechter syde mede geslecht. Men ging'er in, niet van vooren, maar, over een plank, naar de syde van het dorp.

Nu van het opbouwen. A. 1307, is het meerendeels getimmerd door Heer Arend van Egmond en Ysselstein: doch de allereerste beginselen syn van A. 1140, van Heer Beerewoud de II van Egmond, overleden, A. 1193. *Junius, Batav.* 544 *pag. Bokkenberg. Dynastar. Egmond.* 8 *bl.*

Is eindlyk voltrokken, door Heer Dodo de III, van Egmond; overleden, A. 1200. *Deselve Bokkenb.* 21 *pag.*

Weder opgeboud, van Heer Wouter, of Gualtherus de I, van Egmond, overleden, A. 1208; na dat het door gr. Lodewyk van Loon was verbrand. *Bokkenb.* 25 *pag.*

Noch eens vernieuwd door Heer Jan de I, van Egmond; overleden, A. 1370. *Bokkenb.* 54 *bl.*

A. 1517, toen het geheele dorp van Egmond verbrande, is het kasteel bewaard door Heer Jan van Wassenaar. *Soetsingende Swaan*, 154 *bl.*

Ontrent welken tyd, het door het volk van Sonoy, in de woedende oorloogs orkaanen, allenskens tot een ruiineuse romp is gemaakt. *Saanl. Arkad.* 116 *bl. Goudhoove*, 15 *bl. Korn. vander Woude, Alkm.* 126 *bl. Junius, Batav.* 514 & 544 *pag. Boxhorn. Stedeb.* 46 *bl.* behalven *Heda en Beka, Wachtendorp, Guicciardin, Meurs, Pars, Van Spaan, Van Royen, en mogelyk honderd andere.*

Eindlyk gelyk *Rochman* en *Sieuwert vander Meulen* de Abdy in het geheel vertoonen, soo geven sy ook het Slot van Egmond ongeschend: maar beide in sommige waarneemingen verschillende.

Ook seg ik boven, de allereerste beginselen van dit slot te syn van Heer Beerewoud de II, en schryft gy se toe aan koning Radboud de II, de 4de Heer van Egmond, het kan my even seer behaagen.

Maar sou ik soo van Egmond moeten vertrekken, sonder een woord van haar Heeren te seggen? Hoe sou ik dat voor myn goede Leeser konnen verantwoorden? Wel aan dan.

Rad-

Radboud, de ſoon van Adgildus, der Frieſen koning, wa de eerſten Heer van Egmond, een vreedſaam en deugdlyk man; A. 791, overleden, na dat ſeker toeval hem van ſyn paard dêe vallen. *Bokkenberg. Dynaſtar. Egmondanor.* 1 *cap* 1 *pag.*

Wollebrand is geweeſt den derden Heer van Egmond, nevens de Heeren, Arkel en Waſſenaar, beſittend geheel Holland, onder hen gedeeld. A. 868, is deeſe, by nacht, op ſyn bed vermoord. *Bokkenberg. Dynaſtar.* 3 *pag.*

Wallinger de I; de 6de Heer van Egmond. Het dorp, Egmond op zee, heeft van hem haar aanvang gekreegen. *Bokkenberg, Dynnaſt.* 6 *pag.* Hy, Pieter van Reneſſe, een edelman, by ſyn vrouw Katryn (dochter van hert. van Gloceſter) te bed vindende, doorſtakſe beide, A. 1004. En hy ſtierf A. 1036. *Saanl. Arkad.* 118 *pag.*

Dodo de II, de 7de Heer van Egmond. A. 1021, quamen de Frieſen hem moeyelyk vallen; maar Helena, ſyn moeder (de dochter van de mark gr. van Brandenburg) ſteeg in manne gewaad te paarde, voegde ſich nevens Dodo, en ontmoete den vyand by Heyloo. Men wierd hand gemeen en vrouw Helena won den ſtryd. Dodo ſtierf, A. 1074. *Het Chronykje van Egmond, de vierde Druk, te Alkmaar; A.* 1646.

Wouter de I, de 12de Heer, gemeenlyk de *Quade Wouter* geheeten, dewyl hy de Abten van Egmond in haare voorrechten benadeelde. Ving vrouw Ada en dreef de graaf van Loon uit Holland. Naderhand is hy ook gevangen en op het Huys te Heemskerk verſekerd; doch, door ſeekere 4 broeders, met geweld daar weder uitgehaald. Stierf, A. 1208. *Bokkenberg. Dynaſt.* 25 *pag. Saanl. Arkad.* 119 *bl.*

Willem de II, de Heer, een lieveling van gr. Floris de V; des wegens oock deeſes omkoomen ſelf wreekende op de Huyſen, Muyden en Kroonenburg. Overleed, A. 1304. *Bokkenberg. Dynaſt.* 42. *pag.*

Jan de II, de 20ſte Heer, toegenaamt *Jan met de Bellen*, om dat hy te velde trekkende, ſilvere bellen op ſyn gordel droeg. Was verdacht by gr. Willem, Albrechts ſoon, die hem verſond in ballingſchap. Wint Yſſelſtein, na des graven dood. A. 1417, wierd hy gevangen, toen Willem van Arkel binnen Gornichem ſneuvelde. Is overleden, A. 1451. *Bokkenberg. Dynaſt.* 67 *pag.*

Jan de III, de 22ſte Heer en graaf van Egmond. A. 1455, maakte hy eenen Jan Melis (een vry gemaakte ſlaaf, op een galey

galey gekocht) ſchout van Egmond; om dat deeſe hem, van Jeruſalem keerende en ſieklyk ſynde, eenige mylen had op ſyn ſchouderen gedragen; teweeten, na dat hy van alle ſyn dienaaren in ſyn tegenſpoeden was verlaaten. *Bokkenberg. Dynaſt.* 143 *pag. Kemp, Gorkom*, 319 *bl.*

Word ook, by kleenachtinge, *Manke Jan* geheeten; want met die titel ſprak hem de burgemeeſter aan, toen hy, A. 1481, Dordrecht met ſyn 2 ryſſchepen argliſtelyk verraſte. *Balen, Dord.* 793 *bl. behalven Bokkenberg.*

Overleed, A. 1516, 77 jaaren oud, naalaatende ſyn vrouw, Magdalena van Waardenburg, by wien hy 15 kinderen had verwekt. Van welke en van beider kopere tombe, wy meer ſullen ſeggen in de *letter W, op Waardenburg.*

Lamoraal, de 25ſte Heer en 4de graaf van Egmond, A. 1522, gebooren. Had, A. 1557, een groot deel in de verwinninge, ſlaande de Franſſen by S. Quintyn. A. 1559, ſloeg hy deſelve wederom, op den oever by Grevelingen. Maar, het loon van deeſe verdienſten? Die leeſt nooit Neerland, ſontraanen! A. 1567 is hy onverhoeds gevangen, en 1568, te Bruſſel, op het merktveld, nevens den gr. van Hoorn, onthoofd; na hem blyvende vrouw Sabina, ſyn weduwe, met 11 levende kinderen; die naderhand te Antwerpen is overleden, A. 1578. *Hoofd*, 4 *B.* 168 *bl. Grotius, Annal.* 2 *lib.* 40 *pag. Van Meteren*, 3 *B.* 58 *bl. Strada*, 1 *Decad.* 7 *lib. Eremund. Belgie. Tumult.* 212 *pag. en verder alle de Beſchryvers van den bloedigen en langduirigen Oorlogh met Spanje.*

En hier neem ik nu myn afſcheid van het aadlyk Egmond; maar ruiinen aanſpreekende met deeſe trooſtreden, uit *Antonides, Yſtroom*, 4 *B.* 135 *bl.*

Niets met recht
Sich d'eeuwigheid beloofd. Het trots Kartage leght
Gedolven onder zee; en Rome, in top gewaſſen
Als 's aardryks monarchin, begraven in haar aſſen,
Door 't woeden van den Tyd;

S. ELISABETHS vloed; doch eer ik aan het water kom, is het hoognodigh, ontrent die Heilige u een weinigh te onderrechten.

Sy was een vroome weduwe; te weeten van Lodewyk, land gr. van Heſſen en Thuringen, dochter van Andreas, koning van Hongaryen; tegens de armen ſeer milddaadig en des we-

gen, door paus Gregoor de IX, in de naamlyst der Heiligen geset; na dat se was overleden, A. 1231. De vierdagh valt op den 19den van Novemb. *G. Brand*, *Daghwyser*, 608 *bl. uit Kalvisius*, &c.

Nu tot de Watervloed. A. 1421, op S. Elisabeth nacht, verkeerde de Dortsse Waart, hebbende 72 dorpen, en synde een seer schoone en weeldrige landstreek, in een groote waterplas. *Balen*, *Dordr.* 769 *bl.* nevens een Konstplaat van *Romein de Hooge.*

Maar nu seggen sommige, dat een nydige boer, om syn buiren te bederven, het water had ingelaaten; sommige weder dat de Gunstbrief van gr. Willem, aan die van Wieldrecht, in het handelen met sekere zyl en watergang naar hun welgevallen, daar toe oorsaak heeft gegeven. *Oudenhove. S. Holland*, 185 *bl. Gabbema*, *Watervloed* 147 *bl. uit Veldenaar*, *Junius*, *Math. Vossius*, *Boxhorn.* &c. *Schokius*, *de Inundat.* 1. *Disp.* 35 *art.* die noch van *Gabbema*, in syn gemelde *Watervloeden*, noch van myn Neef *Guthberleth*, ooit is aangetoogen. De eerste beging ongetwyfeld *crimen plagii*, diefstal; maar de laatste heeft, weinigen tyd voor syn overlyden, my verseekerd dat hy het werkje van *Schokius* nergens als by my had hooren noemen. Ondertussen sal ik beneden, in de *letter W*, op *Watervloeden*, noch een bundel *Schryvers* aanhaalen.

ENDEGEEST; een Rhynlands Huys, in Oostgeest, een achterleen van den Huyse van Wassenaar; onlangs tot de grond toe geraseerd, en van nieuws weder opgeboud. So spreekt *Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuym. Inleid.* 36 *bl. Goudhoeve*, 81 *bl.*

't Huys den ENG; gelegen westwaart van Uitrecht, by Vleuten. Is onder de *Gesichten* van *Kasp. Specht*, van A. 1697. Vinde hier ontrent niets gedenkens waardigh.

ENGELEN, of Angelen; waaren oude Hooghduitschers, ontrent de Eems, Weser en Elbe; happige zeerovers en snedige vrybuiters op der Friesen zeekusten. Mengden sich onder de Saxen. Hielden sich op, nevens deselve, in Friesland. Sulks getuigd immers de oude Friesse taal, voornaamlyk onder die van Molquerum.

A. 449, deeden sy hunne overtogt naar Britanje. *Van Leeuwen*, *Batav.* 49 *bl.* uit *Beda*; en uit *Tempel*, *over de VII Provincien.*

ENGELAND; dit welbekende landschap (het geen ik maar aanroere voor soo veel het diene tot onse aloudheden) heette, voor de komst der Engel-Saxen, niet *Britannia* maar *Brithtania.*

Tania

Tania is ſoo veel als landſchap; gelyk in deeſe woorden; Aquitania, Luſitania, Mauretania.

Brith (in de oude taal van dat eiland) beteekend geſchilderd; nademaal de oude Britten haar naakte lyf hemels-blauw plachten te ſchilderen, met *glaſtum* of *woad. Ceſar, Gall. Oorl.* 5 *B.* 14 *H. Plinius*, 22 *lib.* 1 *cap. Mela*, 3 *lib.* 6 *cap.* maar hier ſyn die Letterklovers het ſpoor mis, uit een oude lap ſchrifts, ſeer qualyk *ultro* leeſende, daar die Wereldbeſchryver deeſe *woad Vitrum* is noemende. Mogelyk was dit noch een ander kruid by hen als de Iſatis; van welke *Plinius*, 20 *lib.* 7 *cap. Iſaac. Voſſius over Mela*, 254 *pag. uit Turnebus.*

ENGELANDER HOLT; van de Raads vergadering onder deſelve is geſprooken, in de *letter B.* 38 *bl.*

ENKHUYSEN; als of gy woud ſeggen, Enkel-huyſen, gelyk ook van *Huygens* deeſe naamreden word aangenoomen, in de volgende regelen:

Van enkle huyſen *is groot Romen opgegroeit*,
En ik van enkele. *Groot Romen heeft gegloeid*,
En ik ben plat gebrand. Groot Romen is herbooren,
En ik van nieuws herbouwd; bei beter dan te vooren:
Groot Romen heeft haar juk den Spanjaard opgedrukt,
Ik heb myn vryen hals het Spaanſſe juk ontrukt.
Noord-Holland, heb uw deel in d'eere van uw vryheid,
Maar, weet dat d'eerſte ſteen van 't groote werk in my leit.
En quam de heele buirt te deinſen tot den val,
Weet dat ik daar toe nooit den laatſten leggen ſal.

Heeft binnen haar geen aloudheden; nademaal ook allereerſt van deeſe ſtad gewagh word gemaakt op A. 1279, in welke ſy is verbrand door Jan van Arkel en Klaas van Putten, afgeſonden om de wederſpannige Frieſen gedwee te maaken. *Boxhorn. Stedeb.* 365 *bl.*

A. 1426, is Enkhuyſen onder magt der Kennemers geraakt, en in 't ſelve jaar, de ſoldaten van vrouw Jakoba daar binnen tredende, ſyn 100 voornaame burgers, over tafel ſittende, op de middagh, dood geſlagen.

A. 1537, meenden de Gelderſſe by verraſſinge deeſe ſtad te vermeeſteren, met eenige ſchepen in de vroege morgen voor haar haven te brengen. Maar het werd door een vrouw, juiſt over de muir leggende, ontdekt. Dus kapten ſy haar an-

kers en gingen weer heene. Ondertuſſen ſyn gemelde ankers, ter eeuwiger geheugen, aan de Engelſſe tooren opgehangen. *De Hiſtorie van Enkhuyſen*, *A.* 1660, *door G. Brand*, *ſoo men ſegt*, *uitgegeven*, *in* Octavo; *naderhand met veel vermeerderingen tot een* Quarto *gebracht.* Doch ſie mede *Junius*, *Guicciardin*, *Parival*, &c.

EVERSTEIN; niet verre van Hageſtein, in den lande van Arkel, tuſſen Vianen en Kuylenburg; ontrent de Lek.

A. 1363, wierd dit Huys weder opgemaakt; gelyk ook Hageſtein op nieuw geſterkt, door Otto van Arkel. *Goudhoeve*, 399 *bl. en Kemp*, *uit hem*, *Gornich.* 94 *bl.*

A. 1406, is het van gr. Willem de VI, (met de biskop van Uitrecht hebbende ſich verbonden, om Arkels hoogmoet te ſtraffen) tot overgave, door hongerſnood, gedwongen; daar op verbrand en geſlecht. Synde ook reeds de ruiinen van de Lekke wegh geſleept. *Goudhoeve*, 420 *bl. Matheus*, *Analector. VI Tom.* 331 *pag.* behalven *Paſſenrode*, *in Arkels Treurſpel*; doende de geeſt van Jan ſyn ſoon Willem, in het allereerſte tooneel, aldus aanſpreeken.

Heer Jan die maakt verdragh. Men wil dat ik ſal moeten,
Tot ſoen van myne breuk, my werpen aan de voeten
Van Albrecht en ſyn ſoon, en dat de Beyervaan
Sal een geheelen dagh op onſen toren ſtaan.
Twee dingen, die myn ſiel en ingewand doorſneden;
Maar daar de nood gebied, daar ſwygen alle reden.
Nu docht ik dat hy eens ſyn gal had uit gebraakt;
Maar ſyn verbitterd hert haaſt weer aan hollen raakt,
Laſt Hageſtein *en ook* Gaſparnen *aan te randen,*
En tot de grondſlag toe geſaamen te verbranden;
Het ſlot van EVERSTEIN, *dat in gantſch Nederlandt,*
Van ſterke tegenweer, geen ſyns gelyken vant,
Naar dat het, langen tyd, had hond en kat gegeeten,
Sagh ook ſyn ſwaar gebouw ten grond toe neergeſmeeten
En over hoop geſtort.

Siet ook, nevens deeſe, *Heda*, *in Frederik van Blankenhem*, *de* 51*ſte biskop.* 267 *pag. en Scotanus*, *Frieſſe Geſch.* 263 *bl.* ook Everſtein voegende by Hageſtein; gelyk als Binkhorſt nevens Polaanen, haar rampgenoot, geplaatſt. Sie *boven*, *Binkhorſt*, *in de letter B.*

F.

FETNA; of, gelyk de Heer *Alting* (*Notit. part. alter.* 55 *pag.*) liever wil leesen Fechta, word meerendeels geheeten Wiltenburg. Hierom sal ik de redenvoering over deese plaats verschuyven, tot op den *letter W.*

FLARDINGEN; ander Flerdlinc, Fleedingen en Phladirtinga, een seer oude plaats in Schieland; van welke te spreeken wy mede uitstellen en u wysen naar den *letter V*, *in Vlaardingen.*

FLEVUM; of *Flevo*, een eiland wat meerder inwaars gelegen als het tegenwoordige Flieland; in het *Flevo* of het meir, door den Yssel verwekt; heden geheeten de Suyder-zee. *Mela*, 3 *lib.* 2 *cap.*

Andere willen door Flevum verstaan het Breeede-sand en daar ontrent leggende droogtens. *Kluverius*, *Rhynm.* 2 *D.* 217 *en* 259 *bl.* Siet ook *Junius*, *Batav.* 3 *cap.* 63, 150 *en* 514 *pag. Van Leeuwen*, *Batav.* 47 *bl.* &c.

FLEVUM; dit was een kasteel, het geen heden sommige plaatsen op het eiland Ter Schelling, by de toren van S. Bernard en geensins te Flodorp in Groningerland; gelyk *Ortelius* begeerde. *Kluverius*, 2 *D.* 252 *en* 258 *bl.*

Doch van *Alting* (*Notit. part. prim.* 62 *pag.*) word het evenwel geset by Visvliet of by Fliedorp, mede in Groningerland; gelyk deese Heer ook brengt het eiland *Flevo* tussen Ens en Vrk. Haar naam sultge vinden by *Tacitus*, 4 *Jaarb.* 72 *H. Plinius*, *H. N.* 4 *lib.* 15 *cap. Ptolemeus*, *Geogr.* 24 *pag.* alwaar se seer qualyk *Phileum* leesen, en noch met een veel grover misslagh, die naam de stad Groningen toevoegen.

Maar, sie daar noch een gevoelen van *Rykius*, over de aangetoogene plaats van *Tacitus* (*Animadvers.* 101 *pag.*) *Flevo* noemende Vlieland en ook de Rhyn of Yssel gevende de naam van *Flevo.*

Merk ondertussen aan dat de Rhyn onder de benaamingen van de *Sala*, de *Drusiana Fossa* en de *Flevus* aan de rechter-syde van Holland in zee loopt, volgens de *vyfde kaart van Altings Notit. part. prior.*

FLORIS de I, de sesde graaf van Holland, de broeder van Didrik of Dirk de IV, sonder kinderen overleden, in deeser voegen van *Oudaan* ingevoerd:

My Floris, jonger soon, quam de eersten uit de Graven
En de eerste van die naam, 't besit van sulk een have;
Die myne vyanden voor myne voeten sie,
En Brabands heerschap dus in myn geweld: maar die
De son op 't schoonste siet, denkt niet hoe haast het schemert.
Daar in myn middagslaap de wilgeboom te Hemert
My lieflyk overschaauwd, word sy myn lykcypress,
Die, door quâa toesicht, val myn vyand in het mes.

Geraakte in oorlogh met de nabuirige biskoppen en vorsten, op Hollands aanwas nydigh en aangehitst door de voogden van den minderjaarigen keiser, de Friesen tot hulp neemende, schoon syner voorsaaten vyanden. *Scriverius, by Goudhoeve,* 259 *bl.*

Dus komt men, A. 1058, aan wêer syden in het veld. De graaf bediend sich van een krygslist. Sie de waarheid van deese vertellinge, boven in de *letter B. op Beuselpraat.* den vyand lokkende naar een plaats vol putten en kuilen met ruygte behendigh overdekt. Suyd-Holland dan afgeloopen synde, komen de vyanden ontrent Dordrecht en het bedrieglyk slagveld. Strompelen met groote wanorder in de gegravene slooten. Daar op doet Floris een uitval. Vermeesterd syn vyand en dryftse, niet sonder bloedstortinge, uit het slagveld. *Balen. Dordr. beschr.* 702 *bl. uit de Annales van Janus Dousa en Math. Vossius.*

A. 1062, heeft hy de biskoplyke voor de tweede reys geslagen; maar siet helaas, welk een droeven naasleep! De vermoeide prins soekt te rusten. Ook was het een heete dagh. Hy legt sich neder onder een wilgeboom. Het selve doen mede syn krygsknechten. De vyand krygt van deese sorgeloosheid kundschap. Keert te rugh. Overvalt het slapend leger en dood graaf Floris, nevens seer veele van de syne. Dit geschiede by Hemert ontrent Heusden, tussen Maas en Waal. *L. Gouwenaar, behalven de bovengenoemde.*

FLORIS de II; de elfde graaf van Holland, de soon van Didrik de V; bygenaamt de Vette, volgens deese regelen van *Oudaan:*

Hoe 't op een sachte plaats sich maklyk nedersette
Tuygt, door het aangesicht, 't hert van Florens de Vette.
Ruk, Friesen, vry den toom en teugel in de nek,
Hy stoort syn rust niet om uw scheursiek erfgebrek.

Ve

Vorstinne Petronel, viel veelen swaar te dulden,
Dyn mannelyk bedryf die 't hair dyns soons wout hulden
Met Flaandrens graaflyk goud, die 't ryk in onrust hiel,
Soo bouw te Rhynsburg vry een klooster, voor de siel.

Hy was een prins van seer veel deugden, vreedsaam en milddaadig ontrent de geestlyke. Had ook een wyse en voorsichtige vrouw, Petronelle van Saxen, de suster van keiser Lotharius. Sie van haar in de *letter P.*

Voorts dat hy de Friesen sou hebben beoorlogd, word onwaar bevonden; volgens *Scriverius, by Goudhoeve, tegens Snoyus*, 272 *bl.*

A. 1122, is deese graaf Floris overleden, na dat hy 31 jaaren in rust en vrede had geregeerd, laatende het gebied des lands aan genoemde Petronelle, als voogdes over hunne onderlinge kinderen, *De Gouwenaar, Chron.* 40 *bl.* den oorlogh met de Friesen van gr. Floris de III, valsselyk brengende tot deesen Floris den II. Siet ook *Melis Stoke, in Flor. en de Annales Egmondan.* 20 *pag.*

FLORIS de III; de thiende of (soo gy vrouw Geertruid, Robbert de Fries en Govert de Bultenaar wilt mede tellen) de derthiende graaf van Holland, de oudste soon van Didrik de VI.

Syn eerste oorlogh was tegens de graaf van Flaandere, wegens het schatten der Vlaamsse kooplieden te Geervliet en het besit der Vlaamsse eilanden. Deese eindigde met een ongelukkige scheepstryd, waar in hy, met syn Hollanderen, verwonnen en gevangen synde, wierd genoodsaakt vrede te maaken.

Maar de tweede had hy tegens die van het landschap Drenthe, wegens Groningen, door Govert van Rhenen, biskop van Uitrecht, ingewikkeld, welke eindlyk is bygelegt.

De derde ontstond tussen hem en den biskop; te weeten A. 1165; door den keiser Frederik Barbarossa, uit Duitsland naar Uitrecht af koomende, bygelegt.

De vierde was tegens de West-Friesen, die Alkmaar stormenderhand hadden ingenoomen en verbrand. A. 1168, quam hy hen te ontmoeten te Schorel; maar hy kreeg de nederlaag. *Scriverius, by Goudhoeve*, 282 *bl.* &c. *Melis Stoke, in Flor.* 50 *bl. De Gouwenaar*, 46 *bl.*

Eindelyk is hy, A. 1190, aan een siekte gestorven in Syrie; A. 1188, de kruisvaart hebbende bygewoond van den bovenge-

melden keiser Barbarossa, in het 33ste jaar syner heerschappye. Het lyk is nevens dat van Barbarossa (op die tyd, by ongeval verdronken) te Antiochie in S. Pieters kerk begraven. *Scriverius, wederom by Goudhoeve,* 283 *bl.* behalven *Oudaan*, deesen manhaftigen, doch ongelukkigen, krygsman dus doende spreeken:

De rusteloose Fries, die 't noode lang'wil herden,
By syn gestaafden eed, moet ook Florens den Derden
De proeve neemen doen, hoe haast het Hollands heer
De Friesse moedwil sloopt en hoogmoed werpt ter nêer.
Met Ada, myn gemaal, scheen my de kroon der Schotten
Te hangen boven 't hoofd. Dat nu myn beendren rotten
Met Barbaross, in 't selfde Antiocheensse graf,
Is ook een deel der roem, die my de kruisvaard gaf.

FLORIS de IV; de soon van gr. Willem de I, de 17de graaf van Holland; van welken dus *Oudaan:*

'T was Floris, Hollands Heer, de Vierde soo geheeten,
Die 't Hoofd van Rome, op 't volk van Stadingen gebeeten,
Bekrachtigde in gesag en nadruk krygen dêe
Syn anders stomp geweer, en bliksem sonder snêe.
Toen lust hem niet dan spel, dan speer en staaf te breeken:
Maar 't wierd 'er bloedigh ernst, als gy, van nyd ontsteeken,
Van bitse minnenyd, Klermonder, dwaas begingt
Den manslagt aan dien Heer, en de eigen munt ontfingt.

Hy geraakte in een oorlogh met de biskop van Uitrecht, wegens den hertogh van Gelder, syn neef. Deese synde ter nêer gelegt, bestreed hy die van Groningen en Drenthe; in welken oorlogh de biskop Otto van der Lip sneuvelde, volgens het aangeteekende, in de *letter B. op Biskoppen.*

A. 1234, liet hy sich, met een vloot van 300 schepen vinden in de soo genoemde kruisvaart tegens de Stadingers in het sticht Bremen; quansuis ketteren, om dat se het geestlyk juk poogden af te schudden. Deese, te onmaghtigh tegen het getal der vyanden, wierden omringt, geslagen en vermoord. *Emmius, en Meyerus, by meergenoemde Alkemade, Mun* 43 *bl.*

A. 1235, wierd deese graaf wreedelyk omgebrocht, by deese gelegenheid. De gravin van Klermont, een jong en schoo

ſchoon vrouwmens, had ſeer veel gehoord van de bequaamheden des graven van Holland. Dus begeerigh om ook hem eens aan te ſchouwen, verſoekt haar man, van hooge jaaren ſynde, een ſteekſpel aan te rechten. Dit word toegeſtaan. De ridders werden beroepen. Graaf Floris verſuymt niet ook aldaar te verſchynen. Het ſpel gaat aan, in het geſicht van de gravin, uit een venſter leggende. Sy pryſt de ongemeene dapperheid van deeſen ridder. Dit pryſen vervoerd den gryſaard tot minnenyd. Wat doet hy? daadelyk in de wapenen en te paard, van eenige Franſſen verſeld. Floris word, in het aanſien van het geheele hof, omringt en van het leven beroofd. En wat is hier op gevolgd? De graaf van Kleef, de neef van de vermoorde, verſameld ſyn Nederlanſſe ridderen, beſet Klermont, en veld hem ter neder, nevens het lyk van graaf Floris. *Melis Stoke, en een ander oud Gedicht, uit Boxhorn. by Alkemade, over Stoke,* 79 *bl.*

Ondertuſſen moet ook worden aangemerkt het verſchil, raakende de plaats, alwaar deeſe graven moord ſou ſyn geſchied. Te Korbie, aan de Somme, ſeggen *Heda*, *Beka* en *Stoke*: maar *Albertus, abbas Stadenſis, in Chron. ad A.* 1234. (*by Goudhoeven,* 306 *bl.*) ſegt te Noyon. Beide ten minſten in Pikardyen.

FLORIS de V; de ſoon van koning Willem, de 19de graaf van Holland; ſynde 6 maanden oud, toen ſyn vader, in de veldſlagh tegens de Frieſen, ſneuvelde.

Doch eer ik tot ſyn bedryven overſtap, diend *Oudaan* wel eerſt met ſyn *Byſchrift* voor uit te treden.

O Floris, konings ſoon! den hooghmoed ingebonden
Heeft dikmaals loons genoeg aan eigen ruſt gevonden,
Of in gequeeten plicht van mogend onderſaad;
Nu komt u beide ſins veel weerwil en groot quaad.
Al keerje magt met magt, ſoo 't grooten paſt op grooten,
Roofvogels ſyn in 't veld, dees hebben bek en pooten,
Gelyk Heer Herman ſpoog ſyn gal uit lip en tand,
En Velſen ſyne klauw dy ſloeg in 't ingewand.

's Graven minderjaarigheid en der voogden tweeſpalt gaven de Weſt-Frieſen en Kennemers gelegenheid om de beeſt te ſpeelen; vallende in Kennemerland en veel kaſteelen en Heeren huyſen verwoeſtende. Drongen door, tot in Amſtelland, aldaar Heer Gysbrecht van Amſtel kieſende tot hun legerhoofd.

Deese trok dan met haar op. Nam het slot Vrêeland wegh. Vermeesterde de stad Uitrecht. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 326 *bl.*

A. 1272, quam Floris, ontrent 17 jaaren oud, aan het graaflyk landbestier. Syn eerste werk was de wraak over syns vaders omkomen. Hy gaat te velde. Bevecht de Friesen ontrent Alkmaar. Krygt de nêerlaag. Hervat de stryd, op de Geest, en verwint. *De Gouwenaar*, 68 *bl.*

Ook is hy de eerste, die sich onder de Hollanderen heeft geschreven, graaf van Zeeland; met Beatrix, de dochter des graafs van Flaandere, ten huwlyk krygende de Zeeuwsse eilanden.

Daar en boven is hy de allereerste der Graven, die de Friesen volkomentlyk overheerd; deselve van A. 1282 tot 1285 beoorlogende.

Voorts dwong hy de gevangene Gysbrecht van Amstel tot vrede, naa 't bemagtigen van Vrêeland (dat biskop Jan van Nassau aan Amstel had verpand) doch op bittere voorwaarden. Hoor Gysbrecht daar over klagen, by *Vondel*, *in dat wêergaaloose Treurspel*, *ontrent het begin:*

Wy streden om de staf, tot datse my en Woerden
Aan wêersy van syn paard, tot een triomfe voerden
In Uitrecht, met veel smaads, van ieder aangehoord.
Men heeft my 't Vrêelands slot ontweldigd, hem Montfoort.
'K beken het slot was my met voorwaarde opgedragen;
Maar nergens om geboud, als om myn land te plagen.
'K heb 's graven vangenis wel seven jaaren lang
Besuurd, en Swanenburg noch afgestaan door dwang,
Myn erf in leen verkeerd en manschap moeten sweeren,
Daar ik eerst God alleen en anders geene heeren
Oit kende in myn gebied, noch rekeninge gaf.

Hy trok naar Schotland, meenende recht op de kroon te hebben, wegens gr. Floris de III, ontrent voor honderd jaaren met een Schotse princes getroud. Doch hy liet sich aldaar met geld affetten; gelyk dit *Vondel* ook aanroerd in de *boven aangetogene rouwklacht van Amstel.*

Hy verviel in den haat van den Hollandssen en Zeeussen adel. Wierd gevangen. Onder voorwaarde vrygelaaten. Brak syn gegeven woord. Sloot een heimlyk verbond met den Franssen koning. En dit alles verwekte een swaare verbittering

Daa

Daar wierd, te Kameryk, in een samensweeringe, buiten syn kennis, besloten, hem gevangelyk naar Engeland over te voeren. *Vondel* wederom, in de selfde *treurrol.*

A. 1296, wierd hy dan met die gedachte gevangen, op een bestelden jagt; maar de landlieden, daar af kennis krygende, quamen toeschieten. Dit veranderde het voorneemen der saamgeswoorene. Best was het hem te doorsteeken, het geen met de hand van Gerrit van Velsen wierd uitgevoerd. Siet *der Dichteren Hoofd, in syn hoogdravend Treurspel, ook aangehaald in de Beschryv. van Amsteldam, 2 B. 96 bl. Wachtendorp, Rym-Chron. 6 B.*

Dit was nu het einde van deesen moedigen krygsheld, in het 41ste jaar van syn landbestier; het 43ste syns ouderdoms, alleenlyk ongelukkigh door syn heersucht en begeerte tot een onbepaalden oppermagt; den adel kleenachtende ende gemeente drukkende.

Maar, wat is dat? niet een woord van de Vrouwekracht van gr. Floris? hoe? Machteld, de dochter van Harmen van Woerden, en de vrouw van Velsen, niet geschonden? *Hoofd* en *Vondel* bewysen het, *met hunne sielroerende Treurstukken.* Evenwel; een bloot verdichtsel. *Scriverius en Vossius, door Alkemade geplaatst achter syn Aanteekeningen over Stoke.* Siet ook *Amsteld. Beschryv. 2 D. 65 pag.* alwaar men meend deese saak te konnen u goet maaken. Doch hier af meer, *beneden*, in de *letter V, op Velsen.*

FOGELSANG; een lusthuys in het Haarlemmer Hout; van welke ik meen te spreeken, in de *letter V, op Vogelsang.*

FOREEST; of Oosterwyk (alsoo die Geslachten syn in een gesmolten, volgens de *Saanl. Arkad.* 300 *bl.*) is heden slechts de ruïne van een aadlyk Huys.

A. 1705, den 10 Mey, ging ik dit Huys te Foreest, buiten Beverwyk, aan de rechterhand van de wegh naar Alkmaar, aan dees syde van het Huys te Meerestein, gelegen, eens beschouwen. Het was een romp van vier muiren, binnen een grachtje, op een kleene hoogte; synde de sydmuir ter rechter hand de grootste brok.

Ik heb het ook afgeteekend, en naderhand bevonden de myne van *Rochmans* verbeeldinge weinigh te verscheelen.

Van dit Stamhuys gewagen de *Saanl. Arkad.* 81 *en* 304 *bl. Goudhoeven*, 79 *bl. en Van Leeuwen, Batav.* 965 *bl.* spreekende van haare ridderen; van A. 1096, 1111, &c. maar

aangaande het *Historiale*, heb ik tot noch toe niets gevonden, hoe wel het seeker is, dat het, in de Hollandsse tweespalt, is onder de voet geraakt.

FORTRAPPE; of Voortrappe; een oud dorp en nu niet meer bekend: sommige het stellende by Voorburg; sommige by Kadsant, in Flaandere; sommige weder in Suydbeveland. *Saanl. Arkad.* 28 *bl. Scriverius*, *by Goudhoeve*, *Inleid. tot de Graven*, 236 *bl. Eindius*, *tegens Dousa*, *Zeeland.* 17 *cap.* 105 *pag.*

De naam komt in een gunstbrief van A. 913, gegeven door kon. Karel de Eenvoudige, aan die van Egmond. *Alting*, *Notit. part. alter.* 58 *pag.*

FRANKEN; welke *Slichtenhorst* (*Gelder G.* 18 *bl.*) geloofd, datse syn bekent geworden, ontrent A. 265. te Rome regeerende de keiser Valeriaan: neergeseeten aan de Duytsse zee, ontrent de monden en meiren van den Rhyn. Deese opbreekende, overheerden eindlyk de Gallien, en wierden door hunne magt de schrik der nagebuiren. *Junius*, *Batav.* 103 *pag.*

Paul. Emilius is midderwylen bespotlyk, vertellende dat de Franken wel eer Troiaanen syn geweest; dat se, onder eenen Francio, sich hebben begeven naar het Meötis meir, en dat se daar tot aan de tyden van keiser Valentiniaan sich hebben opgehouden. Sie *hem self*, *de Gestis Francor.* 1 *lib.* 1 *pag.* behalven *Eneas Pius*, *Gaguinus*, *en* voor alle *Pierre Ronsard en diergelyke beuseldichters.*

Ik hou het met die geene, welke vaststellen dat het Duitsers en Nederlanders, Overysselaars en Westfalingers syn geweest; *Franke*, dat is, vrye luyden, het Roomsse juk kloekmoedig afwerpende. *Junius*, *Batav.* 142, 145 & 156 *pag.*

Soo noemt ook *Libanius* (*Basilic.* 138 *pag.*) de Franken een Celtiss volk, aan den Rhyn en ontrent den Oceaan nêergeseten. Doch deselve schryver vertast sich grosselyk, als hy de naam wil afleiden van het Griekse woord φρακτός; als door de Natuir, tegens alle overlast van krygsgeruchten genoegsaam *bebolwerkt*. Siet *Ezech. Spanhemius*, *de Numism.* 8 *Dissert.* 752 *pag.*

By *Tacitus* synse noch onbekend; maar gy vind de Franken by de *Schryvers* der tyden van Gallienus, Klaudius, Probus, en hunne navolgers. *Treb. Pollio*, *in Gallien.* 7 & 8 *cap. de Lofredenaars*, allerjongst door *Cellarius* uitgegeven, 11 *Paneg.* 7 *cap.* IV *Paneg.* 17 *cap.* &c. *en* VI *Paneg.* 10 & 11 *cap. Claudianus*, *Stilich.* 1 *lib.* 236 *vers.* &c.

De

De *Liefhebbers der Roomsse Geldmunten* geven ons een Munt van den keiser Konstantinus; vertoonende een treurend vrouwmens, nevens een wapentronk neergeseeten, binnen deese woorden: GAUDIUM ROMANORUM. dat is, *De Vreugd der Roomsse.* en FRANCIA. *Der Franken landschap*, als een vrouw verbeeld. *Oudaan, Rooms. Mogenh.* 28 *Taf.* 137 *bl.*

Sluyte hier mede; stellende by herhaarlinge, dat de Franken waaren *franke*, dat is, vrye luyden.

Dat se waaren Celten, Duitsers, Sikambers, Cheruscen, Angrivariers, Usipetes, Ansuariers, Chamavers, Friesen, Tubantes, Tencters, en Brukters; alle van de Rhyn en Elbe omvangen en bepaald. *Procopius, Goth. B.* 1 *lib.* 10 *cap. Agathias*, 1 *lib.* 4 *cap. Kirchmayer over de German. van Tacitus*, 2 *cap.* 26 *pag. Alting. Notit.* 1 *part.* 68 *bl.*

Datse het Batavisch eiland hebben ingehad en beseeten. 11 *Panegyr. Eumenii*, 5 *cap.*

Dat sy eindlyk op kraamden; verruylende de moeren en voestenyen van Neerland voor het vast en vruchtdragend aardryk van Gallie, heden geheeten Frankryk. *Vopiscus, in Aurelian.* 7 *cap. Orosius*, 7 *lib.* 32 *cap.* &c.

Wat nu der Franken taal ook aangaat, het selve laat ik ten enemaal over aan *meergenoemde Kornelis Kooten*, seer onderoekende en daar in geweldigh vorderende; waar over de geeerde wereld sich ter eeniger tyd noch sal verwonderen.

Ondertussen kan men naarsien *Boxhorn. Hist. Univers.* 254 & 368 *pag.* aantrekkende het *Lexicon Cambricum Daviësii*; n daar en boven de *Linguarum Vet. Septentrionalium Thesau-Grammatico-Crisicus & Archologicus, Georgii Helkesii*; noch onlangs, A. 1705, in Folio, 3 Tomi, te Oxfort in het licht gebracht.

FRIESLAND; het land der Frisii, Firèsen of Friesen; welke mede naar onse landstreeken uit Europaas Noorderdeel syn opgetogen. Syn niet alleenlyk Saxen van afkomst (immers siet mense dikmaals door malkander gemengeld) maar ook Sweden; uit Wester-Gotland met sich brengende de naamen van Geten, Anslo, Norch, Fries, Dalen, Ruinen, &c. en deese de plaatsen van het lanschap Drenthe mededeelende *Pikardt, Drents. Oud.* 4 *H.* 16 *bl.*

Deese, hedendaags met de naam van Oost-en West of Groot en Kleene Friesen bekent, hebben in den eersten oord, de steden; Stavoren, Sneek, Franiker, Harlingen en Leeuwarden, en weder in den tweeden; Hoorn, Enkhuysen, Schagen

gen en Medemblik. Dus word Embderland, onder de klee-ne Cauchi behoorende, uitgesloten, by den gemeenen man oneigentlyk Oost-Friesland genoemt. *Junius*, *Batav.* 3 *cap.* 51, 60 *en* 61 *pag. Saanl. Arkad.* 193 *bl.*

Onder deese Frisii mengen onse luyden ook de Frisiabones. Doch ik sou liever denken, dat by *Plinius* (4 *lib. H. N.* 17 *cap.*) iets anders moet worden geleesen, als met de goede *Junius* (3 *cap.* 48 *pag.*) te geloven, dat deese menssen *Friese aapen*, hunne gewoontens in alles naa aapende, syn geweest *Joh. Isak Pontanus*, *by Boxhorn. Stedeb.* 17 *bl.* wiens redengevinge van deese benaaminge ik ook niet durf aanneemen. Maar, wat dunkt u van *Friesse-Aawoners* of anders *Eewoners*? Sie *Alting Notit.* 1 *D.* 71 *pag.*

De Friesen hadden dan hunne bepaaling, tussen den Rhyn en den Eems. En hierom magh men ook met recht geloo-ven, dat Drenthe het middelpunt van het oude Friesland is ge-weest, en dat alle 't geene de aaloude schryven, niet by de he-dendaagse Friesen, maar by de Drenthers is voorgevallen. Ten minsten, soodanigh is het gevoelen van *Pikart*, *Drenth.* 128 *bl.*

Dus hebben de Schryvers van de middeleeuw, soo mens noemt, by naar deselve verdeelinge; betrekkende onder dees naam, Holland, het Sticht van Uitrecht, en ten deele Gel-derland. Hoe klinkt u dit, myn Leeser, in uw ooren. *Heems-kerk* segt het, *in de Aanteekingen over de Batav. Arkad.* 186 *bl.*

Dus is, A. 76, Rhynsburg; A. 1009, Tiel; A. 1010 Uitrecht; en A. 1048, Flardingen, in Friesland geplaatst. *Van Leeuwen*, *Batav.* 43 *bl.*

Soo behoorde toen het eiland van Dordrecht en Maaslan en Tessel, onder de benaaminge van Friesland; alle synd graafschappen. *Mattheus*, *Analector. V Tom.* 491 *pag.* Sie ook *Eindius*, *in Zeel. Chron. Korn. van den Woude Alkm. beschryv.* behalven *Lambert van Asschaffenburg*, o *A.* 1071. laat het niet verveelen syn eigene woorden aan t hooren: *Tandem advertens sic infeliciter sibi cedere, quamcunq viam tentasset, amplicandæ gloriæ suæ, deinceps in perpetuum a oppugnatione exterarum gentium animum avocavit, atque in Fr siam, quæ confinis est Flandriæ, cui Thidericus quondam com & post hunc Florentius, frater ejus imperaverat, irruptione fecit.* Dat is. De Griekse keiser eindlyk merkende dat, aan wel een kant hy het wende, alles ongelukkigh uit viel, tot ve breidinge synes roems, soo heeft hy voortaan voor altyd h

b

ɩevechten van vreemde volkeren uit ſyn ſin geſet, en hy heeft
:en inval gedaan *in Frieſland*, *welk aan Flaandere is grenſſen-*
le, waar over gr. Diderik de IV en Floris de I, ſyn broeder,
ɩnlangs hadden geheerſcht.

Soo word ook, in *Oude papieren*, Oſtende een Frieſſe ſtad
;eheeten, en ſelf worden de Frieſen tegens Antwerpen ge-
ɩlaatſt. *Alting. Notit.* 2 *part.* 62 *pag.*

Van der Frieſſen kleedinge, ſoo der mannen als der vrou-
ven te ſchryven, ſou te langwyligh vallen. Sie *Scotanus*, *Fries.*
Geſchied. op A. 1203. 105 *bl.*

Van de taal ſal ik ook weder ſwygen. Dit is myn werk
ɩiet. Maar echter kan ik niet laaten verby gaan eenige Frieſ-
ſe woorden, welke in de Saxiſſe oorlogs-tyden, ontrent
A. 1500, waaren de toets der vreemdelingen in het uitſpreeken.
Ik ſeg, de gevangen wierd een kleene ſinſpreuk voorge-
teld; die ſe ſonder haperen kon uitten, wierd voor inboor-
ing gehouden; maar die ſtamelde, was een uitlander en die
noeſt te water; al waar hy met ſpringſpietſen wierd onder
ɡehouden, tot dat het leven was verhuyſt. En dit heette *wa-*
eldje pinga. Gabbema, *Verhaal van Leewaard.* 20 *bl. Scota-*
nus, *Frieſſe Geſchied.* 475 *bl.*

Eindlyk kom ik tot de Naamreeden. Frieſen ſpruit uit het
voordeken, *friſch*; vers en nieuw. *Friſſche* landen, dat is,
door het overvloeyen der zee, met verſſe ſlibbe en kley vernieu-
le landen. *Gemelde Gabbema*, *in de Voorrede van het genoemde*
Verhaal. Maar het luſt de Hr. *Alting* te ſeggen (*Notit.* 1 *part.*
73 *pag.*) *frye* of vrye Frieſen; aan welk gevoelen ik niet
ſchroom myn ſegel te hangen.

FRISO; een vorſt uit Aſie, op een ſtroowis herwaars aan-
gedreven, en hier der Frieſen opperhoofd. Word verworpen,
van *Scotanus*, *Frieſſe G.* 2 *bl. Gabbema*, *Leeuward.* 13 *bl.* &c.
En wy mogen wel lyden dat met dusdaanige malle praatjes
ɩronken *Suffridus Petri* en *Bern. Furmerius*: maar het doet
ne ſeer die dwaaling te vinden in *Soetebooms Stavoren*, 1 *bl.* &c.

FRONESTEIN; in het Sticht van Uitrecht, tegen over
Vianen, gelegen. Ik ſie het Huys onder de Geſichten van
Rochman; maar weeter anders niet af te ſeggen.

G.

GASPEREN; een ſtedeken onder Heukelom gelegen,
Oudenhove, *voor de Graven van Scriverius*, 26 *bl.* behoor-
de

de mede, onder de Heeren van Arkel; al waar om ook *Paffenrode*, de gewapende dichter, van deese ſterkte gedenkt in *boven aangehaalde regelen*, *genoomen uit ſyn Willen van Arkel*. *Goudhoeve* voegt het, 399 *bl.* nevens het ſlot Hageſtein; als ſynde beide, door Hr. Otto van Arkel, met hoogen muiren en toornen, en voorts met diepe grachten, verſterkt. Sie dit ſelve, by *Slichtenhorſt*, *Gelders. Geſch.* 200 *bl. in de Levens der Heeren van Arkel*; al hoewel hy, 194 *bl.* Gaſperen en Hageſtein voor eene plaats ſchynt aan te neemen.

GASTMALEN; teweeten van liefde, vriendſchap, en verbinteniſſe; gelykſe, in de allereerſte tyden, niet alleenlyk te Athene, in het Prytaneum; maar ook te Rome waaren; geſegt Chariſtia, en gevierd, op den 19 Februar. Siet *myn Aanteekeningen over den Almanak van Ovidius*, 190 *bl.* aldaar ook aantrekkende *Valer. Maximus*, 2 *B.* 1 *H.* 8 *Voorb.*

Soodanige waaren ook de vier opentlyke maaltyden der Venetiaanen en de *ſchaffen* der Switſers; volgens *Bodinus*, *Method. Hiſtoriar.* 308 *pag.*

Soodanige eindlyk hebben ook onſe Voorouderen aangeſteld, om alle twiſt en vyandſchap, in deſelve neer te leggen. Want ſoo was immers die der Swanebroederen, in s'Hertogenboſch. *Beneden in de Letter S.* en die van de Schieringers en Vetkopers, in Frieſland; in welke twee waarneemingen wierden onderhouden; als de Frieſſe Schootel, uit 14 gerechten beſtaande, en den Frieſſen Drinkhoorn. *S. A. Gabbema*, *Leeuward.* 12, *&c. bl.*

Doch hier is mede toe te brengen het avondmaal van Niklaas Burgerhart (gelyk hy van *Vondel* word geheeten in *de Bataviſſe Gebroeders*) anders Klaudius Civilis; waar af, *boven*, 33, 37 *en* 38 *bl.*

GEBOORTE; waar ontrent ik heb aangemerkt, Enkhuyſen en Haarlem onlangs doorwandelende, dat aan de bovendeur van het huys, alwaar een jonge kraamvrou ligt, word uitgeſtoken een langwerpigh vierkant cieraadtje, van wit linnen, met gelobde kant omſet.

Is het een jongetje, het is aan het ſelve kennelyk en is het een meisjen, het is ook ſeer wel te ſien. Syn 'er tweelingen, gy hebt 2 ſoodanige teekenen, op de deur geſet.

Doch nu de reden van deeſe landwyſe? Mogelyk geen andere, als dat het is een waarſchuwinge om de ſieke kraamvrouw, met hart aan te kloppen of ſtyf te bellen, niet te ontroeren.

De

De saak is noodsaakelyk geweest, maar het versiersel is 'er ›y gekomen. Dit is niets nieuws. Wy sien het daaglyks. Klederen syn ons nodigh, voor de ongemakken des luchts, loch juyst van geen fluweel of satyn, en met kostelyke verven uitsteekende. Hoor dus *Scotanus* klagen, *Friesse Hist.* 105 *bl.* daar hy van der Friesen oude kledinge is spreekende.

GELD; was, ontrent A. 1315, seer schaars en kostelyk. Voor een schepel rogge 30 stuivers te geven, was een groote lierte.

Om den Hoekssen en Kabeljaussen oorlogh uit te voeren, beswaarde graaf Willem, A. 1334, ieder morgen lands met 2 penningen.

't Was van gewichte dat David, biskop van Uitrecht, met een braspenning, ieder morgen lands socht te beswaaren.

Des Graven metselaar, syn eigen kost doende, won een halve braspenning; maar als hy van des Graven spysen at, kreegh hy daaghs alleen 6 duiten. Noch al meer. De portier van het Hof in 's Gravenhage, trok daags alleen 4 duiten. *Ger. van Spaan*, *Duire Tyden*, *Oorlogen*, *&c. Chronyk*, 74 *en* 75 *bl.*

Eindlyk, om geen meer voorbeelden binnen te brengen, sie daar dit het laatste. A. 1465, hadden, te Hoorn, de Burgemeesteren een maaltyd van 3 stuivers, daar mede onthaalende den soon van Filips, hertog van Burgondie. *Deselve van Spaan*, 92 *bl. uit de Aanteekeningen van Jan Ariaans Leeghwater*, diergelyke voorbeelden naa malkanderen optellende, behalven *Velius*, *en van Dam*, *by Pars*, *Katw.* 56 *bl.*

Uit deese schaarsheid spruid het naamwoordeken, *braspenning*; synde, volgens *Kilianus*, het werkwoord *brassen*, syn maaltyd doen; voor die prys; te weeten, derdehalf groot. *Ant. Matheus*, *in Annal. Ultraject. Analector.* 2 *Tom.* het selven; van graaf Willem en biskop David, mede bewysende, uit *oude Schriften*, 57 *pag.*

GELDERLAND; is van ouds onder Koningen, Hertogen, Vorsten en Landvoogden geweest. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1416 *bl.*

Haar hooge deel was sekerlyk het waare Batavie; gelyk we gepoogd hebben *boven* te bewysen, 26 *bl.*

Haare grenspaalen syn, O. Kleve, Overyssel en Westfalen; W. Het sticht Uitrecht en Holland; S. Braband. N. Den Inham van de Suyder-zee; begrypende de Betuwe en de Veluwe; en weder in deselve, de Nimmeegsse, Roermondsse,

Sutveensse en Arnhemse vierdeelen. *Slichtenhorst*, *Gelders. Gesch.* 1 *B.* 3 *bl.*

Van haar rievieren, de Rhyn, de Maas, den Yssel, &c. sal gesprooken worden op de *letteren*, *R. M. I*, *&c.* gelyk van de steden, Arnhem. *Boven* 21 *bl.* Nimmegen. *Beneden in de letter N.* en soo vervolgens; doch niet alle.

GERARD, of Gerrit van Velsen; ontrent welke 2 saaken heden betwist worden, als; de Vrouwverkrachtingh en het Spykervat. Beide meen ik te bewaaren, tot in de *letter V*, *op het woord*, *Velsen.*

GEROLF; ontrent welken heerschip alles soo vry wat mank gaat. Hy was de Vader van graaf Diderik de I. *Boven*, 56 *bl.* en waarom hy niet? om dat hy was een Flaming, een Gentenaar en geen Fries. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1356 *bl.*

Niet te min word het bevestigd van *Mireus*, *God. Piar. Donat.* 24 *cap.* by *Matheus*, *de Nobilitate*, 1 *lib.* 30 *cap.* 121 *pag.* die Diderik ook aldaar wel voor een Frank van geboorte, maar niet voor den eersten graaf begeert aan te neemen.

Wat 'er af is, Gerolf word echter een grave in Friesland geheeten by *Stoke*, *Rymkron.* 12 *bl.* en weder by *Regino*, *ad A.* 885; aangehaald by *Matheus*, *in het selve B.* 115 *bl.*

GEERTRUID; overleden, A. 664; naderhand gese in het getal der Heiligen, haar vierdagh komende op den 17 Meert; was de dochter van Pipyn, hofmeester des konings van Frankryk en de suster van S. Begga. *Andr. Brunnerus*, *Fastor. Marianor.* 141 *pag.* *&c.*

Ondertussen was hier onder de grooten, in gebruik, S. Geertruids dronk, of het Drinken op sinte Geerten minne, anders gesegt de *patera Nivellensis*; te weeten, ter gedachtenis van de H. Maget, Geertuid van Nivelle; alwaar sy by haar leven abdisse was geweest.

Dit geschiede over tafel en in het scheiden; om van alle gevaar bevryd te syn, en in het voorgenomene een goeden uitslagh te hebben. *Matheus*, *Fundat. Ecclesiar.* 137 *pag.* en *Alkemade*, *over deese woorden van Stoke*, *in Floris de V.* 121 *bl.*

Die grave ne sweech niet stille,
Hy seide: Heer Ghisebrecht, hier inne
Sel ik u sinte Gheerden *minne*
Geven, eer wi henen riden.
Men brochte den wyn ten selven tiden.

Die grave hiet schenken den wyn,
En seide, drinkt van der hant myn,
Sinte Gheerden minne, *ende vaert wel.*

GEERTRUIDENBERGH; soo geheeten naar gemelde S. Geertruid. *Boxhorn. Stedeb.* 285 *bl.*

Is nu gelegen, aan het Biesbos (en wel eer op het vaste and) in het Hollands Braband, tegen over Dordrecht. Over welke stad, even als over Heusden, ook een geschil is geweest tussen Braband en Holland.

Ondertussen syn haar krygs-gevallen van A. 1304; in welke sy van Jan, hertoge van Braband, is ingenoomen; en weder niet lang daar na, door Klaas, Heer van Putten en Strijen. *Oudenhove, voor Scriverius,* 55 *bl.*

A. 1420; in den oorlogh van vrouw Jakoba en Jan van Beijeren; als wanneer sy door de Dortenaar belegerd en Heer Dirk van de Merwede, slotvoogt deeser stede, wegens gemelde vrouw, is gedwongen tot den overgaaf. *Balen, Dordr.* 768 *bl.*

A. 1489; is sy, door Jan van Naaldwyk stormenderhand ingenoomen; doch door die van Breda weder vrygekocht. *Oudenhove, voor de Graven,* 56 *bl.*

A. 1573; is sy beklommen en bemagtigd van Heer Poijet François, door den prins van Oranjen afgesonden, sonder den burgers eenigsins te benadeelen. *Meteren,* 4 *B.* 91 *bl.*

A. 1589; is sy van de misnoegde besettelingen (meest Engelsse) overgegeven aan Farnese, prins Maurits het selve niet konnende beletten. *Bentivoglio, Neerl. Hist.* 2 *D.* 5 *B.* 447 *bl.*

A. 1593; is sy door prins Maurits, in het aansien syner vyanden, met een kleene magt veroverd. Siet hier af een gedachtenis op een *Penning, in de Medalisse Historie,* 62 *bl.* doch aldaar geen gewagh maakende van de *Legpenniug,* het selve werkstuk behelsende en by de *Muntminnaars* (onder welke ik my self niet schroom te noemen) bekend.

Deese stad heeft ook gehad een kasteel van aangelegenheid, welke heeft gestaan van A. 1321 tot A. 1420, in welk jaar het in bovengemelde belegering is geraseerd. *Van Leeuwen, Batav.* 1216 *bl. Parival, Vermaak van Holl.* 155 *bl. Goudhoeve,* 92 *bl.* en weder *Oudenhove, Suyd Holl.* 128 *en* 412 *bl.*

Vrouw GEERTRUID; van sommige niet onder de Graven gereekend; als synde onseeker haar vader, onseeker haar

ſterftyd en onſeeker ook de plaats van haar overlyden. Doch, eer ik verder gaa, hoor *Oudaan* eens van deeſe Geertuid van Saxen, weduwe regente, ſpreeken:

Vrouw Geertruid bind het bloed van Hollanders en Saſſen,
En heft, gelyk van nieuws, die landaard in haar aſſen,
Ontvalt het land den ſtut door 't dooden van haar heer,
Die mannelyke Vrouw treed in diens ſporen weer.
Doch vrouwe ſchouderen beſwyken in het dragen
Van ſulk een laſt, ten ſy een ſterker helpe ſchragen.
Kom, Robbert, die van ſchoft ſoo taay ſyt als een Fries,
'K getrooſt my; helpt het niet, te lichter landverlies.

Sy was, ſeggenſe, de dochter van Heyman, hertog van Saxen, de vrouw van graaf Floris de I. de moeder van Didrik de V, welken ſy des wegen aan haar hand is houdende in de afbeeldinge, by den *Gouwenaar*, 33 *bl.*

Weduwe ſynde, berechte ſy het land, als voogdeſſe van haar minderjaarige ſoon, ontrent 2 jaaren, ſeer wyſſelyk. Daar na, herhuwd weeſende, ſtierſſe in Flaandere, daar ſe met haar tweeden man, Robbert de Frieſe, en haare kinderen, door hertog Govert de Bultenaar, was heen gedreven. *Heemskerk*, *over ſyn Arkadie*, 184 *bl. uit de Annales Math. Voſſii. Hiſtoria Comit. Holl. Hadr. Barlandi*; behalven *Scriverius en Goudhoeven.* Siet ook *Alkemade*, *over Stoke*, 31 *bl.*

Van gemelde Govert ſullenwe *beneden* ſpreeken, gelyk van Robbert de Fries, in de *letter R.*

GEERVLIET; een ſeer oud ſtedeken, ontrent het ſlot Heenvliet, in den lande van Vooren en Putten; wiens muiren, door oudheid al lang ſyn vergaan. Niet te min geeft ons *Rochman* wel 3 Geſichten van het ſelve. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1305 *bl. Parival*, *Vermaak van Holl.* 158 *bl.*

Haare tollen waaren al in weeſen, A. 1282. *Oudenhove, voor de Graven van Scriver.* 57 *bl.* maar die ſyn te niete gegaan, na dat het breede water, voorby deeſe ſtad loopende, i verland. *Goudhoeve*, 90 *bl.*

'T GEIN; een watertje in het Sticht van Uitrecht; ontfangende haar naam by Abkoude, en weder deſelve, verlieſende by de Geinbrugge, beneden Weeſop; volgens *Viſſer nette Landkaart van het Sticht. Beneden, in de letter R. op Rieviertjes.*

'T GEIN

'T GEIN; of Alden Gein, een casteel en een leen van Jitrecht; in een toorn bestaande, door Heer Gysbrecht van Ysselstein, by overgaaf gewonnen en vernield. *Heda in Jan V.* op A. 1351. 245 *pag.* doch door den Hr. Adriaan Ploos an Amstel, A. 1633, wederom vernieuwd en vergroot. *Matheus, de Nobilitate*, 3 *lib.* 855 *pag. Buchelius over Heda*, 55 *bl.*

Maar, geen nette plaatsbeschryvinge te maaken baard verwarringen. Siet hier een mooy voorbeeld!

'T GEIN, of Ganum, is een vernietigde stad; op wiens ruinen, na A. 1423, Nazereth is gesticht, een Klooster van e monnikken, *canonici regulares* geheeten. *Matheus, Fundat. Ecclesiarum*, 438 *pag.* welke weder segt, 495 *pag.* Gein was och een stad, A. 1294; doch had al vroeger een kerk; te weeten, volgens *oude Papieren*, A. 1217.

Waar stond nu deese toorn? waar was deese stad Gein gelegen? Men segt het niet, als synde quansuis een bekende aak. Daar vind ik noch iets by *Slichtenhorst, Geld. Gesch.* *B.* 89 *bl.* op A. 1223. seggende, dat dit slot, door graaf Floris, de IV. oorlogende tegens biskop Otto van der Lip, n assen is gelegt.

Wel aan. Ons sal mooglyk *Vissers* nette *Landkaart van het Sticht* alleen weder konnen scheiden. Ik vinde de naam Oud Gein, boven Uitrecht, tussen den Yssel en de Vaart van Vreeswyk, anders gesegt den Vaartssen Rhyn. En dit soo erre hier van Oud Gein; *beneden* sullenwe noch wat seggen, n de *letter S. op Snoyen toren.*

GERMANIE, of Duitsland; een landschap, door de Romeinen overheerd, soo de vleijers seggen en u met de Keiserlyke *Geldmunten* poogen wys te maaken. Immers, wie etge bykans, onder de keiseren, niet valslyk pronkende met e ydelen titel van *Germanicus*? hebtge niet hier Kaligula, Claudius en Nero; en daar weder Vitellius, Domitiaan, Trajaan, &c. by *Oudaan, Rooms. Mogenh. by het* 27 *en* 28 *Taf.* 33 *bl.*

Wat de bepaalinge van dit uitgestrekte landschap aangaat, die geschied wel meerendeels door de Rhyn, en de Donau; aangrenssende in het O. Polen en Hungaryen; in het W. de Gallien; in het S. Italie; en in het N. den Oceaan en de Belt. *Cellarius, Geograph. Nostri Temp.* 11 *cap.* 142 *pag.*

Maar, naderhand is dit landschap geheeten ALEMANNIA; e weeten, self op een *Gedenkpenningje* van keiser Konstantyn

den Grooten, by den bovengenoemden *Oudaan*, *ontrent het* 28 *Taf.* 134 *bl.*

Men vind ook deese benaaminge, by de *Panegyrici*, of Keiserlyke Lofredenaars, als; II. 17 *cap. IV.* 2 & 10 *cap. en weder*, *X.* 6 *cap. Spartian. in Karakalla*, 10 *cap. Victor*, *in Karakall.* 21 *cap. Treb. Pollio*, *in Mario*, 8 *cap. Vopiscus*, *in Proculo*, 12 *cap. Ammianus*, 14 *lib.* 9 *cap.*

Ondertussen komt hier weder de Letterklovery ter baan, brengende de Naamreden aan met te seggen; *gaar*, of allegaar, *mannen*; *alle mannen*; of ook wel, guerre, of *gerremannen:* dat is oorlogs-lieden. Helaas, wat kost haar werk al sweet! Dit is weer uit *Oudaan*, 135 *en* 136 *bl.* doch sie al mede *Junius*, *Batav.* 21 *cap.* 574 *pag.* en ga terwylen, met *Kirchmaijer*, eens overwegen de saaklyke plaats van *Tacitus*, *Germ.* 2 *cap.* ontrent de benaminge van Germanie.

GERMANICUS; de soon van Drusus Germanicus en Antonia de jongere; de aangenoomene soon van den keiser Tiberius. *Justinian. Imp. Institut. tit. de Adoptionibus*; behalven *Suetonius*, *in Tiber.* 15 *H.*

Verwon den dappren Arminius, anders hertogh Herman, der Cherussen legerhoofd, soo men voorgeeft, in Westfalen, aan de Dommer zee. *Tacitus*, 1 *Jaarb.* 63 *H.* by *Vander Houven*, *in de Handvest Chronyk*, 2 *D.* 39 *bl.* &c.

Overheerde ook Armenie en Kappadocie; maar is, in het 34ste jaar synes ouderdoms, binnen Antiochie, niet sonder toedoen van Tiberius, op syn voorspoedige veldtochten nydigh, door vergif omgekomen. Sie *myn Keiserlyke Byschriften*, 14 *bl. en die der Keiserinnen*, 15 *bl.* alwaar ook is aangehaald, *Joh. Glandorpii Descriptio Gentis Juliæ.*

Ondertussen wys ik u naar een uitstekend koperen (en nooi silver) *Muntstukje*; vertonende Germanicus, een arendstander dragende in syn slinkerhand; op wiens andere syde hy weder word gesien, staande in syn zegenwagen. Het byschrift is SIGNIS RECEPT. DEVICT. GERM. *De standaaren synd herkregen*, *en de Duitsers verwonnen.* Gy vind het by *Rykius in Tacitum*, 41 *pag.* Van Drusus sal beneden noch verder gesprooken worden. 30, 46 *en* 67 *bl.*

GIESSEN, of Giessenburg, anders Caspingium, oo door *Rochman* geteekend; een seer oud slot, en mogelyk ee werk der Romeinen, de Brederoden toebehorende, benede Gorkom, aan de Gysen in Suid-Holland. *Boxhorn. Stedel* 94 *bl. Goudhoeve*, 78 *bl. Oudenhove*, *S. Holl.* 293 *bl. Meurs*

XVI

XVII Provinc. 455 *bl.* en eindlyk *Scotanus*, *Frieſſe Geſch.* 63 *bl.*

Is wel meeſt bekend geworden, A. 1401; in het oorlogen an Heer Jan van Arkel, tegens de Graven van Holland; alvaarom meergenoemde *Paffenrode*, *op Treurſpels* 2 *bl. in Arkels lachte*, op deeſe wyſe van dit ſlot gewaagd:

De luiſter van ons Huys raakt nu te recht aan 't duyken.
Gy ſult eerlang, myn ſoon, uw friſſe oogen luyken;
Doch eer gy ſtruykeld, ſoo herhaal in uw gemoed
Wat bitterheid ons is van Beyeren ontmoet.
Ten was hem niet genoegh my uit myn ampt te ſtooten,
Hy moeſt my, met geweld, ook van myn goed ontblooten.
Geprikkeld van de wraak, greep ik de wapens aan
En heb hem, in 't begin, al vry wat quaads gedaan.
Daar van kan, Werkendam en GISENBURG *getuygen,*
Met Nieupoort; die de nek voor Arkel moeſten buygen;
Maar laas, wat wat het al!

GILDENBORG, in het Sticht van Uitrecht; op de oſten der gilden getimmerd, door biskop Arend van Hoorn, e Vreeſwyk aan de Vaart, A. 1373. *Goudhoeve*, 401 *bl.*

A. 1374, is dit Huys gewonnen eerſt door hertogh Albrecht, n daar op weder, ſtormenderhand, door gemelden Arend an Hoorn. *Beka*, *in deeſe Arend van Hoorn*, 121 *pag. en Hela in deſelve*, 258 *pag. Slichtenhorſt*, *Geld. Geſch.* 8 *B.* 156 *bl. Scotanus*, *Frieſſe Geſch.* 197 *bl.*

GODENDIENST; te weeten in deeſe landſtreeken. s geweeſt de Hoofdſtoffe, aan *Elias Scedius. van een geheele Verhandeling*; en daarom ſullen wy een korter wegh inſlaan; lleenlyk de meeſte goden optellende, die men, ſoo in Vrankyk en Engeland als in Hoogh en Neder Duytſland, was gevoon aan te bidden en met ſlachtofferen te vereeren.

Alruna, Aurina of Aurinia; van welke Duitſſe godheid al s geſprooken, in de *letter A.* 23 *bl.*

Bacchus; quanſuis te Haarlem geëerd, in de Bakeneſſ. Mele boven, in de *letter B.* 24 *bl.* Sie *Screvelius*, 4 *H. en Oulenhove*, 5 *bl.* tegens *Kornelius Aurelius*, *Batav.* 2 *lib.* 113 *pag. dente Scriverio. Lydius*, *Belgii Glorioſi*, 1 *pag. &c. by Pars*, *Katw.* 267 *bl.*

Baduhenna, mogelyk een *lar vialis* of wegengodheid; van welken *boven* ook, 37 *bl.*

Maar het is kluchtigh te sien, hoe onbesuyst de verklaarders der oude Historischryvers rompslomp een plaats geven aan de eene of de andere stad, burgh, &c. Boven toonden wy 't in het *Sacrum Nemus*, dat nergens waar, 37 *bl.* Hier hebje 't weder met dit geheiligd bosje van Baduhena. *Scotanus*, *Friesse Geschied.* 52 *bl.* noemt het *Bennebroek*, buiten Haarlem; en de *Hr. Jan Huininga* (*in het Stedeboek van Blaauw*) set het met de naam van *Bêem*, in Groningerland. Dit scheelt immers niet veel by die de kennis der *Landkaarten* hebben.

Busterich; op het slot Sondershusen, in Duitsland, wel ee op het slot Rottenburg. Dit, uit een onbekend metaal, en van binnen hol synde, deeden se met een groot gedruys hee water uitspuyten. *Henr. Hennin. in Jac. Tollii Epist. itineran* 35 *pag.* ook *Ernstius*, *Sagittarius en Tenzelius*, *aantrekkende*

Diana; ten minsten, men heeft te Voorburg een marmer steen gevonden, onder het ploegen, geteekend: DIANA JUNIANUS, &c. Doch dit raakt niet soo seer onse voorva deren, als wel de Romeinen, hier toen liggende in hunne le gerplaatsen. Sie *Scriverius*, *Oud. Batavie*, 17 *bl.*

Deese was nu mede, gelyk ieder is bekend, de Maan; maa siet haar, met een narrekap, als een sottin, afgebeeld by *Ver steege*, *Neerl. Oudh.* 136 *bl.* *Van Leeuwen*, *Leid.* 250 *bl.* e *Pars*, *Katw.* 268 *bl.* My dunkt deese afbeeldinge, gelyk oo de 6 andere, van geen waarde noch achting te syn. Ik seg een ander mag 'er mêe pronken, by my syn het slechts ve dichte beuselingen.

Flint; op een flint of vuirkey staande, der Wenden afgo *Van Royen*, *over Verstege*, 156 *bl.*

Fortuin, of *D'avontuir*; de godin der Hercynisse Katten die, naar de naam van deese godheid, hunne stad, aan de Yssel, *Deventer* hebben geheeten. Ik lachme slap om dee poets! Echter sie *Revii Daventria illustrata*, 4 *pag.* alwaar oo *Junius*, *Braun* en *Hogerberg* nevens een oud Rymchronykje van *Davontur*, syn aangehaald.

Friga, of Freiga; te sien onder de 7 bovengenoemde afbee dingen; was de Venus der Oude Saxen; naar wiens naam *dies Veneris* de *Vrydagh* word geheeten. *Van Royen*, 149

Herkules; volgens *Tacitus*, *German.* 9 *H.* het geen do *grootvader Vondel* word bevestigd, in de *Batavisse Gebroeder* 21 *bl.* alwaar hy de Batavisse Vrouwen in deeser voegen do opsingen:

O H

O Herkules, in offerwouden
Soo lang gediend, om uwe deugd,
Waar in ſich Duitſland vond gehouden,
Beſchut den ouderdom en jeugd
Der Batavieren, onſe mannen
En lieve ſoonen, in bedwang
Van menſſevlegels en tierannen!

En daar op, een weinigh verder; hoewel in een reede vol beuſelpraat:

Held Herkles word, by de oude Katten,
In 't groote Harteboſch gevierd.
Toen Katmeers ſoon quam herwaars ſtappen,
Als balling 's lands, en 't volk beſtierd
In 't eiland, eerde by godvruchtigh
Het hof, van Herkules geboud
Ontrent de Waalkant, hoogh en luchtigh,
Waar van die ſtreek haar naam behoud.
Die god was waard in top te ſetten
Van eere, met een woud-altaar,
Geſangen, offerboſch-banketten
En popelkrans, ſchalmeije en ſnaar.

Hy word op de uitgegravene Marmerſteenen bygenaamd, Saxſanus. De Heer *Kuiperus*, *Monumentor. Antiq.* 228 *pag.* en Macuſanus. *Van Leeuwen*, *Batav.* 128 *bl.* behalven *Choulius*, *Bekanus*, *Gruterus*, *Eindius*, *Kuiperus en Boxhornius.*

Wat de laatſte ſteen aangaat, die is A. 1514, opgedolven en ſtaat noch heden, aan een pilaar, binnen de kerk, te Weſt-Capell. *Smallegange*, *Zeeuwſſe Chron.* 78 *en* 623 *bl.*

Van de pilaaren van Herkules in onſe landſtreek, meenen wy beneden te ſpreeken, in de *letter S.* op *Steenhoopen.*

Heſus; der oude Gallen. *Lukanus*, *Burgel Oorl.* 1 *B. by van Someren*, *Batav.* 9 *H.* 135 *bl.* naar welke niet alleen het dorp *Hees*, maar ook, te Nimmegen, de *Heſelſtraat* en *Heſelpoort*, haare benaaminge quanſuis ontfingen. *Slichtenhorſt*, *Gelderſſ. Geſch.* 36 *bl.*

Iſis; *Tacitus*, *Germ.* 9 *H. Munſterus*, *Coſmograph.* 3 *lib.* by *Scedius*, *de Germanor. Diis*, 155 *pag.* by de Swaben, aangebeden, toen noch aan de Donau en den Euxinus neêrgeſeten. *Kirchmaijer in Tacit.* 156 *pag.*

Krodo; der Romeinen Saturnus, Seater ook geheeten, van de Saxen, op het ſlot Hartsburg, in het Hercyniſch woud, geëerd; in de gedaante van een bejaarde gryſaard, op een viſch ſtaande, &c. gelyk hy word afgebeeld by boven genoemde *Hennin. ad Tollii Epiſt. itinerar. 30 pag. ex Alb. Kranzii Saxon. 2 lib. 12 cap. de boven gemelde Van Leeuwen, en Pars.* Siet weder *Scedius*, 494 *pag.* vermeldende, hoe dit beeld van Karel de Groote is afgeworpen en vernield. Siet ook *Godfrieds Chron.* 574 *bl.* op A. 778; den ſelven de paddeduivel noemende, als quanſuis hebbende het hoofd van een padde.

Van deeſe kreeg de *Saterdagh* haar naam, volgens *Verſtege by van Royen*, 155 *bl.*

Mars; *Tacitus*, *Germ.* 9 *H* op Schoonen en in Gotland gevierd. *Prokopius*, *Goth.* 2 *lib.* 12 *cap.* Siet ook weder *Tacitus*, 13 *Jaarb.* 57 *H. Van Someren*, *Batav.* 127 *bl.*

Merkurius; *Tacitus*, 13 *Jaarb.* 57 *H.* ſpreekende van de Katten en Hermunduren. *Ceſar*, *Gall. Oorl.* 6 *B.* 17 *H.* ſpreekende van de Gallen, by *Kirchmaijer*, *over Tacitus*, *Germ.* 9 *H. Scedius*, 65 *pag. en weder elders.*

Hem en geenſins Arminius word de *Irmenſul* of Ermenſeul toegeſchreven; doch van dit geheiligd beeld meenen wy te handelen, in de *letter I*, *op Irmenſul.*

Nehallenia, voor A. 1647. niet bekend; ſynde haar afbeeldinge, in hardſteen uitgehouwen, in grooten getallen, by Domburgh, op het Zeeuſſe Walcheren opgedolven. *van Someren*, *Batav.* 141 *bl.* Maar, hier af in de *letter N.*

Oſtera; een Saxiſſe afgod. Sie *beneden*, *in de letter O.*

Priaap; door de dertele *Priapeia*, by de Latiniſten, niet onbekend. *Van Someren*, *Batav.* 136 *bl. Pars*, 264 *bl. uit Jac. Lydii Belgium Glorioſum*; welke getuygd het vuile beeld van Priaap voor het Spinhuys van Antwerpen te ſtaan. Is dit niet een wichtigh bewys, dat Priaap wel eer in deeſe landen was onder de Heiligen?

Seater; is de bovengemelde Krodo.

De Son; is de eerſte der 7 afbeeldingen, by de meergenoemde *Van Leeuwen*, *Pars* en *van Royen*; welke ik heb verklaard my geheelyk te mishagen; niet tegenſtaande men de ſtoutheid heeft van de ſelve in koper af te gieten, en aan de wereld voor antike ſtandbeeltjes uit te venten. Doch al lang heeft het bedrogh ſyn meeſter ondekt.

Taramis; anders Jupiter, van de Celten aangebeden. *Lukanus*, *Burgl. Oorl.* 1 *B. by Scedius*, 117 *pag.*

Tan-

Tanfana; quanſuis *Aanvang aller ſaaken. Tacitus I. Jaarb.* 1 *H. Junius, Batav.* 385 *pag. Pikardt, Drenth.* 65 *bl. Handeſt. Chron.* 2 *D.* 37 *bl.*

Teutates; of Theut, is deſelve met Jupiter. *Lukanus, Burerkr.* 1 *B. Blaauw, in Britanniæ tomo.* met menſſen-offer en erwoede bloedſtortingen gepaaid. *Laktantius,* 1 *lib.* 21 *cap. by Scedius,* 107 *pag.* hem aldaar neemende voor Merkurius. Siet ook *Livius,* 26 *lib.* 44 *cap. ſpreekende van belegerde Karthago Nova.*

Tuisko; de vader der Duitſſen, gevende de naam aan de Tyveſdagh, anders *Dinſdagh*; is onder de 7 afbeeldingen der goden van de week. *Verſtege, by van Royen,* 137 *bl.* &c.

Thor of Thur; der Neder-Saxen. Ook eene der 7 boven genoemde, in een troon ſittende; gevende ſyn naam aan de Thunredagh anders Donderdagh, als of hy ſpeelen kon voor blikſemdrigh Jupiin. *Van Someren, Batav.* 137 *bl.* aanhaalende *de Hiſtoria Eccleſiaſtica Adami, Hiſtorici Eccles.*

Van deeſe *Thor* ſou de ſtad Dordrecht ſyn naam konnen hebben. En waarom niet? de Pythagoriſten beweeſen alleen hunne ſtellingen, met *Hy ſegt het*! Maar wy leven nu in een vryer eeuw, en laaten ons ſoo niet by de neus omleiden. Siet ondertuſſen *Oudenhove, S. Holl.* 44 *bl.*

Wodan; ook al onder de 7 beelden. Deeſe is Mars, gevende de naam aan de Woden of *Woenſdagh*, Hoewel, by ſommige weder Merkurius. *Van Royen,* 141 *bl. Kirchmaijer, over Tacit.* 148 *pag. Scedius de Germanor. Diis,* 110 *pag.* daar en boven noch, 485 *pag.* meldende van eene Jodutte; 486 *pag.* van Baſanwouw. 487 *pag.* van Syeba; 494 *pag.* van Ham of Hammon; 500 *pag.* van Triglas; 501 *pag.* van Prono: maar ik ben moede en hoop ook, dat myn goede Leeſer, met het opgediſchte in dit goden banket, ſich ſelve ſal vernoegen; de Barden en Druïden uitſtellende, tot den *letter P. op Prieſteren.*

Maar ſacht! hier is noch meer te ſeggen. Gy verwachte iets van het menſſen-offer. Maar, dat ſult gy hebben, op het woord *Prieſteren.* En dan, al verder? ik vat het; gy wilt van haare tempelen ſpreeken; boſſen en wouden; van welke al is geſchreven, 37 *bl.* alwaar gy mede ſult vinden, dat eenige Heidenen (waar onder onſe landſaaten) en byſonderlyk de alleroudſte Romeinen (*Plutarch. in Numa, Auguſtinus, de C. D.* 4 *lib.* 31 *cap. Dionyſius Halycarn.* &c.) geene godebeelden hebben gebruikt.

GOE-

GOEREE; een ſtad op een eiland, wel eer, door den koophandel en ſcheepvaard, alle gebuiren trotſeerende; doch, door het ſtoppen van haar haven, van dat toppunt afgeſtooten. Wierd wel eer onder Zeeland gereekend. *Boxhorn. Stedeb.* 347 *bl.*

Voorts gedenkt een ſeeker oud Rym, by *Pars (Katw.* 125 *bl, uit H. van Dam* genoomen) van een rywegh tuſſen Goeree en den Briel. Maar wat heeft de zee daar ſedert een diep gat gemaakt! Sie *Viſſers Holland.*

Ook ſegt men dat oud Flardingen, of Vlaardingen hier ontrent, al voor ruim 460 jaaren, met alle haar huyſen, door het zeewater, tot de grond toe is vernield. Men heet deeſe plaats, by de ooſtduynen, ontrent de ſtad, de *Oude Wereld.* Immers, met het afwyken van de zee, ondekken de inwooners aldaar niet alleenlyk lange ſtraaten en grondſlagen van groote huyſen, maar vinden ook ſomwylen Rooms geld en andere ſeldſaamheden. *Van Dam, Beſchryv. vau Weſt-Voorn en Goeree. Tuisk, Chronyk,* 2 *D.* 1762 *bl. Goudhoeve*, 93 *bl. by Pars, Katw.* 124 *bl. en Naamrol.* 144 *bl.*

Want dat men heden Flaardingen heet, geloofd men dat geenſins is op haar oude plaats geſet. *Baudartius, by de aangetogene van Dam*, 10 *B.* 10 *bl.*

't GOOY; of Gooiland (waar in Naarden, &c.) een deel van het Uiterſſe Sticht, voerd haare benaaminge van Goedela of Goedelindis, abdiſſe van het Vrouwe klooſter te Eltene, in Gelderland, ontrent Kleef en Emmerik. *Haar eigene gunſtbrief, by Matheus, Analector.* 6 *Tom.* 50 *pag. Junius, Batav.* 482 *pag. Goudhoeve*, 95 *bl. en de Saanl. Arkad.* 25 *bl.*

GORNICHEM; anders by verkortinge, Gorkom, aan de Merwe, voerd haare naamreden van de gorrekens of arme viſſers. *Jan Gerbr. van Leiden, by Boxhorn. Stedeb.* 271 *bl. en Meurs, XVII Prov.* 669 *bl.*

Quam onder de graaflykheid van Holland, A. 1405. graaf Willem en Jan van Arkel malkanderen beſtrydende. *Scotanus, Frieſſe Geſchied.* 263 *bl.*

Is naderhand gewonnen door Heer Jan van Egmond, voor jonkheer Willem van Arkel. *Van deſe boven*, 80 *bl.* doch met geweld herwonnen, door Vrouw Jakoba. *Jan van Leiden, Brederod.* 43 *H.* 339 *bl. by Matheus, Analector.* 2 *Tom. en gemelde Scotanus*, 264 *bl.*

Eindelyk, gelyk het Graveſtraatje, te Dordrecht een hiſtoriale doorgang is. *Boven*, 64 *bl.* ſoo is, in deeſe ſtad aanmerkelyk

kelyk de Krytstraat, waar in, A. 1417, Willem van Arkel sneuvelde. *Boven*, 21 *bl. uit Kemp*, *Gork*. 146 *bl.* Siet ook *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 187 *en* 204 *bl. de Gouwenaar*, 120 *bl. Goudhoeve*, 289 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 1224 *bl.*

Van het slot Arkel, in deese stad, synde een swaar werk, en op eenige plaatsen hebbende muiren van 36 voeten dikte; is ook *boven* gesprooken, 19 *bl.* alwaar de gemelde *Schryvers* voor een groot deel syn aangehaald.

Laat ons dan met *Huygens* sluyten, Gorkom deese veerssen op de tong leggende:

Die my benydelyk 's hooghs Arkel huys besit
Ter aarden effende was verre van syn wit.
Wat geld' ik sedert min, wat kon ik minder gelden,
Soo lang myn muiren staan, en 't klaver in myn velden
Voor klaver niet en wykt? soo lang myn volle Merw,
Myn wel gewrongen melk, myn altyd bolle terw
Te winste van my haald, soo lang myn aarde punten
Het oogh verbysteren dat op my derve munten?
Seg dan, seg selve, Nyd, seg met den bitsten bek,
Maar seg waarschynelyk; wat 's Gorichoms gebrek?

GOTTHEN; deese, gelyk de Wandaal, de Sueef, de Heruler, de Gepider, de Marcoman, en de Quade syn afgebeeld, en met groote keurigheid beschreven, by *Jak. van Roijen*, *over de* meergenoemde *Neerlandsche Oudheden van Richard Verstegen.* Dit dan alles hier weder op te haalen sou, meen ik, niet seer voeglyk syn. Maar het lustme liever, uit sekere insicht, eens dit werkje den *Leeser* aan te prysen, wegens de hier in bestaande hoedanigheden.

1. Dat de allereerste opslagh der *Aanmerkingen* over gemelde *Verstegen*, syn van *Maternus Harwich*, naderhand de schryver van den *Orator Latino-Belgicus*, *A.* 1701, *uit gegeven.*

2. Dat die *Aanmerkingen* syn aangevuld en vermeerderd, door *Jak. van Roijen*, alleen; hebbende *Reinier van Loven*, slechts op de vlerken van Kok en Meijer swevende, niemendal daar toe gedaan, als een onnosele woordefittery van *het*, *de*, *den*, vrouwlyk en manlyk geslacht, &c. waar over heden selve de grootste baasen noch malkanderen, als verwoed, by de baard vatten.

3. Dat

3. Dat de Beelden der genoemde Volkeren ſyn niet ſoo ſeer uit de geheimſchat van *Mark. Zuer. Boxhornius*, als wel uit de *Verhandelinge*, *de Migrationibus Gentium Wolfg. Lazii*; met noch veel meer diergelyke Afbeeldingen verrykt.

GOVAART van Lottringen; A. 1071, van biskop Willem van Gelre, naa 't verdryven van Robbert de Fries, en ſyn gemaalinne, vrouw Geertruid, het graafſchap van Holland te leen ontfangende, verſloeg of verjoegh alle die hem dwers boomden. *Goudhoeve*, 263 *bl.*

Deeſe ſtichte de ſtad Delff, terwyl biskop Willem deede bouwen het ſterke ſlot van Yſſelmonde. *Boven*, 53 *bl.*

Beoorloogde de Weſt-Frieſen, die binnen Alkmaar hem quamen beleggen. Doch hy verſloegh deſelve met de hulptroepen van den biskop, in een bloedigh gevecht. *Balen*, *Dordr.* 706 *bl.*

Maar, A. 1075; naa 4 jaaren regeerens, te Antwerpen op de heimlykheid ſittende, is hy met een gavel van *onderen* in het lyf geſtooken, door eenen moorder; of de kok, of de dienaar van bovengenoemde Robbert. *Scriverius*, *in ſyn Aanteekingen*, *by Goudhoeve.*

Hier op, ſoo gequetſt ſynde, liet hy naar Maaſtricht ſich vervoeren, alwaar deeſe opgeworpene graaf, gemeenlyk Govert met de Bult geheeten, in Maart is overleden. *Melis Stoke*, 35 *bl.* doch hoor *Oudaan* liever dus van hem ſpreeken:

Wanſchape Bultenaar! geſtrenge Lotteringer!
Waant gy d'onnooſle Wees ſyn erf, als met een ſlinger,
T' ontrukken, en u ſelf in Didriks eigendom
Te veſten met geweld? ô Govert! ſie vry om;
Al delft gy graft en wal, u dreigt de wraak van achter,
En dieſe minſt verwacht, die wektſe des t' onſachter.
'T is, wacht u voor die geen, die God geteekend heeft;
Maar wacht u, voor dien Wraak 't geweer in handen geeft.

Van Vrouw Geertruyd ſpreeken we *boven*, 59 *en* 99 *bl.*

GOUW; een vaart, ontrent Alfen, uit den Rhyn, by Gouda, in den Yſſel ſchietende. Is wel ſeer oud, en wordt echter by geene Schryver gemeld, wanneer deeſe is doorgegraven. *Van Leeuwen*, *Batav.* 113 *bl.* Siet de Gouw ook in de *letter R. op Riviertjes.*

GOUDA; ſpreekende, by *Huygens*, wegens haar ſelve, op deeſe wyſe:

M

Myn Gouwe voert meer gouds, myn Yssel meer gewins
Dan Tagus gulde vloed ter borse van syn prins.
'K heb meer van hun te baat. Toen myn gebuirstad branden
En baden in haar bloed haar moordenaaren handen,
Ontswom ik hun geweld en duykten in myn Gouw,
En kroop myn Yssel diept' ten hals toe in de mouw.
Spyt Spanje dan, ik sta; ook sonder de oude muiren
Van 't Kasteleins gebied. Wie syt gy myner buiren,
Die door de neus noch spreekt en my 't gebrek verwyt?
Ik segje t', mynen roem, 'k ben bril en brillen quyt.

s de laatste van de 6 voornaame steden van Holland; aan de Gouwe en Yssel gelegen; voor A. 1200 noch onbekend. *Boxhorn. Stedeb.* 255 *bl. Guicciardin. Belgic. in Additamentis*, 14 *pag.*

Plagh een slot te hebben van Heer Jan, Janssoon, synde grave van Blois. *Junius, Batav.* 460 *bl. en Van Leeuwen, Batav.* 1297 *bl.*

A. 1300, of daar ontrent, regeerende Jan de I, graaf van Holland, hebben de Vlamingen Gouda bemagtigd.

Sy hiel het met vrouw Jakoba, in de tweespalten tussen an, hert. van Braband en Filip van Burgundie, welke grain ook een geruymen tyd hier heeft gewoond. *Parival, Vermaak van Holl.* 153 *bl.*

A. 1398, de laatste der graven van Blois overleden synde, s Gouda geraakt onder de graven van Holland. *Reinier Snoijus, y gemelde Boxhorn. Meurs, XVII Provinc.* 653 *bl.*

A. 1488, sochten die van Uitrecht, met verraad, deese tad te vermeesteren; doch den aanslagh wierd tydelyk ontlekt.

Eindlyk is sy noch vermaard door de trefflyk geschilderde lasvensteren van haar groote Kerk; wiens inhoud in seeker *Boekje*, meest hier op alle sluysen leggende, u word medegeleeld.

GRAVEN; ontrent welke ik 3 saaken meen te verhandelen. 1. De naamreden. 2. De geslachten, malkandere olgende in het landbestier. 3. Het onderscheid hunner Afeeldingen.

1. Aangaande de Naamreden, behaagt my *Eyndius*, stellende (*Chron. Zeland.* 2 *lib.* 2 *cap.*) dat de *Graphii*, of de *Graphiarii*, waaren der Vorsten klerken, *griffiers*, schryvers, of

of soo gyse wilt noemen, *notarissen.* Deese waaren *comites*, de grooten versellende, in alle gelegenheid. Sie! dit is eindelyk een ampt en een hooge waardigheid geworden.

Maar, *van Leeuwen, Batav.* 680 *bl.* sal u weder een andere naamreden opdringen; weder een andere, *Matheus, de Nobilitate*, 1 *lib.* 5 & 9 *cap.* alwaar hy ook de naam is afleidende van *graauw* of grys; van *graven* en delven, &c.

Ja, graaf is ook wel richter te seggen, in de benaamingen van pluym-*graaf*, water-*graaf*, dyk-*graaf*, &c. *Deselve Matheus*, 9 *cap.* 37 *pag. en Alkemade, Kamprecht*, 3 *H.* 7 *bl.* aanhaalende *Boxhorn.* over *Veldenaar*; *Heemskerk* over syn *Arkadia*, *Vredius*, &c.

Leer dan hier uit, dat de graven, *comites*, waaren der prinssen boesemvrienden, doch onder de *duces*: deese de wingewesten, maar die daar in de steden, hoofd voor hoofd regeerende. Noch al deselve *Matheus*, 30 & 31 *pag.* ook verscheidene oude *Histori-schryvers* aantrekkende.

Tree tot de geslachten over. Hier in sal ik u door de bescherm-engel van Didrik de IV. laaten onderrechten, by *Samuel van Hoogstraten* (*Treursp.* 54 *bl.*) de stervende graaf in deeser voegen aanspreekende:

Het Graafschap valt, naar recht, op Floris, *uwen broeder*
Die een veel grooter zege op Brandenburg en Luyk,
Op Leuve en Keulen, op de Geldervoogd en Kuyk,
Bevechten sal, ontrent de kring van deese muiren.
Daar sal gantsch Overland de wraak uws doods besuiren,
De krygslien smooren en verdrenken in 't moeras,
In poelen, die met riet en stroo en soden gras
Arglistigh syn bedekt, dus sal hy segepralen,
Tot d'Overlandsse wraak de adem kan herhaalen
En Kuyk hem eindelyk verrasse; maar syn val
Sal Dordrecht wreeken, op een eindeloos getal.
De Vyfde Dirik *sal de Friesen overheeren,*
Ook Floris; *maar syn soon sal uwen naam vereeren.*
De Derde Floris *stout het Heiligh land besoekt.*
Hem volgen Dirik *en graaf* Willem, *die, verkloekt*
Met syne Kennemers, braveert op Damiaten.
De Vierde Floris *in 't tornooijen 't lyf sal laaten.*
Uit deesen sal een vorst verschynen, wien de kroon
En Roomsse scepter past; maar Floris, Willems *soon*
Sal deerlyk syn vermoord. Naar hem sal uw Geslachte,
Dan eindigen in Jan, *maar nooit uit 's volks gedachte.*

D

Dan ſal de tweede ſtam, de HENEGOUWERS, *'t land*
Regeeren vyftigh jaar, en dat, door huwlyksband,
Aan 't vorſtlyk BEYERE *met keiſers kroonen hechten;*
Vier prinſſen ſullen uit die ſtam dit land berechten.
Na hun BOURGONJEN, *daar vyf vorſten uit ontſtaan;*
Na wien der vorſten naam en titel ſal vergaan
En 't land in vryen ſtaat tot aan de wolken waſſen,
En ſlaan de wieken uit, tot beî des werelds aſſen.

Maar ſou ik op deeſe veerſſen, myn Leeſer, uit dit ſelve werkje, wel een verklaringkje mogen toepaſſen?

Ik ſal 't hier eens gaan wagen,
Om u in alle ſoort van ſchryven te behagen.

Grooter ſege) Siet ſyn leven, *boven*, 86 *bl.*
Argliſtigh) Beuſelpraat. 32 *bl.* Ik vinde dit mede by *Slichtenhorſt*, *Geld. Geſch.* 5 *B.* 57 *bl.*
Frieſen) Waar af *boven*, 59 *bl.*
Heiligh land) Mede al, 87 *bl.*
Damiaten) Sie te rugh, 32 *en* 50 *bl.*
In 't tornoyen) Dit is verhaald, in het leven, 88 *bl.*
Vermoord) Van Gerrit van Velſen. Een bekende ſaak. *Boven*, 91 *bl.*
Tweede ſtam) Beginnende met Jan de II, geſeght Jan van Avennes, graaf van Henegou. *Scriverius*, *Grav.* 303 *bl.*
't Vorſtlyk) Verſtaa vrouw Margriet, gehuwd aan keiſer Lodewyk van Beyeren. *Scriverius*, *Grav.* 317 *bl.* Sie van keiſer Lodewyk alleen *Chanler*, my juyſt in myn handen vallende, *Nieuwe Keiſers Chron.* 284 *bl.*
Vyf vorſten) Naa Vrouw Jacoba volgende Filip, Karel de Stoute, Maximiliaan, Filip de IIde en Keiſer Karel, geſegt de Vde, Filip de IIIde; de 31ſte, andere ſeggen de 36ſte en laatſte der Graven. *Scriverius*, *Grav.* 402 *bl.* behalven *Hoofd*, *Grotius*, *Meteren*, &c. de beginſelen van 's Lands Vryheid beſchryvende.
Dit ontrent het tweede, kom nu tot het derde lidt van deeſe redenvoeringe; de graaflyke Afbeeldingen.
Ik ſeg, de Graven van Holland ſyn of in geheele ſtandbeelden, of alleenlyk met hunne tronien, als borſtbeelden, in print uitgegeven.
De volle ſtandbeelden ſietmen by de nieuws uitgegevene

Melis Stoke, in de *oude Hollandsſe Chronyk*, *de Goudsſe* en ein delyk in *die van Goudhoeve*.

De borſtbeelden ſult gy vinden by *Scriverius*, van drieder hande grootte, *Wachtendorp*, &c.

Maar nu, de gelykenis aangaande, wat is daar af, terwy ſy ſoo geweldigh verſchillen? Het is ſeeker, dat die by *Stok* de beſten ſyn. Reden?

Om dat deſe Printen ſyn getrokken uit de ſchilderyen de Hollandsſe Graven, te Haarlem, op de ſaale van het ſtads huys, aan de muir hangende; van my meer als eens met ver maak geſien.

Voorts ſyn die ſchilderyen op het oude Hof, of het ſtads huys, gebracht uit het afgebroken en geruïneerd klooſter de Karmeliter monnikken; geboud A. 1249. *Screvelius*, *Haarlem* 17 *bl.*

Doch, behalven de getrouwe gelykenis, (die gy niet ſu vinden noch in de groote Tronien van *Scriverius*, noch in di van Leiden, op de voorſte Doelen, in de glaſen geſchilderd roem ik de Haarlemmer Afbeeldingen, om dat veel byſonde re omſtandigheden, nevens de *poſtuiren* ſyn geplaatſt; welk ik *boven* al heb aangemerkt, op het 58 *bl.*

En hier mede genoeg van de Graven; maar, laat ik 'er d eenige noch achter ſetten. Syn de allereerſte graven gekoo ſen? en door wien? immers word dit by de Hollandsſe Schry veren niet gemeld, meerendeels gelovende, dat het Graa ſchap, door een Franſſen koning, aan Didrik den I ſten, a een gifte, is opgedragen. Sie *boven* 55 *bl.*

Maar, is dit tegens de gronden van Hollands oude Vry heid niet ſtrydigh? Wat is'er dan te ſeggen? Wy hebben antwoord *Van Leeuwen* (*Batav.* 1377 *bl.*) de Graven, met e gene wille, ſelf ingehaald, en, onder ſeekere bepaalde mag onbedwongen aangenomen.

GRAVESANDE; in Delffland, tuſſen Monſter e Naaldwyk gelegen; wel eer een bemuirde ſtad, en nu, helaa alleenlyk een open vlek. *Goudhoeve*, 43 *bl.* van haar oud grondſlagen ſpreekende, A. 1546, opgedolven.

Sy had een bequamen haven, in de Maas loopende; ma die is door ſlyk en modder toegeſtopt. Heeft ook een ſchoone to ren, heden noch een baak voor de Zeevaart. *Oudenhove*, *vo* *Scriverius*, 61 *bl.*

Ondertuſſen was hier wel eer het Hof; aangeſien het ne gens vaſt waar, maar bleef ergens alleen, ſoo lang het de Gra

b

eviel. En van deese dagvaard-plaats bewaaren het geheugen och de wegh, geheeten de *Hof*laan en den akker, het *Hof*-and genoemd. *Junius, Batav.* 501 *pag. en Matheus, Ana*-*ctor. VI. Tom.* 100 *&* 107 *pag.*

Hier wierd ook seeker Lieve Vrouwe beeld aangebeden en eëerd; van welke de goede boeren, in hunne eenvoudigheid, iet schroomden te seggen:

Onse Lieve Vrouwe te 's Gravesande is ons te wille;
Sy heeft twee houten ermen, twee peerebomen bille.

Matheus, Fundat. Ecclesiar. 297 *pag.*

GRONINGEN; myn geheiligd vaderland en hoog-vaarde voedsterstad; wien ik myn omswervende schryflust vaarlyk wel geheel ben verschuldigt op te offeren.

Van haar schryven, *Guicciardin. XVII Provinc.* 3 *Part.* 63 *pag. Emmius, de Agro Frisiæ, Bern. Altingh, de Pilaaren van Groningen, A.* 1648, *gedrukt. Pikardt, Drente,* 20 *Dist.* 0 *bl. J. Huyninga, geplaatst in het schoone Stedeboek van W. Blaauw. Abrah. Trommius, in syn Reductie der stad Groningen, A.* 1694, *uitgegeven. Godard. Borgesius, & August. Houkius, u Orationibus, eodem hoc anno editis,* &c. Welke geleerde *Lusthoven* wy alleenlyk deese eenvoudige *Bloemleesingen* sul-en ontleenen.

1. Sy is gelegen in dat gedeelte van Friesland, dat, met de naam van Groningen en Ommelanden, tussen de Lauwers en den Dullaart, van het selve is afgescheiden; synde een hoog tuk lands, de Biskops-rugh geheeten, tussen den Aa en Hu-nefus. *Emmius,* 37 *pag.*

Haar naam ontleendse uit 's lands aangenaame gelegendheid, en *groene* weylanden; geensins van Gruno, Galoos soon en Fri-soos neef. Wien lusten noch deese botte grollen. *Huibert. Tho-mas, Leodiens. de Tungris & Eburonibus,* 19 *cap. Guicciardin.* 3 *Part.* 266 *pag. Buchelius, over Heda, in Friderik, de* 51*ste bisk.* 279 *bl.* een goed getal voddevaars optellende, die deesen gemaakten Trojaan, of ten minsten Frygiaan, eenpaarigh ten tooneele voeren.

Ook wordse wel *Philæum* geheeten; maar ook niet sonder misverstand. Siet *het aangeteekende,* 25 *bl.*

Ik hebse, uit onkunde, eens *Ivonum civitas* of *coloniæ* ge-heeten; door een quade leesinge van *Tacitus* (*Annal.* 13. *lib.* 57 *cap.*) by meergenoemde *Huyninga*, misleid. Doch ik heb

 ook

ook weder die ftelling verworpen, *in de Voorrede van myn Poësy*, *A.* 1694, *uitgegeven.*

Maar, het behaagt de Hr. *Alting* onfe ftad de naam van *Corbulonis Munimentum* te geven; hier in gefterkt door een plaats van *Tacitus*, fchryvende (*II Jaarb.* 19 *H.*) van een befchanfte befettinge, A. 48, volgens *Dio*, 60 *lib.* 681 *pag.* Siet verders fyn Eds. bewyfen, *Notit.* 1 *part.* 48 *pag.*

A. 1110, is deefe ftad allereerft met muiren, torens en poorten verfterkt; fynde fy, voor deefen tyd, alleen met planken en ftaketfels ingefloten. *Matheus*, *uit Erik Beningha*, *over het Chronicon Groninganum*, *van J. de Lemmege*, *Analector.* 1 *Tom* 106 *bl.*

Ondertuffen vind ik het feer aanmerkelyk, dat het alleroudfte gedenkteeken binnen Groningen, is geweeft de kerk van S. Walburgh. Ja, een heel feer oude gedenkplaats, ook A. 1612 van ouderdom ingeftort. Bewyfen hier af fyn geweeft niet alleenlyk de overgeblevene duiffteenen van een ongemeene grootte, maar (en dit gaat wat hooger!) kopere, filvere en goude Geldmunten, hier ontrent, al in een byfondere menigte opgedolven; volgens boven genoemden *Huyninga.* Doch, wy fullen S. Walburg verfchuyven, tot in *den letter W.*

Nu dan vervolgens, van haar hoofdgebouwen. Dat is de meening niet. Van S. Martens kerk, der A kerk, &c. Van de kloofteren, nu tot een ander gebruik herfchapen, der Franciskaners, Jakobyners, &c. Van des biskops Hof, het Raadhuys, &c. moet gy naarfien de boven aangetrokkene *Schryveren*, *Emmius*, *Trommius*, &c.

Sal ook niet fpreeken van de Groninger Keuren, Wetten en drie Rechten; aangefien u daar in fal voldoen, *Van Leeuwen*, *Batav.* 1519 *bl.*

Maar het luft me myn Leefer met een chronykje van haar krygsgevallen hier een weinigh op te houden; beginnende met

A. 810, waar in de Deenen, met een fcheepsvloot op de kuften van Friefland landende, de Friefen hebben geflagen, en, onder andere plaatfen, ook Groningen, toenmaals een tamelyk vlek, geheel vernield. *Scotanus*, *Frieffe G.* 2 *B.* 64 *bl.* Vorders

A. 1112, heeft Godebald, de 24fte biskop van Uitrecht, de Groningers gedwongen hunne noch nieuwe veftingen om ver te werpen. *Defelve Scotanus*, 3 *B.* 89 *bl.*

A. 1143, heeft Herbert, de 26fte biskop, de ftad met verdrag

ragh gekregen; niettegenstaande men hem vry wat werk gaf
iet S. Walburgs kerk, nu met bolwerken en borstweeringen
ast gemaakt. *Beka, in Herbert.* 49 *pag. Heda, in den selven,*
62 *pag.* behalven *Emmius, in Reb. Frisicis.*

A. 1338, was 'er een swaar geschil tussen stad en lande.
Ook quamen de Drenthen in het spel. De stad wierd bele-
erd, en gedwongen, met den degen, tot harde voorwaar-
en. *Alting, Pilaaren,* 17 *bl.*

A. 1397, wilde hert. Albrecht, de gr. van Holland, alle
e Friesen het juk op de hals leggen, doch ontrent de stad
roningen kon hy niet verwerven. *J. de Lemmege, by Ma-
eus, Analector. I Tom.* 112 *pag. en Alting, op de gemelde
aats.*

A. 1400, belegerde Frederik van Blankenheim, de 51ste
skop, deese stad; doch de saak is ook verdragen, en hy is,
e eerste der biskoppen, in Groningen gehuldigd, A. 1419.
e reedsgenoemde Joh. de Lemmege, 125 & 128 *pag.*

A. 1417, hadse van binnen een alverdervende oneenigheid
er Schieringers en Vetkoperen. Doch van deese inlandsse
heuringe spreekenwe, in *de letter V, op Vetkopers.*

A. 1500, is se belegerd door hert. Albrecht van Saxen, be-
eerende van Friesland een vast en volkomen besit te hebben;
och de saak wierd, door bemiddeling van den Uiterssen bis-
op en andere, bygelegt. Niettemin heeftse daar na, van syn
oon, Georg. van Saxen, weder last geleden. *Joh. à Leidis,
hron. Egmondan.* 93 *cap.* 137 *pag. Emmius, in Fastis Consu-
rib.* behalven *Scotanus,* &c.

A. 1506, is Edsart, de gr. van Oost-Friesland (gelyk men
at nu noemd) de stad by overgaaf ontfangen hebbende, in S.
Valburgs kerk gehuldigd; in de naam van het H. Roomsse
yk; waar op gemelde graaf een groot kasteel, aan het suyd-
oster deel van de stad, heeft doen opbouwen. *De reeds ge-
oemde Scotanus,* 15 *B.* 521 *bl.*

A. 1514, is deese stad, door graaf Edsart, geen middelen
ende om sich hier vast te stellen, weder verlaaten; deesen
ittogt, by nacht en sonder staatsie, van syn blyde intreede
eweldigh verscheelende. Waar naar de burgers het kasteel in
eele maanden opgebouwd, binnen weinige dagen weder om
erre wierpen. *Weder de selve,* 16 *B.* 558 *bl.*

Maar in het selve jaar, is de regeeringe deeser stad, op het
anraden van gr. Edsart, en goedvinden van de burgers, aan
Karel, dien onrustigen en trouwloosen hertogh van Gelder,

opgedragen, en daar op, weder in S. Walburgs Kerk, aan ſyn gemagtigde de hulde geſchied. Hier op is hy, A. 1522, ſelver ingehaald. *Noch eens Scotanus*, 16 *B.* 555 *bl.*

A. 1536, hebben de Stad en Ommelanden ſich begeven onder Karel de V, om van gemelden hert. Karel te ſyn ontſlagen; gelykſe ook, A. 1555, aan Filip de II, Koning van Spanjen, in het byſyn van ſyn vader de Keiſer, te Bruſſel, ſich hebben opgedragen. *Scotanus*, 19 *B.* 667 *bl.*

A. 1568, is ſy door de Staaten belegerd, onder het beleit van gr. Lodewyk van Naſſau; doch de ſlagh van Hilligerlee, of Winſchoten, verydelde deeſen aanſlagh. *Deſelve*, 2 *B.* 56 *en* 57 *bl. Goudhoeve*, 2 *D.* 57 *bl.*

A. 1576, geraakte ſy, door een hevigen oploop tegens den bevelhebber, Kaſpar Robles, anders den Heer van Billy, onder de magt der Staaten. *Deſelve*, 6 *B.* 124 *bl. Goudhoeve*, 2 *D.* 127 *bl.*

A. 1579, was de gr. van Renneberg, anders George de Lalain, haar bevelhebber, die het nieuwe Kaſteel, A. 1570 gemaakt, liet afbreeken. Onder hem was weer een anderen oploop, die hy nederſette. Doch, deeſe trouwlooſlyk afvallende, is Groningen, A. 1580, weder onder de Spaanſſe gekoomen. En met welk een uitſlagh? Met de dood van Renneberg, den 23 July, van misnoegen ſtervende, door Kornelia van Lalain, liſtelyk bedrogen en vervoerd. *Deſelve*, 6 *B.* 124 *bl.* 10 *B.* 181 *en* 197 *bl. Goudhoeve*, 2 *D.* 159 *bl.*

A. 1594, is ſy, (door de gr. van Hohenloo, A. 1580, by naar onder Brunſwyk geraakt. *B. Alting. Pilaaren*, 36 *bl* onder de Staaten gekomen en gebleven; het beleg van Prin Maurits, van den 20ſten Mey tot den 14 Julii, hebbende uitgeſtaan. *Van Meteren*, 17 *B.* 337, &c. *bl. Medaliſch. Hiſtor* 65, &c. *bl.* behalven *Goudhoeve*, 2 *D.* 267 *bl. en Joh. Menſinga*, *ode Secular. in Groningam*, &c.

A. 1600, kreeg ſy weder een ſterk kaſteel voor de neus bynaar op deſelve plaats, alwaar dat van graaf Edſard had geſtaan; doch dat ook, op het aanhouden der Burgeren, A. 1607 weder is afgebrooken. *Van Meteren*, 22 *B.* 455 *bl. en* 28 *B.* 560 *bl.*

A. 1672, eindlyk heeft ſe die laffe belegering van de twe miterdragers, Keulen en Munſter, afgekeerd; ſynde deeſe biskoppen daar voor gekomen, den 9den Julii, doch, den 17den Auguſt. by nacht in ſtilte, weder wegh getoogen. *Samuel Mareſius, Orat. de felic. ſoluto Groning. obſidio. Medaliſc*

alisch. Histor. 265, *&c. bl.* behalven *Valkenier*, *de Merkus*, &c.

En dit dus verre van myn lieve moeder, Groningen; maar, ola! de Leeser moet noch syn onderrecht, ontrent 2 opmeringen.

1. Dat de stad en de omliggende landstreek, A. 1040, door eiser Henrik de III, de Swarte bygenaamd, aan het bisdom an Uitrecht is weghgeschonken. Sie *de Gunstbrief by Heda*, ngetogen by *Matheus*, *in Notis*, *ad. authoris Incerti*, *de Reus Ultrajectin.* 41 *pag.* En alhoewel sy naderhand wel een eiene biskop had, deese had niet meer te seggen, dan hem an den Uiterssen miterdrigh wierd toegelaaten. *Sikko Berina*, *Eggerik Beninga en Worper vander Geest*, *anders ook*, *van Thabor*, *een klooster by Sneek*, *geheeten Thaborita*; *by den selen Matheus*, *Analector. V Tom.* 625 *pag.*

2. Dat men de Groningers voor hertnekkig, scheursiek en proerigh by de Schryvers vind te boeke staan. Doch, siet, n welk een gelegenheid! terwyl sy, voor haar aangeboorne ryheid, tegen den bliksem der Uiterste biskoppen en andere dwingende Magten, kloekmoedigh yveren. Lees hier over *Matheus*, *in de gemelde Nooten*, 42 & 43 *pag. syn bewysen met oude Brieven bevestigende.* En siet ook *Alting*, *Pilaaren*, 36, *&c. bl.*

GROENWOUW; in het sticht van Uitrecht, by Woudenburg en Geerestein, niet verre van Scharpeseel, gelegen, geeft my niets van het *historiaal*; hoewel het onder de *Gesichten* van *R. Rochman* vindende.

GRUIT; en Gruitgeld, raakende de brouwers. Is een tol die deese geven of voor het water alleen, of ook voor het selve schoon te houden van de groente, die des somers op de waeren is groeijende. *Matheus*, *Analector. V Tom.* 597 *pag. Junius*, *Batav.* 540 *pag. Montanus*, *in Guicciardin.* 3 *Part.* 240 *pag.*

Van dit tolgeld, aan den graaf van Holland, door die van Leiden betaald, gewagen ook *Scotanus*, *Friesse G.* 8 *B.* 265 *bl. en Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 9 *B.* 94 *bl. en* 225 *bl.* alwaar ik bevinde, dat de Gruittol het dikke bier alleenlyk aanging; synde 't dunne bier sonder gift, van alle lasten ontheven. Sie mede *Heda*, *in de Giftbrieven der Keiseren*, *Ott en Henrik*, 95 *en* 100 *pag.* en weder in *die van Heer Gysbrecht van Abkoude*, 225 *pag.*

Merk gy ondertussen aan, dat het Bierbrouwen in de voo-

rige tyden niet ſoo gemeen was, dat maar eenige ſteden dat voorrecht hadden, dat ook toen de brouwketels niet ſoo ruim waaren. By voorbeeld. Amisfort alleen had 350 brouwers; het geene immers niet wel was aan te neemen, indien hunne ketels hadden de hedendaagsſe grootte gehad. *Slichtenhorſt, Gelderſ. G. 6 B. in een aanteekening*, 94 *bl.* Siet ook *Theodori Verhoeven*, *Amisfurtum*, *door Matheus uisgegeven*, 44 *pag.*

Voegh hier nevens, het geen boven van het Bier is geſprooken, 32 *bl.*

GUNTERSTEIN; ook door *R. Rochman* afgeteekend, en door *Kaſp. Specht* in een print gebracht, is een Heerenhuys aan de Vecht, in het dorp Breukelen; heden toebehoorende de Hr. Benjamin Poelje, ridder en heer van Berkenrode.

Dit ſlot heeft wel eer, by aankoop geweeſt in het beſit van dien Palamedes onſer tyden, Jan van Oldenbarneveld, als een Hollands leen, doch blyvende altyd een gedeelte van het Sticht; volgens een geſegeld Schrift van A. 1611, by *Matheus*, *de Jure Gladii*, 16 *cap.* 271 *pag.*

A. 1672, deden het de moedwillige Franſſen, in September, naa 't verbranden der Huyſen, Ruwiel en Nyenrode, ſpringen. Heden is het een nieuw gebouw, en niet ſoo ſwaar als voor het verbranden. *Korn. Kooten*, *in ſyn keurige Verſaamelingen.*

Van dit Slot of Huys maakt ook *Hoofd* gewagh, *in het* 8 *B. ſyner Hiſtorie*, *op* A. 1573, en 295 *bl. aldaar ſpreekende van Adriaan Vygh*, *en ſyn aanſlagh om de Vecht te ſluyten.*

H.

HAAGE; die vermaarde en vermaakelyke, ſchoon onbemuurde, ſtad, tuſſen Leiden en Delf, als op een driehoek gelegen; volgens deeſe regelen van *Jakob vander Does*, genoomen uit ſyn lofverdienende *Beſchryvinge van 's Gravenhage* 13 *bl.*

Den Haag dan is een plaats in 't Suyder deel gelegen
Van Holland, daar men in kan komen door vier wegen,
Van 't Ooſt, van 't Suyd, van 't Weſt en van de Noorder kant
Van waar men, in een uir, kan wandlen op het ſtrand.
Aan 't Suyden heeft ſy Delf, aan 't Ooſten heeft ſy Leiden,
Aan 't Weſten korenland, en klaverryke weiden,

En

En menigh dorp, dat niet sou wykken voor een stad,
Indien het was begracht, en wal of poorten had.
Aan 't Noorden kan men, in een uir, de zee betreden,
Maar sonder dat men hoeft te halen moede leden;
Want daar men niet en sagh als bergen en als sand,
Leit nu een effen baan tot midden op het strand.
Soo gy van 't Oosten komt en van die kant getreeden,
Of van een verder plaats den selven wegh gereeden,
Soo reist gy door een bosch, en een vermaaklyk groen,
Bynaar een uir, eer gy den Haag komt aan te doen, &c.

Vorders heeft sy, onder andere verciersels, het Hof en het Bosch.

Het Hof is van koning Willem, naar de gemeene rekening, de 18de graaf van Holland. Deese brocht, A. 1249, 1250 of 1254, syn hofhoudinge van het Huys te Sand of liever van 's Gravesande, soo niet van Albrechtsberg te Bloemendaal. Geensins van Haarlem, gelyk sommige willen; synde deshalven haar Gravenhof alleenlyk een Lusthuys genaamd van *Oudenhove*, *Haarl. Wieg*, 37 *bl.* Siet ook *Goudhoeve*, 311 *bl.* *Matheus*, *Analector. VI. Tom. ook aanhaalende Thaborita*, 39 *bl.* *Pars*, *Katw.* 131 *bl.* &c.

Het staat bynaar midden in de stad; siende ten W. op de Oude Kerk; ten O. op het heerlyk huys (heden een afgebranden romp) van prins Maurits van Nassau; ten S. naar het Spuy; en ten N. op haaren vyver en cierlyk beplante Vyverberg: hebbende een binnenplaats met een gallery omringd en een buitenplein, waar over men gaat of naar de Gevangepoort, of naar gemelde Oude Kerk. Siet haar *Afbeeldinge* van *Petr. Schenk*, en neem noch dit *Byschriftjen* (van *I. N. in syn Beschryv. van Batavie*, 39 *bl.*

Het Hof der Graaflykheid, door Willem dus herplant,
Is nu in 's Gravenhaag, niet meer te Gravesand;
Een vlek, dat, by een hegge of haage neergeslagen,
Om 's Graven wooninge, genoemd word 's Gravenhage.

Van Gravesande is al gesprooken, 114 *bl.* gelyk van Albrechtsberg, 10 *bl.*

Ondertussen segtme dit Huys van binnen van Yrs hout te syn getimmerd; terwyl de gewelven door geen wormsteeken worden vernield, noch door spinnekoppen vervuild. *Boxhorn. Stedeb.* 339 *bl.* *Junius*, *Batav.* 498 *pag.*

Vorders is ontrent deese plaats een Bosch, dat van sommige beuselaars het *Woud sonder Genaden*, en ook van andere het *Sacrum Nemus* word genoemd. *Scriverius*, *Oud Batavie*, 37 *bl. Van Leeuwen*, *Leid.* 8 *en* 12 *bl. Junius*, *weder Batav.* 295 *en* 499 *pag.*

Van het *Woud sonder Genaden* schrevenwe, 38 *bl.* en van het *Sacrum Nemus*, 37 *bl.* doch de stad aangaande, moet hier noch worden achter gevoegd, hoe de bekende Marten van Rossum met de selve heeft gehandeld. Ik sou wel de woorden van *Vander Does*, (*op het* 11 *bl.*) gebruiken.

Soo veel rykdom, so veel buit en soo veel geld,
Daar wierd op toegeleid door lagen en geweld;
Want Rossum siende, &c.

Maar spaar dat tot den *letter R. in Rossum.* Sullende daar ook aanhaalen *Guicciardyns Descript. Belgii*, &c.

HAAGESPRAAKEN; waaren Landsdagen en Vergaderingen, wegens hooghwightige belangens; geschiedende onder den blooten heemel, in de bosschen, of ten minsten ontrent eenigh geboomte van opmerkinge. Sie u hier in boven onderrecht, 38 *bl.*

HAAGESTEIN; door *Rochman* afgebeeld, is een sterk kasteel aan de Lek, tussen Kuylenburg en Vianen. Was wel eer een stedeken, A. 1369, door Heer Otto van Arkel met muiren omringd. Ja, wel een stad, en een deel van Teisterbant, hebbende een Kerk, waar onder self stond de Hoofdkerk van Vianen, geboud A. 1345. *Matheus*, *Fundat. Ecclesiar.* 592 *en* 693 *pag. en Analector. V Tom.* 331 *pag. en noch eens, De Jure Gladii*, 12 *cap.* 175 *pag.*

A. 1406, wierd het belegerd, en met een heininge of betuyninge van rys en andere dingen ingesloten, door gr. Willem de VIde, en daar op ook gewonnen; als wanneer het, nevens Everstein, verbrand is en vernield. *Heda*, *in bisk. Frederik.* 267 *pag. Goudhoeve*, 420 *bl. Junius*, *Batav.* 548 *pag.* Scotanus, *Friesse G.* 263 *bl. Paffenrode*, *in syn Treurspel*; welkers veersen reeds syn aangehaald, 84 *bl.* in Everstein.

Niettemin moet het naderhand vernieuwd syn geweest, aangesien noch onlangs de Hr. van Suydwyk, woonende binnen Uitrecht, het voor 40000 gl. heeft gekocht.

HAAR; ook door *Rochman* uitgeteekend, doch mede door *Vianen*, voor *Kasp. Specht*, A. 1697. Was een swaar gebouw,

bouw, niet verre van Kokenge, en by het Huys ter Mey, Weſtwaart Uitrecht.

A. 1482, is het ſelve door den Stedehouder belegerd, beſchooten en gewonnen, naa het neemen en het verbranden van het Huys te Hermelen. *De Uitrechtsſe Chron. by Matheus, Analector. 2 Tom. 103 pag. Heemskerk, in de Aanteekeningen, over ſyn Batav. Arkad. 252 bl. uit Velius, 2 B. 64 bl.*

HAARLAAR, naderhand geheeten het Huys ter Meiden; van welke wy ſpraaken, 15 *bl.*

HAARLEM; ontrent welke ſtad wy beknoptelyk ſullen te ſamen brengen, 1. Wat ons, ontrent haar naam, is voorgekomen. 2. Van haar krygsgevallen. 3. Van haar zege voor Damiate. 4. Van haar Drukkonſt. 5. Van haar Raadhuys. 6. Van haar Meir. 7. Van haar Hout. 8. Van Sparen. 9. Van het nabygelegene Spaarwou, eindlyk, 10. Van het kaſteel Oud Haarlem; doch laat ons eens hooren, wat de Hr. *Huygens* van haar is meldende:

Al heb ik, 't myner tyd, der Vorſten Hof *gevoed,*
't Is myn geringſte roem; myn hoogſte ſtaat in 't bloed,
Der goddeloofen bloed, van toen myn ſtale kielen
Haar yſren haventouw *aanvaarden te vernielen.*
't Huys heb ik ook voor God, voor goed en vryigheid
Myn borgeren gewaagd, en Spanje *nooit gevleid.*
Syn 't koele wonderen, en hoorenſe andre meer toe,
Van 't allerwonderſte komt my alleen de eer toe;
(Geen ongeſiener naam, geen aangenaamer ſtuk)
'k Heb Konſt *en* Konſtenaars *geholpen in den* Druk.

1. De naam dan ſou moeten komen van prins Willem, (of, by verkortinge Heer *Lem*) de vader van koning Eſeloor, en de ſoon van koning Dibbald. Is dit ſoo wel geen oude wyve praat als van den koning Rotterius, de grondlegger der ſtede Rotterdam? *Bokkenberg, Friſ. & Batav. Reg. 98 pag. Scriverius, by Goudhoeve, 229 bl. Scotanus, Frieſſe G. 48 bl.* behalven *Ampzing, Wachtendorp, Parival*, &c. doch, ſie daar, wilje meer hebben, *Boxhorn. Stedeb. 97 bl. Van Leeuwen, Leid. 8 bl. en Nader Bewys, 331 bl.*

Andere wederom trekken de *Herulen*, een Noordsſe natie, naa deeſe landſtreek, en geven de ſtad de naam van *Herulheim.* Siet alleen *Scriverius, by gemelde Boxhorn, 99 bl. en Van Royen*, 191 *bl.* en ik wil graag bekennen dat ik deeſe

se stellinge wel in eenige myner *Lofdichten* heb gebruikt.

Maar nu sou het my niet onsmaakelyk voorkoomen haar naamwoord af te haalen van een droogen, vasten, doch ook mageren en schraalen grond, by onse voorouderen *haar*, *harel* en *harle* gesegt. En hier volg ik *Oudenhove*, *Haarl. Wieg*, 3 *Bedenk.* 14 *bl. en Alting. Notit.* 2 *Part.* 81 *bl.*

II. Is (al een stad synde, ten tyden van gr. Didrik de VIde A. 1155. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 8 *pag. uit een geschrift van kon. Willem*) viermaalen met een belegering aangetast. Naamelyk,

A. 1268, van de Kennemers, met de West-Friesen en de Waterlanders aangespannen. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 326 *bl. Ampzing*, *Haarl.* 31 *bl. en Screvelius*, *Haarl.* 42 *bl.*

A. 1436, van vrouw Jakoba, onder Will. van Brederode. *Ampzing.* 31 *bl. Screvelius*, 45 *bl.*

A. 1492, van het moedwilligh Kaasenbroods volk. *Goudhoeve*, 549 *bl. Screvelius*, 52 *bl. Ampzing* 32 *bl.* Voorts sie van het Kaasenbroods volk, in *de letter K.*

A. 1572, van de Spanjaarden, onder de soon van Duc de Alba, don Frederiko. *Ampsing*, *seer omstandelyk*, 565, &c. *bl.* gelyk mede *Goudhoeve*, 2 *D.* 68 *bl. Screvelius*, 65 *bl. en voorts Boxhorn. Stedeb.* 115 *bl. Oudenhove*, 84 *bl.*

III. Komt weder in bedenkinge het saagschip in het veroveren van Damiate; waar af al *boven*, 32 *en* 50 *bl.* Doch hier komt my een aanmerkelyke plaats van *Makrobius* op zy rollen, reeds in *myn Gallery der Uitmuntende Vrouwen*, 81 *bl.* te berde gebracht.

Dido boude de stad Karthago, 286 jaaren naa de komst van Eneas naar Italie. Soo konnen sy malkanderen niet gesien hebben. En evenwel versierd *Virgilius*, gelyk het immers al by de scholiertjes is bekend, dat Dido, der Karthaginenseren afgodin, de happige bysit van Eneas, der Romeinen Stamheer, is geweest. Hem hebben geholpen de Treurspeldichters, Schilders en Beeldhouwers; soo dat syn verdichtsel, om de behaaglykheid van haar uitvoeringe, de tastelyke waarheid, ontrent de kuisse Dido, geheelyk heeft onderdrukt. Dit is de sin van syn redeneeringe, *Saturnalior.* 5 *lib.* 17 *cap.*

Immers gaat het, op deselve wyse, met dit Damiate, van *Vondel*, *Antonides* en andere *Puykdichteren*, tegens alle welgegronde Historischryvers, soo sielkittelend gehandhaafd.

IV. Van haar Drukkonst hebben we gesegt, het geen wy wisten, 65 *bl.*

V. Moest

V. Moeſt ik niet overſlaan het Raadhuys; in wiens voorſaal die treffelyke Afbeeldinge der Hollandsſe Graven ſyn opgehangen; van welke, 58 *en* 114 *bl.*

Dit is in voortyden geweeſt het Luſthuys der Graven, ſtaande ontrent de ſoo genaamde Koningſtraat; en niet het Gravenhof; het geene, met meerder waarſchynlykheid te Bloemendale, anders Albertsberg, is geweeſt. Sie *boven*, 10 *en* 121 *bl.*

Niettemin ſyn de *Dichters* meerendeels aan de ſyde van oude ſprookjes en onbeweſene beuſelpraat; gelyk *Jac. vander Does, op 's Gravenhages* 36 *bl.* deeſe woorden uitende:

't Aloude Harelem, vermaard door ſoo veel ſaaken,
Die haar aanſienelyk by al de wereld maaken;
Een ſtad, die duyſend en drie honderd jaaren oud,
Kan roemen, datſe is van een Konings ſoon geboud;
Die, binnen haare wal, het Hof *had van veel Graven,*
Die, om haar ruſt en luſt, ſich tot deês plaats begaven.

VI. Moet hier nu van het Meer geſprooken worden; doch ik verſchuyf deeſe ſtoffe op *de letter M.*

VII. Keer ik me dan tot het Hout, aan haar ſuyd zyde gelegen; van welken de Graven-Brieven al gewagh maaken van den jaare 1284. *Oudenhove*, 24 *Bedenk.* 90 *bl. Ampzing*, 92 *bl.*

A. 1572, in de bovengemelde belegering van de ſtad, is het meerendeels uitgeroeid; doch in of ontrent A. 1585, weder vernieuwd, en van tyd tot tyd, gelyk noch heden, vernieuwd en vergroot; hoewel het, in de voorige tyden, ſich ſoo verre uitbreidde, dat ſelf eenige het Huys Vogleſang daar in willen plaatſen. *Oudenhove*, 93 *bl.*

Sie van Vogelſang, *boven*, 91 *bl. en beneden in de letter V.* en van het Haarlemmer Hout, ook *Junius*, *Batav.* 422 *bl.*

VIII. Kom tot Spaaren; van welk aangenaam watertje, *in de letter S.*

IX. Gelyk mede van het oude dorp Spaarwouw, in de *ſelve letter S.*

X. Ben ik dan eindlyk geraakt aan de ruiin van het ſterke SLOT Oud Haarlem Wat dit kaſteel aangaat, ſelf haar ruiinen ſyn heden geheel aan het verdwynen, en eindlyk ſal daar af niets meer als by de Schryveren in weeſen ſyn.

Immers *Saanredam*, A. 1628 teekenende, vertoond ons by *Ampzing* noch grooter klompen als *Rochman*; en gelyk ik ſe ſelf, den

den 10 Mey, 1705, juyst daar ontrent synde, heb afgeschetst in sulk een gestalte, gelyk hier is nevens gaande.

Ondertussen is deese ruiine by de boeren geheeten *het Hof*; een overschot van eene der alleroudste sloten van Kennemerland. Is ook niet anders als een heuvel, gelyk gy hier siet, binnen een drooge gracht; waar op twee laage brokken staan, van seer swaare steenen; die men hier aan geen andere Huysen, uitgenoomen het Velser slot, bevint. *Saanl. Arkad.* 104 *bl.*

Ik seg, twee laage brokken; versta my wel, de Tyd veranderd een Gesicht wel dagelyks; en soo bemerkte ik onlangs, dat een merkelyke hoek door de weidende koebeesten was om ver gerukt.

Voorts was dit Huys Haarlem gelegen, tussen Beverwyk en Alkmaar, dichte by het Huys Assumburg en het dorp Heemskerk, aan den oever van het Rhynwater, dat als toen, syn loop nam naar Egmond, en aldaar sich in zee ontlaste. *Junius*, *Batav.* 19 *cap.* 550 *pag.*

De stichters syn geweest (men segt, ontrent A. 506) de oudste ridderen van Haarlem, allenskens in den Huyse van Assendelft versmolten. *Ampzing*, *Haarlem*, 10 *bl.*

De verwoesting van het selve wyt men het gemeene volk, op den adel gebeeten; van welken oploop wy een verhaal sullen opstellen, in *de letter K*, *op Kaas en broodspel.*

Niettemin waaren ten tyde van onsen Schryver, *Hadr. Junius* (en hy schreef, ontrent den jaare 1575) de bouvallige toornen van dit kasteel noch seer hoogh, en de muiren van een ruim beslagh. Siet hem, *Batav.* 17 *cap.* 425 *pag.* doch de verbeeldinge in *de Saanl. Arkad.* 2 *B.* 101 *bl.* en *Van Royen*, 3 *H.* 74 *bl.*

Maar, eer ik van deesen heuvel aftrede, staan my noch twee saaken te verhandelen. Hier hebt gy het eene by der hand.

In de boven aangehaalde *Gallery der Vrouwen*, vertoon ik op *het* 55. *bl.* de Vrouwen, volgens verlof van keiser Koenraad de IIIde, de mannen op haar schouderen dragende, uit het veroverde stedeken Winbergen.

Hier, segtmen, is diergelyk een voorval geweest. Seker Heer, door syn geweldenaryen, in den haat des volks gevallen, wierd op syn slot (van welke wy spreeken) aangetast. Het belegh was hard. Hy moest het opgeven; maar de vrouw bedong, dat sy, op eenmaal, haar klenoodjen uit het kasteel

mogt

De RUINE van het HUIS OUD-HAARLEM,
achter Assemberg.

nogt weghdragen. Sy sluit dan, van haar dienstmaagden geholpen, haar man in een maale en voerd hem wegh, alles achterlaatende. Daarom segtmen, dat, het Huys al om ver geworpen synde, seker lap lands ontrent het selve van den thienden is bevryd. *Saanl. Arkad.* 101 *bl. Junius*, *by Van Leeuwen*, *Batav.* 1245 *bl.* Dus verre 't eene, nu het andere.

Ik heb de Ridders van Haarlem, als opbouwers van dit vaste kasteel boven aangemerkt. Deese worden in onse Historischriften meermaalen aangetrokken, en hunne heldedaaden gepreesen, ontrent de jaaren 1124, 1161, 1203, tot aan 1375. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 86 *bl.* behalven *Goudhoeve en Van Leeuwen.*

Deese wierden, A. 1284, door gr. Floris de V, Heeren van Berkenrode; en hylikten, ontrent A. 1400, aan het Huys van Assendelfft. *Ampzing*, 7 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 975 *bl.*

In haar wapen sagmen een silveren kruis tussen 12 meerlen, synde bek- en pooteloos, in een rood veld; gelyk *Ampzing*, 4 *bl.* in een print ons doet beschouwen.

Ondertussen den gewaanden Heer Lem naar de Vergetelbeek wysende, wilmen dat deese Heeren Ridders van Haarlem syn geweest. *Junius*, 17 *cap.* 425 *pag.* by *Ampzing*, 4 *bl.* en by *Van Leeuwen*, *Batav.* 575 en 1245 *bl.*

Maar hoe blyven wy soo lang by Haarlem, daar is immers noch geen nachtegaal? Ik heb trouwens ook niet meer te vertellen, als dat deese puinhoop heden noch is de heerlykheyd der Heeren van Swieten; en wilje noch wat leesen, sie naar, *Goudhoeve*, 80 *bl.* spreekende ook van dit slot als over veel jaaren geruïneerd. *Boxhorn. Stedeb.* 121 *bl. Matheus*, *Analector. VI Tom.* 550 *bl. Antonides*, *boven aangehaald*, 26 *bl.*

HAASTRECHT; ontrent Gouda, of Ter Gou ten Oosten; heden een dorp: wel eer, soo men voorgeeft, een stad met 3 kasteelen versterkt. *Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 415 *pag.*

Soo dat ook hier souden te pas koomen de aangehaalde *Veersen*, 15, 25, *en* 75 *bl.*

Van Gouda spraken wy, 110 *bl.*

't Huys ten HAM, door *Rochman* uitgeteekend, is gelegen in het Sticht, tussen het Huys te Eng en het Huys te Hermelen; Westwaart van Uitrecht, ontrent den Ouden Rhyn of Leidsſen Vaart.

A. 1481, is dit Huys, door die van Uitrecht, belegerd, gewonnen, uitgeplonderd en verbrand: volgens de *Chronyk van Uitrecht*, *by Matheus*, *Analector. II Tom.* 16 *bl.*

Dit

Dit is al het geen ik heb van dit Huys ten Ham; doch de *Afbeeldingen* myner Sloten en Heeren Huysen naarsiende, bevind ik het ook, A. 1698, door *Casp. Specht* te syn uitgegeven.

HANDSCHOENEN; dit raakt de Leenen en het Leenverheffen, waar af in de *letter L.*

Ondertussen waaren deese handschoenen wit en doorgaans van herteleer; welke in het verheergewaden den Leenheere, eens of meermaalen, wierden opgedragen, of ook wel somwylen eens voor all hem afgekocht. Ja, niet alleenlyk handschoenen; maar ook wel spooren, of windhonden; valk, havik, sperwer; of snoek, salm, &c. peper, &c. *Saanlands Arkad.* 314 *bl. Smith, anders Smetius, Oppid. Batav.* 8 *cap.* 98 *pag. J. de Laat, in de Vertaalinge van syn Republ. der VII Nederlanden*, 21 *bl.* schryvende, gelyk *Smetius*, van Nimmegen, op de Maas, bysonder ontrent Luik, synde tolvry; mits jaarlyks, op den sondagh naa belooken Paassen, naar Luik sendende een paar witte handschoenen, van harteleer, gelyk de valkeniers in de vogelvangst gebruiken, nevens twee ponden pepers.

HARINGSOUTEN. Deese seer nutte uitvindinge is men met recht verschuldigd aan een visser, Willem Beucheld geheeten; A. 1347, te Biervliet overleden.

A. 1556, is syn graf met het byweesen van keiser Karel de Vde (het sy dan dat hy was een liefhebber van een pekelharing, het sy dat hy sagh op het algemeene voordeel) en syn suster Marie, koninginne van Hungarien, vereerd. *Boxhorn. Stedeb.* 37 *bl. Sim. de Vries, Wonderen der Zee, &c.* 418 *bl. Parivall, Verm. van Holland*, 38 *bl.*

HARMINIUS, of, gelyk de meeste schryven, Arminius, veldheer der Cheruscen, welke wel eer sich onthielden in de vorstendommen van Brunswyk en Luneburch. *Kluverius, Geograph.* 3 *lib.* 3 *cap. Hubner, Geograph.* 483 *bl.*

Tacitus (2 *Jaarb.* 88 *h.*) noemt hem de bevryder der Duitssen, die het Roomsse Ryk niet in haar aanvang en geringheid, maar het selve op haar bloeijenste heeft aangetast.

Dit is hy, die, A. 10, Quintilius Varus, in syne bevelens by de Duytsse ondraaglyk, met syn 3 keurbenden, versloegh. *Dio, Hist. Rom.* 56 *lib.* behalven *Paterculus, Florus*, &c. als wanneer Augustus, van spyt aan 't hollen, syn kop tegen de muir stiet, opdagende den dooden Varus, met te schreeuwen *Varus, geef me myn keurbenden wederom! Suetonius, Aug.* 23 *H.*

Niet-

Niettemin is hy in ſyn 30ſte jaar omgekomen; niet in het eld door 's vyands oorlogstuyg, maar door de hinderlagen ſy-er landslieden, en wel in bloede de allernaaſte. Ondankbre-den!

Syn lof, ſegt *Tacitus* (*in het aangetogen H.*) word noch op-eſongen by de uitheemſſe volkeren; ja ſommige der heden-aagſe Duitſſen koomen ſoo verre, dat ſy dat beroemde *Ir-enſul* ſyn beeld geloven geweeſt te ſyn. Sie *Scedius*, *Germ.* *'eor. ſyntagm.* 477 *pag.* en het geen we boven, van de Goden amenhaalden, 106 *bl.*

Hoe? ſetten de *Hoogeſchoolgeleerde* hem niet op een *Gedenk-unt*? Sie van deeſe boven gewagh gemaakt, 45 *bl.*

Maar, ik weet niet of myne Landslieden wel weeten waar et ſlaghveld word geſteld, daar deſe Varus met de ſyne 't le-en liet.

Voor my, ik geef het aan den Letterfenix, *Ferdinand van urſtenberg*, welke A. 1665 (noch ſynde biskop van Paderborn, ant naderhand was hy 't ook van Munſter) een marmere ge-nkteken oprichtte, tuſſen de beginſelen der wateren, Lippe i Eems; ſynde het, naar ſyn gevoelen, die plaats, welke Ger-anikus, noch met doodbeenderen overſaaid, A. 16, quam eſichtigen; volgens *Tacitus*, 1 *Jaarb.* 16 *H.*

Siet *Ferdinandi Furſtenbergii Monumenta Paderbornenſia*, et nette Konſtplaaten verrykt; alwaar gy niet alleenlyk het *atynſe Byſchrift*, in 10 regelen beſtaande, ſult vinden; maar et een ook iets, aangaande de arendſtandaaren, van de ſe-praalende Duitſers weghgenoomen: welke datſe ooit alle ſyn edergegeven, nergens, als in *Arminius*, *het treurſpel van den r. Prof. Bernagie*, my ontmoet.

HATTEM; een Veluwſse ſtad in Gelderland, aan den ſſel, hebbende weleer een ſterk kaſteel. *Junius*, *Batav.* 237 *bl.* aar af in des ſtads afbeeldinge, by *Slichtenhorſt*, ik alleen-k twee ronde toornen ſie overſchieten.

Voorts was deeſe burg, blokhuys of kaſteel, getimmerd itrent A. 1404, door Reinoud, den eerſten hertogh van Gel-erland, hebbende muiren ontrent de 25 voeten dik; en ech-r is 'er heden niets meer af in weeſen, als een puinhoop van ervallene ſteenen. *Slichtenhorſt*, *Geld. Geſchied.* 1 *B.* 106 *bl.* o dat de print en des ſchryvers woorden hier in verſchil-n.

Haare krygsgevallen ſyn van de jaaren, 1505, 1528, 1580 1 1629. *Deſelve*, *op het aangetogen bl.*

Eindlyk, wat de Naamreden van deese stad aangaat, de oude Attuarii souden haar naam aan Hattem hebben medegedeeld. *Deselve*, 105 *bl.*

HEEKERS; deese en de Bronkhorsten was een partyschap in Gelderland, ontrent A. 1350; een vyf-en-twintighjaarige oorloogh met malkanderen voerende. *Origines Culenburgicæ, by Matheus, Analector. VI Tom.* 266 *pag. Meurs, XVII Provinc. in Doesb.* 399 *bl. Scotanus, Friesse Chron.* 187 *bl.*

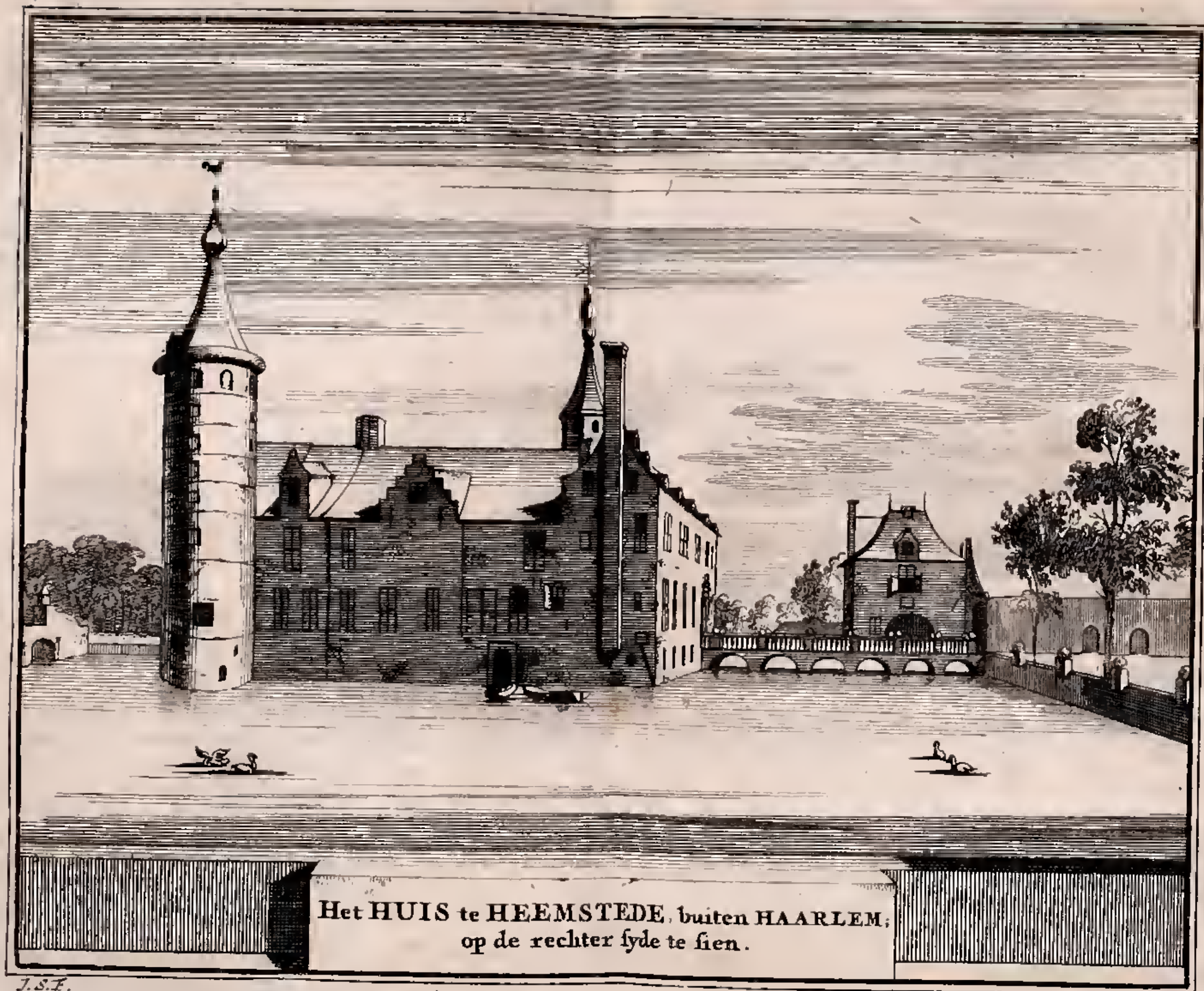
A. 1361, den 25sten Mey, sloegen de Bronkhorsten hertogh Reinoud, het hoofd der Heekersse, by Tiel, door die van Nimmegen geholpen; hem self gevangen neemende. *Slichtenhorst, Geld. Geschied.* 1 *B.* 37 *bl.* en weder, 43 *bl.* spreekende van de stad Tiel, het houdende met de Bronkhorsten, of met Eduard, de jongere broeder van Reinoud.

Deese tweespalt is met de dood der twee rasebollen (stervende beide kort naa malkanderen, A. 1371) niet geeindigd; maar de Heekers hielden het toen met vrouw Machteld, de oudste suster van Reinoud, en de Bronkhorsten met de soon van syn jongere suster. *Deselve*, 44 *bl.* siet ook *syn* 7 *B.* 135 *bl.* alwaar hy verscheidene tweespalten opteld, welke ik ook vinde by een gebracht door *Pieter Verhoek*, in syn alte lekker en alte welspreekend *Treurspel, Karel de Stoute*, 20 *bl.* Sie daar syn eigene woorden:

Europa staat in vlam, se ontsteekt in alle landen,
Een binnenlandsse kryg verteerd haar ingewanden;
'K sagh Napels, om Anjou en Arragon, in twist;
Itaalje, om Gibellyn en Guelf, in tweên gesplist;
In Duitsland de Oostenryksse en Beyersse en de Beêmen;
Burgonje en Orleans der Franssen welvaart neemen;
De Witte en Roode Roos ontvonkten Engeland;
De witte kaperoen stak Vlaanderen in brand;
Hier Schieringers, daar weêr Vetkopers, by de Friesen;
Bronkhorsten, Heekers *'t vuir in Gelderland opbliesen:*
Gelyk de Kabeljausse en Hoeksse hier verwoed
Het veld doen rooken van het uitgestorte bloed.

HEEMSKERK, Hemezenkirica, in *de Oude Brieven*, of Eemskerk, by *Stoke*, *in Diderik de II.* Siet weder *Alting, Notit.* 2 *Part.* 86 *pag.* is een der alleroudste dorpen van Kennemerland; vermaard door den uitmuntenden schilder, Marten van Heemskerk; wiens grafnaald van blauwe steen ik noch on-

Het HUIS te HEEMSTEDE, buiten HAARLEM; op de rechter ſyde te ſien.

ılangs heb gesien, op het kerkhof staande; doch echter ver-
aarder door het kasteel dat hier koning Willem stichtte.
ıanl. Arkad. 89 *en* 90 *bl.*

Van gemelden schilder schryft wydloopigh *Karel van Man-
r*, *in syn leven.*

Van het slot meen ik te schryven in *de letter M*; om dat het
et de naam van het Huys te *Marquette* heden beter is be-
:nd.

HEEMSTEE; ontrent Haarlem ten Westen, Holland
ȝenoomen en aan die van het Sticht gegeven, door keiser
enrik de IV, in *een Giftbrief* van A. 1064; volgens *Alting*,
'otit. 2 *Part.* 86 *pag.*

Dit Huys, in *Print* hier nevens gaande, *Roeland Rochman*
ıtleend, is met de rugh naar het Haarlemmer meer gelegen,
ıtrent Bennebroek; door de twee ronde torentjes sich van
rre doende kennen.

Wat haar oudheid aangaat, die toon ik in haar eersten on-
:rgang. Want het is, A. 1394, door Koenraad Kuyser, vol-
:ns bevel van Albrecht van Beyeren, de 26ste graaf van Hol-
nd, omver geworpen. *Ampsing*, *Haarlem*, 88 *bl* *en Boxhorn.
'deb.* 121 *bl*,

A. 1404, toen die van Haarlem en Amsteldam, als raasen-
: honden, malkanderen aanvielen, hebben de eerste, dit Huys,
en Hoeksgesind, wederom geplonderd en verbrand. *Goud-
even*, *Chron.* 97 *bl.* *Heemskerk*, *Batav. Arkad.* 208 *bl.* *Van
ıaan*, *Rotterd.* 105 *bl.*

A. 1425, is het selve weder geruineerd. *Matheus*, *Analector.
I Tom.* 115 *pag.*

Niettemin is het heden in die nette staat, die u hier word
:rtoond; onlanghs bewoond door den Heer Adriaan Paauw,
idder, &c. *Rechten en Kostuymen van Kennemerland*,
58 *bl.*

Haar stichter sou syn geweest Reinoud van Brederode, de
veede natuirlyke soon van Reinoud den II; A. 1481, op dit
ıt overleden; volgens *Bokkenberg*, *Illustr. Brederod.* 76 *pag.*
ndertussen sie *Van Leeuwen*, *Batav.* 981 *bl.* van de doorluch-
ridderen van dit edel Stamhuys.

Eindlyk moet dit Huys wel worden onderscheiden van het
luys te Heemstede, in het Sticht, tussen Uitrecht en de Lek,
: weergadeloose lustplaats van den Hr. Didrik van Veldhuy-
:n; waar af by my niets is, de Historie aangaande; en we-
er het vervallen en weer vernieuwd Huys te Haemstee, in

de Baander-heerlykheid van Haemstede, in Zeeland, by Zierikzee; van welken laatsten *Smallegange*, *Chron. van Zeel.* 689 *bl.*

HEENVLIET; geleegen in de lande van Vooren en Putten. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1305 *bl.* doch alleenlyk, volgens syn gewoonte, spreekende van het Geslacht. Is heden een ruiin, hebbende dikke muiren, en swaare brookken van torens en gewelven; volgens de Afbeelding van soo dikwyls genoemde *Rochman.*

Men vind het genoemd, in *de Handvestchronyk*, 1 *D.* 136 *bl.* sonder eenige bysonderheden; welke, indiense'er syn, ik van een andere hand rekhalsende inwacht.

HEER-AARTBERGEN; door *Rochman* uitgeteekend, in het geboomt; een Huys in de Krimper Waart, ontrent de Lek, beneden Schoonhoven, op een berg gelegen. Is geboud van Heer Arnoud van Arkel, in de Heerlykheid van Berg-ambacht; volgens *Van Leeuwen*, *Batav.* 1212 *bl. in de Huysen van Suyd Holland.*

HEER JANSDAM, een Huys in de Heerlykheid van Heer Jans Dam; voerende haar naam van den ridder, Jan van Roosendaal, die deselve allereerst bedykte. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1224 *bl. Oudenhove*, *Suyd Holl.* 412 *bl.*

HEEMRADEN; van Rhynland, Delfsland en Schieland. Hebben haar vergaderplaatsen binnen Delff, Leiden en Rotterdam. Begonnen, even als de Dykgraven, met A. 1300. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1502 *bl.*

Deese syn over 's lands dykken en haar onderhoud (waar aan het algemeen welvaaren is afhangende) gesteld. *Parivall*, *Vermaak van Holl.* 222 *bl. Junius*, *Batav.* 411 *pag.*

Volgens de Naamreden, heetten sy *Hemelraden*; om dat sy onder den blooten *hemel* beraadslagen en besluyten. *J.B. Gramaye*, *by Oudenhove*, *Suyd Holl.* 239 *bl.* Of liever *Heimraaden*; synde *heim* een affschutsel, en dus *heim* een dyk, waar mede een vlek of dorp word bepaald en afgeheind. *Dousa*, *by den selven Oudenhove*, *op het gestelde blad.* Dit behaagt me beter als *heim*, een huys; waar af *Junius* deesen titel af wil trekken, *Batav.* 393 *pag.*

HEESBEEN; een Huys, in den Lande van Arkel en Altena, by de oude Maas, ontrent Heusden, in Mansfelds tyden; A. 1589, afgebrooken. *Goudhoeve*, 88 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 1301 *bl. Oudenhove*, *Heusdens Beschryv.* 17 *bl.*

Vind het echter by *Rochman* in het geheel afgeteekend,

soo

De RUÏNE van het HUIS te HEENVLIET;
eenigsins van binnen.

J. S. f.

M

soo niet moogelyk het gesicht een verkeerde naam is bygeset.

HEILIGENBERG; een hooge hofstede, met ongemeene schoone gesichten, een weinig buiten Amisfort, in de Veluwe.

A. 1002, was alhier geboud het klooster der Benedictynen, Hoohorst of Hogenhorst geheeten. *Matheus, in Præfat. edit. Amisfurt. en weder, Fundat. Eccles. Ultraject.* 192 *pag.*

Maar echter vind ik, by *Slichtenhorst, Geld. Gesch.* 5 *B.* 52 *bl.* dat, A. 1006, Anfrid, de 18de biskop van Uitrecht, ter eeren van onse Lieve Vrouwe, voor de geseide Benedictynen, het sou hebben gesticht.

HEILOO, anders Heiligelo, of Hailgalo, in de oude Brieven van A. 1063, en by *Beka.* Heiligloe, by *Stoke*; eene der 5 moederkerken, in het westen van Alkmaar gelegen. *Alting, Notit.* 2 *Part.* 84 *bl.*

Is seer roemruchtigh, eensdeel door S. Wilebrords Put, staande bewesten de verminderde kerk, buiten aan de ringmuir; hebbende seer suiver en seer smaakelyk duinwater.

A. 1706, ging ik, den 11 en 12 Sept. deselve besichtigen; midlerwylen het aanteekenende, nevens *Beka, in Wilebrord.* 10 *pag. en de Saanl. Arkad.* 136 *bl.*

Anderdeels, door de grond van het mirakuleuse kapelletje van Onse Lieve Vrouwe ter Nood; als noch van alle kanten, uit devotie, jaarlyks besocht.

Den 12 Septemb. van het genoemde jaar, bevond ik het te syn al een mooije poose ryens van Heiloo, tussen 3 Herbergen, met een walletjen omringd. In het midden stond een laage bus voor het offergeld. Hier om heen ging, als een rad, het diepe spoor der kruypers, onse Lieve Vrouwe aldaar aanbiddende.

In de uitgegevene *Printen* word de vlakte van het veldje seer qualyk afgebeeld; het geen gevolgd is van *Van Royen*, 189 *bl.*

Dit wegens het geestelyke; een woordtje van het wereldlyke; want, A. 1018, sloegh gr. Diderik de IV de Friesen by Heiloo; gelyk al is aangeteekend, 57 *bl.* soo was hier mede een treffen, A. 1024; waar in die dappere weduwe, Vrouw Helena, soo manhaftigh sich heeft gequeeten, volgens het boven geschrevene, op 80 *bl.*

Maar, hier is weder een maar. De vraag is, of hier te Heiloo, op twee bysondere tyden, 6 jaaren verschillende, een

gevecht is geweeſt. Van het laatſte gewaagt alleenlyk *het Egmonder Chronykje.* Soo redeneerd *Van Wouw*, *Alkm. Chron.* 15 *bl.*

Ondertuſſen moet ook de *Leeſer* wel beſeffen, dat de krygslist, van het geroep, *Vliet! Heeren, vliet!* onder gr. Dideril de III (van welken, 57 *bl.*) geenſins te Heiloo is voorgeval len; gelyk ik my, door ſchielykheid, heb laaten misleiden 32 *bl.*

Eindlyk diend men hier noch aan te hangen, uit de *Reck ten en Koſtuymen van Kennemerland*, 237 *bl.* dat, onder d Graaflykheid, die van Heiloo, in de heirvaarten, op 12 riemen ſtonden, en het volk naar de riemtalle; dat A. 1395, 6 rie men ſyn afgekocht, en die weer, A. 1399, by gunſt, op verminderd.

HELIUM; dit is weder een harde quaſt by de Latynsſ *Schoolgeleerden.* Boven, 44 *bl.* heb ik aangeteekend dat in d naam van den Briel, noch overblyffſelen van dit woord wor den beſpeurd Maar, *Flud à Ghilde*, *in de Voorrede van ſy aldaar aangehaalde Vertaalinge*, brengt *Junius*, *Eindius en Dou ſa* by, gelovende Helium heden te ſyn de Wielingen. An dere weder ſpreeken van Helvoetſluis, op de Suyder zy ge legen; dat immers ook al ſchyn heeft. Andere, noch geleer der, meenen van Helium het wortelwoord te ſyn Ἕλος, haa lende het uit *Pauſanias*, *in Laconic. of ſyn derde B.* Nu is Ἕλος *een diepte* of *poel* geſegt.

Ondertuſſen hou ik het met den Briel. Ieder kies wat hem luſt en ſie verdere redeneeringen by *Ortelius*, *in Theſauro Geo graph. in voce, Helium. Van Leeuwen*, *Batav.* 53 *bl.*

HELM; deeſe ſtoffe ſal weder wel een kortheid vereiſ ſen, om niet, met al te veel aan te trekken, de paalen van on kleen beſtek te overtreden.

Sal dan overſlaan de 7 of 8 Legerkroonen der Romeinen aan de ſoldaaten, naa verdienſten, door de Veldheeren uitge deeld. Sie daar af by *Lipſius*, *Stewechius*, &c. behalven d noch oudere, *Plinius* en *Gellius*, &c. en eindlyk *Van Leeuwen Batav.* 726 *bl.*

Verder ook niet beſchryven de verſchillende en ſtoffe en he ſeer veranderlyk maakſel der helmen en ſtormhoeden, ſoo va de genoemde Romeinen als van de alleroudſte Grieken; aan geſien dit, buiten ons oogmerk ſynde, ook by de aangeto gene *Lipſius* en *Stewechius* omſtandelyk word vertoond.

Maa

Maar ik meen hier te blyven by de Helmen der wapenschilden; welke of geslooten of oopen waaren.

I. Diende men te weeten dat, van alle oude tyden, de oneedele, op hunne wapenen, geen helmen mogten voeren.

II. Dat nieuws geadelde geen helmen mochten op de wapens hebben, als geslooten en met een neergeslagen visier.

III. Dat de gifte van een open helm, aan brave lieden, van de souverainen geschonken, met een gunstbrief van adel wel uitdrukkelyk wierd bevestigd.

IV. Dat de open helmen der geboorne edelen waren met 2 tralien; der edelen van afkomst met 3; der ridderen met 5; der hertogen, marquysen en graven met 7; der souverainen alleen met 9; als synde een getal, dat in sich alle getallen bevangt.

V. Dat de edele, soo *majores* als *minores*, op hunne wapenschilden, geen helmen mochten setten met platten aangesichte, maar alleen van ter syden: want dit alleenlyk eigen is aan prinssen, veldheeren en hoofden van een ridderlyken order.

VI. Dat de helmen der gemeene adelen waaren van yser of staal, der hoogere van silver; maar der absoluite prinssen, of uit koninglyken huyse van 's vaders syde, van goud of geheel verguld.

Soo verre *Van Leeuwen*, 728 *bl.* by wien ook soodaanigen *Gunstbrief* u sal ontmoeten, A. 1539, door keiser Karel de V, aan eenen Jan van Loven verleend.

Van de ridderschap en de ridderen sullen wy spreeken, in *de letter R.* ondertussen voeg dit van de Helmen by dat van de Dekkleden, 52 *bl.* en wat'er verder noch sou konnen worden aangehaald, dienende tot den adel en de ridderschap.

HEMERT; een slot en heerlykheid, in den Lande van Arkel en Altena, tegen over de stad Heusden, aan de Maas. *Goudhoeve*, 88 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 1301 *bl.*

A. 1062, wierd hier gr. Floris de I, met alle de syne, in hunne vermoeidheid, verrast; volgens het verhaalde, 68 *bl.*

HENRIK; de Roomsse historie heeft in de rang haarer keiseren, 7 Henrikken.

Onder deese is geweest Henrik de VII, of de laatste, bygenaamd de Luxemburger; A. 1313; den 23 Augustus. door een Jakobyner, anders Dominikaner, monnik, door die van Florensse gehuird, vergeven met het vergiftigde *Corpus Domini*. Siet een geheele lyst van *Schryveren*, by *Buchelius*, *over Heda*,

238 *pag. voorts Scriverius by Goudhoeve*, 353 *bl. Scotanus, Frieſſe G.* 206 *bl. Hartnakk. in Continuat.* 709 *pag.*

Sou dit niet hebben aangeteekend, als om dat my ſeer vreemd voorquam in de *Origines Culemburgicæ*, *by Matheus*, *Analector. VI Tom.* 245 *pag.* dat van die tyd de Jakobyners het heilig ſacrament aan de gelovige niet mogten uitreiken met de rechterhand.

HERKULES; ook onder de godheden van deeſe landſtreek; gelyk wy beweeſen, 105 *bl.* alwaar wy ook ſpraaken van Saxanus, eene ſyner bynaamen.

Van de Steenhoopen, gelyk wy aldaar ook beloofden, ſullen wy ſpreeken, in *de letter S.* maar niettemin hier een woordtje voor de liefhebbers.

Tacitus, *van de Seden der Duitsſe*, 34 *H. by Kluver. van de Rhynmonden*, 2 *D.* 282 *bl* getuygd dat het gerucht verſpreide dat, ontrent den oceaan, de kolomnen van Herkules noch overigh ſyn. *Het ſy* (ſegt de *Vertaaling*) *dat hy daar ſelf geweeſt heeft*, *of om dat men al wat heerlyk is*, *toegeſtaan heeft tot ſyn vermaardheid toe te paſſen.*

By *Junius*, *Batav.* 485 *pag.* word *Altamerus* veroordeeld, als dwalende, met de pilaaren van Herkules in het Noorden te ſetten.

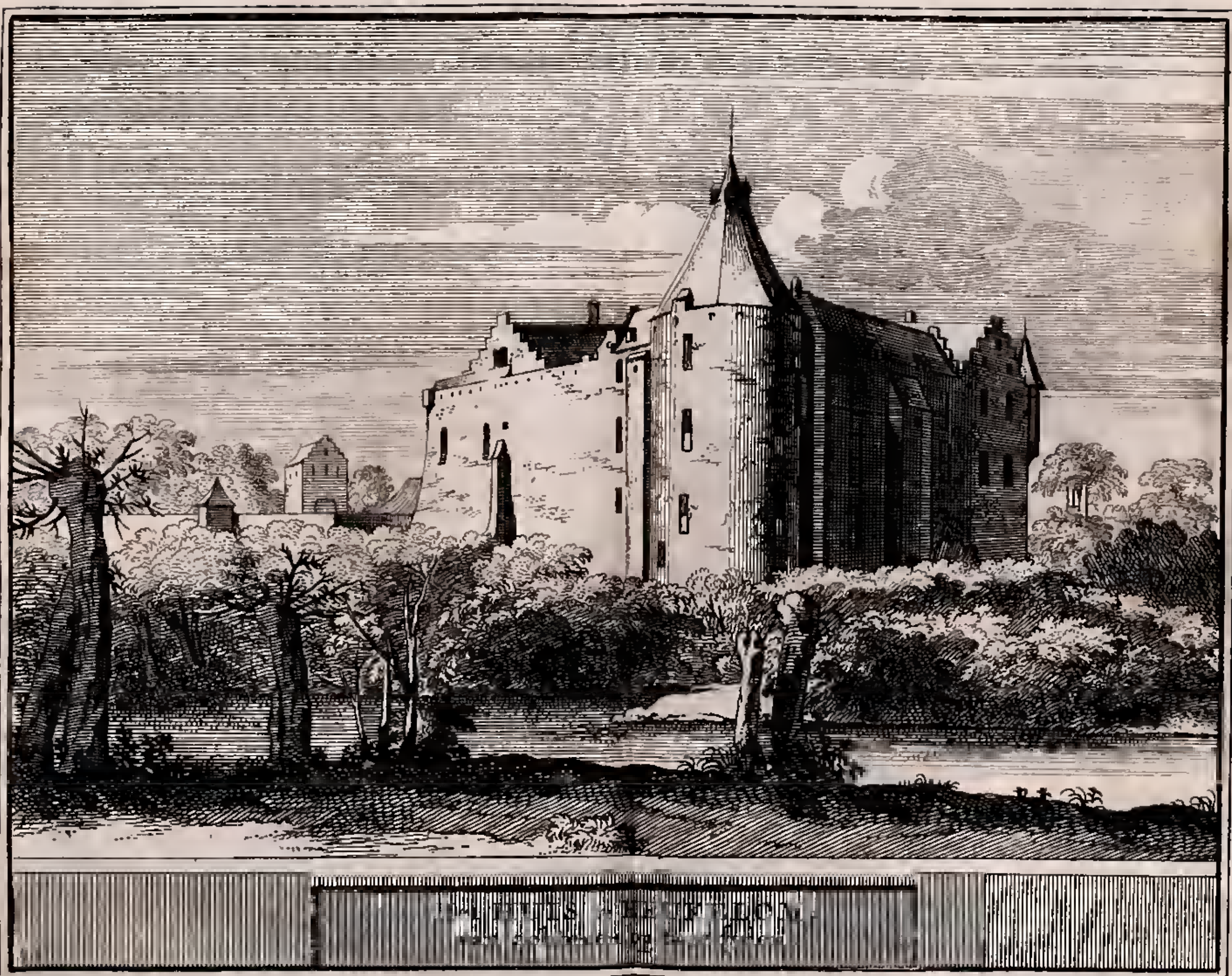
Van gelyken meent hy *Anton. Schoonhovius*, *in* ſeker brief over deeſe pilaaren ſchryvende, ſeer ſchandelyk te ſyn gevallen, ſtellende deeſe gedenkteekenen by de Tencteri, ontrent Rolde, niet verre van Kovorden.

Maar, myn goede *Adriaan Junius*, had gy in Drenthe geweeſt, en die yſlyke gevaartens en onbeſuyſde ſteenhoopen, aldaar geſegt Huynebedden, te Rolde, te Borger, te Drouwen, te Finaarle, &c. ooit aangeſchoud, gy ſout dit ſchryven van *Schoonhovius*, voor een aartigh ſprookje, of een enkel droomgeſicht, niet hebben uitgemaakt.

Voor my, ik hebſe meer als eens geſien, en ook meer als eens boven op de ſelve geklommen, en beneden daar door heen gekroopen. Dus ſeg ik alleenlyk hier in het kort; het ſyn op malkandere geſtapelde ſteenen, van ſoodaanige grootte, datſe niet als met de handen van eenen Herkules bewogen konnen worden. En wie is nu hier deeſen Herkules? de reuſen of, ſoo menſe noemt, Huinen; van welke *Pikart, Drentſch. Oudh.* 5 *H.* 34 *bl.*

HERMELEN, door *Rochman*, in 2 Geſichten, en door *C. Specht*, A. 1702, afgebeeld; is gelegen by het dorp

J.S.F.

dorp Hermelen, in het Sticht, aan de Leidsſe vaart.

A. 1481, is dit Huys, door die van Uitrecht, belegerd en door Hr. Gysbert van Zulen, op den ſelven dagh dat den Ham was opgegeven, aan haar overgeleverd. *Uitrechtſe Chron. by Matheus, Analector. II Tom.* 16 *pag. en Heemskerk, uit Velius, over ſyn Batavie*, 252 *bl.*

HEUKELOM; een over oud ſlot, een boogſchoot weges buiten het ſtedeken van deſelve naam; in de lande van Arkel en Altena. *Junius, Batav.* 487 *pag. Handveſt. Chron.* 1 *D.* 137 *bl. Goudhoeve*, 86 *bl.*

Is heden onder de dingen, welke ſyn geweeſt; een ydele gedachtenis. Soo beſchryſt het *Parivall, Verm. van Holl.* 150 *bl.* alwaar om het tyd is die geringe gedachtenis te bewaaren met dit nevensgaande *Geſicht van Rochman.*

Was door de Heeren van Arkel geboud, A. 1200. *Boxhorn. Stedeb.* 307 *bl.* welke daar nevens voegt, het by ſyn tyd al geheel onder de voeten te ſyn geweeſt. *V. Leeuwen, Batav.* 1301 *bl.* alwaar hy gedenkt, dat het, van *Rhegino*, op A. 784, van Karel de Groote ſchryvende, Huculim qualyk was genoemd.

Voorts is aan Otto van Arkel, de jongere ſoon van Jan de VIII, Heer van Arkel, A. 1272, allereerſt de titel gegeven van Heer van Heukelom *Deſelve Van Leeuwen*, 198 *bl.*

Eindlyk is het ouder als Leerdam en Aſperen; maar het is weer een beuſelpraat, Heukelom te noemen Herkulim, als of men ſei, van Herkules; waar naar de Heeren van Arkel, meerendeels alle ſterke reuſen, quanſuis ſyn genoemd. *Weder de ſelve*, 198 *bl.*

Sou wel haaſt vergeeten hebben, dat op dit aloude Huys, de 4 Heemskinderen, op hun Rosbeyard ſittende, ſyn te ſien geweeſt. De reden is geſegt, *boven*, 20 *bl.*

HEULEN; een Hollandsſe gewoonte, onder de jonge lieden, met de wagen ergens om een plaiſiertje rydende. Siet hier een uittrekſel uit *de Batav. Arkad. van meergenoemden Heemskerk.*

Zedert ſeker jongman (verteld hy, 128 *bl*) nevens ſyn vryſter, in de Veenen, ontrent den Leidsſen Dam, op een bruggetje, met een overdekte wagen verongelukte, is het in Holland de gewoonte geworden, op een brug met de wagen komende, malkanderen om te hals te vatten en te kuſſen; onder het roepen, *heul! heul!* dat is te ſeggen; hulp! hulp vrees ik van noden te hebben!

HEUSDEN; een ſtedeken, juiſt op de grenſpaalen van Braband, Holland en Gelderland; wiens ſeer oud kaſteel, door de Deenen en Noormannen, is geruineerd. *Godeſchalc. Stewechius, in Vegetium*, 4 *lib.* 10 *cap.*

Doch naderhand, door Boudewyn, de tweede Heer van Heuſden, weder opgemaakt. Deeſe Heer is overleden, A. 870. *Oudenhoven, Beſchryv. van Heuſden*, 6 *en* 19 *bl.*

Bleef derhalven, tot in onſen tyd, in weeſen, met 2 vierkante toornen, hebbende een aanmerkelyke hoogte; doch van deeſe is de grootſte, A. 1620, met een deel van het ſydewerk, omvergevallen.

Voorts plagt dit ſchoone ſlot, wel eer buiten de ſtad te ſyn; maar is ſedert, by vergrootinge van de ſelve, binnen de muiren getrokken.

A. 1340, begon Jan de III, de negende hertogh van Braband, hier by deeſe burg, een achtkantige tooren te bouwen; welke van vrouw Jakoba, ſyn dochter, naderhand is voltrokken.

A. 1359, wierden de Heeren, Gysbrecht van Nyenrode en Jan Keruene, weghgevlucht uit Delff, dat ſich aan graaf Albrecht (ſie boven, 54 *bl.*) had overgegeven, in dit kaſteel belegerd. Maar, na een belegh van een geheel jaar, wierd de ſaak, door het bemiddelen van Heer Otto van Arkel, by gelegt. Het ſlot wierd gemelden graaf weder overgegeven, en men ſond de ridders, om het Heilige Graf te beſoeken, naar Jeruſalem. *Oudenhove, in gemelde Beſchryv.* en *Goudhoeven*, 1 *D.* 397 *bl.*

A. 1420, gaf ſich Heuſden aan onſe vrouw Jakoba over. Immers dat deeſe gravin langen tyd op het kaſteel ſich heeft onthouden, getuygen de Jakobaas kannetjes, in het diepen van de grachten, in groote meenigte opgeviſcht; even als in Holland, op het Huys te Teilingen en elders. Weder *Oudenhove*, 51 *bl.*

Eindlyk merk ik aan, uit deeſe *Oudenhove*, dat wel eer de tooren een hooge kap had met een ommegang; welke, 't ſy door ouderdom, of het ſy, door andere ongelegentheden, is om verr geraakt. Alwaar om, A. 1613, in plaats van deeſe, een huysje daar boven is geſet. Siet de 3 Geſichten van *Rochman*; en daar neven ſie *Junius, Batav.* 496 *pag.* ook van dit kaſteel gewagh maakende.

Ondertuſſen, om niet te lang in Heuſden te blyven, ſtap ik verby de oorſprong van het ſpreekwoord, onder onſe lands-

lieden,

Het SLOT te HEUSDEN

J. S. f.

C

lieden, ontrent de gierigheid of een inhaalige begeerlykheid; *gy speeld slechts*, *Mechelen my*, *Heusden dy*. *Snoyus* geeft u se, by *Boxhorn*. *Stedeb*. 297 *bl*.

HILLEGOM; een Huys, ook het Hof gesegt, door *Rochman* afgebeeld, tussen Lis en Haarlem. *Goudhoeve*, 80 *bl*. *Van Leeuwen Batav*. 1248 *bl*. doch alwaar gy niets aanmerkelyks sult vinden, als hoe dikwyls het, met syn waarande, duynen en konynen, is verleid.

HILLIGAARTSBERG; in Schieland, ontrent Rotterdam, by de Rotte, in een moerige grond, op een heuvel gelegen; waar af noch is te sien, volgens het Gesicht van *Rochman*, de ruiin van een vervallen tooren.

De naam komt haar van de waarsegster Hilligaard, een verdicht vrouwmens, die, met een voorschoot vol sand, deese heuvel verwekte. Doch die lust heeft aan beuselpraat en oude wyve loopjes, gaa naar *Junius*, *Batav*. 522 *pag*. *Goudhoeve*, 38 *bl*. *Van Leeuwen*, *Batav*. 1297 *bl*. *en Van Spaan*, *Rotterd*. 196 *bl*.

HODENPYL; heden alleenlyk de ruiine van een ridderlyk Huys, in Schieland, by Vlaardinge. *Goudhoeve*, 87 *bl*. *Junius*, *Batav*. 523 *pag*. *Van Leeuwen*, *Batav*. 129 *bl*.

Word ook geheeten het Huys te Blote. *Deselve Van Leeuwen*, 1286 *bl*. hoewel hy dit in Delfsland set by Ryswyk; soo dat hier 2 Huysen syn, die niet moeten onder elkaêr verward worden.

A. 1398, is dit Huys, nevens Duyvenvoorde, Sandhorst, Heemstede, Warmond en Paddepoel, vernield; door Koenraad Kuser, met syne krygers, van hertogh Albrecht hen gegeven, om de moorders van Willem Kuser, syn soon, te vervolgen. *Scotanus*, *Friesse G*. 215 *bl* *Goudhoeve*, 407 *bl*.

HOFLAK; anders Hoeflaken, een slot ontrent Amisfoort, in de Veluwe, Oostwaarts; in de papieren van A. 1132, al bekend. *Matheus*, *in Not. ad Amisfurt*. 230 *pag*. sie ook van deese plaats gewagh gemaakt by *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 5 *B*. 50 *bl*.

HOEKS en KABELJAEUWS; een landverdervend geschil, A. 1350, tussen moeder en soon ontstaan; te weeten, Margriet, vrouw van keiser Ludewyk de IV, en Willem de V, graaf van Holland. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 385 *bl*.

Deese Margriet, de suster van graaf Willem de III, wierd, volgens het recht der geboorte, tot gravin van Holland aangenomen; doch sy, begeerigh om by de keiser haar man te

weesen, trok weder naar Beyere, voor een jaarlykse uitkeeringe, het regeeren aan Willem, haar oudste soon, overdragende. *Beschryv. van Amsteld.* 6 *D.* 125 *bl.*

Maar, als deese Willem, in syn oorlogstogten tegens den biskop, Jan van Arkel, ongelukkig was, en, de stad Oudewater, en weder, by Schoonhoven, een veldslagh verliesende, het beloofde geld niet kon opbrengen; soo quam vrouw Margriet weêr naar beneden, verstiet haare soon, ging self aan het roer. *Balen*, *Dordrechts Beschryv.* 739, 740 *en* 741 *bl.*

Ondertussen regeerde sy met sulk een slappigheid, dat veele edelen en steden de soon weder toevielen, en, nevens hem, de moeder te keer gingen. *Oudenhove*, *Dordr. Beschryv.* 496, 497 *en* 498 *bl.*

Voorts verschilden deese partyschappen niet alleenlyk in naam (die van de moeder de Hoeksse en die van de soon de Kabeljaewsse wordende genoemd) maar ook in het gewaad; de Hoeksse roode, maar de Kabeljaewsse aschgrauwe bonnetten dragende. *Heemskerk*, *over syn Arkad.* 290 *bl.*

Nu waaren aan de syde van vrouw Margriet; de Heeren Duyvenvoorde, Brederode, Polanen, Binkhorst, Riede, Hoekhorst, Heemstede, Oudshoorn, Raaphorst, Poelgeest, Meerestein, &c.

Maar Willems aanhangelingen, Jan van Arkel, de Egmonden, Persyn, Wateringe, Heemskerk en meer andere; nevens de steden, Dort, Haarlem, Delf, Leiden, Amsteldam, Alkmaar, Medenblik, Oudewater, Geertruydenberg, Schiedam en Rotterdam. *Goudhoeve*, 385 *bl.* behalven *Oudenhove*, &c.

Eindlyk, deese verdeelinge duirde, met groote bitterheid, aan beide syden, 140 jaaren, te weeten van A. 1350 tot ontrent A. 1500; binnen welken tyd veele steden syn ingenoomen, veele sloten syn om ver geworpen, en veel bloeds is vergooten: gelyk sulks by de *Schryvers* breder kan worden naargesien; als daar syn: *Orlers*, *Leidens Beschryv.* 2 *D.* 407 *bl.* *Van Leeuwen*, *Leid. Beschr.* 176 *en* 191 *bl.* *Wachtendorp*, *Rymchron.* 7 *B.* *Buchelius*, *in Hedam*, 353 *pag.* *Van Spaan*, *Rotterd.* 93 *bl.* *Scotanus*, *Friesse G.* 184 *bl.* *J. v. Leiden*, *de Origin. & Gest. Brederod.* 32 *cap. by Matheus*, *Analector. II Tom.* 325 *pag. en noch verscheidene andere.*

Doch ik heb echter noch 2 saaklykheden, by *Scriverius*, *in syn Toetssteen over den Gouwenaar*, aangemerkt.

I. Da

I. Dat de bovengemelde naamen veel jonger als de daad ſelve ſyn geweeſt. 272 *bl.*

II. Dat deeſe toenaamen, om onder de landgenooten alle haatlykheid te dempen, A. 1445, door een plakkaat ſyn vernietigd. 273 *bl.*

Ondertuſſen die eenige veersjes, ontrent dit landgeſchil ſou willen hebben, vernoeg ſich, met die van *Antonides*, aangaande 't vernielen der Heeren Huyſen, boven aangetogen, 25 *bl.* en met de volgende, van *Verhoek*, raakende de bonnetten:

Ik ſagh de Hoeksſe *meê, tot weêrwraak, herwaars ſtreeven,*
En Breêroo, Waſſenaar en Duyvenvoord, geſteeven
Van Bink- en Boekhorſt en Oudshoorn, Meereſtein,
Polanen, Raaphorſt, Lek en Naaldwyk; eene trein
Van ſtoute wapentuirs, all ridderen of knaapen.
Hoe meend gy ſou het dan in Zeeland ſtaan geſchaapen,
Dat nu, geruſt van 't land, de hulk van Holland ſiet
In nood van ſtranden en erbermelyk verdriet;
Als Kabeljousſe *nu de* Hoeksſe *roô bonnetten,*
De Hoeksſe *wederom, om hun betaalt te ſetten,*
Haar grauwe fluks den kruin uitſneeden, naar het viel,
Dat ieders lieverey, in 't vechten 't veld behiel.

Dit uit het *4de Tooneel des 2den Bedryfs van ſyn Karel de Stoute*; doch het eene ſal het andere ophelderen, indienwe een brokjen uit het *2de Tooneel des 1ſten Bedryfs*, hier achter plaatſen. Hoor toe dan, het is al een mooi rolletje, geliefde Leeſer:

Want, ſedert vrouw Margriet, de keiſerin, de landen
Aan Wilhelm, haaren ſoon, als ruward gaf in handen,
En hy haar 't jaarlyks geld, dat ſy bedong, niet gaf,
Maar trok in Beyeren, en ſtond 't gebieden af,
En ſy, in Henegou, bleef ledigh in haar luſte,
Doen wierd de twiſt geteeld, die ſedert 't land ontruſte,
Al de adel deelde ſich in Hoeks *en* Kabeljouws,
Den eenen was goed Graafs, en de ander weer goed Vrouws,
De Moeder en het Kind, elk richtte hun banieren,
De Maas ſagh fluks hier op twee dappre vlooten ſwieren,
En bruiſſen ſnel door een; de koggen, ſterk bemand,
Geklampt, verheerd, geſleept, geſonken en verbrand,
En vond ſyn ſilvre ſtroom, beklaaglyk, twee getyden,

Ge-

Geverft met edel bloed, door het verschriklyk strydem.
Van doen af stak de toorts de Sloten in de brand,
Ontheistrende al 't gehuchte in 't rond ten platten land, &c.

HOGEWOERT; anders de Hooge Waart, een verhevene plaats, ontrent den oever van den Ouden Rhyn, by Montfoort

A. 1301, sneuvelde hier den biskop, Willem van Mechelen, strydende tegens die van Uitrecht, in een twyfelachtigh gevecht. *Heda, in Wilhelm,* 227 *pag. Beka,* 103 *pag, Stoke, Rymchron. in Jan de II, by Alting, Notit.* 2 *Part.* 90 *pag.*

Voorts heeft wel eer hier een Roomsse sterkte gestaan, terwyl sulks haar hoogte uitwyst, behalven de opgedolvene Geldmunten, Steenen en allerhand gebrooken Vaatwerk, in een groote menigte nu en dan weghgehaald. *Buchelius, over Heda,* 229 *pag.*

Ondertussen vind ik, in Kennemerland, een ambachtsheerlydheid van *Hoogewoerd*, ontrent de ambachtsheerlykheid van het Schoter Bosch, en by de ruiinen van het Huys te Kleef. *Rechten en Kostuymen van Kennemerl.* 266 *bl.*

Dus is hier ook de Lustplaats Hoogewoerd; met ontelbaare veranderingen naeuwkeurigh beschreven door *Petr. Vlaming, de schilderende Westerbaan onser tyd, onder syn Dichtgenooten uitblinkende.*

HOLLAND; hier ontrent meen ik me weer van Verdeelingen te bedienen; sullende een korte reden voeren van I. De Naamreden. II. Van haar weesen en gelegenheid. III. Haar steden. IV. Aanmerklykheden, ontrent deese laage en vlakke landstreek.

I. De Naamreden bevind ik weder, by de *Schryveren*, te syn vyf dubbeld.

*Holt*land seggen eenige; synde quansuis deese landstreek, voor de grootere bevolkinge, vol *holt* of hout, bossen en wouden geweest. Sie, *boven*, het aangeteekende, 36 *en* 39 *bl.*

Holland, *hollend* land; soo stellen het andere, noemende onse landslieden *hollers*, om dat sy muitineerden en opstonden, toen Karel de Kaale, soo se voorgeven, Didrik, de eerste graaf, hen toevoerde. *Boxhorn. Stedeb.* 1 *H.* 3 *bl. Junius, Batav.* 301 *pag. Buchelius, in Hedam,* 7 *pag.*

*Hooi*land; soo spreeken weder sommige, wegens des lands grasrykheid. *Deselve Junius, Batav.* 300 *bl.*

Holland holland, ik hou myn aan de heykant, singen eindlyk som-

ſommige; wegens des aardryks moeraſſige en veenige weekheid, onder de voeten bevende en lillende. *Boxhorn. over de Chron. van Veldenaar*, 137 *bl. Bertius*, *German. Deſcript.* 1 *Part.* 87 *pag. en Parivall. Verm. van Holl.* 164 *bl.* behalven *Guicciardin*, *Wachtendorp*, *Varenius*, &c.

Hier af komt het konſtwoord by de Vetweyders; *bourlekyks land.* Soo noemenſe de lichte, weeke en dryvende weylanden, ook ſeer licht hooy gevende.

Maar ondertuſſen ſou ik die *Schryveren* konnen toevallen, welke ſtellen, dat de Deenen, Gotten en andere Noorluy, de naamen van Holland en Zeeland hebben medegebracht. *Scriverius*, *Nader Verklaring.* 37 *bl.* behalven *Heda*, *Douſa*, *Junius*, *Petr. Nannius*, en eindlyk weder *Boxhorn. Stedeb.* 3 *bl.*

Eindlyk is het ſeeker, dat dit ſelve land eerſt word Holland geheeten in *de Brieven* van keiſer Henrik de III, A. 1064. of Holtland, in het *Inventaris der goederen van Uitrecht*, by *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 216 *pag.* en dat gr. Diderik de V. ſich allereerſt heette Graaf van Holland. *Boven*, 59 *pag.*

Dit van haar Naam; nu van haar gelegenheid.

II. Holland is de boeſem van de Rhyn en de Maas. *Oudenhove*, *Suyd Holl.* 24 *bl.* door den Rhyn en de Noordweſte wind veroorſaakt. *Nanning*, *Miſcellaneor.* 10 *lib.* ſeer laagh, en dagelyks het ebben en vloeijen onderworpen; ſelf al ten tyde van *Plinius.* Sie hem, *Hiſt. Natural.* 16 *lib.* 1 *cap.* In welke het Bedykken allereerſt is aangevangen, ontrent den jaare, 1180. *Meyerus*, *Chronicor.* 6 *lib.* Het geen echter andere vroeger ſtellen; volgens het bovengeſchrevene, 62 *bl.* Uit het welke het water, met Molens, ook allereerſt is uitgedreven, in de jaaren 1520 en 1529; of ten minſten daar ontrent. Weder *Oudenhove*, uit de Plakkaaten, 21 *en* 22 *bl.*

Was eertyds naauwer bepaald; het beſte daar af ſynde de Dortsſe Waart. Immers, Noord Holland heette toen, daar ſich heden Schieland, Delfsland en Rhynland vertoonen. Het tegenwoordige Noord Holland noemde men toen Weſt-Frieſland. De rentmeeſter van Noord Holland had binnen Delf ſyn verblyf. Ja ſelfs, ten tyde van Koning Willem, ſtond Weſt-Frieſland noch niet onder Holland; alſoo hy van de Frieſen, by Hoogwoude, op den Frieſſen bodem is verſlagen. *Buchelius*, *over Heda en Beka*, *by Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 6 *B.* 70 *bl. en elders.*

III. De

III. De XXXIII steden van dit ons Holland vind men meerendeels, door deese geheele Schatkamer verspreid, bestaande in deese volgende: 1. Dordrecht. 2. Haarlem. 3. Delf. 4. Leiden. 5. Amsteldam. 6. Gouda. 7. Rotterdam. 8. Gorkom. 9. Schiedam. 10. Schoonhoven. 11. Briel. 12. Geertruydenberg. 13. Klundert. 14. Heusden. 15. Workom. 16. Vianen. 17. Leerdam. 18. Asperen. 19. Heukelom. 20. Ysselstein. 21. Woerden. 22. Oudewater. 23. Naarden. 24. Weesp. 25. Muyden. 26. Vlaardinge. 26. Gravenhage. 28. Delfshaven. 29. Beverwyk. 30. Goeree. 31. Alkmaar. 32. Schagen. 33. Hoorn. 34. Enkhuysen. 35. Edam. 36. Monnikedam. 37. Purmerent, en 38 Medemblik.

IV. Wat de aanmerkelykheden ontrent deese landoord betreft, is onder de selve voor eerst

De seldsaame veranderinge der gronden; synde de selve hier vast en dicht en daar weder los, licht en trillende; gelyk we soo eeven *boven* hebben aangeweesen. Daar nevens hier sandigh of kleyigh en ginder weder veenigh en darrigh. Doch deese stoffe sal gespaard worden tot den *letter T*, of *V*; alwaar wy, uit *Martin. Schook*, *de Turfis*, &c. van de Turven en Veenen een redenkaveling sullen opstellen.

Ten tweeden, een onfeilbaare bedervenis, door een Hemelsche voorschikkinge; met de gaven van de Natuyr gestuyt.

I. Met de helm; sonder welke te planten, geheel Holland van de Duynen sou worden overstoven. Sie boven, 69 *bl.*

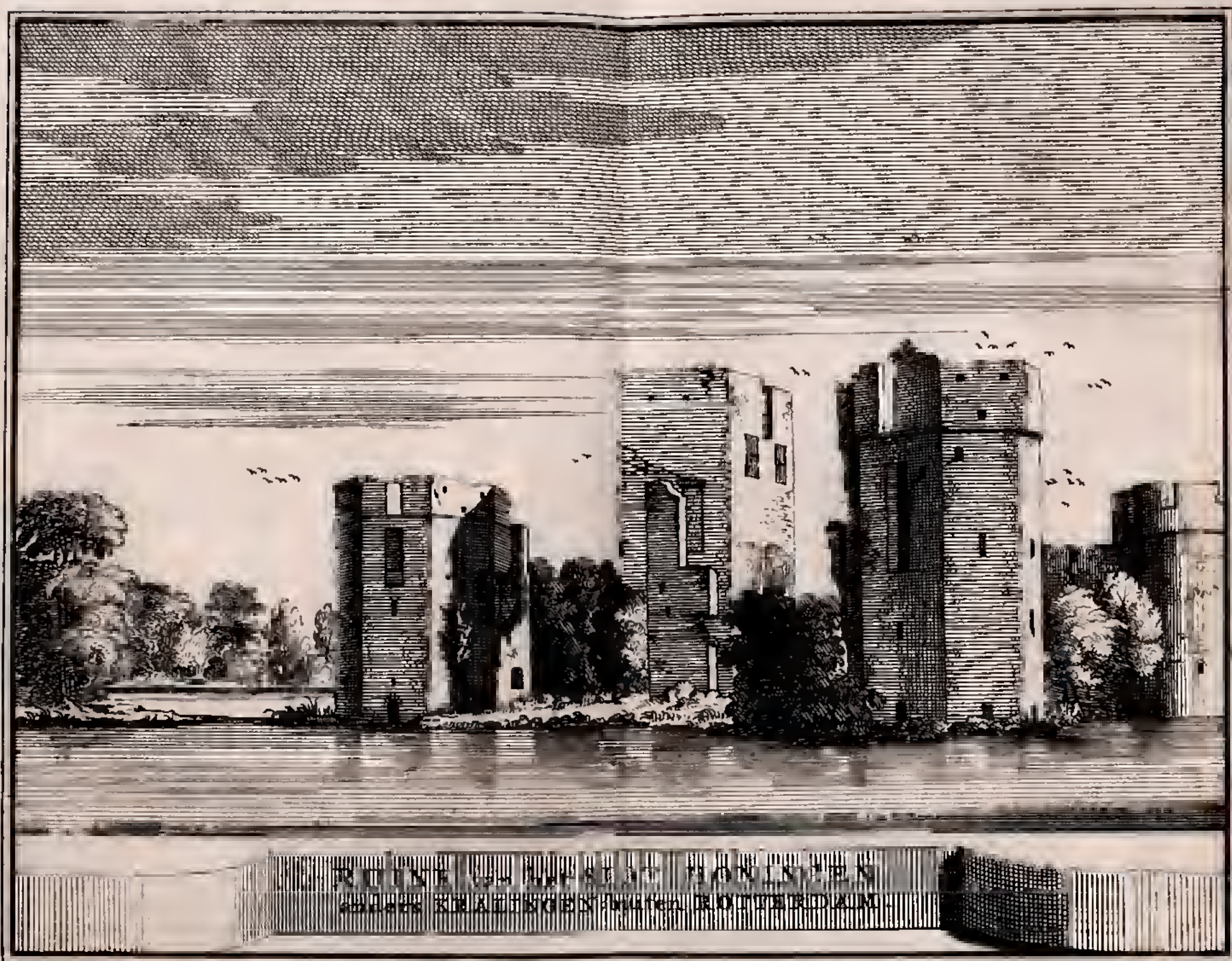
II. Met de wier of het wiergras, de Diikken op een wonderbaarlyke wyse aan malkanderen houdende en verbindende. *Junius*, *van beide spreekende*, *Batav. 45 en 68 bl.*

Dit dan, ontrent Holland; doch hoe kan ik overslaan, om syne vreemdheid, het geen my voorkomt by *Gabbema*, *Leeuward. Beschryv.* 39 *bl.* uit *Geschrevene Stadsboeken*, dat, A. 1435, by die van Leeuwarden; noch, A. 1446, by die van Groningen, geen Hollander wierd tot Burger aangenoomen.

HONDSTEIN; een Huys van Suyd Holland, gelegen in Hontswaart; volgens een oude *Memorie van Ontfang*, des jaars 1300, by *Van Leeuwen*, *Batav.* 1224 *bl.* welke ook geloofd dit edel geslachte uit Hoog Duitsland alhier te syn overgekoomen.

HOND en PLUIM; dit raakt de jagt, en daarom sal dit te vinden syn op den *letter I.*

HOND-

RUINE van het SLOT HONINGEN
anders KRALINGEN buiten ROTTERDAM.

J.S.F.

HONDSLERDYK; het Huys wel eer der ridderen van Naaldwyk, heden herboud door Frederik Henrik, prins van Oranje; niet verre van 's Gravenhage. *Parivall*, *Verm. van Holl.* 141 *bl. De Handveſtchron.* 1 *D.* 124 *bl.*

In ſeekere *Brief van Lubbertus*, abt van Egmond, getrokken uit de *regiſters van het Clooſter te Rhynsburg*, wierd het oude Huys Huntſel genoemd. *Boxhorn. Stedeb.* 165 *bl. Goudhoeve, by Van Leeuwen*, *Batav.* 1289 *bl. Junius*, *Batav.* 525 *pag.*

Voorts hebt gy het in veelerhande Geſichten, in print, door *C. Elands*, *P. Schenk en andere*, afgebeeld.

HONINGEN; anders Kralingen, aan 3 verſcheidene hoeken van *Rochman* uitgeteekend, was wel eer een ſchoon Huys, ſeer ſterk van torens en muiren, in een moerige grond, buiten Rotterdam gelegen. *Junius*, *Batav.* 490 *en* 517 *bl. De Handveſt Chron.* 1 *D.* 135 *bl.*

Is, heden niet anders als een vervallen ruiin, met ſwaare toorens. *Goudhoeve*, 83 *bl.* Ontrent A. 1573, ſelf door de Roterdammers ten deelen afgebrooken, op dat de Spanjaarden daar in niet ſouden neſtelen. *Van Spaan*, *Rotterd.* 427 *bl.*

HOOGWOUDE; een Huys, Weſtelyk of ter ſlinker ſyde by Medenblik, in Kennemerland.

A. 1256, ſneuvelde hier, in het ys, koning Willem, tegens de Frieſen vechtende, in het 27ſte jaar ſynes ouderdoms en het 21ſte ſyner regeering. Sie *de letter W.* op *Willem*; alwaar wy ſullen aanhaalen *Wachtendorp*, *Rymchron.* 6 *B. Vronens Begin en Eind.* 2 *B.* 123 *bl. Slichtenhorſt*, *Goudhoeve*, *de Gouwenaar* &c.

Van het ridderlyk geſlaght der Hooghwouden, ſchryft *Van Leeuwen*, *Batav.* 690 *bl.*

HOORN; welke ſtad meergenoemde *Huygens* deeſe woorden in de mond is geevende:

Ben ik de moederſtad van ſoo veel moedig bloed
Dat ſoo veel wond'ren deê, en ſoo veel wond'ren doet,
Van mannen, die vermant voor mannen niet en weeken,
Van ſeylers, die verſeyld voor ſeylers nooit en ſtreeken;
Heb ik van allen eerſt 't groot haringnet gebreid,
Van allen eerſt geſpreid, van allen eerſt verbreid:
Ben ik de ſuyvelmouw van voor en achter Stav'ren,
Ben ik, ſoo ver ik ſie, de vrouwe van de klavren,
En vraagtmen hoe ik Hoorn van ouds herr heeten moet?
En heet ik anders recht als hoorn van overvloed?

Ondertussen heet Hoorn, by *Heda, in bisk. David*, 297 *pag.* in het Latyn, *angulus*; een *horne*, een hoek, in welke ook deese stad is gelegen, aan de Zuyder zee. Immers is dan het Hoorn, in het wapen deeser stad, een misslagh van onnoosele en lichtgelovige uitvinders. *Boxhorn. over Veldenaars Chronykje*, 191 *bl.*

Aangaande de stad Hoorn, hebt gy een mooy spreukje van eenen Juw Hoppers, eigenaar quansuis van eenige landen, tussen, Hoorn en Staveren verdronken. Wegh, wegh met de grillen! het Hoorner Hop is niet anders te seggen als, de bogt of inham, by Hoorn.

Over het voorgevallene moet gy *Velius* doorleesen, of de *Chronyk van Hoorn, sonder Naam, door Feyken Ryp, met platen, A.* 1706, *uitgegeven.*

HOORN, uit welke te drinken al een overoude gewoonte by de Deenen en andere Noorder volkeren is geweest. *Cæsar, Gall. Oorl. 6 B. 5 H. Plinius, Nat. Hist* 11 *lib.* 37 *cap.* doch ook noch veel vroeger, by de alleroudste Grieken *Xenophon, Expedit. Cyri*, 6 & 7 *lib. Atheneus, Dischreden*, 11 *lib. Artemidor. Droomb.* 1 *lib.* 68 *cap.* behalven noch *Pindarus, Æscylus, Homerus, Sophocles, Hermippus en Nicander, by Demsterus, in Rosinum*, 5 *lib.* 30 *cap.*

Maar, wat haal ik aan, was niet de Friesse Hoorn het gewoonlyke drinktuygh der oude gastmaalen? syn de hoornen, self in myn vroegere tyd, glad en gepolyst, met silver beslagen, op de gastmaalen niet gebruikt? kond gyse niet dagelyks, op de Doelens der Hollandsse steden, in de Burger-tafereelen, met plaisier, aanschouwen?

Voorts waaren soodanige drinkhoornen, dat seldsaame van de graaf van Oldenborgh; waar af *Thesschemaker*: en dat Deensche; van welke *Olaus de Groote* gewaagt.

Ik spreek van de graaf van Oldenborg Nu wouje graag weer een beuselpraatjen hooren. Recht dan uw ooren overeind. Deese graaf, op de jagt, van syn hofstoet afgedwaald, midden in een dikke bosschagie, wenst of roept om verversinge en een teugje water. Schielyk verschynt 'er een schoone jonge dochter, hem een drinkhoorn aanbiedende. Hy, verbaast en als voor de kop geslagen, twyfelt wat te doen. Hy neemt een moed. Hy giet het hoorn uit over syn hoofd; waar op de schoone aanstonds verdwynt Hy behoud het hoorn en bemerkt, dat het uitgestorte vocht, op de achterste deelen van het paard, het hair had weghgevreten. Die nu de waarheid van dit

dit geval ſou durven in twyvel trekken, die ſtap eens over naar Oldenburg; alwaar hem het hoorn, van een ſeldſame ſtoffe en een wondere konſt, ſal worden getoond. Is dat geen bewys, Leeſer!

HORST; of het ridderlyk ſlot of het Huys ter Hurſt; een Huys in Rhynland, by Duyvenvoorde, weleer door de Heeren van Waſſenaar geboud en bewoond. *Van Leeuwen, Koſtuym. Rhynl. Inleidinge*, 32 *bl. Bokkenberg, in Waſſenar. Heroib.* 133 *pag.*

HORST; het Huys ter Horſt, was niet verre van Rheenen gelegen, binnen haare vryheid, ontrent de Veenendaalsſe Veenen.

Was prachtigh en van een grooten omtrek, door biskop, Govert van Rheenen, A. 1178 geboud. Doch de Geldersſe vorſten hebben, tot ſpyt des Biskopsſe, een ander ſlot, hoewel van mindere grootte en ſterkte, daar tegen overgeſet, met de bynaam, Tart-Horſt. *Slichtenhorſt, Gelders. Geſch.* 1 *B.* 104 *bl. en weder*, 6 *B.* 79 *bl.* ook ſpreekende van Woerden, Montfort en Vollenhoe; alle, door genoemden biskop, tegens ſyne vyanden, de Hollanders, Gelderſſen en Frieſen, geſticht.

Is naderhand afgebroken, om daar mede de muiren van Rheenen te vernieuwen; te weeten, A. 1528. *Goudhoeve*, 406 *bl. Henrikje van Erp, abdiſſe van het Vrouwe kloofter te Utrecht, by Matheus, Analector. I Tom.* 161 *bl.*

HORST; anders het Huys te Nederhorſt; door *Rochman* op twee ſyden afgeteekend; doch ook door *J. Van Vianen*, voor *C. Specht*, A. 1697, in een print uitgegeven, ſtaat noch geheel, aan de Vecht, tuſſen de dorpen, den Bergh en Nichtevecht.

Is heden ſonder heer; ſynde noch onlangs overleden den Heer van Wellant, beſitter en verbeteraar van dit Huys, het geen hy van de Heer van Suydwyks erfgenamen had gekocht.

HOUDVESTER; een ampt in Holland, noch voor A. 1376, door geen ſchriften bekend. *Van Leeuwen, Batav.* 2513 *bl.*

Hem is opgelegt de ſorg en het onderhoud der Wilderniſſen, Boſſchen en Duynen. *Parivall, Vermaak van Holl.* 222 *bl. Van Leeuwen, op het aangetogene bl.* alle de Houtveſters naa malkanderen opnoemende.

HOUVE; of Van der Hoeve, in Maasland gelegen; heden

den vervallen muiren; het ſtamhuys van Mathys van der Houve, de Handveſt chronyk ſchryver. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1290 *bl.*

Immers is de ſtichter van dit Huys metter hofſtede geweeſt Jan van der Houve; welke, voor den Heer van Arkel, nevens andere, met kloeke ſoudeniers, de ſtede Gaſparnen en het Huys te Hageſtein, heeft helpen verdedigen. *De Handveſt-chron.* 1 *D.* 186 *bl.*

HUINEN; doch verſtaa geen Hunnen, alſoo wy wat anders meenen, de Hunnen liever afwyſende naar Hungaryen.

Die van Drenthe, Overyſſel, en Gelderland geloven, dat de Huinen, ſeeker groot en grof volk, by haar en op de Veluwe, ontrent Nimmegen, eertyds haare woonplaatſen hebben gehad. Bewys. De teekenen van de benaaminge ſyn gebleven in het buirſchap Huinen, achter Nykerk; de Huine ſchanſſen by Doorewaart; de Huineſtein en Huinerberg. *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 1 *B.* 103 *en* 111 *bl. en weder*, 5 *B.* 48 *bl.*

Pikkart, *Drents. Oudh.* 27 *bl.* meent deeſe lieden ſterke reuſen te ſyn geweeſt, en noemt, naar haar naam, die groote Steenhoopen (van welke, boven, 136 *bl.* en beneden, in de *letter S.*) Huinebedden, of Huinebergen. Sie *hem*, 32 *bl.*

HULDTONEEL; de plaats der huldinge van de Hollandſſe graven als Heeren van Kennemerland. Is heden (gelyk ikſe ſagh, den 26 Mey en weder den 11 Septemb. des jaars 1706) een platte heuvel, rondſom netjes afgeſtooken, ſynde noch Graaflyk. Ik ſeg, een heuvel, by Beverwyk, ontrent Nootdorp, ter ſyden de herberg van Spanjersberg. *Saanl. Arkad.* 57 *en* 204 *bl.* *Junius*, *Batav.* 50 *en* 323 *pag.* *Ampzing*, *Haarl.* 82 *bl.* *Boxhorn. Stedeb.* 15 *bl.* *Oudenhove*, *Suyd Holl.* 4 *bl.* behalven *Van Royen en noch andere.*

Maar ondertuſſen dolen hier eenige (by voorbeeld, *Parivall. Vermaak van Holl.* 10 *bl.*) noemende deeſen heuvel S. Albertsberg. Sekerlyk is Albertsberg Bloemendaal; gelyk wy u hebben aangeweeſen, 10 *bl.*

HUNESUS; of ſoo het de Heer Alting (*Notit.* 1 *Part.* 130 *pag.*) by *Tacitus*, 2 *Annal.* 70 *cap.* volgens het *Vaticaanſſe Codex*, in de plaatſe van *Viſurgis* of *Vidrus*, beliefd te leeſen, *Untzingis*; een water, ſyn aanvang nemende in het landſchap Drenthe, en wel byſonderlyk in de Veenen, niet verre van den Valterdyk.

Al-

Allenskens affakkende, pafſeerd ſy het Suyd-Laarer meer, en komt ſoo binnen de ſtad Groningen. Van daar neemt ſe een kromme loop naar Winſun (aldaar de Noorder landſtreek gevende de naam van Hunſingo) en ontlaſt ſich eindlyk, beneden de Soltkamp (my heugd noch het geſicht, ſedert den 7 Julii, des jaars 1685) tegen over het eiland Schiermonkoogh, in den Oceaan. *Ubbo Emmius, de Agro Friſiæ,* 1 *cap.* 5 *pag.*

In de *Landkaart* van meergeroemde *Viſſcher*, word ſy, boven de ſtad, het Schutendiep, en, beneden de ſelve, het Reydiep of liever het Riet diep, genoemd.

Sie beneden, in de *letter R*, op *Rieviertjes*, ook deeſen Huneſus nevens de Fivel-aa (van welke het Ooſterdeel des lands heet Fivelen-goo) heden het Damſter-diep.

I.

JAARSVELD; in Suyd Holland, aan de Lek, tegen over Ameide, by het dorp van de ſelve naam; van *Rochnan* als een ſwaar gebouw vertoond. Heeft hier anders niet veel te ſeggen, terwyl ik alle onſe *Schryvers* my ſie de nek toe keeren.

JAGHT; te weeten, volgens het konſtwoord, *met hond en pluym.* Lagh om geen konſtwoord ontrent de jagt. Het is hier adelyk, alles oneigentlyk en met nieuwsgevondene woorden te benoemen. Immers heeft *Tengnagel* dit, wel ſeer naaukeurigh waargenoomen in ſyn *Spaanſſe Heidin*, doende daar de jager deeſe ſchilderachtige vertellinge aan Don Jan, ſyn meeſter;

Soo wyd myn Heer kan ſien, gints daar de bergen hangen,
Stond d'haas in 't wagenſpoor. Wy brachten *metter vlucht*
De brakken op de voet. *Sy kregen daadlyk* lucht,
En yverden haar beſt, tot datſe aan 't leger *quamen*
Daar hy ſich veiligh docht. Soo draaſe hem vernamen
Vernam de haas haar mêe en raakte *ſchielyk* roer
En koos het vlakke veld. Ai, hoor eens, hoe men voer!
Hy ſtreek, *drong door ons heen, de winden onder de oogen,*
Die daadlyk uit den ſtrik, *niet anders offe vloogen,*
De vluchter ſtaaken naa. *Sy hadden al te ſaam*
Eerlang hem ingehaald. Hy moeſt 'er raam *op* raam
Afwerpen, *tegens dank; hy kampte niet om 't leven*
Maar om 't verlangen ſlechts. Nu ſcheen hy 't ganſch te geven,

Vermits hy was benard. Dan nam hy weer een ſchoot.
Dus worſtelden een wyl het leven en de dood.
Wy ſtonden op 't gebergt en ſagen in de dallen
Hoe dat de redder *hem, die voorliep*, in *kon vallen*
Als een geſwinde ſchim, *en* hapte *elk oogenblik*,
En won *op 't leſt* de wol. *Dat gaf de voorſte een ſchrik*
Die hem meer ſnelheids bracht. Ons dacht, wy hadden't ende;
Maar, neen! de looper lei *ſyn* lepels in de lende,
En ſtreek *hem uit geſicht. De hond ſtond als verbaaſt.*
Geen ſwaluw ſcheert *ſoo* voort, *wanneer de ſperwer* aaſt.

Maar laat ons eens ſelve tot de jagt overſtappen; doch weder de redenvoeringe verdeelende en beginnende met der ſelver-oudheid, voortvaarende in haar verſcheidenheden, rechten en koſtuymen, en eindigende met den arbeid in de ſelve, met lyfsgevaar vermengd.

Oud is het jagen der wilde dieren, aangeſien, al in de eerſte tyden vermaarde jagers u ontmoeten, als; Nimroth, die groote jager; Eſau, ſyn oude vader met wildbraad pogende te vermaaken; Samſon, ſoo veel voſſen vangende, om de haatelyke Filiſtynen te benaadeelen Voeg hier by de uitheemſſe koningen en vorſten; Mithridates, met de jagt der wilde dieren, ſeven jaaren verſlytende; Darius, ſelf op ſyn grafſtede doende ſetten: *Ik ben een jager geweeſt*; Alexander de Groote en eindlyk de Roomsſe keiſeren, Trajanus, Hadrianus en de derde Gordianus, met *Geldmunten* en *Gedenkſteenen* hunne jagtluſt betuygende. Sie *Juſtinus*, *Plutarchus*, *Dio*, *Spartianus*, *Capitolinus* en diergelyke ſchryveren. En ſoo gy tot laager eeuwen nederdaald, daar ontmoet u keiſer Henrik de I, wegens ſyn jagtluſt, *Auceps*, dat is, de Vogelaar geheeten, volgens *Munſterus*, *Coſmograph.* 3 *lib.* 296 & 722 *pag.*

Aangaande de verſcheidenheid, het voorwerp is (ik ſluit de viſſen buiten, terwyl men ſegt eigentlyk, uit viſſen gaan) of de vogelen; reigers, &c. of de wilde viervoetige; leeuwen, beeren, everſwynen, wolven, haaſen, &c. ſy geſchied of in het opene-veld, in de boſſen, of boven op het gebergt; met valken en gieren, of met honden, &c. met het roer of met het ſwynſpriet, pylen, &c. met netten, het *gaaren* geſegt, of met ſtrikken, kuylen, &c. te voet of te paard. En weder aangaande de koſtuymen ontrent deſelve, de jagt was ieder een eerſt toegelaaten; te weeten toen het wild voor een landplaagh verſtrekte, gelyk de wolvejagt, &c. gelyk wel eer, ſonder

on-

onderscheid, in Spanje; volgens *Hubert. Leodius, in vita Frederici Palatini*, 10 *lib.* Maar toen de noodsaaklykheid in een vermaak veranderde, bleef het jagen alleen (door wat voorrecht, weet niemand te seggen) by de Vorsten, en den adel; maar niet het geheele jaar, en geensins in eenes anders gebied. Doch, in deese stoffe verder gaande, sou ik wel beswyken, als synde geen *Rechtgeleerde* en deswegen onkundigh in de jagerwetten. Ga dan liever naar het *Corpus Justiniani*, behalven *Merula van de Wildernissen*, *Sypæus*, *Notitia Juris Belgici*, *cap. de Venatione Ferarum*, *Grotius*, *in syn Inleid.* &c. by welken laatsten ik dit opmerkelyk vinde, dat, by de Longobarden, die geene welke een wild, van iemand anders gequetst, heeft omgebracht, een schouder met 7 ribben geniet, synde genoodsaakt het overige, doch binnen 24 uuren en niet langer, over te geven.

Koome nu tot den arbeid, seer gesond voor het lichaam. *Galenus*, *de Tuenda Valetudine*, 2 *lib.* 8 *cap.* *Plinius*, *de jongere*, 5 *lib.* 18 *epist.* behalven *Xenophon* en *Dio Cassius*. Het selve bequaam maakende tot moeylyke oorlogstochten en allerhande krygsoefeningen. *Genoemde Xenophon*, *in Cyro. Cicero*, *de Natur. Deor.* 2 *lib.* Maar synde met veel gevaar vermengd, en, wegens die reeden, veele doodlyk of ten minsten, ontrent de ledemaaten hinderlyk. *Martialis*, 12 *lib.* 14 *epigr. ad amicum Priscum.* Hier sou ik een groote Naamlyst van keiseren, koningen en vorsten konnen maaken en u noemen Fulko, de kon. van Jerusalem; Basilius, de Byzantynsse keiser; Lodewyk de V, de Duitsse keiser, Willem de II en Willem de III, koningen van Engeland; Garsias, kon. van Spanjen, &c. maar, om van ons Nederland, het renperk mynes schryvens, niet af te wyken, vernoeg u met Maria, de eenige dochter van hert. Karel de Stoute, de lieve bedgenoot van Maximiliaan, ontrent Brugge, in het 25ste jaar haares ouderdoms, van het paard afstortende en haar ribben breekende, A. 1482: gelyk wy het beneden omstandiger, uit *Heuterus*, *Scriverius*, *Goudhoeve*, &c. sullen verhaalen op *Maria*, in de *letter M.*

Heb ondertussen al willens verby gegaan de Dierejagt te Rome, in de *Amphitheatra*, of der keiseren ronde schouburgen; by alle Roomsse soo *Dichteren* als *Historischryveren* bekent, en door de Christene keiseren, Constantinus, Honorius, Leo en Anthemius afgekeurd. En dit soo ten deele uit *Wolfgang. Lorifeca*, *in Laud. & Vituper. Venationis*,

nis, en *Nic. de Vicq*, *Disputat. Juridic. Inaugural. de Jure Venationis*; *A.* 1695, *Franequeræ.*

JAKOBA, of, in de wandeling geheeten het ongelukkige Jacopje; van welke dus onsen *Puntdichter*, *Oudaan*:

Jakobaas uchtenstond, van glory overscheenen,
Eer sy haar middagh had, sagh alle roem verdweenen;
Hoe worsteld uwe jeugd, manmoedige vorstin,
In onspoed van gemeente en maagschap, echt en min!
Noch kan uw rappe geest uw leet in spel verdryven,
En de eedle moedigheid op zegebogen schryven:
Tydtuygen, eeuw aan eeuw, schoon slecht van form en stof,
Soo lang men kruikjes vind te Teilingen, op 't hof.

Sy was de eenige dochter van graaf Willem de VI, en verder ongelukkig in haar huwelyken, ongelukkig in saaken van staat en oorloogh. *Amsteld. Beschryv.* 6 *B.* 6 *H.* 141 *bl.*

I. Was sy, 14 jaaren oud, gegeven aan den Dolfyn van Vrankryk, Jan, hert. van Tours, soon van kon. Karel de VIste; doch het Fortuin benyde haar hoofd de koninglyke kroon, dit jonge prinsje, in syn 20ste jaar, met een vergiftigde pantzer uit het leven rukkende. *Heemskerk*, *Arkad.* 566 *bl.* *Scotanus*, *Friesse G.* 264 *bl.*

II. Hertroude sy, in haar 17de jaar, aan Jan, hert. van Braband, een jongeling van 16 jaaren; maar een kouden en swakken broeder, en onbequaam om een heete en welgemaakte vrouw genoegen te geven. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 1 *D.* 437 *bl.* *Matth. Vossius*, *Annal.* 16 *lib.* en *Isaac Vossius*, *Annal.* 20 *lib.*

III. Troude sy, voor de derde reise, in Engeland, Humfrei, hert. van Glocester, de soon van Henrik de VI, de broeder van Henrik de V. en oom van Henrik de VI. Doch, gelief voor af te weeten, dat sy midlerwylen met haar oom in een oorlogh geraakte, en datse daar op van haar man afliep, (siet haar ook deswegen aangetogen in de *Nievws-Verresene Hippolytus*, 4 *H.* 39 *bl.*) onder voorwendsel van te naa te syn vermaagschapt, en echter geen wettige echtscheidinge afwachtende. *Barlandus*, *Comit. Holl. in Jacoba.*

Maar, let hier weder op de kaats van het Fortuin. Op het aandringen des hert. van Bedfort, pogende de gereesene tweespalt tussen den hert. van Glocester en den hert. van Burgondie te bemiddelen, word het huwelyk van Jakoba en hert.

Jan,

Jan, voor wettigh en onverbreekelyk verklaard. De vrede tussen beide hertogen word getroffen. Glocester geeft Jakoba de sak en troud (*helaas, wat spyt! ô sielverdriet*) haar staatjuffer, Leonora Codham, met welke hy midlerwylen ook al in 't heimlyk had gespeeld. *Gemelde Goudhoeve*, 451 *bl.*

IV. Troude sy eindlyk, tegens haar woord, aan den hert. van Burgondie gegeven, met Frank van Borselen; gelyk ik boven heb verhaald, 40 *bl.*

Dit ontrent de wisselvalligheden ontrent haar 4 onvruchtbaare huwelyken; wat 'er nu wegens staat en oorlogh overschiet, meen ik met een woord alleenlyk aan te roeren.

Lees dan breder, by de *genoemde Schryveren*,

Hoe sy, naa veel sukkelen, geraakte in handen van meergemelde hert. van Burgundie, die haar, te Gent op het slot gevangen stelde. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 449 *bl.*

Hoe sy aldaar uit een venster sprong, in manneklederen naar Holland keerde, aldaar met vreugde van de Hoeksse ontfangen. *Boven aangetogene Heemskerk*, *Arkad.* 566 *bl.*

Hoe sy self, als een moedige amazone, tegens Burgondie, te velde quam, en ontrent Alphen, in een bloedigh gevecht, de krygslaurieren naar sich rukte. *De Gouwenaar*, 128 *bl. Vander Wouw*, *Alkm.* 46 *bl. Chron. van Hoorn*, 38 *bl.*

Hoe Burgundie evenwel eindlyk, A. 1428, haar de wetten stelde, en op naadelige voorwaarden sich met haar verdroeg. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 454 *bl.*

Hoe Burgondie, verneemende het verborgen huwlyk (want sy had geswooren niet als met syn kennis en believen te trouwen) van Jakoba en Van Borselen, syn vertrouden dienaar, hem liet vangen, om ter dood gebracht te worden. *Wachtendorp*, *Rymchron.* 9 *B. nevens de voorige.*

Hoe dat Jakoba het leven van haar lieve Frank moest koopen voor den afstand van alle haar waardigheden, den 15 April, A. 1423, van gravinne synde geworden houtvesterinne van Holland; met hem haar leven verslytende, op het Huys te Teilingen; aldaar den tyd verdryvende met somwylen naar de papegaai te schieten, of een kruikje te leêgen, en die, speelgewys, over haar hoofd in de vyvers te werpen. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1514 *bl.*

En eindlyk hoe sy, moe van hertseer, A. 1436, in Octob. op het geseide Huys te Teilingen, is overleden. *Saanl. Arkad.* 397 *bl.* Vrylyk moogende seggen, met Badeloch, in *Vondels Gysbrecht*, meermaalen aangehaald.

Hoe veel gelukkiger ſyn arme en ſlechte dorpen,
En hutten, laagh geboud, min ſtormen onderworpen
Dan eenigh Heeren-huys, dat door 't geboomte ſteekt,
En daar het bulderen des winds ſyn kracht op breekt.
Weet hier van eenigh menſch, ik weet 'er af te ſpreeken!
Als ik den gantſchen tyd myns levens overreeken,
Van myne bruiloft af, van dat ik ſat verloofd,
Wat ſtormen waaiden my niet zedert over 't hoofd!
Wat tooren is ſoo hoogh, van waar myn oogh de baaren,
De zee kan overſien van al myn wedervaaren!

Ondertuſſen ſie van het Huys te Teilingen, in *de letter*, *T.* Van het papegaaiſchieten, *Iſaac. Voſſius*, *Annal. Holland.* 20 *pag.* by *Heemskerk*, *over ſyn Arkad.* 573 *bl.* en van de ſteenen kruikjes, gemeenlyk Jakobaas kannetjes geſegt, uit de vyvers, ſoo van dit Huys als het Huys Sand, het Huys te Roſenburg, het Huys te Velſen, &c. in onſe dagen ſomwylen opgeviſt. *Pars*, *Katw.* 137 *bl.* nevens een afbeeldinge.

Maar, ... Neen, ik heb deernis en beſchuldige geen verdrukte rampſaligheid. Die 't geval wil weeten van J. Lammertsſe Kruif, en de wraak des bittren vaders, ga het vinden in de *Nieuwe Chron. van Hoorn*, 292 *bl.* behalven *Goudhoeve*, &c.

ICCIUS PORTUS; een welgelegene haven, in Vlaandere, voor de Romeinen, om naar Engeland over te ſteeken. Siet het in een *Kaartje* by *Kluverius*, *Introduct. Geographic.* 2 *lib.* 12 *cap.* 8 *Tab.*

Maar, welk een heet gewoel, wat een ſpottende bitterheid weder onder de meerendeels hairklovende *Latiniſten*, als ſy malkanderen ſullen onderrechten, ontrent welke plaats men heden ſou mogen ſeggen die haven te ſyn geweeſt! Is het Geſſoriacum anders Bologne? of is het Calès? of is het liever Vitſan of Witſan? *Blaauw*, *Britannie*, 181 *bl.* *Van Royen*, *over Verſteege*, 37 *bl.*

JAN, de I; de ſoon van gr. Floris de V, ſonder kinderen ſtervende, A. 1299, volgens de meeſte *Schryvers*; *Scriverius*, *by Goudhoeve*, 384 *bl.* *Scotanus*, *Frieſſe G.* 253 *bl.*

Hy quam, naa 's vaders omkoomen, (toen Holland was gedeelt, veroverende Willem van Mechelen, de 41ſte biskop, het Huys te Muyden, en verwoeſtende de Huyſen van Wideneſſe en Eenigenburg; van welken, *boven*, 75 *bl.*) uit Engeland,

land, noch maar een jongen, hoewel getroud of ten minsten verloofd. *Barlandus, Comit. Holl. in Joh. Meyerus, ad annum* 1296.

A. 1697, versloegh hy de Friesen, by Alkmaar, op de Wyde geest, ontrent Vronen; een plaats met bossen, moerassen en een Rhynsprankel omringd. *Melis Stoke, in Jan. Vronens Op en Onderg. 2 B. 69 bl.*

A. 1298, won hy 't slot van Yſſelſtein, heer Gysbrecht van Yſſelſtein, den biskop toegedaan, neemende gevangen. *Gouwenaar, 266 bl. Beneden, in Yſſelſtein.*

Naderhand heeft hy moeite gehad met Heer Jan van Renesse; en daar na met die van Dordrecht; doch daar naa heeft de roô loop, te Haarlem, hem weghgerukt, den 29 Octob. of den 9 Nov. 1299, of volgens andere, 1300; geen kinderen naalaatende. *Beka, in Willem van Mech.* 102. *pag.* &c. Maar, siet *Alkemade over Stoke*, 176 *bl.* alwaar hy noemd de *Schryvers*, gelovende hem te syn vergeven. En met hem eindigde het oude stamhuys der Hollandsse Graven, volgens *Hoogſtraten, boven*, 112 *bl.* aangehaald.

Ondertussen hoor van het vergif *Oudaan* ook gewagen:

Wat baat het my ten echt eens konings kind te ontfangen,
Een koninglyke bruid te kussen mond en wangen,
Wyl, sonder erfgenaam, myn struyk, helaas verdord,
En de oude Graveſtam, met my, ten grave stort?
O Wolfaart van der Veer, diens heersſucht Jan den eerſten
In syne heerſchappy niet min als overheerſte,
Word ook uw trouw verdacht, in 't ſchenken van vergift?
Of knaagt, als groenend ooft, de Dood my 't middelrift?

JAN de II; uit het Henegouwer Stamhuys, was Alyt, des susters soon van kon. Willem; synde syn vader gr. Jan van Avennes. *Amſteldams. Beſchryv.* 2 *B.* 13 *H.* 134 *bl.*

A. 1301, Jan van Renesse van geheel Zeeland sich meester maakende, heeft hy deesen daar uit gedreven, welke weghvluchtende den keiser, Albrecht van Oostenryk, tegens de graaf heeft opgehitst. *Scriverius, by Goudhoeve*, 354 *bl.*

A. 1305, is hy aan een siekte gestorven, naa dat hy, met vreugd, de Vlaamsse verwinningen van Willem, syn tweede soon, had aangeschoud. *Melis Stoke, Rymchron.* 258 *bl.*

Deesen Jan den II, gesegt Van Avennes, van Henegouwen, doet *Oudaan* deese woorden spreeken:

Den

Den Graaffelyken schild, die eene Leeuw bekleedde,
Vertoon ik aan den erm, in vieren doorgesneeden,
Nu 't eerste wapen sonk met de eerste Jan 't graf,
Die my, syn naamgenoot, syn titels overgaf.
Laat vry, met 's keisers magt, Jan van Renesse wryten,
'T syn Leeuwen, die ik voer; sy leeren van haar byten.
En stappen, met een sprong, uit Henegou alhier,
Daar Gwy, met eigen bloed, blust syn geschoten vier.

Maar (het scheelde niet veel of dit was over het hoofd gesien) door deese Jan, A. 1303, is ook de gewaande stad Verone veroverd, verbrand en met het ploegyser tot een vlakte gemaakt. *Beneden, in Vronen.*

JAN de III; uit het Huys van Beyeren, de soon van gr. Albrecht, en de broeder van Willem de VI; volgens *sommige* (als *Vossius*, &c.) de moorder van gemelden Jan den I.

Hy word de Elect van Luik, en den Ruwaard toegenaamd, by *Oudaan*, in het opschrift van volgend *Puntdicht*:

De meesten onrust meest ryst uit verloope paapen!
Gekooren biskop Jan was 't waardig weer en wapen
Te roepen en soo fors te smetten Luik met bloed,
Om sulk een miter haast te stooten met de voet,
En, in haar erf, de Nicht hooghmoedigh op te kommen;
Als gy u Beyervorst en Hollands soon doet nommen;
Daar alle rust verstuyft en 't all van onrust klinkt,
Wen, als rustwaarder, gy u selven innedringt!

A. 1414, oorlogde hy, met syne Hollanders tegens die van Uitrecht. *Goudhoeve*, 440 *bl. Gouwenaar*, 125 *bl.* &c.

A. 1420, belegerde hy Leiden en dwong haar tot een gewillige onderdanigheid. *Goudhoeve*, *op het selve bl.*

A. 1424, heeft een swaare krankheid hem ontfield, 6 jaaren, deese landen, als voogd, hebbende geregeerd. *Goudhoeve*, 448 *bl.* &c.

YLST; een stedeken in Friesland, tussen Sneek en het Fluysen-meer; synde haar naam oorsprongkelyk van Ilium, anders Troye; gelyk Ascendorp is geheeten naar Eneas kind, Ascanius. Siet! sulke malle praatjes en voddige dwalingen verkopen ons de *Friesse Oudheid-schryvers*, behalven *Lazius*, *Guicciardin*, &c. Maar, gaa gy liever eens over tot *Scriverius*, *in*

n de Voorrede van ſyn Oud-Batavie en Gabbema, Leeuward. 14 *bl.* Anders had ik van dit plaatsje niet by te brengen.

IRMENSEUL, van welken afgod gewagh is gemaakt, 106 *bl.* Van deeſen ſchryven *Scedius, de Germ. Diis,* 3 *Part.* 176 *pag. Slichtenhorſt, Geldersſe G.* 4 *B.* 34 *bl. Teſſchemaker, n Annal. Cliv. Buchelius, in Bekam,* 13 *pag.* en wel byſonderlyk *Henr. Meibomius,* aanhaalende *Dithmarus, Crantzius, Urſpergenſis, Schafnaburgenſis, Herm. Contractus, Fabricius, (in Origin. Saxonicis) de Francorum Annales* en meer andere, vroegere en laatere *Schryveren;* nevens een maakſelloose en ſeldſaame *Afbeeldinge.*

Maar, nu willen eenige dit *Harmansſuil* het beeld te ſyn geweeſt van der Duitsſchen voorſtander, Harminius. *Scedius, op de gemelde plaats. Saubertus, de Sacrificiis,* 53 *pag. Junius, Batav.* 386 *bl. Ernſtius, Obſervation.,* 2 *lib.* 17 *cap. Neocor. in Mart. & April. A.* 1698, 165 *pag.* ſpreekende de laatſte niet als onbeſchaamde onwaarheden (volgens myn gevoelen van, de opgedolven brokkelingen van deeſen Irmenſul.

Eenige weder, het ſelve noemende *Ermenſuil,* geloven dat het een afbeeldinge van *Ermes* of Mercurius is geweeſt; A. 729 of liever, A. 734, door Karel Martell, afgekeurd en om verr geworpen. *Van Royen, Neerl. Oudheden,* 141 *bl.* behalven de meeſte der bovengenoemde.

YSSEL, in Holland; is niet anders als een afgravinge uit de Nieuwe Vaart, welke is gaande van Uitrecht naar de Lek, tegen over Vianen. *Junius, Batav.* 108 *en* 460 *bl.*

Deeſe dan, by den Nieuwen Dam geſtopt, loopt, door Yſſelſtein naar Montfoort, Oudewater, Gouda en ſoo in de Maas, tegen over Yſſelmonde. *Oudenhove, Dordr. Beſchryv.* 59 *bl. Van Leeuwen, Batav.* 53 *bl.*

Voorts is de tyd, op welke deeſe uitgravinge geſchiede, niet te weeten.

YSSEL, in Weſtfalen; begint ontrent Raaſveld, aan de Cleefsſe grenſſen, loopt verby Ringelberg, Werdenbroek, Yſſelborg, Anholt, Deutekom en Duisberg; alwaar hy de Gracht van Druſus ontfangt.

Dus, meer water gekregen hebbende, trekt hy verby Bronkhorſt en Zutphen, alwaar hy, de Berkel inneemende, naar Deventer en Hattem affakt, ſich ſoo ſtortende by Kampen, in de Zuyder Zee. *Kluverius, Rhynmond.* 2 *D.* 217 *bl. Guicciardin. Belg.* 1 *D.* 27 *pag.*

We ſeggen boven, de Gracht van Druſus, anders de *Foſſa Druſiano*

ſiana. Dit is de Rhyn, door den Roomsſen veldheer Druſus, in den Yſſel geleid, ontrent Arhnem beginnende en by Doesburg eindigende. Voorwaar een gravinge van groote nuttigheid; konnende die krygsoverſte, door deeſe, ſyn volk, ontrent de Frieſſe kuſt, in de Noordzee brengen, ſonder Holland aan te doen. *Kluverius*, *Rhynmond* 2 *D.* 268 *bl.* *Van Leeuwen*, *Leid.* 586 *bl.* *Pars*, *Katw.* 26 *bl.* ſynde 3 tegens 3; *Junius*, *Bertius* en *Hopperus*, welke de Leck *Foſſa Druſi* hebben durven noemen. Siet mede de *Saanl. Arkad.* 168 *bl.* en *Slichtenhorſt*, *Gelders. G. B.* 3 *en* 11 *bl.* deeſe gracht den Nieuwen Yſſel noemende.

Van den braven veldheer Druſus is geſprooken, 67 *bl.* en vind ondertuſſen iemand ſmaak in onſe zielbetoverende *Dichtkonſt*, hy kittele ſyn weetluſt met den *Yſſelſtroom van J. Norèll.*

YSSELMONDE; een ſeer aanmerkelyk Huys in Suyd-Holland, tuſſen Rotterdam en Dordrecht, door het belegh van gr. Didrik en Robert de Fries, ſyn ſtiefvaêr, in het jaar 1076, bekend. *Oudenhove*, *Suyd Holl.* 260 *bl.*

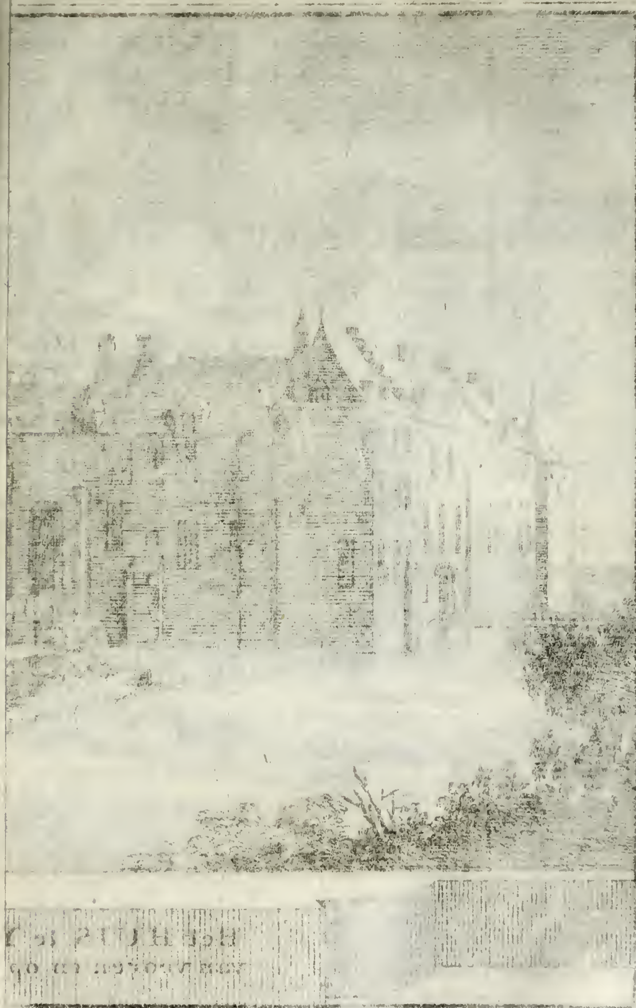
Hier is ook gevochten; en die van het Sticht kregen de nederlage. Ja, de biskop Koenraad moeſt ſich eindlyk met het ſlot gewilligh overgeven. *Beka*, *in Koenr.* 43 *pag.* *Heda*, *in eod. epiſt.* 137 *pag.* *Scriverius*, *by Goudhoeve*, *in Diderik de V.*

Heden kan de minſte puinhoop ons niet doen merken, waar haar rechte plaats, aan den Yſſel, is geweeſt. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 86 *bl.* *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 6 *B.* 72 *bl.* *Boxhorn*, *Stedeb.* 94 *bl.* *Meurs*, *XVII Provinc.* 445 *bl.* *Van Spaan*, *Rotterd.* 176 *bl.* *Goudhoeve*, 78 *bl.* ook ſpreekende van een andere Yſſelmonde, A. 1433 geboud; mooglyk de ſelve, die men ſiet onder de *Geſichten* van *R. Rochman.*

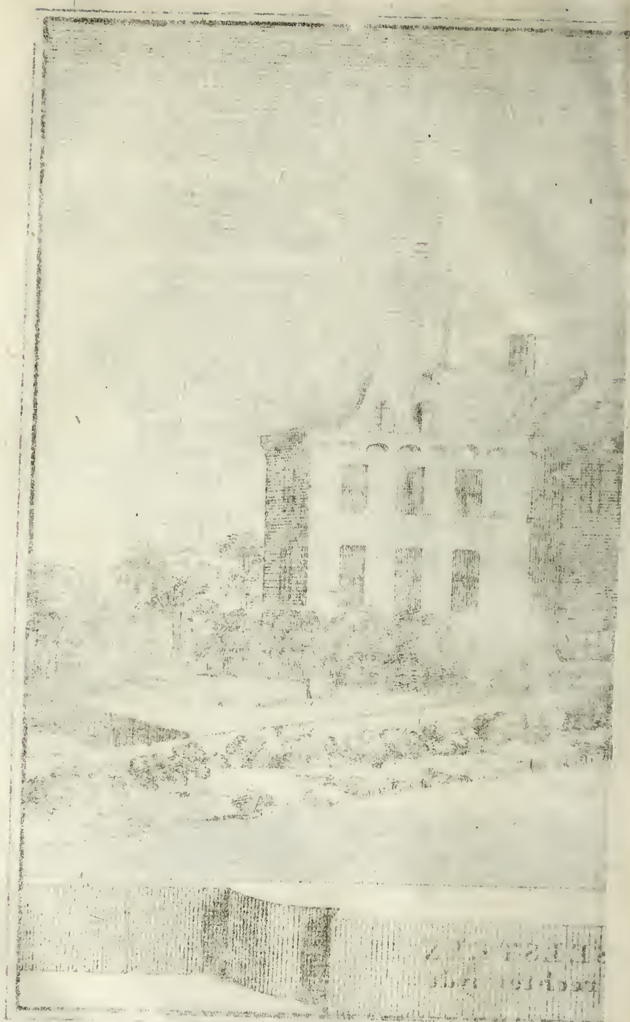
YSSELSTEIN; een Hollands ſtedeken op de grenſſen van Gelderland en het Sticht, aan gemelden Yſſel; van wiens ſlot al gewagh is, ontrent A. 1250; als wanneer, over het beſit der ſtad, al lang een groote twiſt tuſſen die van Holland en Uitrecht is geweeſt. Het *Geſicht*, die van *Rochman* ontleend, word hier uw keurigh oogh ten doele geſteld.

A. 1298, is het overgegeven aan gr. Jan de Jonge, na dat vrouw Baarte, 't wyf van heer Gysbrecht van Yſſelſtein, het een vol jaar lang had behouden. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 152 *bl.* *Gouwenaar*, 266 *bl.* ja onſe *Jooſtoom*, doende, in ſyne Gysbrecht, de trouwe Badelogh, in deeſe woorden uitberſten:

Neem

Het HUIS te YSSELSTEIN.
van voren en op de rechter zyde.
J. S. F.

Neem eens een proef daar van,
Heldinnen ſtonden eer als onbeweegbre poſten.
De Faam van vrouwen roemt, die ſtad en volk verloſten.
Uw moeder Baarte toont, hoe veel een vrouw vermagh,
Wanneer ſy Yſſelſtein *verdadigd, jaar en dagh.*

Sie mede *Beka, in Wilh. van Mechl.* 102 *pag.*

A. 1374, is het geplonderd, door Heer Willem Rees, voor den biskop, Arend van Hoorn. *Scotanus, Frieſſe G.* 197 *bl.*

A. 1405, is het gekomen, onder den graaf van Holland. *Weder Scotanus,* 263 *bl.*

A. 1417, is het belegerd en ook op voorwaarde overgegeven, aan gr. Willem, om Jan van Egmonds wille, herwaards ſynde gevlucht. *Beka, in Rud. Dieph.* 155 *pag. Heda, in Frid. van Blankenb.* 265 *pag. Origines Culenburg.* by *Matheus, Analector. VI Tom.* 277 *pag.* na wiens dood het door die van Uitrech. is neêrgeworpen; ſteekende ondertuſſen de brand in de ſtad. *Boxhorn. Stedeb.* 309 *bl.*

A. 1466, is de ſtad door de Geldersſe verbrand; en ſy heeft ſoo in haar puin gelegen tot aan Frederik van Yſſelſtein, die van Karel de Stoute verlof kreegh om de ſtad te herſtellen en weder te bemuiren. *Heda, in Giſb. & David.* 294 *pag.* Sie verders *Goudhoeve,* 91 *en* 384 *bl.* behalven *Guicciardin, en Meurs, de woorden van Boxhornius eenvoudelyk naaſchryvende.*

JUTFAAS; anders geheeten Rhynhuyſen; ook onder de Afbeeldingen van *Rochman.* Doch van dit Huys te ſchryven, is van ons, tot den *letter R,* verſchoven.

K.

KAAS en BROODS-Spel; was een beroerte, onder de arme Kennemers, in Noord Holland, in den jaare, 1491.

Sy ontſtond uit het al te ſchielyk ſteigeren en daalen van het geld, in de langduirige en koſtelyke oorlogen van den keiſer Maximiliaan. Brengende die haaſtige ſettinge den lande, welke beſtond door den koophandel, meer ſchade toe als alle die voorgaande krygstogten. *Heemskerk, over ſyn Arkad.* 268 *bl.* aanhaalende *Ampſing, Orlers, Velius, Goudhoeve en Van Meteren.* behalven *Beverwyk en Balen, in Dordr. Beſchryv.*

Hier

Hier by quam ook een diere tyd, uit een regenachtigh saſſoen van het voorgaande jaar geſprooten; nevens een armoede, uit zeeſchaden veroorſaakt; onder het afperſſen van ſwaare laſtgelden, door Heer Jan van Egmond, ſtadhouder van Holland. *Van Meteren*, 8 *bl.*

Voorts ontfingen deeſe oproerige de toenaam van Kaas en Broods volk, om dat ſy, in hunne wimpels en vaanen, een Kaas nevens een Brood afſchilderden; als willende ſy alleenlyk deſwegen vechten. *Saanl. Arkad.* 4 *B.* 407 *bl.*

Sy verſamelden dan tot Alkmaar, om voor het vrye gebruik van Kaas en Brood te ſtryden. Bedreven ook, binnen Hoorn, veel moetwil, onder wegen alle oude ſloten om verre ſmytende. Vielen, A. 1492, op Haarlem, alwaar, naa eenige plonderinge, hunne woede allenskens is geſtilt. *Ampſing. Haarlem*, 32 *pag. Goudhoeve*, 549 *bl.*

Niettemin ſyn eenige naar Leiden gegaan: doch alſoo ſy van geen krygsoefeningen kennis hadden, hebben hen de Leyenaars, ſonder veel arbeid te rugh gejaagd. *Orlers*, *Leid.* 2 *D.* 428 *pag. Van Leeuwen*, *Leid.* 177 *bl.*

Doch dit onordentlyk woelen duirde ſlechts tot aan de komſt van Albert, hert. van Saxen, (uit de naam van keiſ. Maximiliaan, hier hebbende het opperkrygsbewind) die dit landbedervend Kaas en Broodſpel geheelyk dempte. *Meteren*, *op het gemelde* 8 *bl. Orlers*, 428 *bl.* wreedelyk heerſende en met ondragelyke laſten de ingeſetene uitputtende. *Ampzing*, *Haarl.* 34 *bl.*

Voorts ſyn de ſloten, onderwegen door deeſe muytemaakers vernield, de ſterktens Nieuburg, Middelburg, Heemskerk, &c. ontrent Alkmaar; en ontrent Leiden en Rotterdam, de Huyſen, Kralingen, Hilligaartsbergen, Spangen, &c. *Saanl. Arkad.* 407 *en* 409 *bl.*

Ondertuſſen, volgens een *Overleveringe*, vind men noch heden het Kaas en Broods land, achter Beverwyk gelegen, ontrent Breſaap; want hier ſiet gy noch de legerbedden der Kaas en Broods lieden, als ſleuven, naaſt en over malkanderen; alwaar ſy, voet aan voet, ſich te ruſt begaven.

KADOELE; een geringe buirt, tuſſen de Ooſt Saaner Overtoom en Buykſloot, in Waterland, op den dyk, aan het Ye. *De Soetſtemmende Swaan van Soeteboom*, 4 *H.* 18 *bl.*

KADWOUW, of Katswoude; ook in Waterland, tuſſen de ſteden, Edam en Monikedam, tegen over het eilandeken Marken. *Soeteboom* (in gemelde *Swaan*, 27 *bl.*) is in twyfel,

ſtel, of haar naam een geheugteeken der oude Katten ſou behelſen; en ik meen ook dit dorp de Katten ſoo weinigh te raaken als Kattenburg, den Ooſtlyken uithoek van Amſteldam.

KALSLAGE, anders Oud-Kalſlage of ook het Hof (waar ontrent ook een Roomsſe burg) te Alfen, onder Leiden. *Van Leeuwen*, *Inleid. van Rhynl. coſtuym.* 40 *en* 51 *bl.* ſiet ook ſyn *Batav.* 1260 *bl.*

KAMPOBASSO; een Italiaan van geboorte, voor ſekere ſomme gelds, van Ludewyk de XI, omgeſet om hertogh Karel de Stoute te verraden, in den ſtryd te verlaaten, of ſelven hem om te brengen, of levendigh in handen te leveren. *Heuterus*, *Rer. Burgundicar.* 5 *lib.* 13 *cap.* *Komineus*, 4 *lib.* 1 *cap. en elders meer.*

Hy heeft het ſchelmſtuk ook volvoerd. Want Karel, ſullende op de Switſers invallen, had niet meer als 1200 bequame mannen ontrent ſich. Dus, op het aangaan van 't gevecht, droop Kampobaſſo wegh, met 400 ruiters, en liet den hertogh vechten. Deeſe vlucht en word, 46 jaaren oud, in het vluchten gedood. *Mezeray*, *in Lud. de XI.* 976 *bl.* *Komineus*, 5. *lib.* 8 *cap.* welke ſchryver, volgens *Meyerus* en *Marchand* (by de *Schryver van de Sinryke Fabelen*, 259 *bl.*) geſtoord wegens een oorvyf van den hertogh gekregen, ook de verrader van ſyn meeſter is geweeſt.

Sie verder beneden, in *Karel de Stoute.*

KANINEFATES; *Plinius*, *Hiſt. Nat.* 4 *lib.* 15 *cap.* Doch, waar ſal men nu deeſe landslieden plaatſen, gy grootmoedige *Academien*, die al dat ons Neêrland aangaat en het geene in haar moedertaal word geſchreven, met de nek aanſiet? ſtrekken ſy ſich van Katwyk en de middelſte tak des Rhyns tot aan Haarlem? Sie *Junius*, *Batav.* 46 & 49 *pag.* of hebben de Konynevatters in Zeeland gewoond? *Eyndius*, *Zeel. Chron.* 10 & 12 *cap.* of is Kennemerland de woonplaats der Kaninefaten? Sie *Slichtenhorſt*, *Geld. Geſchied.* 1 *B.* 8 *bl.* *Saanl. Arkad.* 56 *bl.*

Immers hebben ſy aan zee gewoond, gelyk ook heden noch de Kennemers langs den zeeſtrand woonen. *Flud à Ghilde*, *over Kluver. Rhynmond.* 1 *D.* 259 *bl.* uit *Pontanus*, nevens *Ryckius*, *in Tacit.* 4 *Hiſt.* 15 *cap.* 425 *pag.* tegens *Kluverius*, die ſe tuſſen Leiden en Wyk te Duurſtede ter nederſet. *Van Leeuwen*, *Batav.* 93 *bl.* mede den ſelven overtuygende, onder het bybrengen van de meeſte *Schryvers*, *Ortelius*, *Douza*, *Pontanus*, *Bertius*, &c.

Heb boven de toenaam, *Konynevatters*, gebruikt; doch ben niettemin met den Hr. *Alting*, *Notit.* 1 *Part.* 27 *pag.* tegens *Boxhorn. Stedeb.* 15 *bl.* *Junius*, *Batav.* 47 *pag.* *Antonides*, *Ystroom*, 1 *B.* 18 *bl.* ſyn meeninge, ontrent deeſe benaaminge, een ydele ſinſpeling ſonder grond, op deeſe wyſe uitdrukkende:

Een oud gerucht getuigt, al ſteunt het op chronyk
Noch handveſt, dat dees kreits genaamt wert van de Katten,
Die, onder Burgerhart, uit hun moeraſſen ſpatten,
(Want toen verhief dees wyk het hoofd noch uit den vloed)
Daar by de Roomſe magt vertrat met trotſen voet,
En nypende, in den poel, die brand- en waterſchatters,
In hun geleden vloogh, met ſyn Konynevatters,
Het hoofd gehellemd met karpoeſen, ros van bont,
Met ongeſchoren hair en knevels, in den mond
Af hangende; op het laatſt met ſtaatſie af te ſnyen
En, op het woud-altaar, den Duitſchen Mars te wyen,
Soo draa een moedige Batauwer, met ſyn hand,
In 't oogh van 't leger, thien Romeinen velde in 't ſand.

KANNEMAKER; een aanſienlyk en vermoogend burger van Gorkom.

Deeſe, een onbeſuyſt kerel, had de gewoonte friſſe vryſters en jonge weduwen, in haar ſlaapkamer, heimelyk te trouwen, onder beding, dat ſy, binnen het jaar, van de trouwbeloften niets moeſten melden. Door deeſe ſchalkheid had Henrik Kannemaker meenigen dochter haar eer geſtoolen en bevrucht. Hier dan eindlyk over aangehouden, beleed hy, wel uit vryen wille maar niet in het openbaar, aan alle de omſtaande vrouwluy te ſyn verloofd. Hem wierd verder gevraagd, aan welken dochter hy allereerſt ſyn trouw had verquakkeld. Hy antwoorde, al lacchende, dat deeſe, noch in dien hoop, noch in de ſtad ſelve, was te vinden. Daar op ontliep hy het gerecht, en keerde naar Gorkom. Doch hier wierd de haas gevat. Otto van Arkel, grondheer van de ſtad, liet de poorten ſluyten en dien holbolligen vrouweſchender by de kop vatten. Henrik daar lucht af krygende, vlood naar de kerk. Otto, met geen geweld de kerk willende ontheiligen, belaſt een verwers kuyp over hem heen te ſtelpen, en ſoo naukeurigh te bewaaren. Dit duirde tot in den 5den dagh; als wanneer hy, door hongersnood gedreven, ſich liet vangen

gen. En wat was het einde van dit geval? het ſwaard ging door ſyn nek.

Soo verre dit, (immers moet 'er onder all dit ernſt een kluchtje onder loopen) uit *Slichtenhorſt*, *Gelderſſe G.* 7 *B.* 144 *bl.* *op het jaar*, 1364. *Kemp. in Gorch.* 96 *bl.*

KAPELLE; een oud en ſterk ſlot in Schieland, aan den Yſſel, door den oorlogh liggende vervallen. *Goudhoeve*, 78 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 1293 *bl.* doch die het ſet in Suyd Holland, *Batav.* 1214 *bl.* *Junius*, *Batav.* 523 *pag.* ſpreekt 'er ook af als van een ſeer oud ruiin; door *Rochman*, in 2 Geſichten afgebeeld.

KAREL, van Gelder; de ſoon van Adolf; van welken, *boven*, 48 *bl. in Buiren.* Gebooren, A. 1467 en A. 1538, overleden. *Slichtenhorſt*, *Geld. Geſch.* 9 *B.* 259 *bl. en* 11 *B.* 433 *bl.*

A. 1493, wierd hem, volgens uitſpraak van 4 keurvorſten, Gelderland afgenomen; als ſynde van Arnoud en Adolf ten onrechte beſeeten. Maar hy bleef hertnekkigh. Met de naam van *Karel van Egmond* niet te vreden, liet hy ſich hertogh van Gelder noemen. Trekt te velde tegens den keiſer Maximiliaan, en deed hem deinſen. Deſelve *Slichtenhorſt*, 11 *B.* 306 *H. Kemp*, *Gorch.* 414 *bl.*

Voorts was hy een onruſt; doch doortrapt en argliſtigh, los en ongeſtadigh, een bittere vyand van Burgondie en een trouwe vriend van Vrankryk; wegens, ſyn krygsbedryven, met recht, de *Geldersſe Achilles* geheeten, by *Kemp*, *Gorch.* 427 *bl.* en altyd vreeſlyker door ſyn verlies geworden, en deswegen den koning Mithridates, in het oorlogen tegens de Romeinen, verre verby ſtrevende; volgens *Slichtenhorſt*, 11 *B.* 433 *bl.*

Endlyk, A. 1538, gelyk wy boven ſtelden, hy van hertſeer krankſinnigh, overleden ſynde, is ſyn lyk, binnen Arhnem, in de Groote Kerk, ter aarden beſteld; volgens het verhaalde, in den *letter A*, 21 *bl.*

Maar, hier diend noch iets aan u geſegt te worden. Gy laaſt daar ſoo even, Karel van Egmond, myn lieve Leeſer! dit moet ik, met een woordjen ſlechts, ophelderen.

Gelieve dan aan te merken, dat de Graven en Hertogen van Gelder, ſprooten, I. Uit het Huys van Naſſauw; wegens gr. Otto, A. 972, overleden. II. uit het Huys van Egmond; wegens Arnoud van Egmond, grootvader van deeſen Karel. Onderſtuſſen ſie de geheele Stamboom, uit *Pontanus* genoomen, by *Slichtenhorſt*, 11 *B.* 436 *bl.*

KAREL de IVde of de Simpele, anders de Slechte, de 30ste koning van Vrankryk, de soon van Ludewyk de III, toegenaamd de Stamelaar, de 26ste kon. van Vrankryk. *Mezeray*, *Chron. van Vrankr.* 1 *D.* 311 *bl.*

Ik set alleenlyk deesen Fransſen koning in deese Neerlandsse oudheden, om dat, niet kon. Karel de II, anders de Kaale (de 25ste koning en de soon van kon. Ludewyk de Vroome) maar deese Karel de Slechte word gesegt die gewaande Giftbrief aan de Graven van Holland gegeven te hebben.

Van deese Giftbrief, anders Donatie, is al gesprooken, *boven*, *in* Diderik de Iste, 55 *bl.*

KAREL de Iste, bygenaamd de Stoute; van *Oudaan* met deese regelen aangesprooken:

O Karel, strydbre Vorst! wat baat het, aangebeden
Te stappen door het puyn der omgestorte steden,
En kroon en scepteren te neigen, met een wenk?
Wat baat het, datmen self op kroon en scepter denk,
Daar Cesar schiet te kort in 't praal des hof-aardyen:
Nu, met uw glory, laas! Burgonjes stam, aan 't glyen,
Nancy doet juychen, als, op 't sluypen van uw glas,
Uw lyk-koets strekt, al naakt, een toegevrosen plas.

Hier lustme nu het geheele leven van deese Karel, langs een beknopt jaarregister, te doorloopen, met die hoop dat het den Leeser behaaglyk sal voorkoomen.

A. 1434 dan, is hy gebooren te Dijon, op S. Martens avond, den 10 Novemb. op de doopvont ridder geslagen, Karel Martyn geheeten, en van syn vader, Philips de twede, gemaakt grave van Charlois, heer van Bethune, &c. *Heuterus*, *Rer. Burgundic.* 5 *lib.* 1 *cap. Kemp*, *Gorinch.* 253 *bl.*

A. 1459, wierd hy de 5de Heer van Arkel, onder Holland, synde hem dit van syn vader geschonken. Gaat dus van Antwerpen naar Gorinchem. Is, door een onweer, in lyfsgevaar, op de Schelde. Word, ruim 25 jaaren oud, op de merkt van gemelde stad gehuldigd. *Kemp*, 299 *bl.*

A. 1461, versterkt hy het kasteel van Gorkum met 2 seer sterke toorens. *Kemp*, 309 *bl.*

A. 1462, wierd hy, in de saal van het Huys te Heukelom, gehuldigd. *Heuterus*, 1 *cap. Kemp*, 311 *bl.*

A. 1463, word syn vader tegens hem opgemaakt, door quaadaardige oorblasers. Deese wilde hem sien noch hooren.

Ver-

Verbood den adel het verkeeren met ſyn ſoon. Beroofde hem
ykans van alle ſyn goederen. Doch eindlyk wierd de twiſt
eergelegt, door 't bemiddelen van Antoni van Burgondie,
Karels baſtaard broeder. Karel word de toegang weder toe-
geſtaan. Karel werpt ſich plat ter aarden, voor ſyns vaders
voeten. Karel word van ſyn vader opgeheven en omhelſt, niet
ſonder traanen aan weerſyden; juyſt op Goê Vrydagh, A. 1465.
Kemp, 315 *en* 320 *bl.*

A. 1467, verlieſt hy ſyn vader, Philips de Goede; overly-
lende, binnen Brugge, in het 73ſte jaar ſynes ouderdoms.
Heuterus, 4 *B.* 19 *cap. Kemp.* 324 *bl. Mezeray, in Ludov. de*
XI, 954 *bl.*

A. 1468, hy, nu geheeten niet Karel van Charlois, maar
hert. Karel de Stoute, hertroud met Margreta van Jork; ſyn-
le Eliſabeth van Bourbon, ſyn tweede vrouw, A. 1465 overle-
len. *Heuterus*, 15 *cap. Kemp, Gornich. van het* 328*ſte tot het*
347*ſte bl. de buiten gemeene ſtaatſie van de bruiloft ſchryvende.*
Ook in het ſelve jaar het weêrbaſtige Luik, in een fellen win-
ter, ten gronde toe verdelgende. *Heuterus*, 4 *cap. Kemp,*
Gornich. 349 *bl.*

A. 1470, ontbied hy tot ſich, in 's Gravenhage, Adolf de
jonge heer van Gelder, hem verſoekende ſyn gevangene va-
der te willen ontſlaan. Vergeefs. Ontbied hem te Heſ-
din. Houd weder aan en eindlyk het gelukt. Na een gevan-
genis van 6 jaaren, word Arnoud gevoerd uit Buiren, en tot
Heſdin gebracht. Karel en alle de prinſſen ontfingen hem met
blydſchap. Alleen Adolf begeerde hem niet aan te ſchouwen.
Let, in dit leven van Karel, op die ſeer verſchillende ontmoe-
gen van 2 vaders en 2 ſoonen! Adolf, vergramd op Karel,
en merkende ſich by ieder beſprooken, ſend ſyn ridderen naar
haar land. Begeeft ſich heimelyk uit Heſdin, (alwaar hy was
als opgeſlooten) in het gewaad van een bedelaar. Doch hy word
op de Maas achterhaald. Op het ſlot te Namen verſekerd.
Van daar op het ſlot van Kortryk vervoerd; daar hy gevangen
bleef, tot naa Karels omkoomen. In tegendeel wierd Arnoud
mildelyk beſchonken, en met geleenden gelde gelegenheid ge-
geven, om de landen van Gelder weer te bemagtighen. Is
dit geen grootsſe keurſtoff tot een teder treurſpel? Siet verder
Goudhoeve, 485 *bl.*, &c. *Slichtenhorſt*, 9 *B.* 263 *bl. en Kemp.*
349 *bl.*, &c.

A. 1476, oorlogende tegens de Switſers, belegerde hy het
ſterke ſlot Murten of Morat. Daar wierd geſlagen. Wel

26000 man bleef'er aan weêrsyden. Alles, tenten en bagagie en veel schatten bleven ten prooye, en Karel wierd genoodsaakt te vluchten. Een kneukelhuysje bewaarde noch lang de gedachtenis van deese nederlage. *Heuterus*, 12 *cap. Komineus*, 5 *lib.* 3 *cap. Munsterus*, *Cosmograph.* 3 *lib.* 421 *pag. Burnet*, 4*de Reisbr. door Switserl.* 427 *bl. Kemp*, 376 *bl.* behalven *Barlandus*, *de Anonymus*, *uitgegeven van Matheus*, &c.

In het selve jaar, sloegh hy, veel trotser als te vooren, weder tegens deselve; by Lucern. Maar de Switsers dreven hem weder uit het veld, en vernielden wel 16000 Borgoensse.

Maar, in het selve jaar (andere willen, A. 1477) even moedigh, belegerde hy Nancy in Lottringen, in het hardste van de winter. De hertogh van Loreine, met de Switsers aangespannen, vallen hem op het lyf; van Kampobasso trouloosIyk verlaaten. Drie dagen, naa 't gevecht, wierd Karel de Stoute, buiten het slaghveld, gevonden, op 3 plaatsen gewond, en synde syn opgeswolgen aangesicht aan het ys bevroosen. *Heuterus*, 14 *cap. Scriverius*, *by Goudhoeve*, 504 *bl. Kemp*, 377 *bl. Komineus*, 5 *lib.* 8 *cap. Meteren*, 1 *B.* 3 *bl.*

Ondertussen sie hier, in dit kort begryp van Karels leven, overgeslagen en verbygegaan het verdichte Halsrecht over de vrouweschender; van welke, *boven*. 32 *bl.*

Syn afbeeldinge ontmoet ons (behalven by *Stoke*, *Scriverius*, &c.) te paard op syne *Segelen*, by *Olivar. Vredius*, *in Sigillis Comit. Flandriæ & Inscript. Diplomatum*, 94 & 99 *pag.* en wandeld ook onder de *Gedenkpenningen*, by de *Liefhebbers*; geteekend: CAROLUS BURGUNDUS: dragende 't ruggestuk Maximiliaan, syn schoonsoon, nevens deese letteren; MAXIMILIANUS AUSTR.

KARSBERGEN; een Heeren Huys te Seist; te weeten leggende het dorp tussen dit Huys en het Huys te Seist; van Uitrecht, Oostwaarts. Is, A. 1700, door *Kasp. Specht* in een plaat gebracht. Niet anders.

KASTEELEN; Sloten en Burgen of burgten; welke ik wel eer, op deesen trant, heb aangesprooken, leidende den Leeser tot de *Byschriften myner Roomsse Keiserinnen:*

Latynsse Burgen *en* Tuygh-huysen *en* Kasteelen,
Van Noorman, *Deen en Goth*, *verbrand*, *gesloopt*, *verwoest*,
Gun, *in uw puinhoop ons weêr met het Geld te speelen*,
Dat gy niet langer kont bewaaren voor de roest.
Toef niet, *tot ik u met ploegysers op kon spouwen*;
Maar voeg, *vrywilligh*, *myn Gebieders by hun Vrouwen.*

Voorts

Voorts ſyn deeſe kaſteelen (het voornaamſte voorwerp van dit myn ſchryven) of Romeins of Graafelyk. De Romeinſſe taan wel meeſt op de randen der rivieren en de ſoomen der grensſcheidingen van des vyands bodem, om ſyn geweld en wapenen af te weeren. *Florus*, 4 *B.* 12 *H. boven aangehaald*, 16 *bl.*

Dus worden ook de ſoldaaten, of de beſettelingen, in deeſe *caſtra* of legerplaatſen, en ontrent deeſe *armamentaria*, of magaſynen neergeſet, geheeten *caſtrani* of *caſtellani*; kaſteeleinen. *Lege II*, *Cod. de Fundis & Limitrophis.* of, van de *ripa*, dat is, den oever der rievieren; *riparii*, of *riparienſes*, waterkanters. *Alciatus*, *C. de Re Militari*; by *Baſil. Faber*, *in Theſauro Lat. Linguæ.* en eindlyk van deeſe *burgi*, burgers, of burgwooners; welke eens, het Roomſſe juk afſchuddende en van onſen landſtreek, hooger op, naar de Gallien, trekkende, de naamen van *Burgonders* of Burgondions hebben aangenoomen. *Paul. Diaconus*, 12 *lib.* 8 *cap. Oroſius*, 7 *lib.* 32 *cap. Stewechius*, *in Veget.* 4 *lib.* 10 *cap. Oudaan*, *R. Moogenh. Inleid.* 22 *bl.* behalven *Boxhorn*, *Pikardt*, *Van Royen*, &c.

Onder de Graaflyke regeeringe, ſyn, om deſelve redenen, de kaſteelen tegens den vyand aangeplaatſt. *Scriverius*, *by Goudhoeve*, *in gr. Floris de Vde*; 327 *bl.* meldende van Nieuburg, Middelburg, &c. en *Beka*, *in biſc. Gov. van Rhenen*, 55 *pag.* ſchryvende van Horſt, Vullenhoo, Montfort en Woerden.

Eindlyk, gelyk de Roomſſe wel meeſt door het overſtroomen der Noordsſe volkeren, volgens bovengeſteld *puntdichte*, ſyn omvergehaald, ſoo ſyn de Graaflyke, door de inlandsſe tweeſpalten, ſoo der Hoeksſe en Kabeljauſſe, als door de Kaas en broodslieden (*boven*, 160 *bl.*) te gronde gegaan.

Maar, by deeſe gelegenheid, luſt het my, in het byſonder eens de rompen van deeſe myn kaſteelen, tot uw genoegen, aan te ſchouwen. Heb dan myn oogmerk, op

I. Seer enge en ſmalle ſteene trapjes, tot alle verdiepingen, naar boven. Sietſe, boven uw hoofd, in de ruiin van het *Huys te Kleef*, buiten Haarlem; en weder in het torentje van het *Huys te Brederode*, aan den middelſten brok.

II. Seer ongelyke venſters of luchtgaten, in de kamers en vertrekken; alleenlyk dienende om eenigh licht te ſcheppen en niet om van buiten tot een gelykformigh verſierſel te verſtrekken. Sie deeſe, onvoeglyk en ſonder order, in de Sloten van *Abkoude* en *Purmerend.*

III. Lange, enge en vierkante pypen; van welke ik twy-

ſel of het geen buyſen, ter onlaſtinge van alle onreinigheden ſyn geweeſt. Merkſe aan, in de Huyſen, ter *Aa*, *Berkenrode*, en gemelde *Brederode*.

IV. Ronde toornen, gelyk te *Abkoude*, *Loenerſloot*, *Sterkenbork*, *Egmond*, *Muyden*, *Heemſtee*, &c.

V. Vierkante toornen; gelyk die van *Aſſumburg*, *Brederode*, *Purmerend*, *ter Aa*, &c.

Het verdere, my voorkomende, ſal ik niet naalaaten, by ieder kaſteel, naar behooren aan te teekenen.

KASTRIKOM; een oud en edel dorp, tuſſen Bakkum en Heemskerk, in Kennemerland; vermaard geworden ten deele door haar heer, Bruin van Kaſtrikom; nevens meer andere jonge ridderen, ten deele ook de ſchoone huysvrouw van Sifried, ſoon van Arnoud, de derde gr. van Holland. *Saanl. Arkad.* 93 *bl.*

Maar, wat nu aangaat de Naamreden, van den Grieksſen Kaſtor, broeder van Pollux; of anders van *caſtor*, een bever, is al te mall om veel van te praaten.

Ondertuſſen ſie *boven*, van Bakkum, 24 *bl.* en van Heemskerk, 130 *bl.*

KATERTOL; of kotertol en niet, gelyk *Pontanus* is ſchryvende, *habetol:* was een tol op den Yſſelſtroom; volgens een *Gunſtbrief* van keiſer Otto de Groote. Doch, hoe verkneed en verbuigtmen de naamwoorden in haar beteekenis! nu noemtmen ſeeker werktuyg een *katrol*, waar meê de waaren uit de ſchepen worden gelicht. Sie *Kiliaan*, *in ſyn pryswaardigh en onverbeterlyk Woordeboek*, anders *Dictionarium.* Maar, ſacht, ſoo ſchielyk niet! ik had haaſt overgeſlagen de katertolne van Harderwyk. Ook, volgens een oude *Vergunningbrief*, by *Matheus*, *Analector. VI Tom.* 60 *pag.* Siet ook *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 5 *B.* 49 *bl.* en *Alting. Notit.* 2 *Part.* 38 *pag.* aldaar gewagende van de Koterſchans, by Swoll.

KAT; een ſinnebeeld van een onbepaalde vryheid. Die dat ſou willen tegenſpreeken, heeftſe maar, in een porceleinkamer, voor eenige uiren, op te ſluiten. Alles, wat dit benepen dier, in haar verlegenheid, voorkomt, moet of in ſtukken, of ten minſten van ſyn plaats. Sie ſlechts het printje, by de Hr. *Kats*, *in den Spiegel*, *van den Ouden en Nieuwen Tyd*, 147 *bl.*

Hierom ſet haar *Pars* op de ſchoot van de Neêrlandsſe Maagd, in den *Titelplaat* van ſyn *Naamrol:* want hierom weder was de kat weleer een ſinnebeeld van Vryheid, by de oude

de Duitsse. *G. Brand, over Batoos Vertoningen*, 418 *bl. Makrobius seer qualyk aanhaalende*, behalven *Goudhoeve*, &c.

Doch over deese stoffe sult gy een *sendbrief* vinden, in gemelde *Naamroll*, 407 *bl.* waar in *Brand* word tegengesprooken, met een valsse plaats uit *Makrobius*, deese saak soo gerust verseekerende.

Ondertussen sou ik op deese wyse redenkavelen. Een kat was het sinnebeeld der vrye Duitssen. Duitssen syn ook onder andere Hessen. Hessen en Katten is weer een volk. Nu is 'er, onder myn landslieden, een oud kinderlietje, hebbende ook deese woorden: *dan komt de vuile hesse, met haar bonte blesse*, &c. Sie, hoe hier een kat heet *hesse*; mogelyk uit de overlevering, dat de kat het wapenteeken is der Hessen. Dit uit een avondpraatje, met den Hr. *Proff. Perizonius*, voor eenigen tyd, te Leiden, hem besoekende.

KATTEN; ook geheeten Kassen, anders Hessen; syn in Duitsland, by het Hercynisch wald, ontrent de Saal en den Eder gelegen; loopende deese wateren in de Fulda. *Junius, Batav.* 24 *cap. Heemskerk, over syn Arkad.* 94 *bl.* behalven, *Boxhorn. Kirchmayer*, *Dousa*, *Grotius*, *Revius*, *Beverwyk*, *Kluverius*, *Arnold. Montanus*, &c.

Van dit volk gewagen ook al de oude. *Strabo*, *Geograph.* 7 *lib. Tacitus*, *German. Mor.*, 29 & 30 *cap. Plinius*, *H. N.* 4 *lib.* 14 *cap. Dio*, 54 *lib. in August.*

Blyvende noch een schaduwe deeser benaaminge in verscheidene plaatsen van Friesland, Holland, Zeeland en Flandere. *Junius*, *Batav.* 25 *pag. Pars Katw.* 16 *bl.* behalven de boven aangehaalde.

Maar, hier sou men nu weder konnen achter plakken, der Katten optogt naar Nederland, onder Bato, hun legerhoofd; doch ik walg 'er af, en gy kont het vertellingje *boven* naarsien, op het 25 *bl.* gelyk ook al, 26 *bl.* is gesprooken van haar optrekken, in een laater tyd.

KAT, een hoogte van aarde, van waar men de kattebollen, met de blyden, uitwierp.

Van de blyden is iets gesegt, 35 *bl.* en sal meer gesegt worden, gelyk mede van de katten, op *de letter O*, *in Oorloghstuygh.*

KATWYK, op den Rhyn, nevens het andere zee dorp gelegen; daar men geloofd de Rhyn verby geloopen te hebben. *Boxhorn. Stedeb.* 218 *bl.* een schoon en welbetimmerd dorp, volgens *Pars*, *uit Guicciardin. en Orlers*, 42 *bl.* ook beide

de deese dorpen (doch met een seer onkundige verkiesinge) in 2 bysondere konstplaten vertoonende.

KATWYK op Zee; dit is het voorwerp van *Adriaan Pers*, predikant aldaar; die ik het syne sal in weesen laaten. Maar, ik kan *Junius* niet passeren, 509 *pag.* getuygende, dit zeedorp wel eer, wegens de bequame vaart op Engeland, volkryk en overvloedigh te syn geweest, maar naderhand, soo door zeerovers als uitheemsse plonderaaren, te syn verwoest. Veel minder *Parivall*, *Vermaak van Holl.* 9 *bl.* bewysende, dat het, wel ontrent de helft, is grooter geweest; maar dat eenige deelen allenskens door het woeden der zeegolven syn weghgerukt. Noch, ten laatsten *Boxhorn. Stedeb.* 218 *bl.* hoewel het alleenlyk slechts opschikkende met de naastgelegenheid van het alom vermaarde Huys te Britten; welke wy u vertoonen, 45 *bl.*

KAUCHEN; by de Latinisten dan *Chauci* en dan weder *Cauci* of wel *Cauchi* geschreven. O fyne Letterkunde!

Maar nu, dit volk is de schryfstoffe geweest van den cierlyken en beknopten, *Joh. Schildius*; waarlyk syn boekje is het leesen dubbel waardigh!

Sy worden in de Kleene en in de Groote Cauchen afgedeeld, en beide aan de Noordzee, tussen de rivieren, de Rhyn, de Eems, de Elbe en de Weser geplaatst. *Kirchmayer*, *in German. Taciti*, 35 *cap.* 377 *pag.* Sie ook *Van Leeuwen*, *Batav.* 32 *bl.* *Junius*, *Batav.* 64 & 606 *pag.* *Saanl. Arkad.* 23 *bl.* *Flud à Ghilde*, *over Kluverius*, *Rhynmond.* 2 *D.* 214 *bl.* *Alting. Notit.* 1 *Part.* 41 *pag.*

Ondertussen waar sal men heen met *Eindius*, soo buitenspoorigh, en tegens de gedachten van alle schryveren, de Kauchen in Zeeland nedersettende. Sie *hem*, *by Smallegange*, *Zeeuws. Chron.* 14 *H.* 38 *bl.*

Van deese voerd hun verwinnaar, P. Gabinius Secundus, de toenaam van Cauchius, volgens toelaating van den keiser Klaudius; by *Suetonius*, *in Claud.* 24 *cap.*

Van deese sou ook Kaukerk, een dorp, by Leiden, haar naam ontfangen, volgens *Oudaan*, *Room. Mogenh. Inleid.* 16 *bl.*

KEENEBURG; onder die van *Rochman*, in 3 Gesichten vertoond; is een cierlyk slot, in Delfsland, aan het dorp Schipluy, soo geheeten, naar het watertje de Keene, waar aan het is gesticht. *Handvestchron.* 1 *D.* 124 *bl.* *Bleiswyk*, *Delff*, *Beschryv.* 35 *bl.*

KEL-

KELTEN; of ſegje Celten, het kan my weinigh verſcheelen, alſoo min als ik Kimbers heet, die gy liever Cimbers wild noemen.

I. Syn de Kelten een ſeer oud volk, en deſwegen ook by de alleroudſte *Schryveren* al bekend; als *Herodotus*, *Polybius*, *Diodor. Siculus*, *Suidas*, *Heſychius*, *Euſtathius*, *in Dionyſium, de Situ Orbis*, &c.

II. Syn het Duitsſe of ſyn het Galliſche, anders Franſſe? Gallen ſegt *Appianus*, *in Illyric.* 986 *pag.* gewagende van een verdichte Celtus, de ſoon van Poliſemus. Soo ſpreeken by naar alle *Grieken*, by welke de Kelten en Gallen voor een en het ſelve volk worden gehouden.

Evenwel *Ariſtoteles* (*Politicor.* 7 *lib.* 17 *cap.*) van de Kelten ſpreekende, ſegt all het geene *Ceſar*, *Mela* en *Klaudiaan* van de Duitsſe vertellen.

Sy ſyn dan Duitsſers, bewoonende aan weerſyden den oever des Rhyns, in en by het Herciniſch woud. *Lucil. Tarthæus*, *ſcoliaſt. Apollonii. Simocattus*, *Plutarchus*, *in Mario. Appianus*, 1 *B. der Burgerl. Oorl.* & *in Celticis. Dio*, 39 *lib.* 113 *pag. Treb. Pollio*, *in Claudio*, 6 *cap.* alle genoegſaam aanwyſende, dat onder de naam der Kelten worden begrepen de Tenčters, de Uſipetes, de Boii, de Kimbers, de Teutones, de Belgæ en de Batavi; volgens *Junius*, *Batav.* 22 *cap.* 621 *pag.*

III. Nu kom ik tot de Naamreden. Kelten ſyn ſy; om datſe ſyn gekoomen uit *Keltige* of koude landen. *Adr. Schriek*, *Origin. Celticar.* 1 *B.* 67 *N. en* 3 *B.* 32 *N.* hoewel, myns gevoelens, deeſe quant doorgaans veel te veel vryheid neemt in de Benaamingen der volkeren uit te pluyſen en te verduytſen.

Bodinus (*Method. Hiſtor.* 9 *cap.* 371 *pag.*) noemtſe ἀπὸ τῶν κελήτων, van de rypaarden; als ſynde deeſe volkeren goede *ruiteren*; κεληταὶ, en by verkortinge, κελταὶ. Ja wel, ik ſie niet, waarom dit *Reiskius* (*in Cluverii Introduct.* 2 *lib.* 11 *cap.* en *Junius* (*Batav.* 619 *pag.*) ſoo kan mishaagen, hoewel ik aldaar ook wel ſie, dat deeſe *Franſsman* van de Kelten is Gallen maakende.

IV. Hunne taal aangaande; het is ſeeker, dat geen geringe overblyſſelen worden gevonden in die der Spaansſe, Fransſe, Deensſe, Sweedsſe, &c. ja miſſchien ſelf in de alleroudſte ſchriften van het eerſtgenoemde volk. De *bovengenoemde Schriek*, in ſyn vrymoedige Vertaalingen der Keltiſche benaamingen.

Ik ſeg by herhaalinge; het ſyn Duitſchers, in oudheid de Grieken en Latynen verbyſtrevende, welke over de Rhyn trekkende, de Gallen aan die zyde of verdreven of ten minſten verwonnen, en met deſelve ſich vermengt hebben. *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 1 *B.* 22 *bl.*

Dus heet een ſtuk van Vrankryk, tuſſen de Seine en de Loire zeewaars, Gallia *Celtica. Cæſar*, *Gall.* 1 *B.* 1 *H. Plinius*, *Natuurk.* 38 *lib.* 12 *cap.* behalven *Buno*, *over gemelde Cluverius*, 2 *lib.* 12 *cap.*

Ja ſelf, na deeſe noemtme een deel van Spanje, ontrent den Ebro, anders Iber, *Celtiberia*, ook anders Tarraconenſis. *Cluverius*, *Geograph.* 2 *lib.* 3 *cap.*

En eindlyk voerd ook het weſtlyke deel van Europa de naam van Europa *Celtica. Cluverius*, *German. Antiq.* 1 *lib.* 2 *cap. by genoemde Buno*, 2. *lib.* 1 *cap.*

Siet *Van Leeuwen*, 15 *bl. en weder*, *Batav.* 137 *bl.* behalven noch *Arrianus*, *Ammianus*, *Suidas*, *Strabo*, &c.

Maar, ſyn deeſe koude Kelten, ontrent hunn aart en oorſprong, geen Scythen? Gewiſſelyk. *Hornius*, *Arca Noë*, 37 *pag.* ſie van der Scythen oudheid, in 'er woordeſtryd met die van Egipte, by *Juſtinus*, 2 *B.* 1 *H.*

KENNEMERLAND; is gelegen tuſſen Amſteldam en Alkmaar; ſynde ook Haarlem en de landſtreek van Diemen daar in geſlooten. *Willem Procurator*, *ad A.* 1170.

Want Alkmaar is, buiten alle tegenſpraak, gelegen in Frieſland. *Stoke*, *in Willem de III*, by *Matheus*, *Analector.* *V Tom.* 502 *pag.*

Is de waare ſitplaats der *caninefates*; van welke *boven*, 161 *bl.*

Voorts haaltmen hunne benaaminge uit de Kinnem of Kinhem, van welk watertjen, *beneden*; doch ook weder in de *letter R. op Rieviertjes*, en de *S*, *op de Saan.*

HET HUYS te KERKHOVEN; een oude hofſtad en ſtamhuys, in Delfland en in het dorp Pynakker, voor deeſen gelegen: doch heden niet meer als een boere wooningh. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1290 *bl. Bleiswyk*, *in Delff*, *Naareden*, *op letter B.*

KEUBEL, of Koebell; een edele Hofſtede, in Rhynland, by Leiden, buiten de Witte poort, ontrent den hoek van den Ouden Vliet, aan de Rhyndyk; in het belegh van deeſe ſtad, te niete gedaan. *Goudhoeve*, 82 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 37 *bl.*

A. 1656,

A. 1566, is op dit Huys te Keubel, in den Spaansſen Oorlogh, by de Gereformeerden, de tweede openbaare predikatie gedaan. *Orlers*, *Leiden*, 1 *D.* 8 *bl.*

KIMBREN, anders de Cimbri; ſyn ſeekerlyk de Cimmerii, welke, van het Meötiſch meir ſynde opgeſtaan, ontrent de Belt, op een verr uitſteekend half eiland (heden Jutland) ſich hebben neergeſlagen. Doch ook eindlyk aan den Rhyn, by de Frieſen en Brabanders, ſyn komen leggen. *Oudenhove*, *in ſyn Verhandeling van de Kimbren. Handveſtchron.* 3 *D.* 15 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 33, &c. *bl. Junius*, *Batav.* 22 & 580 *pag.* alle aantrekkende de oudere, als; *Ceſar*, *Strabo*, *Herodotus*, *Dio*, *Ptolemeus*, &c. nevens *Kluverius*, *Pikardt*, &c.

Ondertuſſen bewyſt gemelde *Oudenhove*, dat ſe Cimmerii ſyn geweeſt; uit *Strabo*, *Herodotus*, *Schriek* en *Hornius*.

Datſe van de Belt verhuyſden, door een watervloed genoodſaakt; uit *Florus*, *Ortelius*, &c.

Datſe aan den Rhyn, en in Brabrand, quamen; uit *Gramaye*, *in Maaſl. & Kempinia.*

En dus komt hy tot de Naamreden. Cimber, ſegt hy, of Kimber, is *Kimpfer*. *Kimpfen* en kampen is vechten. Want dus is ook Sicamber of *Secamber*, die *met de zee* moet vechten. Hoe gevalt de Leeſer deeſe uithaalinge? Immers is ſe by my ſoo koud als Moskoviſch ys; altoos niet beter als, dat men de Kelten trekt van *gelten*, in waarde ſyn, by *Junius*, *Batav.* 619 *bl.* Hunne togt naar Italie; als ſynde buiten onſen omtrek; ſie van deeſe, de *Roomsſe Schryvers*, *Florus*, *Plutarchus*, *Appianus*, *Victor*, *Oroſius*, *Eutropius*, &c.

KINHEM; een water, de Kennemers ſcheidende van de Frieſen, by Petten toegeſtopt. *Junius wederom*, *Batav.* 51 & 323 *pag. Van Leeuwen*, *Leid.* 162 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 6 *bl.* alwaar *Rhegino*, *de Pruymer* abt, gewaagd van ſchepen, uit de Noordzee opkoomende, en langs deeſen Kinhem, trekkende in Noord Holland. Maar ſiet ook *Theofried*, *de abt van Echternach*, *in Wilebrords leven*, by *Ampzing*, *Haarlem*, 22 *bl.* en *Komineus*, 4 *lib.* 421 *pag.*

Maar is nu de Kinhem ook de Saan? ja, ſegt *Van Leeuwen*, *Leid.* 163 *bl.* gelyk mede de *Saanl. Arkad.* 160 *bl.* Maar my is van den Hr. Rendorp ſelf, op Watervliet, ſyn E. ruime en cierlyke Luſtplaats, A. 1706, den 12 Septemb. de loop van den Kinhem, ſeer verre van die van de Saan, als met den vinger aangeweeſen.

Sie

Sie van de Kinhem verder *Ampzing*, *Haarlem*, 22 *bl.* *Ryk over Tacitus*, 4 *Histor.* 15 *cap.* *Junius*, *Batav.* 49 & 323 *pag.* en het geen wy noch sullen ter neder stellen, in de *letter S*, *op de Saan.*

KLARENBERG; tussen Breukelen en Nieuwersluys gelegen, achter de kerk van het dorp Ter Aa, in een boere bogaard.

A. 1705, den 10 Oct. kreeg ik kennis van dit riddermatigh Heerenhuys, en bevond het heden niet anders te syn als een ingestort gewelf van een kelder, binnen 3 gebrokkelde sydmuiren.

Ondertussen wierd my bericht, dat A. 1672, te Uitrecht, de oude lyst der riddermaatige Heeren Huysen was vernieuwd; dat de besitters van Klarenberg hunne *sinjeurye*, gelyk men het noemd, niet hadden aangegeven; dat dan eindlyk dat recht, op die wyse niet bewaard, maar het sy versuymt, het sy verworpen, is van self vervallen.

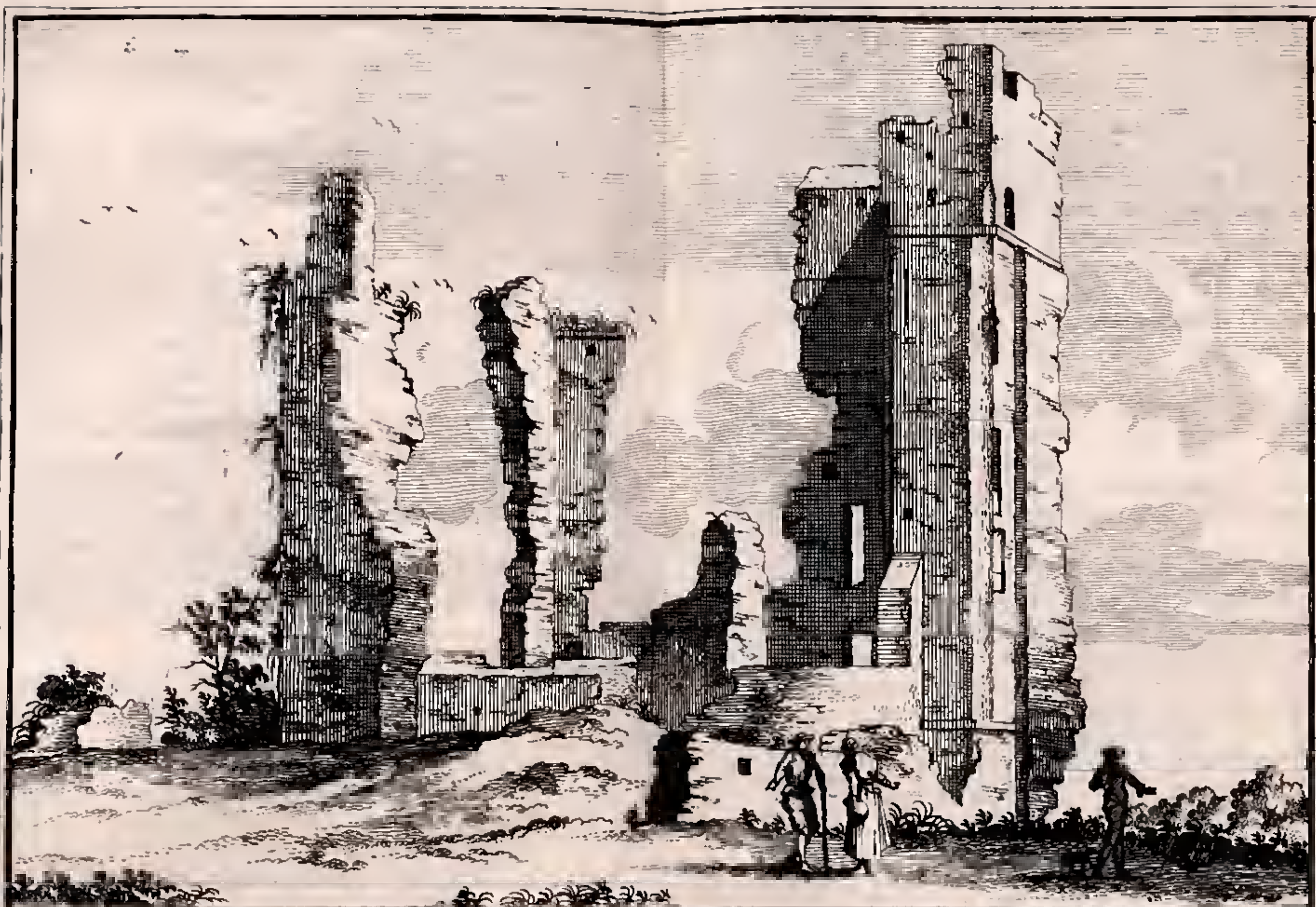
De naam van Klarenbergh is onder de Edelen van het Sticht bekent, ontrent A. 1405, by *Van Leeuwen*, *Batav.* 746 *bl.*

Meergeroemde *Jan Goeree* heeft myne Versamelingen ook met een mooye *Teekening* van deese ruiin vereerd, die hier mogelyk ook sal werden ingelyft.

KLAAS van KIETEN, anders de Sparwouwer reus; van welken *Vondel*, *in syn Gysbrecht*, *aan het 5de Deel*, afgryslyk, in deeser voegen, opsaagt:

Dat speet den grooten reus; die liet sich vreeslyk hooren,
En stak, met hals en hoofd, gelyk een steile tooren
En spitse, boven 't volk en alle hoofden uit.
En scheen een olifant, die omsnoft met syn snuit.
Syn spietse was een mast, in syne grove ving'ren.
Ik sagh hem man op man, gelyk konynen, sling'ren
Wel driemaal om syn hoofd, gevat by 't eene been,
En kneusen dan het hoofd op stoepen of op steen.
Hy kan, met synen pols, een burgwal overspringen.
Hy proeft op grendelen de deugd der staale klingen:
Hout fel, met eenen slagh, door yser en door staal,
En proeft syn bekkeneel op poorten van metaal.
Hy scheen een Polifeem, het krygsvolk scheen syn kudde.
De toren van 't stadshuys beweegde sich en schudde,
Soo dik hy op een post of op den gevel stiet.
Hy vreesde Herkles knods, noch Samsons vuisten niet.

Hy

RUINE van het HUIS te KLEEF,
fiende op de KLEVER LAAN.

J. S. T.

Hy leefde ontrent A. 1300, in het dorp Sparwouw, buiten Haarlem. *Oudenhoven*, *Suyd Holl.* 374 *bl.* aldaar ook ſpreekende van Gerrit Baſtiaansſen, anders de Boer van Lekkerkerken. *Goudhoeve*, 353 *bl.* by welken ik deeſe 3 byſonderheden aanmerkte:

I. Dat de langſte man van ons land onder ſyn uitgeſtrekten erm kon deurgaan.

II. Dat ſyn eene ſchoen 4 voeten kon bedekken.

III. Dat hy goedertieren en ſachtmoedigh was; dus geen vechter noch ſmyter; ſoo dat het u ſal gelieven die fraaye beſchryvinge van deeſe Klaas, by *Vondel*, voor een dichtkonſtigh ſchilderytjen alleenlyk aan te neemen.

Immers, hy is 'er geweeſt, en *Procurator* getuygd (in ſyn *Egmondan. Chronicon*, by *Matheus*, *Analector. IV Tom.* 192 *pag.*) nevens ſyn ſchoolmakkers, hem van achteren (van vooren verbood het hen de ſchrik) dikwyls geſien en afgemeeten te hebben.

't HUYS te KLEEF, gelegen in Kennemerland, buiten Haarlem, ter rechter ſyde van een wegh, de Kleverlaan geheeten, gaande naar Bloemendaal.

A. 1696, den 20 Auguſt. ſynde op Hoogewoerd (waar af *boven* 142 *bl.*) ging ik eens dit ſlot beſchouwen, in deeſe brokken ſlechts beſtaande:

I. Een ſtuk van een hooge tooren; in welke noch is te ſien de trappen, wel beneden afgebrooken, doch boven noch in 'er geheel en u over het hoofd hangende.

II. Een driekante brok muirs; ſiende de eene ſyde naar den wegh en de andere naar Bloemendaal.

III. Eindlyk twee ſcharpe en ſmalle brokkelingen, tuſſen de twee groote ruiinen nu noch overeind ſtaande.

A. 1573, was het noch in haar geheel; als wanneer Don Frederico, nevens de gr. van Boſſu, in het belegh van Haarlem ſich op het ſelve onthielden. *Ampzing*, *Haarlem*, 181 *bl.* doch het is ook, in die tyd, van de woedende Spanjaarden omvergeworpen. *Deſelve Ampzing*, 90 *bl.*

De ſtichter was Willem Kuſer, de hofmeeſter van Margriete van Kleef, weduwe van hertogh Albrecht van Beyere, de 26ſte gr. van Holland; van welken *boven*, 10 *bl.*

Ik ſeg, Willem Kuſer; en wel ontrent A. 1392: ten waare gy de ſtichting vroeger woud hebben, naamlyk van Alyt van Kleef, de huysvrouw, van Didrik de VII, de 14 gr. van Holland, van welken ook, 61 *bl.*

Maar

Maar naderhand behoorde dit ſlot aan het Stamhuys van d
Brederoden. *Ampzing*, *weder*, 90*bl.* *en Van Royen*, 192 *bl.*

Immers getuygd ſulks het nevensſtaande verlaaten Huysje getimmerd door den Hr. Wolfaart, de laatſte der Brederoden in welke alle de overgeblevene venſterglaſen noch ſyn geteekend met het jaar, 1626; gelyk ik aanmerkte, den 28 Me van 't gemelde jaar 1706.

Eindlyk is dit heden (naar men my bericht) een eigendom van den graaf van der Lip (even als de tol aan de Knip, o de Kleverlaan, by Bloemendaal) doch het behoort aan de Rekenkamer van de Generaliteit.

Van dit Huys melden ook *Schook*, *Belg. Fœderat.* 13 *lib* 4 *cap. Goudhoeve*, 80 *bl. Saanl. Arkad.* 89 *bl.*

Maar de minnaar der eedle Dichtkunde hoor bovengemelde *P. Vlaming*, in ſyn *Hogewoerd* (2 *B.* 59 *bl.*) op deeſe wy het Huys beſchryven:

Het HUIS TER KLEEF, *dat vlak voor ons geſicht*
Gelegen is, nood my om aan te ſchouwen
Het ovrige van ſyn aloud geſticht,
Zyn breeden muir, als uit een rots gehouwen,
Van Alvaas zoon wel eer ten val gebracht;
Toen Haarlem moeſt des Spanjaarts wrok bezuuren,
Deed ook de brand, en 's buskruids felle kracht,
Verandren in een puinhoop deeze muiren,
Dus taſt de Dood alleen geen menſchen aan
Maar ſloten zelf, en ſterk bewalde ſteden,
Daar Troje ſtond, groeit gras en weelig graan,
En word het land met ploegen doorgeſneeden.
Dit, dat een hof der Riddren is geweeſt,
Daar zang en ſpel klonk door de ruime zaalen,
Daar Brederoo, *zoo rond, zo bly van geeſt,*
Den adel van ons Holland plagt t'onthalen,
Is nu niet meer, dan een verwarde klomp
Van aarde, puin en afgevalle ſteenen,
Vertoonende in die akelige romp
Geen teeken zelf van 't geen het was voorheenen.

Maar wat nu de afbeeldinge aangaat, ſyn wy ergens, hier ſynwe volkoomen beſlaagen. Ik heb een oude, ſonder jaartal; een ander van A. 1616, door *F. de W.* uitgegeven; een ander van A. 1628, door *Vanden Velde*; een ander van *C. J.*

Vi

Visscher; een ander van *J. Goeree*; behalven de Teekeningen an *Rochman*, &c. ſoo dat ik van de 7 *Geſichten* ten minſten ene u ſal moeten mededeelen.

't Huys van den Hr. van KLINKERLAND; is niet erre van 's Gravenhage; kenlyk aan een ronden tooren op aar ſlinker hoek; gelyk het, door *Elands*, in een Geſicht is ebracht. Heb daar niets anders af te ſeggen.

KLUNDERT; een vryheid, in Suyd Holland, tuſſen Villemſtad en Breda. *Oudenhove*, *Suyd Holl.* 215 *bl.* Wel eer eheeten Nieuwer Vaart; hebbende een groot tolhuys der Graen van Holland, en bloeyende met een voorſpoedigen ſchipaard. *Boxhorn. Stedeb.* 293 *bl.* by welken gy ook ſult vinden, oe deeſe plaats, A. 1421, is verwiſſeld van geſtalte; toen ie bekende Watervloed (van welken, 82 *bl.*) den ſcheepvaaende gelegenheid verſchafte, om de doortogt van deeſe Nieuvervaart niet van noden te hebben.

Niettemin is de Klundert, A. 1583, met een bolwerk omangen, na dat ſy, door een groote brand, geheel by naar rierd vernield; volgens den ſelven *Boxhornius*, *en Goudhoe-*, 93 *bl.*

KLUIN; een ſoort van een ſeer koppigh, doch anders geond en een los lyf maakend, bier, by die van Groningen en ergens anders met die naam bekend.

Van het bier, in het algemeen, is geſprooken, 32 *bl.* gelyk n het drinken, dat men ons meer als andere natien oplegt, 5 *bl.* Maar ik wilde hier alleen een woordtje ontrent haar laamreden hebben, u de keur geevende of gy deſelve wilt aalen van de *klyn*; een ſoort van ſeer goede turven, waar iede deſelve word gebrouwen: of van *clunes*, billen; om dat eeſe drank is een *ſmeerlendium* en de magere *billen* vet kan maaen. Het is van my niet, maar van den Hr. *profeſſor*, *Abrah: Iunting*. Siet ſyn *Verhandelinge*, *de Vera antiquor. herba Brimnica*, 185 *pag.* en wel byſonderlyk van de *klyntorf*, 95 *pag.*

Voorts gelyk de *Kluin* een drank is byſonder eigen aan die n Groningen, ſoo hebt gy de *Wip* te Leeuwarden en de *Koite* Munſter, in Weſtfalen. Hoe? hebt gy niet de *Aal* of *Oel* nder de Engelsſe; buiten twyfel de *Celia*, van de Numanners, in Spanje; volgens *Florus* (*boven* is dit ook aangewen, 33 *bl.*) in een ſchoone *Sendbrief van Boxhorn aan Blanrdus*. Siet echter ook *Junius*, *Animadverſ.* 2 *lib.* 12 *cap.* en *indenbrogius*, *ad Ammianum*, 26 *lib.* 22 *cap.* ſchryvende over

M de

de *Sebaja*, een korendrank by de geringſte lieden, in Illyrien 166 *pag.* aanhaalende ſelf *Herodotus*, *Diodorus*, *Columella* *Plinius*, &c.

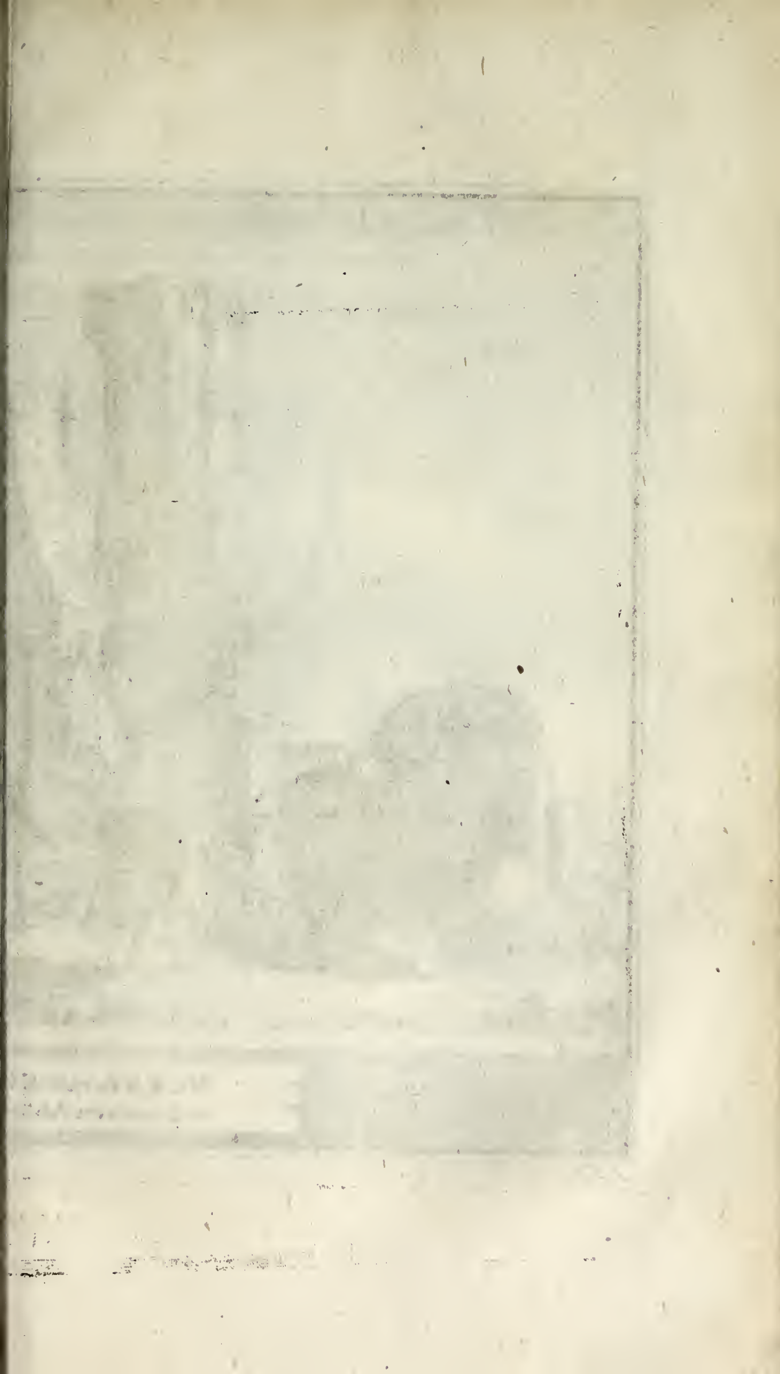
Dit ondertuſſen van de ſoo enkelde als dubbelde *Kluin* van de Turven ſullenwe malkanderen ſpreeken, in de *letter T.*

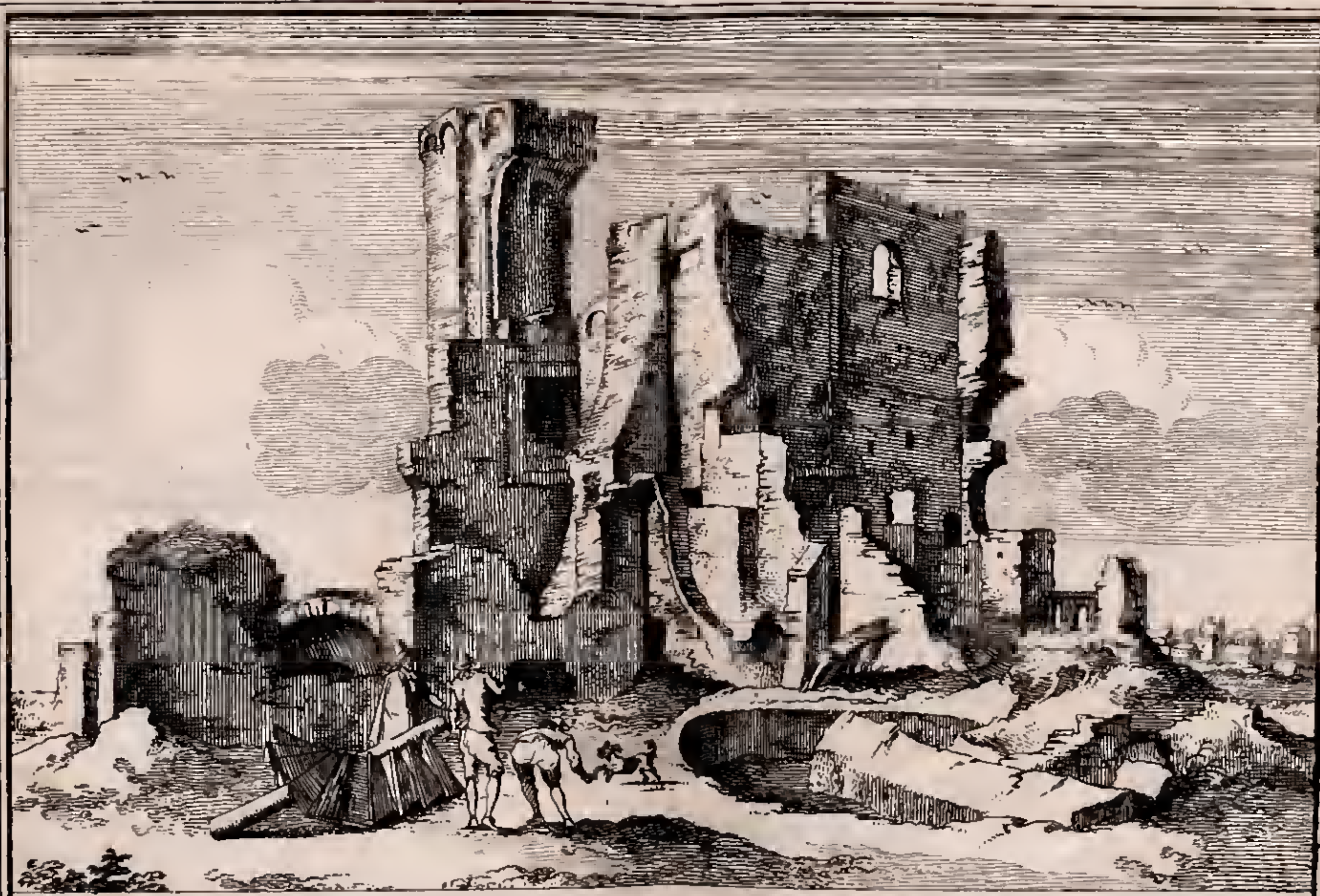
KOESTEIN; dit is wederom een aanmerkelyk tooneel ſtukje, voor myn waarde Dichtgenooten. Lett'er op, het i wel goed.

Deeſe Jan van Koeſtein was een armen hals, de dienaar van Hr. Jan van Kroy, ontrent A. 1463. Voorts wierd hy de kamerveger van Philip de Goede, hert. van Burgondie. Daar op, door ſyn bequaamheden, ridder en de geheime raad van gemelden hertogh. Maar! *ſterke beenen, die de weelde konnen draagen!* Koeſtein, opgeblaſen door de wind des geluks, ver achte baroenen, ridders en edelen. Niemand was hem, soo hy dacht, gelyk. Ondertuſſen ontſtond 'er een argwaan van de Hr. Van Kroy en de Hr. Jan Van Lannoy tegen Karel (naderhand den Stouten) de ſoon van Philip. Karel, ſyn vaders gramſchap ontwykende, trekt naar Gorinchem. Kroy en Lannoy, nevens deeſen Koeſtein, beſluiten Karel om te brengen. Huiren een jongman, om, in Savoyen, tot een oude heks te gaan. Deeſe gaat en keerd te rugh met een betoverd beeld. Koeſtein ontfangt het ſelve, binnen Bruſſel. Gaat by den hertog en brengt ſoo veel te weegh, dat Karel weder mogt te hove komen. Dan ſou het ſpel aangaan, en het ſou Karel gelden. Maar ſiet des Hemels vreemde ſchikkingen! De gemelde jongman wil het beloofde geld hebben. Kyſt tegen Koeſtein. Deeſe dreigd hem te ſlaan. Het gedruis word gehoort van een edelman, die het Karel ging verhaalen. Karel klaagt het met ſchreyende oogen, aan ſyn vader. De hertogh doet Koeſtein en den jongman grypen, op het Huys te Rupelmond ſcherpelyk gevangen ſetten, en, naa belydenis van alles, ont hoofden Dit konnen de Hiſtorikundige by de uitgetrokken voorbeelden van hunne Oude en Nieuwe Schryvers voegen als een ſaak, ſelf in ons Neerland voorgevallen. Voorts di deſelve omſtandiger begeert te leeſen, gaa tot *Kemps Beſchryv van Gornichem*, 314 *bl.* of tot *Heuterus*, *Rer. Burgundicar* 4 *lib.* 17 *cap.* doch, ſie ook *Barlandus in Comit. Brabant.* &c.

KONINGSVELD; een groot en vermaard Jonkvrouwen klooſter, by Delff, van den order der Præmonſtranten A. 1255, geſticht en in het begin des oorloghs met Spanje

ſel

RUINE van KONINGSFELD;
wel eer een Abdye ontrent DELF.

J. S. F.

ſelf door die van Delf, verbrand, gebrooken en geſlecht. *Matheus*, *Analector. VI Tom. 99 pag.*

Maar, geen beſluit ſoo vaſt, of word wel eens verſet! Ik had vaſtelyk voorgenoomen, met geen kloosters of abdyen deeſe *Schatkamer der Neerlandsſe Oudheden* op te pronken. En ik had myne redenen. Maar, nu onlangs, te weeten, den 26ſten April, doet my ANDRIES SCHOENMAKER (wiens waare en gulhertige vriendſchap ontrent my indien ik veel ſou willen roemen, ik ſou genoodſaakt ſyn voor af met het Latynsſe *præfiſcini* my ſchootvry te maaken) een *præſent* van 12 ſeer fraaye *Teekeningen* van dit oude Koningsveld. Wat raad? Sy waren in het jaar 1573 gedaan, en, indien ik my niet bedrieg, ſoo ſyn het deſelve, van welke *Dirk van Bleyswyk*, in ſyn *Beſchryvinge van Delf* (ſiet *hem*, 353 *bl.*) ſich heeft bediend. Wel aan. De Leeſer heeft het dan myn Boeſemvriend te danken, dat Koningsveld alhier haar plaats ontfangt.

Haare ſtichtinge is ſy, in den jaare 1256, ſchuldigh aan jonkvrouw Richardis, de dochter van gr. Willem de Iſte en de ſuſter van gr. Floris de IVde, en dus de moey (niet de ſuſter, volgens *Veldenaar* en al die met hem mistaſten) van koning Willem; A. 1263, overleden en in het ſelve ter aarden beſteld. *Gemelde Bleyswyk*, 148 *bl.*

Van deeſe abdye ſchryven ook *Goudhoeve*, 116 *bl. Guicciardin. Belg.* 3. *Part.* 106 *pag. Junius*, *Batav.* 569 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 143 *bl.* welke daar ook nevens voegen, dat kon. Willem, om ſomwylen ſyn moey geſelſchap te houden, een paleys, des Konings Uithof, hier nevens ſou hebben geſticht. Immers, dat groot beſlagh der ruiinen ſchynen genoegſaam ſuiks te kennen te geven.

Eindlyk, gelieve aan te merken, dat Vrouw Katharina Uitenham, A. 1596, ſynde 89 jaaren oud, te Yſſelſtein overleden, in deeſe abdye de allerlaatſte abdiſſe is geweeſt. *Bleyswyk*, *wederom*, 353 *bl.*

Maar, ſiet hier een kleene ſwaarigheid! Onder die *Teekeningen*, my door boven genoemden SCHOENMAKER vereerd, waaren, nevens het ſlot en de abdye van Egmond (*boven* 76 *en* 78 *bl.* al in een plaat gebracht) ook de ruïnen van een Karthuyſer klooſter; ſal ik dat gebruiken of niet? Sal ik het, op ſyn plaats, in deeſe letter inlaſſchen; of vergunt ge my, dat ik het ſelve (om dat het mede buiten Delf is gelegen) hier achter laate volgen. *Gy lacht*, *en deeſe lagh wil ſeggen*; *gaa maar voort!*

'T KARTHUYSER klooster was dan een *convent* aan de Westsyde van Delf, eenighsins verder als Koningfeld van de stad gelegen en afgescheiden van de gemeene wegh.

A. 1430, of daar ontrent, is het gesticht by een graaf van Ostervant; doch wie was deese, aangesien het toen een titel was van de oudste soonen der Graven van Holland? *Miræus* (*Notit. Eccles. Belgic. in Nobilium elencho*) antwoord voor my, gelovende het Frank van Borselen (van welken, *boven*, 40 *bl.*) te syn geweest. *Bleyswyk*, 354 *bl.*

Voorts was dit eene der 3 Karthuyser kloosters, gelyk Koningsfeld eene der 6 abdyen van Holland; volgens *den selven*, 349 *en* 354 *bl.*

Doch het is, even als Koninsfeld, in den Spaansen oorlogh, op dat de vyand daar in sich niet sou beschanssen, van de Delvenaars, ten gronde toe geslecht; en daarom syn ook de Teekeningen van de jaaren 1573 en 1575; sekerlyk de selve van *Bleyswyk*, nu soo gelukkelyk tot myn *Schatkamertje* overgewandeld.

CN. DOMIT. KORBULO; Rooms Legerhoofd en bevelhebber aan de Neder Rhyn, naa de dood van Sanquinius Maximus. *Tacitus*, 11 *Jaarb.* 18 *H.*

Syn eerste veldtogt was alhier tegens de Kauchen (van welke, *boven*, 170 *bl.*) onder Gannaskus, een Kennemer; dien hy sloegh en heimlyk liet aan kant helpen; ook met eenen de Friesen bevredigende, A. 47. *Tacitus*, 19 *H. by Van der Houve*, *Handvestchron.* 3 *B.* 44 *bl.*

Daar op heeft hy, door syne soldaaten, om niet ledigh te syn, die vermaarde *Corbulonis Fossa* van de Rhyn in de Maas doen leiden, om hier mede, in de krygstogten, de wisselvalligheden van den Oceaan te myden. *Tacitus*, *wederom*, 20 *H.* en *Dio*, 60 *lib.* 683 *pag.* Maar, hier sal een beer tuymelen, onder de *School geletterde!* Wat gracht, wat waterleidinge is heden deese doorvaart van Korbulo?

Sommige, segt de gemelde *Handvestchronyk* (2 *D.* 45 *bl.*) meenen die te weesen de Yssel, in de Merwe loopende, tegen over Ysselmonde.

Sommige, by *Pars* (*Katw. Oudh. Inleid.* 25 *bl.*) dat sy is die Yssel, tot de Gouwe loopende, en soo voorts de Gouwe, tot in den Rhyn.

Sommige (bysonderlyk *Pontanus en Ortelius*) dat sy is de Lek, den ouden Rhynstroom afwendende.

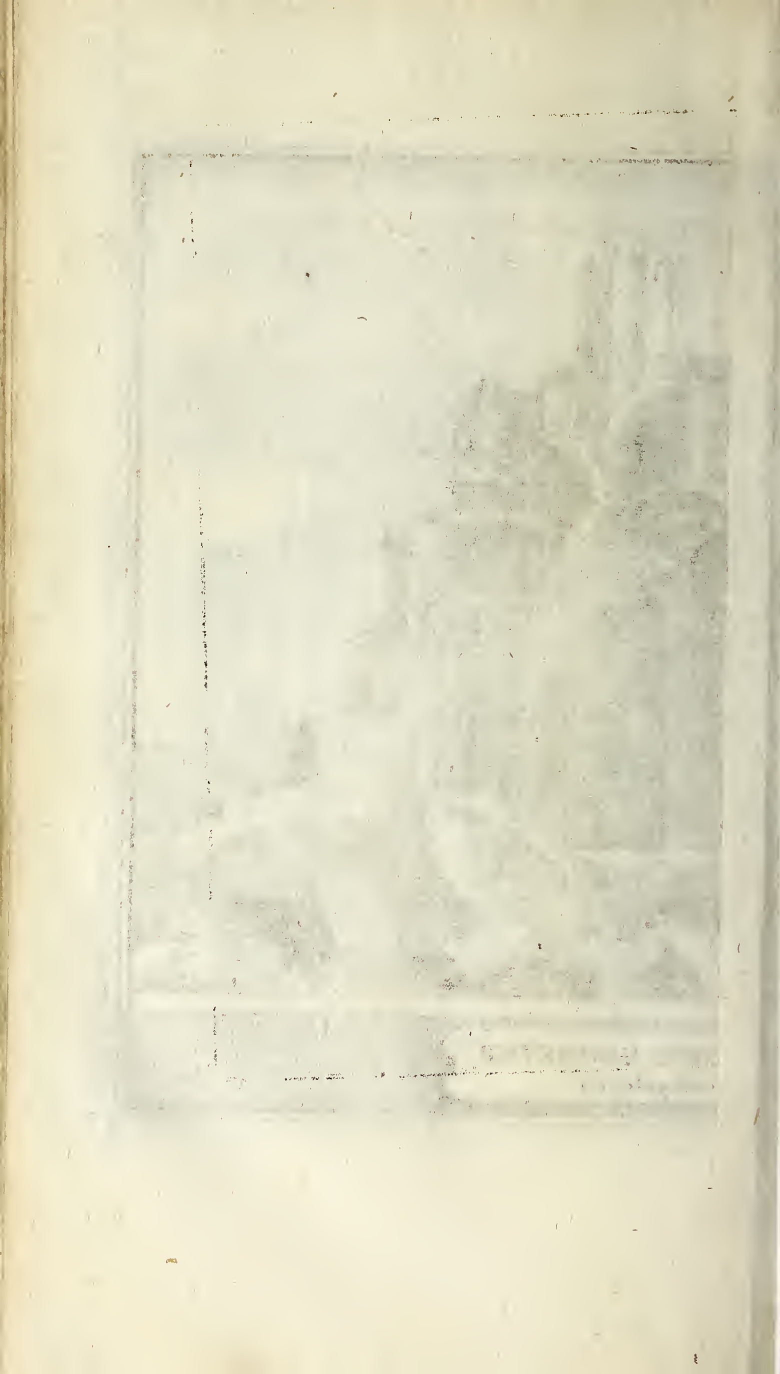
Som-

RUÏNE van het KARTHUISER KLOOSTER,
buiten DELF weleer gelegen.

J.S.F. I

Sommige (als *Heda* en *Grotius*) dat ſy is de Linge. *Grotius*, ſeg ik, *in poëmat.* en *Heda in Hiſtor. Epiſcopor.* 3 *cap.* 10 *pag.*

Sommige, dat ſy is Moeykens of de Roovaart, by Steenberge; loopende verby de Klundert en Willemſtad.

Maar, wy houden het met *Bleyswyk*, 874 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 114 *bl.* *Kluverius*, *Rhynmond.* 1 *D.* 107 *bl.* &c. gevoelende dat ſy is de Delfſe VLIET; gaande, gelyk men weet, uit de Rhyn van Leiden, naar Maaslands-ſluis, en in de Maas.

Maar dit word hevigh tegengeſprooken, van *Ryckius* (*in Tacit.* 11 *Annal.* 20 *cap.* 134 *pag.*) *Kluverius* en *Bleyswyk* met veel ſchynredenen beſtrydende. Het is de Lek, ſegt hy; van Wyk te Duurſtede afgeleid juyſt wel niet tot aan Krimpen (want ſoo ſprak *Ortelius*) maar alleenlyk tot aan Leksmonde. Dit is by deeſe man ſonneklaar, en hy heeft by naar medelyden met de *vernaculi ſcriptores.* Dit is de ſmaadelyke benaaminge, die de *Schoolgeleerde* (de meeſte ſeg ik en niet alle) geven aan die de moedertaal gebruiken. Och! die goê liêns konnen geen boek, in het Neerduits, op hunne leſſenaaren veelen. Wat is de ſtoffe, vragenſe, ontrent een nieuws uitgegeven boek? Een wel uitgeſochte? ja. Nu, de wys van ſchryven? ook wel uitgepluiſt, en verſtaanlyk, in ſuiver Hollands. Hoe? een Duits boek? grollen! vodden! wegh! Ondertuſſen lyden ſy Franſſe en Spaanſſe, Italiaanſſe en Engelſſe *Schryveren*, die hunne moedertaal gebruiken, in de Boekvertrekken; ſonder eenige ontſteltenis.

Doch keerenwe te rug, naar de gracht van Korbulo. Ik ſeg, dat de grondſlagh van myn gevoelen is ruſtende op de Roomsſe ſteen of mylpaal, tuſſen Monſter en Naaldwyk, uit het aardryk gehaald; op welke ſtonden deeſe letteren:

IMP. CAES.
M. AUREL. ANTO.
NINO AUG. PONT.
MAX. TR. POT. XVI.
COS. XIII ET
IMP. CAES.
L. AUREL. VERO AUG.
TR. POT. II. COS. II.
A. M. A. F. C.
M. P. XII.

De naamen en titelen der keiſeren, Markus en Verus overſlaande, meen ik, met *Oudaan* (*Rooms. Moog. Inleid.* 21 *bl.*) dat de laatſte letteren willen ſeggen: *A Mari Ad Foſſam Corbulonis Millia Paſſuum XII.* dat is: *Van de zee tot aan de gracht van Korbulo, twaalf duyſend ſchreden.* Merk nu verder aan, dat deeſe voetmaat uitkomt.

Ga ondertuſſen deeſe mylpaal ſien in een afbeeldinge by *Scriverius*, *Antiq. Batavic.* 214 *pag.* die niettemin in de verklaringe my ſchynt geweldigh mis te loopen. Lees mede ſyn *Naardere Verklaringe over Oud Batavie*, 24 *bl.*

Maar, ſie daar ontmoet my niet alleenlyk *Flud à Ghilde*, de Vliet verwerpende met *Ryckius*; maar ook ſelver *Slichtenhorſt*, die de Vliet, als te jongen wateringe quanſuis, afkeurt, en in ſyn plaats ons aanpryſt de Oude Leye, uit den Rhyn komende, ontrent Leyerdorp, tegen over het Huys ter Does, gaande verby Swieten, Bleyswyk en Honingen, en eindlyk, (met de naam van Rotte) in de Nieuwe Maas vallende, achter Rotterdam. Lees *hem ſelve*, 1 *B.* 11 *bl.*

Dit ſou wat lyken; maar echter blyf ik by myn ſtuk, te meer, aan myn ſyde vindende de Hr. *Alting*, *Notit.* 1 *Part.* 47 *pag.*

Dus verre van deeſe deurvaart geſprooken hebbende, gaan we weder te rugh naar den veldheer Korbulo; willende echter ſyn Partiſſe en Armeniſſe legertogten overſlaan, te vreden met alleenlyk hier aan te hechten het *Munimentum Corbulonis*, of, volgens gemelden Hr. *Alting*, de ſtad GRONINGEN, van welke *boven*, 116 *bl.*

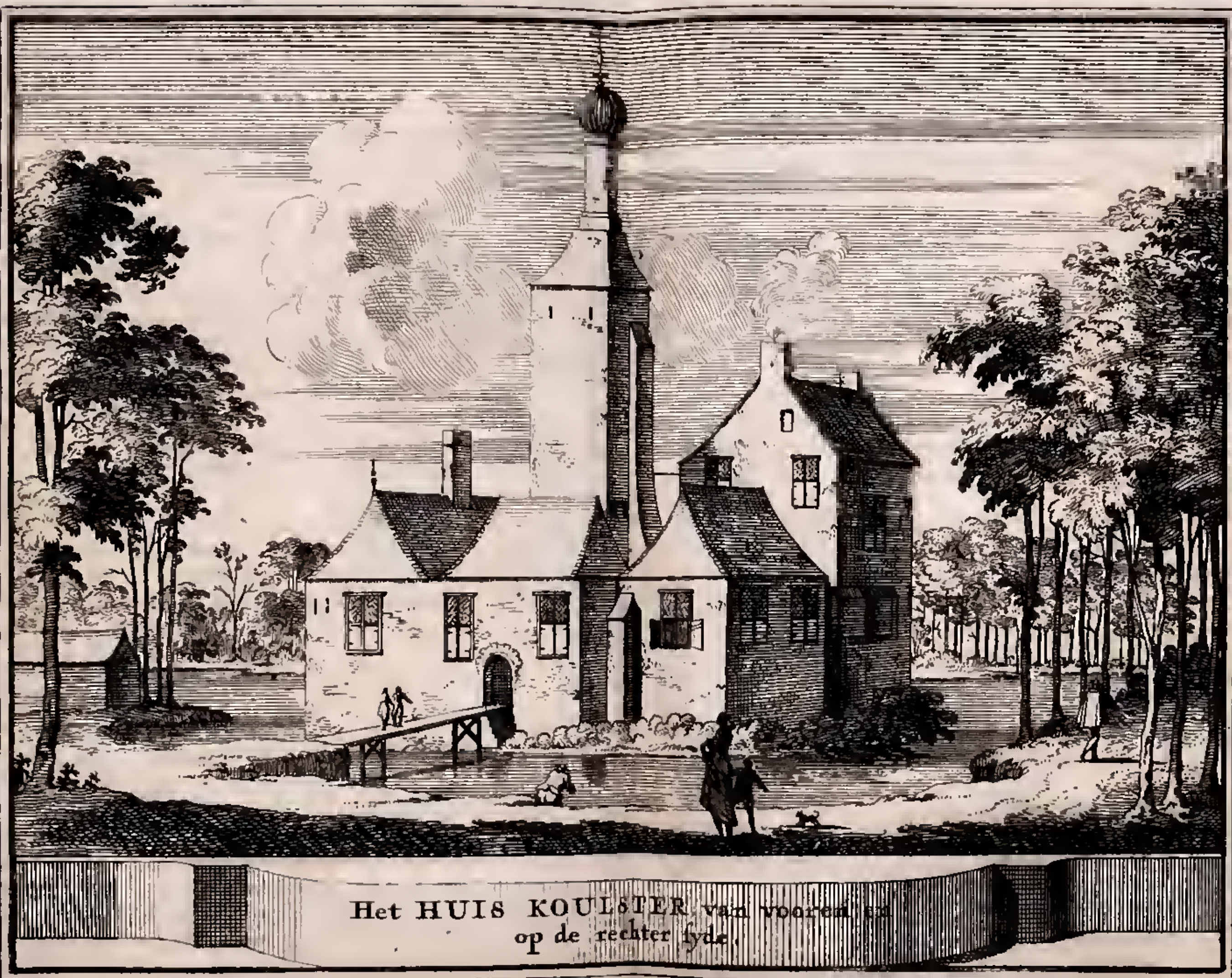
KOULSTER; niet verre van Heiloo, van welke, *boven*, 133 *bl.*

A. 1706, den 12 Septemb. beſagh ik dit Heeren Huys, door een welbeplante laan daar naar toe wandelende. Bevond het niet ſeer groot, met roode pannen gedekt, in een vierkante vyver ſtaande en op deeſe wyſe het luſthof verdeelende.

A. 1517, is het, door de Geldersſe, in Noord Holland optrekkende, na 't overvallen van Medenblik en Alkmaar, verbrand en verdelgd. *Van Leeuwen*, *Batav.* 922 *bl.* *Saanl. Arkadia*, 2 *B.* 137 *bl.* *Van Royen*, 190 *bl.* *Dirk Burger van Schorel*, *in ſyn ſaamengeflanſte en magere Chronyk van Medenblik*; *noch ſoo onlangs*, *als een* rariteitje, *de wereld opgedrongen*, 131 *bl.*

Echter heeft het ſeer oude grondſlagen, ja van ruim 600 jaaren; en de beſitter is tegenwoordigh Hr. Willem van Kats, wiens

Het HUIS KOULSTER van vooren en op de rechter zyde.

J. S. F.

Ondertussen magh mede wel worden aangemerkt, dat men, A. 1250, met een rachter of dalye, door het bosch Kreil, van Enkhuisen ging naar Stavoren. Siet *Westerman van Stavoren*, by *Pars*, *Katw.* 128 *bl.*

En eindlyk is'er ook, dit bosch aangaande, by de beuselpraters, een vertellingkje van een tweespalt over de jagt, tussen gr. Floris de Vette en die Friesche jonker, Galama; quansuis A. 1119. *Saanl. Arcad.* 30 *bl. en Vronens Op- en Onderg.* 87 *bl. Gabbema*, *Watervloed.* 50 *bl.*

De KREUPEL; is de *Cryptoricis villa*, by *Tacitus*, 4 *Jaarb.* 73 *H. Van Leeuwen*, *Batav.* 1306 *bl.* en *Van der Houve*, by *boven gemelde barbier*, *Dirk Burger*, *in de Chron. van Medemblik*, 135 *bl.* Maar, dat hebben sy echter soo vast niet; aangesien *Pikardt Kovorden* Cryptoricis villa is noemende, *Chron. van Kovord.* 282 *bl.* wederom is Cryptoricis villa *Taciti*, in Groningerland, of hier *Kropswolde* of ginder *Grypskerk. Huyninga*, *in de Beschryv. van Groning. Ortelius*, by *Kluverius*, *Rhynm.* 2 *D.* 281 *bl.*

Eindlyk is dit selve Cryptoricis villa, by de Hr. *Alting* (*Notit.* 1 *Part.* 52 *pag.*) *Hemrich*, een plaats in Friesland, in de VII Wolden, tussen de watertjes, Konings Diep en de Kuynre. Sie weder de oude Roomsse, hoe onseeker met onse nieuwe Landkaarten vereenigd!

KRYGSTOGTEN en Veldtogten, of, gelyk men in de *Chronyken* is gewoon te spreeken, *Heirvaarten*; van deese vind men 28, binnen de tyd van 144 jaaren, in deese landstreek, nu geheeten Holland. Te weeten.

I. A. 1345, tegen de Stichtsse; gr. Willem de IV belegerende de stad Uitrecht. *Goudhoeve*, *in Willem*, 378 *bl.*

II. A. 1346, tegens de Friesen; alwaar ook sneuvelde deese bovengenoemde Willem. *Deselve*, 379 *bl.*

III. A. 1348, weder tegens de Stichtsse; hertogh Willem van Beyere te velde trekkende. *Deselve in Margriet*, 383 *bl.*

IV. A. 1351, gemelde Willem van Beyere, syn moeder, Vrouw Margriet, beoorlogende; in welken ook was de swaare waterstryd, op de Maas, tussen den Briel en Gravesande, voorgevallen. *Boven*, 141 *bl. Balen*, *Dordrecht*, 744 *bl.*

V. A. 1355, doelende den oorlogh op biskop Jan van Arkel. *Goudhoeve*, *in Willem de V.* 391 *bl.*

VI. A. 1356, tegens de Stichtsse, wederom. *Deselve* 393 *bl.*

VII. A.

VII. A. 1358, waar in het belegh van het Heerenhuys, te Heemskerk, onder hert. Albrecht van Beyere. *Goudhoeve, in Albrecht*, 396 *bl.*
VIII. A. 1359, waar in Delf belegerd. *Boven, Delff*, 54 *bl.*
IX. A. 1362, tegens hert. Eduard van Gelder. *Goudhoeve, in Albrecht*, 398 *bl.*
X. A. 1374, noch eens tegen de Stichtsse. *Deselve*, 401 *bl.*
XI. A. 1394, waar in het belegh van het Huys te Altena. *Boven, Altena*, 14 *bl.*
XII. A. 1397, waar in het Huys te Loeveftein belegerd. *Deselve, Goudhoeve, in Albrecht*, 410 *bl.*
XIII. A. 1398, tegen de Ooft Friesen; waarlyk, een swaaren optogt! *Deselve*, 410 *bl.*
XIV. A. 1399 } op de selve Ooft Friesen. *Noch deselve*, 411 *en*
XV. A. 1400. } 412 *bl.*
XVI. A. 1403, in welke het belegh van Gornichem. *Noch deselve, in Albrecht*. 413 *bl.*
XVII. A. 1405, waar in de belegeringen van de sloten en Huysen; Gasparen, Hagestein en Everstein. *Boven, Everstein*, 84 *bl. Gasparen*, 95 *bl. Hagestein*, 122 *bl.*
XVIII. A. 1407, tegens de Luikenaaren. *Goudhoeve, in Willem van Beyere*, 423 *bl.*
XIX. A. 1417, tegens Willem van Arkel, self binnen Gornichem bevochten, onder Vrouw Jakoba. *Boven, Arkel*, 21 *bl. Gornichem*, 109 *bl.*
XX. A. 1418, waar in Dordrecht belegerd, door hert. Jan van Braband en Vrouw Jakoba. *Balen, Dordrecht*, 766 *bl.*
XXI. A. 1420, in welke 't belegh van Leiden, door hert. Jan van Beyere, ruwaard van Holland. *Orlers, Leid.* 2 *D.* 397 *bl.*
XXII, A. 1425, voor Schoonhoven fich nederleggende de Heer van Gaasbeek, Hollands ftadhouder. *Goudhoeve, in Jakoba*, 449 *bl.*
XXIII. A. 1426, in deese voorvallende de ftryd by Brouwershaven, onder hert. Philips de Goede, ruwaard van Holland. *Boven, Brouwershave*, 48 *bl.*
XXIV. A. 1447, tegens de Waterlanders, onder den Heer Jan van Lanoy, Hollands ftadhouder. *Goudhoeve, in Philips de Goede*, 465 *bl.*
XXV. A. 1456, belegerende gemelde Philips, nu Graaf van Holland, de ftad Deventer. *Revius, Daventr.* 109 *pag.*

XXVI. A. 1475, tegens Nuys, in Keulsland; onder hert. Karel de Stoute. *Heuterus, in Carolo, 5 lib. 10 cap. Barlandus, Comit. Brab. 116 pag.*

XXVII. A. 1479, trekkende de ſtadhouder, Heer Wolfaart van der Veer naa 's Gravenhage. *Goudhoeve, in Marie en Maximiliaan, 518 bl.*

XXVIII. A. 1489, belegerende Maximiliaan (nu Rooms Koning) de ſtad Rotterdam. *Goudhoeve, in Maximiliaan, 542 bl.*

Dus verre *Oudenhove, Dordr. 5 H. 178 bl.* van ons opgehelderd en met getuygende *Schryveren* verrykt.

KROONEBURG, anders het Huys te Kaſtrikom; by *Rochman* alleenlyk een naare ruiin, in het geboomte verſchuylende, is in Kennemerland gelegen, ontrent het dorp Kaſtrikum. *Vander Woude, Chron. van Alkmaar*, 130 *bl.* by wiens tyd dit Huys ook niet anders als een gebrooken muirwerk vertoonde. Siet ook het ſelve genoemd, by *Heemskerk, over ſyn Arkad.*

KROONEBURG; in het Sticht, tuſſen Loenen en Nieuwerſluys, aan de Vecht, ontrent de wydvermaarde Luſtplaatſen, Ouder Hoek, Nieuwer Hoek en Middel Hoek; ſynde heden haar Heer, by aankoop, de Hr. Witter van ter Aa, van Kolhorn, te Leiden gehuysveſt.

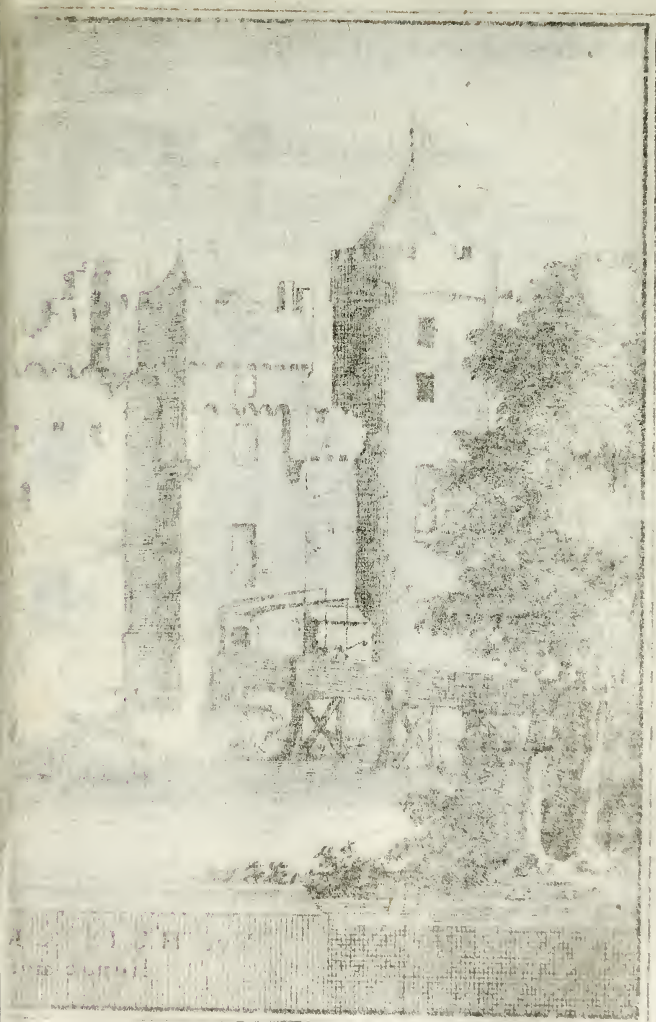
A. 1707, den 2 Januar. gelegenheid hebbende gekregen om dit Huys van binnen te beſchouwen, viel my 't oog byſonderlyk op de muiren van een ongemeene, doch ongelyke, dikte, en voorts boven, op de ruyme voorſaal en beneden, op de ſwaare boogen en gewelven van den tweeden kelder.

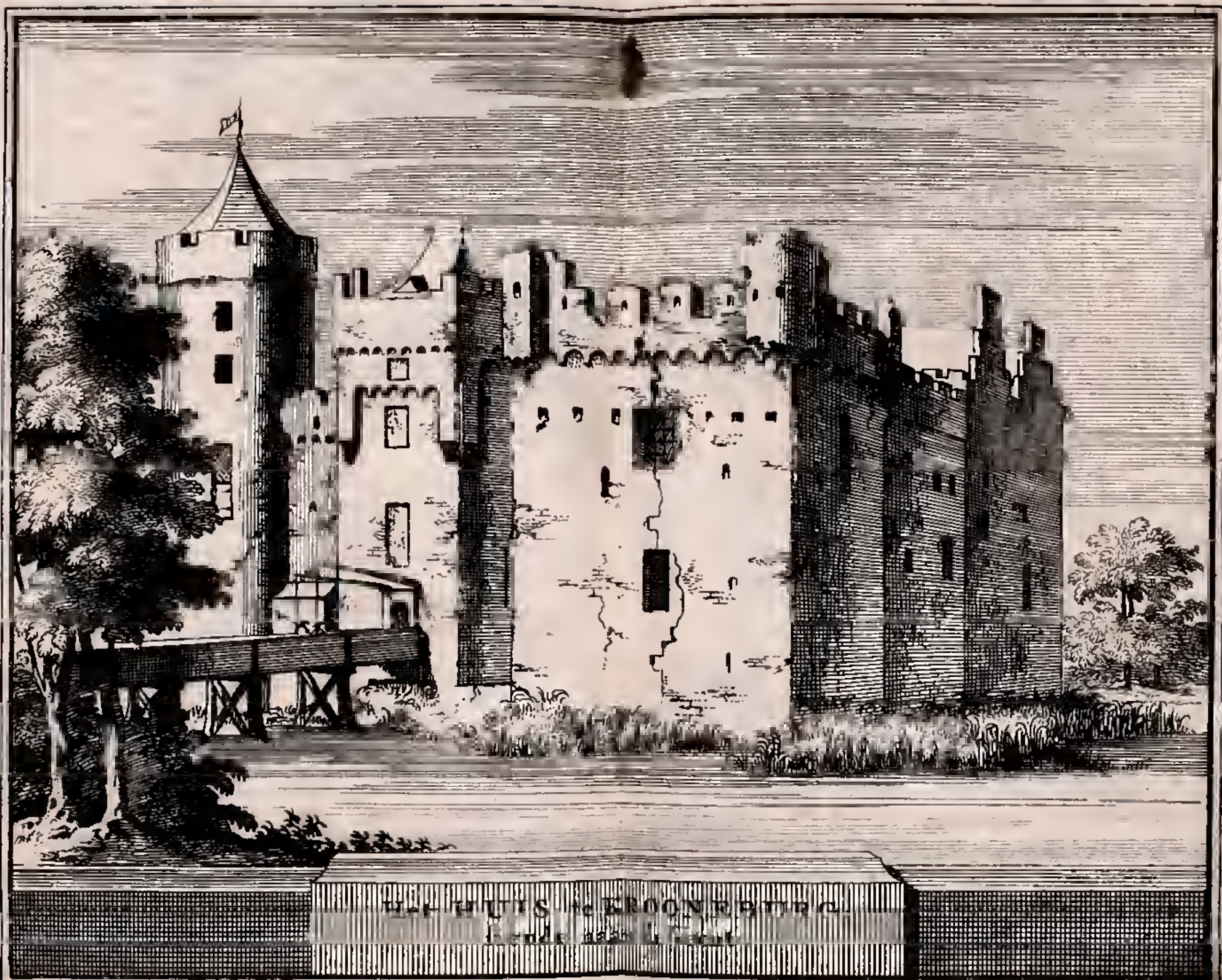
Voorts is het van buiten heden van ſyn cieraaden en ſterkte meerendeels ontbloot, vertoonende alleenlyk, naar de ſyde van Loenen, twee ſchuinsopgaande gevels naaſt malkanderen, en alleenlyk eene naar de Sluis: vervolgens van dit geſicht van *Rochman* geweldigh verſchillende.

A. 1122, of daar ontrent, leefde de ſtichter van dit ſlot, Heer Jan van Kroonenburg, ridder onder gr. Diderik de VI. Deeſe was de laatſte der eerſte ſtam van Kroonenburg; te Leiden voor de rechtbank doodgeſlagen; als wanneer Gerrit van Velſen, de neef, als eigenaar, dit Huys ging bewoonen.

A. 1296, wierd gr. Floris de V, door de ſaamgeſpannene, alhier gebracht, gelyk van daar weder naar het ſlot te Muyden.

Op

HET HUIS te KROONENBURG
J. S. f.

Op dit Huys vluchtte Velſen ook, naa 't vermoorden van genoemde Graaf; waar op het wierde belegerd, ingenoomen en ter nedergeworpen. Doch het is, binnen weinigen tyd, weder opgemaakt.

A. 1340, *circum circa*, kreeg dit ſlot een nieuwen Heer; ridder Willem, uit het Huys van Henegou. Immers was ſyn grootvader, gr. Willem de Goede; ſyn grootmoeder, Johanne de Valois, de ſuſter van kon. Philip de Schoone.

A. 1345, wierd deeſe, nevens ſyn oom, gr. Willem, van de Frieſen doodgeſlagen.

A. 1374, is Kroonenburg, door den biskop, Jan van Hoorn, ingenoomen, uitgeplonderd en verwoeſt: met ſteene kogels beſchoten, uit het geſchut als toen in het gebruik gebracht.

A. 1436, kocht Heer Amelius van Mynden en Ruwiel, Wouthers ſoon, aan Juff. N. van Kroonenburg getroud, dit gemelde ſlot, nevens haaren aanhang, van ſyn ſchoonbroeder.

A. 1483, brocht Maximiliaan ſyne krygsknechten op de ſloten; Kroonenburg, Abkoude en Vredeland.

Van gelyken deede Heer Dirk van Swieten te Loenerſloot; met ſulke middelen de gevangene biskop David in ſyn Stichtsſe ſetel herſtellende.

A. 1624, quaam gr. Henrik van den Berg over den Yſſel, en viel in de Veluwe, juiſt by een prangend winterweer. Toen wierd te Loenen de brugh afgebrooken en de Vecht met byten opengehouden. En toen ſyn de byters, door Heer Antoni van Lynden, Heer van Kroonenburg, met de warme ketel geſpyſt. Maar, het toeſchieten van het Staatsſe volk deê den vyand, meer bevrooſen als bebloed, van onſen bodem wyken.

A. 1629, leed de Veluwe, door de Spanjaarden, nevens hunne Kroaten, een tweede plondering. Men ſond wel volk naar Amisfort, uit Loenen en de omliggende dorpen; doch te vergeefs. Dus die kon, vluchte naar de Loensſe ſyde. Men maakte beſchanſſingen langs de wegh. Die van Loenen hakten, in de Bloklaan, de ſwaarſte boomen om verr. Brachten deeſe boven op den dyk. Met die borſtweeringe hielt men de Kroaten tegen, die in het Gooy lelyk huys hielden. Maar, met Weſels overgang, wierd dit haatelyk geſpuys eindlyk te rugh gedreven.

A. 1672, de Franſſen het Sticht van Uitrecht ontruſtende, wierd dit Huys, door den Staat beſet. Maar, de gemelde ruſt-

ver-

verstoorders, uit het vermeesterde Uitrecht, langs den Daalsssen dyk, naar Kronenburg, den 1 Aug. affakkende, gaf het, 's anderendaags, sich over. Midlerwylen trokken de Franssen by den Angstel om, kregen Loenersloot in hun geweld. Keerden daar op, langs de Sloodyk, en plonderden Loenen.

Dus alle moedwil uitgevoerd hebbende, trokken sy met hunne gevangene weder naar Uitrecht, achterlaatende Kroonenburg en Loenersloot, beset.

Maar eindlyk, den 5 Augußt. 's morgens ten 8 uiren, verlieten deese rotsakken het slot te Kroonenburg; maar .... ja, wel maar; naa datse den swaarsten toren hadden doen springen, en dus dit Heeren Huys van syn grootste cieraad beroofd. *Dus scheid de dolle Frank, seer selden, sonder stank!*

Dit getrokken uit de *Uittreksselen* van meergenoemde *Korn. Kooten*, sich noch te Londen onthoudende, volgens syn brief, nevens *Ælfrici Heptateuchus*, *Anglo Saxonice*, voor 3 dagen, my toegesonden.

De bewysen van het bovengaande vind gy meerendeels by *Wilh. Procurator*, *Beka*, *Heda*, *Goudhoeve*, *de Beschryvers van Amsteldam*, *de Gouwenaar*, *Boxhorn*, *Vossius*, *Reigerbergen*, &c. Voorts, *het Ontroerde Nederland*, *verwarde Europa*, &c.

KROONESTEIN; een deftigh Heeren Huys in Rhynland, onder Leiden, by Lammen, in Soeterwoude; mede geplaatst onder de Gesichten van *Rochman. Van Leeuwen, Batav.* 490 *en* 525 *bl. Goudhoeve*, 83 *bl.*

't KRUIS van S. Andries; ook het Burgondis kruis geheeten, bestaande uit twee laurierstokken.

Dusdaanige kruis ontmoete my gisteren op een *Gedenkpenning* van Philip de Goede, van een vuirslag, midden in het vuir, omvangen, voerende deese letteren: AUTRE NARAY. AUTRE NARAY. AUTRE NARAY; dat is, *gy sult anders niet hebben.*

Doch, by *Silvester à Petra Sancta* (*Symbolor. Heroïcor. 6 lib.* 263 *pag.*) is geen vuirslag, maar alleen de lauriertakken, met deese woorden; DOMINUS MIHI ADJUTOR; dat is, *de Heere*, *myn helper.* Hebbende ook deesen scherpsinnigen *Schryver* (397 *pag.*) alleen het vuirslagh, nevens dit byschrift: ANTE FERIT QUAM FLAMMA MICAT; *sy slaat*, *eer sich het vuir ontdekt.* Sie het selve onder de *Symbola Heroïca van M. Claud. Paradinus*, 26 *pag.* welke by de gemelde laurierstokken (28 *pag.*) eenvoudelyk is settende;

de; FLAMMESCIT UTERQUE; *'t raakt beide in vlam.*

Merk hier nu wel aan,

I. Dat twee laurieren, geweldigh tegens malkanderen gewreven, rooken en ſelf in de brand raaken. Het geenſe, volgens *Paradinus*, ook van ſaamgeſtotene leeuweſchonken verhaalen. Sie *Plinius*, *Natuurl.* 16 *lib.* 40 *cap.*

II. Dat S. Andries is de patroon, of de beſchermheiligh van de Gulden Vlies-order. En waarom toch? om dat, te Ryſſel, door hert. Philip de Goede, deeſe order is beveſtigd, A. 1430. den 30 Novemb. de feeſtdagh van gemelden kruisgeſant; ſynde deſelve ingeſteld, te Brugge, den 11 Januar. A. 1429. een dag, waar op hy met Iſabella troude. *Guicciardin. XVII. Provinc. in Antverp.* 146 *pag. Van Leeuwen, Batav.* 700 *bl. Heuterus*, *Burgundiac. in Philip.* 4 *lib.* 3 *cap. Scriverius*, *Graven*, 406 *bl.*

III. Dat deeſe lauriertakken dwars over malkanderen, en niet, gelyk de gemeene kruiſſen, leggen. De reden is; dat Andreas, te Patraſſo, in Achaje, met de beenen van malkanderen, (volgens het overleveren van onſe *Moeder*, *de H. Kerk*) op ſoodanigen kruis is ter dood gebracht. Sie *Lipſius*, *de Cruce*, 1 *lib.* 7 *cap.*

Ondertuſſen verſchuyf ik het geſprek over de Ridderſchap en haar Ordres, tot op den *letter R.*

KRUISVAART; is, binnen ruim 200 jaaren, ook meer als eens geſchiet, uit Holland, Braband en Vlaanderen, naar het Joodsſe Land, om het Heiligh Graf, nevens het Heilige geweſt, van den Heere Chriſtus bewandeld, den Turk te ontweldigen. *Pater Lovis Maimburg*, *Vrankryks Hiſtoriſchryver*, *in ſyn Hiſtorie van de Kruisvaarders.*

A. 1095, is de allereerſte, met een blinden yver, aangevangen, onder Paus Urbaan den II, door broêr Peter, een Franſſen kluyſenaar, ſeer driftigh aangeſet; ſynde het opperhoofd der kruishelden, Godevaart, anders Godefroy van Buillon, hert. van Lottringen, na dat hy ſyn hertogdom had aan den biskop van Luik verkocht. *Guthberleth*, *Chronolog. in Henrico IV.* 385 *pag. Chron. Carrion.* 4 *lib.* 604 *pag.* &c. *Maimburg*, 1 *B.* 25 *bl. Scotanus*, *Frieſſe G.* 87 *bl. Paul Æmilius*, *in Philip. I.* 4 *lib.* 147 *pag. Guicciardin. Deſcript. Belg.* 3 *Tom.* 500 *pag. Wilh. Tyrius*, *Hiſtor. Expedition.* 1 *lib.* 13 *cap. Calviſius*, *in Chronic.*

A. 1147, geſchiede de tweede; onder de vorſten, Koenraad

raad de III. en Ludewyk de VII. *Nicetas Choniates*, *by gemelde Calvisius*, *in Chron. Maimburg*, 3 *B.* 192 *bl.*

A. 1187, ging de derde voort; onder den keiser, Frederik Barbarossa, *Maimburg*, 5 *B.* 317 *bl. Bucholzer. in Indice. Flud à Ghilden*, *over Kluverius*, 2 *D.* 188 *bl.* in welken krygstogt is overleden onse gr. Floris de III; volgens het geschrevene, 87 *bl.*

A. 1190, voltrok men de vierde; onder Philipp, kon. van Vrankryk en Richard, kon. van Engeland. *Antissiodorus*, *by meergenoemde Calvisius*, *Maimburg*, 6 *B.* 372 *bl. Wilh. Goeree*, *Kerk. en Wereld. Hist. schryvende van alle de acht*, 148 *bl. Scotanus*, *Chron.* 93, 108, 114, 122 *bl.* &c.

En dus verre, aangaande 't getal deeser Kruisvaarten; maar let nu eens, wat de vorsten en hooge magten eigentlyk met deese togten voor hadden.

De pausen, als gemelde Urbaan den II, Eugenius, Innocentius, Honorius, &c. hadden deese voordeelen.

Sy matigden sich aan het oppergesagh van deese legertochten. Sy naamen de persoonen, die ter Kruisvaart gingen, onder hunne bescherming. Sy brachten de aflaten en *dispensatien* in een meerder gebruik. *Puffendorff*, *Inleid. tot de Historie*, 668 *bl.* &c.

Maar de koningen vonden, op deese wyse, hunne rekening.

Sy maakten hun handen ruim, met de dapperste en oproerigste naa verafgelegene gewesten te versenden. Deese, om reisgeld te hebben, verkochten of verpandden aan hen hunne landeryen. Deese ginder sneuvelende, kregen sy de goederen gemaklyk van de weduwen of minderjaarige kinderen. Eindlyk gebruikten sy se by wyse van een veelvoudige aderlaatinge; daar mede sich ontlastende van een menigte menssen (in den alleereersten optogt teldemen over de 300000 Kruisvaarders) om den overigen hoop, onder de knie gekregen, tot gedweegheid en onderdanigheid te brengen. *De Vertaaler van Mezeray*, *Chron. van Vrankr. in Philip de I*, 428 *bl.*

Tantùm Relligio potuit suadere malorum.

Komt dit hier niet veel beter te pas als by *Lucretius* (*Rer. Nat.* 1 *lib.*) *ontrent het slachten van Ifigenie*? Doch, siet ook de vertaalde *Leutholff*, *Toneel der Hedendaagschen Wereld*, 49 *bl.*

Maar,

Het HUIS te KUILENBURG, op de rechter fyde.

J. S. f.

Maar, hoe kregense de lieden tot die dwaasheid, om soo erre uit hun land te gaan, vrouw en kinderen te verlaaten, ntelbaare gevaaren sich te onderwerpen? Antwoord. Niemand kon saligh sterven, die Syrie niet had gesien. De *exlamatie*, voor bovengenoemde Paus Urbanus, was: *Deus vult, Deus vult*, God wil het! *Gemelde Æmilius*, 4 *lib.* 152 *pag. Merula*, *Tydtresoor*, 317 *bl.* En die op deesen *Gods wegh* ierven, hadden volle vergeving van alle sonden. *Godfried, Hist. Chron.* 1 *D.* 654 *bl.*

Eindlyk word dan soodaanigen Kruysvaart *Bellum Sacrum*, at is, de Heilige krygh geheeten; de heiligheid, bestaande, n het Westen van menssen te ontblooten; alleenlyk om hune inhaalige schrokkigheid en ontembaare hoogmoed den vryen oom te geven. *Boxhorn. Histor. Univers.* 649 *pag.* De heiligeid bestaande, dat ontelbaare Christenen, in het Oosten hun igen graf vonden, in het midden van onmenslyk moorden en ruwsaam bloedplengen; de geestlyke self, met de krygsklaoen, het woeden aansettende. Immers, hier sagh men, heaas, soo veel bloed vergieten, dat 'er de lykken in dreven en le paarden hun voeten spoelden! *Maimburg*, 3 *D.* 151 *bl. Sleidanus*, *by bovengenoemde W. Goeree*, *op het selve*, 158 *bl.* De heiligheid bestaande, in roven en plonderen, branden en blaken, en dus niet om in deesen heiligen oorlogh heiliger of godvruchtiger, maar wreeder en godlooser te worden; blyvende terwyl ginder, gelyk wy boven aanroerden, de steden onbewoond, de landen onbeploegd. *Pezelius*, *Mellificii Histor.* 3 *Part. in Henr. IV.* 557 *pag.* *Joh. Lætus*, *Compend. Hist. Univ.* 351 *pag.*

KUILENBURG, anders Civilenburg; quansuis, naar Klaudius Civilis 'er naam voerende. *Rykius*, *over Tacitus*, 3 *Historiar.* 23 *cap.* behalven *Pontanus*, &c.

A. 1271, wierd haar grond gekocht door Heer Hubrecht van Boesichem. *Origines Culenb. by Matheus*, *Analector. VI Tom.* 242 *pag.* alwaarom *Slichtenhorst* (*Geld. Geschied.* 1 *B.* 7 *bl.*) verwerpt het seggen van *Pontanus*, willende dat het een jonger stad is, en soo hy schryft (let op de geduirige verschillentheden!) ontrent A. 1164 of 1172, het werk van eenen Rudolf van Boesichem, en daar om, in een kuil of laage landstreek gelegen, Kuilenburg genaamd. Siet *hem*, 1 *B.* 52 *bl.*

Aangaande haar kasteel (het geen we uit die van *Rochman* genoomen, u hier vertoonen) de stichter was Hubert van Boesekom, die, A. 1281, het selve aan de gr. Reinoud van Gelder

der verkocht. *Slichtenhorst*, 52 *bl.* Is naderhand, door Jan de III gr. van Kuilenburg, vertimmerd. *Deselve*, 56 *bl.* doch de ronde tooren is van Gerrit van Kuilenburg. *Matheus, in de gemelde Origin. Culenb.* 272 *pag.*

Die meer van Kuilenburg (segt, met *Heda*, toch geen Castrolacus of Suilenburg) begéerd te weeten, sie naar deeser *Heda*, 7, 123, 244 & 314 *pag. Meurs, XVII Provinc.* 374 *bl.* alwaar gy mede sult vinden, dat deese stad, A. 1555, door keiser Karel de V, is een graafschap geworden.

L.

'T Huys te LAAR; is in Poelwyk gelegen, in Suid Holland. *Ouden Hove, Suid Holl.* 412 *bl.* uit het *Anniversarium Carthusianorum.* Weet'er niets af te seggen; het geen me ontrent meer Heeren Huysen gebeurd.

LAAR; een dorp, tussen Hilversom en Blarikom, in het Sticht van Uitrecht; waar ontrent is het LAARDER kerkhof, van de eenvoudige Roomscatholykjes, met groote *devotie* besocht. Sie *Visschers Nieuwe Kaart van het Sticht.*

Men sou wel eer hier een kerk oprechten, seggense, maar een brooddronken duivel, alles breekende en omwerpende, verhinderde telkens het goede werk.

Doch, waarom hier juist een kerk? mogelyk vondmen eenige schaapjes, in het veld neerknielende, rondsom een neergevallen of weghgeworpen *Hostie*; gelyk, by myn grootvaders tyden, ergens in het landschap Drenthe is voorgevallen. Mogelyk is hier een *mirakuleus* Lieve Vrouwen beeld aan een boom ondekt; gelyk onse Liê Vrouw van den Eik, te Merefelt; of Onse Liê Vrouw aan de Linde, te Oosterwyk; beide in Braband. Of mogelyk hoordemen byen, *mirakuleuslyk* singende in haar byekorf; gelyk te Kouwenwater, ook in Braband; alwaar men, A. 1434, het klooster van S. Brigitte stichtte, op een plaats, alwaar de biekens een kerksken in haar korfken, al singende, hadden opgemetseld. Dit is geen *raljery* noch achterklap, genegene Leeser; gaa weder tot *Oudenhove, Beschryv. van 's Hertogenbosch*, 29, 37 *en* 54 *bl.* hebbende sich bediend van *Fr. Aug. Wichmans, Brabantia Mariana*, of, *van de Liê Vrouwe Beelden in de Meyerye van den Bosch*; *en Dionys. Mutsart, Kerkelyke Geschiedenissen onser Nederlanden*, 2 *Deel.*

Maar

Maar ſacht! het is uitgevonden. Sy noemen het S. Jans kerkhof. Dus ſal dit ſyn een kerk geweeſt van S. Jan den Dooper, anders de Boetgeſant, door de gulde veerſen van onſen *Vondelens* ſoo verheerlykt.

LANDERYEN; in het gebrooken Holland van een ſeer verſchillenden aart; hebbende hier, lichter of ſwaarder klay; daar weder gul ſand of veen, darrie, &c. Maar,

A. 1460, of daar ontrent, heeft men uitgevonden de hooge en ſandige landen te verlaagen en tot bequaame ſaai- en weilanden bequaam te maaken. Ontrent welken tyd men ook te Soeterwou, by Leiden, heeft geleerd het toemaaken der ſchraale en verkoude landen. *Alkemade, Gravemunt.* 150 *bl.*

Van het bourlekyksland ſprakenwe, 143 *bl.* en daar ſal meer geſegt worden, op de *letter T, in Turf*, of *letter V, in Veenen.*

LANGERAK; een ſeer oud Huys in Langerak, onder Nieuwpoort, op de Lek, in Suyd Holland; door *Rochman*, in 2 Geſichten vertoond. *Ouden Hove, Suid Holl.* 302 *en* 412 *bl. Goudhoeve*, 78 *bl. Meurs, XVII Provinc.* 455 *bl. uit Boxhorn. Stedeb.* 44 *bl.*

Van haar geſlachtboom, uit de Teilingens voortgeſprooten, ſchryven *Oudenhove, op het gemelde* 302 *bl.* en *Van Leeuwen, Batav.* 999 *bl.*

De LAUWERS, of de Lavica; een watertje, in Frieſland, ontrent de Frieſſe Paalen aanvangende, en dus, verby Visvliet en Monkeziel, in zee ſich ontlaſtende. Sie weder *Viſſchers Kaart, van Frieſland.*

Is een ſeer oude grensſcheidinge van Frieſland en Groningerland. Sie 't *Landkaartje van Ubb. Emmius, lib. de Agro Friſiæ.*

Maar onſen braven *Scriuerius* is echter hier geweldigh het ſpoor byſter, ſchryvende (*in de Inleid. ſyner Graven*, 56 *bl.*) dat de Lauwers tot Dokkom is loopende; daar *Viſſchers Landkaarten*, ſoo van *Groningen* als *Vrieſland*, u ſonneklaar aantoonen, dat, tuſſen Dokkom en de Lauwers, ter rechter ſyde, ten minſten een ruimte van wel 3 uiren ſich uitbreid.

LEA, Ea of Ye; is een watertje, in Frieſland, langs de Waart of Weert (ſie boven, 14 *bl.*) een hoogte in Leeuwerder-Aa deel; van welke de ſtad Leeuwarden haar naam bequam. *Sim. Abbes Gabbema, Beſchryvinge van Leeuward.* · *bl.*

LEAWERD, aed Leeuwerd, Lieuweweerd of Leeu warden; het vermaarde hoofd van Friesland, een volkryk stad; synde de dorpen van Oldenhove en Hoek, A. 1432, daa aan vast gehecht; omringd met schoone Huysen van adelyk Geslachten, als; Kamminga, Kamstra, Burmanja, Unia Martena, en Minnema. *Meurs*, *XVII Provinc.* 2 *Deel.* 894 *b*

Doch die van deese stad meer omstandigheden begeert t weeten; gaa tot gemelde *Geschichtschryver*, *Gabbema*, *behal ven Guicciardin. Belgicæ Description.* 3 *Part.* 248 *pag.* ook al daar van Swichem gewagende, de geboorteplaats van Vigliu Suichemus, self in de Neerlandsse Medalikassen bekent, me het Sinnebeeld van een brandende kaars, tussen een boek e een sandloper, op een tafel; geteekend; VITA MORTA LIUM VIGILIA, *'s menschen leven is een* geduirigh *wa ken.*

LEERDAM; een slot, al over lange jaaren, een rui binnen de stad van deese naam, in den Lande van Arkel e Altena. *Goudhoeve*, 86 *bl.*

Wat nu de stad aangaat, sy is, in het vierkant, gelege niet verre van Asperen (waar van, 23 *bl.*) aan de Linge, va welk water sy haar naam ontleend: want, by verkorting noemt men Lingerdam heden slechts Leerdam.

A. 1150, gaf Jan de IV, Heere van Arkel, deese landstree aan syn soon Folpert, die, A. 1167, met Pelgrom, syn soo van een duivel wierde weghgevoerd. Dit gelooft al weer c leeser niet? Ik sal geen *Stoke*, geen *Goudhoeve*, geen *Slichte horst*, maar alleen die boertende broodbakker, *Van Spaan*, voorleggen; let hoe koddigh hy dit stukje verteld, in sy *Beschryv. van Rotterd.* 3 *H.* 72 *bl.* alwaar hy, uit *Wachtendor Rymchronyk*, ook van het spooken, na Folperts omkomen in het gemelde slot gewaagd.

A. 1492, is Leerdam, door een huwelyk, gekomen aan h Huys van Egmond; A. 1410, Heer Jan van Egmond tro wende Maria van Arkel. *Boxhorn. Stedeb.* 302 *bl.*

A. 1496, hebben de Geldersse deese stad vermeesterd, Hollanders beoorlogende; doch Albrecht; hert. van Saxe deê deselve, door een verdragh, daar weder uit vertre ken.

A. 1558, gaf Anna van Egmond, stervende, Leerdam, a Philip, haar soone, prins van Oranje; die weder, A. 161 stervende, het selve syn broeder Maurits heeft naagelaten. *D selve Boxhorn.* 303 *bl.*

LEE

LEENRECHT; volgens *Grotius* (by *Soeteboom, in de aanl. Arkad.* 311 *bl.*) is een erflyke onſplitsbare togt op iemands ontilbaare goederen, met een onderlinge verbintenis; an ſchut en ſcherm aan de eene, en plicht van Manſchap en Heergewaden, aan de andere ſyde.

Het manſchap of hulde (van welken ook de vroome Gysbrecht van Amſtel boven is ſpreekende, 90 *bl.*) is een eed, waar by de Leenbeſitter ſich verbind ſyn Heer getrouw te ſyn, desſelves voordeel te ſoeken, in alle Heirvaarten, tot beſcherminge der paalſteden, hem te helpen en by te ſtaan; of ook wel buiten de paalen, ten tyde van een oorlogh. En dit heette men het *Landweer*.

De Heergewaaden ſyn vereeringen, die de Leenman aan ſyn heer en meeſter is verſchuldigd, ten tyde van verley.

Sy beſtaan, in een valk, handſchoenen, &c. volgens het aangeteekende, op het 128 *bl.*

Nu ſyn 'er Erfleenen, Leens-leenen en Achter-leenen, Leens-leenmannen of mans mannen, &c. alles weder ſpringende buiten onſen bepaalden omtrek. Gelyk boven, 151 *bl.* de jagerwetten, ſoo laat ik dit van de Leenen weder aan de *Rechtsgeleerde*, als; *Hugo de Groot, Inleidinge tot de Hollandſche Rechtsgeleerdheid*, 2 *B.* 41 *Deel. Pieter Bort, van het Hollands Leenrecht*; *welke laatſte* (3 *H.*) het begin der Hollansſe Leenrechten ſet op de tyden van den Hoeksſe en Kabeljauſſen tweeſpalt.

LEEUW; weleer in het wapenſchild der Frankiſche koningen; volgens *Hunibaldus, Batav.* 176 *pag.* en in die der Neerlandſſe prinſſen, optrekkende in den heiligen kruisvaart; van welken, 189 *bl.* volgens *Munſterus, Coſmograph.* 2 *lib.* 124 *pag.* alwaar om ook *Oudaan* van de Leeuwen ſpreekt, ontrent Jan van Henegou, boven, 156 *bl.*

Dus hebben niet alleenlyk verſcheidene der XVII provincien, Leeuwen in haare wapenſchilden, als; Holland, Zeeland, Overyſſel, Gelderland, Frieſland, Uitrecht, Henegouw, Lutzenburg, Namen, &c. maar ſiet ſelf alle de gemelde, in den omtrek van een Leeuw begrepen, by *Strada, van den Neerlandſchen oorlogh*; gelyk het ſelve ook aanteekend *Guicciardyn*, 1 *lib.* 7 *pag.* uit *Michael Aitſingerus van Ooſtenryk.*

Immers voerd Holland een Leeuw, of met een ſlagſwaart en een bundel pylen, of vaſthoudende de vrye hoed, op een ſpeer geſet, binnen een Thuintje. Siet onſe gangbaare *dubbel-*

beltjes en allerlaatst gemunte *Doiten*, en lees **Parival**, *Ve*
maak van Holl. 204 *bl.*

Maar, quamje wel immer te vooren, dat hertog Karel d
Stoute by sich selven een besluit had opgevat, van alle de XVI
Provincien onder een koningryk te betrekken, het geen de naam
van *Leeuw* sou voeren? van het koningryk hoor Karel self ge
wagen, by meergenoemde *Verhoek*, *Treurspels* 4 *Bedr.* 5 *To*
45 *bl.*

Gy vorsten, die 't geluste om myn gebied te sien,
Nu treetge op Zeelands grond, een graafschap; kon 't geschie
En sagh ik kans 't verschil van seden, taalen, wetten,
En vryheên van elks land op eene wys te setten,
Gantsch Neerland saagtge in een groot koningryk herschikt;
De wapenschittring, die my steeds in de oogen blikt,
En Fransse listen syn 't, die myne toeleg stutten.

Het bewys van de naam *Leeuw*, is tegenwoordigh my ni
by der hand; maar merk ondertussen aan, dat de Leeuw, o
der gr. Willem de I, op het Hollandsse geld, word allereer
ontdekt; volgens getuigenis van dikwyls aangetrokkene *Alk*
made, *Graaflyke Penningen*, 41 *bl.* aldaar, ook *Meyer* aanha
lende, die, soo wel als *Munsterus*, het voeren der Leeuwen
op hunne schilden, de Neêrlandsche Kruisvaarders toeschryf

Maar, sacht hier! de liefde der *Medalikunde* wil niet dat i
onse Neerlandsse Leeuw soo ras verlaat. Sy legt me drie *si*
nebeelden voor, die se by deese plaats wil hebben ingelascht

I. De koning van Spanje, nevens den Paus staande, bie
onse Leeuw den olystak, maar houd in syn slinkerhand ee
halsband gereed, om hem vast te sluiten. De woorden syn
LIBER REVINCIRI LEO PERNEGAT; dat i
de vrye Leeuw weigerd weder geboeid te worden.

Op het ruggestuk, legt onse Leeuw, aan de pilaar der In
quisitie vastgebonden, terwyl een muysje (verstaa prins Wi
lem de I) den halsband komt aan stukken byten. Het opschri
is: ROSIS LEONEM LORIS MUS LIBERAT
dat is, *de muis verlost de Leeuw, door 't knagen van de ze*
len. Siet de *Medal. Histor.* 37 *bl. op het jaar*, 1579.

II. Maar deese volgende, van Lodewyk de XIV, is voo
een Neerlands hert ondraaglyk, edoch met eene bespottelyk
De afgevilde huyd van de Neerlandsse Leeuw hangt, neven
der Staaten Pylen, aan een geknotte boom, met een mui
kroo

kroon gedekt. Beneden ſit het ſchreijende Nederland, tuſſen een neerliggende koe en een viſſchers ſchuitje; met deeſe trotſe en onwaare *byſchriften*, boven; ULTOR REGUM; dat is, *de wreeker der koningen:* en beneden; BATAVIA DEBELLATA. MDC LXXII. *Het door den oorlogh verwonnen Holland*, of (liever in het algemeen genoomen) Nederland. Siet de *Schauwmuntzen uber die regierung Ludwig des Groſſen*, 251 *bl.* op het jaar 1672, ſynde, in de verbeeldinge, wel de ſin, maar niet de ſchikkinge, met de myne gelyk.

Doch, wy ſetten dat by ſyn andere opſchriften. I. EXPEDITIO BATAVICA; *de veldtogt tegens de Hollanders.* II. PERRUPTIS BATAVIÆ CLAUSTRIS; *de paſſen van Holland hebbende doorgebrooken.* III. BATAVIA, VICTORIIS PERAGRATA; *Holland met verwinningen doorgereiſt.* IV. CASTRIS BATAVORUM CAPTIS & DIREPTIS. *De legerplaats der Hollanders ingenoomen en geplonderd.* V. INCENSA BATAVORUM CLASSE; *de vloot der Hollanders hebbende verbrand*, &c. Siet het gemelde *Boek*, met ſeer valsſe en alleen pluymſtrykende *byſchriften* opgepropt.

Te LEEUWEN; een Heeren-Huys te Alphen, in Rhynland, al genoemd, A. 1450.

Sy magh twee paar oude ſwaanen, met de jongen, tuſſen Swammerdam en Leiden, in den Rhyn voeden; en dit ſelve, voor een rooden ſperwer of een ſtoop wyns, verheergewaaden. *Van Leeuwen*, *Inleid. der Koſtuym. van Rhynl.* 50 *bl. Batav.* 1261 *bl.*

Breng dit by het aangeteekende van de Leenrechten, 195 *bl.*

LEEUWENHORST; een abdy by Noordwyk, onder Leiden, A. 1262 geſticht. *Junius*, *Batav.* 569 *pag. Thaborita*, by *Matheus*, *Analector. VI Tom.* 91 *pag. Van Leeuwen*, *Batav.* 1313 *bl.*

De Afbeeldinge ſal u voorkomen by meergenoemde *Pars*, *Katw. Oudb.* 454 *bl.*

Was een edel-Jufferen geſticht van de order der Ciſterſienſers; niet ſoo groot en ſoo ryk (ook 130 jaaren jonger) als de abdy van Rhynburg, in den Spaanſſen oorlogh, door het vuir verwoeſt. *Deſelve*, 455 *bl.* welken, of een ander, ik het wydloopigh talmen van de Hollandsſe Abdyen geheelyk overlaat.

LEEUWESTEIN; een Heeren-Huys by Voorburg, in Rhynland. *Van Leeuwen*, *Batav.* doch weet de plaats voor deeſe reis niet te vinden.

LEIDEN; hier moet ik *Orlers* en *Van Leeuwen* aanſpreeken, om een bequaam uittrekſeltje; byſonderlyk verplicht, om dat aldaar, van 1670 tot 1672, onder den Heer, Prof. *Franciſ. de la Boë Sylvius*, myn Geneeskunde tot haar volkomentheid is opgegroeid. Doch laat eerſt hier de Hr. *Huygens* den *Prologus* van myn aanteekeningen opſingen:

't En waare 't nydigh duin of 't Rhyns verdwaalde ſogh,
Ik waar, ſpyt andere, de grootſte Rhynſtad noch;
Om, nevens Katwyk, uit myn wraake te gaan haalen
Van 't Arragonſch geweld. Hoe ſouden ſy 't betaalen,
Die, op myn allerweekſt, voor 't ſtuyvende gerucht
Van een verrotte muir, verſtooven in de vlucht!
Nu, doen ik 's meer van verr', nu doen ik ook te Romen
Myn waare weetenſchap, myn wyſe waarheid ſchroomen.
Krabt, ſwarte Fariſeên, krabt, ſnoodſte die ik ken,
't Syn ſcherpe nagelen, die 't meer ſyn, als myn pen.

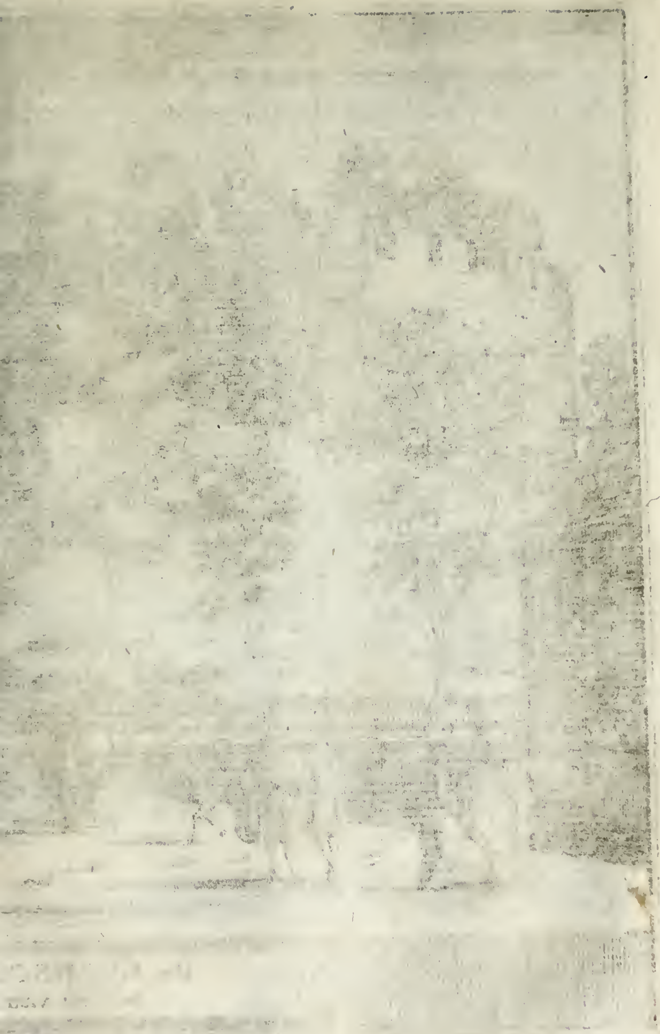
Om, als vooren, deeſe ſtoffe in het kort te behandelen met verdeelingen, ſal myn Iſte aanteekeninge ſyn over de Naamreden. II, over de ſtad. III, over de krygsgevallen. IV, over de Burg. V, over de Dorpen, Abdyen en Sloten rondſom Leiden. VI, over het Woud ſonder Genade. en VII, over de Rhyn, door de ſtad loopende.

I. Leidens Naamreden is wonderlyk verſcheiden. Siet hier een geheele bundel van ydele giſſingen:

1. Lugdunum; van *dun*, een oud Keltiſch woord. *Van Leeuwen*, *Batav.* 172 *bl.* Beteekenende een berg (boven, 70 *bl.*) en *lucus*, 't Heiligh woud of het woud ſonder Genade; van welke mede boven, 38 *bl.*
2. Van *luch*, een wachttoren.
3. Van *lough* of loegh in het Keltiſch; ſynde eenige behuyſingen, by een gemeene kerk geſet. *Alting*, *Notit.* I *Part.* 87 *pag.*
4. Van lugus, een raaf; aangeſien men hier veel ravens ſagh op het leggen van de grondſlagh. *Plutarchus* (niet *de Levenſchryver der Doorluchtige Grieken en Romeinen*) *libr. de Fluminibus.*

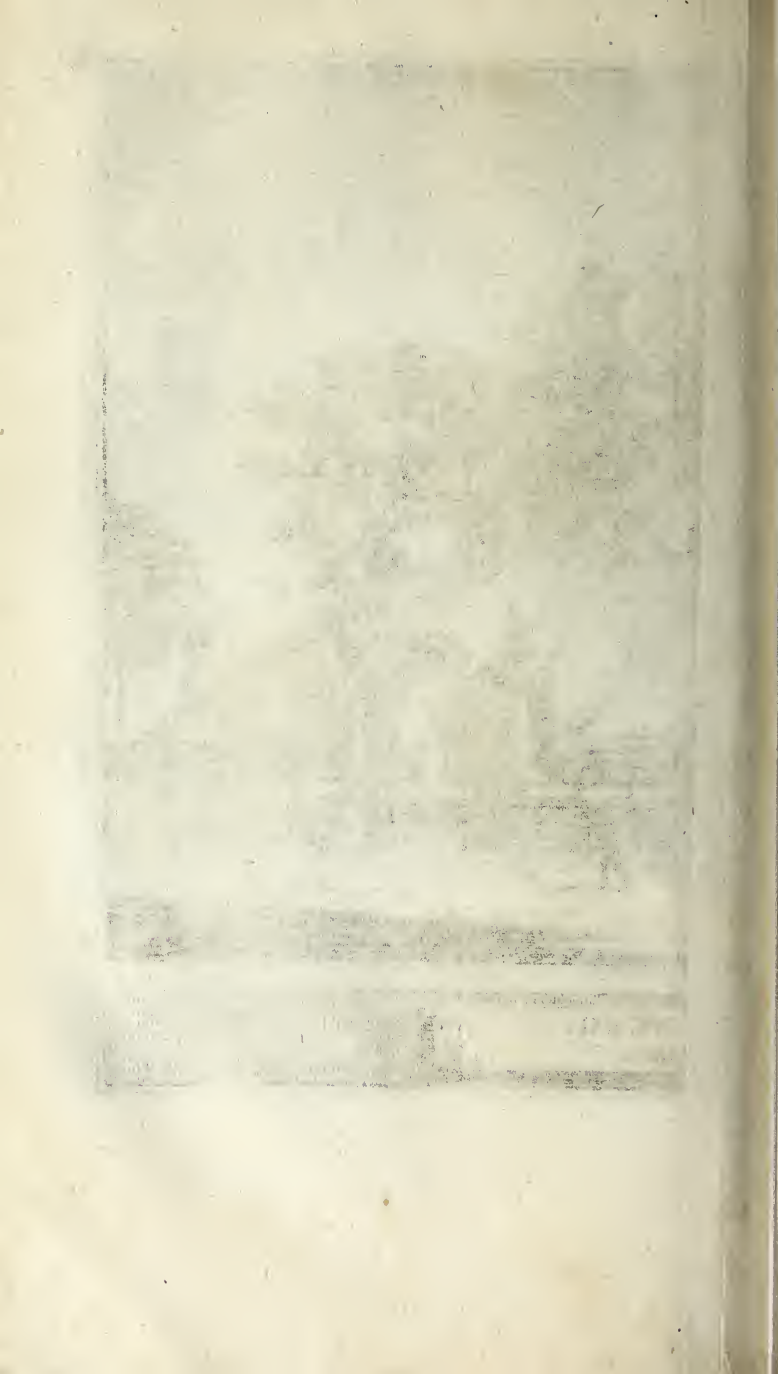
Maar, hier is niet ſeekers. Siet *Matheus*, *Analector. VI Tom.* 1 *pag. Kluverius*, *Rhynmond.* 2 *D.* 15 *H.* 3 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 169 *bl.* eenen *Klitipho* aanhaalende ontrent de benaaminge van *Lugodunum*, dat is, Ravensberg, by *Van Leeuwen* verworpen, *Leid. Nader Bewys*, 414 *bl.*

II. Wat

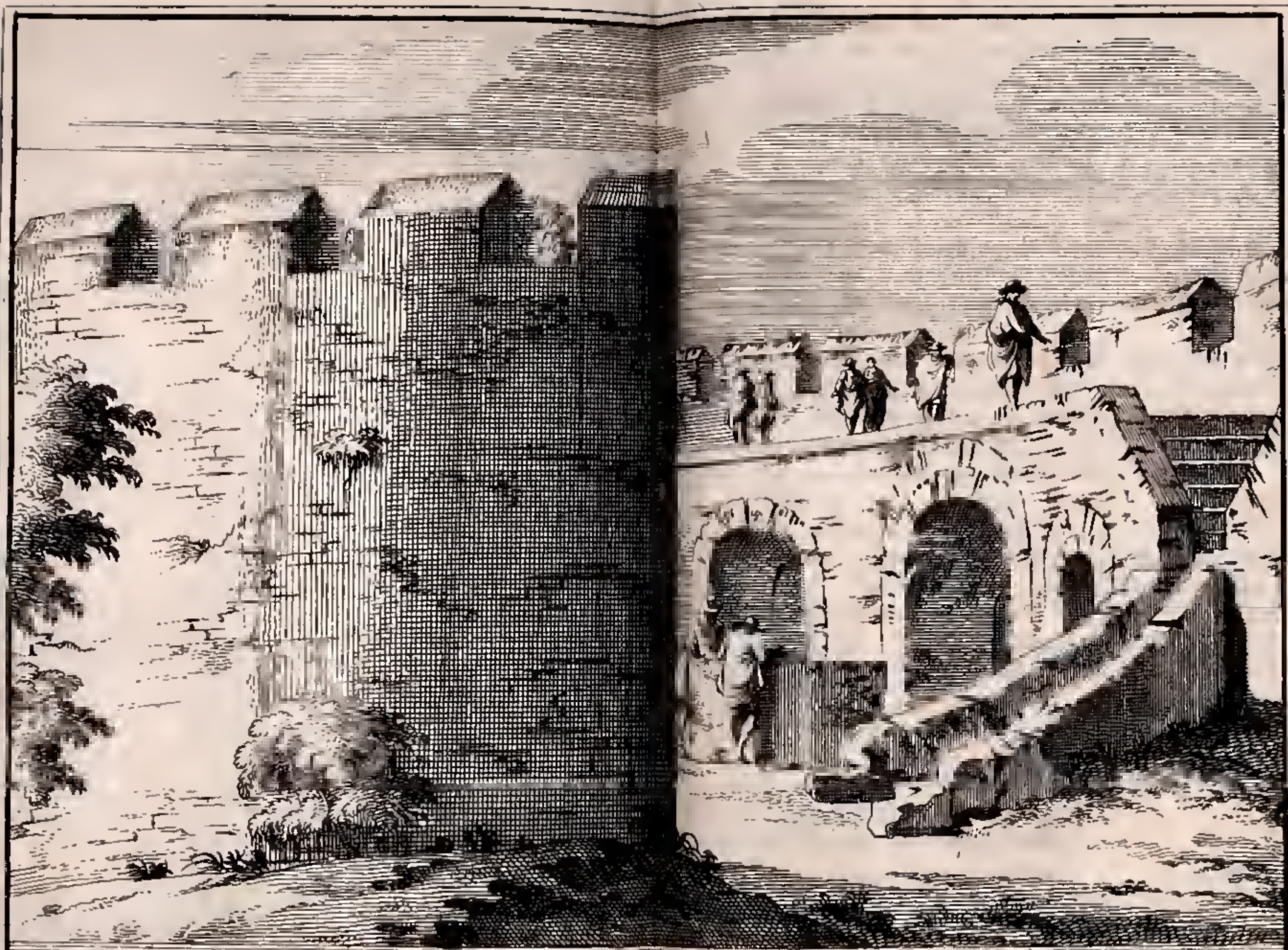

De LEIDSCHE BURG.
te ſien van de Plaatz.

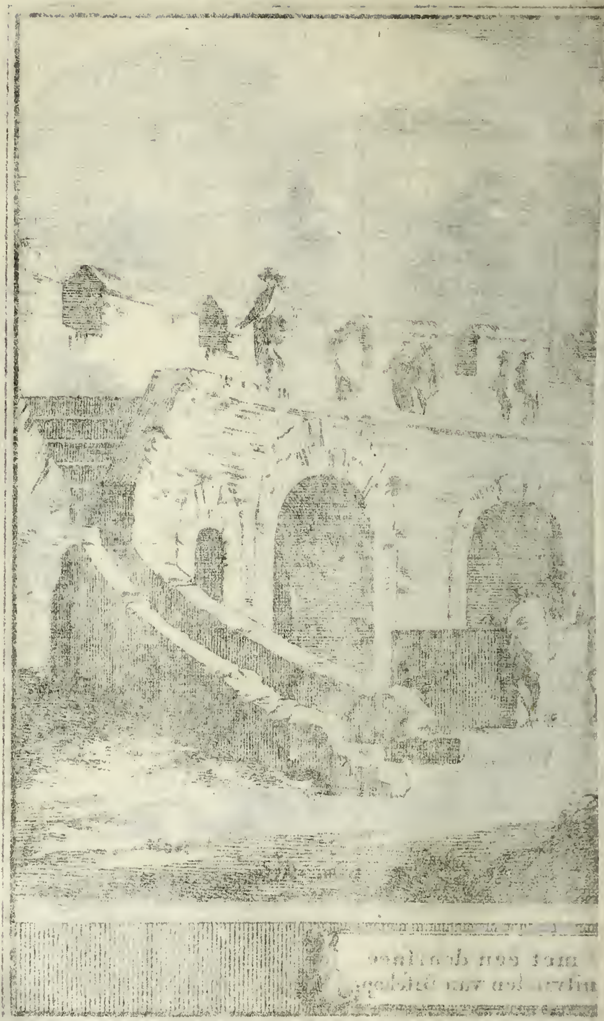

De LEIDSCHE BURG, met een doorſnee van binnen te ſien; volgens het uitvinden van Biſchop.

J. S. F.

II. Wat de ſtad aangaat, gy hebt daar S. Pieters en S. Paulus kerk, geſticht, A. 1121; de Hooglandsſe kerk, S. Pankras toegewyd, A. 1315; de Academie of Hooge School, door Prins Willem de I, A. 1575, ingeſteld; de Anatomie of Ontleedkamer; de Bibliotheek of Boekſaal, &c. Van welke alle *Orlers*, *Leid.* 1 *D.* 92 *en* 103 *bl.* en *Van Leeuwen*, *Leid.* 30 *en* 49 *bl.* &c. deſelve in cierlyke *Printverbeeldingen* u voor oogen ſtellende.

III. Nu weer een weinighje van Leidens oorlogsrampen. A. 1419, heeftſe een ſwaar belegh geleden, in den oorlogh van Jan van Beyeren, en biskop Frederik. *Boxhorn. Stedeb.* 191 *bl.*

A. 1574, wierdſe, naa 't veroveren van Haarlem belegerd door de Spanjaarden, onder Francis de Valdes, Valdeus, Baldeus of Baldes. Het belegh en het ontſet ſyn ieder al te bekend, om veel omſtandigheden hier te gebruiken. Behalven by *Orlers*, hebt gy de ſaak by *Hoofd*, *Grotius*, *Strada*, *Van Meteren*, *Goudhoeve*, en ontelbaare andere. Ik rep nu van geen *Medalien*, ter gedachtenis van dit Ontſet geſlagen. Kan echter niet wel verbygaan eene onder de ſeldſaamſte; dragende, aan de eene ſy, het borſtbeeld van den Burgemeeſter Van der Werf, met deeſe woorden: PETRUS ADRIANI WERFIUS. NAT. L. *(te Leiden gebooren)* 1529. OBIT. *(overleed)* 1604. Maar op de andere ſy, onder een palm- en en lauriertakje, binnen een ſlange-ring; en boven de ſtad, volgend puntdicht:

Dits VANDE WERF, *die Leidſen held,*
Diens taai geduld het Spaans geweld
Manmoedigh keerde van de veſten;
Als peſt en honger 't hert beſtreed,
En 't muitend volk geen uitſtel leed,
Bood hy ſyn vlees en bloed ten beſten.

IV. Tot de Burcht my keerende (van buiten en van binnen alhier ten toon geſteld) merkte ik, A. 1705, den 4 Juny, haar aan als een nieuw geſtel met oude lappen omhangen. Immers ſyn'er de oudere moppen, een voor een, en wel met voordacht, omtrent 35 openingen, de meeſte naar buiten, ingemetſeld.

Is nu ſlechts een geheugenis (en met eene een teeken van geſagh der Heeren Waſſenaaren, Burggraven) van een geſloopt kaſteel.

ſteel. Hoe? ſou ſulk een ronden romp het beuken der blyden en andere ſtormtuygen konnen uitſtaan? *Oudaan*, *Inleid. tot de Roomſſe Moog.* 25 *bl.* *Scriverius*, *in de Toetsſteen over den Gouwenaar*, 210 *bl.* Wie ſou daar op bequaamelyk konnen woonen, gelyk van de Heeren Waſſenaaren dit word verſeekerd. *Deſelve*, 211 *bl.*

Voorts word deeſe toorn, 150 ſchreden in haar omtrek, aan de Z. O. ſyde, met 68 trappen beklommen; ſynde haar muirwerk, te weeten, op den heuvel, hoogh 21 voeten. *Van Leeuwen*, *Leid.* 44 *bl.*

In het binnenperk, ſietmen een diepe put; waar door, volgens de praatjes van 't gemeen, men naar Katwyk kon gaan om viſch te haalen. *Scriverius*, *Batav.* 26 *bl.*

Van binnen aan de muir, hebt gy een gangpat; op 21 bogen hangende; van welke men niet alleenlyk de ſtad, maar ook veel dorpen en luſtplaatſen beſcheidentlyk magh beſchouwen, *Orlers*, *Leid.* 1 *D.* 84 *bl.* *Parival*, *Verm. van Holl.* 48 *bl.*

Ondertuſſen geloven de rechtſinnigſte Hooge Schoolgeleerde, dat het oude ſlot geenſins, A. 400, door de Frieſſe of liever Engel-Saxiſchen, Hengiſtus of jonker Hengſt; maar, ten minſten 20 jaaren voor 's Heeren geboorte, van de Romeinen is aangeleght. *Orlers*, 82 *bl.* *Scriverius*, 26 *bl.* *Van Leeuwen*, *Voorred.* 8 *bl.* *Beſchr.* 42 *bl.* *Bewys*, 330 *bl.* *Guicciardin.* 107 *pag.* *Junius*, 451 *pag.* &c.

Deeſe Burg of Toren heeft, A. 1651, den 17 April, de prinſſe de Ligny, Heere van Waſſenaar afgeſtaan, en, met den Burggraaflyken titel, nevens alle gerechtigheden, aan den Stad en Raade van Leiden verkocht. Siet het *Gedenkſchrift*, aan de poort van den opgang ſtaande, by de genoemde *Van Leeuwen*, 48 *bl.*

Maar, terwyl ik oordeel dat deeſe ronde Burg een nieuw gebouw, van ſaamengeraapte ſteenen is, ſoo twyfel ik ook met eenen, of ſe boven op den gemaakten heuvel is neêrgeſet; dan of deſelve tot op de vlakte van de ſtad is doorgaande, het aardryk daar tegen aan ſynde geworpen; gelyk *Van Leeuwen* en *Oudaan* geloven, deeſe in meermaalen aangetogene *Inleid.* 26 *bl.* en *die*, *Leid.* 44 *bl.*

Want het is wel ſeeker, dat deeſe ſterkte een andere gedaante en een ruymer omtrek had, toenſe wierd bewoond en 'er Ada van de Kennemers ſich op ſag belegerd. Siet boven, in Ada, 7 *bl.*

Dit

Dit ſy ſoo verre van den LeidsſenBurgh, welke *Van Leeuwen perfors* voor een oud kaſteel wil doen doorgaan, ſie de *Voorrede*, 9 *bl. Beſchryv.* 44 *bl.* en *bewys*, 479 *bl.*

Ondertuſſen is dit nevensgaande Binnen-geſicht wel eer door *Biſchop* geteekend, en van *J. Goeree*, op deſelve grootte, gelyk men het noemt, gecopiëerd.

V. Behooren, onder Leiden, de magtige abdye van Rhynburg; van welke, in de *letter R.*

Oeſtgeeſt	Sie boven en beneden in	O.
Noordwyk		N.
Roomburgh		R.
Alphen		A, 11 *bl.*
de Katwykken		K, 169 *bl.*
Huys te Britten		B, 45 *bl.*
Valkenburg		V.
Saſſem		S.
Kaukerk		K, 170 *bl.*
Leeuwenhorſt		L, 197 *bl.*
Does		D, 63 *bl.*
Raaphorſt		R.
Teilingen		T.
Poelgeeſt		P.
Swieten		S.

VI. Het Woud ſonder Genade is al gevonniſt, 38 *en* 122 *bl.*

VII, eindlyk van den Rhyn en ſyn opſtoppinge is ter loop geſprooken, 45 en 47 *bl.* en men ſal noch omſtandiger bericht geven, in de *letter R.*

Jan Gerbrands Van LEIDEN. Gelyk ik dit myn werkje ſlechts voor een enkele *Bloemleeſinge*, (dat, al leeſende en aanteekenende, dagelyks vermeerderd en vergroot kan worden) en niet voor een volſlagen werkſtuk u word aangeboden, ſoo ſal ook uw beſcheidenheid my toelaaten niet alle *Neerlandsſe Geletterde*, maar alleenlyk eenige oudere aan te merken. Ondertuſſen u wyſende naar *Goudhoeve*, *Lyſt van Geleerde Nederlanders*, 217 *bl.*

Broêr Jan dan, van Leiden, was een geleerd en naarſtigh man en een welſpreekende prediker; *Prior* of *prieur* der Karmelyter monikken, binnen Haarlem, alwaar hy is overleden, A. 1504. *Van Leeuwen*, *Leid.* 184 *bl.*

Schreef onder andere in het Latyn, een chronyk van Hol-

land; van *Joh. Tritbemius*, *abt van Spanheim* en *de Boekſaal-ſchryver Geſnerus*, genoemd en geroemd; *Orlers*, *Leiden*, 1 *D.* 337 *bl.*

LEYENBURG; een Heeren-Huys in den lande van Arkel en Altena, niet verre van Heukelom. Heb hier af niets.

LEK; in ſeeker oud *Geſchrift* geheeten Lagbeki, wel eer alleenlyk een geringe beek, en naderhand ſeer wyd en uitgeſtrekt; doende de middel-Rhyn vermageren en uitteeren. *Matheus* (wiens verdienſten ontrent onſe Landſaaken my gebieden hem meermaalen te noemen) *de Nobilitate*, 2 *lib.* 186 *pag.* *uit Buchelius*, *over Heda*, en wederom, 204 *pag.* uit *Hortenſius.*

Dus is die ſmalle verleidinge allenskens een groote rievier geworden. *Junius*, *Batav.* 107 *pag.* en een wyde gracht; te weeten, brengende de Rhyn in de Maas, ontrent het dorp Krimpen. *Van Leeuwen*, uit *Kluverius*, *Batav.* 164 *en* 586 *bl.* Siet *Viſſchers* groote *Kaart van Holland.*

Was het brave werkſtuk van den kloeken Klaudius Civilis (onder de keiſeren, Nero, Galba, Otho, Vitellius en Domitianus levende. Sie boven, 50 *bl.*) welke, by Wyk te Duirſtede, den dyk liet doorgraven. *Dio*, *Hiſt.* 60 *lib.* *Tacitus*, *Hiſt.* 5 *B.* 14 *H.*

Doch, hier hebtge weêr het ſchermen der Geletterde. *Slichtenhorſt*, 4 *B.* 40 *bl.* *Van der Houve*, *Handveſtchron.* 3 *D.* 44 *bl.* *Kluverius*, *Rhynmond.* 1 *D.* 230 *bl.* *Rykquius in Tacitum*, 134 *en* 466 *bl.* gelovende, met *Ortelius* en *Pontanus*, deeſe Lek de vermaarde Corbulonis Foſſa te ſyn, van welken wy, 180 *bl.*

LEM; de vader van kon. Eſeloor en de ſoon van kon. Dibbalt, quanſuis de grondlegger van de ſtad Haarlem; gelyk wy u ook getoond hebben, 123 *bl.*

Deeſe gewaande ſtichter word evenwel noch gehandhaafd van de geleerde *Bokkenberg* (*Batavor. Reg.* 98 *pag.*) tegens Junius, (*Batav.* 423 *pag.*) en *Soeteboom* (*Saanl. Arkad.* 61 *bl.*) hem Willem noemende; als of de lettergreep *Wil* deeſe Heer Willem of Wildelem allenskens waar ontvreemd. Dus is dan Haarlem *Willem*ſtad, gelyk elders *Philips*ſtad, *Karels*ſtad, *Chriſtiaan*ſtad, &c. Syn dit geen mooye dingen? immers, het jammerd my ſyn naam by *Antonides* te vinden. Sie boven, 25 *bl.*

LEUSDEN; een ſeer oud dorp, tuſſchen Amisfort en haar hoogtens, Weſtwaart; wel eer Loisden en noch vroeger Liſidunum geheeten; daar andere, en wel ſeer qualyk,

af

af maaken Lynden, in de Betuwe. *Buchelius, in Hedam*, 42*pag. by Matheus, in Not. ad Amisfurt.* 5 *pag.*

A. 1707, den 24 Jul. komende van Amisfort, en daar op de lustplaats Ramsbroek hebbende besichtigd, namen wy hier onse pleistering. Het was een schraal dorp. Het kerkjen, als seer oud, had beneden vry groote moppen. Dit gaf me een genoegen in het omwandelen. Doch wy waaren het hier haast moede en trokken op naar Seist.

LIE; een gering watertje ontrent Haarlem, syn oorsprong nemende uit het Spirnermeer, en in het Sparen eindigende. *Oudenhove, Haarlems Wiegh*, 26 *Bedenk.* 99 *bl.*

Was weleer een groot water, aan welke het soo genaamde *Pennings-veer*; door *Esaias van de Velde*, in een *Printverbeeldinge*, gemeen gemaakt.

LIESVELD; een oud Stamhuys, door *Rochmans* in een *Gesicht* gebracht, is van een seer vast muirwerk met een ronden tooren; tegen over Schoonhoven gelegen, aan de overfyde van de Lek, in Suid Holland. *Junius, Batav.* 516.

Placht een schoon kasteel te weesen; geboud, A. 1042; doch naderhand, door die van Dordrecht, Gouda en Schoonhove, verbrand; hoewel naderhand ten deele weêr vernieuwd, en met een reigers-bosch vercierd. *Goudhoeve*, 78 *bl. Oudenhove, Suyd Holl.* 303 *en* 412 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 94 *bl.* behalven *Meurs, XVII Provinc.* &c. verleid, A. 1636, op gr. Willem Frederik, van Nassau, stadholder van Groningen en Ommelanden, &c. *Oudenhove*, wederom, 304 *bl.*

LIEVENDAAL; een Heeren-huys, in het Sticht, tussen Rheenen en Amerongen, ontrent den ouden Rhyn; mede in een *Gesicht* gebracht, door *R. Rochman.* Verder, geen schryfstoffe.

LINGE, of het Lange Water, ook wel eer de Molenvliet geheeten; begint in de Opper Betuwe, ontrent Heussen, Angeren en Doornenburg. Heet mede de Liefde, by Leerdam, en vermengt sich met de Maas en de Waal, te Gornichem; onder de naam van de Merwe daar verby loopende. *Slichtenhorst, Gelders. Geschied.* 1 *B.* 10 *bl. Van Someren, Batav.* 5 *H.* 43 *bl. uit Gerard Noviomagus.*

Van dit water word Leerdam eigentlyk geheeten Lingerdam; volgens het bovengeschrevene, 194 *bl.*

LYKPLICHT; hier af is boven al gesprooken, 63 *bl.* doch, gelyk ik ook aldaar aanteekende, men sou noch meer der gewoontens daar ontrent konnen plaatssen, als:

I. In

I. In Overyſſel plagtmen een groote lantaarn, ſonder licht aan de deur te hangen, alwaar een lyk boven aarde is ſtaande. Sie dit afgebeeld by *Vander Veen*, *in ſyn Adams appel*, 50ſte Sinnebeeld, 196 *bl.* Op deſelve wyſe, wierd, in eenige plaatſen van Brabands-Holland, een bundel ſtroo, by den ingang van een woning opgehangen.

II. Als de boedel van den overledenen niet was te betaalen, wierd de ſleutel op de kiſt gelegt, om weghgenomen te worden, van die luſt hadde de betaalinge op ſich te neemen. *Alkemade*, *in de Munten van gr. Albrecht*, 32 *bl.* ſpreekende van de weêuw van de gr. van Blois, heere van Goude en Schoonhoven, ontrent A. 1397. Doch, ſiet ook *Oudaan*, boven *in Albrecht*, 10 *bl.* deeſe wys van ſeggen gebruikende.

LYNDEN, of het Huys ter Lee; is gelegen in de Neder-Betuwe, tegen over Rheenen, niet verre van den Rhyn. Word in een *Afbeeldinge* gebracht in de *Annales Genealogique de la Maiſon de Lynde*; volgens onderrechtinge van meergenoemde *Kornelis Kooten*, my een afſchetſinge daar van overſendende.

Maar *Buchelius*, *over Heda*, *in de 4de biskop*, *Albricus*, 42 *pag.* noemt den *Schryver van dit Boek* een grooten logenaar; als, onder andere, (in een Geſchrift van A. 1683) Lynden en Leuſden verwarrende en bedrieglyk door malkanderen mengende. Sie boven, in *Leuſden*, 202 *bl.*

LIMMEN, of Lymben; is eene der oudſte dorpen van Noord Holland; hebbende een ſeer oude kerk, ſooſe kallen, ſelf van de reuſen gemetſeld; wel eer weghgeſchonken aan de S. Martens kerk van Uitrecht. *Van der Woude*, *Alkm.* 134 *bl.*

A. 740, is het ſelve, ſoo men ſegt, door Radboud, heer van Egmond, in haar vervallenheden vernieuwd. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 82 *bl.*

Sie Limmen in *Viſſchers Landkaart*, tuſſen Heemskerk en Heiloo.

LIPS; in Rhynland, by Voorſchoten, tuſſen Delff en Leiden, ontrent Sandhorſt en Raaphorſt, anders geheeten het Huys te Wyngaarden; in de Leenbrieven genoemd, A. 1412, *Goudhoeve*, 81 *bl.* *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 31 *bl.*

LIS; ook door *Rochman* afgeteekend. Geeft my mede geen ſchryfſtoffe. Het dorp is tuſſen Leiden en Haarlem, of wel tuſſen Saſſem en Hillegom, gelegen. Siet het *Proviſioneel*

neel Concept over de Bedykinge van het Haarlemmer meer, *door Jakob Bartels Veris geinventeerd.*

A. 1705, den 30 Mey, dit dorp doorryende, bevond ik haar ſtompe toren, geheel van duifſteen, met een laage kap gedekt.

LOENEN; of Lonen, volgens *M. Stoke*, *in gr. Floris de V.* 102 *bl.* en Lona, by *Heda*, *in Alfrico*, 51 *pag.* het oudſte dorp van het Sticht van Uitrecht, beſtaande daarom ook het choor van haar kerk van oude en ſwaare moppen. Wierd, A. 953, aan de kerk van Uitrecht geſchonken, door keiſer Otto de Groot. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 116 *pag.*

Hier is eens een treffen of een gevecht voorgevallen; *volkwyge* geheeten, in de *Soetſtemmende Swaan*, 12 *H.* 50 *bl.*

Hier is ook wel eer de maan geëerd; ten minſten *Schildius*, (*de Chaucis*, 2 *lib.* 1 *cap.* 105 *pag.*) geloofd het dorp van Luna, dat is, *de maan*, te ſyn genoemd. Immers, meend hy, ſoo wel als *Lune*burg, Haſe*lunen*, *Lun*ingen.

Hier is ontrent ſtaande het oud Heeren-Huys, *Kroonenburg*, van welke boven, 186 *bl.*

Eindlyk is hier niet verre afgelegen OUDERHOEK, de Luſtplaats van myn hooghwaarden Mecenas, den Heer, CHRISTIAAN VAN HOEK; aan wiens lieve ſoon, ANTONI VAN HOEK, ik, in het jaar 1701, het *Derde Deel der verduitſchte Werken van Ovidius*, met deeſe woorden heb opgedragen:

Een gryſaard, *ſiek en moê van hartſeer op te kroppen*,
Verſonden, *buiten ſchuld*, *naar Pontus kille kuſt*,
Komt herwaars en ſtaat hier voor OUDERHOEK *te kloppen*;
Wees gy meêdogener met hem, *als vorſt Auguſt*;
Het is Ovidius, *ach*, *wil u toch erbermen*,
En hem aan 's Vaders haard voor overlaſt beſchermen!

Maar, op deeſe plaats juiſt van dit Ooge-luſt te ſpreeken, myn lieve Leeſer, laat u dat, bid ik, niet buitenſpoorigh ſchynen.

Ontrent OUDERHOEK ben ik genoodſaakt de ſelve woorden te gebruiken, waar mede wel eer *Jakob Heiblok* (ſiet ſyn *Farrago*, 87 *bl.*) het Huys *te Manpad*, buiten Haarlem, heeft aangeſprooken:

O Mans-

O Manspad! *uiterlyk in 't oogh,*
Meer waardigh innerlyk gepreesen,
De naam klinkt verr' en wyd en hoogh
Van 't Huis, in schoonheid uitgeleesen. &c.
volgt dan het 3de couplett.

O binnensaalen, hecht geboud,
En hoogh, en breed en lang en deftigh,
Van harde steen en duirsaam hout,
Hoe valt myn sucht, tot u, soo heftigh?

Dat 's licht geraên. 'T aansienlyk hoofd
Van 't huys, en hof en groene velden
Myn sinnen en begryp verdoofd,
Als ik maar van syn naam wil melden.

En noch wat. Hier verslyt ik meest
De leêge tyd en oorlofsdagen,
In ademschepping van myn geest,
Die my noch al te kort behagen.

En wilje noch al meer? Hier rust het werk van *Roeland Roghman*; syn *Sloten* en *Adelyke Huysen*, in groot *plano* geteekend in de jaaren, 1646, 1647, &c. van den *bovengenoemden Heer* gekocht, alleen om my: te weeten, op dat ik, by ledige tyden, syn E. geselschap houdende, daar mede my mogt vermaaken, en in myn voorgenoomene schryfstoffe deselve gebruiken.

Heeft dit dan geen reden genoegh, om de Naam van deese treffelyke Landhoeve by LOENEN te setten? Wiens oor sou 't konnen verveelen, myn overtuigde dankbaarheid te hooren uitroepen?

Hoor OUDERHOEK! *hoor, myn beminde,*
By wien 'k alleen myn wellust vinde,
En daar myn siel soo gaaren gaat;
De Beverwyker wandeldreven
En Haarlem moeten 't my vergeven,
Myn leven hangt aan deese draad!

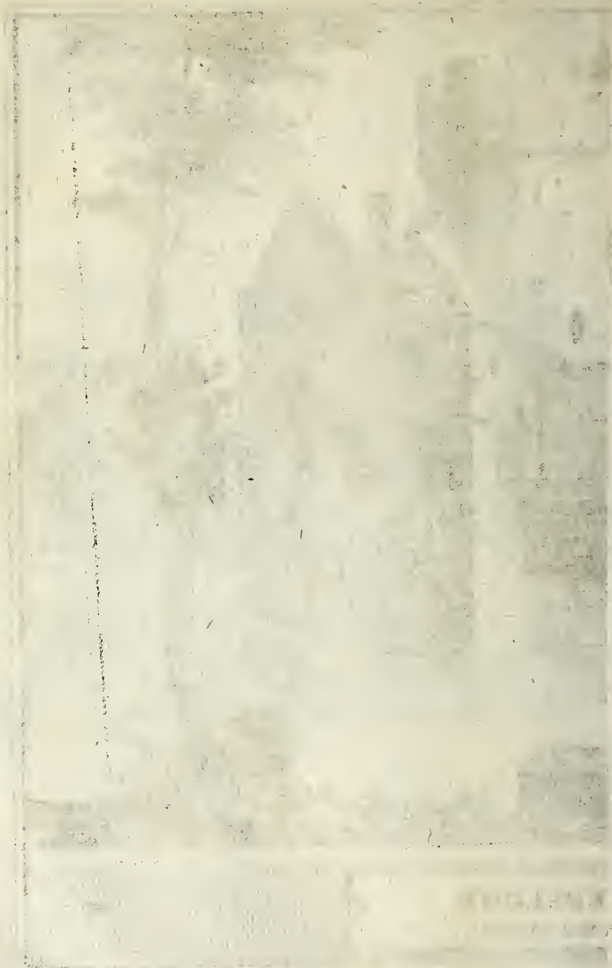
LOENERSLOOT; door *Vinkebooms* en *J. Leupe* in ver-

Het HUIS te LOENERSLOOT,
met de rugh naar BAAMBRUGGE.

J. Schynvoet ad Vivum del. et fec.

verſcheidene tyden uitgegeven, word ook, van gemelde *Rochman*, in 2 *Geſichten*, vertoond.

Word, in het *Inventarium*, of Blaffaart der kerkelyke goederen van Uitrecht, geheeten, *Lonaralaca*; by *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 116 *pag.* en *Boxhorn. Stedeb.* 23 *bl.*

Is gelegen, boven Baambrugge, aan den trekvaart; hebbende (gelyk ik aanmerkte, den 20 Decemb. A. 1704.) alleenlyk het gebouw haar ſydmuir aan de vaart, en eene ronde toren, veldewaarts.

Doch behoorde onder het gemelde dorp Loenen; volgens de *Blaffaard van A.* 866, waar in word geſprooken van een lap lands, alhier, door den gr. Rotgatius, aan S. Marten, te Loenen, vereerd.

Van den ſtichter weet ik niet te ſeggen; maar wel dat, A. 1378, de Hr. Splinter van Loenerſloot (mogelyk is hy of de bouwer, of de vernieuwer) wierd op dit Huys belegerd: deeſe Splinter, ſynde een baſtaard van den Hr. van Nyenrode, die, A. 1417, om het leven quam. *Beka*, *in Appendic.* 125 *pag. Heda*, *in Arn. II.* 258 *pag. Gondhoeve*, 103 *bl.* behalven *Voſſius*, &c.

Deeſe belegering wierd gedaan en uitgevoerd, door bisk. Arend van Hoorn, Heer Willem van Abkoude en Heer Sweer van Gaasbeek, nevens hunne aanhangelingen. *Buchelins in Hedæ Arn.* 259 *pag.* behalven *de genoemde.*

A. 1436, kocht Heer Boudewyn van Swieten het Huys te Loenerſloot.

A. 1490, kocht het Heer Antoni van Amſtel-Mynden, van deeſen Hr. van Swieten. *Korn. Kooten*, *in ſyn Geſchrevene Uittrekſelen en Verſamelingen.*

Ondertuſſen hebben wel eer ook de Romeinen hier ontrent huysgehouden. *Buchelius* bewyſt het (in *Hedam*, *Hiſt.* 4 *Cap.* 13 *pag.*) met een ſteenen doodvat, alhier opgedolven; hebbende in het opſchrift de naamen van *Mailorius Victor* en *Mailoria Maiorena:* onbekende menſſen, gelyk de meeſte; waar van beſchrevene doodbuſſen, ſoo ronde als vierkante, ſomwylen met ſeldſaamen ſinſpeelingen, worden ontdekt. Neem'er eens de proef af, by *Bochartus*, *Gruterus*, *Reineſius*, &c.

Heden word het ſlot van Loenreſloot, als een landhuys, verhuird, door Heer Didrik Johan, Baron van Stèd-raat, Hr. van Loenerſloot, Oukoop, Ter Aa, &c. oudſte ſoon en Leenvolger van Vrouw Maria Johanna, baroneſſe van Amſtel, goed gedacht. in haar hoogh-wel-geboor. leven, vrouw van Dod-

Doddendaal, Loenerfloot, Oukoop, Ter Aa, &c. En dit uit *de Leenbrieven.*

Eindlyk word mede van dit Huys gewagh gemaakt, by *Schook, Belg. Fœderat.* 14 *lib.* 11 *cap.*

Maar, eerwe verder gaan, immers behoord noch dit tot Loenerfloot; dat, tegen over het flot, ter fyden het Rechthuys, een kleene kapelle is, tot een begraafplaats dienende aan het Huys, en de Heeren van Amftel; doch daar ook heden de waard fyn turf en houd, en andere kleene faaken bewaard; gelyk ik, noch foo onlangs, felver heb gefien.

LOO; in de taal onfer oudfte voorvaderen gefegt, een verheven hoek lands (hier af komt dan ook het woordeken *loeg*, dat is, dorp, in eenige deelen der Groninger Ommelanden. Siet het *Aanteekenen op myn Poëfye*, 52 *bl.*) gelyk; An*loo*, Bal*loo*, Lange*loo*, Hooge*loo*, Hulfter*loo*, Schaker*loo*, Tesfander*loo*, Tonger*loo*, &c. in Drenthe en Braband. *Alting, in Indice Vocum Germanicar. explicatar.* en *Pikardt, Oudh. van Drenth.* 30 *H.* 116 *bl.*

Dus hebben wy LOO, het koninglyk jagtvertrek op de berg- en bofch-ryke Veluwe; van de Printhandelaars, in alle haar deelen, meermaalen uitgegeven.

Sy was, foo men fegt, wel eer de luftplaats der hertogen van Gelder, van het landbeftier ontflagen, of van den oorlogh afgemat; als leggende in het middelpunt van een jagtperk, van den Yffel, Rhyn en Suyder Zee beflooten.

Haaren omvang is heden, met de allecës, ontrent 160 morgen lands; vertoonende prachtige gebouwen, (ook het oude flot daar onder begrepen) luftige fonteinen en konftigh beeldwerk. *Reisboek, door de VII Provincien, en aangrenfende koningryken, A.* 1700 *uitgegeven*, 270 *bl.*

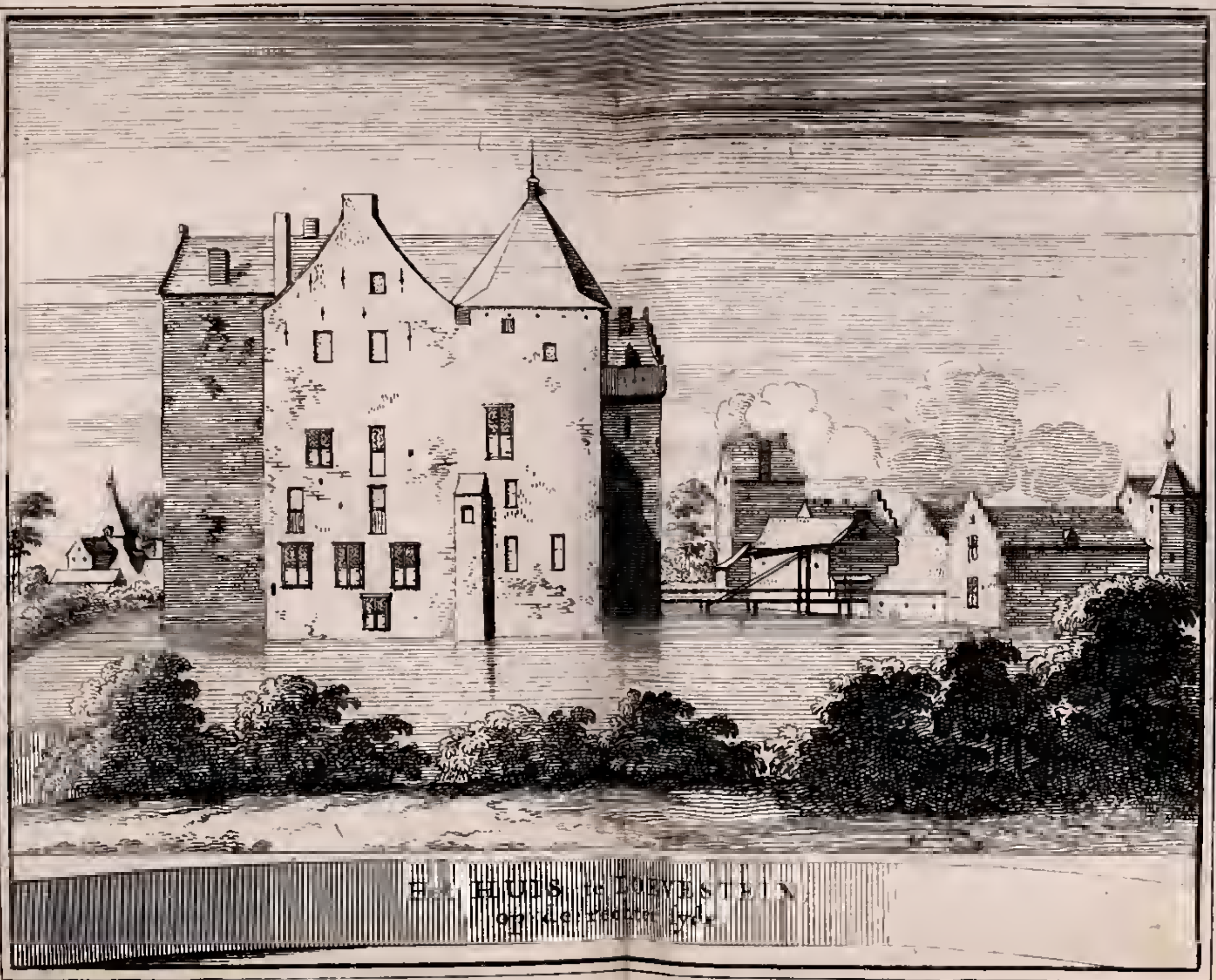
LOO; een Huys en Hofftede in Rhynland, by Voorburg, op de felve hooge ftreek gelegen, waar op de Hofftede Van Werwe. *Van Leeuwen, Inleid. van Rhynl. Koftuim.* 27 *bl. Goudhoeve*, 98 *bl.*

Van het Huys van Werwe, anders Kleen Matenes, fal in de *letter W*, gefproken worden.

LOKHORST; anders geheeten Oud-Teilingen; waar af in de *letter T.*

LOKHORST; het Hof of Graven-Huys, met muiren van een ongelooflyke dikte en hartheid, yfers en houweelen, in de grond, wederftaande, binnen de ftad Leiden, ten Noorden S. Pieters Kerk; in welke, A. 1227, kon. Willem en naderhand,

HUIS te LOEVESTEIN
J.S.F.

derhand, gr. Floris de V, de ſoon van deeſe. ſyn ter wereld gebracht. *Van Leeuwen*, *Leid.* 12 *en* 30 *bl. en Inleid. van Rhynl. Koſtuim.* 55 *bl.*

LOKHORST; een Hofſtede, niet verre van Amisfort, ontrent Nimmer-Dor, in de Leuſder landſtreek, in een Geſchrift van A. 1253, bekend. *Mathæus*, *in het Amisfurtum*, *Theodor. Verhoeven*, 193 *bl.*

LOEVESTEIN; niet alleenlyk door *Viſſcher*, maar ook door *Rochman* wel in drie Landgeſichten afgebeeld; is gelegen op den uiterſten hoek van de Bommelerwaart, in het geſicht van Workom en Gorinchem. *Goudhoeve*, 410 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 1303 *bl. Junius*, *Batav.* 525 *pag.*

A. 1397, is dit ſlot belegerd en gewonnen door de gr. Willem, van Ooſtervant. *Balen*, *Dordr.* 754 *bl.*

A. 1445, wierd meeſter Goſewyn de Wilde, preſident van Holland, Zeeland en Frieſland, na een anderhalfjaarige gevangenis, op dit Huys onthoofd. *Goudhoeve*, *in Philip de I*, 464 *bl.*

Naderhand is het meermaalen gebruikt tot een gevangenis van aanſienlyke lieden en mannen van Staat; als van Hugo Grotius, &c. *Parival*, *Verm. van Holl.* 151 *bl.* van Jacob de Wit, &c. *Neuville Hiſt. van Holland*, 2 *B.* 6 *H.* 121 *bl.* en verder, Asku, Engelſch ammiraal; Alewyn; Vicquefort. Ontrent welke alle, het aanmerkelykſte geval is van gemelde Hugo Grotius, anders Huigh de Groot, A. 1621, den 13den Meert, van ſyn eigene bewaarders, uit deeſe gevangenis, in een kiſt, voor boeken uitgedragen. *Neuville*, *Hiſtor. van Holland.* 4 *B.* 9 *H.* 238 *bl.* behalven het *Onpartydigh Chronykje*, *op het jaar*, 1621; &c.

Hoe kan ik hier achterlaaten het geen de geeſtryke *Weſterbaan* de vrouw van Grotius, Maria van Reigersbergen, doet ſeggen, over deeſe vreemde verloſſinge!

Vrouw Reigersberg ſei tot den kaſtelein,
De ſlotvoogd van het ſterke Loeveſtein;
Wat hebt gy toch dus over my te klagen,
Dat ik myn man heb uit het fort doen dragen?
Dank my veel eer, als dat gy my beticht;
Gy had de huigh, *en die heb ik gelicht!*

Siet ſyn *Poëſy*, 1 *D.* 407 *bl.*

Ondertuſſen bewaard ook eene onſer *Medalien* de gedachtenis

nis van deese gelukte list; vertoonende op de eene syde d
Groot, en op de andere een kist of koffer, waar op de kroone
van Sweden en Vrankryk; ter slinker syde, een rysende son
en ter rechter, dit Loevestein; geteekend, MELIOR POST
ASPERA FATA RESURGO: dat is; *Ik ryse beter naar een scherp noodlot.* Siet de *Medal. Histor. op het jaar* 1645, 171 *bl.*

A. 1570, wierd het veroverd uit de naam des Prinssen va Oranje; doch, uit de naam van Duc de Alve, wederom her noomen: als wanneer eene Herman de Ruiter, (wel eer eer ossekoper) die het had genomen en nu alleen met 24 manner verweerde, (hier kan geen Roomsse Kokles tegen ophaalen beide de beenen wierden afgeschooten. En wat toen toch Hy stelde sich ter neder, in het sand, om het bloeden te stil len, en schermde dus, met syn slagswaard, in de geschoter bres, tot dat hy, vast blyvende bloeden, met grooter eeren syn leven verloor. Soo dat het een verfoeyelyke onmenslyk heid was, toen de woedende Spanjaarden met het hoofd va deesen Harmen de Ruiter, hunne galg, by 's Hertogenbosc vercierden. *Oudenhove, Beschryv. van Hertogenb.* 15 *bl. Hoof* 6 *B.* 204 *bl.* in syn omkomen geweldigh verschillende. Sie ook *Van Meteren*, 3 *B.* 66 *bl.* hebbende, nevens *Hoofd*, eeni ge aanmerkelyke omstandigheden.

LOOSDUINEN; een dorp in Delfsland, tussen der Haagh en 's Gravesande, duinwaars; welkers klooster, son der iets te geven, haar verkens mogt senden, om voetsel in het Haarlemmer Hout; volgens de *Gunstbrief van gravin Alyt, van het jaar*, 1261, *by Matheus, Analector. VI Tom* 19 *pag.*

Maar, hier sal een andere olifant op de koort komen! Gy brave *Westerbaan*, gaat de reyen voor, met deese woorden uit *Okkenburg*, 25 *bl.*

Vrouw Grietje, Floris kind, van deese naam de Vierde,
Die Holland als een graaf tweemaal ses jaar bestierde,
Des graafs van Henneberg (Heer Harmans) egemaal
En Willems suster, die, door syn verwinnend staal,
De Friesen beven deê, en koning nu van Romen,
Der Duitsche keis'ren kroon, te Genua gekomen,
Ontfing van Innocent, die Fredrik gaf de schop
En wierp'er Henrik eerst, toen Willem, tegens op.
Een arme bedelvrouw, met tweelingen gesegend,

Nie

Niet wel, naar haaren ſin, van de gravin bejegend,
Die haar van overſpel en oneer hiel verdacht,
Om dat ſy 't daar voor hiel dat twee van eener draght
Geen kindren konden ſyn by eene man gewonnen,
Sprak, uit verbolgen moed: de Hemel wille gonnen
Dat ſoo veel kinderen mevrouwe teffens baâr,
Gelyker dagen ſyn in een volkomen jaar!
Vrouw Griet quam in de kraam van dochteren en ſoonen
(Soo hier de Tafereel den Leeſer kan vertoonen)
Van honderd maalen drie en ſeſtigh, en noch vyf
Naar wenſch of naar den vloek, van 't vinnigh bedelwyf.
Des kraamvrouws oom, die Guy of Otto was geheeten
En op des biſchops ſtoel tot Uitrecht was geſeeten,
Gaf de geheele ſoo, gebooren van Margriet,
Het Kerſtendoopſel in de bekkens, die gy ſiet.
De knechtjes wierden Jans en al de meiden Lyſen;
Maar moêr noch kinderen en hadden nood van gryſen;
De moeder ſtierf eerlang, ſoo ook de kinders deên,
Op eenen dagh, en ſyn gedekt met deeſe ſteen.
Men ſchreef een duiſend en daar toe tweehonderd jaaren,
En ſeventigh en ſes, ontrent dit kinderbaaren,
En vrouw Margriet was oud nu veertigh jaar en twee,
Of weinigh min of meer, doe de verhoorde beê
Van een verſtoorde vrouw ſoo veel gelyfde ſielen
Uit Floris dochter deê, als poppe-mensjes, krielen;
Op Goede Vrydagh was 't dat ſy in't bed gelagh
En gaf aan Henneberg dees laaten almanach
Des ſmorgens voor den noen, ontrent het uir van negen.
Dats man en paard genoemd, en dagh noch ſtond verſwegen.
Die twyfeld aan de ſaak, of wraakt de trouw der blaên,
Van motten-tand geknaagd, of ouderdom vergaan,
Daar ſoo veel ommeſtands noch over is gebleeven?
Noch twyfeldm' aan de ſaak en mannen, die ſe ſchreeven,
Noch wraaktmen boek en blad, en houd dit ſtuk voor jok,
Of 't euangely was van 't vrouwen ſpinnerok; &c.

Soo geloofd het *Weſterbaan*; maar niet *Scriverius*, die poppekraam ontkennende, *in gr. Floris de IV.* 190 *bl.* En wat bewys? I. Ontrent haar Naam; ſommige haar Vrouw Margriet, en ſommige weder Machteld noemende. II. Ontrent het jaar van deeſe miſſelyke miskraam; welke is by deeſe, A. 1214; en weder by andere, A. 1266; noch, by andere,

 A. 1276.

A. 1276. III. Ontrent eenige omstandigheden, als; of de moeder noch lange daar naa leefde? wat biskop deese kindertjes heeft gedoopt? hebben 'er meer of minder als 365 geweest? is de vader in het Geslacht der Hennebergen wel bekend geweest? IV. *Stoke*, de tydgenood, schryft van dit wonderwerk niemendal. *Beka*; mede niet een woord.

Sie verder van deese vertellinge, deselve voor of tegenspreekende; *Junius*, *Batav.* 30 *cap.* 570 *pag.* *Scotanus*, *Fries. G* 144 *bl.* *Buchelius*, *in Bekam*, 71 *pag.* *Matheus*, *Analector.* *VI Tom.* 39 *pag.* *Scriverius*, *wederom*, *in de Toets over de Gouwenaar*, 58 *bl.* *Boxhorn. Stedeb.* behalven *Bleiswyk*, *Parivall*, *Van Spaan*, *Varnewyk*, *Guicciardin*, *Bokkenberg*, *Goudhoeve*, *Snoyus*, *d'Egmonder Chronyk*, *Van Leeuwen*, en mogelyk noch wel honderd andere.

Maar, vroegh nu iemand eens; jy, *Saamensteller en Byeenhaaler van deese Schatkamer*, kon jy deese vertelling aanneemen? Om dat 'er in de Loosduiner kerk noch de 2 bekkens hangen, waar in sy syn gedoopt, nevens een Latyns geschrift? Hebt gy het niet by *Phileleuterus Timaretes*, *Collector. Monumentor.* 226 *pag*? Gy vraagt en ik antwoord, *jaa*; te weeten, volgens de hedendaagse Geneeskunde, ons, met haar aldoordringende Ontleedkonst, *Ovaria* of eyernesten, in de vrouwen vertoonende. Doch de stoffe is te *delicaat* en niet voor alle menssen. 't Is hier ook de plaats geensins; doch wil je *perfors* syn onderrecht, gaa sien, *Kerchringii Spicilegium Anatomicum*; de groote *Anatome van den Hr. Prof. Godefr. Bidloo*; *Blankards Jaarregister*, 7 *Hondertal.* 45 *Aanmerk.* 263 *bl.* synde daar een geval my selve voorgekomen, A. 1677, den 11 Julii, binnen Groningen.

LOTTRINGEN; was Opper- of Moesel-Lotringen, begrypende Mentz, Trier, Keulen, de Palts ten deele, Limburg, Luik, Lutsenburg, &c. of Neder-Lotringen, welke, wel eer, behelsde Haspengouw, Braband, Gulik, Gelderland, Holland, tussen Maas en Rhyn, en het Sticht; synde toen daar af het hoofd de stad Uitrecht. *Matheus*, *Analector.* *V Tom.* 499 *pag.*

Vorders, heeft Lotringen haar naam bekoomen van Lotharius, de soon van keiser Lodewyk de I. *Merula*, *Tydtresoor*, *op A.* 855. *Fred. Leutholf*, *Toneel der Hedendaagse wereld*, 231 *bl.* te vooren geheeten Austrasie, en behoorende tot het Roomsse Ryk. Sie, *boven*, 24 *bl.*

M. Het

Het HUIS te MAARSSEVEEN;
gelyk het stond voor syn geheele sloopinge.

J. S. F.

M.

Het Huys te MAADE; gelegen in Delfsland, by de ſtad Delff, achter de houtthuinen, alwaar noch heden de gronden van het kaſteel, door gr. Govaard de Bultenaar geboud, onder het aardryk leggen: konnende ook het beſlagh daar af werden aangeweeſen, terwyl het een hoogen heuvel is (nu een boôgaard) met grachten omvangen. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 5 *bl.*

De naam word, door de bygelegene *Maa*-woning en de *maade*-thienden, aldaar bewaard.

Maar ik hebje wat te ſeggen. Gy ſult alle de Sloten en Stamhuyſen van Holland niet beſchreven vinden. Eensdeels, uit onkunde; daar my de Schryvers begeven, ben ik blind en ganſlyk onervaaren. Hebſe ook alle niet geleeſen, ja buiten twyfel alle nooit geſien. En nu, anderdeels? Ik ſalje met een mooi hiſtoritje beantwoorden, uit *Gellius*, *Noct. Attic.* 7 *lib.* 30 *cap.*

Virgilius had, in ſyn 2*de B. van de Landbouw*, deeſe woorden te paſſe gebracht: *vicina Veſevo Nola jugo*; dat is, *Nola*, *een ſtad in de buirt van den vruchtbaaren Veſuvius.*

Midlerwylen verſocht hy aan die van Nola, een weinigh water van haar af te mogen leiden, om ſyn bygelegene luſtplaats te bevochtigen. De Nolaners ſlaan het af. Wat doet onſe dichter? hy ſchrapt het woordeken *Nola*, en ſet 'er in de plaats, *ora*, dat is, *geweſt of landſtreek*: ſyn wettige weerwraak, in ſyn gedichten, dus een geheele ſtad verdelgende.

't Huys te MAARSSEN; wel eer door *Vinkebooms* in een *Print* en daar na van *Rochman* in een *Teekening* ons vertoond. Dit is ook al watwe daar af hebben: alſoo het heden ten eenemaalen is verdweenen in het Huys ter Meer, nu de luſtplaats van den Hr. Nierop. Want, A. 1710, den 9 Maart, toevalligh ſynde te Maarſſen, ſagh ik, uit een venſter, de vlakte, alwaar het heeft geſtaan; te weeten, ontrent het ſpeelhuysjen, aan de Vecht geplaatſt.

Was geboud, ontrent A. 1527, van Steven van Nyveld, volgens *Hortenſius*, *in de Saaken van Uitr.* 4 *B.*

Deeſe Nyveld, geweldigerhand, een gemeen ſoldaat, in ſyn vyver verbiedende te viſſen (juiſt was het in een tyd van inlandsſe beroerten) is oorſaak geweeſt dat de ſoldaaten, onder eenen Chriſtoffel Langius, het ſlot overweldigden, alles

plonderden, en hem ſelf (ſynde meeſter van de Duitsſe Order) het leeven naamen. *De ſelve Hortenſius*, 5 *B.*

Eenige, gelyk *Hortenſius*, haalen haar Naam van de *Marſaci* of *Marſi*; volkeren in de *maaren*, moeren en broeken, dat is, laage en natte velden ſich onthoudende. Siet van beide beneden; alwaar deeſe ſtelling met *Junius* en *Pikard* ſchynt beweeſen te konnen worden.

Het dorp, tegens welkers kerk dit Huys heeft overgelegen, heet, in den *Blaffaart van Uitrechts Geeſtlyke goederen*, Marſna en weder elders, Marſua. *Korn. Kooten, in ſyn Uittrekſelen.*

Maar ondertuſſen, benje te Maarſſen, gaa eens, boven de kerkdeur leeſen en uitleggen de naamen van *Ehldehart* of *Thidehart*, *Riclint* of *Riciint*; waarlyk ſoo geen Noormans, ſekerlyk geen Roomſſe taal. Sie *Buchelius over Heda*, 13 *pag.*

MAARE; een water, door Leiden loopende. *Beneden in de letter R, op Rievieren.*

MAAS; deeſe rievier neemt ſyn aanvang in Lottringen, op de paalen van Langrès, uit den bergh Vogeſus, by Montigny, niet verre van de beginſelen van de Saone en de Marne. *Kluverius*, *Rhynm.* 1 *D.* 78 *bl.*

By S. Thibout bevaarbaar, ſtreeft hy verby Verdun, Mouſſon, Maſieres, &c. Namen; alwaar hy de Sambre inneemt.

Deeſe doet ſyn loop verwakkeren langs Huy, Luik, en Maaſtricht. Hier ſcheid hy Gelderland en Kleef van Braband; gaande naar Stochem, boven en beneden Keiſerswaart. Soo naar Roermonde, Venloo, &c.

By de Voorneſchans vermengt hy ſich met de Waal, doch weder afſcheidende, maakt hy, met deeſe, de Bommelerwaart.

Dus, onder Loeveſtein, weder vereenigd, golft hy verby Workom en Gornichem. Krygt de naam van de Merwe; doch verby Dordrecht, ontrent Yſſelmonde, is hy weder de Maaſe.

Soo rolt hy weder voort, verby Rotterdam, Vlardingen, den Briel en ſtort ſich allenskens in den Noorder Oceaan. Dus beſchryven de Maaſe, *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 1 *B.* 10 *bl. Junius*, 101, 113 *en* 616 *bl. Oudenhove*, *Dordr.* 31 *bl. Guicciardin. Belg.* 1 *Part.* 22 *pag. Heuterus*, *Belg. Veter.* 12 *cap.* 36 *pag.*

Maar, is hy, in Neerlands benedenſte deelen niet wel eens van loop veranderd? Ja, gewiſſelyk en ſonder tegenſpreeken; te

te weeten, ontrent Geervliet en Vlardingen. *Kluverius, Rhynm. D.* 80. *en* 82 *bl.* tegens *Kornelius Aurelius*, en andere. of ook by de Grave, Megen en Raveſtein. Gemelde *Oudenhove*, 31 *bl.* en ontrent Hedikhuyſen en Heuſden. *Van Someren, Batav.* 5 *H.* 41 *bl.* alle van een oude en een nieuwe, of van een Ooſter- of Weſter-Maſe, redenkavelende.

Siet *Viſſchers* keurige Lantkaarten van Lottringen, Luxemburg, Luikerland, Braband, Holland en Gelderland; ontrent welke ik niet herhaalen ſal het *bovengeſchrevene*, 2 *bl.*

MANARMANIS PORTUS; deeſe plaats vinden de getabbaarde Latiniſten, by *Ptolemæus, Geograph.* 11 *cap. German. Magn.* 4 *Tab. Europæ.*

Maar, waar ſult gylieden nu dit plaatsje nederſetten? Ik, antwoord *Ortelius*, in Groningerland, ontrent Klooſterboeren. Maar ik, ſegt weder *Kluverius*, (*Rhynmond.* 2 *D.* 282 *pag.*) in Overyſſel, te Geelmuyden, by Swarte Sluis, ontrent de Suyder Zee.

Doch ik hou het met de Hr. *Alting* (*Notit.* 1 *Part.* 91 *pag.*) welke, bykans met *Ortelius*, deeſe haven aan de Scholbalg, tuſſen de eilandekens, Ameland en Schiermonk-oog, betoond te ſyn geweeſt.

't Huys te MANPAD; een vernieuwd Heeren landhuys, (heden beſeten door den Hr. van Goor) buiten Haarlem, by den derden brugh van den Leidsſen vaart.

De oorſprong van deeſe naam ontmoet my by *Scriverius, in gr. Jan de II.* 306 *bl.* verhaalende, hoe Hr. Witte van Haamſtee, met ſyn Waterlanders en Kermers, Weſt- en Ooſt-Frieſen, naar Haarlem optrok, om de Vlamingen uit Noord Holland te verdryven; hoe hem, ontrent Hillegom, de preſident van Vlaanderen met ſyn onderhebbende quam tegentrekken; hoe aldaar een heet treffen geſchiede, en eindlyk hoe de Vlamingen de neerlaag kregen, ontrent de plaats, naar de groote *manſlacht*, nu geheeten het *Mannepad*. Wil ik nu *Goudhoeves* woorden (want ſoo doen de meeſte, om groote boeken te maaken, de eigene woorden van 10 of 12 *Schryvers* gebruikende) 358 *bl.* hier achter voegen? Neen, ik ſal me alleen van *Ampzing* bedienen, wiens woorden deeſe, *Haarl.* 312 *bl.*

Hier tuſſen komt ons volk in grooter ylen rekken,
Met Witt, hun opperhoofd, den vyand tegentrekken:
Soo doet ons burger meê, van hunne komſt bericht,
En treên, de duinkant heen, den vyand in 't geſicht,

En komen aan de man. Daar werde soo gestreden,
Dat al des vyands doen word in den drek vertreden.
Soo houd ook noch die plaats de naam van 't mannepadt.
Van deese groote slagh en gruwsaam bloedig badt.

A. 1706, den 25 Mey, het selve beschouwende, bevond ik het geensins overeen te komen met het *Plaatje* van *Heiblok* (*Farragin. Poëmat.* 259 *pag.*) wien ik, ontrent Manpad, ook heb aangehaald, 206 *bl.*

MANSE; van welk woord (oorspronkelyk van *maneo*, *mansio*) *Hofmannus*, *Lexic. Feudale. Saanl. Arkad.* 254 *en* 517 *bl. Van Leeuwen*, *Leid.* 15 *bl. Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 5 *B.* 52 *bl. en* 6 *B.* 71 *bl. Vossius*, *de Vitiis sermonis*, 3 *lib.* 23 *cap.* behalven *Bartolus*, *Lydius en Hottomannus*, by *Bleiswyk*, *in Delf*, *Naared. B.* 4. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 33 *pag.* is wel by de meeste, een woninge met 12 morgen lands, hoewel by *Stoke* (*in Didr. II. en Flor. I.*) alleenlyk een morgen lands; het geene gemelde Hr. *Alting*, met genoegsame bewysen verwerpt. Siet ook *Buchelius*, &c.

S. MARIA; dit laat ik over aan de hooghverlichte *Godgeleerde.* Siet *Pars*, over het eeren en aanbidden van de H. Maagd en Moeder, *Rhynsb. Oudh.* 330 *bl.* gelyk over haar Huysje, door de Engelen, van Nazareth gesleept naar Illyrien en van daar, over de vlakte der zee (synde noch heden het spoor in de golven sichtbaar) naar Loretto, 330 *bl.* wederom over haar onbevlekt ontfangen, 332 *bl.* eindlyk (terwyl Maria, met siel en lichaam is opgevaaren, en geene beenderen van hoofd of schenkel heeft naargelaaten) over het bewaaren en eeren van haar trouring, schoenen, gordel, hemd en onderrok, &c. 333 *bl.*

Van onse Lieve Vrouwe van Gravesande, schreven wy, 115 *bl.* laat ons hier van die van Wormer spreeken. Het is heel aardigh. Haar feest was hier geheeten Onse Lieve Vrouwen Melkdagh; op welke door de eene aan de andere melk wierd t'huys gesonden; gelyk men ook de ermen van gelyken daar mede versagh. *Saanland. Arkad.* 4 *B.* 449 *bl.*

Ondertussen stooten, ontrent de geheele Lieve Vrouwe my twee saaken geweldig tegen de borst.

I. Datse overal tegenwoordigh is, en in Spanje, Italie, en andere wereld-deelen, alle man, jong en oud, in goede en quade saaken, hoord en verhoord. *Erasmus*, *in het Gesprek over de Beevaarden*, *in de Brief aan Glaucoplutus.*

II. Dat

II. Dat men deefe moeder aller Bermhertigheden ook in den oorlogh gebruikt; by voorbeeld, in de zeeflagh van A. 1571, by de Dardanellen, alwaar Don Jan van Ooftenryk den Turk overheerd.

Bewys? fie daar bewys ik het met een katholyks Printjen, onder de naam van *Triumphus S.S. Rofarii*, dat is, de *Zegepraal van de allerheiligfte Roofenkrans:* verbeeldende Onfe Liê Vrouwe, met haar kintjen op den erm; maar voerende fy een bloote degen, in plaats van een fcepter, met een roofenkrans omringd; waarbinnen deefe woorden: *Clypeus Chriftianorum*; dat is, *het fchild der Chriftenen.* Ondertuffen houd het kind een vers afgeflagen hoofd van den Turk, daar de Moeder boven op ftaat. Aan weerfyden ftaat: *Regina facratiffimi Rofarii, pugna pro nobis.* Dat is: *Koningin van de allerheiligfte Roofenkrans, vecht voor ons.*

MARIA; van *Oudaan* met volgend Puntdicht aangefprooken:

Maria, *erfvorftin, by doode van uw Vader,*
Ontfang een bruidegom: dat maagfchap grenft noch nader.
Hoe lieflyk lonkt u aan de keiferlyke Soon
En heft u boven 't hoofd die parelryke kroon!
Wie fagh ooit fiel in fiel verfmolten, foo volkoomen?
Hoe leide fchrikt uw Heer! wie kan fyn rouw betoomen?
Daar u de val van 't paard een ribb in 't lichaam knerft,
Die, fonder weenen, nooit fich felf uw min ververft.

Sy was de eenige dochter van hert. Karel de Stoute en Elifabeth of Ifabelle (alfoo deefe naamen, de eene voor de andere, worden genoomen) de Bourbon; te weeten, fyn tweede vrouw. *Scriverius Graven*, 410 *bl.*

Doch eer ik wegens de Dochter verder gaa, moet ik noch eenige dingen, aangaande de Vader, ter loop aanteekenen, *boven* (164 *bl.*) of verfuimd of overgeflagen.

I. Dat fyn munte de eerfte der Graaflyken word gevonden, waar op het jaartal (te weeten 1474) is geplaatft. *Alkemade, Munte*, 134 *bl.*

II. Dat 'er, van den felven hertogh, noch een medalie is, waar op een wimpeltje, binnen een lauwerkrans; met deefe woorden: NUL NE SI FROTE, dat is, *Niemand wryft*, of anders, niemand tilt, *daar aan.*

III. Hoe men Karel hoonde, by kon. Lodewyk de XI,

met ſyn dolle gebaarden en onbeſuiſde oploopenheid naar te bootſen. *Komineè*, 4 *B.* 8 *H.*

V. Dat hy ſneuvelde, juyſt van ſyn paard ſtortende, in de vlucht over een beekje meenende te ſpringen. *Goudhoeve*, 505 *bl.* *en Ortelius*, *Itinerar.* 39 *pag.*

IV. Syn geſprek, met keiſer Ferdinand de III; ſynde van een quaden uitſlagh, te Trier. Want de keiſer, heen druipende, liet den hertogh ſitten. Aan de eene ſyde beriſpten de Duitſchers, de pracht en het grootſpreeken in Karel: en, aan de andere kant, walgden de Burgunders van den kaalen Ferdinand en ſyn ſober gevolg. *Kamerarius*, 3 *Cent.* 43 *Hiſt.* 147 *pag.*

V. Dat hy, geſneuveld ſynde, was te kennen, aan ſyn lange nagels, aan een litteeken ontrent de hals, en aan het onderſte kakebeen, meeſt ſonder tanden. *Meyerus*, *by Scriverius*, *in het groot*, *in Karel de Stoute.*

VI. Syn diamant, de grootſte in het Chriſtenryk, in de ſlagh by Granſsòn gevonden; by de Switſer ſoo gering van waarde en naderhand ſoo duir verkocht. *Kamerarius*, 1 *Centur.* 79 *Hiſt.* 364 *pag. uit Komineus*, 5 *B.* 2 *H.*

VII. Dat niemand ſyn dood wouw geloven; als of ſo een krygsheld niet kon omkomen. *Barlandus*, *Comit. Brab.* 127 *pag.* *Goudhoeve*, 505 *bl.* Het ſelve word ook van Alexander de Groote geſegt, by *Juſtinus*, 13 *B.* 1 *H.* Daar wierden op ſyn leven ſelf weddingſchappen gedaan.

Ja, men dorſt hem weder voor den dagh brengen, in de gedaante van een heremyt of kluyſenaar. *Mezeray*, *in Lod. de XI.* 976 *bl.*

VIII. En ten laatſten, de lyſt en reekeninge van de grootſſe ſtaat en prachtige hofhoudinge van Karel de Stoute; by *Matheus*, *Analector.* 1 *Tom.* 359 *pag.*

Keere my nu tot ſyn dochter. Sy wierd, van twee ſyden, ten huwlyk aangeſocht, als de allerrykſte princeſſe van geheel Europa. Hier quam Kon. Lodewyk de XI, met Karel, den Dolfyn van Vrankryk, een ſoon, maar van 7 jaaren. Daar naderde keiſ. Ferdinand de III, met ſyn ſoon, Maximiliaan. Nu, moeſt hier een keur geſchieden. Maria ſeide: *Naardien de keur aan my ſtaat, ſoo raade ik den Dolfyn van Vrankryk, op dat onſe landen ruſte en vrede mogen hebben.* Toen antwoorde de Deken van Gent: *Mariken, ten magh u niet gebeuren.* Dit is uit *Zueder de Kulenburg*, *in Originib. Culenburgic. by Matheus*, *Analector.* *VI Tom.* 295 *bl.*

Andere ſeggen, dat Vrouw Alewyn, de edelſte onder de hof-

hofstoet van Maria opentlyk sou hebben gesegt: *ons is in deese tyden van noden een man en geen kind*; en daarenboven (met een het slaaplaken, waar op Maria de jongste nacht had gelegen, te voorschyn brengende) *myn meesteresse is een vrouw om self een kind te dragen. Komineus*, 6 *B*. 3 *H*. en *Alkemade*, *Munten*, 139 *bl.* &c.

Sy troude dan met Maximiliaan, aan wien sy, al by haar vaders leven, haar trouw had gegeven; doch soo arm, en behoeftigh, dat de bruid de kosten moest dragen van de bruiloft en 'er onderlinge onderhoud. *Mezeray*, 980 *bl.*

Sy troude, segh ik, A. 1477; en wierd de moeder van 3 kinderen, met naamen, Philip, Margriet en Francis. *Kominè*, 6 *B*. 3 *H*. Kemp, *in Arkel*, 379 *bl.*

Maar, alsoo sy het jagen seer beminde, kreegh sy, A. 1482, een ongeluk, dat haar, naulyks 25 jaaren oud, het leven benam. Want het paard was jong en dertel; in het huppelen, raakten de seelen aan stukken, vrouw Maria, self swanger synde, viel ter aarden en brak een ribbe. *Heuterus*, *Rer. Austriacar.* 1 *lib.* 10 *cap.* 64 *pag. Goudhoeve*, 528 *bl. Kemp*, *Arkel*, 398 *bl.* &c. en het is seldsaam, dat Blanka Sfortia, de tweede vrouw van deese vorst, het selfde geval, A. 1496, is overgekomen. *Strada*, 1 *D*. 1 *B*. 52 *pag.*

Eindlyk siet gy deese Maria, in de gedaante van een portret, by *Scriverius*, *in de Groote en Kleene Graven*; by *Stoke en de Gouwenaar*, staande; by meergenoemde *Vredius* (*in Diplomatibus*) te paarde met een havik op de hand; en eindlyk, op een *Medalie* staande nevens haar gemaal, hebbende tussen beiden haar wapenschild.

MARIA; dochter van Philip de II, kon. van Spanje, suster van keiser Karel de V, weduwe van Lodewyk kon. van Hungarye, in een gevecht tegens den Turk gesneuveld, A. 1526. *Hieronym. Ortelius*, *Hungar. Oorl.* 28 *bl.* Regeerde, als voogdesse, deese landen, 24 jaaren en overleed eindlyk, in Spanje. *Scriverius*, *Graven*, 438 *bl. Goudhoove*, 592 *bl.*

MARGRIET; welke vorstin van *Oudaan* met deese krachtige aanspraak word begroet:

Margreta, *die te recht een parel aan de kroone*
Vorst Ludewyk verstrekt; *de weerwil uwer Soone*
Begiet de volle vreugd met eene bitre saus,
Die wrange naasmaak laat in Hoeks en Kabeljaus:
Waar van de landsaat vroeg moet in de voorsmaak deelen,

Als

Als hy de brand beſchoud van Sloten *en* Kaſteelen:
De Maas, met bloed geverſt, vloeit hier in volle rouw,
Daar 't ty uws luks, vorſtin, ſlechts ebt in Henegouw.

Gelyk ik, 113 *bl.* myn aanteekeningen ſchreef, by wyſe van een verklaringkje, op de veerſſen van *Samuel Hoogſtraten*, ſoo luſt het my nu van vrouw Margriet te ſchryven, alleenlyk ophelderende deeſe regelen van *Oudaan.*

Margreta) De dochter van gr. Willem de III, de ſuſter van gr. Willem de IV. *Goudhoeve*, 381 *bl.*

Ludewyk) Van welken boven, 113 *bl.* Hy wierd verkooſen, A. 1314; regeerde 33 jaaren, A. 1347, van ſyn tegenſtanders ſynde vergiftigd; ſocht hy, door de ſterkte ſyns lichaams, dit quaad te verwinnen. Ging dus ter jagt; maar, onder het ontmoeten van een beer, ſtort de keiſer van het paard, en ſterft niet lang daar naa. *Aventinus, by Calviſius, in Chronico.* hoewel de bewyſen ontrent het vergif van de meeſte niet werden aangenoomen. Siet *Scriverins, over ſyne Graven, de beſte Schryveren aanhaalende.*

Soone) Willem de V; aan welke ſy, binnen Geertruidenberg, onſe Landen had overgedragen; volgens de aangetogene *vaarſſen van P. Verhoek*, 141 *bl.* Vorders moet van deeſe Willem eerſt worden geſprooken, in de *letter W.*

Hoeks) Van deeſe binnenlandsſe verdeelinge ſchryk ik omſtandelyk, 139 *bl.*

Sloten) Van haare ſlopingen, ook boven, 167 *bl.* en vorders de *Gouwenaar*, 106 *bl.*

Met bloed geverwd) Van welk gevecht het *veers van P. Verhoek* gewaagd, 141 *bl.* behalven *Oudenhove*, *Dordr.* 496 *bl.* van welke bloedſtortinge quanſuis de ſtad Dordrecht haar wapen, een bloedige balk, ſou gekregen hebben. *Balen*, *Dordr.* 744 *bl.* *Kemp*, *Arkel*, 78 *bl.* teweeten, op den 4 Julii, A. 1351. *Goudhoeve*, 387 *bl. de Gouwenaar*, 107 *bl.*

Henegouw) Vrouw Margriet, Holland, Zeeland en Vrieſland afſtaande, en Henegouwe behoudende, is aldaar, vol hertſeer, overleden, A. 1356. *Heemskerk*, *in ſyn Arkad.* 191 *bl.* behalven de reedsgenoemde, *Gouwenaar*, *Scriverius* en *Goudhoeve*, &c. Haar afbeeldinge vind gy onder die geene, welke in *Stokes Rhymchronyk* ſyn geplaatſt.

MARKEN; een vet en weeligh eiland voor het inbreeken van de Zuyder Zee, aan het vaſte land gehecht. *Soetſtemmende Swaan*, 9 *bl.*

Hier

Het HUIS te MARQUETTE,
op de slinker syde, nevens haar RONDEEL.

J. S. F.

D

Hier af word gewagh gemaakt in *Vondels Gysbrecht*, of de gewaande verwoestinge van Amsteldam, 63 *bl.* in deeser voegen.

Wanneer men uit de stroom en Pampus raakt voorby,
Soo doet ter slinkerhand, in zee, sich op wat weiland,
Dat Marken *heet van ouds, een laagh en visschers eiland,*
Het welk een klooster draagt, genaamt Mariengaard,
Een ryke en oude abdy.

Van Mariengaard spreekt weder de gemelde *Swaan, van Henr. Soeteboom*, 7 *H.* 32 *bl.* gelyk mede van de broederen, uit der order der Præmonstranten.

MARNEBURG; het Huys der Lokhorsten, buiten Leiden, aan de Maare. *Junius*, *Batav.* 8 *H.* 110 *pag.*

MARQUETTE, anders het Huys te Heemskerk; Noordelyk gelegen ter syden het soo genaamde dorp; van welke boven, 130 *bl.* ook wel het Huys te Seevenbergen geheeten. *Soeteboom*, *Veronaas Op- en Onderg.* 117 *bl. of de Saanl. Arkad.* 240 *bl.*

Ik sag het, den 26 Mey. 1706; een uitgestrekt Heerenhuis, in het water staande, hebbende op syn dak een rond torentje, en anders veel geveltjes van verdeelingen.

Maar, tegen over dit Huys, aan de rechter syde van den ingaanden, hebt gy, over de plaats, achter de scheidmuir, de ruiine van een wyde tooren, niet seer ongelyk den Leidsſen Burgh; uitgenomen dat haar ommegang smaller en alle de pinnen in het midden syn met schietgaten. *Junius*, *Batav.* 18 *cap.* 517 *pag.*

De boeren noemen dit rondeel een *amfitejater*; hebbende in het midden een wyde waterkom, dienende als tot een navel van een trapgewys opgaande oranjery.

De stichter is geweest kon. Willem, de II, gr. van Holland; ontrent A. 1250, tegens het woeden der Friesen daar mede sich verweerende. *Scriverius*, *in Willem*, 200 *bl. Saanl. Arcad.* 240 *bl. Scotanus*, *Friesse G.* 131 *bl.* behalven het *gedrukte Biljet* van de Frelle, Mevr. Maria Agatha van der Myle.

Haar vernielinge en ondergang vinden wy, ontrent A. 1425 (of, volgens andere, A. 1436) synde het naderhand hersteld en weder opgetimmerd.

Haar bewooner is geweest Geeraard van Heemskerk, door gemelde koning, aldaar geplaatst, als ook synde dit huys onder

der ſyn gebied. *Thaborita*, *Hiſtor.* 8 *lib.* 14 *cap.* Doch de Heemskerken uitgeſtorven ſynde, is het geraakt aan die van Vianen, en van deeſe aan die van Arenbergh. Van haar kocht het Daniel de Hartain, heere van Marquette (let, Marquette te leggen, in Vlaandere, aan de Marque, beneden Ryſſel) die van de Staaten oorlof hebbende gekregen, dit Huys, met een nieuwe naam, Marquette heeft geheeten. Siet het *Geſchrift der Staaten van A.* 1612, *by Matheus*, *Fundat. Eccleſiar.* 111 *pag.*

Maar, ſiet! A. 1358, is dit Huys ingenoomen, door Heer Dirk van Polaanen, onder hert. Albrecht, na het ſlaan, in de duinen by Kaſtrikom, alwaar men jonker Reinoud van Brederode ter naauwer nood ontſettede, en jonker Wouter van Heemskerk hier met de vlucht ſich veiligde. Maar toen is de gemelde graaf of hertogh gewapend voor dit Huys gerukt; als wanneer, na elf weeken afweerens, hy het by verdragh in handen kreegh, vindende genoemde Wouter en de voornaamſte ſyner aanhangelingen ſich genoodſaakt des hertogs gevangene te verblyven. *Scriverius*, *Graven*, 200 *bl. Heemskerk*, *Arkad.* 267 *bl. Goudhoeve*, 79 *bl. Saanl. Arkad.* 240 *bl.* &c.

Wat nu aangaat de bovengemelde vernielinge; die geſchiede door de Kennemers, uit weerwraak, om dat die van Haarlem hadden verwoeſt de huyſen van Heemſtede, Brederode, Aſſendelft. *Heemskerk*, *Arkad.* 272 *bl. Goudhoeve*, 396 *bl.*

Ondertuſſen heeft *Rochman*, in 3 *Geſichten*, het Huys Marquette; van welke het allermooiſte, met het rondeel, u hier word medegedeeld.

Doch, een woordtje noch van gemeld rondeel. *Junius* (*Batav. op de genoemde* 517 *pag.*) verteld van vertellen, dat, in het rondeel, wegens de laage en moerige grond bynaar ontoeganglyk, een toren, wel van 9 verdiepingen, eertyds de zeeman tot een vuirbaaken verſtrekte.

Eindlyk, is dit Huys, by openbaaren aanſlagh, uit de hand te koop geſet door gemelde Frelle; doch, gelyk onlangs het Huys Raaphorſt, A. 1708, 1709 en 1710, als de allerhoogſte prys, de Lottery ten prooi geſteld; hebbende de trekker, in penningen het *æquivalent* genooten.

Sie verder van dit Huys te Heemskerk, *J. van Leiden*, *in de Brederoden*, 33 *H. by Matheus*, *Analector. II. Tom.* 327 *pag. Ampſing*, *Haarlem*, 82 *bl. Antonides*, *boven aangehaald*, 25 *bl.* en wel voor alle, den eerwaarden Heer, *J. Vollenhove* (van welke *Jooſtoom*, volgens ſyn *Leven*, eens ſeide: daar is een groot licht in dien man; maar jammer, dat hy een predikant

is)

is) *op de Heerlykheid Marquette, toen de Hoogedele welgeborene vrouw Mevr. Petronelle, gebooren Wassenaar, Dovariere Vander Myle, Vrouw van Marquet, Bakkom, Alblas, Bleskensgraaf, &c. hem aldaar onthaalde, den* 12 *Septemb.* 1680. *met Tydkundige Aanteekeningen.* Van koning Willem, beneden, in de *letter W.*

MARSACI, anders Marsatii; volkeren, wiens benaaminge te vinden by de oude; *Tacitus*, 4 *Histor.* 56 *cap. en Plinius, Hist. Nat.* 4 *lib.* 15 *cap.*

Heden, 1. by Maseik. *Thom. Hubertsen, by Kluverius, Rhynmond.* 2 *D.* 26 *H.* 285 *bl.*

2. In Zeeland ontrent Helium en de poelen van de Rhyn. *Eindius, Chron. Zeeland.* 13 *cap.* 213 *pag.*
3. In Waterland, ontrent Monikedam, &c. en het eiland Marken. *Boxhorn. Stedeb.* 16 *bl. Kluverius, Rhynm.* 2 *D.* 287 *bl.* aanhaalende quansuis een verlepte *Inscriptie*, op een graf-altaar, binnen Rome, waarin: HORTESIO MUCRONI NAT. MARSAQUÆO, &c. malle praat!
4. By het Marsdiep, tussen Tessel en Huisduinen. Behalven *Ortelius*, en *Junius*, de *Saanl. Arkad.* 32 *bl.*
5. By Meersberge, ontrent Wyk te Duirstede. *Kluverius, Rhynm.* 2 *D.* 289 *bl.*
6. Tussen de Vecht en het Vlie. *Van Leeuwen, Batav.* 54 *bl.*
7. Eindelyk ontrent de Caninefates; van welke boven, 161 en 172 *bl.* Siet *Alting, Notit.* 1 *Part.* 93 *pag.* deselve met beter oordeel, settende in Kennemerland.

MARSI; in laage weiden en broekige plaatsen woonende of ontrent Maarssen. *Pikkard, Drenth.* 26 *H.* 106 *bl.* of ook aan weersyden de Fossa Drusi; of by Maarsberge; of by de Marspoort en Marsakker, te Zutfen. Alles is onseeker en vol ydele waanwysheid, de juiste bepaalinge aangaande en plaatsinge deeser volkeren. Sie *Junius, Batav.* 67 *pag. Slichtenhorst, Gelders. Geschied.* 18 *en* 109 *bl. Meurs, XVII. Provinc.* 2 *D.* 883 *bl. Hantvestchronyk*, 3 *B.* 11 *en* 29 *bl.* &c.

MARTEN van ROSSUM; van geboorte een Geldersman; een keiserlyk veldheer; manhaftig en spitsvinning; doch naar de wetten des oorlogs weinigh luisterende; altyd met de toorts in de vuist; gelovende dat het branden was het meeste verciersel van den oorlogh. Overleed, A. 1555. Siet syne bedryven, beneden op *Rossum*, in de *letter R.*

MA-

MATENES; by *Rochman*, in 2 *Gesichten* afgebeeld, is heden alleenlyk een vierkante ruiine van een toren dicht by de muiren van Schiedam, in Schieland. *Goudhoeve*, 87 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 277 *bl.* het selve ook in het plan van de stad vertoonende.

Maar, wat oudheden weetge nu van dit Huis, Rieviere mede geheeten? Ruim soo weinigh als van de ruiinen van Heenvliet, Honingen, &c. Wy hebben alle wel deselve toegang tot de *Schryvers* en *Uitschryvers*; maar die een oud *Schryver* ergens uit een hoek kan haalen, en uit deese iets ongemeens ons weet op te dissen. Dat is . . . . ja, ik seg het den Hr. *Prof. Matheus* in syn aansicht; naa *Boxhornius* en naa *Scriverius*, is Neerland aan hem wel het meeste verschuldigd.

MATTIACI; by *Plinius*, *H. N.* 31 *lib.* 2 *cap. Tacitus*, *German.* 29 *cap.* hebben, by de hedendaagsse *Verklaarders der oude Tydschriften* al mede geen bestendige sitplaats. Sy syn dan Zeeuwen; neen, liever, Overiselaars; by Kampen, Swol en Deventer. hoe? wel aan; Hessen en Katten dan, by Mattium of Marpurg. Eene van dryen sal mogelyk wel waarachtig syn. *Junius*, *Batav.* 4 *cap.* 71 *pag. Eindius*, *Chron. Zeeland.* 7 *cap.* 37 *pag. Kluverius*, *Rhynm.* 1 *H.* 1 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 92 *bl. Pontanus*, *Disceptat. Chorograph. by I. Flud à Ghilde*, 1 *D.* 18 *bl. Beschryv. van Amsteldam*, &c.

MAUDERIK; een omvergeworpen slot, ten tyde van gr. Willem en Hubert van Kuilenborg, ontrent A. 1409. *Origines. Culenburgic. by Matheus, Analector. VI Tom.* 274 *pag.*

MAXIMILIAAN; de soon van keiser Frederik de III. Troude, binnen Gent, A. 1477, met een ongemeene pracht, Maria, de dochter van Karel den Stouten. *Goudhoeve*, 512 *bl.* siet het aangeteekende, boven, 219 *bl.*

Overleed, nu keiser synde, te Wels, in Opper-Oostenryk, A. 1519, sevenendertigh jaaren naar syn lieve Maria. *Goudhoeve*, 579 *bl.*

A. 1478, won hy, by de selve Philippus de Schoone; van welke, *beneden*, in de *letter P.*

A. 1480, kreegh hy by haar Margareta. *Haræus*, *apud Scriverium*, *in Com. Majorib.*

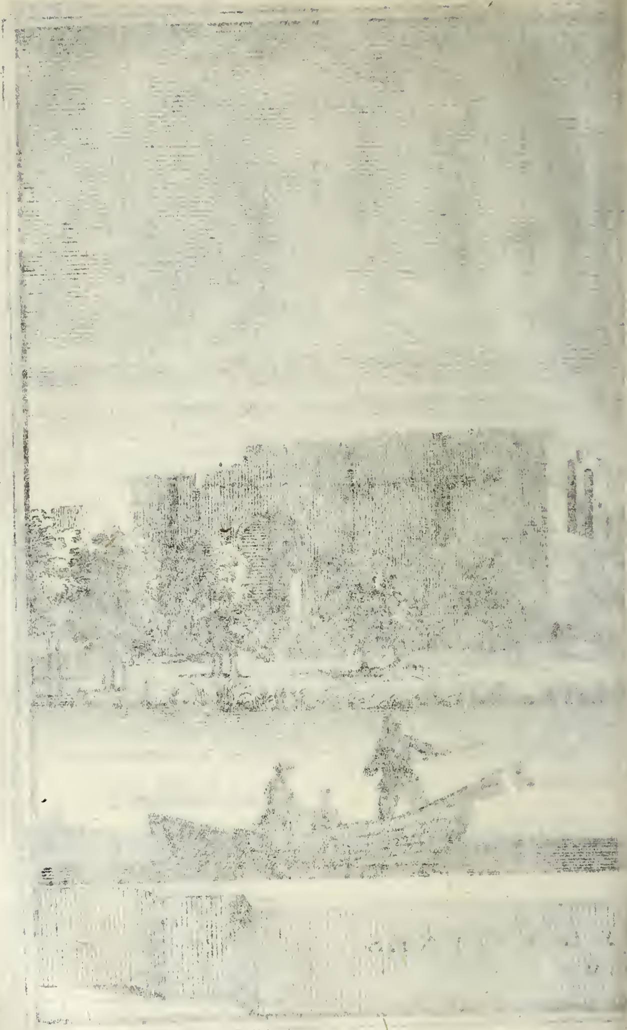
Deese was namaals de vrouw van Karel de VIII, kon. van Vrankryk; maar toen Maximiliaan syn tweede bruid liet haalen uit Engeland, soo heeft Karel deese met geweld genoomen en getroud, Margrietje den keiser weder oversendende. *Chanler*, *Chron.* 301 *bl.* waar op Maximiliaan Blanka Maria van Milanen inhaalde. *Kemp Arkel*, 413 *bl.*

A. 1481,

De RUINE van het HUIS te MATENES,
by SCHIEDAM.

J. S. F.

A. 1481, wierd hy vader van Francis; maar die, gelyk ook
het vierde kind, Joris, ſtierf in ſyn wieghje. *Kemp. Arkel*,
397 *bl.*

Wat nu ſyn krygsbedryven aangaat; hy ſloeg, de Franſſe,
by Teroäne. *Mezeray, in Lud. de XI.* 983 *bl.*

Hy belegerde Doornik, en dwongſe tot den overgaaf. *Barlandus, in Comit. Holland.*

Hy kreegh geheel Gelderland onder ſyn gebied. *Slichtenhorſt. Gelders. Geſch.* 311 *bl.* Eindlyk, in ſyn jeugd was hy ſeer
voorſpoedigh; doch wederom, na de dood van Maria, ten
eenemaalen rampſaligh, A. 1488, van de ſyne gevangen, en
maanden binnen Brugge bewaard. Doch, Frederik, ſyn vader, quam geweldiger hand naar beneden, belegerde Gent en
verloſte ſyn ſoon uit de klauwen der wrevelige Bruggenaars.
Deeſe ſtierf, A. 1493, en liet Maximiliaan het keiſerryk.
Cuſpinianus, in Cæſarib. Chanler, Chron. 30 *bl.* en *Oudaan*,
in dit volgend *Puntdicht.*

Mariaas bruigôm, word my 't ſtuir des land bevolen,
Terwyl de Franſſe magt haar erfland ſet in koolen,
Uit medevryers wrok; dat Teroäne tuigh,
Hoe voor Maximiliaan ſyn wrevel billik buigh.
Myn hert! hoe ſytge my ſoo vroegh, ſoo leide, ontvallen!
Die voogd blyf van myn ſoon; maar voogd geen voogd met allen;
En voogd eens andermaal der neven, daar myn ſoon
My en ſyn krooſt ontvalt en hem des keiſers kroon.

MEDEMELACHA; of een gewaande, of ſekerlyk
een lang verdweenen rieviertje, by Medenblik. *Boxhorn. Steeb.* 373 *bl.* *Scriverius*, 79 *bl.* *Parivall, Verm. van Holl.* 172 *bl.*
Van Royen, over Verſtege, 105 *bl.* en voornaamlyk (waarom
hem ook niet eens de knevels op te ſtryken!) *Dirk Burger
van Schoorel, in de Chron. van Medenbl.* 12 *bl.*

MEDEMBLIK, of Memelik, by verkortinge. Laat
ons de Hr. *Huygens* eens gaan hooren:

Weſt-Frieſen, weeſt getuygh! 'k heb koningen gevoed;
Weſt-Frieſche koningen, de voogden van uw goed.
Waar dat ik meê den blik *van Waarheids helle ſtraalen*
Myn gulde tovenaars ter hellen ſagh doen daalen,
Was meer verheugens waard en 't dienen onder God
Veel vryer vryigheid dan 't koninglyk gebod

Daar Godes niet en was. Noch ſtaan ik verr van ſlaaven,
Maar vryelyk ten dienſt die my de vryheid gaven;
Al heb ik overlang die gonſtigheid beloont,
En Holland eerſt het pad naar 't Gulde Vlies getoont.

Sy is de eerſte ſtad van Weſt-Frieſland en Hollands Noorderdeel, ſiende naar het Breêſand, tuſſen het vermaarde dorp Winkel (van welke *beneden*) en de ſtad Enkhuyſen, van welke, 83 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 373 *bl.* ſiet de naauwkeurige *Kaart van Nik. Viſſchers Noord Holland.*

De Naam trekken ſommige van het rieviertje, of liever langwerpigh meertje, Medemelaca. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 125 *pag. uit een Geſchrift van keiſer Ott den III, van A.* 985.

Sommige droomen hier van de toveres Medea, mogelyk met het paardeken van Pakolet, uit Kolchos of Italie, in deeſe landoort neêrgedaalt. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 93 *bl.*

Doch, waarom is deſelve niet af te trekken van de *meeden* of de *mieden*, dat is geſegt, natte weylanden? *Alting. wederom*, 125 *pag. uit een geſchrift van biskop Godebald, van A.* 1098 *of* 1118.

Dit van de Naam; het volgende van den ſtichter. Deeſe was Diderik, Radbods ſoon. Immers houd men het ſtaande, dat Radbod, een Frieſch koning, ook in deeſe ſtad ſyn hof heeft gehad. *Douſa*, by *Boxhorn. op het gemelde bl.* behalven onſe *Dirk Burger*, en *Didrik van Wideneſſe, Baans geſegt*, by *W. Blaauw, in ſyn doorwrocht Stedeboek.*

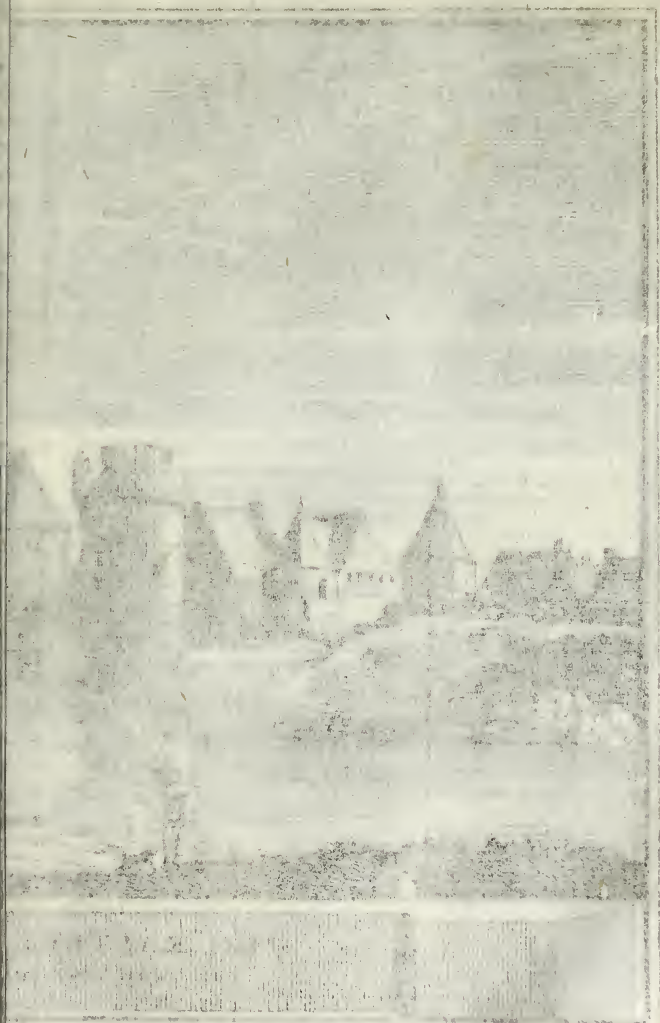
Maar, de Schryvers gewagen van Radbod den I en Radbod den II. Wel aan. Dit ſal myn ſchryfſtoffe ſyn, in de *letter R.*

Ga tot de krygsgevallen over. In deeſe munt uit het ontſet; gr. Jan van Henegou, met ſyn Hollandsſe lansknechten, de Frieſen ſlaande en verdryvende. *De Gouwenaar*, 76 *bl. Amſteldams Beſchryv.* 2 *B.* 9 *H.* 114 *bl. Scotanus, Fries. Chron.* 151 *bl.*

Na dat, weinigh te vooren, deeſe Frieſen de ſtad hadden belegerd, ingenomen en verbrand. *Van Spaan, Rotterd.* 80 *bl. Amſteld. Beſchryv.* 9 *H.* 112 *bl.*

A. 1517, wierdſe met geweld veroverd door de Gelderſſe, onder de naam van den *Swarten Hoop* of de Swarte Bende. Deeſe hebben de ſtad met den vuire ſoo vernield, dat 'er niet een eenigh huys is overgebleven. Alleenlyk op het ſlot ſtuitte af de woede der vyanden, Hr. Juſtus van Buiren, met een groote kloekmoedigheid, het ſelve

ver-

E

verdedigende. *Boxhorn.* behalven *Wachtendorp en de Chronyk van Hoorn*, &c.

Aangaande nu dit ſlot (door *Rochman* tweeſins afgebeeld en ook te vinden in het *Stedeb.* van gemelde *Blaauw*) gr. Floris de V was ſoo niet de bouwer, ten minſten de vernieuwer, ontrent A. 1288, om daar mede, gelyk met Eenigenburg, Middelburg en Nieuwburg, der Frieſen moetwil te beteugelen, en ſoo ſyn vaders dood te wreeken. *Vander Woude*, *Alkm.* 28. *bl. Saanl. Arkad.* 212 *bl. Goudhoeve*, 97 *bl.*

Die meer van Medemblik begeerd te weeten, gaa tot de Schryveren, behalven de reedsgenoemden, *Beka*, 94, 96 & 101 *pag. Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 502 *pag. Vronens Op- en Ondergang.* 4 *B.* 219 *bl. Van Royen*, *over Verſtege*, 104 *bl.*

Van Medemelaca, of door bedykkingen verlooren, of door den tyd verdroogd, of in een ongeletterden tyd gedroomd, ſpraken wy ſoo even, 225 *bl.*

MEEREN; gelyk Holland is holland, week en laag van gronden; ſoo is het ook (voornaamlyk in het Noorderdeel) met ontelbaare meeren en meertjes, poelen en waalen, braaken en dellen, gelyk als doorkorven. Welke alle hier op te noemen een moeylyken en onnutten arbeid ſynde, ik alleenlyk de voornaamſte, volgens de rang van het A. B. C, hier ſal ter neder ſtellen.

Abkouder *meer*, tuſſen Abkou en de Voetangel; is ſeer gering van omtrek; maar, by noodweer ſomwylen, de jaagſchuyten als noch vry hinderlyk. Sie de *Stichtſche Kaart van Nic. Viſſcher.*

Van Abkoude en haar ſlot is boven geſproken, 5 *bl.*

Achter*meer*; by Holyſloot, ontrent Suyderwouw, in Waterland. Is bedykt, A. 1566. *Van der Wouwde*, *Alkm.* 6 *bl. Dirk Burger*, *Medembl.* 96 *bl.*

Aal*meer*, (wegens de overvloedige aal) anders Dalmeer, in de Koedyker Ban, is bedykt, A. 1560. *Deeſe*, *weder* 95 *bl. en die*, 6 *bl.*

Beemſter, aan de Purmerdyk gelegen; bedykt, A. 1600. Is, A. 1610, door een hooge vloed overſtroomd, doch aanſtonds weder bedykt. *Deſelve Vander Woude*, 6 *bl. Parivall*, *Verm. van Holl.* 168 *bl. Vuirige Colom.* 120 *bl. De Scoreler*, 94 *bl. Onpartydigh Chron.* 14 *bl.*

Deeſe Beemſter is wel eer een rievier of een water geweeſt. *Vronens Onderg.* 4 *B.* 11 *H.* 243 *bl. Alting. Notit.* 2 *Part.* 37 *pag. De Scoreler*, 95 *bl.*

Belmer*meer*, by Holyſloot en Suyderwouw; bedykt, A. 1632. *De Scoreler*, 95 *bl.*

Betger*meer*, tuſſen Bergen en Alkmaar; bedykt, A. 1555. *Deſelve*, 6 *bl.* *De Scoreler*, 97 *bl.*

Bilemer*meer*, tuſſen de Diem en de Gaaſp; bedykt, A. 1631; doch heden weder onder water, zedert de ongemeene waternood van den 5 en 6 April, des jaars, 1702. *Gemelde Colom.* 123 *bl.* Siet het *Geſchrift nevens het Afbeeldſel van dit onderlopen.*

Broeker-*meer*, in de Broeker-ban, bedykt A. 1626. *De Scoreler*, 95 *bl.*

Buikſloter-*meer*; ook, A. 1626, bedykt. *Deſelve*, 95 *bl.*

Diemermeer, A. 1630, bedykt; doch weder ondergeloopen, A. 1651, door het breeken van S. Teunis Dyk. Heden evenwel droog, en de ſpilpenning der naaſtgelegene ſtedelingen niet qualyk genoemd. *Vuirige Colom*, 123 *bl.* *Amſteld. Beſchryv.* 3 *B.* 183 *bl.*

Egmonder*meer*, A. 1555, bedykt. *Vander Woude*, 6 *bl.* *De Scoreler*, 96 *bl.*

Engewormer*meer*, ontrent het Kalf; A. 1624, bedykt. *Deſelve*, 95 *bl.*

Haarlemmer- en Leidsſe-*meer*; welke, voor ontrent 200 jaaren, met een enkele weetering, waaren van een geſcheiden: loopende ook diergelyke weeteringkjes door het land, (toen meeſt poelen en moeraſſen) tot aan Swaanenburg of het Huys ter Hart. *Parivall*, *Verm. van Holl.* 165 *bl.*

Rensdorp, in het meer nu ten eenemaal verdronken, ſtrekte toen ſich aan het lapje lands, de Vennep genoemd.

Tuſſen de uiterlanden van den Ruigen Hoek lagh een kleene doortogt, om, van het vaſte land of van Hillegom, te konnen ryden, door Aalsmeer, Ryk en Sloten tot in Amſtelland: komende ſoo tot Woerden en tot Uitrecht, aan de Rhynſaater-Woudsſe ſyde.

Ook kon iemand, in die tyd, droogvoets, met een ſpringſtok, van Rhynſaterwoude komen tot aan Hillegom; en ſiet nu alles van het verſlindend water overheerd!

Daarenboven doen noch heden de Noordweſtelyke ſtormwinden de meeſt uitgevende landſtreek van de Oude Weetering af voor Rhynſaaterwoude, Leimuyden, en Aalsmeer tot aan Amſtelveen elendigh weghſchuiren; gelyk, door de Weſt- en Suidweſte winden, langs de kant van Sloten, Ryk, Nieuwerkerk, en voorts langs Schalkwyk tot aan het Spaaren, alles hoe langs hoe meerder afbrokkeld. *Van Royen*, *over Verſtege*,

ſtege, 2 *H.* 34 *bl.* aantrekkende een *Oude Landkaart van A.* 1508. Siet ook het *Proviſioneel Concept der Bedykkinge deeſer meeren, A.* 1641, *uitgegeven*, nevens *een aanſpraak van vader Vondel: aan den Leeuw van Holland*;

Uitheemſſe vyanden te ſitten in de veeren,
Te ſlingeren den ſtaart grootmoedigh over zee
Is ydel; als uw long, geſlaagen aan het teeren,
Inwendigh vaſt vergaat en gy, met hertewee,
Soo deerlyk ſucht en kucht en looſt, by heele brokken,
Het rottende ingewand te keel uit, in de golf.
Wat baat het, met uw klaauw, al't Ooſt en Weſt te plokken,
Nadien u byt in 't hert dees wreede Waterwolf,
Beluſt, om over u eerlang te triomfeeren?
O land-leeuw, waak eens op en wek, met eenen ſchreeuw,
Al 't veen, de Kennemers en Rhynlands oude Heeren,
Met d'Amſtellanders op, tot noodhulp van hun Leeuw!
Men ſluite met een dyk dit dier, dat u komt plagen.
De windvorſt vlieg 'er met ſyn molewieken toe,
De ſnelle windvorſt weet den Waterwolf te jagen
In zee, van waar hy quam, het kabblen nimmer moê.
De veenboer ſit en wenſt dees waterjagt te ſpoeyen,
En 't veenwyf roept: hy ruimt, de Landleeuw weid op 't ruim
En ſuigt ſyn long geſond aan d'uyers van de koeyen.
Soo wint de Land-leeuw land! ſoo puird hy goud uit ſchuim!

Voeg hier noch by het geen *Jan Adriaanſſen Leeghwater*, ſyn tyd aangaande, ons verteld; te weeten, dat ontrent Sloten, op eene jaar, 50 roeden ſyn weghgenoomen; dat voor Ruigenhoek 500 roeden ſyn afgeſleten, dat men, met een plank, over de ſloten ging van de Vennep tot aan Hillegom. Siet ſyn *Haarlemmer-meerboek*, 8 *en* 9 *bl.* benevens *Van Leeuwen*, *Leid.* 157 *bl.*

Heiloër-*meer*; A. 1581, bedykt. *Vander Woude*, 6 *bl.* en *de Scoreler*, 97 *bl.*

Horſter*meer*, tuſſen Vreêland en Ankeveen; een leenroerige bedykinge; van welken het *jaartal* my is onbekend.

Huigen-waart, tuſſen Alkmaar, en de dorpen, S. Pankras, Hensbroek en Veenhuyſen; A. 1626, bedykt. *De Colom*, 123 *bl.* *Vander Woude*, 7 *bl.* *De Scoreler*, 94 *bl.*

Limmer-*meer*; A. 1430 bedykt. *Deſelve*, 6 *bl.* *De Scoreler*, 97 *bl.*

Monike-*meer*, by Monikedam; als noch een oopen water. Sie van Monikedam, *beneden*.

Naarder-*meer*, tussen Weesp en Naarden; ook noch een vol water. Sie de *Stichtse Kaart van Visscher*.

Purmer; A. 1620, bedykt en opgedroogd. *De Colom*, 123 *bl.* *'t Onpartydigh Chronykje*, 43 *bl.*

Schager-waart, A. 1631, bedykt. *De Scoreler*, 94 *bl.*

Schermer*meer*, by Alkmaar (let hier hoe deese stad is Al-*meer*, wegens alle de omgelegene meeren, gelyk wy ook aanmerkten, 13 *bl.*) A. 1632, bedykt. *Van der Woude*, 6 *bl.*

Sloter*meer*, A. 1591, bedykt. *Deselve*, 76 *bl.*

Star*meer* tussen Marken en Graftdyk, ontrent de Ryp, A. 1643, bedykt. *Deselve*, 6 *bl.*

Vroner*meer*, A. 1561, bedykt. *Deselve*, 6 *bl.*

Wieringerwaart, ter syden Kolhorn, A. 1608, bedykt en, A. 1610, van het zeewater weder overstroomd. *Deselve*, 7 *bl.* *De Scoreler*, 94 *bl.*

Wogh*meer*, by Ursem en Hensbroek, A. 1607, bedykt. *Vander Woude*, 7 *bl.*

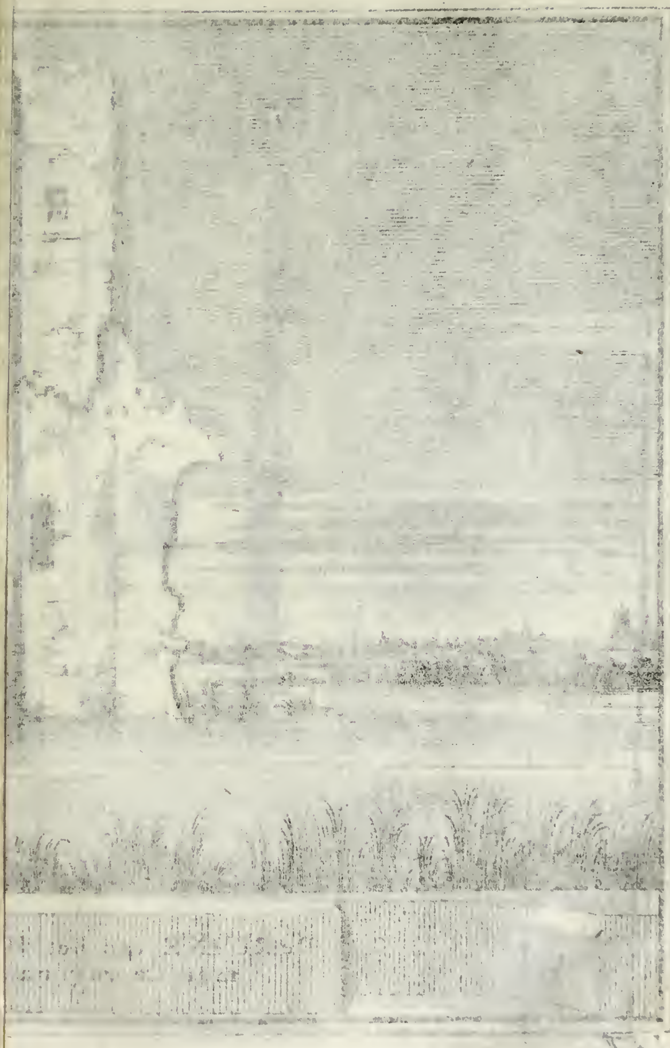
Wormer*meer*, tussen Jisp en Purmerland, nevens de Enge wormer, A. 1626 bedykt. *Deselve*, 7 *bl.* *en de Colom*, 123 *bl.*

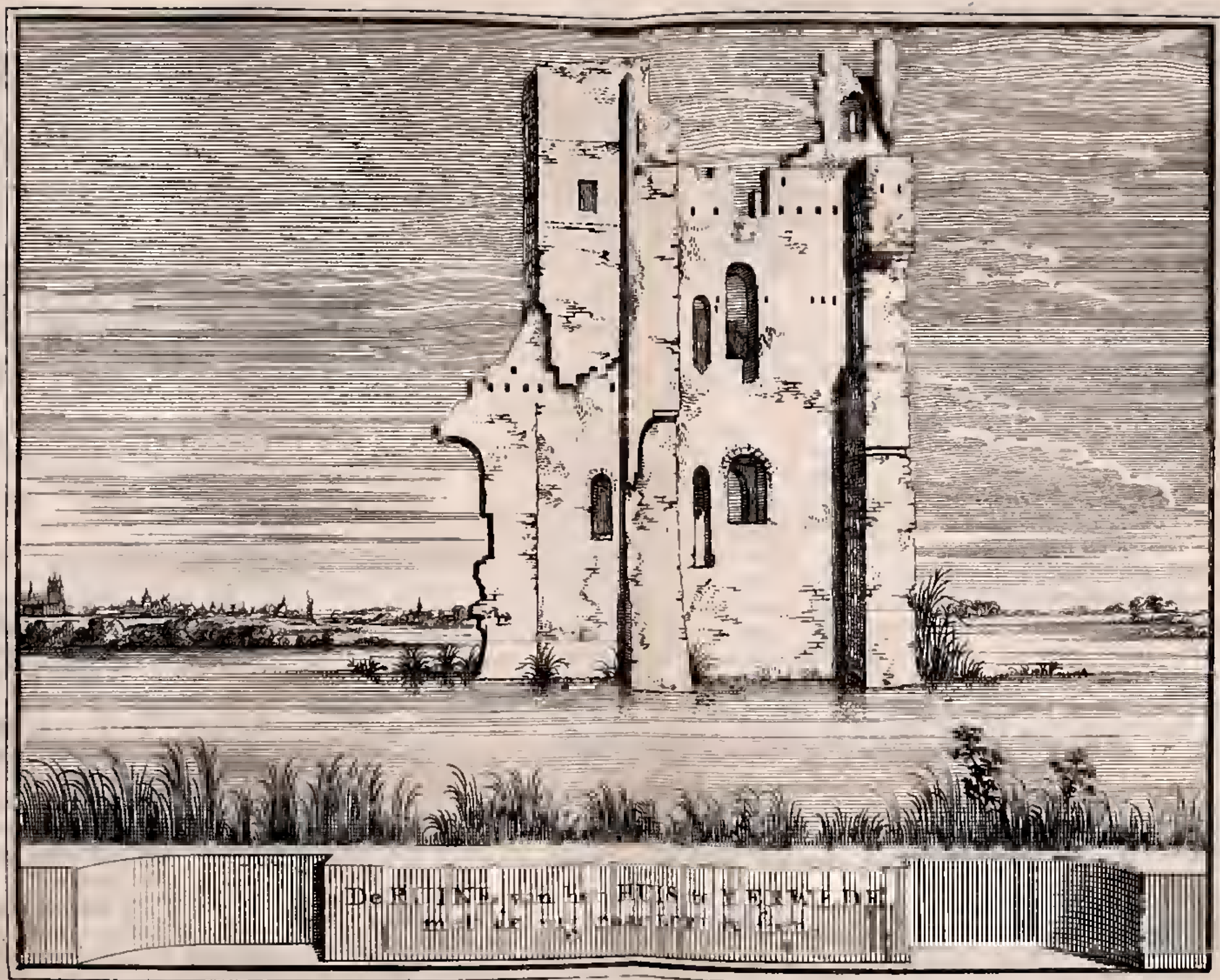
De Zyp, by Petten; viermaal bedykt. A. 333, van het zeewater overstelpt, isse 1200 jaaren, onder de golven begraven, blyven leggen. Maar, A. 1553, is 'er een nieuwe bedykkinge geschied. Wederom, A. 1572, naa de Allerheiligen-vloed, van A. 1570. Wederom, A. 1597, doch, in het selve jaar, in Septemb. weder vol water; weder gedroogt en geslooten. *De Colom.* 119 *bl.* *Parivall. Verm. van Holl.* 168 *bl.* behalven onse *Scoreler*, *Dirk Burger*.

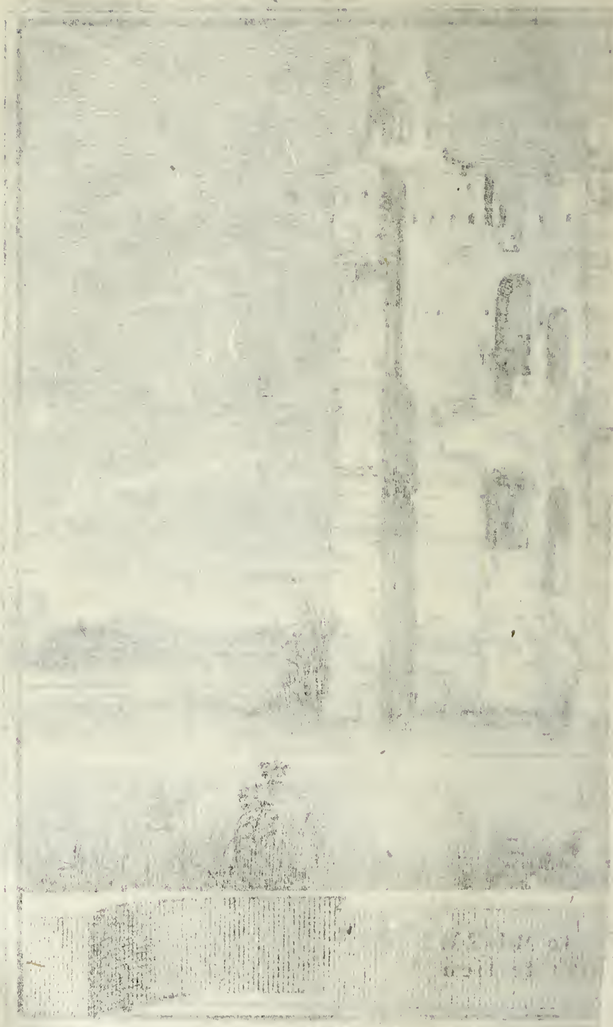
Vorders schryft *Van Spaan* (in syn *Chron. van Hongersnooden*, *&c.* 132 *bl.*) dat men, in de bedykkinge van A. 1552, onder het graven, heeft gevonden de gronden van een stad, die meer dan 200 jaaren hadden bedekt geweest.

Ondertussen sou met deese *Meer-lyst* genoegsaam bewaarheid worden het seggen van gemelde *Leeghwater* (ook op het uitmaalen van het Haarlemmermeer aandringende) dat'er, na de troebeltyd, in Holland, Zeeland en de naastgelegene landen, ontrent de 80000 morgen syn bedykt. Siet *hem*, 20 *en* 21 *bl. des Meerboeks*.

MEERBURG; een Huys en ridderlyke hofstede in Rhynland, op de kromte van de Meerburger Wateringe, in Soeterwoude. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Inleid.* 39 *bl.*

De RUINE van 't HUIS te MERWEDE
J. S. F.

MEERENBERG; een Huys by Saſſem, in Rhynland, onder Liſſe, niet verre van het Haarlemmermeer, door Jongkhr. Albrecht van Waſſenaar geboud. *Goudhoeve*, 82 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 34 *bl.* aan de Maare, ſegt *Junius* (*Batav.* 18 *cap.* 518 *pag.*) van den Hr. Vincent Lokhorſt wel eer beſeten.

MEERESTEIN; een oud Heeren-Huys, (door *Rochman* afgebeeld) tuſſen Beverwyk en Alkmaar, van het Swaansmeer weleer beſpoeld; niet verre van de ruiin van het Huys te Foreeſt of Ooſterwyk. Sie verder van dit Huys, *Goudhoeve*, 97 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 957 *bl. de Saanl. Arkad.* 81 *bl.* en ſelf boven, 25 *bl.*

MEERDERVOORT; een Huys en ridderhofſtad in Suid Holland, ook door *Rochman* afgebeeld, in de oude papieren dragende de naam van het Hof. *Oudenhove*, *Suid Holl.* 230 *bl.*

MEEUWEN, in twee *Geſichten* door *Rochman* vertoond, is een Huys in den lande van Arkel en Altena, ontrent A. 1360, getimmerd. *Goudhoeve*, 88 *bl. Oudenhove*, *Heuſdens Beſchryv.* 18 *bl.*

MENAPII; welke oude volkeren beſloegen een ſtuk van Gelderland en het overgelegene Braband, ontrent de Neder-Maas. *Slichtenhorſt*, (*Cæſar* en *Strabo* ſamen ſtellende) *Geld. Geſch.* 1 *B.* 17 *bl.* of haar verblyf hadden (en dus ſyn het waarlyk de Brabanders) tuſſen de Maas en de Schelde. *Kluverius*, *Rhynm.* 2 *D.* 209 *bl.* of (maar dit is een ſeer elendige mistaſtinge van *Pontanus*) neergeſeten waren, in Amſtelland. *Montanus*, *Amſteld. Beſchryv.* 1 *B.* 9 *bl.*

Het Huys te MERWEDE, of by verkorting Merwe; is, volgens *Rochmans* afbeeldinge, heden alleenlyk de ruiin van een ſydmuir, in het water ſtaande; gelyk het de Leeſer hier kan beſchouwen.

Ondertuſſen is de buitenſte- of de Weſtſyde, naar Dordrecht gekeerd, geheel glat en met blinkende of overglaaſde ſteenen opgemetſeld: het geen, na ſulk een langen tyd, al is een ſaak vol opmerkinge.

Het is wel ſeer oud; maar niettemin die haar ſtichtinge Merevëus, kon. van Vrankryk, toeſchryven, hebben geen wettigh bewys. *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 126 *pag.*

Immers, het is geſloopt, door den vreeſlyken watervloed van A. 1421; van welke ook boven, 65 *en* 81 *bl. Balen*, *Dordrecht*, 769 *bl.* nevens een afbeeldinge van deeſe waternood. *Boxhorn. Stedeb.* 94 *bl. Van Spaan*, *Rotterd.* 30 *bl.*

Van Royen, nevens een afbeeldinge, van de ruiin, 57 *bl.* &c.

Doch, hoe feer gefchonden door het water en den tyd, de *jurifdictie* van deefe vierkante romp is fich noch uitftrekkende tot binnen Dordrecht. *Gemelde Balen*, 35 *bl.* en *Boxhorn.* 94 *bl.*

Nu van de Naamreden; want die moet 'er weefen, of het fpel is onvolmaakt. Trekfe dan af, of van de Merwe; een gemeene griff van Maas en Waal, by het flot Loeveftein. *Alting. Notit. op gemelde* 126 *bl.*

Of van kon. Merovëus; maar, by *Jac. van Oudenhove* (*Oud-Holland*, 153 *bl.*) is een Latynffe *Brief* van *Ger. Voffius*, aan *Hadrian. Blyenburg*; trekkende de Naam niet van Merovëus, maar van *mer-wede*, dat is, paarde-wey. De gedachte kan my behaagen; want de Naamredenen altyd van oude vorften of oude volkeren te willen aftrekken, is eer belachelyk als fmakelyk en lofverdienend. Sie defelve *Brief* by *Van Leeuwen*, *Batav.* 37 *bl.* en *Balen*, 35 *bl.*

Eindlyk wil ik wel, nevens *Jakob. Eindius* (fie fyn *Chron. Zeland.* 1 *lib.* 17 *cap.* 104 *pag.*) in het algemeen de Franken aanneemen voor de bouwers van dit kafteel, foo wel als van Kats, Batenburg, &c.

Van de Franken fpraken wy, 92 *bl.* en verder, fie van het Huys te Merve, *Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 112 *pag.* en weder, 19 *cap.* 546 *pag.* *Goudhoeve*, 78 *bl.* *Meurs*, *XVII. Provinc.* 2 *D.* 455 *bl.* en de oudere *Schryvers*, *Heda*, 116 & 130 *pag.* *Dithmarus*, (A. 1018, overleden) in *Chron.* &c.

MIDDELBURG; een kafteel tuffen Torenburg en Nyenburg, tegens de Weft-Friefen, ontrent A. 1238, gefticht van gr. Floris de V, ontrent Alkmaar. *Stoke* en *Beka*, by *Alting*, weder *Notit.* 2 *part.* 128 *pag.* Nu, door de vernielfieke Tyd, al lang omver gemaaid; ik feg, door het Kaas- en Broodsvolk ten gronde toe vernield. *Heemskerk*, *Arkad. in de Aanteek.* 270 *bl.* *Saanl. Arkad.* 4 *B.* 507 *bl.* *Scotanus*, *Frieffe Gefchied.* 145 *bl.* *Goudhoeve*, 85 *bl.*

't Huys te MY; in Leyerdorp, niet verre van de kerk; al meê verwoeft, doch naderhand vernieuwd. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koftuim. Inleid.* 52 *bl.* *Goudhoeve*, 82 *bl.*

MYNDEN; een riddermatige Hofftede, fich feer wyd uitbreidende, en wel ontrent de 100 leenen befittende; is gelegen ontrent Loenen en Kroonenburg, tegen over de luftplaats Nieuwerhoek, by de Vecht. Siet de *Loosdrecht* van *Nic. Viffcher.*

A. 1704,

De RUINE van het HUIS te MYNDEN;
van vooren, de ſlinker ſyde naar de Vecht gekeerd.

A. 1704, den 22. Decemb. gaande het gesicht van Mynden opneemen, bevond ik het te syn alleenlyk een ruigen heuvel, van puin en aarde, met een uitgedroogde wyde gracht omringt.

De bouheer sou syn geweest Heer Gillis van Amstel, de broeder van Gysbrecht van Amstel, welke ook (A. 1227) Gillis Van Amstel en niet Van Mynden wierd genoemd. Hy leefde, noch, A. 1235.

A. 1296, was Heer Amelis van Mynden, de soone van Heer Willem, een leenman van de Graaflykheid.

Ondertussen is my tot noch toe niet voorgekomen, op welken wyse en door wie dit Huys tot een puinhoop is geraakt.

Heden behoord het de Hr. en Mr. Jeron. de Haze de Georgio, Burgem. van Amsteldam; door wien een nieuwe Woning en Huys, nevens het Myner sluisjen, is gesteld. Voor hem besat het de Hr. Gruiter, in Suriname, met de hoedanigheid van Generaal overleden. Deese had het gekregen van de Vrouw van Hoeflaken, terwyl de Hr. Geerestein, haar soon, het aan den Hr. van Kronenburg had verkocht. Hier uit is geschil ontstaan, en gemelde Heer Burgemeester heeft op het einde getriomfeerd. Dit weder, uit de *Aanteekeningen* van *Korn. Kooten*, wegens de stamboom van de Heeren van Mynden, my wysende tot de *Inleidinge van de Beschryv. van Amsteldam*, 154 *bl.* en *Van Leeuwen*, *Batav.* 830 *bl.*

Siet ook *Schook* (*Belg. Fœderat.* 13 *lib.* 7 *cap.*) van dit Huys gewagh maaken.

MYSEN; een seer oude bedykkinge ontrent Schermerhorn, in Noord Holland; gelyk, by Heiloo, ten Oosten, het Myser kerkhof en, ten Westen, de Myser steiger; alwaar die van Mysen haar goederen scheepten, den Rhyn sullende afkoomen. *Vander Woude*, *Alkmaar*, 133 *bl.*

Van den Rhyn, in deese landstreek, is ook gesprooken, by gelegenheid van het Huys te Brederode, 43 *bl.* gelyk by het watertje de Eg, 76 *bl.* en noch *elders*.

Sie de Myser coog, in *Nic. Visschers* seer keurigh uitgevoerd *Noord Holland*.

MOERKERKEN; tegen over Jaarsveld, in Suyd Holland; door *Rochman* driesins afgebeeld. Heb daar af niemendal te seggen.

MOERSBERGEN; in het Sticht, by Doorn en Kleen-Geerestein; ook onder de *Gesichten* van *Rochman*.

 Heb

Heb van dit Huys ook niets. Sie *Visschers Sticht.*

MONTFOORT; is een groot en oud slot in de stad Montfoort, gelegen aan den Yssel, tot een grensplaats tegen de Hollanders, door biskop Godefried geboud. *Beka, in Godefr. de 28ste bisk.* 55 *pag. Meurs, XVII Provinc.* 2 *D.* 879 *bl.*

Voorts verpande dit biskop Jan van Nassau (ondanks de gemeente van Uittrecht) aan Heer Harmen van Woerden, gelyk hy by den Hr. Gysbr. van Amstel dede met Vredeland. *Beka, in bisk. Jan.* 95 *pag.* en *Heda, in den selven* 39*sten bisk.* 222 *pag.*

Naderhand wierd het door gr. Floris de V belegerd; en met 2 blyden bestormd; maar gemelde Van Woerden Montfoort wel versterkt hebbende, is het slot, naa een langduirigh belegh, vechtenderhand gewonnen; waar op de swevende geschillen syn bygelegt. Het kasteel is, nevens Vreêland, biskop Jan, op sekere voorwaarden, weergegeven. *Heda, in bisk. Jan,* 235 *pag. Beka, in den selven,* 98 *pag. Scriverius, in gr. Floris de V,* 230 *bl. Stoke, in gr. Floris,* 102 *bl.* Sie mede boven, uit *Vondel,* 90 *bl.* en *Amsteld. Beschryv.* 2 *B.* 52 *bl.*

A. 1301, sneuvelde, op Hogewoert, ontrent Montfoort, Willem, de 41ste biskop, die van Uitrecht te reukeloos bevechtende. Sie boven, in Hoogewoert, 142 *bl.*

A. 1490, wierd Montfoort door den hertog van Saxen en de Hollanders belegerd; doch de saak wierd midlerwylen ook bygelegt.

Sie meerder van dit slot, *Slichtenhorst,* 6 *B.* 79 *bl. Hortensius, Hist. van Uitrecht,* 4 *bl. Junius, Batav.* 8 *cap.* 108 *pag. en* 11 *cap.* 234 *pag. Scotanus, Friesse G.* 144 *bl.*

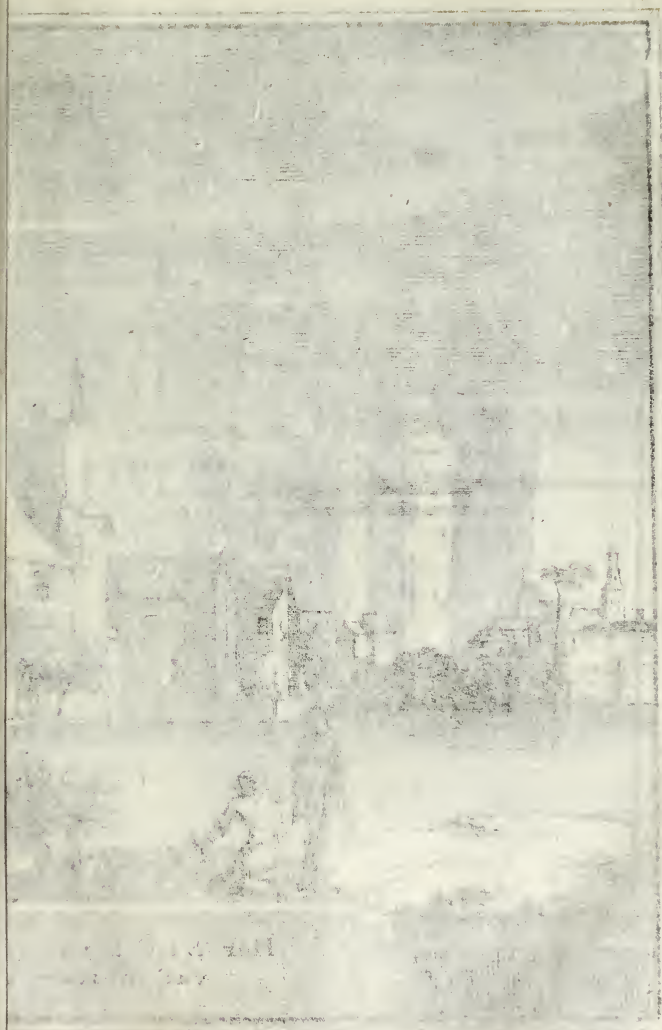
MONIKEDAM, soo geheeten naar de Monik, een waterloop, midden door de stad vloeyende. *Guicciardin. XVII Provinc.* 3 *part.* 123 *pag. Parival, Verm. van Holl.* 179 *bl.*

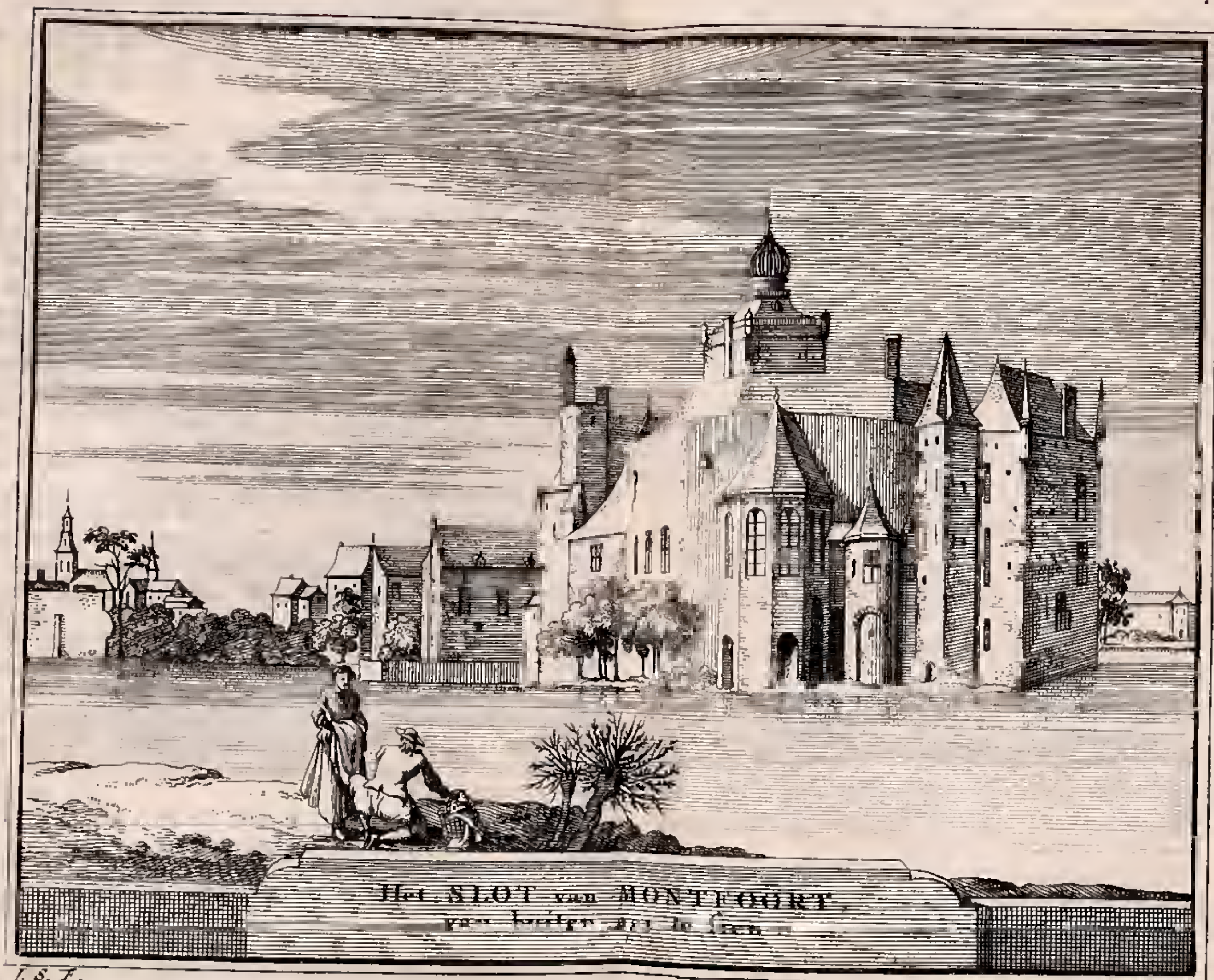
Was aan de syde van Vrouw Jakoba, toen sy, A. 1426, van de Kennemers wierd ingenoomen. *Boxhorn. Stedeb.* 369 *bl.*

Voorts doet haar *Huygens,* anders de *Hr. van Zuilechem,* op deese wyse, den Leeser aanspreeken:

Zuid-Ooste Purmer-end beset ik met den dam,
Die van een Monik-*meer wel eer syn doopsel nam.*
Maar eertyds, nu niet meer, hoe sien ik uwe baaren
Van baaren ingeslokt? als minder vissen vaaren

Van

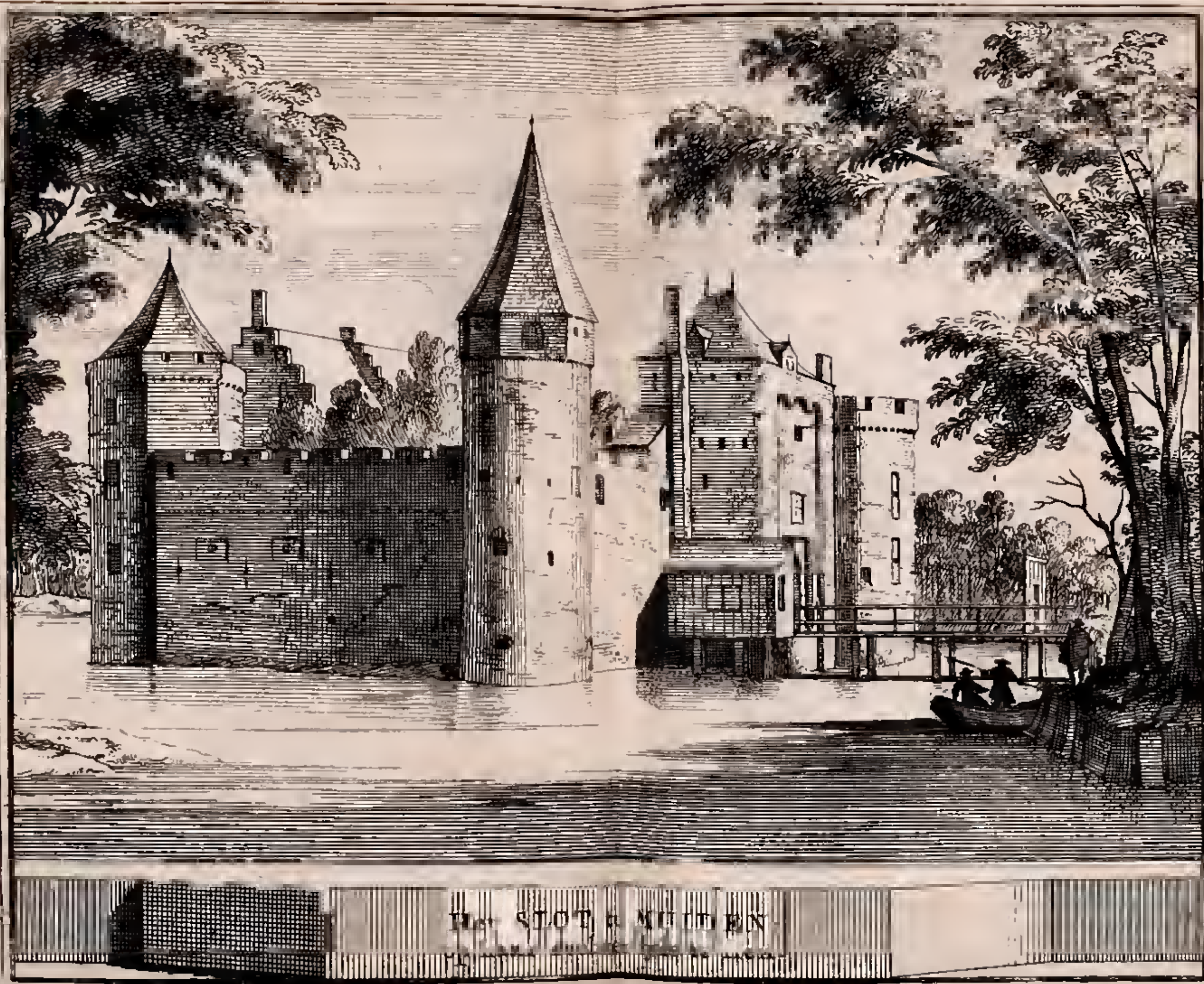

Het SLOT van MONTFOORT,
van buiten aan te sien.

J. S. F.

J.S.E.

Van die haar meerder syn. En vraag ik 't ook de Faam,
'K en leere geen bescheid van ouder baaren naam.
Al vult gy dan myn schild, staa buiten, halve paapen,
Om blyven dat ik ben, behoef ik meer als gaapen:
Myn borgers moeten by Godsdienstigh syn en koen;
Hun welsyn hangt gelyk aan 't bidden en aan 't doen.

MORINI; *extremique hominum, Morini*, dat is, *Morini, de wydstafgelegene der menssen*; segt *Virgilius*, in het 8 *B. van syn Eneïs*, 727 *vers.*

Dit syn de Vlamingen, de naaste aan Engeland, woonende in een landoord vol moeren en veenen. *Cæsar*, *Gall. Oorl.* 4 *B.* 20 *H. Pikardt*, *Drenth.* 37 *bl. N. N.* by *Blaeuw*, in syn *Britannia*, 10 *pag.* trekkende de benaaminge Morini van *mor*, in het oude Brits beteekenende de *zee*. Want soo syn de *civitates Armoricæ*, steden *ar-mor*, dat is, *aan zee*. Siet ook *Flud à Ghilde*, over *Kluverius*, 2 *D.* 192 *bl.* nevens *Merula*, *Bertius*, *Marchand*, *Pontanus*, &c.

MUYDEN; van deese stad, op de mond van de Vecht en aan de Suyder zee gelegen, kan de Leeser naarsien *Boxhorn. Stedeb.* 335 *bl.* behalven *Guicciardin*, &c.

Maar van haar slot kan ik niet beter spreeken, als gebruikende de wootden van *Antonides*, *Ystroom*, 4 *B.* 108 *bl.*

Maar aan den Oosterkant verheft sich 't Muyder slot,
Befaamd door Floris dood, hier van syn stam geknot;
Toen Velsen, soet op wraak, met syne vloekgenooten,
De graaf, syn wettigh vorst, den dolk in 't hart dorst stooten,
En Gooiland verwen, met het bloed van synen heer;
Dat wraak riep, daagende heel Holland in 't geweer,
Toen Woerden en Renesse en andre wraakverwanten,
Op 't hooge Kroonenburg, *vergeefs hun standert planten;*
Alsaamen jammerlyk gesneuveld in elend.
Soo valt hy in syn straf, die 't recht der vorsten schend!

De stichter is gemelde gr. Floris, ontrent A. 1290. *Montanus*, *Amstelheeren*, 81 *en* 109 *bl.* blyvende als noch heden in weesen; te weeten de wooning der Drosten van Muyden en Baljuwen van het Gooiland, als: de Hr. Petr. Korn. Hoofd, ridder van S. Michiel, &c. en vervolgens de Heeren, Bikker, Papekop, Fontein, &c.

Wat de ſtad betreft, (van welken ook aldus *Antonides*, 110 *bl.*

Een ander magh beklyven,
Maar 't nedrigh Muiden *ſal voor eeuwigh* Muiden *blyven.*)

Sy was wel eer (A.953) wegh geſchonken, aan de kerk van Uitrecht, door keiſer Otto den I; hebbende toebehoord Hr. Walger, de vader van gr. Hatto, met de tollen aldaar. *Buchelius*, *in Hedam*, 86 *pag.* welke gifte, door keiſer Frederik, A. 1171, wierd beveſtigd. *Heda*, *in Balduin.* 181 *pag.*

A. 1204, wierdſe verbrand. *Stoke*, *in Ada*, 69 *bl.* behalven *Heda*, *Beka*, &c.

A. 1356, is het, nevens haar ſlot, ingenomen en verbrand, door bisk. Jan van Arkel. *Goudhoeve*, 94 *bl.* *Parival*, *Verm. van Holland*, 162 *bl.* behalven *Beka*, &c.

A. 1374, heeftſe weder tot een roof geweeſt. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 151 *bl.* ſpreekende van bisk. Willem.

A. 1508, wierdſe van de Gelderſſe ingenoomen en verbrand; doch het geſchil is eindlyk bygelegt. *Goudhoeve*, 571 *bl.*

En wat de afbeeldinge van het ſlot aangaat; wy hadden 2 *Teekeningen*, maar wy verkooſen die van *Rochman*; te weeten het *Geſicht* op de rechterſyde.

Eindlyk ſie mede van dit ſlot, *Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 481 *pag.* &c.

MUIDERBERG; alwaar gr. Floris de V. gebracht ſynde, aan ſyn wonden is overleden. *Scotanus*, *Frieſſche Geſchied.* 146 *bl.* *op het jaar*, 1206.

Heeft een oude kapelle, deſwegen op deeſe plaatſe geſticht. *Matheus*, *Analector.* *VI Tom.* 117 *pag.* *uit een Geſchrift van gr. Willem*, *van het jaar*, 1324.

Vorders is het by myn in een *Teekeningh*; doch anders gaat het in druk, met 3 *Geſichten*, ook onder myn Vaderlandsſe *Landgeſichtjes* haar legplaats hebbende.

Eindlyk, een liefhebber van Landlevens te leeſen, vermaake ſich hier met de *Muider-berg*, van den Hr. *Six*, loflyker gedeugen, *Burgemeeſter van Amſteldam*; by *Van Royen*, *Leermeeſter der Seden*, 109 *bl.*

MUILWYK; een Huys en ridderlyke hofſtede in Suid-Holland; behoorende tot de Muilwykken, uit den huyſe van Merwede afkomſtigh. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1233 *bl.*

MUNT; ontrent welkers aloudheid, ik niet meen op te haalen, hoe men eertyds handelde, alleen met ruylen en verwiſſe-

wisselen; hoe men, dagelyks in deselve groote wanorders bevindende, eindlyk aan het geldmunten is geraakt; en hoe men de gemunte stukken noemde *pecunia*, à *pecore*, dat is, van *het vee*, allereerst daar op afgebeeld. Deese stoffe vind gy verhandeld by die *Latinisten*, welke over de *Geldmunten*, en, soo Roomsse als Griekse, *Gedenkpenningen* hebben geredenkaveld: doch siet ook *Jak. van Oudenhovens Dordr.* 7 *H.* 247 *bl.* en *Alkemade*, *in het Voorbericht van syn Graaflyke Geldmunten.*

Maar ik keere my alleenlyk tot de Munt van het graafschap Holland; hebbende daar af, A. 1064, Dordrecht het recht ontfangen van keiser Henrik de IV. *Handvest Chron.* 2 *D.* 7 *H.* 118 *bl.* by gemelden *Oudenhov.* 224 *bl.* welk recht is bekrachtigd door verscheidene handvesten van hert. Jan van Beyeren, Albert en Willem van Beyeren, Filip den I, Maximiliaan en Filip den II, Vrouw Maria en keiser Karel den V. *Balen, Dordr.* 679 *bl.*

Dit van haar oudheid; nu van de Geldmunten in het bysonder.

A. 1597, is, door eenen Dordtenaar, *Erasmus van Houweningen*, uitgegeven een *Beeldenaar* van goude en silvere stukken, te Dordrecht geslagen; beginnende met gr. Diderik de VII, of A. 1113, en met Filippus, hert. van Burgondie, of A. 1467, besluitende. Noch eens, *Oudenhov.* 247 *bl.* en *Balen*, 679 *bl.*

Waar nevens gevoegd moeten worden de *Goude en Silvere Gangbaare Penningen* der *Graven en Gravinnen* van Holland, vertoond en behandeld, A. 1700, door *Kornelis van Alkemade*, boven, met lof meermaalen aangetogen; als 7 *bl.* &c.

Maar, siet hier eenige benaamingen van onse oude Munten aangehaald.

I. *Andries-gulden*; vertoonende S. Andries met syn kruis; van welke boven, 189 *bl.* dede 18 stuiver. *Goudhoeve*, 560 *bl.* doch, A. 1496, op 28 stuiver geset. *Scotan. Fries. Gesch.* 452 *bl.* ja, naderhand tot 58 stuiver gereesen. *Van Meteren, Hist.* 7 *bl.*

II. *Burgoensse Schilden* of *Filips-klinkers*, golden 2 gl. 3 st. *Goudhoeve*, 471 *bl.* hoewel sy allereerst deden, 15 stuiver. *Heemskerk*, van het verhoogen en verlaagen spreekende, *Arkad.* 224 *bl.*

III. *Botdrager*; verbeeldende een gehelmde leggende leeuw; synde van gr. Willem de V. *Alkemade*, 82 *bl.*

Van deese is, voor eenigen tyd, een menigte opgedolven in

in het vertimmeren van een Landhuys, in de provincie van Groningen; hebbende naderhand de eigenaar eenige Muntkabinetten van Holland, door myn handen, daar mede versien.

IV. *Davidsgulden*; A. 1497, van 25 stuiver; doch, A. 1489, 57 stuiver hebbende gedaan. *Scotan. Friesse G.* 452 *bl.* ook, 449 en 450 *bl.* spreekende van het steigeren in verscheidene Munten, veel onheil in Nederland verwekkende. Sie boven, 159 *bl.*

V. *Delffs oortjes*; (onder de myne mede geplaatst) ontrent A. 1545, geslagen; te weeten, voor de Geest-armen, raakende het *collegie* van den Heiligen Geest, binnen deese stad. *Bleiswyk*, *Delff*, 46 en 503 *bl.* by *Pars*, *Katw.* 186 *bl.* deselve ook afbeeldende.

VI. *Drielanders.* *Alkemade*, 100 *bl.* aldaar ook der Grieken Munt-benaamingen aanhaalende.

VII. Engel, met 2 schilden, tussen deselve staande; van gr. Filips den I. *Alkemade*, 130 *bl.*

VIII. *Filipsklinker*; nu verhoogd en dan verlaagd; nu 15 stuiver en dan weder wel 2 gl. 10 st. Sie boven, de *Burgoensse Schilden.*

IX. *Oude Groot*; de eenigste munt van gr. Floris de V; hebbende een kruis. *Alkemade*, 54 *bl.*

X. *Oude Groot*; van gr. Jan de I; de laatste uit het oude Huys van Holland; volgens het bovengeschrevene, 112 en 155 *bl.* in beeltenis met die van Floris de V, overeenkomende. *Alkemade*, 62 *bl.*

XI. *Oude Groot* van gr. Willem de III; waarop allereerst alle titelen volkomen syn uitgedrukt. *Alkemade*, 69 *bl.*

XII. *S. Katrine Doit*; (ook in myn kasje te vinden) voerende het rad vol vilmessen, het wapen van S. Katrynen Gasthuis, binnen Leiden. *Van Leeuwen*, *Leid.* 475 *bl.* by *Pars*, *Katw.* 360 *bl.* en niet het rad van Avontuiren; een belachelyke misduidinge in de *Medal. Histor.* 24 *bl.* * *

Van S. Katryn, maget en martelaresse, is boven gesprooken, 18 *bl.* Doch dat het geheele Leven van deese Egiptisse heilige een kinderspreukjen is, vertoond ons *Daniel Papenbroek*, beschuldigende *Baronius*, by *Matheus*, *Fundation. & Fat. Ecclesiar.* 10 *Fundat.* 189 *pag.* voeg by *deesen*, *Hadrian. Valesius*, in *Posthumis.*

XIII. *Kromstaart*, naar de kromme Leeuwe-staarten soo geheeten. *Alkemade*, 121 *bl.*

XIV. Gou-

XIV. Goude *Lam*; verbeeldende het Vredelam, met ſyn kruisbanier. *Alkemade*, 86 *bl.* en ook daarenboven in ſyn *Voorbericht*, tegens *Goudhoeve*, betuygende, dat deeſe *Lammen* van kon. Willem niet ſyn gemunt. Sie *Goudhoeve*, 313 *bl.*

XV. Heele en halve Hollandsſe *Leeuw*. *Alkemade*, 100 *bl. in gr. Willem de VI.*

XVI. Vlaamſſe *Leeuw*; onder een kerkdakje; van gr. Filips den I. *Alkemade*, 130 *en* 134 *bl.*

XVII. *Ponden Tornois*; namaals ponden Vlaams geheeten; waar mede de Graaflyke ſchattingen wierden gereekend. *Alkemade*, 59 *bl.* Is geene Munt, maar een ſomme gemunt geld; even als de *Braſpenning*, van welke boven, 59 *en* 97 *bl.*

XVIII. *Ryder*, of een ridder, op een gedekt tornooipaard. *Alkemade*, 134 *bl. in Jan den II.* Sie boven, in *Dekkleden*, 52 *bl.*

XIX. Dubbelde *Saſſener*; A. 1498, te Gent gemunt. *Alkemade*, 164 *bl.*

XX. Schuitjes; van 24 ſtuivers. *Van Meteren*, *Hiſt.* 8 *bl.*

XXI. *Thuin*, en daar in een Engel of een Leeuw. *Alkekemade*, 101 *bl.* in gr. *Willem de VI*; betuiner van Hageſtein. *Boven*, 122 *bl.*

XXII. *Vlies*; naar het Vlies, of van Jaſon of anders Gideon. *Alkemade*, 161 *bl.* in *Filips de I*, &c.

XIII. Heele en halve *Voetdragers*; vertoonde een arend, met een wapenſchild aan ieder voet. *Alkemade*, 94 *bl.*

XIV. Eindlyk de *Vuir-yſers*, een vuirſlagh vertoonende; de enkele 2 blanken doende. *Alkemade*, 134 *bl.*

Hier mede ſluit ik deeſe Verhandelinge van de Geldmunten; alleenlyk daar noch byvoegende, dat, voor A. 1580, geen Munt in Zeeland is geweeſt. *Alkemade*, 154 *bl.* en in ſyn *Voorbericht*. en daar nevens, dat, onder het Grave-geld, de Munt van Diderik de VII, als de eerſte en oudſte, word aangemerkt. *Deſelve Alkemade*, 34 *bl.* ondertuſſen overſlaande de Munten van byſondere ſteden, als; van Medenblik. *Deſelve*, 46 *bl.* en in ſyn meergenoemd *Voorbericht*. of van Sevenbergen. *Oudenhove*, *Dordr.* 247 *bl.*

N.

NAALDWYK; een groot, oud en ſterk ſlot weleer, door haare Heeren, in de *Jaarboeken*, alom bekend. Lagh in Delfland, tuſſen Lier, Graveſande en Honſlardyk. *Goudhoeve*, 93 *bl.* *Alting. Notit.* 2 *part.* 131 *pag.* uit een *Geſchrift* van gr. Diderik de VII, van het jaar, 1193; alwaar men leeſt: Naltwik, een dorp, by den aanvang van de Liora.

Sie van { Graveſande / Honſlardyk } boven { 114 *bl.* / 145 *bl.* } en van de Liora, in *de Letter R.* op *Rieviertjes*.

NAAMREDEN; ontrent ſommige ſteden en volkeren, ſeer dikwyls onnoſel, en ten eenemaal beſpottelyk. Let alleen op deeſe weinige ſtaaltjes.

I. *Arkel*; van Herkules, quanſuis het hoofd van dit edel ſtamhuis. Boven, 20 *bl.*

II. *Braband*; van Salvius Brabo, krygsgenoot van den wydberoemden Romein, Kajus Julius Cæſar. *Jak. Aartz Kolom*, *in de Vuirige Kolom*, 1 *bl.*

III. *Britanje*, quanſuis anders Brutanje; naar een gevondene koning Brutus. *Cambdeni Compendium*, 12 *pag.* &c.

IV. *Dania* of Deenmarken; van Dan, eene der 12 ſoonen van den artsvader Jakob.

V. *Engeland*, of beter Angulland; naar eenen koning Angull, Humbaltsſoon.

VI. *Frankryk*; naar Francio, de ſoon van den Trojaanſſen Hektor. O onbeſchaamde monike-praat! Boven, 92 *bl.*

VII. *Frieſland*; naar Fryx of een Phrygiaan, uit Aſia herwaars overgevlogen. Boven, 95 *bl.*

VIII. *Groningen*, of anders Gruningen; naar Gruno, mede een opgeraapten Trojaan, uit Aſie overgekomen. Boven, 115 *bl.*

IX. *Haarlem*, anders Heerlem; naar jongkheer Lem, een Fries. Boven, 123 *en* 202 *bl.*

X. *Juliacum*, of Gulik; naar reedsgenoemden krygsoverſte, Julius Cæſar.

XI. *Iſt*, in Friesland; van Ilium, anders geſegt Troje, van koning Ilus geboud. Boven, 156 *bl.*

XII. *Medemblik*; naar de toveres Medea, quanſuis als een afgod in deeſe landſtreek geëerd. Boven, 225 *bl.*

XIII. *Rotterdam*; naar Rotharius, een ingebeelde koning van Vrankryk. *Boxhorn. Stedeb.* 265 *bl.*

XIV. *Schotland*; naar Scota, de dochter van koning Farao, uit Egipte geſeild en hier geland of geſtrand.

XV. *Tornacum*, of Doornik; naar Tornus, een vreeſſelyke ridder, van bovenmenſlyke ſterkte.

XVI. En ten laaſten (alſoo deeſe miſlyke Naamredenen my, en buiten twyfel ook den Leeſer, allang verveelen) *Viane*; naar Fye Jans; een mooi menſch, maar ſekerlyk ſonder vaâr of moêr.

Sie, voor alle andere, *Van Leeuwen*, *Leidens Beſchryv. Voorrede*, 6 *bl.* en daar op *Nader Bewys*, 264 *bl.* &c.

NAAMEN; ſpotnaamen, of anders geſegt, bentnaamen, gelyk daar ſyn, in de *Roomſſe Jaarregiſters*, *Kaligula* of laarsmannetje; *Karakalla* of de keiſer met de paltrok, &c. welke Naamen in de *Medalien*, *Opſchriften* of andere *Gedenktekenen* nooit worden gebruikt.

Soodanige ſyn ook de volgende, in de *Neerlandſſe Geſchiedeniſſen* u voorkomende.

I. Albert de *Beer*; hertogh van Saxen. *Scotan. Frieſſe G.* 90 *bl.*

II. Den *Dollen* hertogh; anders Chriſtiaan, hert. van Brunswyk. *Waſſenberg*, *Duitſche Florus*, 37 *bl.*

III. Diderik de *Vlieger*; grave van Kleef. *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 5 *B.* 56 *bl.*

IV. Floris de *Vette*; graaf van Holland. Boven, 86 *bl.*

V. Floris de *Swarte*; broeder van gr. Diderik de VI. *Goudhoeve*, 276 *bl.* *Beſchryv. van Hoorn*, 27 *bl.* *Beſchryv. van Alkmaar*, 17 *bl.* &c.

VI. *Floorke Dun-bier*; anders Heer Floris van Egmond. *Beſchryv. van Leeuwarden*, 302 *bl.*

VII. Govert de *Bultenaar*; overweldiger van Holland. Boven, 110 *bl.*

VIII. *Swarte* Griet; gravin van Vlanderen. *Goudhoeve*, 311 *bl.* *Scotan. Frieſſe G.* 132 *bl.*

IX. *Quaâ* Griet; moeder van vrouw Jakoba. *Goudhoeve*, van haar wreedheid ſpreekende, 448 *bl.*

X. Henrik de *Leeuw*; naneef van Henrik de *Dikke*. *Scotanus*, 3 *B.* 93 *bl.*

XI. De *Swarte Hertogh*; anders keiser Henrik de III, soone van Koenraad. *Goudhoeve*, 256 *bl.*

XII. Jan, *sonder Genade*; anders de graaf van Ostervant. *Scotan.* 5 *B.* 154 *bl.*

XIII. Jan met *de Bellen*; de 20ste Heer van Egmond. Boven, 80 *bl.*

XIV. *Manke* Jan; eerste graaf van Egmond. Boven, 81 *bl.*

XV. Karel de *Kaale* en weder Karel de *Simpele* of eenvoudige: beide koningen van Vrankryk. Boven, 164 *bl.*

XVI. Karel de *Stoute*, anders de Koene, of de Strydbaare. Boven, 164 *bl.*

XVII. Lodewyk de *Stamelbout*, en weder Lodewyk de Luyaard of *Doe-niet*; beide Fransse koningen. *De la Croix*, *Algemeene Wereldbeschryv.* 2 *D.* 100 *bl.*

XVIII. Otte met *de Paardevoet*; graaf van Gelder, noch voor de hertogen. *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 6 *B.* 92 *bl.* *Goudhoeve*, 314 *bl.*

XIX. *Lange Pier*, anders Groote Pier, en, by de *Latinisten*, Pyrrhus Magnus geheeten; A. 1517, opperammiraal der Geldersse Friesen. Van hem sal beneden worden gesproken in *de letter P*; maar sie midlerwylen syn drollige eertitelen, by *Slichtenhorst*, 11 *B.* 350 *bl.* en syn *Grafschrift*, by *Matheus*, 176 *cap. Epistolar. & Testamentor. uitgegeven A.* 1708.

XX. Reinoud de *Swarte*; de laatste graaf en eerste hertogh van Gelder. *Slichtenhorst*, 7 *B.* 118 *bl.* *Scotan.* 5 *B.* 169 *bl.*

XXI. Willem *sonder Land*; graaf van Oost-Friesland, naderhand gr. van Holland, met de naam van Willem de I. *Beschryv. van Alkmaar*, 22 *bl.*

XXII. *Quade* Wouter; de 12ste Heer van Egmond. Boven, 80 *bl.*

NAARDEN; in Gooiland, aan de Suider Zee; wel eer belegerd, verbrand en vernield; en deswegen heden niet als een droeve puinhoop, van de genoemde zee verswolgen.

Immers siet men noch (met een gestadigh waayen van sekere wind, de zee te rugh loopende) ruiinen van kerken, met takken van afgeknaagde boomen omset. *Parival*, *Vermaak van Holl.* 160 *bl.* *Het Geschrift van keiser Ott den III. van het jaar*, 996, *by den Heer Alting*, 131 *pag. Notit.* 2 *Part.*

Maar, wanneer en van wien is Naarden op deese wys, tot een puinhoop geworden? Men segt, hoewel sonder getuigen, door Jan van Arkel, de 47ste biskop van Uitrecht, ontrent A. 1348. *Boxhorn. Stedeb.* 318 *bl.* *Saanl. Arkad.* 1 *B.* 26 *bl.*

Voorts

Voorts toonden die van Naarden, A. 1296, een ongemee-
en yver en trouw voor graaf Floris de V. *Stoke, in Floris de*
V, 125 *bl. Wachtendorp, in het* 6 *B. van ſyn Rymchron.* dee-
e woorden gebruikende:

Niet ver van Kronenburg, *daar ſiet men in de velden*
De Naardenaars, *die ſtraks haar in de wapens ſtelden,*
Heer Gerrit ryd voor uit en vraagt wat datſe doen?
Waar om die mannen haar met oorlogstuigh ontmoën?
D'oudſte der burgery ſegt: 't is, de graaf te wachten.
Toen ſtaan de troepen ſtil, die haaren landsheer brachten.
Heer Gerrit wykt te rugh, en naar de grave ſteekt,
Die keerd ſyn paart, dat ſpringt, maar valt en ſyn been breekt.
Toen was 't onmogelyk den grave te bewaaren,
Alſoo de Naardenaars *haar op de hielen waaren;*
Van Velſen ſteekt den graaf. &c.

'oeg hier noch nevens *Arn. Montanus, Leven der Amſtelhee-*
n, 2 *B.* 94 *bl.* en alle de aangehaalde by meergenoemde *Al-*
made, in de *Bylagen, betreffende de Moord van graaf Flo-*
s.

Maar, wat nu het hedendaagsſe Naarden aangaat, dat is,
ntrent A. 1350, by vergunninge van gr. Willem, hertogh van
eyere, geſticht niet verre van het oude ruiin, op de ſlinker
de. *Guicciardin. Additament.* 3 *Part.* 124 *pag. Parivall,*
erm. van Holl. 18 *H.* 159 *bl.* &c.

Ondertuſſen, terwyl my niet en luſt ſoo laagh in onſe *jaar-*
giſters te treden, ſoo kan de Leeſer opſoeken, by *Hoofd, Me-*
ren, Goudhoeven, &c. het jaar 1572; waar in, op den 1 Dec.
e ontmenſchte Spanjaard, onder Frederik, de ſoon van Duc
e Alva, deeſe ſtad in het bloed haarer inwoonderen bynaar deê
erdrinken.

Is heden een nieuwe en vaſte fortificatie; ſedert het, A. 1673,
en 13 Sept. den Franſman, door de wapenen der *Geallieer-*
en is ontrukt.

NACHT; by welke te teekenen was een plechtigheid,
. 1483, al in gebruik. *Gabbema, Leeuward.* 38 *bl.*

Hoe, niet eerder? by de oude Germaners, Kelten en Gal-
n is dit al in gewoonte geweeſt. *Cæſar, Gall. Oorl.* 6 *B.* 18 *H.*
acitus, German. 11 *H.*

Sie verder, *Kirchmayer*, over de genoemde plaats van *Ta-*
tus, 190 *bl.* betuigende, uit *Egid. Strauchius*, die landwyſe

mede in Polen en Bohemen te ſyn; *Kambden*, *Britan. con pend.* het ſelve ſeggende van Engeland, en ſpreekende va *wythnos*, dat is, 8 nachten, en *penthesnos*, of 15 nachten 16 *pag. Joh. Smit*, of Smetius, *Oppid. Batavor.* 9 *cap.* 112 *pag* over de koſtuimen binnen Nimmegen handelende. Sie oo daarenboven, *Cujacius*, *Obſervation.* 15 *lib.* 32 *cap. Bernecce rus*, 53 *Quæſtion. Bodinus*, *de Republ.* 4 *lib.* 2 *cap.*

Dus ſprakmen, ontrent de rechtbanken, van binnen 11 c 12 *nachten* te betaalen; dus wierden de rechtdagen geheeten *genachten*; dus haddenſe *dwarsnachten*, &c. *W. van Velden*, *i de Aanteekeninge*, *op ſyn Hoftapyt*, 8 *bl.* en meergenoemde *Ki lianus*, in ſyn onverbeterlyk *Woordeboek*, 134 *bl. in de Ant werpsſe druk*, *van het jaar*, 1599.

NATEWIS; een aanſienlyk Heeren-huys, in het Stich van Uitrecht, ontrent den Rhyn, tuſſen de ſtad Wyk te Duir ſtede en de Vrye Heerlykheid Amerongen. Is mede on der de *Geſichten* van *Rochman*. Heb verder geen ſchryfſtoffe.

NAVALIA; men vind het woord by *Tacitus*, *Hiſt.* 5 *B.* 26 *H.* Maar, wat is nu, *Navalia*? wie ſal het ſeggen?

I. Is het de ſtad Kampen of Deventer? *Junius*, *Batav.* 3 *cap.* 63 *pag.*

II. Is het mogelyk een hoogte, by Kampen, ontrent het dorp Wilſen? *N. Kondewyn*, *in ſyn Verſaamelingen.*

III. Is het dan ook de rievier de Waal? *Lipſius*, *over Tacit.* 540 *pag. in octav.* behalven *Beat. Rhenanus*, &c.

IV. Of is het de Nahe, by Bings? *Handveſtchron.* 2 *D.* 80 *bl.*

V. Of liever, is het de Yſſel, ontrent Duisburg. *Kluverius*, *Rhynmond.* 2 *D.* 22 *H.* 218 *bl.* of in ſyn *Germania Antiq.* 3 *lib.* 59 *cap.* Sie mede *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 1 *B.* 4 *bl.* en *Alting. Notit.* 2 *Part.* 100 *pag.*

Maar, ondertuſſen ſnyd een *Criticus*, dat is, een Latynſſe Lettergiſper, de Gordiaanſſe knoop van deeſe twyfeling, met ſyn ſwaard aan ſtukken. Hy leeſt, by *Tacitus*, niet: *ſcinditur Nabaliæ fluminis pons*, dat is, *de brugh van de rievier Nabalia word afgebrooken*, maar; *ſcinditur navalis fluminis pons*, dat is, *de ſchipbrug van de rievier word afgebrooken:* te weeten een brug van balken en planken, welke, aan weerſyden, wierd afgebrooken en opgenomen; op dat de veldheeren, buiten vrees van hinderlagen, onverhinderd een geſprek mogten houden. *Junius*, *Batav.* 11 *cap.* 239 *pag. Boxhorn. Epiſtolar.* 23 *p.*

Soo gy nu ondertuſſen hebt gelegenheid om, te Amſtel-

dam

dam, op het ſtadhuys omme te wandelen, ontſet u daar niet over den *freſco*-ſchilder; hebbende, in deeſe geſchiedenis, een afgebrooken boogh van een hooge en ſwaare hardſteene brugh, durven vertoonen.

NEHALENNIA; een vreemde godinne, van welke wy boven gewagh maakten, 106 *bl.* Doch, hier dan wat omſtandiger.

Domburg is een plaats in Zeeland, op het eiland Walcheren, in het N. Weſten, tuſſen Ooſt- en Weſt-kappel. Hier ſyn, A. 1647, den 5 Januar. in het duin, aan den oever opgegraven verſcheidene ſwaare ſteenen, en wel in ſulk een menigte, dat u weinige plaatſen in Zeeland ſullen ontmoeten, niet met deeſe ſteenen pronkende. By voorbeeld, het Huys Steenhove, *Smallegange*, *Zeeuſch. Chronyk*, 671 *bl.* het Huys te Wateringe. *Deſelve*, 674 *bl.* &c.

Nu was op deeſe ſteenen afgebeeld een ſittend vrouwmens, hebbende een fruitmandeken op haar ſchoot, en meermaalen een hond, aan de een of de andere ſyde geplaatſt. *Deſelve*, 82 *bl.*

De inhoud van de *Latynſſe Byſchriften* beſtonden meerendeels in kerkbeloften van *Dacinus*, *Exomnianus*, *Nertomarius Sumaronius*, *Tarinus*, *Fletus*, *Satto*, *Feſtius*, &c. alle onbekende menſſen, ontrent de woorden; DEÆ NEHALENNIÆ, dat is, *aan de Godin Nehalennia*. *Deſelve*, 83 *bl.* ons aldaar verſcheidene afbeeldingen verleenende; gelyk mede *Boxhorn. in een Redenvoeringe over deeſe Nehalennia*, en *Van Royen*, *over Verſtege*, 10 *bl.*

Ondertuſſen is deeſe Nehalennia, alleenlyk hier en nergens by de oude *Schryveren*, noch in de *oude Gedenkteekenen* bekend.

Want, alhoewel ook by *Gruterus* (*Theſaur.* 1 *part.* 89 *pag.*) een oude *Inſcriptie*, te Duits, by Keulen gevonden, de naam heeft van Nehalennia; wat ſal ik ſeggen? Het afſchrift was *Freherus* toegeſonden door eenen *Kampius*; en quam dus eindlyk aan *Gruterus*.

Maar wat brengt ons de Hr. *Alting*, *Notit.* 1 *Part.* 101 *pag.*? Nehalennia, ſegt hy, is *Nie hell*, het Nieuwe Licht, of de *Nieuwe Maan*; waarlyk, een godin niet wanſchiklyk hier op de zeeſtrand geplaatſt, om van koopluyden en andere zeevaarende met kerkbeloften gepaaid te worden.

Want, met de Roomskatelyke meen ik my hier niet op te houden, gelovende, volgens de Brugsſe *Kourant*, dat, op

het eiland Walcheren, waaren gevonden eenige oude beelden van de H. Maagd Maria, maar datſe, door toedoen der *Predikanten* waaren verdonkerd en vernietigd. Boven gemelde *Boxhorn.* by *Blankard. Holl. Jaarregiſter*, 3. *Cent.* 11 *Aanmerk.* 186 *bl.*

Vorders, die de *Byſchriften*, in het byſonder wil leeſen en ten deele verſtaan, vervoege ſich by genoemde *Gruterus*, *Reineſius*, *Vredius*, *Sponius*, *Gelenius*, &c. terwyl ik hier noch achtervoege, uit *Smallegange*, (631 *bl.*) dat de grondſlagen van Nehalenniaas tempel nu wel 200 roeden in zee zyn gelegen.

Maar ſacht, niet al te ſchielyk. Niet alleenlyk wierd hier Nehalennia op de ſteenen verbeeld; maar ook, op de ſelve wyſe, in huysjes of niſſen, Jupiter, en Neptunus. *Smallegange* wederom, 82 *bl.*

En ſoudge nu noch meer willen weeten? wel aan, deeſe *Smallegange* (85 *bl.*) ſal u de *Gedenkpenningen* vertoonen der Roomſſe keiſeren; van Vitellius, Trajanus, Severus, Poſtumus, Tetrikus, Victorinus, &c. behalven de Burgemeeſterlyke, in menigte, by deeſe ruiinen, uit de grond gehaald.

NEMUS SACRUM; Deeſe keurſtoffe is boven meerendeels afgedaan. Immers, daar is, 37 *bl.* geſegt van de oude Duitſchers, onſe voorvaderen: *nemora conſecrant.* Dat is, *ſy wyden wouden.*

Deeſe wouden wierden ook geheeten *luci*; van *lux*, het licht, *per antiphraſin* ſeggen de *Grammatici*, door een ſpreekwyſe, het tegendeel beduidende; te weeten, *luci*, om dat die duiſtere eikenboſſen van het licht geheelyk waren beroofd. Maar de verſtandigere neemen het naar de ſin eenvoudelyk; *luci*, van *lux*, of *lucere*, om dat het aldaar dagelyks *vol licht* was, door het geduirigh flikkeren en oplichten der heilige offervuiren. O ſchoone ſtukjes van de fyne *Schoolgeleerde!* Siet *Fabri Sorani Theſaurus*, op *Antiphraſis* en *Lucus*, behalven de rechtſinnige *Voſſius*, in *Etymolog. Bebelius*, *Fink*, &c.

Deeſe wouden en wilde boſſen waaren nu de *Nemora Sacra.* Maar onſe Vaderlandsſe Schryvers willen perfors een eening *Sacrum Nemus* hebben; het ſelve ſtellende, gelyk, 37 *bl.* is aangeteekend, by 's Graven Hage, of Ter Tolen, of Nimmegen of Kuilenburg, &c. met de ydele benaaminge van het Schakerboſch, Schakerloo, het Haagsſe boſch, Rykswalt of Hogewalt, &c. Simpele beuſelpraat! aangeſien dit boſch, daar ieder ſoo van is ſchreeuwende, geen eenigheid

van

Het HUIS NYENRODE, by BREUKELEN ;
siende naar de Vecht.

J. S. f.

van plaats kan worden toegevoegd. Wilje ondertussen noch eenige Schryvers hebben? Sie daar! *Junius*, 12 *cap.* 249 *pag.* en 13 *cap.* 295 *bl.* *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 1 *B.* 37 *bl.* en 2 *B.* 11 *bl.* spreekende van het geschil, over dit *Sacrum Nemus*, tussen de Geldersse en de Hollanders. *De Handvestchron.* 4 *B.* 1 *H.* 51 *bl.*

'tHuys te NES, naderhand geheeten Rhynestein; van welken op den *letter R.*

NEUSTRIA; is Normandye, in Vrankryk. Die vermaarde Deen Rollo, Christen synde geworden, kreegh het ten huwlyk met de dochter van Karel de Eenvoudige, koning van Vrankryk. *Boxhorn. Stedeb.* 41 *bl.* *Scotanus*, *Friesche G.* 3 *B.* 140 *bl.* Siet *De la Croix*, *Wereldbeschryv.* 2 *B.* 140 *bl.* *Hubner*, *Oude en Nieuwe Geograph.* 64 *bl.*

Van Rollo sal meerder gesegt worden, op den *letter R.*

NEDERBLOKLAND; een Huys in Suid Holland, ten eenemaal vergaan, synde daar af alleen de plaats bekend. *Oudenhoven*, *Suid Holl.* 411 *bl.*

NEDERHORST; heden het Huys van de jonge Heer van Welland. Sie boven, in de *Letter H.* 147 *bl.*

NEDERHOVEN; noch heden een kostelyke en vermakelyke timmeragie in Suid Holland, in de Groote en ten deele in de Kleene Lind; ongemeen vergroot en verbeterd van de Hr. Pompe, Heer van Slingeland, Baljuw, &c. *Oudenhoven*, *Suid Holl.* 224 en 412 *bl.*

NYENRODE, anders Nieuwenrode; by Breukelen, aan de Vecht; in een *Gesicht* gebracht door *Rochman*, *N. N.* *Vinkeboom*, *N. N.* en A. 1700. door *K. Specht*; van elkander geweldigh verschillende.

A. 1481, den 7 Sept. is dit Huys, door die van Uitrecht, belegerd, ingenomen en verbrand. *Heda*, *in Gysbr. en David*, 296 *bl.* de *Annales van Uitrecht*, by *Matheus*, *Analector. II Tom.* 16 *bl.*

A. 1672, is het vernieude Huys, door de Franssen met den vuire vernield. *L. Sylvius*, *Verv. van Aitsema*, 343 *bl.*

NIEROP; een dorp in Waterland, tussen Winkel en Hooghwoude, in de Oude Nieudorper polder; in de Oude Landchronyken geheeten Nethdorp en Nieudorp. *Scriverius*, in *gr. Floris de III*, A. 1180, Nieuwdorp en Winkel verbrandende; 152 *bl.*

NIEVELD; onder Vleuten, in het Sticht van Uitrecht, aan den Ouden Rhyn of den Leidssen Vaart.

 A. 1356,

A. 1356, kreeg Egmond, derwaars gesonden van den hertogh, dit kasteel, by verdragh, maar wierp het om verre, tegens syn gegeven woord. *Scotanus*, *Friesch. G.* 6 *B.* 186 *bl.*

Is verder, door *Rochman*, in een *Gesicht* gebracht.

NIEUWBURG; heden alleenlyk een seer dikke brok van een oude muiragie (gelyk ik daar af heb een *Afschetsing* van *Sieuwert van der Meulen*) ontrent Alkmaar, by Outdorp.

Dit slot was gesticht door gr. Floris de V, op den ingang van Friesland, ontrent A. 1288. *Goudhoeve*, 85 *bl. Scotanus*, *Friesch. G.* 5 *B.* 145 *bl. Saanl. Arkad.* 73, 212, *en* 249 *bl. Alkm. Beschryv.* 28 *bl. de Scoreler*, *Medenbl.* 134 *bl.*

Of liever, van kon. Willem, de II, ontrent A. 1255. *de Gouwenaar*, 70 *bl. Scriverius*, *in Willem*, 204 *bl.*

Doch, A. 1491, is dit slot, van de Kaas- en Broodslieden verwoest. Wederom, *Scriverius*, *in Floris*, 237 *bl. Saanl. Arkad.* 488 en 514 *bl.* alwaar de schryver verklaard deselve te hebben uitgeteekend. *Heemskerk over syn Arkad.* 270 *bl.*

Ondertussen gelieve men te weeten, dat Nieuwburg of Nyenburg is geweest eene der 5 casteelen, waar mede Floris de V, de soon van kon. Willem, de wrevelige West-Friesen socht te muilbanden; synde de andere, Enigenburg, Middelburg, Munnikeburg en Nieuwdoorn. Weder, de *Saanl. Arkad.* 73 *bl.*

NIEUWEJAARS-GIFT. Hoe overoud het is, niet alleenlyk een goed begin van het Nieuwejaar malkanderen toe te wenssen, maar ook eenige giften daar nevens te voegen, heb ik, over den *Almanak* van *Ovidius* aangeweesen, 1 *B.* 3 *H.* 151 *bl.*

Maar het plagh in Holland de gewoonte te syn, in de maand van January, dat men aan de mannen of vryers ging *pontssen*, dat is, een giftje toesenden, op den 14 Januar. de vierdagh van S. Pontiaan.

Doch hier tegen plagh het manvolk te *nieten*, dat is, de vrouwen of vrysters een vereeringkje weder over te stieren, op den 21 Januar. de feestdagh van S. Agnes of Agniet. *Junius*, *Batav.* 16 *cap.* 388 *pag.* den dagh van S. Pontiaan, te recht, op den 14 Januar. plaatsende, en geensins op den 19 Novemb. gelyk we vinden by *Schook*, *de Inundat. Belgii*, 1 *Disp. ad A.* 1552; en *Gabbema*, *Neerl. Watervl.* 247 *bl.* van *Schook* buiten twyfel misleid.

Sie mede, over dit *pontssen* of pontsenden en *nieten*, *L. Meyer*,

Meyer, *Woorden-schat*, 3 *D*. 695 *en* 709 *bl*. en *Korn. Kilianus*, in syn deftige *Dictionarium*, 338 *en* 411 *bl*.

NIEUWPOORT; een stad aan de Lek, tegen over Schoonhoven; in de oorlogen tussen Holland en Gelderland, veel elenden en wederwaardigheden onderworpen.

A. 1489; isse belegerd, volgens last van de graaf van Holland en bestel van die van Dordrecht, veroverd, afgebrooken en geslecht.

A. 1514; weder afgebrand.

A. 1516; weder overvallen en uitgeplonderd, door de Geldersse.

A. 1517; wederom afgebrand.

A. 1524; driemaal, van de gemelde Geldersse, ingenomen, geplonderd en verbrand. En des wegens moet het u niet als iets seldsaams voorkomen, dat deese ongelukkige stad allenskens is verarmd en voor het grootste gedeelte van burgery ontbloot. *Goudhoeve*, 93 *en* 528 *bl*. *Oudenhove*, *Suid Holl*. 226 *en* 312 *bl*. *Slichtenhorst*. *Gelders*. *G*. *II B*. 345, 349 *en* 357 *bl*.

Vorders is het een leen van de Graaflykheid; houdende het, voor de eene helft, de welgeboorn. Heer van Langerak, en voor de andere helft, syn Excell. Willem Frederik, gr. van Nassau, Stadholder van Friesland, Groningen en Ommelanden, &c. als Heer van Liesveld. *Oudenhoven*, *wederom*, 314 *bl*.

't NIMMEGER-SLOT, anders geheeten het Valkenhof; of ook wel het Waalen-Hof, Vandaalen-Hof, ja Franken-hof; een over oud gebouw, binnen Nimmegen, op den Hoener-berg, aan de Kleefsse syde van de stad. Doch wy verschuiven het overige tot op *den letter V*; *Valkenhof*.

NODA; een moerigh watertje in Gelderland, boven Rheenen, loopende in den Rhyn. *Slichtenhorst*, *Gelders*. *G*. 1 *B*. 103 *bl*. en weder, 6 *B*. 79 *bl*. Is heden de Grebbe geheeten. *Beda*, *in Arn. en Dirk*, 61 *pag*. *Heda*, *in Jan den III*, 242 *pag*. *Alting*, *Notit*. 2 *Part*. 133 *pag*. *uit een Uitersch Geschrift* van het jaar, 1196.

't Huys ter NOOD; door *Rochman* in *Teekening*, en *C. Elands*, in *Print*; gelegen onder Delff en dicht by 's Gravenhage, aan de Suidhoudsse Wegh, op de wegh naar Leiden. Is geboud, door Heer Karel van der Nood, A. 1614, overleden. *Goudhoeve*, 99 *bl*.

NOORDELOOS; een Huys, of liever een Hof, in

Suid Holland; heden vervallen, ja geheelyk verdweenen. *Goudhoeve*, 78 *bl. Oudenhove*, *Suid Holl.* 315 *en* 412 *bl.*

NOORMANNEN, of Noordmannen; tot deese landen, uit het Noorden, als by swermen, ontrent A. 800, afgedaald, waaren meest Noorwegers, Deenen en Sweden, Gothen, en Vandaalen, Herulers, &c. onder de regeeringe van keiser Karel de Groote. *Eginarth. in Karolo. Otto Frisingensis.* 5 *lib.* 30 *cap. Urspergensis. de Annales Fuldenses. Eindius*, *Chron. Zeland.* 1 *lib.* 20 *cap.* 127 *en* 129 *pag. Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 4 *B.* 34 *en* 36 *bl.*

Van de Deenen is al gesprooken, 54 *bl.*

NOORMANNEN, KLEEDING en OORLOGHSTUIGH; deselve voornaamlyk bestaande in,

I. Een gladgeschooren kop. *Junius*, *Batav.* 9 *cap.* 173 *bl.* of met een knoop, boven in het hair. *Martialis*, 3 *Schouburgsd.* of 5 *lib.* 39 *Epigr.* of ook wel lang ongeschoren hair. *Sidonius*, 12 *Carmin.* en met de kam gescheiden. *Agathias*, *Gothic.* 1 *lib.* 5 *cap.* by gemelde *Junius*, 173 *pag. Mela*, 2 *lib.* 1 *cap.* &c. *Tacitus*, *Duits. Sed.* 38 *H. Seneka*, *van de Gramschap*, 3 *B.* 26 *H.*

II. Lange baarden en lange knevels. *Diodorus*, 5 *lib.* 28 *H. Ovidius*, *Klaagbr.* 5 *B.* 7 *Br. Antonidus*, boven, 162 *bl.*

III. Nauwe en over het lyf gespanne klederen. *Tacitus*, *Duitsl.* 17 *H. Sidonius*, 5 *en* 7 *Carmin. by Junius*, *Batav.* 9 *cap.* 191 *pag.* of alleenlyk ruwe en ruyge beestevellen. *Ovidius*, *Klaagbr.* 3 *B.* 10 *Br. Tacitus*, *Duitsl.* 17 *H. Cæsar*, *Gall. Oorl.* 6 *B.* 21 *H.*

IV. Broeken. *Ovidius*, *Klaagbriev.* 3 *B.* 10 *Br.* en 5 *B.* 7 *Br. en elders.*

V. *Saga*, of korte manteltjes. *Strabo*, by *Kirchmayer* over *Tacitus*, *Duitsl.* 17 *H.* 250 *pag.*

VI. Ruwe schoenen; alleenlyk van onbereide beestevellen. *Sidonius*, *op de gemelde plaatsen.*

En dit was wel meerendeels het daaglyks gewaad der Noordsse volkeren; sonder dat men evenwel, met een nette tydorder, sou konnen seggen; dit was de dragt der oude Germannen, dit der Cimbers, &c.

Niettemin, sie der Gotthen kledinge, in het bysonder, by *Sidonius*, 5 *en* 6 *Carm.* of in syn 20*ste Sendbr.* spreekende van den jongen Sigismer en syn gevolgh.

Ja self der Longobarden; by *Junius*, *Schilderk.* 140 *bl.* spreekende van de geschilderde Geschiedenissen der Longobarden,

barden, in het paleis van de koningin Theodolinde. Siet de ſaak, by *Paul. Diakonus*, anders *Paul.Warnefridus*, *de Geſtis Longobardor.* 4 *lib.* 268 *pag.*

Doch laaten wy ons nu wenden tot het oorloghtuygh; te weeten,

I. Een opgeſperde muil van het eene of het ander boſchdier, in plaats van een helmet. *Plutarchus*, *in Mario*, 260 *pag.* by *Kluverius*, *in ſyn Germania Antiq.*

II. Halsband. *Diodorus*, 5 *lib.* 27 *cap.* *Dio*, 62 *lib.* 699 *pag.*

III. Armring. *Strabo*, 4 *lib.* *Diodor.* 5 *lib.* 27 *cap.*

IV. Yſer en pantſer, van haakjes. *Diodorus*, 5 *lib.* 30 *cap.*

V. Lang-vierkant ſchild. *Strabo*, 8 *lib.* *Diodorus weder*, *op de ſelfde plaats.*

VI. Korte degen. *Junius*, *Batav.* 9 *cap.* 191 *pag.* of in tegendeel ſomwylen een lange. *Diodorus*, *wederom* 5 *B.* 30 *cap.* *Polybius*, 3 *cap.* 114 *cap.* 237 *pag.*

VII. En ten laatſten

Knodſen. *Ammianus*, 31 *lib.* 8 *cap.* *ſpreekende van de Gotthen.*

Frameæ, Spietſen. *Tacitus*, *Duitsl.* 6 *H.* *Junius*, *weder*, *Batav.* 9 *cap.* 191 *pag.*

Bylen of helbaarden. *Plutarchus*, *in Mario*, *op de geſtelde pag.* *Agathias*, 2 *lib.* 3 *cap.* *ſpreekedde van de Germaanen.*

Pyl en boog. *Tacitus*, *Duitsl.* 46 *H.* *ſpreekende van de Fernen.*

Slingers. *Deſelve.*

NOORDWICH, of Noordwyk; even als Suidwyk en Katwyk, een dorp der oude Katten of Heſſen. *Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 509 *pag.* wiens Hout ſich uitbreide van Saſſem of Teilingen, tot aan de ſtad Haarlem. *Merula*, *de Sylvis ac Memoribus.* *Pars*, *Katw.* 15 *en* 16 *bl.* behalven *Douſa de Oudere*, &c. Siet ook *Boxhorn.* *Stedeb.* 214 *bl.* *Oudaan*, *Room. Mogenh. Inleid.* 15 *bl.* *Van Leeuwen*, *Leid.* 355 *bl.* &c.

O.

OESTGEEST, anders geſegt Kerkwerve; in Rhynland, ontrent Rhynsburg; is eene der oudſte kerken (gelyk ik ook heb aangemerkt, den 6 Junii, des jaars, 1705) van geheel Holland; ſtaande, ſeer hoogh verheven, op de grondſlagh van een Roomſſe burgh. *De Transactie van Epternach*, des jaars 1063; en in een *Geſchrift* van A. 1205, by *Alting*, *Notit.*

Notit. 2 *Part.* 107 *bl. Van Leeuwen*, *Kostuim. van Rhynl. Inleid.* 22 *bl. Oudaan*, *Room. Moog. Inleid.* 22 *bl.* spreekende van de tras-steenen, waar mede de toren is geboud, op een ronde verhevenheid, met diggelen en scherven van Rooms aardwerk besaaid. *Boxhorn. Stedeb.* 214 *bl.* behalven *Pars*, *Dousa*, *Junius*, *&c.*

OFHEM; een Huys in Rhynland, te Noordwyk. *Van Leeuwen*, *Batav. Illustrat.* Geen schryfstoffe!

S. OLOF, anders Odulphus; van Arschot geboortigh, die van Stavoren toegesonden, door Frederik, biskop van Uitrecht. *Op en ondergang van Stavoren*, 4 *B.* 81 *bl. Goudhoeve*, 65 *bl. Anton. Matheus*, *Analector. VI Tom.* 74 *pag.* uit *Heda* en *Beka*, *Henric. Thaborita* en *Buchelius.*

Hy wierd voornaamlyk, als hun beschermengel, aangebeden van de schipluiden en buisvaarders, en met allerhande slagh van offergiften vereerd. *Saanl. Arkad.* 375 *bl.* spreekende met een van het schoone feest en den statelyken ommegang van den goeden S. Olof, te Wormer.

Immers hadden de Heidenen mede sulke strandgoden en strandgodinnen, de zeevarende in storm en onweder bystaande: want soodaanige waaren de Dioscuri of Tyndaridæ, Kastor en Pollux. Siet myne *Aanteekeningen*, over de *Uitgekipte Stede-Penningen* van *Jak. de Wilde*, 50 *en* 58 *pag.* soodanige was self de Nehallenia; van welke boven, 106 *en* 245 *bl.*

A. 1391, is syn klooster van de West-Friesen in brand gestooken. *Scotanus*, *Friessche G.* 7 *B.* 216 *bl.*

A. 1430, ontdekten sich, niet verre van Stavoren, de ruiinen van het gemelde klooster, te weeten de kapel met de ringmuir van het kerkhof; door het geweld der wateren verder in stukken gespoeld. *Stavoren*, 5 *B.* 148 *bl.*

Eindlyk is gedenkwaardig de S. Olofs-vaart; synde het gat tussen Vlieland en de Schelling een gracht in de Noordzee van den abt van S. Olof. *Saanl. Arkad.* 1 *B.* 31 *bl.*

Ondertussen sie syn gewaande *Afbeeldinge* by *Soutman*; aangetogen by *S. Albrecht*, 9 *bl.*

OORLOGHSTUIGH; wiens duistere benaamingen, ons in de oude Rymchronyken en andere Jaarregisters voorkomende, op deese wyse worden verklaard en uitgelegt.

I. Angienen; machynen of stormtuygen. *Matheus*, *Analector. V Tom.* 561 *bl.* &c.

II. Armborsten, en bank-armborsten; voetbogen, die men op een bank moest setten en afschieten. *Scotanus*, *Fries. G.* 5 *B.*

5 B. 161 *bl. Stoke, in Floris den V.* 104 *bl. en in Jan den II.* 238 *bl. de Gouwenaar*, 64 *en* 110 *bl.*

BEEREN; hoogtens, anders Katten gesegt; waar op de stormtuigen wierden geplaatst. *Boven*, 169 *bl.*

BLYDEN; *Vondel* doet in syn fraaye *Gysbrecht*, of *de Verwoesting van Amsteldam* (1 *Bedr.* 3 *Ton.*) die schalke Vosmeer deese woorden seggen:

'k Had somwyl door de gracht, by duisternis geswommen,
En al de wacht bespiet, en 't groot Rondeel beklommen
Dat aan de hoek van 't Y uw sterke stad bewaart.
Hier lagen blyden *in en ander krygsgevaart.*

Immers, daar is een tyd geweest, waar in ik deese woorden geensins heb konnen verstaan; maar ben naderhand van onse Schryvers, onderrecht, dat het waaren stormtuygen, hangende op 2 balken, waar mede, als met een slingerkom, steene klooten, somwylen wel van 300 ponden, worden uitgeworpen.

Sy worden beschreven van *Scotanus*, *Fries. G. 5 B.* 160 *bl.* in *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 8 *B.* 158 *bl.* en u in een *Print* vertoond, by *Goudhoeve*, 82 *bl. de Handvestchronyk.* 2 *B.* 129 *bl.* en by *Lipsius*, *Poliorcet.* 3 *lib.* 3 *cap. sive dialog.*

Vorders, word van dit schietgeweer gewagh gemaakt, by *Stoke*, *in Floris de V.* 120 *bl.* en *Jan de II.* 223, 224 *en* 230 *bl. de Gouwenaar*, 69 *en* 110 *bl.* en het *Regíster van het Uitrechts Magasyn*, by *Matheus.*

Van het selve stormgevaarte hebben ook de *Blyenburgen* hun Geslachtnaam, volgens het reeds aangeteekende, 35 *bl.*

DONDERBUSSEN; en daar op volgende het gebruik van het alvernielend BOSSEKRUIT.

Sy syn allereerst gesien, te Lubek, A. 1360; of liever te Santvliet, A. 1357, in het slaan tussen de Brabanders en Vlamingen. *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 7 *B.* 148 *bl.*

Doch, wat 'er ook af sy, de vinder van dit BUSPOEDER is, volgens de meeste *Schryveren*, Bartelt Schwartz, een Hoogduitse monik, geweest; ontrent A. 1354. *Polydor. Virgilius*, *Rer. Invent.* 2 *lib.* 11 *cap.* geen uitvinder noemende. *Oudenhove*, *Dordr.* 167 *bl. Buchelius*, *in Hedam*, 282 *bl. Munsterus*, *Cosmogragh.* 489 *pag. Godfrieds Chron.* 794 *bl. Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 7 *B.* 148 *bl. Salmuth ad Panciroll.* 2 *lib.* 18 *cap.* evenwel *Figueroa*, een Spanjaard, aanhaalende, welke verhaald, dat

dat dit heilloos moordtuygh al A. 1343, voor Algiers is in het werk gesteld.

Van het *bus-* of *boskruid* gewaagt ook *Jan Vos*, in syn malle *Medea*, (in woorden en gedachten, van syn deftigen Titus soo byster verscheelende) 3 *Bedr.* 7 *Ton.* alwaar Medea van Proserpina, op deese wyse, word aangesprooken:

Ik heb drie stoffen, van een overgroote kracht;
Ja scherpe stoffen, met geen tongen uit te schreeuwen,
Die, naa 't verloopen van ruim ses en twintigh eeuwen,
Met yser, staal en lood, in 't woeste legerveld,
Soo woeden sullen, dat de menssen, door 't geweld
De lichte bliksemen en swaare donderslagen,
Self 't brullend ongediert, in bossen en in haagen
Verschuilen moeten, om hun ongeval te ontgaan:
De bergen sullen, door dit stof, aan stukken slaan,
De hoven morselen en tempeldaken scheuren;
Ja, 't sal de wallen uit haar diepe grondvest beuren,
En voeren, heel doormengd met menssen, door de lucht,
Dat hemel, aarde en zee, door 't daverend gerucht,
Verschudden sullen, spyt haar onverwrikbre spillen;
Jupyn sal, op 't geluit van huilen, schreeuwen, gillen,
En donderen, verbaast van synen setel sien,
En vragen, of 'er, om de wereld te gebiên,
Een nieuwe Jupiter ten trots hem komt braveeren.
Dan geeft men deese stof, daar 't Oorlogh by sal sweeren
De naam van bussekruid, ja booskruid, *in den stryd.*

Eevenhogen, of bootswagens, van welke mede *Stoke*, *in Jan den I.* 155 *bl.* en *Jan den II.* 223 *en* 238 *bl.* syn houte toornen, waar uit een brugh op der vyanden ringmuir word geworpen. Siet de *Afbeeldinge*, by *Goudhoeve*, 82 *bl.* spreekende van het belegh van het Huys te Roosenburg; en by *Stewechius*, *in Veget.* 4 *lib.* 21 *cap.* op de naam van *Sambuca*.

Glavie; sie dit woordeken by *Matheus*; helaas! binnen weinige weeken, ons al te ontydigh ontvallen. Nu sal men eerst syn schriften achten en met lanteernen opsoeken. Het gaat ondertussen noch heden als ten tyde van *Horatius*, 1 *B.* 24 *Lierd.* met de woorden van *Nil volentibus Arduum*, op deese wyse klagende:

Och, weest niet nydigh op de Deugd;
Dank God, dat gy haar kennen meugt;

Want

Want als ſy eenmaal is vervlogen,
Ten hemel, komt berouw te ſpaâ;
Al ſiet men haar, met weenende oogen
En eindelooſe ſuchten naa.
De Deugd ſal ſwaarlyk wederkeeren,
Daar ſy ſich eenmaal ſagh onteeren.

ik ſeg, *Matheus*, *Analector.* 1 *Tom.* 475 *pag.* gavel, ſchryft *Goudhoeve*, 263 *bl.* ſpreekende van het omkomen van Govert den Bultenaar. en *Balen*, *Dordr.* 707 *bl.* ſiet ook boven, 110 *bl.* of gavelyn, en javelyn, dat is, een korte werpſpiets. *Bleiswyk*, *Delf*, 51 *bl.* of gavelotte, javelyn en javelynken. *Kiliaan*, in ſyn *Woordeboek* of *Dictionarium*, 125 *en* 208 *bl.*

Ondertuſſen is gemelde Govert met een dagge geſtoken, by *Alkemade*, *Gravegeld*, 20 *bl.* dat my niet kan gevallen; als ſynde een glavie of gavel een werpgeweer en een dagge by ons een degen; volgens deeſe woorden, in de bittere aanſpraak van Velſen tot gr. Floris, by *der Dicht'ren Hoofd*, *Treurſpels*, 2 *Bedr.* 72 *bl.*

Verrader! dacht gy niet, dat jemand van myn bloed,
In hooger eer verweend, en ridderlyke maagen,
Die ſich, in duiſt'r en licht, gewoon ſyn preuts te draagen;
Dat jemand van myn groote en eedle ſwagery,
Den lande deur ontſien; dat jemand van dit vry
En vrank Hollanſſe volk ſyn dagge *eens ſou ontblooten,*
Om, door ſyn eigen borſt, ook u in 't hart te ſtooten.

Haakbussen; ſyn roers om te ſchieten; en hier af komt harkebuſeeren, anders haakebuſeeren. *Matheus*, 1 *Tom.* 491 *bl.* &c.

HANDBOGEN; welke by de *archiers* of ſchutters met de hand, gelyk de grootere met de voet, geregeerd worden.

KATTEN; van welke *Stoke*, *in Jan den I.* 155 *bl.* en in *Jan den II*, 223, 224 *en* 230 *bl.* waaren hoogtens, gelyk de beeren; waar op de blyden wierden neergeſet. Sie boven, 169 *bl.*

Van deeſe hoogtens, van opgeworpene aarde, heette men de ronde ſteenen, uit de Blyden voortgedreven, Kattebollen ven 100 en meer ponden. *Boxhorn. over Veldenaars Chron.* 93 *bl.*

KLOVER, kolver of kolubrine; is een roer of haakbuſſe

van

van welken *Matheus* (ſiet, of men deeſe *Schryver* kan miſſen!) *Analector. I Tom.* 491 *bl.* of *V Tom.* 561, 564, 612, 623, 630, *&c. pag. Alkmaar*, *Beſchryv.* 59 *bl. Balen*, *Dordr.* 780 *bl.* en hier af hebben de Kloveniers Doelen haare benaaminge. *Amſterd. Beſchr.* 4 *D.* 210 *bl.*

KLUITBOGEN; ook al by den ſelven *Matheus*, *op de genoemde plaatſen.*

MAGNELEN (in het jongere Latyn *mangena. Lipſius*, *Poliorc.* 3 *lib.* 3 *dialog.*) ook een groot ſteen-uitwerpend ſpangeſchut. *Goudhoeve*, *in Didrik de VI*, 227 *bl. Scotanus*, *Fries. G.* 4 *B.* 101 *bl.*

NAGEL; een werpgeſchut. *de Gouwenaar*, 227 *bl. Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 8 *B.* 158 *bl.* aldaar ook ſeggende, dat, binnen Kampen, in het Wapenhuis van den H. Geeſt, noch ſoodanigh een ſtormtuigh vertoond.

OSTELEN, of oeſtelen; pylen uitwerpende; mogelyk even als de Roomſſe *catapulta. Stoke in Jan den II.* 225, 237 *en* 238 *bl. Scotanus*, *Frieſſe G.* 5 *B.* 161 *bl.*

QUAREELEN; van welke *Stoke* in *Floris de V.* 105 *bl.* of in *Jan den I.* 165 *bl.* en *Jan den II.* 227 *en* 237 *bl.*

SPRINGAALEN; by *Stoke*, in *Jan den II.* 237 *en* 238 *bl.* en *Scotanus*, *Frieſſ. G.* 5 *B.* 161 *bl.*

TUYMELAARS; anders blyden. *Boven.* Siet ook de *Rekening van den ontfanger van gr. Albrecht des jaars*, 1387, by *Matheus*, *in Analectis.*

VOETBOGEN; die met de voet worden geſpannen. *Matheus*, op de gemelde plaatſen van ſyn *Analect.* welke ook, *de Nobilitate*, 4 *lib.* 32 *cap.* 1135 *pag.* wegens een Uitrechtsſen burger is ſpreekende, *van ſyn harnas*, *ſyn lyfyſer*, *ſyn panſier*, *ſyn plaate*, *ſyn ſcote*, *ſyn ketelhoed* of *ſchutkovel.*

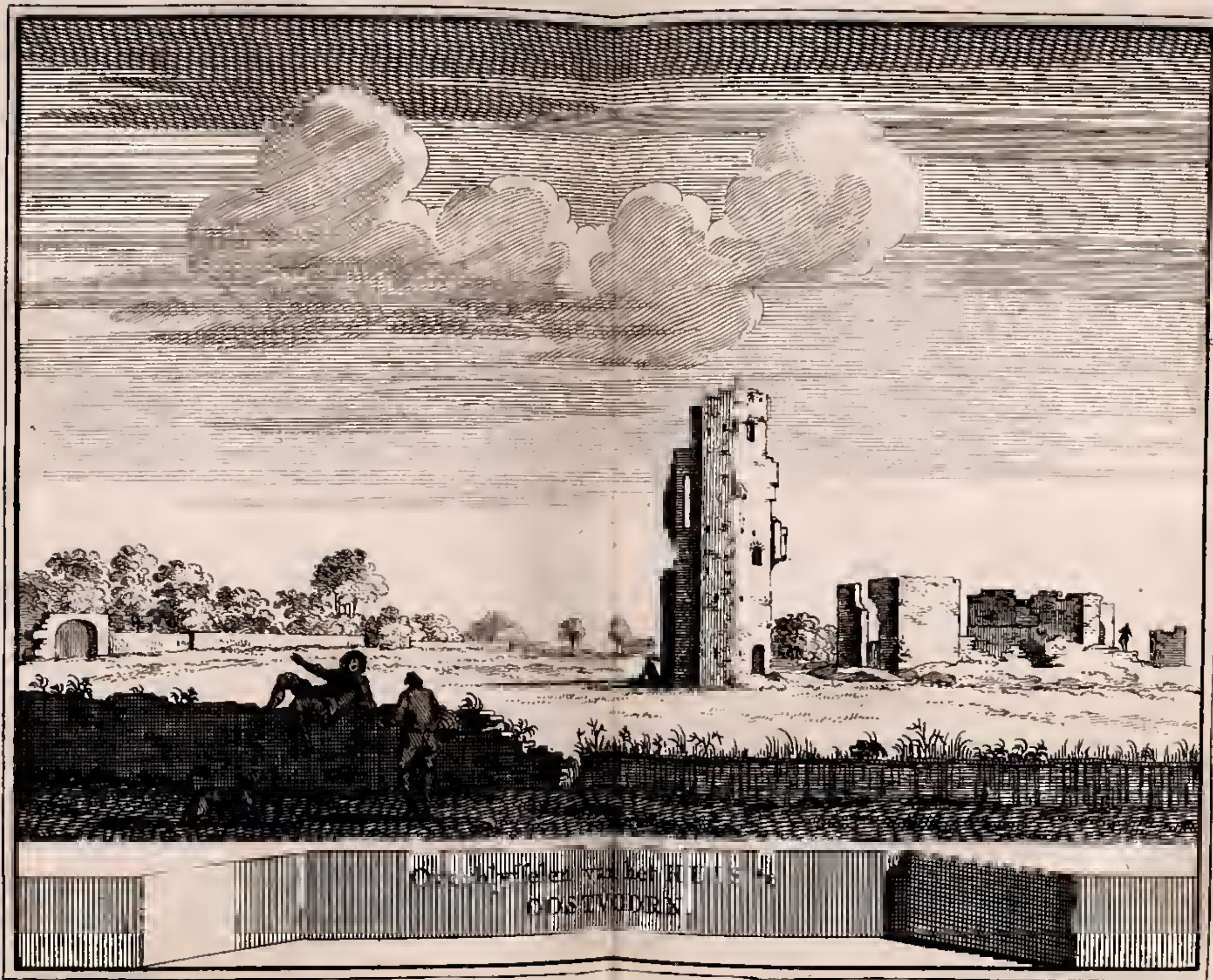
OOSTERA; weleer een afgodinne der oude Saxen. Ja, deswegen heetmen noch heden, in Weſtfalen (ik heb het te Munſter meer als eens gehoord) de hooge vierdagh van Paaſchen, het Ooſterfeeſt. Sie *Schildius*, *de Chaucis*, 2 *lib.* 3 *cap.* 118 *p.*

OOSTERVANT, of Oeſterbant, of wel Auſterbanten; is een kleen gedeelte van Henegouw, wel eer een graafſchap, van welke Buchain de hoofdſtad. Nu was, by de ouden, *bant* een grens of landſcheidinge.

Ondertuſſen is hier aan te merken, dat de eerſtgeboren ſoonen der graven van Henegouw vercierd wierden met den titel van Graaf van Ooſtervant. *Matheus al weder*, *Analector. VI Tom.* 622 *bl.*

OOSTER-

J.S.F.

OOSTERWYK; anders het Huys te Foreest; een vierkante ruiine, met ruigte en kreupelbosch bewossen, in een laantjen, ontrent de werf van een boeren huys; tussen het Huys Adrichem en de ruine van Oud Haarlem. Sie Boven, *91 bl. in de letter F.*

Is ongetwyffeld ten tyde van de Hollandsse krygsorkaanen mede omvergeworpen; synde, gelyk ik, A. 1705, gesien heb, niet heel grof van muirwerk, vervolgens mogelyk van geen hoogen oudheid.

OOSTERWYK; in het Sticht, ontrent Heukelom; weleer geheeten Eterwyk. *Junius, Batav.* 17 *cap.* 510 *bl.*

Was, voor eenige honderd jaaren, onder het besit van de Heeren van Arkel; die ook de bynaam van Oosterwyk hebben gevoerd. *Slichtenhorst, Gelder. G.* 8 *B.* 194 *bl.* doch naderhand behoorende aan het stamhuys van Haarlaar; naderhand aan den Hr. Splinter van Hargen; laater, aan Jonkh. van Malsem, heer van Tilborg, &c. noch laater, aan Jonkh. Willem Van Lier, heer van Oosterwyk, ambachtsheer van Berkenswoude, &c. ambassadeur in Vrankryk, &c.

Het is, even soowel als dat van Kennemerland, onder de *Stamhuysen* van *Roeland Rochman.*

OOST-VOOREN; in Schieland of in den lande van Vooren en Putten; heden een ruine van een vervallen kasteel, genaamt het *Hof van Vooren.* Siet het hier u door *Rochman* vertoond, lees 'er af (doch daar is, eilacen, weinigh af te leesen) *de Handvest-Chronyk*, 1 *D.* 136 *bl. en Van Leeuwen, Batav.* 1305 *bl.* gebruik hier, onder het besien van nevensgaande *Printje*, en de woorden van den Nederlandssen *Theokritus, J. B. Wellekens*, in seeker *Lofdicht:*

Hoe blonk hier menig Slot *in velden en in duin,*
Waar van de Naam alleen noch leeft in luttel puin!

OOSTWAART; heden een plat boeren Huys, in het Sticht, tussen Suilen en Maarssen, aan de Vecht. Haar dikke muiren en geweldige welfselen betuigen een oudheid; echter my mede niet bekend.

OPROER; in welken, te Uitrecht, geschiede de bekkenslagh, in alle straaten. Op welk teeken een ieder van de gemeente, om alle muitery te stuiten, gewapend op syn bestemde plaats verscheen. *Matheus, Analector. II Tom.* 356 *bl. uit Veldenaar*, over *Jan van Leidens Brederod*, 53 *H. Goudhoeve*, 466 *bl.*

OP en ONDERGANG van verscheidene Steden en Dorpen; siet op Flardinge, Geervliet, Beverwyk, Nieupoort, Vronen (soo men voorgeeft) &c. wel eer groot, ryk, en welvaarend; heden gering, arm en vervallen. *Boxhorn. Stedeb.* 337 *bl. en Meurs, XVII Provinc.* 2 *D.* 769 *bl.*

Diergelyke staatverwisselinge bemerktmen in de dorpen; de Geer, Houterik, Oostdorp, Polaanen, Sloten, Sloterdyk, Spaarwouw, &c. heden alle verminderd en verarmd. *Oudenhove, Haarl. Wiegh*, 23 *bl. Bedenk.* 79 *bl.* Sie boven, hier over geklaagt *by Vondel*, 15 *bl.* en voeg daar nevens (ik had dit voeglyker by de *Meeren* geplaatst) de Hr. *Andries Pels*; op deese wyse redeneerende, op *het* 4 *bl.* van de *Vertaalde Dichtkonst van Horatius* :

Wy, onse werken, staat, gebouwen, rykdom, vreugd,
't Is al vergangklyk: 't sy men ongemeene Meeren
Uitmaale, of een Stroom *in haaren loop gaâ keeren,*
En elders heene leid', door hulp van sluis of graft;
Of maak', dat ons die Plaats *nu kaas en boter schaft,*
En kruid, en ooft en brood; en word beboud van boeren,
Waar in, voor weinigh tyds, ontelbre schepen voeren;
Al dit en wat wy doen, moet eindelyk vergaan.

OPSTALLESBOOM, anders Upstallesboom, een gericht ontrent Aurik, in Oost Friesland. Boven, 39 *bl.*

Ik seg, het was een vlakte, in het S. W. van Aurik; hebbende 3 hooge eikeboomen, met kroon en takken in malkanderen gegroeid.

Hier wierden tenten geset en de sittinge der Oost- en West-Friesen geschiede onder den blauwen hemel, op banken van uitgegravene aarde; te weeten, op Pinxteren. *Scotanus, Fries. G.* 5 *B. op het jaar*, 1312; 166, 170 *en* 173 *bl.*

ORDALIUM; een seer oude proef van verdachte kuisheid; synde de gedaagde, nevens eenige plechtigheden, genoodsaakt, sonder sich te beseeren, over gloeyend yser te gaan. *Olaus Wormius, Monumentor. Danicor.* 1 *lib.* 11 *cap.* spreekende van heete ploeg-ysers. *Heliodorus, Æthiopicor. by Kausinus, Eloquentiæ*, 12 *lib.* 801 *pag. Goudhoeve*, 252 *bl.* spreekende van koningin Kunigonde. *Alkemade*, noemende het yser, Korsned; *Kamprecht*, 56 *en* 57 *bl. Temple, Inleidinge tot de Historie van Engeland*, &c.

OT-

OTTOOS-GRACHT, heden geheeten Hotſond, of by verkortinge, de Hond; is de Schelde, naar de Noordzee afgeleid, tuſſen Katſand en Walcheren. *Alting*, *Notit. 2 Part. 59 pag. Boxhorn*, by *Smallegange*, *Chron. van Zeeland*, 120 *en* 231 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 129 *bl. Guicciardin. in Flandr.* 360 *pag. Van Royen*, *over Verſtege*, 6 *bl.*

Was van keiſer Otto den III; te weeten, wanneer, ontrent A. 980, Fliſſingen noch was gelegen op een deel van Vlaandere. Siet deeſe gracht in *Oud-Belgium*; de landkaart van den wereldkundigen *Abrah. Ortelius*; wiens beeltenis ik noch deeſe morgen, op een *Gedenkpenningkje*, in myn Muntkas, met genoegen heb aangeſchoud.

OVERDRAGT; welke, in het landſchap Drenthe, geſchied met een ſtoklegginge. Dat is. De verkoper, van een lap lands legt de ſtok, in het byſyn van het Gerecht, op het aardryk; welke van de kooper plechtelyk word opgevat. Siet de *Rechtsgeleerde*, *de Effeſtucatione.*

Met diergelyk een opſicht, wierde wel eer den kooper een groene tak, in een groene ſoode geſtooken, opgedragen. *Buchelius*, in *Hedam*, 102 *pag.* Sie beneden, in *Stokleggingbrief.*

OVERLYDEN, en land-gewoontens ontrent de ſelve; van welke boven, in de *letter D.* 62 *bl.* en in de *letter L.* 203 *bl.*

OVER-VEST; een Heeren Huys in Delfsland, buiten Delf, by de Schoolpoort. *Van Leewen*, *Batav.* 1290 *bl.*

OUD-AAN; van welk Heeren Huys, heden een Huirhofſtêe, boven; 3 *bl.*

OUDEWATER; of liever Oudewaarter, als of gy ſeggen woud, Oud-Eiland; is gelegen aan den Yſſel, met Woerden en Montfoort, een driehoek uitmaakende: volgens de *Brief van hert. Albrecht*, *van den jaare*, 1400, eene der voornaamſte ſteden van Holland. *Boxhorn. over Veldenaar*, 187 *bl.*

A. 1349, is deeſe ſtad, door biskop, Jan van Arkel, ingenoomen en ten deele met het vuir verdelgd. Voorts vinde ik, voor deeſe tyd, van Oudewater geen gewagh. *Boxhorn. Stedeb.* 312 *bl. Goudhoeve*, 91 *bl. Scotanus*, *Fries. G.* 6 *B.* 183 *bl.* en *Van Leeuwen*, *Batav.* 1304 *bl.*

A. 1575, is ſy van de Spanjaarden, onder de regeeringe van Requeſence veroverd, als wanneermen haare burgers, op allerhande wyſen, deerlyk heeft mishandeld. *Eremundus*, *Bel-*

gicor. Tumult. 254*pag.* *Hoofd*, 10*B.* 402*pag.* *Van Meteren*, 5*B.* 110*bl.* *de Onstelde Leeuw van Pers*, 527*bl.* &c.

Van *Vliet*, een tooren, het overschot van een oude burgh by Oudewater, sal men beneden spreeken, in de *letter V.*

OUD-DORP of Oldorp; of, volgens de oudere Schriften, Oxdorp en Okesdorpe; is een dorp in Kennemerland, dicht onder Alkmaar. *Beda*, *Stoke* en andere *oude Chronyken*, by *Scriverius*, in *Diderik de VI*, 140*bl.* aldaar gewagende van een gevecht tegens de Friesen.

OUD-GAIN; heden een nieuw gebouw, op oude grondslagen. *Buchelius*, *in Hedam*, 255 *pag.* anders *Snooyen toren* geheeten, om dat hier de Snoyen woonden, ontrent A. 1288 en A. 1290, &c.

Sie van deese plaats; boven, 101 *bl. in 't Gein*, en beneden, in *Snooyen toren.* Is ook onder de *Heeren Huisen* van *Rockman.*

OUSTRITT of Onstrokte, wel eer een rieviertje buiten Dordrecht. *Van Someren*, *Batav.* 7*H.* 72*bl.* uit de *Saxonia* van *Krantzius*, spreekende van een tol, welke op Stryemonde, dat is, deesen Oustritt, plagh te leggen.

Ondertussen schynt het my vreemd, dit watertje noch by *Oudenhove*, noch by *Balen*, in hunne *Dortsse Beschryvingen*, te ontmoeten.

P.

PAAPENDRECHT; een dorp van geen hooge oudheid, in Suyd-Holland, tegen over Dordrecht, aan de rechterhand, naar het Huys te Merwe. *Oudenhove*, *Suid Holl.* 315 *en* 412 *bl.*

Een PAARD; by de Neerlanders, wel eer onder de vorstelyke geschenken. *G. Brand*, *Aanteekening* over de *Vertooningen van staat*, 338*bl.*

Van gelyken was een *Paard* hier eertyds onder het geen de vrouwen, als huwelyksgoed, de mannen toebrochten. *Brand*, in gemelde *Aanteekeningen*, 322*bl.* *Sambucus*, *in Emblemat. Conjugium laborum*, 276*pag.* *Kirkhmayer*, over *Taciti German.* 18*cap.* 265*pag.*

Ook is een *Paard* geweest het wapen der oudste Saxen. *Kirchmayer.* 10*cap.* 176*pag.* *Blaeuw*, *in Britannia*, &c.

En wel bysonder een swart paard, die sy ook in haar banieren gebruikten. Maar toen dit volk tot de Christelyke Godsdienst

dienst is overgetreden, heeft men het swarte in een wit paard verwisseld. *Schildius*, *de Chaucis*, 2 *lib.* 11 *cap.* 203 *pag.* *Bertius*, *German.* 2 *lib.* 149 *pag.* *Buchelius over Heda*, 277 *pag.*

Hier van daan is het, dat Westphalen, van sommige *Weisfalen* word genoemd; te weeten van het witte veulen of paardtjen, in het Saxisch wapen. *Buchelius*, op de geseide 277 *pag.*

Hier uit rysen ook de naamen van den verdichten Hengistus of Hengst en syn broertjen, Horsus. Malle praat! *Van Royen*, *over Verstege*, 59 *bl.*

Eindlyk, volgens de overoude wyse der Batavieren, moesten die van de Overheid, te Nimmegen, onder eede, een paard houden. Doch die gewoonte is allenskens verdweenen en te niet gegaan. *Jan de Laat*, *Vertaalde Nederl.* 6 *H.* 19 *bl.*

PADDEPOEL; een Huys in Rhynland, onder Oestgeest, buiten de Rhynsburgerpoort van Leiden.

A. 1420, toen een nonneklooster synde, is het by die van Leiden, door Jan van Beyeren overheerd, ter neergesmeten. *Boxhorn. Stedeb.* 191 *bl.* *Goudhoeve*, 82 *en* 407 *bl.* *Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 110 *pag.* *Van Leeuwen*, *Rhynl. kostuim.* *Inleid.* 50 *bl.*

PALESTEIN; een oud aadlyk Huys, in Rhynland, onder Segwaart, by Soetermeer. *Deselve Van Leeuwen*, *in de selve Inleid.* 50 *bl.*

De PEEL of *Peelland*; een donker vaal stuk lands, in Braband, tussen Helmond en de Maas, ontrent Venloo; hebbende een waterige grond, met een korst overtogen; tot de passagie geheel onbequaam; gevende een vaale turf, wel haast aan brand, maar ook haast verbrand.

Volgens het beste gevoelen, is de *Peel* uit een *inundatie* voortgekomen. Want ongetwyfeld is hier een bosch geweest; door storm en stroom syn de boomen omvergeworpen; en de gemelde opperkorst is uit de verrotte schorssen en bladeren gesproten. Immers worden hier noch wel somwylen boomen uitgegraven. *Oudenhove*, *Suid-Holl.* 10 *bl.*

Van opgegraven boomen sprakenwe mede boven, 39 *bl.*

PERSSYN; ook onder de *Gesichten* van *Rochman*; is gelegen in Rhynland, naar de duinkant, onder Wassenaar, by het Bosch, aan de wegh tussen den Haage en Leiden. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 30 *bl.* *Goudhoeve*, 98 *bl.*

PETHEM; een zeedorp in Kennemerland, aan de mond van de Kinhem. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 142 *pag.* uit de *Transactie*

van Epternach, des jaars, 1063; en uit het *Geschrift van keiser Henrik den IV, van het jaar*, 1064. Sie vorder *de Scoreler, Medembl.* 281 *bl.* gebruikende de *Saanl. Arkad.* 4 *B.* 528 *bl.* &c.

PHILIPS, of Philippus; gesegt de *Goede*, volgens de gemeene rekeninge, de 30ste graaf van Holland; van welke *Oudaan :*

O ruward, ruw van aart! hoe kon u erf gebeuren,
Als van de spil sy aan? en kond gy 't erf versteuren
In uw bestreden Nicht, als had gy recht daar toe?
Syt gy de Goede Philips, *men houd het u te goe;*
Borgonje wint meer velds, maar kan het weêr verliesen.
Nu recht gy 't Ridderschap en pronkt met Gulde Vliesen:
Dit magh het voorspook syn, dat eens uw Stam, met kracht,
In 't Kolchos van Peru, verkryg de gulde vacht!

Hy was de soon van Jan Onversaagd, van Burgundie; een kostelyke graaf aan deese landen; en synde een kaalkop, wierden, hem ter eeren, alle syn hovelingen kaalkoppen. *Kamerarius*, in syn *Uiren*, 1 *Hondert.* 36 *H. Broêr, G.V. Leven en Daaden, der Hertogen van Braband, in XIImo, in het jaar,* 1664, *tot Antwerpen uitgegeven*, 253 *bl.*

Ontblootte Jakoba van haar staat en waardigheden; quansuis, by vrye overgevinge. Siet het *aangeteekende*, 41 en 153 *bl.*

A. 1430, heeft deese graaf de order van het Vlies ingesteld. Boven, 189 *bl.*

Syn stadhouder was Hugo van Lanoy, heere van Saintes. *Scriverius, by Goudhoeve*, 459 *bl.*

A. 1432, kreegh hy een soon, by Isabelle van Portugal, S. Martens avond, binnen Dion; geheeten Karel Martyn, die by de doop wierd ridder geslagen en daar op gemaakt grave van Charlois; volgens het reeds geschrevene, 164 *bl.*

Met deese had hy somwylen een seer groote oneenigheid. De vader leefde veel te lang voor syn oorlogsgesinde en regeersieke soon. De Vader wierd opgemaakt door quaadaartige oorblasers. Boven, 164 *bl.* De vader poogde de soon in arren moede te doorsteeken; even als, by *Justinus* (9 *B.* 7 *H.*) Philippus de Macedoner syn soon, Alexander. Maar Karel bad, op syn knyen, en verkreeg, door syn traanen, vergiffnis, aan 's vaders sterfbed; Philippus uit het leven scheidende, A. 1467. *Kamerarius,*

merarius; in gemelde *Uiren*, *gemeld Hondert.* 35 *H.* behalven *Goudhoeve*, &c.

A. 1436, wierd Kalais door hem belegerd, doch hy wierd genoodsaakt weder op te breeken, en die stad te verlaaten.

Doch die van deese prinsse en syn hoedanigheden meer begeerd te weeten, keere sich tot *Barlandus*, *Comit. Brabant.* het *Anonymi Chronicon Ducum Brabant. door Matheus in het jaar* 1707, *uitgegeven. Vredius*, *in Diplomat. de Gouwenaar*, &c.

Maar ondertussen is hy de eerste der Graven, wiens beeld en gedachtenis op een *Medalie* word bewaart; synde onder de myne eene, wiens ruggestuk, met AUTRE NARAY, boven is beschreven, 188 *bl.*

PHILIPS de *Schoone*, was de soon van Maximiliaan (van welken, boven, 224 *bl.*) en Maria (van welken, 217 *bl.*) de 34ste Graaf van Holland, overleden, A. 1506. van welken dus *Oudaan:*

De keiserlyke kroon hing, met Philips den Schoonen,
Aan eenen erfgenaam en spant nu soo veel kroonen
Als soonen, fris van bloei, uit syne lenden staan;
En selve sag hem 't Ryk naauw voor een schaduw aan:
Duik, duik, ô Geldre! en laat hem vredigh heene reisen,
Dien Burgos, als een son, begroet in haar paleisen,
Ja son, die ondergaat, niet als in zee de son,
Maar als een toorts, die plots gedompt word in een bron.

Hy wierd ten doop gebracht van Vrouw Margriet, van Jork, de 3de huysvrouw van Karel de Stoute, vergeselschapt, ter rechter, met de Vrouw van Ravestein, en, ter slinker syde, met de Heer van S. Pol. Het gouden bekken wierd gedragen door den Heer van Gruithuysen. Nu, aangaande de vont-giften, by de vonte of doopsteen; de Hr. van Ravestein gaf een gulden swaard; de Hr. van S. Pol, een gouden helm; Margriet van Jork, een cierlyk afhangsel, met kostelyke gesteenten beset. Van den doop gekeerd synde, vertoonden sy, op de merkt, in het openbaar, het mannelyk teellit van dit jonge prinsje, om op die wyse de mond te stoppen aan veel quaadspreekende Franssen, voorgevende dat dit kind een meisje was. *Joost Damhouder*, *Beschryv. van Brugge*, in het leven van *Maximiliaan*, 244 *bl.*

A. 1482, overleed syn moeder; komende hy toen, 4 jaaren oud, onder de voogdye van syn vader, Maximiliaan. Boven, 219 *bl.*

A. 1495,

A. 1495, troude hy Johanna, dochter van Ferdinand, koning van Spanje, te Lier, by naar ſonder ſtaatſie. *Goudhoeve*, 560 *bl.*

A. 1500, kreegh hy, by deeſe, een ſoon, binnen Gent; geheeten Karel en namaals keiſer, met de naam van Karel de V. *Ulloa*, *in het Leven van Karel*, 1 *B.* 1 *bl.* *Heuterus*, *in Auſtriacis*, 8 *lib.* 1 *cap.* &c.

Maar ondertuſſen bevind ik dit Boekje niet ſonder gebreken te ſyn en mistaſtingen; hoe? moet den moetwilligen al-bediller, die de volmaakſte Schriften vinnigh en onvervaard durft aantaſten, hier ook niet wat ſpeelens hebben? Hy weete dan, dat ik keiſer Karel de V, als Graaf van Holland, boven, in *de letter K*, heb over het hoofd geſien, en dat hy nu, met het *Puntdicht* van *Oudaan*, ſich ſal te vreeden moeten houden. Sie daar dan, myn liefſte Momusje! het ſal naa deeſen niet meer beuren:

Wie dart het aangeſicht des Grooten Karels nad'ren,
Die 't aanſien overtreft van ſyn beroemde vad'ren,
Met wysheid, dapperheid, vlyt, arbeid en geluk.
Die koning, hertogh, graaf deê dragen boey en juk;
Hier, voor Pavi, Valois, daar Hairad, in Afryken,
Ginds Sax en Heſs, te Gent. Die ſulk een ryſt van rykken
Tot ſchuttrauwanten had om 't bloeyend Keiſerdom,
En toen 't Geluk verving, eer 't wierp de hielen om.

Siet verder Philips bedryven, aangaande Staat en Oorlogh, by gemelde *Goudhoeve*, *Heuterus*, *Barlandus*, &c.

Ik heb ook ſyn beeltenis op een *Gedenkpenning*, dragende 't Fortuin op haar ruggeſtuk, nevens de woorden; VIRTUTE ET CONSTANTIA; Dat is; *Door manhaftigheid en ſtandvaſtigheid.*

PHILIPS; de ſoon van keiſer Karel de V, doorgaans geheeten Philips de II, de 38ſte en laatſte Graaf van Holland; van welken *Oudaan:*

Heeft ook den ſteen gelegt, om hooger op te ſtappen,
Om laager naderhand te rollen langs die trappen
Dat ſich Philips de Tweede en niet de Derde dacht,
Dat 's Koning en niet Graaf; daar Holland onder magt
Dan 's graven nooit erkoſt, in haare heerſchappye;
't Sy keiſer dees' of graaf of hertog quam te vlyen;

Den

Den hairband afgeset, en 's konings-praal begost,
Is de eerste self verlegt en de ander niet erkost.

A. 1598, is hy, in het Eskuriaal, aan een vuil en beklaaglyk ongemak overleden; oud 71 jaaren en 4 maanden. *Boterejus, Commentarior. 5 lib.* 421 *pag. Meteren*, 20 *B.* 417 *bl.* 't Vervolgh van *Goudhoeves Chronyk*, 284 *bl.* &c.

Vorders syn syne Uitvoeringen, in onsen Neerlandssen oorlogh, door de doorwrochte *Schriften* van *Hoofd* en *Grotius*, *Bor* en *Van Meteren*, *Strada* en *Bentivoglio*, genoegsaam alom bekend; synde, met eenen, ook syn *Medalien* en *Legpenningen*, by de Liefhebbers veelvoudigh en gemeen.

Maar ondertussen, sal het ook de Leeser naar en buitensporigh noemen, dat ik, achter deesen laatsten Graaf, een lystje van alle de Graven laat volgen? Ik sal het evenwel doen; en sie daar!

I Ada. Boven, 7 *bl.*
I Albrecht. 10 *bl.*
I Arnoud. 22 *bl.*
VII Diderikken. 55 *bl.* &c.
V Florissen. 85 *bl.* &c.
I Geertruid. 99 *bl.*
I Govaard. 110 *bl.*
I Jakoba. 152 *bl.*
III Jannen. 145 *bl.* &c.
II Karels. 164 *bl.* en 264 *bl.*
I Margriet. 219 *bl.*
I Maria. 217 *bl.*
I Maxiliaan. 224 *bl.*
III Philippen. 262 *bl.*
I Pieternel. 266 *bl.*
I Robert. }
VI Willemen. } beneden, in de letteren, *R.* en *W.*

PIER, anders geheeten Lange- of Groote Pier; ja by de Latinisten, *Pyrrhus Magnus*; was der Geldersse Friesen opperammiraal, in de jaaren, 1517 en 1518. *Gabbema*, *Leeuward.* 336 *bl. Soeteboom*, *Stavoren*, 5 *B.* 175 *bl.*

Deese plonderde Hoorn. *Slichtenhorst*, *Gelders. G. II B.* 353 *bl. Chronyk van Hoorn*, 54 *bl.*

Won Alkmaar, Beverwyk en Medemblik. *Deselve Slichtenhorst*, 349 *bl.*

Plaagde de Borgoensse Friesen en Hollanders. Weder *Slichtenhorst*, 338 *bl.*

Noemde sich, in een kreupel Duits rymtjen, aan de Borgoensse, koning van Friesland, hertog van Sneek, Grave van Sloten, Vryheer van Hindelopen, opperoverste van de Suider zee. Daarenboven ook de naam voerende van verwoester der Deenen, wreeker van de Bremers, verrasser van de Hamburgers, een kruis voor de Hollanders. Noch eens *Slichtenhorst*, *II B.* 350 *bl.* en de bovengemelde *Chronyk van Stavoren*, 5 *B.* 175 *bl.*

Overleed eindlyk, binnen Sneek, A. 1520. Sie syn Graftdicht, van 10 regelen, uit een oud *Tydschrift*, by *Matheus*, in het 176*ste H. van een Bundel Brieven en Testamenten, uitgegeven, in het jaar*, 1708.

PIETERNEL; waarlyk een wys en staatkundigh wyf; de weduwe van gr. Floris de II, of de Vette; de moeder van Diderik de VI. Boven, 60 *en* 87 *bl.*

Word in de lyst der Graven meerendeels uitgedaan, derhalven ook, door *Oudaan*, met geen puntdicht vereeuwigd.

Scriverius, over de *Gouwenaar*, uit *Ubbo Emmius*, 242 *bl.* behalven *Alkemade*, &c.

Deese stichtte, op de grond haares kasteels, dat Rhynsburg was geheeten, een Nonneklooster, van S. Benedictus order, ter eeren Gods, ter eeren de Moeder Maagd en ter eeren S. Laurens. *Goudhoeve*, 271 *bl. Pars*, *Katw. en Rhynsb.* 323 *en* 324 *bl.* Doch sie beneden, in de *letter R.*

Sy overleed, A. 1144; maar ondertussen siet gy se, tegens haar soon over, knielende afgebeeld, boven het poortjen in de muirbrok van Egmonds vervallene Abdy. Boven, 76 *bl.*

Siet vorder van deese Vrouw, *Stoke*, 42 *bl. Buchelius*, *in Hedam*, 150 *pag.*

PINAKER; een seer oud dorp, by Delf, naar de syde van Gouda. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 143 *pag.* uit een *Geschrift van gr. Willem den I, van het jaar*, 1222.

PLETTENBURG; in het Sticht van Uitrecht, by Jutfaas; heel onaardigh uitgegeven in een *Print*, door *Kasp. Specht*; doch heel cierlyk sich vertoonende in *Rochmans Teekening*. Heb ook, aangaande dit Huys, niet anders te seggen, en plaats het hier daarom alleen; te weeten om alle de *Huysen* en *Sloten* van *Rochman*; in dit myn Werkje, ten minsten op te neemen.

POELENBURG; in Kennemerland, tussen Heemskerk, en Uitgeest, ook onder de *Gesichten* van *Rochman.*

A. 1705, den 10 April, sagh ik dit Huys van buiten; synde de Heer noch soo onlangs overleden.

Ondertussen sie *Goudhoeve*, 79 *bl.*

Oud-POELGEEST, (op een *geest*, of hoogte, by een *poel* gelegen) anders Alkemade; by Leiden, in de ambachte van Oestgeest, aan de Maare, niet verre van Warmond.

Het is weleer ingenoomen, door Hr. Jan van Montfoort en Hr. Jan van Naaldwyk; maar de steden van Holland kregen het weder en braken het af tot aan de grondslagh. *Goudhoeve*, 81 *bl. Van Leeuwen*, *Leiden*, 582 *bl. Rhynl. Kostuim.* 35 *bl.* en *Batav.* 158 *bl. Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 110 *pag.* en 19 *cap.* 557 *pag.* spreekende van haar ruiinen en ingestorte gewelfselen.

Het is ook onder de *Gesichten* van *Rochman*; en vorders, sie boven, in *Alkemade*, 12 *bl.*

POELGEEST; in Rhynland, aan den Rhyn, tussen Kaukerk en Oudshoren, tegen over Haserwouw, wel 300 jaaren bewoond. Ook het Huys te Hoorn wel eer geheeten, en, ontrent A. 1489, in den verderflyken tweespalt der Hoeksse en Kabeljausse omvergesmeeten; maar naderhand, met bewilliginge van keiser Karel de V, door den ridder, Gerard van Poelgeest, weder opgeboud. *Junius*, *Batav.* 19 *cap.* 558 *pag. Parivall*, *Verm. van Holl.* 93 *bl. Goudhoeven*, 81 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 219 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim.* 50 *bl. Alting. Notit.* 2 *Part.* 143 *pag.* uit het *Geschrifte van Vrouw Alyt*, *de voogdes van gr. Floris*; *van den jaare*, 1253. *Orlers*, *Leiden*, 4 *bl.* aldaar ook spreekende van kleen-POELGEEST, het derde huis dan van deese naam.

POLAANEN; in Rhynland, van de Delvenaars belegerd, om het belegh van het Huis te Heemskerk (boven, 222 *bl.*) te doen opbreeken. Wat geschiet 'er verder? Sy wonnen dit Huys stormenderhand, en, om de Hoeksse krachtigh te benadeelen, braken sy het nevens Binkhorst, tot aan den grondsflag. *Heemskerk*, *Batav. Arkad.* 267 *bl. Junius*, 18 *cap.* 525 *pag. Goudhoeve*, 94 *bl.* op het jaar 1359. *Scotanus*, *Fries. G.* 6 *B.* 196 *bl.* behalven *Van Spaan*, *Rotterd.* &c.

Maar, magh ik vragen; waar heeft toch dit Huys gestaan? het Huis ter Hart, anders Swanenburg, antwoord *Van Leeuwen* (*Leiden*, 156 *bl.*) staat op de grondslagen van het oude Polaa-

Polaanen. Soo ſpreekt mede *de Saanl. Arkad.* 3 *B.* 176 *bl.* Bewys. Wel aan; andere verſchuiven de grondſlagh, een weinig, naar de Amſterdamſſe ſyde, en ſettenſe, aan de Trekvaart, onder Polaanen; heden de Luſtplaats van den Hr. KLAAS KORNELISZOON KALF, eensdeels, wegens ſyn reiſen door Italie, Duitſland en Spanje; en eensdeels, wegens ſyn liefde ontrent boeken, gedenkpenningen, en andere overblyfſelen der Grieksſe, Roomsſe en Nederlandsſe oudheden, by de *Liefhebbers* bekend en bemind. Maar nu, noch eens, wat bewys? het ſelve dat veel vervallen Huyſen hebben; kelders en gewelfſelen, welke hier, aan den dyk, onder het uitgraven, ſyn ondekt.

POLANEN; een Heeren Huys in Delfsland, ontrent Graveſande, tuſſen Monſter en Loosduinen. *Van Leeuwen, Batav.* 1290 *bl.*

POLDERS; ſyn opgedroogde landeryen, met kaadyken, tegens het geweld der wateren verſekerd. Hier af komen poldermeeſter, &c. De naam is van de poelen, of ſtaande wateren voortgekomen. *Junius, Batav. cap.* 326 *pag.*

POUDEROYEN, of, by verkortinge, Pouroyen, quanſuis *arx puerorum*, het kinderſlot; te weeten de kinderen van de gravin van Henneberg; waar af boven, 210 *bl.* Hoe, klinkt u dit ſoo vreemd in de ooren? de 365 venſteren aan dit Huys bewyſen het getal der kinderen. *Ergo.* Al lacht gy, *Schryver* juiſt om deeſe *conſequenci.* Waarom, voor *Parival*, aan u de *præferenci*? Deeſe man ſet deeſe ſaak twyfelachtigh, ſelver in deeſe ſotteklap niemandall beſluitende. *Vermaak van Holl.* 129 *bl.* Siet ook *Junius, Batav.* 20 *cap.* 573 *pag.* en ondertuſſen een woordje.

Gy moet my boven, 212 *bl.* wel verſtaan, aangaande het vaſtſtellen van dit ſeldſaam wonderwerk. Ik kan het aanneemen, volgens de leere der *Ovaria* of eyerneſten, en het ſelve defendeeren, *more Academico*, volgens het Hooge-ſchool gebruik; maar anderſins is het by my beuſelpraat, gelyk ik ook, 32 *bl.* heb geſteld. Dit moeſt 'er uit, of Momusje ſou my anders op de knokkels geklopt hebhen.

Vorders, is het gelegen in de Bommelerwaart, met Loeveſtein en Brakel maakende een langen driehoek, aan de Maas.

Was allereerſt geſticht van Robert, grondheere van Heuſden. *Slichtenhorſt, Gelders. G.* 5 *B.* 47 *bl. op A.* 916.

Naderhand, door Jan Moliaard, den prooſt van Uitrecht opperſte

opperste raad van Reinoud, eersten hertogh, in haar bouvalligheden vernieuwd. *Deselve*, 7 *B.* 141 *bl.*

A. 1505, is het van de Burgunders, wegens den Koning van Kastilie, aangetast. *Deselve*, *II B.* 320 *bl.*

A. 1503, is het weder belegerd van de Hollanders en die van 's Hertogenbosch, onder het bewind van Hr. Jan van Egmond, die het inkreegen, niettegenstaande de dappere verweering van de maarscalk van Gelder, gesegt Guidewind en Sneewind by verkortinge, met verdragh; die het daar op afbraaken, en de Maas 'er door afleiden. *Slichtenhorst*, *wederom*, 11 *B.* 325 *bl.* en de drollige verteller, *Jan Martyn*, by den *selven*, 586 *bl.* *Oudenhove*, *Suid Holl.* 94 *bl.*

PRIESTEREN; deese stoffe knoopende aan het reeds geschrevene, ontrent de *Goden* der oude Duitsche en hunne nagebuiren, 103 *bl.* begin ik met de

I. DRUIDEN; priesteren der Duitsers, Franken en Britanners. *Ovidius*, *Klaagbr.* 4 *B.* 2 *Sendbr.* *Lukanus*, *Burg. Oorl.* *I B.* *Tacitus*, *Germ.* 9 *H.* *Scedius*, *de Diis German.* 2 *lib.* 1 *cap.* behalven *Van Royen*, 118 *bl.* &c.

De naamreden haalense doorgaans van δρῦς, dat is, *een eikeboom*; de slachtofferen meerendeels in eikenbossen voorvallende. *Plinius*, *H. Natuirl.* 16 *B.* 44 *H.* maar *Casaubonus* (by *Saubertus*, *de Sacrific.* 152 *pag.*) sou liever de naam uit het Hoogduitsch haalen. *Raunen* of *runen* is, by hem, fluisteren of sacht spreeken. Dus de Druiden, *de runende.* Ik word 'er koud af, sulke koude Naamredenen aanhoorende.

Ondertussen hunne dienst bestaande in het slachten en opofferen van gevangene menssen. *Tacitus*, 14 *B.* 30 *H.* *Cæsar*, *Gall. Oorl.* 6 *B.* 16 *H.* *Prokopius*, &c. by *Van Royen*, 144 *bl.*

Van de Druïden gewagen ook *Strabo*, 4 *lib.* *Diodorus*, 5 *lib.* &c.

Voorts quamen by deese de

II. BARDEN, bewaarders der oude Geschiedenissen (*Nota*, dat die dan altyd by naar by de *Geestelyken* syn geweest) die sy in vaarssen den volke voorsongen. *Lukanus*, *Burg. Oorl.* 1 *B.* *Scedius*, 2 *lib.* 41 *cap.* Wederom, *Van Royen*, 118 *en* 143 *bl.*

Van deese Bardes trekken onse *Woordesifters* het woord *baaren*, dat is, schreeuwen, om dat de Barders, seggense, de lofdichten der Duitsse helden met een groot geschreeuw uitschreeuden.

Onder deese was ook eene

III. Vel-

III. Velleda; onder de Brukteren, by Wesel, over de Lippe; wegens haare voorspellingen by naar voor een godin geacht. *Tacitus*, 4 *B. der Hist.* 65 *H.* en weder, 5 *B.* 22 *H.* en noch eens, *Germ.* 8 *H. Statius*, *Mengeld.* 1 *B.* 4 *D.* en voorts *Junius*, *Batav.* 16 *cap.* 382 *pag.* en 23 *cap.* 674 *pag. Scildius*, *de Chaucis*, 4 *cap.* 133 *pag. Montanus*, *Inleid. van Amst.* 1 *B.* 26 *bl. Scedius*, 3 *lib.* 9 *cap.* 488 *pag. Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 1 *B.* 15 *bl.* by welke (is dat niet kluchtigh?) Velleda is een *stout vel*; gelyk, by *Junius* (en noch mooyer!) een wyf, den volke *veel leets* verkondigende. 't Spul heeft, gelyk gy siet, geen aart, Daar geen *Naamreden* 't woord verklaard.

Van het Menssenoffer vind gy genoeg by *Kluverius*, *Germ. Antiq. Kirchmayer*, over *de Germ. van Tacitus*, en *Van Royen*, 121 *bl.*

PRINCESSEN HUIS, in het Haagsse Bosch; is geboud door Amelia, weduwe van prins Frederik Henrik, door syn krygsbedryven in onse Historien uitmuntende; daar in vertoonende het stryden en het zegepraalen van haar overledene echtgenoot. *Jan Soet*, *Gedichten*, 175 *bl. Parivall*, *Vermaak van Holl.* 145 *bl.*

Het is, in het groot, met haar *Gesichten*, uitgegeven door *Nik. Visscher*, gelyk in het kleen, door *C. Elands* en *P. Schenk.*

Gemelde Amelia, douagiere van Oranjen, overleed, A. 1675. *Neuville*, *Hist. van Holl.* 3 *D.* 118 *bl.* na dat prins Frederik Henrik was gestorven, A. 1646. *Neuville* 2 *D.* 91 *bl. Montanus*, *in syn Leven*, &c.

PROCES of Rechtspleging; welke, in onse Graaflyke Historien tweemaal voorkomt; tweemaal onwaarschynlyk, vals en logenachtigh.

I. Voor gr. Willem de III, anders de Goede; over een koe, door den baljuw van Suid Holland, een arme boer ontvreemd. *Balen*, *Dordr.* op het jaar quansuis 1326, 375 *bl.* nevens een seer weitse konstplaat van den oppropppenden uitvinder, *Romein de Hooge. Scriverius*, *by Goudhoeve*, 374 *bl.*

II. Voor hert. Karel den Stouten; over een vrouwe-kracht. *Pontus Heuterus*, eerste verteller van dit wyvepraatje, *Burgundicar. Rer.* 5 *lib.* 5 *cap. Exnerus*, *in Valer. Maxim. Christian.* 244 *pag.* aldaar spreekende van de Gerechtigheid. *Lipsius*, *Staatkundige Voorbeeld.* 2 *B.* 9 *H. Scriverius*, weder by *Goudhoeve*, 503 *bl. Van Leeuwen*, *Leiden*, 14 *en* 368 *bl.* en eindlyk *P. Verhoek*, in syn hertverrukkend *Treurspel*, meermaalen boven aangehaald.

Willem

Willem PROCURATOR, dat is, de *Koſtbeſorger* (te weeten van het Egmonder *convent* word ook wel de *Onbekende Klerk* geheeten. Hy leefde onder gr. Willem de Goede, ontrent den jaare, 1300; ſchryvende van A. 647 tot aan A. 1333. *Matheus, hem uitgevende, Analector. IV. Tom. 1 pag. Pars, Naamrol,* 29 *bl. Goudhoeve,* 217 *bl. Ger. Voſſius,* ons hem ſeer aanpryſende, *Hiſtoric. Latin.* 1 *Part.* 2 *lib.* 511 *pag.*

PUL; een gering watertje by Naaldwyk, in Delfsland. *Alting.* 2 *Part.* 144 *pag.* uit een *Geſchrifte van gr. Diderik de VII; van het jaar,* 1193.

PURMERENT; van welke ſtad aldus de Hr. *Huygens:*

Hoe oud en ben ik niet, die 't ſelver niet en weet?
Hoe weet ik 't, die, ſoo jong, ſoo menigh meeſter ſleet?
Sint Eggarts dikke beurs den jongen Vorſt verbonde,
Die, my tot dankbaarheid, het hooge Huis *vergonde.*
Maar dubbel was de gonſt, al was ſy 't by geval,
Van die myn woningen beſloten in een wal;
Met wierd ik Stad genoemt, met heb ik ſtad gegrepen
In 's vaderlands bewint; daar ſeg ik, onbegrepen
Of ja, wanneer 't my luſt, of, als ik weiger, neen.
Wat ſchaad myn kleinigheid? de grootſte ſyn maar een.

Is gelegen in Waterland, nevens het uitgedroogde meer, de Purmer; maakende een driehoek met Edam en Monikedam.

Sie van { het Purmermeer, 73 *bl.* | Edam, 73 *bl.* | Monikedam, 234 *bl.* }

Graaf Willem de VI maakte ſyn gunſteling, Willem Eggart (een Waterlander, woonende te Amſteldam, in den Bril, tegen over de Waagh) ſchat- en hofmeeſter deeſer landen, hem te gelyk begiftigende, met een leen; te weeten, met de heerlykheid van Purmerend, nevens de dorpen, Nek en Ilpendam.

Dus heeft gemelde Eggart, ontrent A. 1410, ten Weſten van de ſtad een ſlot geboud, geheeten Purmerſtein. *Boxhorn. Stedeb.* 371 *bl. Goudhoeve,* 94 *bl. Junius, Batav.* 17 *cap.* 503 *pag. Vronens Op- en Onderg.* 4 *B.* 235 *bl. Van Royen,* 177 *bl.*

Na de dood van Willem Eggart, op het ſlot, 2 dagen naa de dood van ſyn weldoender, gr. Willem, overleden, was hier Heer, ſyn ſoon Jan Eggart, die, naar Vlaanderen trekkende,

kende, het verkocht aan Heer Gerrit van Zyl; deese weer aan Heer Jan, de burggraaf van Montfoort; deese daarop aan Heer Balthasar van Valkestein, krygsoverste van keiser Maximiliaan; en eindlyk deese aan Heer Jan, den eersten graaf van Egmond: waar op de stad Purmerent nevens Purmerland, Nek en Ilpendam, aan het graafschap van Egmond syn gevoegd, en ook daar aan gebleven, tot A. 1590; als wanneer de weduwe des Graven van Egmond, te Brussel onthalst (boven, 81 *bl.*) het selve aan de Staaten van Holland heeft verkocht. *Soeteboom*, *Soetstemm. Swaan*, 158 *bl. Parivall*, *Vermaak van Holl.* 181 *bl.*

Vorders is dit slot, aan 3 syden, van *Rochman* uitgebeeld en ook door *Visscher* en *Van Royen*, aan eene kant, in een *Konstplaat* gebracht.

Endlyk, voeg ik hier achter, dat van deese Willem Eggart is afkomstigh paus Adriaan van Uitrecht, ook hebbende een selve wapen. *Gemelde Soetstemmende Swaan*, 127 *bl.*

PUTTE, ook anders geheeten Pitte; een oud slot, gelegen boven Geervliet, in den lande van Vooren en Putten. *Alting.* 2 *Part.* 143 *pag.* uit *Stoke*, *in gr. Jan den I*, 163 *bl.*

PUTTESTEIN; in Suid Holland, by Heinoort en A. 1375, door bisk. Arend van Hoorn, Heer Herbern van Puttestein ontweldigd en gesloopt. *Scotanus*, *Friesse G.* 6 *B.* 197 *bl.*

A. 1593, syn, na veel gravens, haar grondslagen ontdekt. *Goudhoeve*, 78 *bl. Oudenhove*, *Suid Holl.* 412 *bl. Boxhorn.* (by wiens tyd het al was afgesmeeten) *Stedeb.* 95 *bl.*

Q.

QUADI, of Quaden; is een Noordsch volk, ontrent de tyden van keiser Mark. Aurelius, in het hert van Duitsland neêrgedaald. *Van Royen*; ook deselve in een *Print* vertoonende, 78 *bl.* Doch Neerland heeft aan deese menssen geen kennis. Siet *Karrio*, *Chron.* 229 *pag.*

QUEESTEN; is een soort van vryen, op Tessel, Wieringen, Flieland, ter Schelling en andere eilanden, ja self op Huisduinen in gebruik. Het gaat 'er soo toe, by de jonge lieden.

De vryers klimmen 's nachts in de huysen; synde een ruit, boven of ontrent een venster, op- of open gebrooken; waar door men den erm steekende, het venster open doet.

Voorts

Voorts gaan ſy by de dochters, doch boven op den deken, te bedde leggen; houden een lekker praatje met die lieve kinderen, en mogen daar ſoo blyven leggen tot een uur voor den dagh. Alsdan moeten ſy in ſtilligheid vertrekken, het venſter ſluiten en ſoo ſich beſcheiden van daar maaken.

Ondertuſſen geſchied dit alles, ſonder de meisjes eenige onbeſchoftheid te vergen, of andere moetwil te plegen. Want, word 'er ergens onbeleeftheid begaan, men ſlaat aanſtonds op de ketel; welk geluid de buiren ſaamen haald en de moesjanker is in lyfsgevaar. *Nein*, *Luſthof der Huwelyken*, 166 *bl.*

R.

RADBOD; of Radebout, is geweeſt de 6ſte koning van Frieſland, een wreede geweldenaar. Hield ſyn hof te Stavoren. Van de Deenen en Noormannen overweldigd, wierd hy op ſekere voorwaarden losgelaaten en herſteld, A. 678. *Stavorens Onderg.* 3 *B.* 52 *bl. Van Royen*, 104 *bl.*

Nam vorders Uitrecht. Verjoeg de Chriſtenen. Hinderde Wilebrord in het prediken. Wierd geſlagen van Pepyn; en wederom, A. 717, van Karel Martel, die hem dwong het Chriſtendom aan te neemen. Maar als hy hoorde waar ſyn ongedoopte voorouderen gevaaren waaren, trat hy uit de vont, voorgevende liever by hen als in den hemel te willen ſyn. Overleed, krankſinnigh, A. 719. *Sigebertus*, *by Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 502 *pag.* en weder, 19 *cap.* 542 *pag. de Scoreler*, 53 *bl.* ſpreekende van ſyn afbeeldſel. *Godfried*, *Chron.* 561 *bl.* &c.

Doch, wat deeſe geweigerde doop aangaat, gy behoeft het niet te geloven, Leeſer. De ſaak is verdacht gehouden en het is een ſpinrokkens vertellingkje, by . . . . maar quijt ben ik den Schryver. Ik heb het aangeteekend en echter is het heden myn geheugen ontſlipt.

RADBOD; de broeder van Gundibald, op de Pyreneën geſneuveld, tegens de Saracenen vechtende. Deeſe was Chriſten en boude, naa het afbreeken van het Huis te Reinegom, het ſlot te Egmond. *Junius*, wederom, 542 *pag.*

Van het ſlot te Egmond ſie boven, 79 *bl.*

RAMSBROEK, of anders Randenbroek, heden een hofſtede met hoogh en wild houd, hebbende ſeer aangenaame geſichten naar beneden (gelyk ik, den 24 Julii, A. 1707, heb ondervonden) tuſſen Amisfort en de Luſtplaats, den Heiligen Bergh.

Is al bekend in *de Brieven der jaaren*, 1349 *en* 1359. *Matheus*, in *Notis ad Amisfurt. Verhoev.* 215 *bl.*

Van den Heiligen Berg is boven gesprooken, 133 *bl.*

RAAPENBURG; is een vermaarde burgwal binnen Leiden; voor het vergrooten van de stad, in Soeterwoude ten deel gelegen. Mogelyk heeft hier ook wel een burg of huys gestaan.

Sy voerd deese Naam van de Heeren Raaphorst; besitters van het leen, Soeterwoude, voor 20 schellingen of een paar wapen-handschoenen. *Van Leeuwen, Rhynl. Kostuim.* 16 *bl.*

Van de handschoenen, in het leenverheffen, is boven een aanmerkinge gedaan, 158 *bl.*

RAAPHORST; een Huys in Rhynland (ook onder de *Gesichten* van *Rochman*) by Wassenaar, tussen Leiden en den Haagh; al voor meer als 350 jaaren bewoond. *Van Leeuwen, Rhynl. Kostuim.* 30 *bl. Batav.* 1262 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 191 *en* 219 *bl. Goudhoeven*, 81 *bl.*

Sy voerd haar Naam of van een raap (*rapa*) of van raapen (*rapere*) volgens *Junius*, *Batav.* 19 *cap.* 562 *pag.*

A. 1709, in het laatste van Julii, is dit Huys, als de hoogste prys, de Lotteryen onderworpen, even als het Huys te Marquette. O tyden! tyden!

RHEENEN; in het Sticht, aan de Rhyn; een seer oude stad, gelyk dat de muiren genoegsaam te kennen geven. *Junius*, *Batav.* 11 *cap.* 232 *pag.* als synde van bisk. Jan van Arkel. *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 7 *B*- 137 *bl.*

Maar hier is men weer aan het kibbelen, onder de *Latynsse Geletterden*, de steden en sloten, waar het hen lust, verkruyende.

Van Leeuwen, *Batav.* 176 *bl.* noemt Rheenen *Grinnes* (gy vind dit by *Tacitus*, *Hist.* 5 *B.* 20 *H.*) even als *Ortelius*, die de oude plaatsen durft setten, daar de steden ons heden ontmoeten.

Maar, volgens *Kluverius*, (*van de Rhynmond.* 13 *H.* 269 *bl.*) is *Grinnes* geen Rheenen, *Arenacum*, geen Arhnem; *Vada*, geen Wageningen; *Batavodurum*, en *Batavorum oppidum* (en dat is ook waar!) geen Nimmegen: vertoonende dat, uitgenoomen *Batavodurum*, alle deese plaatsen syn gelegen op den anderen oever van de rievier. Sie mede *Rycquius*, *in Tacitum*; alwaar deese 4 plaatsen *vici modici* worden genoemd; *Van Someren*, houdende de stelling van *Ortelius*, *Batav.* 6 *H.* 49 *bl.* *J. Flud à Ghilde*, in de *Voorreden van den Vertaalder Kluverius*, 2 *D.* 57 *bl.*

Sie daar! het verſchil is, of de genoemde ſteden van binnen naar buiten ſyn verplaatſt; dit behaagt *Kluverius*, en ſelf ook onſe *Grotius*, *libello de Antiquitate Reip. Batav.*

Dan, of wel de loop des Rhyn is veranderd; en ſoo wil *Bertius*, *Germaniæ*, 1 *lib.* 21 *cap.*

Ondertuſſen hebt gy, boven deeſe ſtad, aan den Rhyn, op den bergh, by de Grebbe, een ſeer ſchoon geſicht over het rondſomgelegene, ruim ſoo goed als by de Doorewaart.

Maar, wat nu de krygsgevallen betreft, ten tyde der Romeinen, is Rheenen beſtormd door Klaſſicus. *Tacitus*, *Hiſt.* 5 *B.* 21 *H.* by *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 2 *B.* 15 *bl.* doch ook naderhand, A. 1527, door hert. Karel, onder het beleid van eenen Jakob Tuk, met verraſſinge gewonnen. *Deſelve*, 11 *B.* 396 *bl.*

Van de Noda is boven gewagh gemaakt, 249 *bl.*

REEWYK; een Huys in Kennemerland, by Heemskerk. *Goudhoeve*, 79 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 1249 *bl.* *Heemskerk*, *Batav. Arkad.* &c.

REIGERSBOSCH, was wel eer in Amſtelland, te Ouwerkerk; mogelyk, A. 1172, door een watervloed omvergeſmeeten. *Kommelyn*, in de *Aantekeningen over de Beſchryv. van Amſteldam*, 2 *B.* 143 *bl.* Maar, hoe, *Kommelyn*, dit is hier misgetaſt; niet A. 1172, maar 1173, was die hooge vloed, waar op gy ſchynt het oogh te hebben; volgens alle *de Chroniikken*, by *Gabbema*, *Neerl. Watervloeden*, 45 *bl.*

Van dit Reigersboſch gewaagd mede *de Soetſtemm. Swaan*, 49 *bl.* en ſie boven, 39 *bl.*

REINEGOM; by Egmond gelegen, waar ontrent van ouds de Rhyn verby ſtreefde. Hier ſtond wel eer (voor het bouwen van Egmonds ſlot) een oud huys, te weeten, ontrent een groote poel. *Saanl. Arkad.* 116 *en* 167 *bl.* met eenen die beriſpende, welke van gevoelen ſyn dat het Huys te Reinegom en het ſlot te Egmond een het ſelve ſou ſyn geweeſt.

RENSWOUDE; een Heeren Huys, Ooſtw. van Uitrecht, tuſſen Lunteren en Scherpenſeel, ja bynaar tuſſen het koninglyk Loo en Amisfort; in het jaar, 1699, door *C. Specht* in een *Print* gebracht.

REUSEN; menſſen van een ongemeene grootte vondmen in alle eeuwen, aan alle oorden des werelds, ſoo in het leven als in 'er geraamte, naa de dood.

Van de levende gewaagen ſelf de *H. H. Bladeren*, *Samuelis*, 1 *B.* 17 *H.* 4 *vers.*

Doch waar toe de gryſe aaloudheid aan te haalen, daar onſe lieden hebben geſien, in hunne tyden, de Sparwouwer reus en den boer van Lekkerkerken? Sie boven, 174 *en* 175 *bl.*

Maar aangaande de opgegravene; *Plinius*, *Hiſt. Nat.* 7 *lib.* 16 *cap.* ſpreekt van het geraamte van Orion, van 47 cubiten, gevonden op het eiland Kreta, naa een aardbevinge. Siet ook *Junius*, *Batav.* 2 *cap.* 35 *pag.* uit *Plinius*, gewagende van Oreſtes, lang 7 cubiten. *Pikard* (*Drents. Oudh.* 5 *H.* 32 *bl.*) gewaagd van een reuſinnen lichaam, A. 1488, ergens uit een graf opgeſpoeld, en op het eiland ter Schelling aangedreven; noch van een reuſen lichaam, ſonder eenige verrottinge, by Sneek in Frieſland, ontdekt; noch van een reuſengebeente, uit het topbergje gegraven, by Weſterborg, in het landſchap Drenthe; noch weder van andere, te Roomburg by Leiden en ontrent Angoulême in Vrankryk, gevonden. *Slichtenhorſt* eindlyk (*Gelders. G.* 1 *B.* 110 *bl.*) verteld van een ongemeen groot lichaam, op de wyſe van Herkules, hebbende een oſſenhuid onder ſyn ermen geſlagen; in de Rheenſſe Veenen opgedolven.

Ja ſelf, indien gy *Gramondus* kond geloven (*Hiſt. Gallic.* 13 *lib.* 579 *pag.*) verbeeld het indrukſel van S. Marie Magdelenen lichaam, in de grot te Marſellje, noch heden, een reuſinnen geſtalte.

Maar dat is hier de vraag niet, en deeſe vertellingen worden juiſt niet tegengeſprooken. Men onderſoekt, of 'er ooit, in Oud Nederland, ten minſten tuſſen Rhyn en Elbe, of liever in het Noorder Europa, ja ſelf op den geheelen aardbodem, een geheele natie van reuſen heeft gewoond?

Voor my, ik weet het niet. Ik vinde wel wederom in de reedsaangetoogene *H. H. Bladeren*, *Numeror.* 13 *H.* 33 *vſ.* dat die van Iſraël de kinderen Enaks ſagen, by welke ſy ſpringhaanen ſcheenen; maar, ſie daar! dit is myn vaſt ſtellinge; of het menſchdom is, in de allereerſte tyden grooter en onbeſuiſder van lichaam, of ſterker en geweldiger van krachten geweeſt. Want

Hoe ſouden ſommige der hedendaagsſe Kapitanoos die ſwaar[e] kasketten op hunne dikgepoeijerde paruiken durven ſetten[?] Wie van hen ſou nu een panſer van yſere malien om ſyn te[e]dere ribbetjes konnen veelen? Wie ſou nu een uir in een vo[l] curaſs konnen gaan? Wie met die wichtige ſlagſwaarde[n] vechten?

Ondertuſſen is het de pyne waard deeſe wapenen of in d[e]

oud

oude magasynen en tuyghuysen, of liever, langs de ſtraat, by de harnasmaakers en ſwaardvegers, met aandagt en opmerkinge aan te ſchouwen.

Immers, *Virgilius* (in het 12 *B. van ſyn Eneis*) beſchryvende den doodlyke tweeſtryd van Turnus en Eneas, gebruikt, volgens *Weſterbaans Overſettinge*, deeſe woorden:

Meer ſey hy niet, en heeft een ſwaare ſteen genoomen,
Een oude ſwaare ſteen, die eertyds daar in 't veld
Tot een afſcheiding van de landen was geſteld:
Tweemaal ſes mannen, ſoo als nu de menſſen vallen,
En ſchorten hem niet op hun ſchoudren, met hun allen.
Hy vatſe en heft ſyn erm om hoog en, metter haaſt
Toeloopende, werpt hy, verbyſterd en verbaaſt
Hem naar Eneas toe.

De juyſte woorden van *Virgilius* (*Nota*, *Homerus*, al in ſyn tyd ſoo ſpreekende, in de 5*de Iliade* ontleend) luyden aldus:

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Doch, mogelyk ſal dit niemand ontkennen, ſelf overtuygd door *Plinius*, *H. N.* 7 *lib.* 18 *cap. Gellius*, *N. A.* 3 *lib.* 10 *cap.* behalven *Lucretius*, *Juvenalis*, &c. ja niemand kan het ook met gegronde bewyſen tegenſpreeken, ſyn oogen ſlaande op de ſwaare STEENHOOPEN, in Drenthe, Weſtfalen, &c. die de aloudheid, niet ſonder reden, noemde de pilaaren van Herkules; als ſynde met de handen van Herkuleſſen op een geſtapeld. Siet boven, 136 *bl.*

Voorts die van hen, in deeſe ſtoffe, noch omſtandiger wil onderrecht ſyn, ga tot *Merula*, *Coſmograph. General.* 1 *Part.* 3 *lib.* 14 *cap. Jonſtonus*, *Thaumatograph. Admir. Hominis*, 4 *cap.* 1 *art. Camerarius*, *Horar.* 1 *B.* 82 *H. de Bruin*, *Wetſteen der Vernuft.* 2 *D.* 1 *B.* 2 *H. Du Mont*, *in ſyn Reyſen*, 7 *bl.* behalven *Olaus Magnus*, bekennende de eerſte (tot myn ooghwit) dat de Noordelyke volkeren altyd grooter en ſterker ſyn geweeſt: daarenboven, tot *Martinus Polonus*, *Cœlius Rhodiginus*, *Jul. Cæſ. Scaliger*, *M. Ant. Delrio*, *Saxo Grammaticus*, *Hektor Boëthius*, &c. behalven de oude; ſoo Grieken, als *Herodotus*, *Pauſanias*, *Philoſtratus*, *Glycas*, *Zonaras*, &c. als Latynen, reedsgenoemde *Plinius*, *Solinus*, &c

RHETORYKERS, by verkortinge *Rederykers*; welke hunne Broederſchappen en vergaderingen hadden, niet alleenlyk in Holland en Zeeland, maar ook in Braband en Vlaandere. *Pars*, *Katw.* 223 *bl.*

Voorts waaren hunne beſigheden deeſe volgende:

I. Sy ſtelden Wedſtryden aan op de Vergaderkameren, ontrent gedichten en ſnelle ſinſpreuken; waar in de voorſte, hy ſy dan een litmaat of een genoode vreemdeling, de geſtelde prys quam te winnen. *Van Meteren*, 1 *B.* 29 *bl.* ſpreekende van het Landjuweel, of de Kameren van Braband; ei lieve! lees ſyn verhandelinge.

II. Men gaf ook acht, in het ſchryven en ſpreeken, alle uitheemsheid verdryvende, op een ſuivere taal en juiſte ſpelling.

III. Men deede, doch gevalligh, ook voordeel in het herformen van de bedorvene Godsdienſt. Hier op hoord de Hr. *Hoofd* (*Neerl. Hiſt.* 1 *B.* 55 *bl.*) eens ſpreeken:

„ Een ouwde oeffeningh in meeſt alle Nederlandſche ſtee-
„ den,en veele dorpen was die van de rymkonſt;waar toe de aar-
„ digſte en blygeeſtighſte vernuften hunne vergaaderinge hiel-
„ den, op plaatſen hun by de wethouders verſchaft, die Retho-
„ rykkamers genoemt werden. Deeze waaren gewoon niet al-
„ leen verſcheide gedichten uit te geeven, en van handt tot handt
„ te laaten loopen, maar zelfs in openbaare heele perſoonaadje
„ ſpeelen te vertoonen, waar in zy, nu boertwys, dan met ernſt
„ yeder 't geen zynen plicht betrof te gemoet voerden. Een
„ ſtichtelyke vermaakelykheit, een ſoorte van zangh, die, mits
„ d'overigheit de maat ſlaa, van geenen geringen dienſt is, om
„ de gemoeden der meenighte te mennen. Want, zynde de Re-
„ denaars uit de weereldt, en t'onzen tyden maar twee manie-
„ ren oover, om 't volk by de ooren te leiden, naamelyk van
„ preekſtoel en tooneel; zoo heeft de Magiſtraat geen maghti-
„ ger middel dan dit, om 't graauw een ruſthoudende onderda-
„ nigheit in te ſcherpen, en haare achtbaarheit te handhaaven,
„ teeghens 't gezagh der geeſtelyken, dewyl 't beſchooren
„ ſchynt, dat zy dwars dryven moeten teeghens alle regeerders,
„ die juiſt de looze van hun niet haalen. Ende niemand waane
„ met ſtrooyen van ſchriften oft gedrukte boexkens op te moo-
„ ghen teeghens de ſcharpheit van een gladde tong, die een
„ groot getal teffens van allerley menſchen, op een' uure be-
„ leezen kan, en hun de hartstoghten des woordtvoeders wel
„ anders weet in te boezemen. De vryheit van monde dan dee-

„ zer

„ zer luiden ontzagh zich niet, daar 't pas gaf, (en 't gaf dik-
„ wyls pas) den paapen op hun zeer te tasten; en zoo wel de
„ plompe misbruiken te beschempen, als de bitterheit der ver-
„ volginghe haatelyk voor te stellen.

Siet ook het selve by *D. P. Pers*, *Onstelde Leeuw*, 140 *bl.*

Ondertussen had ieder kamer syn blasoen of sinnebeeld (doorgaans geestelyk) en devys of sinspreuk. By voorbeeld.

Middelburg had een kamer, onder het blasoen, het Bloemken Jesse; de spreuk: *in minne groeyende.*

Romerswale (noch A. 1507.) eene, geheeten de Korenbloemkens, onder de sinspreuk: *in minne versaamd. Smallegange*, *Zeeuws. Chron.* 1 *D.* 4 *B.* 448 *bl.*

Doch alle de Kameren, soo der Hollandsse en Zeeuwsse steden als der dorpen, nevens haare blasoenen en devysen hier op te tellen, is seer onnodigh; synde het selve wel uitgevoerd by *Pars*, *Katw. Oudh.* 2 *H.* 224 *bl.*

Nu waaren deese de naamen hunner gedichten: *Rondeelen*, *Refereinen*, *Kniegedichten*, en noch veel andere, in deese veerssen begreepen by *Andr. Pels*, in de *Vertaalde Dichtkonst* van *Horatius*, 30 *bl.*

Al dit belette niet, of 't volk, in liefde ontsteeken
Ter Dichtkunst, *wilde ook die geneuglykheid den leeken*
Deelachtig maaken, dies men door gansch Nederland
Vergaderplaatsen *tot dien einde heeft geplant;*
Wier kunstgenooten self sich Rederykers *noemden*
En met sinspreuken *en* blasoenen *sich beroemden*
Elk van de meeste liefde en sucht, tot deese kunst
In welke Broederschap *men aannam, sonder gunst,*
Geleerde en ongeleerde, als de oefening en seden
Niet met de voeglykheid eens goeden burgers streeden.
Uit deese Kamers, *daar 's Lands opperhoogheid veel*
Voorrechten aan vergunde, ontstond dat Landjuweel
By Meet'ren aangeroerd, als wel gedenkens waardigh
Waar in de meeste, meer op swier en pracht hovaardigh
Als wel op taal of kunst, te wagen, scheep en schuit
Verscheenen, leverende een slagh van dichten uit,
Meest sonder trant, vercierd met sulke vreemde naamen,
Dat hun waardy daar uit seer lichtlyk is te raamen;
In wier verscheidenheid bestond het grootst cieraad;
Als Retrograden *en* Baladen intricaat,
Met Rikkerakken *en* Sonnetten *en* Simpletten,

Ook Bagenauwen *en* Kreeftdichten *en* Doebletten,
En Kokarullen; *daar de* Boeren *nu ter tyd*
Sich hier in 't Land noch ſterk in oefenen, om ſtryd.
Ook gaf de Kamer, *die beriep, verſcheiden pryſen*
Van waarde uit, om aan ſulk een' Kamer *toe te wyſen*;
So die het grootſt getal van Rederykers *bracht*;
Als die ſich voordeê met de koſtelykſte pracht;
Ook die 't kortſte antwoord op een ſin-vraag *wiſt te ſeggen*;
Als mede aan die, wiens gek het geeſtigſt af kon leggen;
Maar nooit een prys aan die 't bekoorelykſt gedicht
Van ſtelling, ſtyl en taal en maatklank gaf in 't licht, &c.

Siet ook *Vlaardings Rederyk-berg, met middelen beplant, Die nodigh ſyn 't Gemeen en voorderlyk het Land*; uitgegeven, in het jaar, 1617, met de afgebeelde blaſoenen der voornaamſte plaatſen.

Ondertuſſen, deeſe Rederykers of Kameriſten, en deeſe Kamers hebben gelegenheid gegeven tot het bouwen van den Amſteldamſſen Schouwburg, welke geſchiede, A. 1637, ter plaats, alwaar de Akademie van Samuel Koſter, Geneesheer, had geſtaan; te weeten naa 't vereenigen der beide Kameren van Yver en In Liefde bloeyende. *Amſteld. Beſchryv. IV D.* 204 *bl.*

Maar deeſe lieve ſchryfſtoffe ſou myne gedachten te ſeer overweldigen, en het bepaalde werk doen uitſpatten.

Sie dan liever *Brand*, in het *Leven van den Hr. Hoofd*, en in ſyn *Inleidinge tot de Beſchryvinge der Vertooningen van den Opkomſt der Batavieren*, 260 *bl. Ampzing, Haarlem*, 398 *bl. Schook, Belg. Fœder.* 16 *lib.* 13 *cap. Parival, Vermaak van Holl.* 261 *bl. Pars, Katw. Oudh.* 241 *bl.* met eenen meldende, hoe deeſe Kameren allenskens ſyn uitgeteerd en verdweenen, wegens haar ontucht, van de predikſtoel, meermaalen geblikſemd.

RIDDERS; van welke, voor weinige jaaren, door *Adriaan Schonebeek*, volgens hunne *Orders*, in ſeer nette afbeeldingen uitgegeven, *Van Leeuwen, Batav.* 730 *bl.* wiens gewoone wydloopigheid wy, in deeſer voegen ſullen verkorten, te weeten; met of en by te voegen.

I. De ridders waaren eigentlyk *milites*, dat is, ryders, en ruiters. *Boxhorn. over Veldenaar*, 161 *bl.*

II. Sy waaren ridders of van afkomſt, of uit eigene verdienſten. *Otto Friſingenſis*, by *Van Leeuwen*, ſpreekende, 2 *lib.* 18 *cap.* van een gering ſoldaat, alleenlyk gewapend met een

een enterbyl een belegerd kasteel beklimmende. *Sigebertus*, *in Chron. ad A.* 1160. *Petrus de Vineis*, 3 *lib.* 20 *Epist.* en weder, 6 *lib.* 7 *Epist.*

III. Sy wierden gemaakt met verscheidene ceremonien of plechtigheden.

Onder andere kregen sy een kinnebakslag van die haar ridder maakte. *Beka*, *in bisk. Otto den III*, 77 *pag.* *Matheus*, *de Nobilitate*, &c.

Ook ontfingen sy een halsslagh, met den platten degen, driemaal hervat. *Eneas Sylvius*, *in Fred. III.* *by Matheus*, *Analector. V Tom.* 554 *pag.* *J. van Leiden*, in de *Brederod.* 76 *H.* by *Matheus*, *Analector. II Tom.* 427 *pag.* *Veldenaar* en weder *J. van Leiden*, by *Matheus*, *de Nobilitate*, 4 *lib.* 1018 *pag.* *Scotanus*, *Fries. G.* 4 *B.* 128 *bl.*

Diergelyk gebruik is 'er noch in Sweden en andere gewesten van het Noorden; wanneer een heer of meester een trouwen dienaar tot een keerl wil maaken. *Boxhorn.* over *Veldenaar*, 159 *bl.* het geen immers geheelyk overeen komt, met der Romeinen *alapa*; van welken onsen *Nic. Dispontinius*, *in Phædrum*, 2 *lib.* 5 *Fab.*

Sie vorder, van de wolle of lakene tabberd, naderhand (A. 1478.) in een fluweele verandetd, *Van Leeuwen*, 700 *bl.* aldaar de voornaamste ridderorders optellende en beschryvende; van het swaard aan te gorden. 732 *bl.* &c.

RHIEDE; een Heerenhuis in Suid Holland; A. 1421, in S. Lysbetten groote vloed, ten onder gegaan. *Oudenhove*, *Suid Holl.* 162 *en* 412 *bl.* *Goudhoeve*, 73 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 135 *bl.* *Meurs*, *XVII. Provinc.* 455 *bl.*

RIEMTAL; te weeten de Neerlandsse galeyen; van welke beneden, op *Schepen*, in de *Letter S.*

RIETWYK; een ruiine, in Kennemerland, ontrent het Huys Poelenburg; in het geboomte verschuilende; door *Rochman*, om noch eenigsins haar geheugenis te bewaaren, uitgeteekend.

RIEVIERE; een ruïne en enkel muirwerk, in het water staande, niet verre van de Maas, in Delfland. *Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 493 *pag.* *en* 18 *cap.* 518 *pag.* *Boxhorn. Stedeb.* 277 *bl.* *Goudhoeve*, 87 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 1297 *bl.* *Hantvest-chron.* 1 *D.* 135 *bl.*

Maar deese ruïne moet van die van het Huys Matenesse; van welke boven, 224 *bl.* (de stand en gelegenheid het selve ook uitwysende) worden onderscheiden.

RIEVIERTJES en Watertjes; welke meeſte ik hier, volgens het A. B. C. ſal optellen; u vooraf ſeggende, dat ik geene wateren voor *Rievieren* aanneem, als die ſyn voortgekomen uit hooge bergen, met een valwater; of op een dalvlakte, door opwellinge.

Soodanige ſyn de Maas; van welke boven, 214 *bl.* de Rhyn; van welke, 284 *bl.*: en ſoo verder, de Ebro, in Spanje; de Poo, in Italie; &c. gaan wy voort.

AA; op veelerhande plaatſen; van welke boven, omſtandelyk, 1 *bl.*

AMSTEL, in Amſtelland. Boven, 16 *bl.*

ANGSTEL; by Nieuwerſluis. 19 *bl.*

BURDONUM; in Amſtelland; heerlyk weleer en heden verdweenen. *Saanl. Arkad.* 3 *B.* 209 *bl.*

BEEK; te Haarlem uit het duin opwellende en in het Spaar neervallende. *Junius*, *Batav.* 3 *lib.* 47 *bl.* *Ampzing*, *Haarl.* 29 *bl.* *Oudenhove*, *Haarl. Wieg*, 28 *Bedenk.* 105 *bl.*

BORN; in Frieſland. Boven, 40 *bl.*

CHIMELOFARA; in Frieſland. 49 *bl.*

DELFF, anders Fivel-aa; in Groningerland. 53 *bl.*

DEVEL of *Dubbel*; ontrent Dordrecht. Boven, 67 *bl.* *Oudenhove*, *Dordr.* 2 *H.* 93 *bl.* ieder naam aan een beſonder water gevende.

DIEM; by Diemen, onder Amſteldam. *Amſteld. Beſchryv.* &c.

DOES; by Leiden. Boven, 62 *bl.*

DORTA of Dort; by Dordrecht; al lang verdweenen, 65 *bl.*

DUMMEL; by 's Hertogenboſch. Boven, 71 *bl.*

DUNGE; by Geertruidenberg. 71 *bl.*

DURLEDE; by Schiedam. 72 *bl.*

EA; by Leeuwarden. 74 *bl.*

EEM; by Amisfort. 74 *bl.*

EGGE; in Kennemerland. 76 *bl.*

FIVELA; is de Delff. 53 *bl.*

GAASP; by Weeſp. Beneden.

GEIN; by Abkoude. Boven, 100 *bl.*

GOUWE; by de Goudsſe ſluis. 110 *bl.*

GREBBE; by Wageningen. *Slichtenhorſt*, *Gelderſſe G.* 1 *B.* 102 *bl.*

HEEM of *Heim*; by Heemskerk, door den tyd weghgedroogt. *Saanl. Arkad.* 3 *B.* 208 *bl.*

HUNE-

HUNESUS, of het Schutendiep; in Groningerland. 148 *bl.*

HET YE; voor Amſteldam, immers geen rievier? en wat dan? eigentlyk alleen een boeſem van de Noordzee; beginnende by de eilanden, Texel en Vlieland, tuſſen Stavoren en Enkhuyſen, maakende de Suider zee en ſtuitende, by Beverwyk, ter plaatſen, van den *Hoofddichter*, in ſyn *Velſen* (*in de rei van het* 1 *Bedr.*) aangeweeſen.

De Graaf reed heen naar 't Slotelyn,
Dat in 't geboomt verſchuilt ſyn kruinen,
Daar Holland op ſyn ſmalſt *magh ſyn,*
En krimt, voor 't ſtuiven van de duinen;

Duinen, die, by verwaaid onweer,
Met grond met al, de vruchten ſnoepen,
Als de Noordzee en Wykkermeer
Sich met oneeve keel beroepen.

KEENE; in Delfsland. Boven, 170 *bl.*

KINNEM; in Kennemerland. 173 *bl.*

LAVICA of Lauwers; Frieſland en Groningerland afpaalende. 193 *bl.*

LEA; by Leeuwarden. 193 *bl.*

LIE; by Haarlem. *Saanl. Arkad.* 3 *B.* 177 *bl.* *Oudenhove, Haarl. Wieg.* 26 *Bedenk.* 99 *bl.*

LIEFDE; is de Linge. Boven, 23 *bl.*

LIORA; by Naaldwyk. 240 *bl.*

MAARE of Maarne; by Leiden. 214 *bl.* en *Saanl. Arkad.* 3 *B.* 170 *bl.*

MEDEMELACA; by Medenblik. 225 *bl.*

NODA; by Rheenen: doch, *by Slichtenhorſt* ſchynt men ſlechts een dam of dyk te verſtaan; Niedam. 6 *B.* 79 *bl.*

NAVALIA; nergens: nademaal men *Boxhorn.* (boven aangehaald, 244 *bl.*) ſiet leeſen; *navalis fluminis pons*: het geen ook word aangenoomen, by *J. Flud à Ghilde*, *over Kluver. Rhynmond.* 2 *D.* 238 *bl.*

OUSTRITT; by Dordrecht. Boven, 260 *bl.*

PUL; by Naaldwyk. 271 *bl.*

ROTTE; by Rotterdam.
SAAN; by Sardam.
SEIL; by Leiden. } Van welke *beneden.*
VOLOSCENA; by Adrichem.
WIDEL; by Geervliet.

RIK-

RIKDORP; een Heeren-Huys, door *C. Elands*, in een *Print* gebracht; is gelegen in Rhynland, by Waſſenaar, ontrent Leiden. *Van Leeuwen*, *Batav.* &c.

RHYN; welken ik wat ordentelyk meen te behandelen; ſullende, I. ſyn Naamreden. ô, daar is by de onſe te veel aan gelegen! II. ſyn loop, uit Switſerland naar Holland; III. ſyn ſtoppinge, by Katwyk: en IV. de toeſluitinge aan den Rhynmond, by Petten aanwyſen.

I. De Rhyn dan bekomt ſyn naam van het woord *rein* of ſuiver; ſynde deſelve van ſulk een onbeſmetten kuisheid, dat hy geen hoerkinderen noch baſtaarden kan verdragen. Te weeten, in de overoude tyden.

De Celten, ſchryſt *Junius* (*Batav.* 22 *cap.* 623 *pag.* en ook, 8 *cap.* 96 *pag.*) uit *Galenus*, *Nonnus* en *Klaudianus*, om van de huwlykstrouw een proef te neemen, ſetteden haar versgeboren kinderen in ſyn water. Waaren ſy echt, ſy dreven ongeſchonden; maar onecht, ſy wierden met de draaikolken van deeſe rieviere weghgerukt. Sie dit mede beveſtigt, door *Gregoor. Nazianzen. Juliaan den Apoſtaat*, by de jongere *Schryveren*, *Lipſius*, *in German. Tacit.* 19 *cap. Scriverius*, *Kluverius* en *Pars.*

Hy neemt ſyn aanvang in het hoogſte deel van Duitsland. Hoor onſe *Beſtevaâr*, eens, in ſyn toverachtige *Rhynſtroom*, *aan den Hr. J. Wolfaard*, *heere van Brederode*, ſoo ſielroerend dit beveſtigen:

Doorluchte Rhyn, *myn ſoete droom*,
Van waar ſal ik u lof toeſingen?
Myn trekkende geboorteſtroom,
Gy komt uit Switſerſſe Alpes ſpringen,
Als hoofdaêr der begaafde Euroop.
De Donau, *uw afkeerigh broeder*,
Nam Ooſtwaart op ſyn ſnellen loop
Gy Noordwaart, *toen een ſelve moeder*,
Begort van regen, *ys en ſneeuw*,
U baarde, *voor ſoo menige eeuw.*

Te weeten, met twee oorſprongen. De eene, de *Boven-Rhyn* geſegt, komt uit de Kriſpalter- en de andere, de *Beneden Rhyn* geheeten, uit de Lukmanner-bergh.

By Chur vereenigd en de Bodenzee ſynde doorgeſtreeken, maakt hy, by Schafhuſen een groote waterval.

Baſel

Basel daarop verbystrevende en Switserland verlaatende, komt hy in der Elsas, van daar in de Pals, van daar in het sticht Keulen en Kleefland.

Hier verdeeld hy sich in tweën, boven Schenkenschans, en beneden Emmerik.

Dan word syn Suiderdeel de WAAL geheeten, dat, verbyschuirende Nimmegen, Tiel en Bommel, beneden Loevestein, sich met de Maas vereenigd.

Maar het Noorderdeel spoeid sich naar Arhnem, alwaar de FOSSA DRUSI van hem af wykt. Boven, 67 *en* 157 *bl.*

Als dan sakt hy allenskens, verby Wageningen en Rheenen, tot aan Wyk te Duirstede; alwaar de LEK van hem af is lekkende; die weder Kuilenburg, Vianen en Schoonhoven verby loopende, ontrent het dorp Krimpen, van de Maas of Merwe word ingenoomen. Sie van de Lek, boven, 202 *bl.*

Voorts trekt syn middeltak, van Wyk te Duirstede naar Uitrecht, Woerden, Leiden en soo naar den oceaan of Noorderzee, eer hy was by Katwyk toegestopt. Sie deese loop des Rhyns, by *Guicciardin. Belg. Fœd.* 17 *pag. Kluverius*, *van de Rhynmond.* 9 *H.* 160 *bl.* &c. *Saanl. Arkad.* 3 *B.* 150 *bl. Slichtenhorst*, *Geld. G.* 1 *B.* 9 *bl. Veronaas Onderg.* 1 *B.* 50 *bl.* behalven *Junius*, *Van Someren* en gewisselyk meer *Andere.*

II. Aangaande de Verstoppinge, by Katwyk, komen hier twee vraagen voor de boeg; wanneer dit opstoppen is geschiet, en of de middel Rhyn, alleen door dit stoppen en versanden, is vermagerd en uitgeteerd?

Ontrent de eerste vraag is dit myn antwoord. De saak is seer onseeker; eenige (waar onder *Gabbema*, *Watervloed.* 9 *bl.*) willende die te syn voorgevallen in de gruwsaame waternood van A. 860. Andere (als *Meteren*, *Neerl. G.* 3 *B.* 65 *bl.*) deselve versettende op 850. Sie boven, 45 *bl.* en een geheele ladder van *Schryveren*, *Heda*, *Joh. à Leidis*, *Goudhoeve*, *Junius*, *Petr. Nannius*, *Lamb. Hortensius*, *Slichtenhorst*, *Wachtendorp*, *Schokius*, &c.

Ontrent de tweede, seg ik plat uit *Neen*; geloovende dat de Lek, een swaare schuiring krygende, de loop des middel Rhyns allenskens is verminderd en eindlyk, by Katwyk, door een aangroeijende toewellinge is opgepropt. Siet het reedsgeschrevene, boven, 202 *bl.* en *Pars*, *Katw.* 4 en 53 *bl.*

III. Treedende eindlyk over tot het toesluiten in Kennemerland, meen ik te konnen aantoonen, dat de Rhyn hier een uitwatering heeft gehad. Sie daar alle myn bewysen!

echter

echter niet ſoo wiskonſtigh, als . . . *circumcirca*, uit de *Abt van Epternach*, *de Scoreler*, *Medenbl.* 76 *bl.*

1. Wilebrord, de kruisgeſant, is, door deeſe Rhyndeur, A. 690, gekomen in Nederland. *de Saanl. Arkad.* 3 *B.* 146 *bl.*
2. S. Urſel, met de 11000 Maagden, quam ook, uit Engeland ſynde overgeſcheept, by de Kennemers te landen. *deſelve Schoreler*, 77 *en* 83 *bl.*

Doch gy ſult deeſe Heilige en haar optogt naar Keulen ontkennen, met *Matheus*, *Fundat. Eccleſiar.* 290 *pag.* Het ſy ſoo; de *topographia* of plaatsſtellinge is echter onwederſpreeklyk. Kyk in onſe *Ovidius*. Mogelyk is 'er nooit Kadmus, nooit Pandion, nooit Menelaus in weeſen geweeſt; en echter, wie ſou Thebe, wie Athene, wie Lacedemon ooit ontkennen in Griekenland te ſyn geweeſt?

3. De Noormannen, komende uit Deenmarken, A. 884, trokken hier de Rhyn op. *Rhegino*, by *Boxhorn.* 6 *bl. Saanl. Arkad.* 3 *B.* 164 *bl.*
4. Bergen, een dorp by Alkmaar lagh weleer (A. 988.) aan een Rhynſprankel. Boven, 30 *bl.*
5. Het Huys te Bloemendaal van gelyken. 10 *bl.*
6. Ook het Huys te Brederode. 43 *bl.*
7. Eindlyk ook ſelf de ſtad Alkmaar, noch A. 1461. *Komineus*, 3 *lib.* 5 *cap.* ſpreekende van de overkomſt van de verdrevene koning Eduard de IV, uit Engeland. Doch ſie de *Saanl. Arkad.* 3 *B.* 255 *bl.* dit niet goedkeurende en *Kominèe* beriſpende.

Siet ook *Ant. Matheus*, *de Nobilitate*, 2 *lib.* 4 *cap.* 175 *pag.* gelovende dat Wilebrord door Leiden naar Uitrecht is gegaan. *Oudenhove*, *Suid Holl.* 3 *H.* 17 *bl.* ook de bovengeſchrene *Abt* en *Komineus* aanhaalende. En dit dus verre van de Rhyn.

Maar hola, geen Oudheid te vergeeten. Hebje luſt aan Roomſſe *Gedenkpenningen*, ſie onſe Rhyn, op deſelve, *bicornis*, dit is, met 2 hoornen, by *Oudaan*, 27 *Taf.* 6 *en* 7 *Penn.* of *Oyzelius*, 24 *Taf.* 6 *en* 7 *Penn.* en *Marc. Velſerus*, *Rer. Auguſt. Vindelicor.* 4 *lib.* 61 *pag.*

RHYNEBURG; een Heerenhuys, en wel eer een ridderhofſtad, in Rhynland, tegen over Poelgeeſt, by de Schouw, of het veer van Kaukerk; buiten dyks, onder Haſerwoude. *Boxhorn. Stedeb.* 191 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid* 50 *bl. en Batav.* 1263 *bl.*

RUINE van de ABDYE van RHYNSBURG, op de rechter syde.

J. S. f.

RHYNENBURG; door *Rochman* afgebeeld, is Z. W. van Uitrecht gelegen, ter ſyden Jutfaas en niet verre van den Yſſel. Heeft geen Hiſtorie. Ik heb het ſelve, in een *Print* van *Broedelet*, onder myn *Landgeſichten.*

RHYNEGOM; een vervallen Huys, in Rhynland, by Leyerdorp; hebbende noch eenige geringe overblyffelen. *Goudhoeve*, 32 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim.* 39 *bl. Batav.* 1263 *bl.*

RHYNEGOM, anders Rinnegom; in Kennemerland, door Rhadbod den II. afgebrooken, om, op den Hoef, een heerlyker ſterkte te bouwen. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 116 *bl.* Sie REINEGOM.

RHYNESTEIN, anders *de Nes*; in het Sticht; tuſſen Rhyneburg en Vroneſtein: ook door *Rochman* afgebeeld.

A. 1326, is dit Huys afgebrooken, doch, daar op vernieuwd. A. 1416, is het weder gewonnen en ter nedergeworpen. *Joh. à Leidis*, *Hiſtor.* 31 *lib.* 53 *cap.* *'t Vervolgh van Beka*, *op het jaar*, 1355. *Matheus*, *in Obſervat. ad Thom. Baſium*, *Analector.* *II Tom.* 226 *pag. de Origines Culemburg.* by *Matheus*, *Analector. VI Tom.* 278 *bl. Goudhoeve*, 410 *bl.*

Sie mede boven, *bl.*

RHYNHUYSEN; door *Rochman* in een *Teekening* en *Specht* in een *Print* gebracht, is een Heeren Huys, Z. W. van Uitrecht, tegen over Jutfaas, by Plettenburg. Heb hier van niets meer te ſchryven.

RHYNOUWE, anders Rhynauwe; door *Rochman* weder in een *Teekening* en door *J. van Vianen*, voor *Specht*, in een *Print* vertoond; een oud Heeren Huys aan den Rhyn gelegen, in het Sticht, Ooſtw. van Uitrecht, tegen over Vechten en Wiltenburg.

Van het afbranden deeſes Huyſes, door die van Uitrecht, gedenkt een *Oud Geſchrifte*, by *Matheus* in gemelde *Obſervat. ad Baſium*, 242 *pag.*

De Abdye van RHYNSBURGH heb ik naauwkeurigh bekeeken en aangemerkt, A. 1705, den 6 Junii: als wanneer my voor eerſt ontmoete een Laan van ſeer hooge boomen, recht voor het Kerkhof, en ter ſyden een brave brok vervallen muirwerk.

Ik ſag daar op, dat de *peinanders* of ſtutten van de kerktoren waaren van ongemeene groote moppen; maar dat deeſe, aan de toren ſelf veel kleener waaren.

Achterom gaande (want het geheel is van een grooten omtrek,

trek, vond ik ter ſyden leggen twee ſchachten van gebrooken kolomnen, nevens haar kapiteel.

Vorders, buiten de mooye ringmuir van het kerkhof, quamen my voor twee ſwaare rompen van de Abdye; van welke de eene was ſeer hoogh met 6 kanteelen en 2 doorgaande venſteren: maar de andere romp was van een breeder omtrek, had eene poortje en veel ronde niſſen, onder een achtkant torentje.

En dus bevond ik het Geſicht van de verwoeſte en vervallene Abdye. Wat nu de Afbeeldinge betreft, die van *Pars* geval tme geenſins; want men behoorde te ſien, by den hoogen romp ſtaande, op de tweede brok en haar binnenſte niſſen of gewelfſelen. Heb dan u medegedeeld een *Geſicht*, in den jaare 1616, door *Fredr. de Wit*, in het licht gebracht.

Ondertuſſen ben ik ook in het kerkje getreden. Daar ſag ik, behalven de kapell der Vermandoyſen, in de muir de naamen van WILLEM en ALEIDIS; in deeſe kerk begraven.

Tot noch toe van de tegenwoordige ſtand deeſes kloofters; nu eens van haar 1. Gelegenheid, 2. Over-oudheid en 3. Vernielinge.

I. Rhynsburg is een dorp in Delfland, een driehoek maakende met Katwyk op Rhyn en Oeſtgeeſt, beneden Leiden. Word ſelf een ſtad geheeten by *Hermannus Contractus* en *Lamb. Aſchaffenburgenſis, ad Ann.* 1047. Sie *Boxhorn. Stedeb.* 8 *bl.*

A. 972, ſloegh graaf Diderik de II, by Rhynsburg, de Frieſen; deſelve naderhand ſtraffende met de blame van laage deuren; te weeten om niet als gekromt (een teeken van onderdaanigheid) in de huyſen te treeden. *Veldenaar, in Did. de II.* 10 *bl. de Gouwenaar*, 20 *bl. Scriverius, by Goudhoeve*, 244 *bl.*

II. Het kloofter is geweeſt eene der kaſteelen van het Roomſſe legerhoofd Druſus; ik ſegge, het is op de grondſlagh van een vernield kaſteel geplaatſt en met haar grove tras-ſteenen opgemetſeld. *Van Leeuwen, Batav.* 197 *bl. Scriverius, Goudhoeve, Van der Houve*, by *Pars*, *Rhynsburgs. Oudh.* 318 *bl.* van welke ik my meerendeels alhier heb bediend.

Bewys? allerhande ſteenen met Roomſſe letteren, Rooms huysraad, Roomſſe Geldmunten en Gedenkpenningen. *Boxhorn. Stedeb.* 214 *bl. Scriverius, Nader Verklaar. van Oud-Batav.* 21 *bl. Orlers, Leid.* 1 *D.* 11 *bl.*

De

De ſtichter is geweeſt bovengenoemde graaf Diderik de II. naa ſyn bevochte verwinninge, hier, als een teeken van dankbaarheid, ſettende een kerk ter eeren van S. Laurens; naderhand, door vrouw Petronella, in een deftigh Benediktyner nonne klooſter verwiſſeld; te weeten, A. 1133. *Goudhoeve*, 224*bl.* op of ontrent de grond van haar kaſteel. *Beka*, *in Godebald.* 46*pag.* *Heda*, *in den ſelven*, 147*bl*, mitsgaders de ſelve *Goudhoeve*, *in Flor. de Vette*, 271*bl.*

Sie verder van deeſe ryke en vermaarde Abdy (ontrent haar voorrechten, &c. hier regiſters van Abdiſſen en Nonnen in te laſſchen, is van myne verkieſinge geenſins. Ik gun dit ruimer ſchryvers.) *Guicciardin. Belg. Fæder.* 3*Part.* 108*pag.* *Junius*, *Batav.* 20*cap.* 568*pag.* *Parival*, *Vermaak van Holl.* 85*bl.* *Van Spaan*, *Rotterd.* 45*bl.* *&c.*

III. Haar verwoeſtinge moetſe wyten of de beelſtormery van A. 1566; of de verderflyke verwoedheid van Duc de Alv, van A. 1572; als wanneer het mogelyk door de krygsknechten der beledigden is vernield. *Pars*, 277*bl.* daar en boven, 425*bl.* noch aanmerkende, dat Rhynsburg wel eer met 2 torens was vercierd; maar dat naderhand de eene is afgebrooken, om dat ſy de ſchippers dede dwaalen, gelovende de kerk van Egmond uit de zee te beoogen.

Eindelyk is geſprooken van Druſus en ſyn kaſteelen, 67*bl.* van vrouw Alyt of Aleidis, 61*bl.* en van Pieternell, A. 1144. overleden, en in dit klooſter begraven, 266*bl.* Van graaf Willem ſal beneden verhaald worden.

RYSENBURG; een Heeren huys, in het Sticht, tuſſen de dorpen, Driebergen en Odyk, Z. O. van Uitrecht af gelegen.

Is ook geteekend door *Rochman*, en door *Vianen*, in een *Print* gebracht, voor *Specht*, in het jaar 1698. Geen Hiſtorie.

RYSWYK; een burg in den lande van Arkel en Altena; niet verre van Workom. *Van Leeuwen.* 1286*bl.*

RYSWYK, het wydvermaarde Huys in Delfsland, niet verre van s'Gravenhage; anders mede geheeten Belvidere, of het Huys te Nieuwburg; welke benaaminge ook *Willem van der Hoeven* gebruikte, in ſyn *Herders ſang*: *over de algemeene Vrede*, *geſlooten den* 20 *Septemb. A.* 1697.

Nu, de Naamreden? om dat de Hertogh van Nieuwburg daar af den eerſten ſteen leide, toen het de prins Frederik Henrik liet opbouwen. *Parivall*, *Verm. van Holland.* 141*bl.*

Ik vind het afgebeeld door *C. Elands*; geplaatſt in de *Beſchryv. van s'Gravenhage*, door *Van der Does*, en door *P. Schenk*, *in XIV Geſichten*, ſoo van vooren als van achteren en aan weerſyden. Doch ook ſelf op de *Gedenkmunten* van de gemelde Vredehandelinge.

Hier moeten de waanwyſe en letterlooſe *Stempelſnyers* een veegh hebben; ſoo wegens het onbeſuiſd opproppen in hunne *ordinantien* of ſchikkingen, als wegens de buitenſpoorige krachteloosheid der *epigraphen* en opſchriften.

Siet alleenlyk maar die geene, welke, ter gelegenheid van deeſe Vrede, ſyn in het licht gebracht. Hoe verre ſyn ſy van de Griekſe en Roomſe eenvoudigheid afgeweeken! Dus is dit ook de reden, dat my geene beter gevalt, als die de Romeinen of geheel of ten deelen is ontleend. Eene ſlechts ſtrekke my tot een voorbeeld. Op deeſe ontmoeten my twee vroutjes, de Vrede en Overvloed, tuſſen 2 altaaren, de hand malkanderen gevende. 't Byſchrift. FELIX TEMPORUM REPARATIO. *Gelukkige herſtellinge der tyden.* Haar ruggeſtuk vertoond me eenvoudelyk de kleene tempel van Janus (uit een kopere *Penning* van den keiſer Nero gehaald) nevens het ſelve opſchrift: PACE TERRA MARIQUE PARTA IANUM CLUSIT. beneden. CIƆIƆXCVII. *Hy ſloot de tempel van Janus, de vrede, te water en te lande, ſynde verworven*; 1697.

Set hier nu eens nevens de Tempel van Janus, met ſoo veel *a la mode* gekleede poppetjes omheind! Doch hier af elders wat ruymer; en omſtandiger ontrent honderd onnoſel uitgevondene voorbeelden.

RYTEN; ſyn ſpleeten op de zeeſtrand, die het oploopende water ſyn onderworpen: van *ryten*, of in ſtukken ſcheuren. Hier af komt een *reet*, dat is, een ſcheur in het aardryk, door het water veroorſaakt. *Van Someren*, *Batav.* 7. *H.* 69 *bl.* ſpreekende van de *æſtuaria* of de watten onſes oceaans.

Hier daald ook het woord, *Koe-ryte.* Dit was, te Groningen, myn hooghwaarde geboorteſtad, volgens de oude Koopbrieven, de benaaminge van de Gelkinge ſtraat. Dit of dat huys, ſtond'er geſchreven, hebbende ten Ooſten of ten Weſten de *Koe-ryte.*

De Naamreden! de drek bleef hier in de laagte gemeenlyk leggen der koeyen, die de bewooners van de Heer- en Ooſter-ſtraat aldaar lieten uitloopen, om, gelykelyk, naar de

toen

toen algemeene weiden, door algemeene veehoeders, gedreven te worden. Uit *oude Aanteekeningen.*

ROBERT, by genaamd de Fries, de voogd van graaf Diderik de V; getroud aan vrouw Geertruid, weduwe van graaf Floris de I; door Govert de Bultenaar, met wyf en kinderen, uit Holland verdreven; overleden, A. 1091. Hoor *Oudaan* in deeser voegen van hem spreeken.

De reet van Walcheren, by Vlaming en Hollander,
Soo vaak met bloed besproeid, hecht Robbrecht aan elkander:
Dies Vlaandrens-soon de vrouw van Holland neemt in echt.
Helpt u die Bultenaar om heerschappy, om recht;
O gemaalin! ô wees! t' een sal u Vlaendren boeten,
En 't weifelend Geluk staat noch op wankle voeten.
Wie weet, ô Didrik, wat u toekoom by geval,
Waar toe stiefvaders hulp u nooit gebreeken sal.

Wy hebben reeds gesprooken van { Diderik, 59 *bl.* Geertruid, 99 *bl.* Govert, 110 *bl.* }

Vorders sie, van Robert en vrouw Geertruid, de *Arkadia van Heemskerk*, 183 *bl.* benevens *Veldenaar*, *Scriverius*, *de Gouwenaar*, en immers veel *meer andere.*

RODENRYS; een oud slot, in Delfsland, tussen Tempel en Overschie, heeft toebehoort J. van Olden Barneveld, soo door *Gedichten* als door *Gedenkpenningen* genoegsaam onsterflyk. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1291 *bl.* Immers was het geslacht al in weesen, A. 1292. en A. 1302. *Deselve*, *Batav.* 1072 *bl.*

ROLLAND; een Heeren Huis, oude Hofstad en graaflyk leen buiten Haarlem, in den banne van Tetrode, ontrent Overveen; ook wel Ramp geheeten. Was, toen ik het sagh (den 14 April A. 1705) een Huirplaats, maar is heden, van een welhebbend koopman binnen Amsteldam, aangekocht.

Is wel eer gekomen van de Heeren van Ramp, hunne lustplaats hebbende, ontrent het Rampenbosch, by Bergen, in Kennemerland. Sie *Visschers keurige Landkaart van Noord Holland.*

ROLLO; een vermaarde Deen, in Engeland, Vrankryk, Zeeland en Friesland bekend.

In Engeland is van hem noch het Deensse Gedenkteeken, de *Rol-rich-stones*, opgerechte Steenen, in Oxfortschire.

Cambdeni Epitom. Brit. 155 *pag. en Engelands Beſchryv. in XII uitgegeven*, 226 *bl.*

In Vrankryk wierd hem, nu Chriſten geworden, door koning Karel de Eenvoudige, Neuſtria opgedragen *Boven*, 247 *bl.*

Voor welke weldaad als hem de omſtanders vermaanden, dat hy, dankbaarheid halve, de koning de voeten behoorde te kuſſen, ſeide hy: *Ne ſe by God*; dat is, *by God*, *neen*. Hier uit ryſt het woordeken, *bygotten*, dat de Franſſe ontrent bygelovige en huichelaars gebruiken. *Deſelve Cambden*, 54 *pag.*

Sie van deeſe verder, *Scotanus*, *Frieſſe Chron.* 3 *B.* 76 *bl. Amſteldams Beſchryv.* 1 *D.* 1 *B.* 21 *bl. Eindius*, *Chronic. Zeeland.* 2 *lib.* 7 *cap.* 181 *pag.*

ROOMBURG; *Agrippinæ prætorium*, in de Romeinſſe *Reiskaarten* geheeten, is niet meer in weeſen. De plaats is niet verre van Leiden, tegen over Leyerdorp, tuſſen Rhyneburg en Rodenburg.

Was mogelyk eene der 50 kaſteelen van Druſus, naar Agrippina, Neroos moeder, 't Agrippinaas rechthuis genoemt, en, ſoo veel men weet, door de Deenen en andere Noordmannen verbrand en geſloopt. *Kluverius*, *van de Rhynmonden*, 2 *D.* 16 *H.* 29 *bl. Pars*, *in de voorrede der Katw. Oudbed.* 36 *bl. Van Leeuwen*, *Leid.* 408 *bl.*

Hier ſyn, op verſcheidene tyden, uit de grond gehaald ſilvere en kopere *Munten* van Roomſſe keiſeren; een groene ſmaragdſteen; vorſtpannen met letteren; kopere beeldekens; het gebeente van een reus, in een verroeſt pantzer geſloten, &c. welke ſaaken ten deele door een kuiper, Kornelis Klaasſen, te Leiden ſyn verſameld, en ten deele, A. 1508, aan den keiſer Maximiliaan, onſe landſtreeken beſoekende, wegh geſchonken. *Junius*, *Batav.* 10 *cap.* 207 *pag.* en 17 *cap.* 450 *pag. Soeteboom*, *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 55 *bl.*

Maar, wel byſonderlyk is, *A* 1520, in deeſe puinhoopen opgedolven de marmere voorhoofdſteen, 4 voeten hoogh en 6 breed; betuigende dat eertyds, op deeſe plaats, een wapenhuis is geweeſt, welkers vervallene deelen, door den keiſer Septimius Severus, en Karakalla, ſyn ſoon en ryksgenoot, ſyn vernieuwd. *Scriverius*, *Naarder Verklaar.* 9 *bl. Kluverius*, *Rhynmond.* 14 *H.* 29 *bl.* behalven *Gildenhavrius* en *Korn. Aurelius*, by *Alting*, *Notit*, 1 *Part.* 10 *pag.* Hoewel eenige Schryvers liever hebben gewild, dat deeſe gevelſteen, A. 1570,

in de ruinen van het Huis te Britten was ontdekt. *Junius*, *Batav.* 10 *cap.* 200 *pag.*

Vorder ſtonden, op deeſe ſteen, met meeſt in een gevlochtene letteren, de volgende woorden; volgens de leeſinge van de Hr. Borgemr. Alting:

IMP*erator*. C*Æſar*. LU*cius*. SEPTIMIUS. SEVERUS. AUG*uſtus*, & M*arcus*. AU*relius*. ANTONINUS. CÆ*ſar*. COH*ortis decimæ quintæ* VOL*untariorum*. ARMAMENTARIUM, VETUSTATE CONLABSUM. RESTITUERUNT. SUB VAL*erio* PUDENTE. LEG*ato* AUG*uſtali* PR*o*PR*ætor. curante*, CÆ*lio* CIVILE BATAVONE PRÆFECTO.

Dat is; *de keiſeren*, *Severus en Karakalla*, *ſyn ſoon* (in de opſchriften Antoninus geheeten) *hebben het wapenhuis*, *der vrywillige van de* 15 *de bende*, door *ouderdom ingeſtort*, vernieuwd, onder *Valerius Pudens*, *keiſerlyke ſtedehouder*, *onder opperrechter*; *beſorgende het de bevelhebber*, *Celius Civilis*, *een Batavier.*

Doch hier ſtaat noch eene ſaak van belangen aangemerkt te worden, wegens de naam van den keiſer Trajanus; welke *Jak. Gronovius*, alom vermaard, Hoogvoorleeſer binnen Leiden, allereerſt op het ruggeſtuk van deeſen ſteen meend ondekt te hebben. Siet den *Aanſpraak aan den Heer van Duivenvoorde*, A. 1703, uitgegeven, alwaar hy, 31 *pag.* deeſe woorden gebruikt:

Sed hîc venio ad memoriam diei, quam unum ex beatiſſimis vita mea habuit. dat is ten naaſten by; *nu kom ik tot het geheugen van de gelukſalige dagh, die ik van myn leven gehad heb.* en een weinig verder, eenige regelen ſynde overgeſlagen, 33 pag. *tu Domine, unus fuiſti, qui in ducentorum annorum ſpatio, ſuſtinueris non frontes modo horum lapidum, ſed & verſando terga intueri.* Dat is. *Gy, Heer van Duivenvoorde, ſyt de eenigſte geweeſt, die in het beſlagh van* 200 *jaaren, niet alleen het voorſte deeſer ſteenen; maar, al keerende ook het ruggeſtuk hebt durven beſchouwen.*

Maar myn goede *Profeſſor*, wat moet ik van u toch ſeggen? Immers al voor een geruime tyd, is ons het opſchrift van Trajanus al by geſet van *Arn. Buchelius*, *in Hedam*, 12 *pag.* in deeſer voegen.

- - *Eſar.* NERVA. TRAIA*nus* C.
- - GER*manicus*. DACICUS. OP*timus.*
- - RIB*uniciæ Poteſtatis. Pater Patriæ. Conſul.* V.

 - - T. LU-

- - T. LUCENSIUM P. F.

Dat is; *den keiser Nerva Trajanus*, &c. niet tot deese saak dienende.

Maar nu, hoe komt hier Trajanus in het spel, overleden, A. C. 118; gelyk Severus, A. C. 212? heeft hy ook te vooren dit wapenhuis eenigsins hersteld? hier swygt *Gronovius*. Al verder. Souden de *Lucenses* ook wel Haagenaars weesen? Immers word s'Gravenhage *Lucensium municipium* geheeten, by *Pighius*, in *Hercule Prodic.* 45 *en* 46 *pag.* Sou het dan niet wel schynen, als of deese voorhoofdsteen was van een gebou dat ontrent den Haage, en niet by Leiden, had gestaan? waarlyk het is hier duister en ik laat het, deese reis, ongescheiden.

Eindelyk, om eens van dit wapenhuis af te treden (het Huis te Britten was geen wapenhuis, maar een sterk kasteel) van *Oudaan* word aangemerkt (*Rooms. Moogenh. Inleid.* 24 *bl.*) dat het muirwerk, hier in de grond, niet alleenlyk van een ongelooflyke breette wierd aangemerkt, maar ook van soodanigen hardigheid, dat'er de hamers en houweelen op aan stukken sprongen. Betoonende dus genoegsaam de bouvalligheden, van Roomburg noch overgeschoten, een aloude soort van timmeragie.

Ondertussen sie boven van Drusus en syn kasteelen, 67 *bl.* van opgegravene saaken, 4 *en* 5 *bl.* en van opgedolvene reuseschonken, 276 *bl.*

Maar, sie daar noch eenige invallen, waarlyk te fraai om geheelyk over te stappen.

Hier vond men tegelen en vorstpannen, geteekend: EX GER*mania* INF*eriore*. Dat is. *uit Nederduitsland. Junius, Batav.* 17 *cap.* 451 *pag.* van gelyken een steen, met deese aanmerkelyke woorden: GENS BATAVORUM AMICI ET FRATRES ROM*ani* IMP*erii*. Dat is. *Het volk der Batovieren, vrienden en broederen* des Roomssen Ryks. *Van Leeuwen, Leidens Beschryv.* 393 *bl.* en *Van Royen, over Versteghe*, 3 *H.* 66 *bl.*

Sie verder van Roomburg, *J. Flud à Ghilde, over Kluverius*, 2 *D.* 54 *bl.* behalven *Korn. Aurelius*, *Gerard. Noviomagus*, *Abrah. Ortelius*, *Petr. Bertius*, *Jan Gruterus*, *Fenakool*, *Brouwn*, *&c.*

ROOMPOT; wel eer een Roomsse sterkte, in Zeeland, aan de Schelde. *Eindius* en *Reigersbergen*, by *Smallegange*, *Zeelands Chron.* 1 *D.* 3 *B.* 6 *H.* alwaar ook self, tegen

gen over ter Veere, de uitwateringe van de Schelde geheeten word de Roompot. *Van Leeuwen*, *Batav.* 130*bl.* spreekende noch van eenigh steenwerk nevens een afgeknotte tooren, in het water staande.

J. Flud à Ghilde spreekt mede van dit Romeins kasteel, tussen Schouwen en Walcheren gelegen. Hy heet het Romen*poot* of Roomsse *poot*; of uitsteekend puntje lands; alsoo *poot* noch heden is een hoofd by die van Noord Holland. Siet in de *Voorreden van syn vertaalde Kluverius*, het geen hy haalde uit *Eindius*, by genoemde *Smallegange*, 49*bl.* stellende deese de Roompot op de mond van de Schelde, gelyk het Huys te Britten op de Rhyn.

ROOMSSE Veldheeren, hooge en laage krygsoversten; welke, onder de keiseren, in deese landstreeken, de kryg hebben uitgevoerd. Siet hier de nevensgaande lyst der voornaamste.

1. CASSIUS.
2. KARBO.
3. SCAURUS.
4. AURELIUS.
5. SCIPIO.
6. MANLIUS.
7. KOTTA.
8. TITURIUS.
9. AURUNCULEJUS.

} soo voor als onder Julius Cæsar, synde alle onder de handen onser krygslieden, gesneuveld. *Cæsar. Gall. Oorl.* 1 *B.* 7 *en* 12 *H.*

10. VARUS; van Arminius, der Duitsen voorvechter, met syne Swaben en byhebbende bondgenooten verslagen. Boven, 128*bl.*
11. GERMANIKUS, een braaf oorlogsman, de Roomsse ryksstaf dubbel waardigh; deede Arminius naar de Weser deinsen; was van groote en gelukkige uitvoeringen. Boven, 102*bl.*
12. CECINA; tegens Arminius strydende. *Tacitus*, 1 *Jaarb.* 31, 60, *&c. H.*
13. DOMITIUS; met bruggen en dykken sich besigh houdende. *Tacitus*, 1 *Jaarb.* 63 *H.*
14. KORBULO; woelende aan de beneden Rhyn. Boven, 180*bl.*
15. OLENNIUS; in een opstand bestreden door de Friesen. *Tacitus*, 4 *Jaarb.* 72 *H.*
16. APRONIUS; met de wapenen spelende op Vlieland. *Tacitus*, *in het selve Jaarb.* 73 *H.*

17. Labeo; ſoo wel als Apronius, van de Frieſen geklopt en te rugh gedreven. *Tacitus*, *in het ſelve H.*
18. Hordeonius; oud en kreupel, onder Vitellius, aan den Rhyn en aan den Moeſel, den oorlogh voerende, *Tacitus*, 1 *Hiſt.* 9 *H. en* 2 *Hiſt.* 57 *H.* uit het bed van de ſyne gehaald en gedood. 4 *Hiſt.* 39 *H.*
19. Valens; by de Batavieren. *Tacitus*, 1 *Hiſt.* 52 *H.*
20. Kapito; een inhaalige gierigaard; die Julius Paulus met de byl liet ombrengen en Klaudius Civilis, geboeid naar Rome leiden. *Tacitus*, 4 *Hiſt.* 13 *H.* Sie van Civilis boven, 50 *bl.* ook ſelver omgebrocht. 1 *Hiſt.* 7 *en* 8 *H.*
21. Antonius. *Tacitus*, 2 *Hiſt.* 86 *H.*
22. Aquilius; de Frieſen beoorlogende. *Tacitus*, 4 *Hiſt.* 15 *H.*
23. Luperkus; door Hordeonius, tegen de Frieſen afgeſonden. *Tacitus*, 4 *Hiſt.* 18 *H.* ook gedood, geſonden naar Velleda. 61 H. Sie van Velleda boven, 270 *bl.*
24. Herennius; hebbende ſyn legerſtede te Bon. *Tacitus*, 4 *Hiſt.* 26 *H.* gedood. 70 *H.*
25. Rufus; nevens Luperkus, tegens de Batavieren optrekkende. *Tacitus*, 4 *Hiſt.* 22 *H.* ook omgebracht. 70 *H.*
26. Vocula; met de Duitſers, in een ſchermutſeling, wegens een koorenſchip. *Tacitus*, 4 *Hiſt.* 27 *H.*
27. Montanus; afgeſonden, door gemelde Hordeonius, reeds Veſpaſiaan aanhangende, naar Civilis. *Tacitus*, 4 *Hiſt.* 32 *H.*
28. Cerialis; een reukeloos krygsman, beſtrydende Civilis. *Tacitus*, 14 *Jaarb.* 32 *H.* en 4 *Hiſt.* 68 *H.* en met hem ſpreekende op de afgebrokene ſchipbrugh, van welke boven, 244 *bl.*

Maar, *Tacitus*, onſen aanleider, houd hier op by dit geſprek; en wy ſullen deswegen die oorlogslieden niet verder vervolgen.

ROOMSE OUDHEDEN; ſoo kopere of marmere beelden, als Geldmunten in drie ſtoffen, Beſchrevene ſteenen, Lampen, Potten, Vorſtpannen, Ringen, Glaſe fleſſen, en ander Rooms Huisraad; in Neerland, het ſy onder 't graven, het ſy onder 't ploegen, opgedolven: ontwyfelbaare bewysteekenen, dat hier de Romeinen wel eer hebben gehuisveſt en geoorlogd. *Goudhoeve*, 74 *bl.* ontrent deeſe ſtoffe,

van

van eenige plaatſen ſpreekende, alwaar ſoodanige oudheden ſyn uit de grond gehaald. Te weeten:

1. Roomburg. Boven, 292 *bl.*
2. Voorburg. *Beneden.*
3. Alphen. } 11 *bl.*
4. Loenerſloot. } Boven, 207 *bl.*
5. 't Huis te Britten. } 45 *bl.*

waar nevens ik hier ben voegende,

6. Hoogewoert, by Montfoort. } 143 *bl.*
7. Domburg, op het Zeeuwſſe Walcheren. } 246 *bl.*
8. Nimmegen, en verſcheidene plaatſen in de buirt gelegen. Siet alleenlyk de *Antiquitates Neomagenſes van de Smetii.*
9. Valkenborg, buiten Leiden. Den 17 Mey, deeſes jaars, 1710, heeft de Hr. PIETER MIDDELAND, op ſyn buitenplaats aldaar, onder het graven, eenige Roomſſe *Munten* ontdekt. Drie van deſelve, hoewel ſeer wegh gevreten, my van hem geſchonken ſynde, bevond ik wel de kennelykſte te ſyn van OTHO, de grootvader van den keiſer, de drieman in het munten der drie metaalen.
10. Wiltenburg eindelyk (want waar toe deeſe reeks ſoo lang te maaken?) by Vechten; waar af beneden. Doch, dit hier ter ſnede. Den 18 Auguſt. des verledenen jaars, de Hr. ANTONI VAN HOEK, my, met ſyn vier kleppers, derwaars brengende, beſagh ik de omgeploegde grond van dit Wiltenburg en kreeg, nevens een ringetje en eenige potſcherven, een ſchoone GALBA, van de grootſte ſoort; hebbende het ruggeſtuk, een ſittende CONCORDIA, *Eendracht*; of mogelyk PROVIDENTIA, *Voorſienigheid.* Beſit ook een deftige HADRIANUS, aldaar gevonden; achter vertoonende een EXPEDITIO, *Veltogt*, van den uitrydenden keiſer; behalven noch verſcheide andere, van een mindere aangelegenheid.

ROON; een vernieuwd Heeren Huys, in Suid Holland, ontrent de Oude Maas, tegen over het Land van Putten, al bekend ontrent A. 1452; door *Rochman* in 3 *Geſichten* gebracht. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1235 *bl.* *Boxhorn. Stedeb.* 95 *bl.* *Goudhoeve*, 78 *bl.* *Meurs*, *XVII Provinc.* 456 *bl.*

ROOSENBURG, was wel eer te Voorſchoten, tuſſen Leiden en den Haagh gelegen; ontrent welkers grondſlagen

gen ook vrouw Jakobaas kannetjes worden opgevist. *Handvest Chron.* 1 *B.* 129 *bl. Boven*, 152 *en* 153 *bl.*

A. 1350, is dit slot van hertog Willem van Beyere belegerd, op het selve groot geweld doende met syn stormtuigen; doch, naa 8 of 10 weeken beleghs, wierd hy genoodsaakt dat Huis te verlaaten: soo dat het, volgens een opdragtbrief, noch heeft gestaan, A. 1334; door Heer Jakob van Wassenaar, A. 1200, gesticht. *Goudhoeve* 82 *bl.* ondertussen ook een blyde vertoonende, welken diergelyken de grave voor Roosenburg heeft gebruikt. *Handvest chron.* 2 *B.* 129 *bl.* alwaar ook niet alleenlyk een blyde nevens een evenhoogh word vertoond, maar daar benevens een *Rekeninge* wegens onkosten voor Roosenburg gedaan. *Heemskerk*, *Arkad. Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 31 *bl.*

ROOSENDAAL; een heerlyk Lusthuis, in de Veluwe, onder Aarnhem, tussen een beek en een bosch gelegen. Was al een vorstelyk slot voor A. 1318; doch het wierd met torens naderhand, door vrouw Eleonore gesterkt.

Was ook, geduirende de tweespalt der Heekers en Bronkhorsters, afgebrand; doch is, door hertoch Reinoud van Gulik, weder hersteld en vernieuwd.

Voorts is het Huis van een veel minderen omslagh; hebbende echter noch muiren, dik over de 14 voeten. *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 1 *B.* 114 *bl.*

Ondertussen is, door *J. Pluimer*, het vermaak van haar hedendaagsse plantagie geroemd; gelyk *Van Kall*, voor *P. Schenk*, haar cieraaden in XVI *Gesichten* heeft gebracht. Siet *het* 5*de Deel van de Paradisus Oculorum.*

ROSSUM; een vervallen slot, in de Bommelerwaart, bykans tegen over de Schans van S. Andries, oostwaarts.

Ik heb het, onder de *Gesichten*; in het jaar, 1616, door *F. de Wit*, in het licht gegeven, en gy sult haar gelegenheid vinden in *Visschers Holland*, onlangs naukeurig uitgevoerd en met het Noorden om hoogh geset.

MARTEN VAN ROSSUM; welken ik eenigsins heb beschreven; boven, 223 *bl.* maar hier sal een weinigh van syn daaden gesprooken worden, nevens de voornaamste steden, die hy met het swaard heeft aangetast.

1. Amisfoort; welke stad, sonder slagh of stoot sich aan hem overgevende, hy met syn Geldersse, tegens syn gegeven woord, leelyk drukte, geld afperste en mishandelde, A. 1542.

Boven,

Boven, 16*bl.* behalven *Theod. Verhoeven, in Descript. Amisfurti*, 84*pag. Goudhoeve*, 613*bl. Guicciardin. Belg. in Ultraject.* 3 *Part.* 207*pag. Meurs*, uit den selven, 2 *D.* 875*bl. Van Royen*, over *Verstege*, 157*bl.* en volgend *Puntdichtje:*

Amisfoort was een kamp vol stieren,
Keiser noch koning kon haar rejieren;
Maar toen Marten van Rossum quam,
Die maakte van ieder stier een lam.

II. De voorsteden van Antwerpen; na dat hy A. 1542, de Prins van Oranje te rug had gedreven, door verraad, de stad meende te vermeesteren. *Goudhoeve*, 612*bl.*

III. Loeven; uit de naam des konings van Vrankryk, buitensporigheden eissende en, in de omliggende dorpen, rovende en brandende. *Goudhoeve, ook* 612*bl.*

IV. s'Gravenhage; A. 1528, deerlyk by nacht van hem uitgeplonderd en bedorven. *Van der Does, in syn 's Gravenhave; boven aangetogen*, 122*bl. Meurs*, 2 *D.* 776*bl.* sich meerendeels van *Guicciardin* bedienende, te weeten, 3 *Part.* 136*pag. Slichtenhorst, Gelders. G.* 11 *B.* 399*bl.*

V. s'Hertogenbosch; doch, die hy, A. 1543, wel opeischte maar weder verliet, sonder, met syn leger, iets te verrichten. *Oudenhove, Beschryv. van den Bosch*, 135*bl.*

VI. Parys; die hy verschrikte, A. 1552, met de gebuirige steden en sloten in koolen te leggen. *Slichtenhorst weder*, 13 *B.* 484*bl.*

Doch eindelyk is deese Marten van de pest aangegrepen, en uit het veld gebracht synde, is hy, A. 1556, ontrent het feest van Pinxsteren, te Antwerpen overleden. *Goudhoeven*, 629*bl.*

Vorders, is hy begraven in het kerksken van syn heerlykheid Rossum; boven gemeld. *Slichtenborst*, 13 *B.* 488*bl.*

Van syn huys binnen Arhnem, is gesprooken, boven, 21 *bl.* Hy was de vyanden vreeslyk, de syne goedertieren. In het vechten soo moedigh en geweldigh, dat hem de knevels overend reesen, onder het aanvallen. Voegt hier noch nevens;

Dat syn lichaam, met de kist, naderhand is opgegraven, en, volgens bevel van kardinaal Andries van Oostenryk, naar den Bosch, als een bewaarens-waardigh puikjuweel overgebracht.

Dat hy alleenlyk een ſtomgebooren dochter, geheeten Anna, achter liet; welke naderhand, ſoo men ſegt, buiten Uitrecht, wegens ſeeker rechtgeſchil, ſich ontroerende en uitberſtende. van haar ſtomheid is verloſt. Deſelve *Slichtenhorſt.* 13 *B*, 488 *bl.*

ROTTE; een water, in Schieland, in de draſſige velden by Benthuiſen beginnende, de veenen doorloopende, en in de Maas, voor Rotterdam ſich ontlaſtende. Boven, 283 *bl. Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 488 *pag.*

ROTTERDAM; ſoo geheeten niet naar den uitgevondenen koning Rotharius, van welke boven, 241 *bl.* maar ongetwyfeld van de bovengemelde Rotte. *Boxhorn. Stedeb.* 265 *bl. Jac. Waſſington*, *de laude Roterdami*; *in den jaare*, 1707, *uitgeſprooken.*

Haar oorſpronk is ſy (gelyk meer andere ſteden van Holland) aan viſſers, ſchippers en kooplieden verſchuldigd. *Meurs*, *XVII Provinc.* 2 *B.* 663 *b.*

A. 1303, is deeſe ſtad van de Vlamingen ingenomen; en A. 1417, van gr. Jan van Beyeren, met argliſtigheid. *Boxhorn.* 265 *bl.*

Ontrent haar leggen de vervallene en geſloopte ſlooten: Bulgerſtein. Boven, 49 *bl.*

Honingen. Boven, beſchreven en afgebeeld, 145 *bl.*

Krooswyk. ook boven.

Weena. *Beneden.*

Gelyk ook tegens haar over, een lapje lands, geheeten het land van Charlois, naa Karel de Stoute, die, by ſynes vaders tyden, het dede bedykken. *Goudhoeve*, 484 *bl. Van Spaan*, *Rotterd.* 221 *bl.* daar nevens aanteekenende het jaar, 1461.

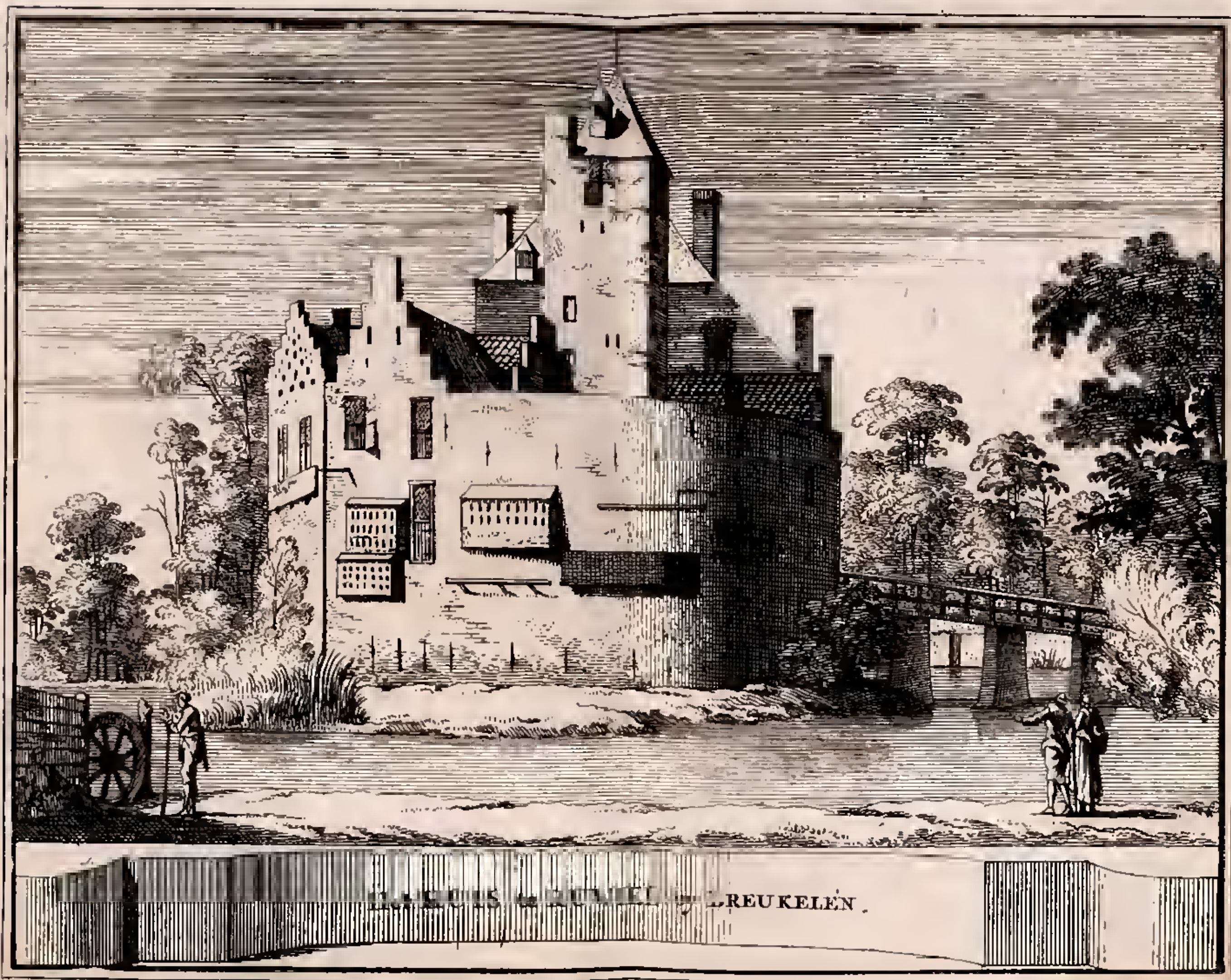
Ondertuſſen laat ons ook eens luiſteren, wat Rotterdam, by de Hr. *Huigens*, van haar ſelf durft melden;

T' ſy Waal of Rhyn of Maas, of alle drie te ſaam,
T' ſy Yſſel, Merwe of Lek, of drie in eene naam,
Of ſelf in eene buik, ſy moeten 't mynent buiren;
Sy willen niet in zee of kuſſen eerſt myn muiren;
Myn muiren ſoo gerekt, myn ſoo gerekten grond,
Dat, die my nu beſiet, kan vragen waar ik ſtond.
O muiren en ô grond! ô welgevoegde ſtroomen,
Wykt voor de Wildernis der averechtſe boomen,
Maar wykt voor haar geluk; en, Vreemdeling, ſegt gy;
Hoe ver en wint het niet myn Maaſe van haar Y.

Dit

331

J. S. E.

Dit ſoo verre van Rotterdam. Maar, word'er niets overgeſlagen? wel neen het. Hebje dan geen kennis aan Boſſu, A. 1572, den 9 April. deeſe ſtad overweldigende, en veel borgers de hals breekende? maar, gy weet, ik tree ſelden ſoo diep in het jaar 1500. Maar noch eens, ô gruwel! denkt gy niet op Eraſmus, daar gy ſyn *Samenſpraaken* ſoo teder lieſkooſt en ſyn *Dialogus Ciceronianus* ſoo vriendelyk omermd? ik beken ſchuld en, ſie daar!

Deeſe ſtad bromt ook, met reden, op den grooten Erasmus, wiens metaalen beeld ſy, aan de waterkant, op de groote merkt heeft opgerecht. *Parivall*, *Vermaak van Holl.* 137 *bl.* *Van Spaan*, *Rotterd.* 313 *bl.* aldaar ook ſpreekende van de maat der voetſtal en haar opſchriften.

Voorts is Eraſmus hier gebooren, te weeten in de Breede kerkſtraat, 1467, den 28 Octob. en binnen Baſel overleden, A. 1536, den 12 Jul. oud 70 jaaren. *Boxhorn. Stedeb.* 267 *bl.* en *G. Brand*, *Daghwyſer*, 329 *en* 564 *bl.*

En wat ſyn *Afbeeldinge* betreft die kan ik den liefhebber vertoonen, niet alleenlyk in fraaje *Portretten* van uitneemende meeſters, maar ook op een ſeer groote *Medalie*; hebbende op het ruggeſtuk een *Terminus*, of grens-god, nevens de woorden: CONCEDO NULLI, *ik ſwicht voor niemand.* Woorden, gelyk men weet, van een dubbelde beteekenis.

ROUWKOOP; anders Middelgeeſt; een Huis in Rhynland, te Voorſchoten, *Van Leeuwen*, *Batav.* 1267 *bl. en Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 38 *bl.* *Goudhoeve*, 82 *bl.* *Parivall*, *Vermaak van Holl.* 90 *bl.*

RUIVEN; een Heeren-huis, in Delfsland, by Delfgauw. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1291 *bl.*

RUWIEL, of Ruwel, Ruweel; een hooge puinhoop van een Heeren-Huis, in het Sticht, gelegen achter Breukelen, niet heel verre van het Huis ter Aa. Siet *Viſſchers* keurige *Kaart van Mynen en de 2 Loosdrechten*, tuſſen Breukelen en de Nieuwerſluis.

A. 1705, den 21 Decemb. ging ik, nevens de meergenoemde Korn. Kooten, deeſe ruïne beſichtigen. en vond alleenlyk een muiragie met 2 venſteren; ſynde de hooge dam muirs, die van *J. Goeree* noch is geſien en uitgeteekend, door de ſtorm van den 8 Decemb. des jaars 1704, geheelyk wegh genoomen.

Voorts ſtond deeſe muiragie op een ronden heuvel (daarom

om ſeggen ook de dorpelingen aldaar, *Rondwiel*) midden in het water. Ondertuſſen was deeſe heuvel niet als een puinhoop, gelyk ik ſeg, van omver gevallen ſteenwerk, met het aardryk vermengd. Immers moet de goede Leeſer weeten, dat dit Huys, den 21 en 22 Julii, des jaars 1672, door de verwoede baldadigheid der Franſſe krygers, in aſſen is gelegt. *Lamb. Sylvius*, anders *Van den Boſch*, *Vervolg van Aitſema*, 641 *bl.* Siet het noch in haar geheel in het nevensgaande *Geſicht* van *Rochman.*

Dit genoeg van den tegenwoordigen toeſtand; keere my van daar tot haar oudheid.

A. 1265, of daar ontrent, leefde de Heer Gysbrecht van Ruwiel, die haar ſtichter ſou ſyn geweeſt.

A. 1352, is het Huys te Ruwiel verkocht aan Heer Wouther van Mynden, door biskop Jan van Arkel, ſynde, 3 jaaren te vooren, door des biskops maarſcalk, met geweld ingenomen, om dat de burgſaaten op des biskops landen quamen ſtroopen. *Heda, in J. v. Arkel*, 245 *en* 253 *pag. Goudhoeve*, 391 *bl. Slichtenhorſt, Gelders. G.* 7 *B.* 138 *bl. Scotanus Frieſſe G.* 6 *B.* 115 *bl.*

Doch naderhand heeft Heer Wouther, de ſoon van gemelde Wouther, deeſe burg wederom verkocht. Uit *de Verſamelingen van de gemelde Korn. Kooten.*

Heden behoord de ruïne, met haar gerechtigheden van een ſwaanedrift, de jagt, &c. aan ſeeker Heer, my tot noch toe niet bekend, in Braband woonende. Siet ook ondertuſſen *Martin. Schokius*, van Ruwiel gewagh maakende, *Belg. Foederal.* 14 *lib.* 11 *cap.*

Eindelyk word ook elders aangemerkt, dat in het leger van Willem *Conqueſtor*, of de Veroveraar, koning van Engeland, de boogſchutters van Ruwiel hebben gediend.

S.

De SAAN; dit ſal ik *Henrik Soeteboom* ontleenen, wien ik, ontrent de *Neerlandſſe Oudheden*, ruim ſoo veel in onſe taal waardeere; als der ſelver erfvyanden, de *Schoolgeletterde*, hunne *Xenophon* of *Thucydides*, en Latynſſe *Livins*, *Cæſar* of *Salluſtius.* Ik ſegge dan. I. Dat *Soeteboom* in ſyn *Arkadia* (3 *B.* 179 *bl.*) getuigd de *Saan* te ſyn oorſpronkelyk uit de Rhyn en by gelegene meeren, ontrent Polaanen. II. Dat hy paſſeerde Ruighoord, den Hoorn, de Waart, en Holleſloot.

sloot. 185 *bl.* III. Dat hy N. West aan, by Petten, in zee stortte. 192 *bl.* Doch heden merk ik in de *Noord Hollandsse Kaart* van *Nikl. Visschers*, de naam van *Saan* te verdwynen by Knollendam.

Maar ondertussen maakt syn *Arkadia* (3 *B.* 160 *bl.*) eene riviere van de *Saan* en de *Kinhem.* Doch hier in ben ik beter onderrecht, volgens het aangeteekende, boven, 173 *bl.* gelovende ieder syn bysondere loop naar de zee te hebben. Siet ook *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 106 *pag.*

't Huis te SAANEN; een adelyk Heeren stamhuis in Kennemerland, door de binnenlandsse tweespalten ook soo vertreden en verwoest, dat daar af heden niet het geringste overblyfsel kan worden getoond; te weeten, aan de syde van Westsaanen. *Saanl. Arkad.* 4 *B.* 298 *bl.* veel Heeren en Vrouwen van dat Stamhuis optellende. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1249 *bl.*

SAANREDAM; of, by verkortinge *Sardam*; een deftigh dorp, in Waterland, aan bovengenoemde Saan, in twee deelen gescheiden; behoorende het Oosterdeel onder Kennemerland, en het Westerdeel onder de balluwagie van Blois. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 79 *bl.* *Antonides*, *Ystroom*, 4 *B.* 102 *bl.* met deese woorden:

Sardam, *ter rechterhand des ringdyks afgeweeken*,
Braeud vast de kielen, die de kruin ten hemel steeken,
Haar armen aan de lucht verheffen, als uit lust,
Om Amsteldam, soo preuts en heerlyk uitgerust,
Niet meer van verre, maar aan 't voorhoofd syner paalen
Te sien en speelen in den scheepshof van de waalen,
Met voorraad opgepropt van schepen, kleen en groot,
Te senden, op hun tyd, rondsom de weereldkloot.
Hier mengt de traage Saan syn vlietnat met de baaren
Van 't Y, *in ruimer wedde en boesem uitgevaaren*,
De breede scheepswerf en de boogh van 't vlek verby, &c.

Van haar word gesprooken in de *Vergunbrief* van hertogh Albert van Beyere, van den jaare, 1396. *Saanl. Arkad.* 4 *B.* 324 *bl.* en weder in een *ander*, van biskop Frederik van Blankenheim, des jaars, 1419. en noch in een *ander* van biskop Roelef van Diepholt, van het jaar, 1449. *Deselve*, 328 *en* 333 *bl.*

Onder andere is Sardam bekend door dit deerlyk ongeval; ook in haar hoofdkerk uitgeschilderd.

A. 1647,

A. 1647, den 29 Augusi. wierd Jakob Ech, een Sardammer, van een raasende stier omverr gestooten en doodlyk gequetst. Syn vrouw, op het uiterste groot gaande, wilde hem te hulpe koomen, doch de stier is op haar gevallen, haar, met den hoorn, de buik opscheurende en in de lucht werpende. De man en vrouw stierven kort daar aan, maar het kind, uit syn plaats gestooten, en op die wyse ter wereld gebracht, is ontrent 9 maanden oud geworden; den 23 Mey, 1648, overlydende. *Job van Meekren*, *Heel- en Geneeskonstige Aanmerking*, *Aanhangsels.* 14*H.* 488*bl.*

SALII, volkeren, woonende niet aan de Saal, in Thuringen, gelyk sommige dat soo verstaan, maar aan den Yssel, ontrent Swolle, in Overyssel; sy waaren mede Franken. Ook heeft de Salische wet, de vrovwen de Fransse kroon ontrukkende, van deese haar naam bekoomen. *Junius*, *Batav.* 9*lib.* 179*pag.* *Picardt*, *Drents. Oudh.* 17 *H.* 81 *bl.* noemende hen Sallanders, naar den genoemden I sala. Sie de *Gunstbrieven* van keiser Frederik de II. en Henrik, syn soon, Rooms-koning, &c. by *Alting*, *Notit.* 3 *Part.* 153 *bl.*

SANDENBURG, in het Sticht gelegen, Z. O. van Uitrecht, aan den Krommen Rhyn, tussen Over- en Neder-Langbroek: is onder Heeren Huysen van *Kasp. Specht.*

Dit huis moet ook worden onderscheiden van SANDENBURG, in Delfsland, in het dorp Gravesande; eertyds het paleis der Graven van Holland, sedert het versetten van het Hof geheelyk onder de voeten geraakt.

A. 1546, wierd de grondslagh van dit slot, onder het graven ontdekt, nevens eenige aarde vaatjes, van een hoogen oudheid. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1291 *bl.*

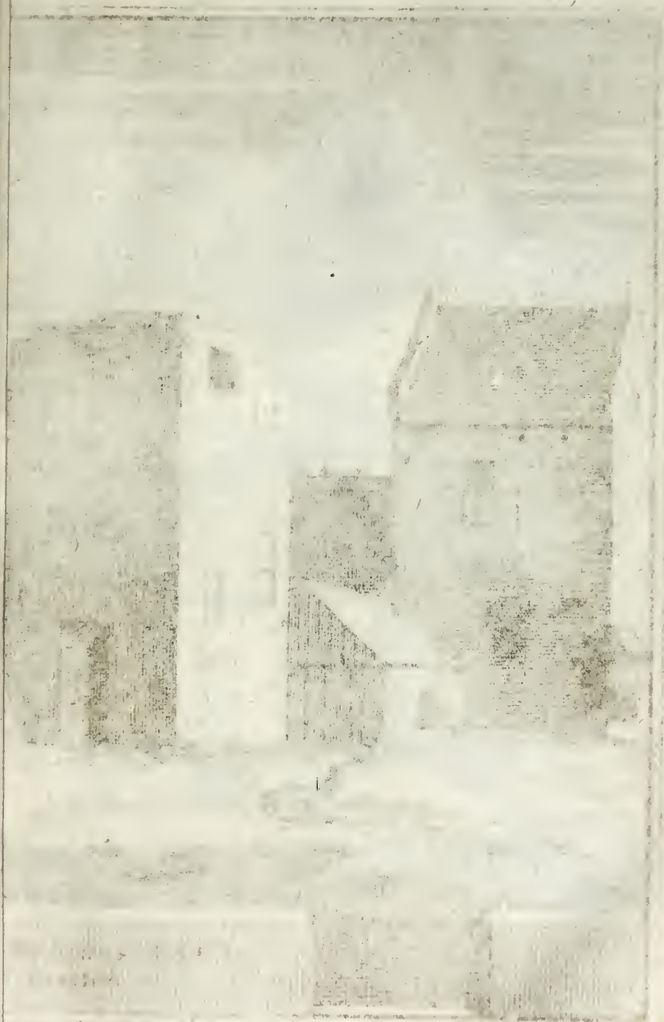
Voorts van haar overblyfselen, in de benaamingen van Hofmaan en Hofland, sie boven, 114*bl.*

SANDHORST; een Huis (is ook onder de *Gesichten* van *Rochman*) in Rhynland, in Wassenaar, by Suidwyk en Raaphorst; al voor meer als 200 jaaren bewoond. *Goudhoeve*, 81 *bl.* *Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 300 *bl.*

Is tot een ruïne gemaakt door de krygsmagt van Koenraad Kuser; doch naderhand weder vernieuwd. Boven, in *Hodenpyl*, 139 *bl.*

SAND; Het Huis, al over veel jaaren vervallen, is gelegen, Z. O. ontrent Katwyk aan den Rhyn; by de *Schryvers* van seer weinig bescheid. *Pars*, *Katw. Oudh.* 6 *H.* 128 *bl.* *Junius*, *Batav.* 18 *cap.* 524 *bl.* *Orlers*, *Leiden*, 8 *bl.*

Bok-

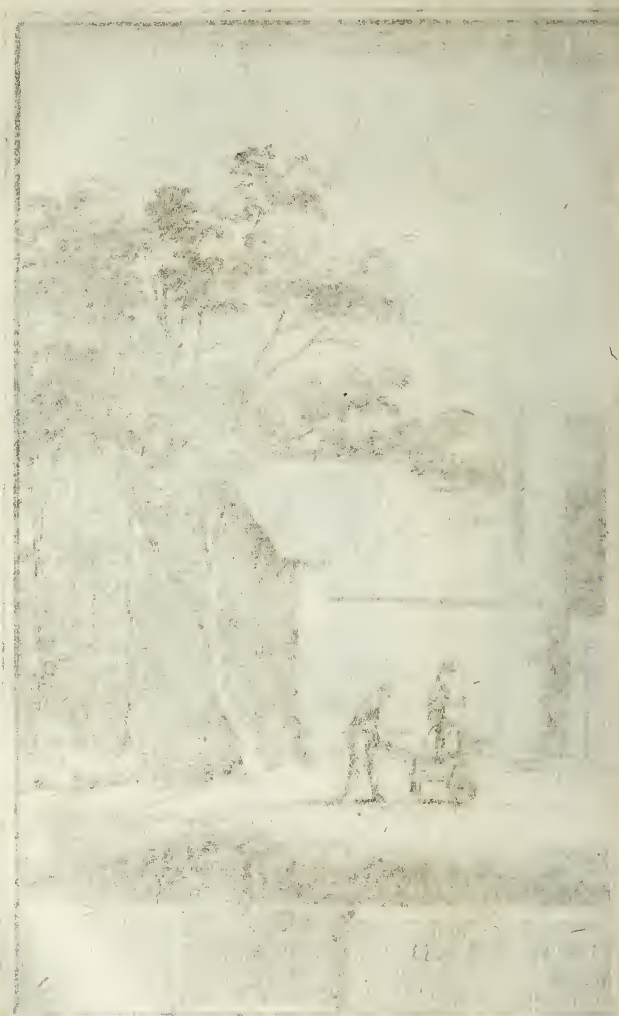

RUINE van het HUIS te SAND

J. S. F.

F

Bokkenberg, *in Wassenariis*, 145 *pag. Goudhoeve*, 81 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 32 *bl. en Batav.* 156 *bl.*

Was wel eer het oud adelyk slot van de oude Heeren Wassenaaren, het selve ook bewoonende; heden niet anders als enkel muirwerk; gelyk gy hier siet (ik verwerp die van *C. v. Hagen*, by *Pars.*) in een *Gesicht* van *Rochman.*

SANDPOORT; is tussen Haarlem en Velsen, een doortogt naar de Wyk, Alkmaar en verdere plaatsen daar ontrent gelegen; naar by het Huis te Brederode en het Huis te Velsen.

Hier sou eens een treffen syn voorgevallen, tussen de Drechter Friesen (ontrent Hoorn en Enkhuisen woonende) en de Kennemers.

Maar *Soeteboom* (*Oud Saander*, 8 *H.* 33 *bl. in den Druk van het jaar*, 1640.) schynt te twyfelen, of het gevecht niet wel elders, by een andere Sandpoort, is geweest.

Immers, hy meend, dat A. 1155, op deese plaats, noch geene Sandpoort was te vinden. Sie *Melis Stoke*, in *Didr. de VI.* 48 *bl. Scriverius*, in deselve *Diderik*, by *Goudhoeve*, 278 *bl.* alwaar my 't gevoelen van den Heer Pankras van Kastrikom geensins kan behaagen.

SAXEN; een seer oud volk in Duitsland, hebbende, soo men immers voorgeefd, haar naam van hunne *sachsin*, *saxen*, *saissen* of kromme houwers. *Engelhusius* en *andere*, by *Verstege*, *Neerl. Oudh.* 3 *H.* 87 *bl.*

Van deese is genoegsaam aangeteekend, by *Van Royen*, over *Verstege*, 57 *bl.* welke beide ik slechts 2 saaken van gewicht sal ontleenen.

I. Dat Friesland, Westfalen; en Holland self tot aan de Schelde, wel eer de naam van Saxen, en wel tot onderscheid van het hoogere Saxen, hebben gevoerd. *Melis Stoke*, *Rym-Chron. Inleid.* 3 *bl.*

II. Dat de Saxen, met de Engelen, ook een Saxisch volk, sich vereenigende, A. 449, naar Albion of Britannie syn overgestooken, om de Britten van den overlast der Schotten en Pikten te bevryden; verseekerende dit de naamen, in Engeland, noch heden in gewoonte, van *Essex*, of Oost-Sax; *Sussex*, of Suid-*Sax*, &c. *Van Royen*, 59 *bl.* Siet ook *Scotanus*, *Friesse G. uit Beda*, 1 *B.* 39 *bl. Munting*, *Herb. Britannic.* 10 *cap.* 89 *pag.* en *Van Leeuwen*, *Batav.* 25.

Van de Engelen of Angelen, is geschreven, boven, 82 *bl.* gelyk van het paard in hunne wapenschilden, 260 *bl.*

SCHAGEN; een slot in een dorp van die naam, in West Friesland, een driehoek maakende met Alkmaar en Medenblik; by *Boxhorn*, *Stedeb.* 352 *bl.* afgebeeld; niet soo volkomen als in de 3 *Gesichten* van *Rochman*; en ook niet soo naukeurigh, als u hier, uit een nette *Teekening*, onder de myne, word vertoond.

A. 1440, was haar bouheer, Heer Willem, de natuirlyke soon, by Maria van Bronkhorst, van hertogh Albrecht van Beyeren. *Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 512 *pag.* *Goudhoeve*, 85 *bl.* *Parivall*, *Vermaak van Holl.* 173 *bl.* *de Scoreler*, *Dirk Burger*, *Chronyk van Schagen*, 22 *en* 55 *bl.*

De naam is de Deenen afgeleend; nademaal men in *Nik. Visschers Deenmarken*, aan het Noordeinde van Jutland, de zeeboesem van de Belt het Schager rak is noemende, naar het bygelegene landpunt Schagen. *Rutger. Hermannides*, *Deenm.* 723 *en* 760 *pag.* *Boxhorn.* *Stedeb.* 353 *bl.* *Van Spaan*, *Rotterd.* 58 *bl.*

Doch de gemelde Scoreler neemt het heel anders; seggende *Kagen* en niet Schagen (immers is'er de S naderhand bygevoegd) wegens de veelvoudige *Kaagen* (waterige hoogtens) binnen den omtrek van Schagens effene landstreek. *De Scoreler*, 10 *en* 11 *bl.*

Voort is het dorp Schagen al een oude en vermaarde plaats; aangesien het, A. 1168, om de Friesen te benadeelen, door de ruitery van graaf Floris den III, is verbrand. *Arn. Buchelius*, over *Bekaas* 28*sten biskop*, 55 *pag.* *Scotanus*, *Friess. G.* 4 *B.* 97 *bl.* *Willem Procurator*, by *Matheus*, *Analector.* *IV Tom.* 36 *pag.*

Noch onlangs behoorde het aan Heer Dirk Floris van Beyere, graaf van Warfuseè, overleden, A. 1706, den 24 Mey; synde hem daags te vooren beide beenen afgeschooten, in de Slagh van Ramelies. *De Scoreler.* *Schag.* 74 *bl.*

Wat vorders deesen graaf betreft; hy was een naasaat van Reinier van Renesse, burggrave van Montenaken, gesegt de graaf van Warfuseè; A. 1611, getroud met vrouw Alberte van Egmond, de dochter van graaf Karel van Egmond, &c.

Sie, van syn elendigh omkoomen, te Luik, naa't ombrengen van den burgemeester, La Ruelle, A. 1637. *Aitzema*, *Hist. van Staat.* 17 *B.* *Godfried*, *Chron.* 2 *D.* 750 *bl.* *Ger. Brand*, *Daghwyss.* *op* den 16 *April.* en *Thom. Asselyn*, in het *Treurspel van de graaf van Warfusè.*

Ein-

Het HUIS te SCHAGEN,
op de ſlinker ſyde te ſien.

J. S. F.

Eindelyk gewaagd ook de Hr. *Alting* van het dorp; *Notit.* 2 *Part.* 154*pag.* aanhaalende een graaflyke *Gunſtbrief* van Diderik de V, des jaars, 1083.

SCHALKWYK; het Heeren-Huis, ſtaande by het ſoo genaamde dorp, in het Sticht, Ooſtw. van Uitrecht, niet verre van de Lek, tegen over Kuilenburg. Is ook onder de *Teekeningen* van *Rochman* en de *Konſtprinten* van *Specht.* Meer heb ik hier niet, om voor u aan te teekenen.

SCHELLINGWOUW; een dorpje, in Waterland, by Raarp anders Ransdorp, in haar wapen voerende een Eſchenboom, met XII daar opgeplakte goude Penningskens. *Soetſtemm. Swaan*, 4 *H.* 18 *bl.*

A. 1707, den 9 Julii, beſag ik dit wapenſchild, in een ſteen boven de deur van het kerkportaaltje; vindende dit *byſchrift* aan wederſyden van den eſchenboom:

Het boompje van Eſſendouwe,
Penningen rood van gouwe,
Is 't wapen van Schellingwouwe.
1638.

Siet de gemelde *Swaan*, en let met eenen, hoe gebrekkelyk het *veersjen* aldaar is uitgeſchreven.

SCHELPEN; welke, diep (ja ſomwylen 2 vademen, meer of minder) in de grond, midden in het land en ſeer verre van de groote zee gevonden worden, ſyn my tot een onverwrikbaar bewys, dat aldaar wel eer, by toeval van waternood, de zee het landſchap heeft overſtroomd.

Men vind deſelve in Vrankryk, in de wyngaarden, en op de hoogſte bergen van Champagne. *Eindius*, *Zeeland. Chron.* 1 *lib.* 3 *cap.*

Men vind deſelve in Italie, op de toppen der Alpen en den Apennyn. *Johan Ray*, *s'Werels Begin en Einde*, 2 *Redenvoer.* 4 *H.* 108 *bl.*

Men vind eindelyk deſelve, ook in Italie, boven op een berg by Bolonje, en in de rotſen ontrent Andria, in Apulie, en weder, in het gebergt by Genua. *Deſelve* 111 *en* 112 *bl.*

Maaar, nu kan ik evenwel niet aanneemen, met eenige al te doordringende Natuirkenners, dat deeſe ſchelpen geen geheugteeken ſouden ſyn van een ſwaaren ſund-vloed, maar dat ſy van de ſpeelende natuir, in het aardryk, even als de

bomen (van welke boven, 40 *bl.*) souden syn gegroeid, synde de gestalte der waare schelpen daar in nagebootst. *Deselve de Ray*, 109 *en volgende bl.*

Ondertussen willen andere, dat deese schelpen, door hoogvliegende arenden of andere roofvogelen, van de zeestrand gehaald, aldaar soude syn neergeworpen.

Doch, dat sou men van eenen enkelen schulp konnen te berde brengen; maar men vind'er geheele bedden, groote hoopen en ongemeene klompen van in een gegroeid schelpwerk.

Hoe? in een put, binnen Amsteldam, syn A. 1605, den 6 Julii, ontdekt bedden aarde, sand en schelpen; schelpen, segh ik, wel van sulk een soort, die op onse stranden niet meer gevonden worden. *Sim. Schynvoet*, *in syn Aantekening. over den Amboinssen Rariteitkamer*, 317 *bl. Varenius*, by *Van Royen*, *over Verstege*, 1 *H.* 25 *bl. Amsteldams Beschryv.* 1 *D.* 3 *B.* 173 *bl.*

Hoe? heb ik niet in myn handen gehad groote schelpen, gladde en gestreepte, by Tongeren onlangs, ontrent de soo genaamde Zeedyk, opgedolven? *Deselve Schynvoet*, 317 *bl.* vier soorten, A. B. C. D. in de LVIIste plaat, u voor oogen stellende en weder een geheele klomp, in de LVIIIste plaat, vertoonende; te Brussel onder het graven ondekt.

Voorts is boven ook van opgegravene schelpen gewagh gemaakt, 4 *bl.* en eindlyk gedenkt ook self onse *Ovidius* van schelpen, in *het XVde B. der Herscheppingen*; daar hy Pythagoras in deeser voegen spreekende invoerd:

Sic toties versa est fortuna locorum,
Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum. Vidi factas ex æquore terras;
Et procul à pelago conchæ *jacuêre marinæ;*
Et vetus inventa est in montibus anchora summis.

Dat is, volgens het verduitsen, van Vader *Vondel*:

Soo sytge, ô Fortuin, ook mede
Niet eens maar meenigmaal verhuist van uwe stede.
'K sagh dikwyls 't vaste land verkeerd in baare zee,
De zee in 't vaste land; *en*, verre van de reê
En 't water, schulpen; *en men vond (soo veele seggen)*
Oude ankers op de kruin van hooge bergen leggen.

SCHEEP-

SCHEEPVAART; welke ook, in de allereerste tyden is geweest by de Saxen, op de zee vrybuitende, met leere scheepjes. *Sidonius*, *by Junius*, *Batav.* 9 *lib.* 163 *pag.*

Ja, scheepjes van leer; dit schynt u wonderlyk. Ga, siet dan, in de verkorte *Cronyk van Hoorn* (65 *bl.*) een geval (ook in een *Print* vertoond) van eenen Elbert Veskam, A. 1558, alleen in zee gegaan, uit de Suiderzee naar de Weissel, en naar Dantsik, met een schuitje bestaande uit 3 koeye huiden. Doch, dit stout onderneemen vind gy mede by genoemde *Junius*, 163 *bl.* deesen Elbert self in vriendschap bestaande; ook in *het Schoreler Kronycxken*, &c.

In laatere tyden en onder de Graven, heeft men hier, in de binnenlandsse oorlogen, koggen en galeyen gebruikt: om welke reden het de dorpen wierd belast een seeker getal van riemen, nevens de roeyers, op te brengen. *Soeteboom*, *Soetstemmende Swaan*, 20 *H.* 86 *bl. en de Saanl. Arkad.* 368 *bl.* spreekende van Akersloot, Limmen, Uitgeest, Kastricum, Oost- en West- Saanen, en andere Waterlandsse dorpen. *Van Leeuwen*, *Leid.* 449 *bl. Alkmaar Beschryv.* 44 *bl.*

Die ondertussen van de Scheepvaart der oude Grieken en Romeinen iet sou begeeren, bediene sich van Herkmans Lof der Zeevaart; Schefferus de Re Navali Veterum; doch, dat alles te boven gaat, de Scheeps-Bouw van den Heer, Nik. Witsen, Burgemeester, &c. in het jaar 1671, met veel konstplaaten uitgegeven.

SCHEPEN; in andere landen gesegt, *raadsheer*. Maar nu, de Naamreden? *Junius* en *Kiliaan* syn hier eens met het woordeken te trekken van *hin-schaffen*, dat is, de magt van aan kant te helpen. Sie den *eersten*, *Batav.* 16 *cap.* 391 *pag.* en den *tweeden*, *Dictionar.* 462 *bl.*

SCHERMER, een volkplantinge van eenige onbekende menssen, in Kennemerland, ontrent Alkmaar; in *de Giftbrieven aan de kerk van Uitrecht* al genoemd in den jaare, 1062.

A. 1612, is haar kerk door een geweldige stormwind omver gerukt. *Soeteboom*, *Saanl. Arkad.* 4 *B.* 496 *en* 499 *bl.* alwaar hy getuigd haar ruïnen te hebben uitgeteekend.

Na dit dorp word een ander by gelegene geheeten Schermerhorn; het uitgedroogde meer de Schermeer, en haar landstreek, het Schermer Eiland. *De Scoreler*, *Medembl.* 93 *bl.* Siet de meermaalen geroemde *Kaart* van *Visschers Noord Holland*.

SCHIEDAM, een bekende ſtad in Schieland, niet verre van Rotterdam, aan het watertje, de Schie. *Boxhorn. Stedeb.* 275 *bl. Abrah. Goos*, *Nieuw Nederlands Kaart-boek*, 190 *bl.*

Is wel allermeeſt vermaard door S. Luduina, wiens gebeenten te Bruſſel ruſten. *Parivall. Vermaak van Holl.* 138 *bl.* nevens gemelde *Boxhorn.*

En verder, door de ruïnen van verſcheidene kaſteelen en Heeren-Huyſen. *Guicciardin. Belg.* 3 *Part.* 131 *pag.* ſpreekende van Matenes, Rieviere, Spieringhoek, Hodenpyl, Spangen en Steenhuiſen. Siet ook *Junius*, *Batav.* 17 *lib.* 492 *pag.*

Voorts word deeſe ſtad van den Hr. *Huygens*, op deeſe wyſe ſpreekende, ingevoerd:

Twee ſtroomen ſcheiden my van 't agterleggend land,
De derde ſluit de ring en geeftſe beî de hand;
In 't midden ſtaat myn ſtoel op wel geſteunde ſtylen;
Daar oefene ik myn jeugd op 't nodigh kennip-quylen,
En 't ruggeling geſpin, die rekt haar ſpinſel uit
Tot daar het licht en dicht de haringbuit beſluit,
En t'mynent binnen ſleept, van daar hy met myn brieven
Noch eens ter zee geraakt de wereld gaat gerieven;
Die my kleen Rotterdam en groot Delfshaven noemt,
Heeft niet te laagh gelaakt, heeft niet te hoogh geroemt.

Eindelyk is van de Schie boven geſprooken, 224 *bl.* Hodenpyl, 139 *bl.* Matenes, 224 *bl.* Rieviere, 281 *bl.* maar van S. Luduina, die ſy den 14 April vieren, moet gy naaſlaan, behalven de *Groote Legende der Heiligen*, *Joh. Brugman*, *Andr. Brunner*, &c.

SCHONAUWE; een Heeren-Huis in het Sticht, aan Kuilenborg leenroerigh. *Origines Culenburg. by Matheus*, *Analector. VI Tom.* 249 *bl.*

Geſticht door Heer Jan de II, graaf van Kuilenborg. *Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 1 *B.* 55 *bl.*

Is gelegen, Z. O. van Uitrecht, tuſſen de dorpen, Houten en Schalkwyk; ſiende naar de Lek, Kuilenborg en Vianen. Is ook, door *Rochman*, in een *Teekening* en door *Specht*, in een *Print* gebracht.

A. 1527, is dit Huis, door die van Uitrecht ingenoomen. *Abdiſſe Hendrine van Erp*, Annales *Vernaculi*, *by Matheus*, *Analector.* 1 *Tom.* 157 *pag.*

SCHOON-

SCHOONHOVEN; een ſtad aan de Lek, uit de ruïnen van het neergeſlagen Nieupoort opgegroeid; aldus van ſich ſelve ſpreekende, by meergenoemde Heer *Huigens*:

De beurt en wederbeurt van 't nimmer ſtaande radt
Daar 's werelds wet op draait, heb ik op 't ruimſt gehad:
Noch is myn overſchot van de eertyds ſchoone hoven
De peeters van myn naam, voor andere te loven.
Wat ſchaad my 't op en neêr? 'k heb mannelyk geleên,
En meeſt al winnende, minſt wykende, geſtreên;
Maar, evenwel geſtreên. Landvoogden, die de ſtangen
Van dit gebied berecht, 'k weet meer als ſalm te vangen:
Of 't weêr op 't prangen quam, denk hoe ik voormaals deé,
En ſteld in 't wapenboek: Schoonhoven ſtaat voor twee.

Ik ſeg, ſy is gelegen aan de Lek, in de Lande van Arkel en Altena, Z. W. van Uitrecht. *Boxhorn. Stedeb.* 279 *bl. Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 493 *pag. Goos*, &c.

A. 1303, of daar ontrent, heeft heer Witte van Haemſtee, door ſyn Kennemers en Frieſen haar kaſteel belegerd, met blyden beſchooten, en eindlyk, door een verdragh, veroverd. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 5 *B.* 159 *bl.*

A. 1312, is haar ſlot, door ouderdom vervallen, weder opgemaakt en vernieuwd, door Heer Jan van Henegou, broeder van graaf Willem de Goede. *Deſelve*, 279 *bl.*

A. 1424, deê Vrouw Jakoba de ſtad beſtormen, haar, op die wyſe, tot den overgaaf dwingende; als wanneer ſich hier een andere Regulus heeft ontdekt.

Deeſe was de bevelhebber Albert Beiling, welke gevangen (als Regulus) oorlof kreegh, om voor een tyd naar huis te gaan en aldaar ſyn ſaaken te redden. Hy ging. Verrichtte het nodige. Keerde weder (als Regulus) om te ſterven volgens het gegeven woord. *Goudhoeve*, 89 *bl. Parivall*, *Vermaak van Holl.* 149 *bl. en Van der Does*, *s'Gravenhage*, 72 *bl.* op deeſe wys hem beſchryvende:

Een ſtad, die, Beiling *met ſoo grooten lof kan noemen,*
Als Romen op de trouw van Regulus magh roemen.
Den eerſten, die ontſagh de trouw meer als de dood,
Dewyl hy vluchten kon en nochtans niet en vlood.
Die, als hy het kaſteel niet op en wilde geven
Aan vrouw Jakoba, maar, met vyftigh wel bedreven

Soldaaten, was gesind te stryden tot de dood,
Maar in het laatst geperst door overgroote nood,
Dit in te ruimen aan Kyfhoek en syn soldaaten,
Op voorwaard dat men goed en leven haar sou laaten
(Gelyk aan ieder die beloften wierd voldaan)
Alleen moest sterven en genaadeloos vergaan,
Die, tegen woord en trouw en oorloghsrecht, verweesen
Ter dood (maar in syn dood en sterven nooit volpreesen)
Een maand verkreegh, om naar syn vrienden en syn goed
Voor 't laatst noch eens te sien en op syn vrye voet
Gesteld, die swaare straf door schrik niet is ontvlooden;
Maar, naa die tyd sich self heeft weder aangebooden,
Aan die Gravin, die, niet bewoogen door die daad
En trouw, hem levendigh in de aard bedolven laat.

'T geval ontrent den Roomssen veldheer Regulus kond gy vinden, *nevens het 51ste Tafereel van myn Pictura Loquens, genoomen uit Horatius, 3 lib. 5 Odar.*

Eindlyk, A. 1488, quam de ridder, Jan van Naaldwyk, de Hoeksse aanhangende, met 1000 man, te water, voor Schoonhoven; maar hy wierd van de burgers manhaftigh ontfangen. Hy moest aftrekken, en soo volk en schepen daarenboven noch achterlaaten. *Boxhorn' Stedeb.* 280 *bl.*

SCHOONEBURG; wel eer een schoon Huis in Suid Holland, by Nieuw-Lekkerland. Heden niet anders als alleenlyk een heuvel, het fatsoen der selve op haar kruin vertoonende. Immers was deese burg verlaaten, sedert het spaasteeken van het jaar, 1456; synde de *materialen*, hout en steen, naar Streefkerken en elders vervoerd. *Oudenhove, Suid-Holl.* 310 *bl.* uit het *Boek van Salvators kerk, te Uitrecht*, 1 *en* 37 *bl.*

SCHOREL; in Kennemerland, duinwaars gelegen, tussen Kamp en Bergen,

Soo men *het Schoorlder Kronycxken van den chirurgyn, Dirk Burger*, kan geloven, was dit dorp eerst Rell geheeten; maar toen Radbout, Egmonds eersten Heer, A. 760, hier een school oprechte, en het door oudheid vervallene dorp verboude, noemde men het selve School-Rel, of de School te Rell, en by verkortinge Schoorl.

A. 1168, versamelde graaf Floris de III, in eenen harden winter, syn leger te Schoorel, om de Friesen op te slaan, die nu driemaal Alkmaar hadden verbrand. *'T selve Kronykxken.*

A. 1477, verſamelde de graaf van Holland ſyn krygsmagt te Schoorel, trok naar Schagen, om Heer Albrecht van Schagen te vangen, naar den Haag te vervoeren, aldaar in de boeyen te ſmyten; wegens ſyn ongehoorſaamheid. *'T ſelve.*

SCHOUT, Schidt, ſchiult of Schulte; een ſeer oud Gotiſch woord, ſoo veel geſegt als *ſchult* eiſcher. *Junius, Batav.* 16 *cap.* 391 *pag. Kiliaan, Dictionar.* 472 *bl.*

Sommige noemen den ſelven baljuw, maar, by *Pikart, Drents. Oudh.* 29 *H.* 114 *bl.* is een baljuw, naar de Roomſſe wyſe, een *bylhouder*; als het hoofd van de juſtitie.

Soo is Droſſaart, en Ruwaart, een *ruſtbewaarder* en hoofd over ſeeker land; Grietman *gerichtsman* of rechter, &c. *Deſelve Pikart,* 114 *bl.*

SEIST; een dorp in het Sticht, ten Ooſten van Uitrecht; by welke is gelegen de luſtplaats van den Heer van Seiſt, ſoon van den overledenen Heer Odyk.

A. 1707, den 24 Julii, ging ik het ſelve beſien, onder een dichten ſlaghregen komende van het Amisforder gebergt. Bevond het Voorhof met een hek van overeind ſtaande ſpietſen afgeſlooten; ſynde alle de Beelden, van *Specht*, in een Print van het jaar 1698, verbeeld, aldaar niet meer geplaatſt. Deeſe *Specht* vertoond het Huis van vooren en van achteren.

SEVENBERGEN; wel eer een zeeſtad in Suid-Holland. *Van Leeuwen, Batav.* 1235 *bl.* niet verre van de Klundert, tuſſen de Roo-vaart en het water de Merk.

Had wel eer een deftigh ſlot; A. 1426, met een belegh gewonnen, door hertogh Philip van Burgondie, beſtrydende de aanhangers van het ongelukkige Japikje; voorts geruïneerd en nooit weder opgeboud. *Oudenhoven, Suid-Holl.* 207 *bl.*

Immers was een voornaam aanhanger van Vrouw Jakoba, Gerrit van Stryen, Heer van Sevenbergen, welken genoemde Philip, naa 't veroveren van de ſtad gevangen nam, en, met den ridder, Jan van Ooſtende, naar Vlaanderen voerde; alwaar ſy beide, op het kaſteel van Ryſſel, thien jaaren bleven ſitten; naa de dood van de gravin eerſt los gelaaten.

Toen is die ſtad tot een vlek geraakt, en ſederd onbemuird gebleven; terwyl heden onder het graven en landbouwen, haar ontdekte grondſlagen de groote van den ouden

den ſtad genoegſaam te kennen geven. *Gemelde Van Leeuwen*, uit *Oudenhoven*, 1236 *bl.*

SIKAMBERS; niet ſonder oordeel, van *Van Leeuwen* genoemd de Suid-Cimbers. *Batav.* 30, 40 *en* 91 *bl.*

Sy worden van *Slichtenhorſt* (*Gelders. G.* 1 *B.* 16 *bl.*) geſet by Siegburg, aan het ſtroomtje de Roer, in het Land van der Mark. Siet den ſelven ook, 3 *B.* 27 *bl.* alwaar hy aantoond dat de Franken, van oorſpronk eigentlyk Duitſers ſyn geweeſt.

De H. Remigius, ſegt hy, te Rheims, de Franſſe koning Klodoveus ſullende doopen, ſprak hem aan, met deeſe woorden: *Mitis depone colla, Sicamber!* Dat is; *Gy, Sicamber, buig uw hoofd demoedigh neder.* Dit heeft ook *Junius*, *Batav.* 9 *cap.* 167 *pag.*

Van de Sikambers gewaagt mede *Sidonius*, 7 *carm. Avito aug.* 13 *carm. ad imp. Majorianum*; en weder, 23 *carm. ad Conſentium.*

SYLE; anders de Zeile, een watertje, by Leiden, loopende uit den Rhyn en vallende in het Haarlemmermeer. Het geeft, in de ſtad, ook de naam aan de Zeil-poort. *Stoke, in Ada*, 74 *bl. Beka, in Diderik de II*, 65 *pag. Alting, Notit.* 2 *Part.* 213 *pag. Van Leeuwen, Batav.* 97 *bl. en Matheus, ad Wilh. Procuratorem, Analector. IV Tom.* 36 *pag.* ſpreekende, met *Stoke* en *Beka*, van het geſlagen leger van de graaf Van Loon, ontrent Leiden, en van de vluchtende, in dit water meereldeels verſmoorende.

SYLHOF: op de bovengenoemde Zeil, N. O. tuſſen Leiden en Leyerdorp. *Goudhoeve*, 82 *bl. Van Leeuwen, Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 52 *bl. Junius, Batav.* 8 *cap.* 110 *pag.* 18 *cap.* 524 *pag.* 19 *cap.* 563 *pag. Alting. Notit. gemelde* 213 *pag.*

Ontrent A. 1480, wierde dit Huis van de Hoekſſe veroverd en beſet; daar op plonderende het Huis ter Does en het Huis te Swieten. Doch het wierde ook korts daar aan van den artshertogh Maximiliaan hernoomen. *Van Spaan, Rotterd.* 6 *H.* 137 *bl.*

SIMPOL; dien onbeſuisden en onnutten tooren, te Vianen, aan haar kaſteel gehecht, is boven omſtandelyk beſchreven, nevens het *Afbeeldſel*, 28 *bl.*

SLAGEN, Treffen en Gevechten; van welke wy de voornaamſte ſullen optellen, de order voegende naar het A. B. C. der Plaatſen, waar ontrent deſelve, in ons beſtek, ſyn voorgevallen. Namelyk, te

I. AL-

I. Alfen; alwaar, A. 1425, Vrouw Jakoba, als een moedige amazone, Burgondie de krygslaurieren ontrukte. Boven, 153 *bl.*

II. Bodegraven; alwaar, A. 1018, graaf Diderik de III den biskop Adelbold verwon. Boven, 57 *bl.* hoewel het verwinnen van Adelbold word ontkend by *Buchelius*, *over Beka*, 38 *pag.* houdende fich aan *de Rym chronyk van Melis Stoke.*

III. Brouwershaven; ontrent welke ftad, A. 1426, was het vechten der Engelffe ende Zeeuwen, voor Jakoba, en tegens hertogh Filip van Burgondie. Boven, 49 *bl.*

IV. de *Wyde* en *Harde* Geest, by Vronen; alwaar de Friefen, A. 1272, den graaf Floris de V de nederlage deden hebben; den felven dryvende tot in Alkmaar. *Van der Woude*, *Alkm.* 25 *bl.* *Vronens Op en Onderg.* 2 *B.* 12 *H.* 131 *bl.*

V. Gravesande; tuffen welken plaats en den Briel is gevochten tuffen Moeder en Soon. Boven, 141 *bl.* *in de Vaerffen van P. Verhoek.*

VI. Heiloo; hier floeg Diderik de IV, A. 1018. Boven, 57 *bl.* en Vrouw Helena queet fich hier manhaftelyk, A. 1024. Boven, 80 *bl.*

VII. Hemert, ontrent Heusden; alwaar, A. 1062, graaf Floris de I wierd overvallen. Boven, 86 *bl.*

VIII. Hogewoerd; alwaar, A. 1301, is gefneuveld de biskop, Willem van Mechelen. Boven, 142 *bl.*

IX. Hoogwoude; ontrent welke plaats, A. 1256, koning Willem fneuvelde, in de winter. Boven, 145 *bl.*

X. Ysselmonde; alwaar graaf Diderik, van fyn ftiefvaêr geholpen, A. 1076, de Stichtfe en Gelderffe dede vluchten. Boven, 158 *bl.*

XI. Oudtdorp; A. 1071 verfloegen hier Govert de Bultenaar en Willem, de 21fte biskop van Uitrecht, de Friefen. Boven, 110 *en* 260 *bl.*

XII. Schagen; alwaar, A. 1168, de Vriefen veel edele Heeren en daar onder, Allard (of, gelyk andere, Albrecht) den 10den Heer van Egmond, verfloegen, op het ys. *Annales Egmundani*, *van Joh. Van Leiden*, in het jaar 1692, door *Matheus* uitgegeven, 32 *pag.* *De Gouwenaar*, 40 *bl.*

XIII. Schellinghout; A. 1282, floeg hier Floris de V

de V de Friesen. *Beschryv. van Hoorn.* 32 *bl.* *Vronen Op en Onderg.* 2 *B.* 12 *H.* 134 *bl.*

XIV. Scoterzyl, in Friesland; hier kreeg, A. 1396, hertogh Albrecht de nederlage; verslaande de Friesen syne Hollanders. *Scotanus*, *Fries. G.* 7 *B.* 217 *bl.*

XV. Soest; alwaar, A. 1336, de Heer Gysbrecht van Nyenrode, van Naarden met syne troepen komende en het dorp in brand steekende, wierd gequetst. *Matheus*, *in Amisfurt. Theodor. Verhoeven*, 217 *pag. Buchelius*, *ad Hedam*, 255 *pag. uit een oud Ms.*

XVI. Stavoren, ontrent de kapell van *S. Olof*; hier sloeg, A. 1396, hertogh Albrecht wederom de Friesen. *Scotanus*, *Fries. G.* 7 *B.* 218 *bl.*

XVII. Wieringen; ontrent welk eiland A. 1427, een scheepsstryd is geweest; Vrouw Jakobaas syde het verliesende en haar hoofdman, Brederode, in der vyanden handen geraakende. *Scotanus*, *Fries. G.* 9 *B.* 299 *bl.*

XVIII. Winkel, of Winkelmade, alwaar, A. 993, onder graaf Arnoud, de Hollanders, door de West Friesen syn vermeesterd; hy self door een pyl gequetst. Boven, 22 *bl.*

Deese syn de voornaamste *Slagen*; vinden wy noch andere, wy sullense u tot syner tyd ook mededeelen.

SLOTEN; een dorp niet verre van Amsteldam, aan het Haarlemmermeer. Haar kerk was wel eer S. Pankras toegewyd. Op syn dagh, den 12 May, wierde, door den *pastoor* van het dorp, syn gebenedyd Hoofd, met deese woorden, den volke vertoond: *'T en is geen ossenhoofd*, myne Katelyken! *'t en is geen paardehoofd*; *maar 't is het hoofd van sinte Pankras*!

Maar, wie sal nu durven den *pastoor* afvraagen hoe is dat lieve Hoofd te Sloten gekoomen? is niet S. Pankras, of Pankratius, te Rome, onder den keiser Diokletiaan onthalst? te Romen, in de kerk van S. Jan te Lateraan begraven? en nu syn Hoofd te Sloten? Uit *Kommelyns Byvoegselen*, *Amsteldam*, 873 *bl.*

Soo magh ook niemand vraagen; hoe en wanneer quam het gebeente van S. Katryn, uit Alexandrien, hier binnen Amsteldam? Boven, 18 *bl.* of de steene doodkist van S. Pieternelle, van Rome, hier in het kapelletje van Albrechtsbergh? Boven 11 *bl.*

SNOYEN-TOORN, anders Oud-Gein, nu een Hofstede,

RUINE van het HUIS te SPANGE;
aan drie ſyden bykans te ſien.

I. S. F.

lede, boven Uitrecht. *Buchelius*, over *Hedaas* 46 *en* 47*ste* *piskop.* 255 *pag.* een wapentooren, *in vico Gano*, dat is, *in het dorp Gein*, geheeten, van gemelden *Heda*, 245 *pag.*

Heeft syn naam, geensins van Dirk Sonoy, wegens Oranje, Stadhouder in Noord-Holland; van welke, onder andere, de *Saanl. Arkad.* 5 *B.* 537 *bl.* maar van het oude Stamhuis der Snoyen, in het algemeen; in welke ridderen en oorlogslieden hebben geleefd, A. 1288, 1290 en 1381. *Deselve Buchelius*, 255 *bl.*

Sie verder van het Gein, boven, 101 *bl.*

SOEST; een oud dorp, in het Sticht, tussen Baren en Leusden, ontrent Amisfoort; A. 1356, door oorlogsrampen een naam verkrygende. Boven, 316 *bl. uit Heda*, &c.

SOESTDYK; een koninglyk Jagthuys, tegen Soest en Baren gelegen; door *C. Specht*, in het jaar 1698 afgebeeld; op die wyse gelyk ik het heb gesien, den 23 Julii, des jaars 1707.

SONNEVELD; een Heeren-huys in Rhynland, binnen Valkenburg, en een leen van de Graaflykheid van Holland; door verleidingen al bekend, ontrent het jaar 1396. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 32 *bl. Goudhoeve*, 82 *bl.*

SOUBURG, anders het Hof te Souburg, een vermaarde plaats in Suid-Holland; ook een leen van de Graaflykheid van Holland; wel eer, volgens uitwysen der grondslagen, een oud en swaar gebouw, uit het water weder opgehaald; heden vernieuwd. *Goudhoeve*, 78 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 95 *bl. Meurs*, *XVII Provinc.* 456 *bl. en Oudenhove*, *Suid-Holl.* schryvende over het ambacht Alblasserdam, 287 *bl.*

Draagt, seer waarschynlyk, syn naam, van Souburg, in Zeeland, op het eiland Walcheren. *Deselve*. 413 *bl.* Sie van het Zeeuwsse Souburg, *Smallegange*, 664 *bl.*

SPANGEN; een Huis in Schieland, nevens andere sloten; A. 1359, door die van Delft geruineerd. *Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 492 *bl. de Handvest chron.* 1 *D.* 135 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 1298 *bl.*

Het word ons door *Rochman* in een *Gesicht* vertoond; doch ik geef u hier een andere. uit de 4 *Gesichten* genoomen, welke, den 3 en 4 den Juny, des jaars 1576, getekend, my van myn Boesemvriend, ANDRIES SCHOEMAKER (nevens die, waar af boven, 179 *bl.*) gulhertigh syn vereerd.

On-

Ondertussen is het, door de Heeren van Spangen, wel namaals weder opgeboud; doch evenwel weder, A. 1573, in den Spaanssen krygh verwoest. *Goudhoeve*, 87 *bl.*

SPAAR; een aangenaam water, uit de Leidsse Rhyn of liever uit het Meer, boven Heemstee, door Haarlem, loopende, naar Spaarendam. Boven, 125 *bl.* Heet ook van spieren en rietwortelen, de Spirne. *Oudenhove. Haarl. Wiegh.* 25 *Bedenk.* 97 *bl.*

SPAARWOUW, anders Spirnerwald; een seer oud dorp, onder myn Hollandse Dorpen, in een *Gesicht van Esyas van den Velde. Junius, Batav.* 17 *cap.* 422 *pag.*

Uit dit dorp was oorsprongkelyk Klaas Kieten, anders de Spaarwouwer reus, van welken boven, 174 *en* 276 *bl.*

Het Huis van SPIERING; onder de *Gesichten* van *C. Elands*, buiten s'Gravenhage gelegen, heeft in de Historie geen belangen, alleenlyk strekkende tot een vermaaklyk Landgesicht.

SPIERINGHOEK; een Huis in Schieland, tussen Schiedam en Vlaardingen; wel eer van aansien, daar op een ruïne, en heden weer een landhoeve. *Junius, Batav.* 17 *cap.* 492 *pag. Goudhoeve*, 87 *bl. Van Leeuwen, Batav.* 1298 *bl.*

SPYK; een oud Slot, door *Rochman*, in vier *Gesichten* afgebeeld, is een Huis, in den Lande van Arkel en Altena, tussen Heukelom en Gorkom; voor eenige tyd vernieuwd. *Goudhoeve*, 86 *bl. Van Leeuwen, Batav.* 1304 *bl.*

SPREEKWOORDEN; van deese sou men een besonder werkje konnen opmaaken, tot vergrootinge van de geheele *Adagia*, of *Proverbiorum Collectio* van onsen Rotterdammer, *Desiderius Erasmus*; in *Folio*, 1670, *in Duitsland uitgegeven.* Doch hier alleen eenige weinige staaltjes, tot uw vermaak:

I. *'T is een manneken om op een prauw te setten.* Dat is; een mooye jongen, Een Haarlemmer spreekwys. Boven, uit *Screvelius*, 53 *bl.*

II. *Hy heeft al wel geturft.* Dat is; hy kan leven; hy heeft het verre gebracht, op syn muiltjes op en neergaande en van syn opkomsten levende. *Schookius, de Turfis*, 20 *cap.* 169 *bl.*

III. *'T komt op een turf niet aan, als men in het veen is.* Dat is; daar overvloed is, kan men lichtelyk iets mede deelen. *Deselve*, 170 *pag.*

IV. *Hy weet een turf in drieën te kloven.* Dat is; het is een

vrek,

rek, een Warner met de Pot, of een Gierige Gerrit. *Deselve*, 170 *pag.*

V. *Dat was in Marten van Rossum tyden.* Dat is; in een yd van de hedendaagsse wereld seer verschillende. Van Marten van Rossum boven, 223 *en* 298 *bl.*

VI. *Hy suipt als een Tempelier.* *Screvelius*, *Haarl.* 17 *bl.* spreekende van den Hout. Dit spreekwoord heeft syn oorsprong van de Tempeliers, seekere geestlyke, bewaarders van de kerk van het H. Graf te Jerusalem, A. 1308, met goedvinden van Klemens de V, paus van Rome, en Philip de Schoone, koning van Vrankryk, door geheel Europa, gedood en uitgeroeid; meer uit baatsucht ontrent haar swaare middelen, als om eenige groote misdaad. *Heda*, *in bisk. Guido*, 231 *pag.* *Æmilius*, *de Gestis Francor.* 361 *pag.* *Guicciardin. XVII. Provinc. in Traject. ad Mosam*, 267 *pag.* *Polydor. Virgil. Rerum Invent.* 7 *lib.* 5 *cap.* *W. Goeree*, *Geestl. en Wereldl. Histor.* 577 *bl.* behalven de opgetelde, by *Buchelius* 237 *pag.* &c. echter meest alle deese van suipen en ontuchtigheden beschuldigende.

VII. *Ik wil 'er om kampen*; Een spreekwyse, de *duellisten* of tweevechters ontleend, welke, of om een prys te winnen, of om een beklaagde te verdedigen, malkanderen, *in campo*, dat is, in het veld, beriepen. Boven, 67 *bl.* Siet *Stoke*, *in Jan den I*, 161 *bl.* by *Alkemade*, *Kamprecht*, 93 *bl.*

VIII. *Al konje kallen als Bruchman.* Deese was, ontrent A. 1464, een Franciskaner monik te Groningen; van soo een welspreekenheid, dat hy syn geselschap of order, binnen Amsteldam, daar mede voerde *Slichtenhorst*, *Gelders. G.* 9 *B.* 254 *bl.* *Kommelyn*, *in de Aanteekening. over Amsteldam*, &c.

IX. *Mechelen my*, *Heusden dy.* Soo spreekt een inhaalige gierigaart, het beste voor sich selven uitkiesende. Boven, 139 *bl.*

X. *Muiden sal wel Muiden blyven.* Uit *Antonides*, boven, 236 *bl.*

XI. *Naa hooge vloeden komen laage ebben.* Dat is; naar groote voorspoed komt wel tegenspoed. Hooghmoed komt voor den val. *W. à Winschootens Zeeman*, 55 *bl.*

XII. *Eerst in de boot*, *keur van riemen.* Dat is; die eerst komt die eerst maald; die heeft de voortogt. *Deselve*, 33 *bl.*

XIII. *Het anker achter de kat ſetten.* Dat is; ſyn ſchaapjes op het droogh hebben. Een *kat* is hier een paal op de kaai, om de touwen van de ſchepen daar aan te beleggen. *Roemer Viſſer* heeft het dan niet wel gevat, in ſyn 2*de Schok*, een anker, nevens een kat, aan den haard leggende. *Weder deſelve*. 8 *bl.*

XIV. *Hy ligt in Jaffa.* Dat is; hy ligt in onmagt. Jaffa of Joppe is een zeeſteedjen in het Heilighe Land; alwaar de reiſigers, by gebrek van vaartuigen en vracht, tot haar leedweeſen, ſeer lang ſomwylen worden opgehouden. Ondertuſſen de vrienden, ſynde gevraagd waar is die of die, antwoorden, niet ſonder ongeduld: *waar ſou hy weeſen, hy leit in Jaffa. Noch deſelve*, 91 *bl.*

XV. *Hy ſiet of hy Wieringen in ſou*; tegens iemand, ſeer te onvreden ſynde dat hy niet tot ſyn oogmerk kan geraaken. Want die uit Teſſel naar Amſteldam willen, komt het ongelegen op de reê van Wieringen te moeten koomen. *Noch eens deſelve*, 360 *bl.*

XVI. *Hy ſal je de loef afſteeken.* Dat is; hy ſal u overtreffen; want die de *loef* heeft, is boven de wind en kan ten allen tyden ſyn vyand op het lyf komen; daar die geene die in *ly* is, door rook en damp niet kan ſien, wat hem te doen ſtaat. *Weder Winſchoten*, 142 *bl.*

XVII. *Dat is een klouwer van een os.* Dat is; meer als gemeen. *Klouwen* is by den ſcheepstimmerluiden, ſlaan, breeuwen, kalfaaten. *Klouwer* is een breeuwer, ja ook de klavaat of de kalfaathamer. Soo ſeggenſe, al pocchende, tegens haar medebreeuwers: Dat is een wakkere *klouwer*. *Winſchoten*, 108 *bl.*

XVIII. *Onder de Huik getrouwd.* Huik of falie is by de Neerlanders, ſoo hier als in Braband, geweeſt een vrouwe mantel, van het hoofd tot de voeten haar overdekkende. Een gewaad, dat ik, in myn jonge jaaren, te Groningen, langs de ſtraat noch heb ſien gebruiken.

Siet hier nu een oude gewoonte. Een mooje meit, met haar tegenwoordigen bruigom in onecht hebbende geleeft, was genoodſaakt die kindertjes, by hem ter wereld gebracht, te voorſchyn te brengen (*in facie eccleſiæ*) op den trouwdagh. Dit was een harde ſaak voor een bedroogen maagd. Wat raad? onder het trouwen wierd het kind of de kinderen, met den huik gedekt, en ſoo voor echt erkent. *Winſchoten*, 90 *bl.*

XIX. *Hy vreet als een dykker*; teweeten een delver, aan

de

de dykken arbeidende, alſoo die luiden een ſwaar werk doende ook hartigh in het eeten ſyn. *Winſchoten*, 43 *bl.*

XX. *Hy ſiet 'er uit of hy uit een gieter had gedronken.* Dat is, hy ſiet 'er uit als de bittere dood: om dat men nooit op zee uit een gieter ſal drinken, ſoo lang 'er, binnen ſcheepsboort, ſoet water of andere dranken ſyn. *Winſchoten*, 68 *bl.*

XXI. *Sy ſullen dat geld moeten opdokken.* Dat is, voor den dagh brengen, wedergeven. *Dok*, is een kom of beſlooten plaats, daar ſchepen gemaakt worden. *Dokken*, is de ſchepen in een kom op het droogh ſetten. *Winſchooten*, 45 *bl.*

XXII. *Hy quam ons dwars voor de boeg.* Dat is eigentlyk; hy quam vaaren voor ons ſchip over; hy ontmoete ons. *Boeg* (van buigen) is de borſt van het ſchip. *Winſchooten*, 28 *bl.*

XXIII. *Hy ſtond bekaaid. Bekaajen* is ſchande behaalen. De vis is *bekaaid*; Dat is, de vis heeft ſoo lang op de kaai, of de wal gelegen, dat ſe begint te ſterven. *Bekaaide* vis is een ſlecht onthaal. *Winſchoten*, 18 *bl.*

XXIV. *Hy heeft de koſt by S. Joris.* Dat is; hy heeft de onbeſorgde koſt; ſyn koſt is gekocht. Dit is louter Amſteldams; ſynde de Doelen van S. Joris (patroon van hand- en voet-boog) hier tot een Proveniers-huys gemaakt. *Winſchooten*, 243 *bl.*

XXV. *Ik heb hoek.* Dat is; ik heb al een vis aan den hoek bytende. *Hoek* is een weerhaak, daar men mede hengeld. *Winſchooten*, 84 *bl.* *Hoeks* te ſyn, wat dat is te ſeggen, ſchrevenwe boven, 139 *bl.*

En dit ſoo verre, tot een proefje; want moogelyk ſal hier een *Tweede Druk* een meerder getal van Spreekwyſen bybrengen.

STADHOUDERLYKE Regeeringe; in Holland, onder de Graven; teweeten:

A. 1062,		Diderik de V.
1200,		Diderik de VII.
1235,		Floris de IV.
1255,		Willem de II.
1389,		Albert van Beyeren.
1433,		Philip van Burgondie.
1465,	onder	Karel van Burgondie.
1477,		Vrouw Maria.
1480,		Maximiliaan en ſyn ſoon, Philip.
1484,		Philip en ſyn ſoon, Karel.
1515,		Karel de V, Keiſer.
1556,		Philip de II.

Daalende eindlyk deese Successie, naa het afwyken van Spanje, A. 1572, op Willem den I, prins van Oranje. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1384 *en* 1391 *bl.*

STARKENBURG, door *Rochman* in 2 *Gesichten* vertoond en door *C. Specht* weder op een ander wys verbeeld, kende ik, den 26 Junii, A. 1706, aan haar ronden tooren, by naar van weesen als Loenersloot.

Voorts is dit Heeren Huis gelegen aan den Krommen Rhyn, in het Sticht, niet verre van Driebergen. Ontrent de *Historie*, is het my leet geen schryfstoffe te hebben, wegens dit aansienlyk hoofdgebouw,

STAVRIA; een stad in Friesland, aan zee gelegen en siende naar Enkhuisen en Medenblik; een stad, door de Friesse *Schryvers*, met beuselpraat menigmaal besoedeld.

Van de gewaande Stavo, haar afgod, gewaagd *Scotanus*, *Frieß. G.* 2 *B.* 48 *bl. Soeteboom*, *Staveren*, 1 *B.* 2 *bl.*

Van de verweende kinderen van Stavoren, het Vrouwen Sand, en van haar verdichten oorsprong, quansuis op het jaar, 1350, gewaagen *Scotanus*, 5 *B.* 195 *bl.* en *Soeteboom*, 4 *B.* 107 *bl.*

Sy is echter een oude stad, geboud, gelyk sy voorgeven, A. 313, volgens deselve *Scotanus*, 2 *B.* 48 *bl.* en 5 *B.* 174 *bl.* vertoonende een *Vergunbrief* van Waldemar, koning van Deenmarken, A. 1300, verleend aan die van Staveren; en *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 163 *bl.* gewagende van Henrik de IVden keiserlyke *Gunstbrief*, van het jaar, 1077.

Vorders het *jus Stauriæ*, of het recht van den *stuir* (van deese tolnaam komt het woordeken, *stuiver*) geensins Staveren raakende, gewaagd *Slichtenhorst*, *Gelderße G.* 1 *B.* 34 *bl.* het bewysende met de benaamingen van *roemerstuir* en *Turkenstuir*.

Het was, seg ik, een toll, sich tot aan Nimmegen uitstrekkende. Sie nu, welke een lelyke mis-tastinge van die geloven, dat het gebied van het koninglyk Staveren van Friesland tot aan de Maas en de Waal heeft gereikt. *Soeteboom*, *Staver.* 3 *B.* 54 *bl. Meteren*, 10 *B.* 196 *bl.* Maar sie *Scriverius*, *by Hegenitz*, *in Itinerar. Fris. Holland.* 47 *pag.*

A. 1076, is deese stad, van graaf Diderik de V, vermeesterd. *Emmius*, *Frisicar.* 6 *lib.* A. 1345, is graaf Willem, door die van Stavoren, by het klooster van S. Odul-

S. Odulfus, verslagen; waar af *Beneden.*

Van het klooster van S. Olof of Odulfus, is boven omstandelyk gesprooken, 252 *bl.* en wilje nu noch meerder weeten van Staveren, gaa by *Meurs*, *XVII Provinc.* 2 *D.* 929 *bl.* *Alting. Notit.* 2 *Part.* 163 *pag.* *Matheus*, *Analector. VI Tom.* 68 *pag.*

STAVRII; of Sturii, die van het gemelde Stavoren. *Plinius*, *Hist. Natur.* 4 *lib.* 15 *cap.* Maar, siet hier een swarigheid, by de *Letterklovers.* Onse *Junius* (*Batav.* 3 *lib.* 65 *pag.*) leest aldaar *Thusii*; mis benje met jou Stavoren! of geloofje noch teekenen van de benaaminge *Sturii* of *Urii* te hebben in de naam van 't eilandeken *Urik*, anders Urk? *Flud à Ghilde*, over *Kluverius*, *Rhynmond.* 2 *D.* 215 *bl.* aantrekkende *Pontanus* en *Haemrodius.*

De Hr. *Alting* (*Notit.* 1 *Part.* 117 *pag.*) schryft liever *Sturii*, woonende aan de Flevus ten Westen; en verwerpt ten eenemaal de *Thusii*, volgens de leesinge van gemelde *Junius.* Sulk een spook, gelyk gy hier en elders aanmerkt, maaken ons de *Critici*, volgens de verscheidene leesinge van soodanigen *codex*, soodaanige *membrana*, soodaanige *conjecturen.* Maar, dit sal, in dit werkjen, ons noch al meermaalen voor de boegh koomen.

STEDEBOUW; is, volgens de leeringen van het Heidendom, aangevangen, onder Orfeus en andere; de menssen aanmoedigende, om, in vrede en vriendschap, sich by malkanderen neder te setten. *Lucretius*, *Rer. Natur.* 5 *lib.* *Plinius*, *Hist. Natur.* 7 *lib.* 57 *cap.*

Doch toen waaren de Steden (siet ook haar oorsprong in de *H. H. bladeren*, *Genesis*, 4 *H.* 17 *vers.* van Hanoch, de stad van Kain, behalven by *Josephus*, *Joods. Oudh.* 1 *B.* 3 *H.* *Drusius*, *over Sulpicius Severus*, 17 *pag.* *Hornius*, *over den selven*, 1 *lib.* 2 *cap.*) niet anders als een gehuchte of buirschap, met den ploegh (en deese bepaalinge wierd voor heiligh gehouden) omtrokken. Siet *myn Verklaaringen over den Almanak van Ovidius*, 4 *B.* 255 *bl.* behalven *Junius*, *Batav.* 27 *lib.* 406 *bl.*

Laater heeft men deese met muiren omvangen; want dit wierde geheelyk veracht en als te wysachtigh verworpen van de Spartaaners; wiens Sparta was sonder muiren en vestingen. Ja toen sy eindlyk ook op muiren dachten, was het met hen en hunne soo lang ontsachlyke heerschappy ten einde geloopen. *Justinus*, 14 *B.* 5 *H.* *Livius*,

 34 *lib.*

34 *lib.* 37 *cap.* *Pausanias*, *in Achaïc.* *Seneca*, *Suasoriar.* 2 *cap.* 12 *pag.*

Immers, moedigh hand aan hand te vechten was toen de boodschap; en dit ging tot soo verre, dat Archidamus, siende een *catapulta*, steenwerper of blyde, uit Sicilien overgebracht, volmondigh uitschreeuwde : *'t is met de dapperheid gedaan!*

Als of die manhaftige Spartaaner wilde seggen : *Nu men krygtuigh, van verre den vyanden treffende, bybrengt, nu is'er geen kracht, geen sterkte, geen strydbaarheid nodigh.*

Maar hoe sou Archidamus sich gekruist en gesegend hebben, had hy het swaare grof geschut, slangen en kartouwen, op de beukeryen sien planten? de grove bomben uit de mortieren werpen? door aangestooken mynen, gelederen van krygsliên gelykelyk nedervellen? en . . . . doch hola! dit niet verder; siet *Plutarchus*, *in Apophthegmat. Reg.* & *Imp.* by *Lipsius*, *Poliorcet.* 3 *lib.* 2 *Dialog.*

Voorts waaren ook van deselve gedachten onse Germaanen of Duitschers. *Kirchmayer*, *over Tacitus*, *Germ. uit Kluverius*, *Conringius*, &c. 16 *cap.* 146 *pag.* en vervolgens ook de Alemannen en Swaben. *Ammianus*, 16 *lib.* 1 *cap.* en eindlyk de Friesen; onder welke naam, in laatere tyden, ook de Hollanders. *Junius*, *Batav.* 17 *lib.* 408 *bl.*

Sie meer van het Stedebouwen, by *Polydor. Virgilius*, *Invent. Rerum*, 31 *lib.* 9 *cap.* en *Oudenhove*, *Dordrecht*, 3 *H.* 106 *bl.*

STEENHOOPEN, anders Huinebedden, van welke boven al is geschreven, 105, 236, en 277 *bl.* doch wy sullen hier de Aanmerkingen over deselve, in 4 Hoofdstukjes verdeelen en spreeken. I. van haar gedaante. II. van de landschappen, in welke sy gevonden worden. III. van de opstapelaars deeser steenen. IV. van het opgegravene, onder deselve.

Beginne dan met I; aantoonende dat het seer groote keyen syn, met menssen handen, op malkanderen geplaatst.

Datse alle syn sich strekkende van het O tot het W. meerendeels 18 of 20 treden lang, en 5 of 6 treden breed.

Dat de kleenste keisteenen onderleggen, voor pilaaren verstrekkende om de grootste te dragen; van welke eenige wel 9 vademen in haar omvang hebben; welverstaande dat de grootste altyd aan het hoofdeinde syn gevoegd.

Datse in het W. meerendeels hebben een vierkante opening;

De HUINEBEDDEN, of
Groote Steen hoopen: in Drenth en Westfalen.

J. S. F.

ning; ſoo dat men , of met een geboogen nek , of op ſyn knyen, daar kan binnen kruipen. *Pikart*, *Drenth. Oudh.* 5 *H.* 22 *en* 23 *bl.*

Ga nu tot myn II. verdeelinge.

Men vindſe leggen in het landſchap Drenthe, ſommige op de ruime en woeſte heide; ſommige op de bouwakkeren, ſommige in de boſſen , en ſommige weder aan de wagenwegh, onder het eene en ander dorp. By voorbeeld; te

1. ANLOO; hier ligt een vry groote ſteenhoop, in het veld.

2. ANNEN; heeſt eene aan het einde van den eſs en eene even aan de brinke.

3. BALLOO; weder eene van een gemeene grootte.

4 BENTHEM; verſcheidene.

5. BORGER; negen, van een ongelyke grootte.

6. DROUWEN; wel ſesthien, binnen een bolwerkje geſlooten.

7. EMSBUIREN; eene, ongemeen groot en geweldigh.

8. HUMMELING; alwaar, by tyde van ſtorm en regen, 100 ſchapen onder die ſteenen ſchuilen.

9. HUNE; ontrent den aanvang van den Huneſus; hoewel ſy daar als elders, van de boeren dagelyks worden wegh genomen; alleenlyk de grootſte ſteenen blyvende.

10. ONNEN; eene, van gemeenen trant.

11. ROLDE; twee, ſynde de grootſte met een vlierboom overſchaduwd.

12. SALTSBERGEN; ongemeen groot.

13. STEENWYK; van een verwonderens waardige hoogte.

14. SUIDLAAREN; eene, van gemeenen trant.

15. TEKLENBURG; verſcheidene, waarlyk geen kleene ophoopingen.

16. TINAARLE; vyfophoopingen, even buiten de ſchutting van den eſs, binnen een bolwerkje; doch ſynde de vyfde een weinig daar van af gelegen.

17. ULSEN, aan de Vecht; ook weder meer als eene. *Pikard.* 5 *H.* 23 *bl.*

Daar en boven ontmoetenſe den reiſiger in Overyſſel en Weſtfalen ; gelyk ik reeds eenige haarer dorpen onder den Drentſſen heb gemengd. *Junius*, aangehaald boven, op het 136 *bl. Sim. de Vries*, *Wonderen der Zeën*, 521 *bl. Joh. Menſinga*, *in Saxa agri Trentini*, *carmine*, *edito* 1687. *en Slichtenhorſt*, *Gelders. G.* 1 *B.* 78 *bl.*

Gelyk mede aan de Elbe, tuſſen Maagdenburg en Halberſtad. *Jac. Tollius*, *Epiſt. Itinerar. ad Nic. Witſen*, *Coſ.* 19 *pag.*

Weder, in het Meklenburgerland; aldaar der *Wenden kerkhoven* geheeten. *Henr. Rantzovius*, *Meth. Apodemic.* 9 *Num.* 3 *art.*

Eindlyk in de meeſte Noordlyke deelen van Duitſland. *Joh. Daniel Major*, *lib. de Cimbris pop.* en *Joh. Riſt*, *in Colloq. Junior.* op Schoonen en elders in Deenmarken, Sweden en Noorwegen; alwaar menſe, niet ſonder yſen, van verre ſiet ſelf op ſeer hooge en ſteile ſteenrotſen, *Pikard.* 5 *H.* 31 *bl.*

Ja ſelf in Engeland, ontrent Salsburry; met de naam van *Stone Henge. Cambden. Britann. Epitom.* 109 *bl.* Welke ik ook kan toonen in een groote *Print*, nevens een verhaal vol onbeſchaamde verdichſelen en beuſelpraat.

Keere van het IIde tot het IIIde Hoofdſtukje; vragende, wie deeſe ſteenen hier dus op malkanderen ſtapelde. De Hunnen? neen, alſoo die nimmer tot onſen landſtreek afquamen; maar de *Huinen*, dat is, in het oud Celtiſch, reuſen; van welke wy boven ſpraaken, 277 *bl.*

Gewiſlyk is de ophoopinge deeſer Steenen door menſlen handen geſchied; want wat werktuigen ſou men hier, in afgelegene heiden, en ontoeganglyke woeſtenyen ſich konnen verbeelden? immers, ſou men noch, op de effene gronden onſer heiden en ſaailanden, *machinen*, werktuigen gebruikt hebben; maar hoe konden die gebeeſigd worden in Noorwegen, gelyk we ſoo eeven verhaalden, op die ſteile klippen? doch, elk ſy ſyn oordeel vry. Deeſe Steenhoopen, Huine- of Reuſe-bedden kan ieder, in het reiſen, beſchouwen; en, van verwondering opgetoogen, een luttel ſtilſtaan en geloven dus ſyn oogen.

Maar, laat ons tot het IVde en laatſte Verdeelingkjen overſtappen; deeſe Steenhoopen, waaren het, by onſe alleroudſte voorvaderen, altaaren of grafſteden? mogelyk beide; want waarom ſou men jaarlyks, gelyk de Roomſe, op deeſe Steenen niet konnen gelykofferd hebben? Maar,

A. 1685, ging myn hertvriendin, Juff. TITIA BRONGERSMA (door haar uitgegevene *Bronſwaan* by onſe *Kunſtgenooten* bekend) in de Pinxſterdagen, by haare vrienden, tot Borger, boven genoemd. Beſagh, met opmerkingh, de aldaar

daar leggende Steenhoopen. Kreeg een lust om onder deselve te graven; of daar mogelyk eenige oudheden mogten gevonden worden. En siet! sy ontdekt, in het bysyn van den jongen Heer Lenting (by wiens vader sy was gehuisvest) voor eerst veel kleene keiselsteenen, straat gewys nevens malkanderen geset. Hier onder stonden veel ronde potten, seer ruw en plomp gevormd, bruinblaauw of donker rood van verf; sommige 2 en sommige 4 oortjes hebbende. Wat moeite sy ondertussen deede, om sulk een aschkannetje geheel uit deesen hoop te lichten, sy vielen toch alle in scherven; alleenlyk een menigte doodbeenderen en assen uitstortende. Wierd deswegen genoodsaakt met de roof van eenige onkennelyke stukken en brokken sich te vernoegen, en daar van een gedeelte my by te setten.

Ondertussen, soo veel ik weet, is sy de allereerste geweest, die het aardryk onder deese Keyen heeft omgewroed. Waarlyk een daad, om door de *Dichtkonst* vereeuwigd te worden! Heb dan een SWABISCHE LYKBUS ingevoerd, by brokken, tot Borger, uit de grond gehaald, gemelde Jongvrouw in deeser voegen aanspreekende:

K' heb op een boesem, eer men my begroef, gerust,
Die melk, ja leliën in witheid ging te boven!
Dit treurig aardenvat is van een mond gekust,
Een mond, wiens vriendlykheid men nooit genoeg kon loven.

K' sag my, ô TITIA, *van heete traanen nat,*
Terwyl een Noordsse bruid myn buik vol beendren propte,
Daar sy, vooo 't lyk altaar, op keiselsteenen *sat,*
En 's minnaars assen uit verbrande kleed'ren klopte.

Sy scheen te stikken in haar droefheid, in haar rouw,
En, in 't ombelsen van de grauwe Bus, te sterven,
Die Gy, geklommen in het onbesuist gebouw,
Nieuwsgierig opgraaft en beklaaglyk stoot aan scherven.

Foei, wreede wysheid! daar ik nimmer daghlicht sagh,
Daar ik, soo sorgeloos, dook onder deese Steenen,
Zint hier de Sax, de Deen, de woeste Swabe lagh;
O Maagd! waar wiltge nu met deese scherven heenen?

Leg neder! overdek de beend'ren en de fles!
En ſtrek my wederom een trouwe minnares!

En dit ſoo verre van die Drentſſe Steenhoopen. Siet verder de *Aanteekeningen op deeſe Lykklacht*, in myn *Poëſye*, 58 *bl.* en myn *Aanmerkinge*, ontrent de verſteendheid deeſer doodbeenderen, by *Steph. Blankard*, in het *VIIIſte Honderdtal van ſyn Jaarregiſter*, *de 96ſte Medecinaale Aanmerkinge*; behalven *Anton. Schonhovius*, *de Origine & Sedibus Francor.* by *Matheus*, *Analector.* 1 *Tom.* 63 *pag. Schildius*. *de Cauchis*, 2 *lib.* 11 *cap.* 203 *pag.* en *Van Leeuwen*, *Batav.* 293 *bl.* &c.

STEENHUISEN; een Heeren Huis in Schieland, ontrent Flardingen; over lange jaaren al verdweenen. *Goudhoeve*, 87 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 1298 *bl.*

STEENE DOODKISTEN; welke ſeer dikwils in het Duin worden gevonden van de boeren, van deeſe drinkbakken voor de beeſten maakende. *Saanl. Arkad.* 1 *B.* 22 *bl.* ſpreekende van die te Bennebroek waaren opgegraven.

Soodanige waaren bykans de ſtulpen, te Breukelen ondekt, van welke boven, 44 *bl.*

Soodaanige was ook de kiſt van S. Albert; van welken *Alkemade*, *Grave-Munt. in Dirk den II.* 5 *bl.*

Sommige deeſer waaren ſeer eng en ſmal, terwyl men als toen gewoon was op ſy de lyken daar in te leggen; doch voeg dit by de *Lykplichten*, boven, 203 *bl. en elders.*

STERRENBERG, door *Rochman* uitgeteekend; wel eer een oud Heeren huis, der Duivenvoorders, in Schieland aan de Schie, onder Schiedam; nu al lang een puinhoop. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1298 *bl.*

Was ſoo geheeten, of naar eenige geſchilderde ſterren, of liever naar haar torens, ſterr-gewys geſet in een ſeshoek. *Junius*, *Batav.* 18 *cap.* 523 *bl.*

MELIS STOKE; was geen Vlaming maar een Hollander; een Egmonder monik, of liever een Haarlemmer Karmeliet; prieſter, biechtvader, hofprediker en der Graven geheime raad; de tydgenood van 4 graven, Floris de V, Jan den I, Jan den II en Willem den III.

Syn Rymchronyk (wiens oorſpronkelyken handſchrift word vermiſt) droegh hy op, ſynde al een oud man geworden,

den, aan de jonge graaf Willem. *Alkemade*, *over Stoke*, 262 *bl. Pars Naamrol*, 33 *en* 37 *bl.*

Vorders is hy in weesen geweest tot in den jaare, 1305. De Rym chronyk quam uit, in het jaar, 1591, te Amsteldam; en weder, in het jaar, 1620, in s'Gravenhage; doch sonder de naam van *Melis Stoke*; alleenlyk met de benaaminge van den *Onbekenden*. *Scriverius* ondekte allereerst syn naam, op een stuk parkement. *Alkemade*, *in het voorbericht over Stoke*, 1, 2 *en* 4 *bl.*

STOKLEGGINGE; van welke boven, 259 *bl.* Siet mede *Goldastus*, *ad Leges veteres*, *en Freherus*, *in Glossario Vocum Semilatinar.* van de Stoklegging en de Brief daar over opgesteld, gelyk *Schook*, *de Turfis*, 10 *cap.* 59 *pag. Miræus*, *Diplomat. Belgicor.* 1: 90. van de overgegevene soode met de groene tak.

STOOP; een Huis in Rhynland, by Kaukerk, op de hoek van de Westvaart, in Haserwoude. *Goudhoeve*, 82 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 50 *bl.*

STORMTUIGEN; gelyk de Blyden, Tuimelaars, en Evenhogen. Van deese boven, 252 *bl.*

STOUTENBURG; een slot by Amisfoort, van Hoeflaken ten Z. afgelegen; vernieuwd en versterkt, tegens een aanval van vyandlyke troupen, A. 1259. *Matheus*, *Observ. in Amisfurt. Descript.* en *Analector. VI Tom.* 315 *pag.* aldaar spreekende van haar aflossinge uit een *Brief* van den jaare, 1340.

STRAFFEN; Smaatstraffen, de verwonnene aangedaan, wegens een ontydige halsterkheid, en moedwillige ongehoorsaamheid. Siet hier eenige staaltjes, en onder deese mede weinige, de buitenlandsse *Historie* ontleend.

1. Laage deuren te moeten maaken aan hunne behuisingen. Boven, 56 *bl.*

2. Met stroppen om de hals, in het hemd genade te versoeken. *Pers*, *Verward. Adelaar*, 100 *bl.* spreekende van de oproerige Kresers, onder de Gentenaars; behalven *Goudhoeve*, *Heuterus*, *Slichtenhorst*, &c.

3. Moedernaakt, by koppelen gebonden, al gaande gegeeseld te worden. *Goudhoeve*, *in koning Willem*, 316 *bl.* spreekende van de verwonnen Vlamingen, A. 1253, uit *Beka*, en *den Gouwenaar.*

4. Met linnen klederen omhangen, in een processie te gaan. *Soetstemmende Swaan*, 26 *H.* 109 *bl.* spreeken-

de van de Waterlanders, onder de dwinglandy van Burgondie.

5. Te gaan, een hond om den hals dragende. *Sleidanus IV Monarchyen*, 385 *bl.* ſpreekende van de beteugelden Palatyn; behalven *Otto Friſingenſis*, *Krantzius*, *Georg. Sabinus*, *Gunther. Ligurinus*, *Witekind*, &c. in de daaden van keiſer Frederik Barbaroſſa.

7. Nevens een kus, met de tanden een vygh uit de poort van een eſel te trekken. *Kuſpinian. in Fred. Barbaroſſ.* ſpreekende van de Milaneeſen; het geen *Oudaan* ook in het 3*de Bedryf van ſyn Treurſpel*, *Konradyn*, in *Frederiks lange vertellingen* heeft te pas gebracht.

Van dit ſoort van verſmading is ook

7. Roeden, van de ſtadsmuiren, de vyanden toe te werpen. *Alkemade*, *in Willem de IV.* 72 *bl.* ſpreekende van die van Uitrecht, op het jaar, 1345.

8. 'T wapenſchild te breeken en te veranderen. *Alkemade*, *weder in Albert*, 90 *bl.* ſpreekende van die van Delff; behalven *Bleiswyk*, *Delff*, 64 *bl.*

9. Een ontaarden wapentuir, op een ſchandelyke wyſe te ontwapenen. *P. Verhoek*, in ſyn meergeroemd *Treurſpel*, *in het 4de Ton. van het 2de Bedr.* den vroomen Burgerhard deeſe woorden in de mond gevende:

Ach, *of den Hertogh quam' die licht haaſt op ſal daagen*,
Ik ſoude u in een kamp *beroepen en u valſch*
En ſnoô betigting u doen haalen door uw hals;
'K had moed, *met ſpeer en ſwaard*, *u 't ſchelmſtuk te doen klappen*,
En ſagh uw helm en ſchild en wapen ſtukken kappen
Te morſel; *den* heraut uw lans de punt in de aard
Verbreeken; *op een hoop van meſt*, uw ros den ſtaart
Afſnyden; *tot uw ſchand*, *de draagband en uw ſpooren*
Van 't lyf gerukt, *begraauwd*, *een ſchelm in 't hart gebooren.*

10, Het ſervett of tafellaken, voor iemand, door den *heraut*, te laaten In ſtukken ſnyden. *De Gouwenaar*, *in Albert*, 112 *bl.* *Goudhoeve*, 408 *bl.* behalven *Kemp*, *Scotanus*, &c. alle ſpreekende van Willem van Beyere, grave van Oſtervant, gr. Alberts ſoon, in Vrankryk, aan 's konings tafel gehoond.

En dit ſoo verre van de *Smaatſtraffen*; welkers getal in deeſe

deeſe *Bloemleeſinge* (gelyk ik ook, 201 *bl.* heb aangehaald) van een keurigh Liefhebber dagelyks vermeerderd konnen worden.

STRYEN; anders het Huis te Ooſterhout, was wel eer in Suid-Holland, wiens grondſlagen noch ontrent het Scholferenboſch gevonden worden. *Oudenhove*, *Suid-Holland*, 413 *bl.*

STURII; of Staurii, ſoo men meend, die van Stavoren; want hier over word gepleit. Sie boven, 323 *bl.*

STURMERDYK; een Huis in het Sticht, ontrent Jutfaas, door *Rochman* afgeteekend. Hier af is verder by my niemendall.

SUIDERZEE; wiens begin en oorſprong by de *Schryver* duiſter is en geheel onſeeker. Moogelyk is ſy ontſtaan uit een ſtorm en noodweer,

A. 360; *Gabbema*, *Nederlandſſe vloeden*, 9 *bl.* of

A. 1169; *Deſelve*, 37 *bl.* of

A. 1400; *Deſelve*, 143 *bl.* of

A. 1421; *Deſelve*, 147 *bl.* en *Kommelyn*, *in de Byvoegſelen van Amſteldam*, 158 *bl.*

Ik ſou konnen geloven, dat, niet de watervloed van A. 1169, maar die van A. 1170 (teweeten toen men de bolk voor Uitrecht heeft gevangen; volgens alle *Schryvers)* deeſe binnenzee heeft verwekt. Doch wy ſullen beneden, *in de letter Z*, deeſe Suider-Zee noch eens met onſe *Aanteekeningen* doorkruiſſen.

Ondertuſſen bewyſen ons de ſandplaaten en banken in de ſelve genoegſaam, dat ſy, in haar toeneemen, ſeer groote ſtukken lands heeft overſtroomd. Sie boven, het geſchrevene, ontrent het eiland Flevum, 85 *bl.* en het Kreiler-boſch, 183 *bl.*

Terwyl ſy ook de loop van den Iſla en den Flevus aldaar heeft afgebrooken en vernietigd. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 57 & 103 *pag.* en ſiet daar op *de 9de ſyner netgeſnedene Konſtkaarten.*

SUIK; of Suidwyk in Rhynland, tuſſen den Haagh en Leiden, ontrent het Huis te Weer; een ſeer oud Huis, door *Rochman* bykans in ruïnen afgebeeld. In haar heerlykheid is gelegen Waſſenaar, *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 30 *bl. Pars*, *Katw. Oudh.* 22 *bl. Goudhoeve*, 81 *bl.*

SUILEN; of Soelen, tweemaal door *Rochman* uitgeteekend; en, door *Geertruid Rochmans* bewerkt, van *Nic. Viſ-*

ſcher

ſcher eenmaal uitgegeven· Is ook door *C. Specht*, uit een oude *Print* van *Vinkebooms*, in het licht gebracht, niettemin geenſins ſoo wel verkooſen als in het *Schilderytje*, daar ik myn Boekekamer meê heb vercierd.

Dit Huis is gelegen in het dorp van deeſe naam, even beneden Uitrecht, Z. W. ontrent de Rhyn ter rechterhand; geheeten *Thule* in een *Donatie-brief* van den jaare, 838 by *Alting*, *Notit. Germ. Inferior.* 2 *Part.* 173 *bl.* aldaar ook meldende dat het wel eer onder *Bracolæ Prætorium*, of het Gericht van Breukelen, was behoorende.

Het *Hiſtoriale* heeft, mynes weetens, hier niets te verhandelen.

SUILENBORG, SUILESTEIN } in het Sticht, aan of ontrent den Rhyn; beide door *Rochman* uitgeteekend. Heb'er niets af te ſeggen.

SUTERDESHAGE; is een grensſcheidinge van de Rhyn af tot aan de Maſe en de zee; in een *Geſchrifte* van keiſer Arnulphus, van den jaare, 889, by *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 215 *pag.*

Maar, waar was deeſe plaats toen in weeſen? was het de Hillegominer beek? of liever, was het Suiderwouw, by verkortinge Suirwouw, in Waterland? of mogelyk Suidſcherwoud, onder het Baljuwſchap van Nieuwburgh? O Neerland te vol onſeekerheden! Siet de *Notæ in Chronic. Egmondan.* 180 *pag. Saanl. Arkad.* 1 *B.* 28 *bl. Douſa by Scriverius, Inleid. tot de Graven*, 65 *bl. Van der Wouw*, *Alkmaar*, 133 *bl.*

SWAANE-BROEDERS; binnen s'Hertogenboſch oorſprongkelyk uit het Swaanemaal, dat is, een vredemaaltyd, waar op een Swaan de gaſten wierd opgediſcht.

Nu rees dit gaſtmaal uit een bevredinge der burgertwiſt tuſſen de Koptyters en de Berkerdynen; hunne naamen hebbende van eenen Jakob Koptyten, en Henrik Berkerdyn, twee welhebbende edellieden. *Oudenhove*, *s'Hertogen-Boſch*, 9 *bl.*

SWAANEBURG, het kaſteel der Perſynen, in Waterland; van de ingeſetene omver geworpen, volgens verdragh, des jaars 1285, van nooit herboud te worden. *Soetſtemmende Swaan*, 2 *H.* 39 *bl. en* 4 *H.* 41 *bl. Vronens Onderg.* 2 *B.* 11 *H.* 130 *bl.*

SWAANEBURG; naderhand geheeten Swammerdams-

dams-burg, in Rhynland, by Bodengraven; in den alverdervenden oorlogh der Hoekse en Kabeljausse geraseerd. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 51 *bl.* spreekende van de slagh te Westbroek, A. 1481, en den Hr. Vincent van Swaanenburg; uit *Arn. Buchelius.*

SWAANEBURG; anders het Huis ter Hart of, by sommige, het Huis Polaanen, van welke boven, 267 *bl.* en van Swaaneburg ook boven, in *de klacht van Vondels Gysbrecht*, 90 *bl.*

SWAANE-RECHT; dit raakte de pluimgraaf in Delfs- en Rhynland; waar toe mede behoorde het Gruitgeld van de brouwers, (sie boven 119 *bl.*) voor het suiveren van het water, ontrent het weghneemen van de kroos. *Matheus*, *Nobilitat.* 4 *lib.* 1 *cap.* 910 *pag.*

Voorts Swaanen aan te queeken en in het water te mogen houden was een bysonder voorrecht aan groote Huisen. Boven, in *Leeuwen*, 197 *bl.* en *in Ruwiel*, 204 *bl.* behalven, *Junius*, *Batav.* 19 *cap.* 540 *pag*, *Pars*, *Katw. Oudh.* 204 *bl.* spreekende van de Wassenaaren.

Van de Swaanen schryft ook *Merula*, in het Boek *van de Wildernissen* (voorwaar een geleerde *Verhandelinge* en vol nuttigheid!) 2 *D.* 3 *B.* 42 *bl.* hebbende ook aldaar *plakkaaten*, van geen swaaneryen te ontrusten, te verjaagen en met de boog of met de bus te schieten; desgelyken, van geen swaanen te merkt te brengen, als met veeren, bek en pooten, in Kennemerland. Siet deesen *Merula*, 55 *en* 56 *bl.*

SWARTEN HOOP; of bende, Gelderse en Friesen, was een getal van 4400 koppen en 1000 jongens, door de graaf van Benthem, Groeningerland poogende aan te doen, uit oude compagnyen saamgeraapt. *Scotanus*, *Friesse G.* 16 *B.* 538 *bl.*

Deese dienden onder Heer Floris van Egmond, gesegt Floorke Dunbier. *Gabbema*, *Leeuwarden*, 305 *bl. de Scoreler*, *Medenbl.* 32 *bl. Soeteboom*, *Stavoren*, 5 *B.* 174 *bl. de Oude Brabandse Chronyk*, *op het jaar*, 1518.

Van Floorke Dunbier spreeken wy boven, 241 *bl.*

SWIETEN; door *Rochman* in 4 *Gesichten* afgebeeld, is een Landhuis, wel 300 jaaren bekend, gelegen aan den Hoogen Rhyndyk, in Soeterwoude, ontrent Leyerdorp. *Boxhorn. Stedeb.* 219 *bl. Goudhoeve*, 81 *bl. Van Spaan*; *Rotterd.* 137 *bl.* en *Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 39 *bl.* spreekende van haar hedendaagse besitters.

TAAL;

T.

TAAL; van deefe fpraaken wy boven, 70 en 71 *bl.* doch het is jammer, dat de *Taalgeleerde* niet eens fyn, foo in de fpellingen; fettende deefe *hi* voor hy, en die weder *fchryvt* voor *fchryft*, &c. als in de woorden felf, en haare vooruitgaande ledewoordtjes, *de* en *den* of *een* en *het*; van welke boven, 109 *bl.* en verder fchryvende deefe, *hunne* en *hen* en die daarentegen, *haar*, &c. fchryvende in het verledene, *doorftooken* voor *doorfteeken*, &c. maar ondertuffen hou ik het aan de fyde van *J. Goeree*, ontrent fynen *Alkander*, of *Gewaanden Zeeroover*, deefe woorden in den *Opdragt* gebruikende.

Hy durft ten Schouwburg treeden,
Dog wat befwaard van tong en met befchroomde fchreden
Voor 't neetelige volk, zo vrugtbaar in onze eeuw,
Dat, om een Letterfeil, *met haatelyk gefchreeuw,*
Hem vallen zal op 't lyf, als of een ftad wou zinken.
Hier fal een De, *of* Den, *niet wel in de ooren klinken:*
Daar zal de Spelkonft *niet gefchoeid zyn op de leeft,*
Van hun gefronft verftand en kibbelende geeft,
Daar fal hy tegens Taal *en tegens* maatklank *fpreeken,*
Of elders hem een Punt *of* Letterftip *ontbreeken,*
Om welk, naar hun begrip, een land zelfs moeft vergaan:
Maar, 't ga daar meê zo 't wil, 'k fteur my daar weinig aan.

Ondertuffen fyn hier weder de Latynffe *Letterklovers* gelukkiger; fchryvende nu eenpaarigh, *Gellius* en niet *Agellius*, *Vlyffes* en niet *Vlixes*, *Virgilîus* en niet *Vergilius*, &c. Doch hier af elders breeder.

TABUDA; is de Schelde, tuffen de eilanden, Schouwen en Walcheren. *Eindius*, *Zeland.* 11 *cap.* 61 *pag.* Siet de *Kaart* van het *Belgium Vetus*, uitgegeven door *Abrah. Ortelius.*

De naam fou fyn oorfprongkelyk van de woorden; *Sta buiten*, volgens *Marchant*, by *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 121 *pag.* die deefe giffinge mistrouwende, by *Ptolemëus*, niet *Tabuda*, maar liever *Amuda* (dat is, de mond van den Aa. boven, 1 *bl.*) fou willen leefen.

En waarlyk, foo gaat'er hier meerendeels; is'er een naamwoord, die de *Letterkundige* deefer tyd alleenlyk by eenen *fchry-*

schryver ondekken, sy peuteren dagelyk aan een onrechtmaatige *leesinge*, gelyk boven is gebleeken, in *Nabalia*, 344 *bl.* in *Staurii* of *Sturii*, 323 *bl.* en verder beneden, in de volgende *letter*, by *Vidrus*, sal worden aangeweesen.

TAL der Dooden, somwylen by onse *Klooster-schryvers* buitenspoorigh en ongelooflyk, daar sy van eenige treffens of veldslagen gewagh maaken. *Scriverius*, in de *Aanteekeningen op Diderik de V*, 123 *bl.* by dewelke *Snoyus* spreekt van 40000 ja van 60000, op het ys, en wel op eenen dagh, gesneuvelde Friesen; terwyl *Barlandus*, het selve gevecht verhaalende, alleenlyk van 4000 en 6000 vermeld. Siet ook syn aardigh *Toetsteentjen* over den *Gouwenaar*, *in het leven van denselven Diderik*, 240 *bl.*

TANFANA; Aanvang aller saaken. Waarlyk een groote godin! Boven, 107 *bl.*

Deese Hoogduitsse godheid, by *Freinshemius*, Diana geheeten; had een tempel in ten Ham, een oud dorp in Westfaalen. *Saubertus*, *Sacrificior.* 5 *cap.* behalven *Loccenius*, over de gemelde plaats van *Tacitus*, *Kluverius*, *Scedius*, &c.

TEISTERBAND; anders Testrebrant, een seer oud graafschap der Franken, tussen de Lek en de Waal, of liever ontrent de Maas en Demer, grenssende aan de Veluwe en begrypende de steden; Gorkom, Leerdam, Aspeeren en Heukelom, &c. *Boxhorn. Stedeb.* 47 *bl.* *Matheus*, *Not. in Amisfurt.* 188 *pag.* *ex Heda*, 95 *pag.* & *J. van Leiden*, 4 *lib.* 12 *cap.* *Alting*, *Notit.* 2 *part.* *ex Aimonio*, *Hist. Francor.* 5 *lib.* 25 *cap.* en de *Brieven der Biskoppen van de jaaren*, 997, 998, 1006 *en* 1013.

TEMPEL; een Huis in Delfsland, ontrent Rodenrys, Berkel en Overschie; ons ook ontmoetende in den titel van boven meer als eens genoemde Barneveld. *Goudhoeven*, 82 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 1291 *bl.*

TESSEL; ander Texel of ook wel Exel, een groot en ruim eiland, tussen Noord-Hollands uithoek en het Vlieland; een slot hebbende, waar op, A. 1211, de rampsalige Ada was gebannen. Boven, 7 *bl.*

Dat het wel eer aan Friesland, nevens de bygelegene eilanden, is gehecht geweest, gelyk ook Zeeland aan Vlaanderen, bewyst genoegsaam de reeks der buitenduinen; loopende nevens de zeestrand, van de Somme tot aan den Elbe; volgens het geschrevene, 69 *bl.* doch hier af wat naukeuriger in de *letter W.* by de *Watervloeden*.

On-

Ondertussen gewagen van dit eiland, *Boxhorn. Stedeb.* 34 *bl. Alting. Notit.* 2 *part.* 170 *pag.* uit de *Brief van keiser Otto den III*, *des jaars*, 985.

Van de boomtronken, aldaar uit de grond gehaald, is gesprooken, 39 *bl.*

Eindlyk heeft van dit eiland haar naam bekoomen de geleerde Tesselschaade Visschers, suster van Anna Roemers Visschers; beide dichteressen, en dochteren van den geestryken Roemer Visscher; van welke *Beverwyk*, *Uitneemenh. der Vrouwen*, 2 *B.* 283 *bl.* teweeten wegens een merkelyke schade, voor Tessel geleden, A. . . . maar hier dut myn geheugen, niet konnende den *schryver* achterhaalen, het ongemak in syn *Cronycsken* aantekenende. Gedult! ten minsten, ik vinder af gewagh gemaakt in het dertele *Blyspel van Zabinaja.*

TEILINGEN; of Thelingen, (ik sagh het in het verbyryden van achteren, den 30 May, A. 1705) in een dichte boschagie, nevens een nieuwe Lustplaats, een oud Jagthuis, in het dorp Sassehem, anders Sassem. *Boxhorn. Stedeb.* 219 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Kostuim. Inleid.* 33 *bl.*

Het is in een *Print* uitgegeven in het jaar, 1616, door *Frederik de Wit*, van eenen *J. W.* ook heeft *Rochman* het op 2 syden afgebeeld; maar ik vertoon het u, volgens een mooye *Teekening* van eenen *Onbekenden*; nevens 10 a 12 andere, door myn hooghwaarde *Letterkonstgenoot*, de Hr. Adv. LAURENS ARMINIUS, my mildaadigh by geset.

Dit is het Huis, waar op dat ongelukkige Japikje leefde met haaren lieven Frank van Borselen; van Gravinne synde geworden Houtvesterinne van Holland. Hier heeft sy haar hartseer moeten opkroppen en met somwylen een konyntje te vangen, haar leet vergeeten! Hier plagh sy de kannetjes uit te drinken, en deselve over haar hoofd gooyende, in den vyver te werpen! *Heemskerk*, *Batav. Arkad.* 569 *bl.* Sie van de steene kruikjes boven, 152 *en* 154 *bl.*

Vorders gewagen ook van dit Heeren huis *Van Spaan*, *Rotterd.* 119 *bl.* spreekende van Jakobaas overlyden. *Junius*, *Batav.* 18 *cap.* 516 *pag.* spreekende van de gewaande spookeryen en nachtgesichten op deesen burg; behalven *Bokkenberg*, *Soeteboom*, *Schook*, &c.

Eindelyk is dit Huis, door het geduirigh oorlogen vervallen; doch ook, A. 1296, van de Graaflykheid *geconfiskeerd*,

Het JAGTHUIS te TEILINGEN; binnen het Dorp SASSEHEM.

J. S. F.

keerd, als behoorigh aan de medestanders van Geraard van Velsen. Voorts tot een Jagthuis gemaakt, en Nieuw Teilingen geheeten, tot het onderscheid van Oud-Teilingen, anders Lokhorst. *Goudhoeve*, 81 *en* 427 *bl.* &c.

TEILINGEN; Oud-Teilingen of Lokhorst, is by Warmond gelegen; A. 1447, synde geweest aan het Stamhuis van Poelgeest. *Deselve Goudhoeve*, 81 *bl. Van Leeuwen Kostuim. Rhynl. Inleid.* 34 *bl. Parivall. Vermaak van Holl.* 8 *H.* 88 *bl.* is ook onder de Teekeningen van *Rochman*; doch ik bewaare een *Gesichtje* van dit Huis, onder de bovengemelde van ARMINIUS.

TEKLENBURG; een Huis in Westfalen, tussen Munster en Osnabrugge, (om haar aaloudheid binnen den omtrek van deese Schryfstoffe ingehaald) van een seer hoogen ouderdom, en mogelyk al voor de Cimberse waternood gesticht. *Pikard, Drenth. Oudh.* 19 *cap.* 86 *bl.*

Sy heeft, in haar wapenschild, een gulden anker, in blaauw zeewater, nevens 3 plompebladen; om dat men geloofd, dat hier, in sulke een afgelegenheid van de zee, door seekere hooge vloed (waar af de gebuirige veenen noch klaare getuigen syn) een schip met menssen is gestrand.

Voorts syn de deelen van dit hooge slot niet van eenen ouderdom; alsoo die seldsaame tooren is het alleroudste metselwerk. Maar, wat is het my nu een hartseer, dat ik, A. 1667, te Munster school leggende, dit vreemd gebouw niet naukeurigh heb gaan beschouwen. *O jeugd! ô domme en onbedachte jeugd!*

Eindelyk heeft men hier ook, ontrent den berg, dit seer oude kasteel dragende, de groote Steenhoopen; van welke boven omstandelyk, boven, 324 *bl.*

TETRODE; een Heeren Huis in Kennemerland, niet verre van Haarlem, ontrent de wegh naar Santvoort, en niet, volgens *Goudhoeve* (80 *bl.*) by Brederode. *Van Leeuwen, Batav.* 1249 *bl.* behalven *Heemskerk*, &c. Siet de *Kaart van het Dessein over het Haarlemmermeer.*

THEOLF; is de stad Delf, A. 899, alleen een manse of rentehoeve. Maar, A. 1260, was sy al een stad; doch wanneer sy het begon te worden, is nooit beweesen. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 170 *pag.*

Van Delff is boven geschreven, 53 *bl.*

THIEL; Thile gesegt in de keiserlyke *Brieven van Otto de Groot, Otto den II en Lothaar den II*; by *Alting Notit.* 2 *Part.* 186 *pag.*

186 *pag.* een ſtad in de Tielerwaart, aan de Waal, een driehoek maakende met Bommel en Buiren; A. 890, allereerſt genoemd, in de *Brief* van *Zuentibolchus. Alting. Notit.* 2 *Part.* 171 *pag.*

Voorts wierdſe noch, A. 1009, ſoo wel als Uitrecht, Rhynburg en Flardingen, in Frieſland geplaatſt. *Boxhorn. Stedeb.* 7 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 43 *bl.*

Sie van Frieſlands uitbreidinge, boven, 94 *bl.* en den *Brief* van *Zuentibolchus*, of Zuentiboldus, koning van Lotharingen, by *Heda*, 93 *pag.* en eindlyk ſelf van Zuentiboldus, beneden, in den laatſten *letter.*

THURINGERS; die van Thuridrecht, anders Dordrecht; van welke ſtad boven, 63 *bl*

THUSII; volkeren (noemſe geen Staurii, van welke boven, 323 *bl.*) heden in de zee weghgeſonken. *Junius*, *Batav.* 3 *cap* 65 *pag.*

Sy worden geſet niet verr van Huisduinen; ſoo dat die nu verdronkene landſtreek is geheeten het Thuiſenland: ja ſy ſtrekte ſelf tot aan Medenblik, alwaar noch een dorpjen Opper-Toes word geſegt. *Van Royen*, *over Verſteges* 2 *H.* 33 *bl.*

TOL; van welke men de boeken der *Rechtgeleerde* diend naar te ſien. Van de Katertol, op den Iſſelſtroom is boven geſchreven, 168 *bl.* gelyk van die van Geervliet, 100 *bl.* doch ſie mede, by *Buchelius* over *Heda* de *Brief van Otto*, 85 *en* 87 *pag.* &c.

TOL; een Heeren Huis in Rhynland, onder Leyerdorp, by Kaukerk, in de Laage Waart. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim*, *Inleid.* 33 *bl. en Batav.* 1270 *bl.*

TONGEREN; een ſtedeken in Braband, maakende met Maaſtricht en Luik een driehoek, aan de Jecker. Siet *Viſſcher. Braband.*

Ontrent deeſe plaats ſweeft een geſchil over de vraag: *of oit de zee tot aan Tongeren toe is over gevloeid*? Deeſe verklaard van *jaa*; en die ſegt weder *neen*: daar by voegende, dat de ringen aan de ſtadsmuiren niet hebben gediend om daar ſchepen aan vaſt te maaken, maar om de ſtormtuigen en het ſchutgevaarte daar aan te hechten. Siet *de Ray*, *Wereld. begin en einde*, *Verſteges Neerlandſſe Oudheden* aantrekkende 15 *bl.* en *Hubert. Thomas*, beſtreden van *Eindius*, *Zeeland* 1 *lib.* 1 *cap.* en *Guicciardin. Balg.* 2 *Part.* 504 *pag.*

Ik geloof het volkoomen, juiſt niet ſoo ſeer om de ringen in de muiren: maar om dat aldaar een ſoo genaamde Zeedyk

i

is leggende, uit welke, noch feer onlangs, groote, foo gladde als geftreepte, fchelpen fyn opgegraven. Meergenoemde *Schynvoet, over de Amboinſſe Rariteitk.* 317 *bl.*

Hier hebben ook wel eer de Romeinen gehuisveft; aangefien, in het jaar 1693, in de maand van Mey, feeker akkerman, binnen de oude ftads muiren (buiten de ftad tegenwoordigh gelegen) fpittende, een fchoon hoogh rood potje vol kopere penningen heeft opgehaald. Behalven een brok van het potje (de jongens hadden het in ftukken geftooten) bewaar ik felve daar af noch eenen Hadrianus, eenen Antoninus, en eenen Marcus Aurelius, nevens een jonge Fauftine.

TORENBURG; een flot in Noord-Holland, dicht by Alkmaar gelegen; al lang verwoeft, A. 1255, door koning Willem geboud, en wegens een eeuwige *toorn* tegens de Friefe foo genaamd. *Van Leeuwen, Batav.* 1306 *bl. Saanl. Arkad.* 2 *B.* 73 *bl. Goudhoeve*, 85 *bl. Veronaas Onderg.* 2 *B.* 9. *H.* 118 *bl.*

Op dit Huis is ook de vrede getroffen, A. 1288, tuffen Floris de V, koning Willems foon en de Friefen. Gemelde *Veronaas Onderg.* 2 *B.* 13 *H.* 139 *en* 141 *bl.*

TOORENVLIET; een Huis in Rhynland, en wel juift in Valkenburg. *Goudhoeve*, 82 *bl. Van Leeuwen, Rhynl. Koftuin.* 33 *bl.* en *Batav.* 1270 *bl.*

TOUTENBURG; feer roemruchtigh door twee Heeren, die haar naam gevoerd hebben, is gelegen aan de boefem van de Suiderzee, in Overyffel, dicht aan de muiren van de ftad Vollenhove: A. 1170, geſticht, om de Friefen het ftroopen te beletten, door Govaard van Rhenen, de 28fte biskop van Uitrecht. *Joh. de Beka, in Godefrido*, 55 *pag.*

Voorts hebben de Friefen wel meermaalen dit flot aangetaft, doch hebben het nooit konnen bemagtigen, veel minder verdelgen. *Meurs, XVII Provinc.* 2 *D.* 964 *bl.*

Het is, al voor langen tyd, in een mooi ftantjen, door *J. C. Viſſer*, in het licht gebracht.

TOXANDRI; of beter Taxandri, te fien in het *Kaartjen van Oud-Breda*, de *Kaart van het Imperium Caroli Magni*, en wederom in het *Kaartje van Van Royen*, en in de *Kaart* van *Francorum primæ Sedes*, by *Smallegange*, *Zeeuws Chron.* 74 *bl.* en eindlyk, in *Frifia fub Francorum Reditum*, by *Alting. Notit.* 2 *Part.* 2 *Tab.*

Maar, hier ontmoet ons weder een hevige bepleitinge onder

der de Geletterde, twyfelende, waar deese lieden souden hebben gewoond.

In Teisterband, getuigen de *Gunstbrieven* by *Eindius*, *Zeeland Chron.* 1 *lib.* 7 *cap.* 42 *pag.*

In Braband, ontrent de Heerentals en Tessanderloo, by de Kempenaars, stellen eenige; by *Kluverius*, *Rhynmond.* 1 *D.* 2 *H.* 38 *bl.* en by *Van Leeuwen*, *Batav.* 91 *bl.* met den *Uitgever* van *Bredaas Landkaartje*; volgende *Ortelius*, *Divëus*, &c.

En eindlyk in Zeeland, willen *Kluverius*, 1 *D.* 41 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 91 *bl.* uit *Plinius*, *Hist. Natur.* 4 *lib.* 13 & 17 *cap.* en *Ammianus*, 17 *lib.* 8 *cap.* by welke sich ook de Hr. *Alting* schynt te voegen, *Notit.* 1 *Part.* 122 *pag.*

Ondertussen schynt het my sonneklaar uit de *Schryvers*, dat de Taxandri (soo moet men schryven) wel in Zeeland synneer geseeten geweest, maar dat hunne landpaalen ook verder, tot aan de Kempenaars, ja tot aan Trier, sich hebben uitgestrekt.

TRAJECTUM; te weeten *Vetus*, is Uitrecht, de hoofdstad van het Sticht.

Was alleenlyk een slot, by *Heda*, *Histor. Episcopor.* 3 *cap.* 10 *pag.* ja self noch onder keiser Henrik de Vogelaar; volgens de *Brief van biskop Baldrik*, des jaars 934.

Niettemin was sy al een stad, ten tyden van keiser Otto de Groote. *Alting. Notit.* 2 *Part.* 180 *pag.*

Ondertussen, noem deese stad geen *Tricesima*, of *Utricesima*; waar af quansuis het woord *Utric*, by verkortinge. Want *Tricesima* (by *Ammianus*, 18 *lib.* 1 *cap.*) was de stad Santen; volgens de sin van *Tacitus*, 1 *Jaarb.* 45 *H.* Dus word dit verworpen van *Gabbema*, in het *Leven van Willebrord*, 3 *bl.* hoewel *Van Royen* het durst stellen, 186 *bl.* nevens *Junius*, *Batav.* 11 *cap.* 226 *cap.*

Noem haar ook geen *Antonia*; gelyk wy die naam afweeren, beneden, in *Uitrecht.*

Veel minder noch noem haar *Wiltenburg*; gelyk wy dat ook beneden, onder de beuselpraat sullen stellen, in *Wiltenburg.*

Dit tot een proefjen van de stad Uitrecht; het overige beneden; alleenlyk hier by voegende, dat deese stad wel eer was gelegen en nu noch ligt op den Duitsen bodem, over den Rhyn, tegen over Gallie, of, als men nu segt, Vrankryk. *Mattheus*, *de Nobilitate*, 2 *lib.* 4 *cap.* 175 *pag.*

TREN-

TRENTA; of, soo men heden segt, Drenthe, een landschap der oude Friesen, met deese naam, in de thiende eeuw noch niet bekend. *Alting. Notit.* 2 *part.* 183 *pag.* uit de *Brief* van Otto de Groot, des jaars, 943 en de *Charta Werdensis.*

Hier was ook Trenteforst, een bosch vol grof wild; in de *Brieven*, met *elo* en *scelo*, vreemde benaamingen, uitgedrukt. *Alting. Notit. ead.* 183 *pag.* uit de oude *Brieven* der keiseren, Otto de I, Henrik de II en Koenraad den III, by *Heda*, in de biskoppen, Baldrik, Anfrid en Adelbold, 83, 101 *en* 112 *pag.*

TROJE; de lieve toevlucht, ook in deese landstreeken, van veel steden en volkeren. *Kambdenus, Britann. Epitom.* 19 *pag. Scriverius, Inleidinge der Grav.* 50 *bl.* en weder *over den Gouwenaar*, 1 *bl. Varnewyk, van 't Ryke van Belgis*, 2 *B.* 2 *H.*

Maar, vrienden, was 'er wel ooit een Troje? teweeten in kleen Frygie, een deel van kleen Asie, ontrent den berg Ida? Vast ja, daar is een Troje geweest; doch (en dit heeftse weder met veel oude steden gemeen) omtrent haar opbou, haar belegh en haar verwoestinge, met allerhande versieringen opgeschikt. Want,

I. Seeker is haar belegh en vervolgens haar verwoestinge. *Josephus, tegens Apion*, 1 *B.* by *Vossius, Grammatic.* 1 *lib.* 10 *cap.*

II. Seeker is ook haar herbouwinge, door Alexander de Groot geschied. *Plutarchus, in Alexandr.* 257 *pag.*

III. Seeker is haar vernieuwinge en herstellinge door Julius Cæsar, onder de naam van Ilium. *Strab, Geograph* 13 *lib.* Siet ook iets daar mede overeenkomende by *Suetonius, in Jul.* 79 *H.*

Synde haare burgers, de Iliensers, als in den bloede bestaande, altyd by die van Rome seer aangenaam geweest. *Livius*, 37 *lib.* 38 *cap.* van Scipioos intrede binnen Ilium. *Justinus*, 31 *B.* 8 *H. Suetonius, in Tiberio*, 52 *H. Tacitus*, 4 *Jaarb.* 55 *H.* en 12 *Jaarb.* 58 *bl.*

Nu seg ik dan verder; is'er een Troje geweest, waar om sou het dan altyd beuselachtigh syn te stellen, dat haare vluchtelingen een groot deel van de wereld met nieuwe volkplantingen hebben beset? en waarom souden de oude Franken niet konnen uit deese gesprooten syn? Mogelyk, segt *Ger. Brand*, ontrent een Neerlands voorwerp, is'er meer aan, als wy met *Schriften* juist bewysen konnen.

Gaat ondertuſſen eens naar *Emilius*, *de Geſtis Francor.* 1 *lib.* *Tilius*, *de Rebus Gallic.* 1 *lib.* *Aimonus*, *Francor.* 1 *lib.* *Gaguinus*, *Franc. Hiſt.* 1 *lib.* *Pontanus*, *Origin. Francor.* 2 *lib.* 5 *cap.* & 3 *lib.* 2 & 3 *cap.* *Crantzius*, *Saxoniæ*, 1 *lib.* 18 *cap.* *Valeſius*, *in Excerp. Peireſcian.* 73 *pag.* en eindelyk *Schook*, *Fab. Hamel.* 1 *part* 18 *cap.*

En lees ook noch, wegens het oudſte Trojen, *Strabo*, *Geograph.* 13 *lib.* *Ariſtoteles*, *Poëtices*, 25 *cap.* *Pauſanius*, *in Attic.* ubi de Epeo, (wel een fraaje plaats.) 39 *pag.* *Paleſatus*, *in de Uitlegg. ſyner Fab.* alwaar van het Houte Paard. en *Eumenius* de Redenaar, *in de* 78*ſte Redenvoer der Verſamelingen*, 3 *H.*

TROUWEN; hier af is boven al eenige reiſen geſprooken; als van de Bruiden, 48 *bl.* en het vreemde vryen of Queeſten der Eilanderen, 272 *bl.* gelyk wy het Afſcheidneemen by den Weeligen Bergh, in den *letter W.* ſullen verhandelen. Doch het eerſte ſal hier wat omſtandiger worden beſchreven.

Het was in ſommige deeſer landſtreeken een wonderlyk, doch wel on-Chriſtelyk, voorrecht van de Heeren, in hunne dorpen en vlekken, van den eerſten nacht en de Byſlaap by de jonge Bruiden te hebben. Doch deeſe belaſtinge wierd van de verloofde met het Bruits geld afgeloſt; byſonderlyk in de Heerlykheden van Katwyk, Sluipwyk, Reewyk, Schagen, Voshol, Tempel, Suidwyk, Langerak, Roon, Swammerdam, Kortenaar, Kortgene, &c. *Nein*, *Luſthof der Huwelyken*, *Euroop.* 168 *bl.* *Pars*, *Katw. Oudh.* 195 *bl.*

Dit ſelve was ook van ouds in gebruik by de Schotten, doch welken de koning Malkolm de III, een pryſenswaarde landvoogd, afkeurde; inſtellende dat de Bruiden, om haar eerbaarheid ongeſchonden aan haar vryers over te geven, konden vry raaken, met een ſtuk goud aan hunne Heeren te betaalen. *Polidor. Virgilius*, *Uitvind. der Konſt. en Wetenſch.* 1 *lib.* 4 *cop.*

Ja bovengenoemde *Pars* trekt ook aan, (*Oudh.* 197 *bl.*) niet alleenlyk, dat ook in Duitſland eenige Heeren dat voorrecht hebben gehad; maar dat dit voor af- byſlapen ſelf by de *Bramines*, of prieſteren (nu, dat ſou een geeſtelyk werkje ſyn!) onder de Indiaanen is geweeſt.

Dus heeft men, in Holland, ten platten lande, ſeer ſeldſaame gewoontens, ontrent de vryagien; waar van het begin en de reden niet achterhaald konnen worden.

Siet

Siet hier noch een voorbeeld en daar meê genoegh.

In de Schermer word een mooje en bolle meid met ſplint, in de kroegh, oopentlyk voor de jonge maats opgeveild; uit welke dan eene komt uitſchieten met het woordtje; Myn! *Gemelde Nein*, *Luſthof*, 166*bl.* echter eigentlyk ſpreekende van Schermer-Horn.

TURF; van welke mede beneden, in *Veenen*, ſal geſprooken worden; doch hier magh ik ook wel iets van beide ſeggen.

De Turf dan, word in Nederland, of uit het water en de grond bebaggerd, of in de hooge veenen van boven tot beneden afgeſtooken. *Schook*, *de Turfis*, 21 & 23 *cap. Beſchryv. van Amſteld.* nevens uitgebeelde baggeraars en turftrappers, 2 *B.* 163 *pag. Junius, Batav.* 15 *cap.* 351 *pag. Boxhorn Stedeb* 30 *bl. Pikard*, *Drents. Oudh.* 6 *H.* 38 *bl. Guicciardin. Belg.* 3 *part.* 227 & 233 *pag. Van Leeuwen*, *Batav.* 384 *bl.*

Diergelyke Veenen vind men ook in Engeland; gelyk als in de landſtreeken van Nortfolk, Cambrits en Lincoln, en ſelf ook in de Orcades, of de Schotſſe eilanden. *De Rai*, *Werels Begin*, &c. 2 *Red.* 5 *H. Engel. Beſchryv.* 370 *bl.* Gemelde *Schook.* 2 *cap.*

De brakke Veenen ſyn vry ſwaveligh; en dit blykt uit de doodverve, die ſommige turven, al brandende op de aanſichten den omheenſitters vertoonen. *Pikard. Drenth.* 6 *H.* 38 *bl.*

Soo worden de Veenen, naar den Amſtel, achter Loenen en Nieuwerſluis, de *Brakke Veenen* geheeten; in tegendeel worden de *Soete Veenen*, over de Vecht en in het Gooy gevonden. *Korn. Kooten*, *in ſyn Stichtſſe Uittrekſelen.*

Sie verder van de Turven, *Junius*, *Batav.* 15 *cap.* 353 *pag.* ſpreekende van de Zeeuwſſe darrie, en 3 ſoorten van turven opnoemende. *Meteren Hiſt.* 16 *B.* 307 *bl. Parivall*, *Vermaak van Holl.* 163 *bl.* van het turfſteeken, tuſſen Leiden, Goude en Rotterdam ſpreekende; gelyk weder, 167 *bl.* van de Veenen ontrent het Haarlemmermeer. *Bentivoglio*, *N. H.* 1 *D.* 4 *B.*

Ondertuſſen, in plaats van turf, hebben de Drentſſe boeren, plaggen, boven van de heide afgeſneden; ja ſelver, aan eenige oorden, koemis, met hooi of riet doorkneed en in de ſon gedroogd. *Junius Batav.* 15 *cap.* 353 *cap.*

TUBANTES; heden die van Twente, ik ſegge, *Tup-* of top- *ende*; een ſtreek, alwaar de Duitſe gebergtens neemen

een einde. Doch andere plaatſen dit volk, in het graafſchap, *Tubant-heim*, anders Benthem. *Kluverius*, *German. Antiq.* en *Pikard*, *Drent.* 22 *H.* 96 *bl.* van dat oude naamwoord ook trekkende, *Bentlage*, de naam van een dorp in dat geweſt.

Het THUINTJEN; op de Nederlandſſe munten is oorſpronkelyk, uit het belegh van Hageſtein.

Want graaf Willem de VI, met een hooge thuin of heininge van dicht in een-gevlochten wilgen takken de ſtad omringende, heeft Hageſtein eindlyk gedwongen tot den overgaaf. *Goudhoeve*, 420 *bl. Alkemade*, *Grave-munt*, 98 *bl. Boven*, *in Hageſtein.* 122 *bl.*

V.

De VAART; anders de Nieuwe Vaart, in het Sticht, tegen Vianen over, door die van Uitrecht, A. 1373, uit de Lek gegraven, in het dorp Vreeſwyk; uit welke mede de Yſſel begint, van daar loopende naar Yſſelſtein, &c. *Matheus*, *uit oude Papieren*, *Nobilitat.* 3 *lib.* 1 *cap.* 832 *pag. de Origines Culemburgicæ*, *by den ſelven*, *Analector. VI Tom.* 269 *pag. Pontanus*, *Hiſtor. Gelric. by Van Leeuwen*, *Batav.* 113 *bl. Slichtenhorſt*, *Gelder.* 8 *B.* 156 *bl. Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 108 *bl.* en eindlyk, *Buchelius*, *in Hedam*, 259 *pag. in vita Arnoldi Secundi.*

Hier ontrent was wel eer Gildenburg; van welke vaſtigheid, boven, 103 *bl.*

Gelyk mede het Huis Oud-Gain of Snoyen Toren; van welke mede boven, 101 *en* 316 *bl.*

En de overheerlyke Luſtplaats Heemſtee; noch onlangs ſoo deftigh, en uitvoerlyk in het groot, met 26 Geſichten, en haar platte grond, door *J. Moucheron*, op het koper gebracht en by de Weduwe van den Heer, *Nicl. Viſſcher* uitgegeven; van welke weder boven, 131 *bl.*

Eindlyk ſie van den Hollandſſen Yſſel mede boven, 15 *bl.*

VADA; by *Tacitus*, *Hiſtor.* 5 *B.* 20 *H.* bekend, is ſeekerlyk heden Wageningen, tuſſen Rheenen en Arhnem aan den Rhyn gelegen; niet tegenſtaande die geene, welke meenen dat Arhnem, Wageningen en Rheenen gelegen hebben op de andere ſyde des Rhyns: niet op de harde gronden, maar in het laage ſlik van de Betuwe, *Slichtenhorſt*, *Gelder. G.*

1 *B.*

Het SLOT VALKENHOF, binnen NIMMEGEN, van vooren.

J. S. F.

1 *B.* 102 *bl.* Siet het *geschrevene*, *by Rheenen*, boven, 274 *bl.*

VALKENBURG, by de onse in het Latyn genoemd een *villa*, *civitas* en *oppidum*, is een vermaarde plaats in Rhynland beneden Leiden, met Rhynsburg en Katwyk op den Rhyn een driehoek maakende.

De stichter was, volgens de malle beuselpraat veeler onser, de gewaande Heer Valk, de soon van jonker Eselinus. *Henr. Thaborita*, *Histor.* 4 *lib.* 7 *cap.* by *Matheus*, *Analector*, *VI Tom.* 124 *bl.* *Van Leeuwen*, *Leiden*, 9 *bl.* *en Nader Bewys*, 353 *bl.* *Pars*, *Katw.* 21 *bl.* en *Bokkenburg*, *Fris. & Batav. Reg.* 104 *bl.*

Hier is wel eer een oud slot geweest; betuigende sulks de ondekte grondslagen aan de Westsyde van de kerk. *Goudhoeve*, 82 *bl.* moogelyk gaande tot by Torenvliet, ontrent den Hoogen Rhyndyk. *Oudaan*, *Roomſ. Moogenh. Inleid.* 23 *bl.* *Van Leeuwen*, *Kostuim. van Rhynl. Inleid.* 133 *bl.*

Vorders is dit dorp, als een landhoeve, al bekend in het *Geschrift* van keiser Henrik de IV, van den jaare, 1064; by *Alting. Notit.* 2 *Part.* 186 *bl.*

Eindlyk dat ook hier de Romeinen hebben gehuisvest, geven te kennen de opgegravene *Geldmunten* der Roomsse Ryksvorsten, als Kaligula, &c. of self der Burgemeesterlyke Stamhuisen, als het getande Saag-penninkjen, van welke bovengenoemde *Oudaan*, *in genoemd werk*, 13 *bl.* Siet ook boven, 297 *bl.*

VALKENHOF; anders het Walenhof, Vandaalenhof en self Franken-hof, is een overoud kasteel, te Nimmegen, aan de Waal, aan de Kleefsse syde, op den Hoever- of Hoenerbergh; van welke boven, 249 *bl.*

Doch wy sullen hier den Leeser wat langer ophouden, met het slot te beschryven en verder haar aloudheid aan te wysen, by de nevensgaande *Afbeeldinge* van eenen *M. Berkenheim.*

Sie dan hier, ten I; een hooge poort, de ingang van het Valkenhof, u brengende op een ruime plaats; aan welkers rechter syde is een muir vol groote nissen, daar de gevangene wolven heden ten toon worden gesteld.

II. Een achtkantige Kapel, binnen gemelde muir, bestaande in een koupel, van binnen beschilderd met vreemde monsters, &c. in welk een steene gallery met pilaaren; heden alleenlyk een hok, om voor de winter brandhout in te leggen.

 III. Komt

III. Komt gy aan het ruime Huis Valkenhof, met breede trappen opgaande: hebbende van binnen een ruime voorſaal, wyde kamers, diepe en gewelfde kelders; alles ſwaar van muirwerk.

IV. Eindlyk, genaakt gy een vierkante tooren, hebbende een ſeer groote poort; met ſteenen heden toegemetſeld en onderſteund, raakende aan het Valkenhof. Nu kan men geen gebruik van deeſe poort weeten; en men geloofd die van reuſen quanſuis te ſyn opgerecht. Ondertuſſen is de grond, in haar geheel, by giſſing, wel ſoo hoog als hier het Stadshuis van Amſteldam.

Dit van haar toeſtand, het volgende van haar oudheid.

Jan Smith, anders *Smetius*, ſpreekt van Valkenburg(*Oppid. Batavor.* 12 *cap.* 146 *pag.*) als van een gebouw van Julius Cæſar; dit gevoelen beveſtigende met den keiſer Frederik Barbaroſſa, en met hertog Karel den Stouten; in het belegh des jaars 1473, inſonderheid dit ſlot verſchoonende, als een grootſch gedenkteeken van Julius Cæſar.

Meurs, wil ook (*XVII Provinc.* 1 *D.* 351 *bl.*) dit kaſteel een werk van Cæſar hebben; echter bekennende dat ook andere het den dapperen Druſus toevoegen.

Guicciardin ſegt al mede (*Belg.* 3 *Part.* 15 *pag.*) dat het van gemelde Cæſar of geſticht of ten minſten is vernieuwd: en hem volgd *Jacob Aartz. Colom*, in ſyn *Vuirige Colom.* 65 *bl.*

Ondertuſſen noemen *Eginard* (*in vita imp. Karoli Magni.*) en *Heda* (*in biskop Otto den III*, 206 *pag.*) dit ſlot een paleis; by *J. van Someren*, *Batav.* 13 *H.* 393 *bl.* alwaar gy ſelf ook een Veersje ſult vinden, op Valkenhof. Ik ſpreek hier van biskop Otto; te weeten, dit was hy, die dit paleis aan Otto, de graaf van Gelder, volgens *Heda*, voor 22000 mark ſilvers verpande.

Doch wat ſal ik ſeggen: gelyk de Oudheden der ſtede Nimmegen ſelf in een groote duiſternis ſyn ingewikkeld, ſoo kan men ook, ontrent haar Valkenhof, niet veel lichts u toebrengen.

Evenwel moogt gy deeſe 4 ſaaken geruſt geloven.

I. Dat het, door de Noordmannen is omvergeworpen en verwoeſt.

II. Dat het, door bovengemelde Barbaroſſa weder is opgerecht.

III. Dat het, naderhand, door Katrine van Kleef, Vrouw van vorſt Arnoud, is verholpen en herſteld.

IV. Dat

IV. Dat de Roomſſe Geldmunten, de ſcherven van lampjes, potjes, pannetjes, &c. verders, het kopere en yſere huisraad, hier ontrent, nu en dan opgedolven, onwederſpreekelyke getuigen ſyn, dat wel eer de Romeinen, aan de Waal, ontrent deeſen heuvel hebben gehuisveſt.

Die nu noch meêr van Valkenhof begeerd te weeten, gaa ſelver by *Slichtenhorſt*, *Gelderſſe G.* 1 *B.* 35 *bl.* by *Smetius*, *Oppid. Batavor.* 29, 37, &c. *bl.* en by *Meurs*, 351 *bl.* en, de woorden van *Meurs* gebruikende, *Jak. Aartz. Colom.* 65 *bl.*

VALKENSTEIN; tegen over Schiedam, in Rhynland gelegen, is ook door *Rochman* in een *Geſicht* gebracht. Doch wy hebben ook een ſterk Huis in Suid-Holland, tuſſen Roon en Portugal, voerende de naam van VALKENSTEIN. *Boxhorn. Stedeb.* 95 *bl. Goudhoeve*, 78 *bl.* en *Meurs*, *XVII Provinc.* 456 *bl.*

VANDALEN, anders Wandaalen (quanſuis, *wandelaars* en omſwervers; gelyk eenige Grieken waaren Pelargi, *dwaalende ojevaars*, en naderhand Pelaſgi) of Wenden; ſyn, nevens de Gothen, uit het Noorden, als Scania, Scandinavia en Schoonen, overgekomen.

Van dit optrekkend volk, Europa wyd en ſyd overſtroomende, leeſtge *Junius*, *Batav.* 21 *cap.* 585 *bl.* en *Van Royen*, *over Verſtege*, 3 *H.* 70 *bl.* behalven de Oudere, *Prokopius*, *Bell. Vandalic.* 1 *lib.* 3 *cap. Iſidorus*, &c.

Voorts ſyn deeſe Vandaalen uit het Noorden naar het Suiden, ſelf tot in Spanjen en Afrika opgetogen; welke eerſte landſchap een deel van haar, nu geheeten Andaluſie, gewoon was te noemen Vandalicia; even als een ander deel, naar de Gotthen en Alaanen, Gottalania nu Katalonie. *De la Croix*, *Wereld beſchryv.* 1 *D.* 1 *B.* 6 *en* 10 *H.* &c.

VECHT; Vidrus by *Tacitus* geheeten, 1 *Jaarb.* 70 *H.* (hier word weder geplukhaard, leeſende *Lipſius* en *Mercerus*, *Viſurgis.* Maar hoe komt op die plaats de Weſer in het ſpel?) is een rievier in Weſtfaalen, beginnende boven het ſlot Steinfort, paſſeerende Schuttorp, Noordhorn, Nyenhuis, Ulſen, Gransbergen, Hardenberg, Ommen, &c. en daar op vallende, by Geelmuyen, in de Suiderzee. *Kluverius*, *Rhynmond.* 2 *D.* 273 *bl.* tegens *Ortelius*, ſeggende het Groninger Schuiten-diep de Vidrus te ſyn. *Guicciardin. XVII Provinc.* 1 *Part.* 39 *pag.*

VECHT; in het Sticht van Uitrecht alleenlyk een tak van den middelſten arm des Rhyns; even boven het ooſtelyke

ke deel van de Stad, by het Huis Oostwyk beginnende, en soo Noordwaars loopende verby Suilen, Maarssen, Breukelen, de Nieuwersluis, Loenen, Vreeland, Nichtevecht, Weesp en Muyden, eindlyk aldaar in de Suiderzee sich ontlastende. *Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 109 *bl.* en weder 17 *cap.* 481 *bl. Matheus*, *in Not. ad Anonym. Analector. T.* 115 *pag. Saanl. Arkad.* 3 *B.* 169 *bl.*

Deese word van den Hr. *Hoofd*, in syn *Velsen*, met het sluiten van dit Treurstuk, in deeser voegen ingevoerd:

Ik ben de Vecht, *de geest en godheid van de stroomen,*
En silververwigh nat, daar gy uit rysen siet
Dees frisse grysigheid, gemyterd met het riet.
Waarseggend is myn tong, &c.

Deese is dat blanke water, met het aangenaame groen van soo veel prachtige Lusthoeven overschaduwd, door verscheidene *Puikdichteren* sielroerend opgeset.

Doch hoor, voor deese reis alleenlyk, hoe deese stroom, by gelegenheid van Geboortvermaanen, op OUDERHOEK, van my word aangesprooken:

Jordaan *verheffe de* JORDAAN!
Laat Vondel *vry de* RHYN *hier noemen,*
Antonides *den* YSTROOM *roemen,*
Norèll *voor de ouden* YSSEL *staan!*

Laat Willink *synen* AMSTEL *prysen!*
Elk heeft het naar syn sin gesegt.
Ik hou 't met u, myn waarde VECHT,
U sal ik altoos eer bewysen!

Wanneer ik langs uw boort magh treên
En soo myn sinnetjes vergad'ren
Of met een boek of losse blad'ren,
Waar vlieght myn geest dan niet al heen!

'T sy dat se wil met Munten *speelen,*
Soo van oud Rome *als* Nederland;
'T sy dat se vuirigh slaat de hand
Aan Heeren-Huisen *en* Kasteelen:

Sy kan by u niet ledig ſtaan;
Gy noopt haar, wordſe loom, met ſpooren,
Beluſt myn Poëſy *te hooren,*
En doet de veerſſen gladder gaan.

'T is wel. ik heb u hier ontboden,
Terwyl, &c. het overige elders.

VECHTEN; een gehucht Z. O. boven Uitrecht, ontrent welke is Wiltenburg, die hooge bouwakker, ſoo veel Roomſſe gedenkteekenen uitleverende; volgens het verhaal, van boven, 297 *bl.* en beneden, in de *letter W*, op *Wiltenburg.*

Vorders twyfelt de Hr. *Alting.* (*Notit.* 2 *Part.* 54 *pag.*) of men, in de oude *Brieven*, *Fethna* of *Fechta* leeſen moet.

VEENEN; van welke al is geſprooken, in de *letter T*, op *Turven*, 343 *bl.*

Over de ſtoffe der Veenen word onder Letterkundige het volgende vaſt geſteld. *Lemnius* (*de Miraculis Natur.* 1 *lib.* 17 *cap.*) wil, dat het is een verſamelinge van boomſchorſſen en bladeren, takken en wortelen, gras, hooi, ſtoppelen, riet, bieſen, wier, &c. in de meergenoemde watervloed (waar af boven, 39 *bl.*) op malkanderen geſet, en door verdroogen allenskens tot eenen lichaam geworden. Het ſelve getuigen ook *Pikard* (*Drents. Oudh.* 6 *H.* 36 *bl.*) ſeggende in het veen ſomwylen ook aſſen, houtkoolen, kryt en potſcherven gevonden te worden, en *Montanus Beſchryv. van Amſtelland*, 2 *B.* 17 *H.* 161 *bl.*

De landſtreeken, het veen voortbrengende, vind men doorgaans in Braband, Vlaandere, Holland, Frieſland, Embderland, Drenthe, Overyſſel, Munſterland, Teklenburg, Oldenburg, Bremen, Holſtein; en, met een woord, overal bykans, alwaar ſich de rievieren in de Noordzee komen ontlaſten. *Pikard*, 4 *H.* 35 *H.*

Deeſe Veenen en Moeren noemt men, volgens haar hoedanigheid, *Brakke* of *Soete* Veenen, *Darry* Veenen; *raeuwe* Veenen, *afgetapte* Veenen, van welke boven, 343 *bl.* Maar ſiet eens, het land welk wy bewoonen en betreden, word van ons geſchonden, vernietigd en door het vuir verteerd! en hier op ſchynt onſe *Beſtevaar* te ſpeelen, ſeggende.

Ge-

Gesegend is het land,
Daar 't kind syn moêr verbrand!

Doch waar in wel eer die diepgeleerde *Plinius* de Kauchen beklaagde, *Hist. Nat.* 16 *lib. cap.*

Eindelyk sie van de werktuigen, in de Veenen gebruikelyk; als het *lynyser*, de *veengrepe*, *schop* of *truifelschop*, *spaa*, *wadder*, *stikke*, *bunkleppe*, &c. meergemelde *Schook*, *de Turfis*, 21 *cap.* en verder van de Turven en Veenen, weder *deselve*, *Belgii Foederat.* 8 *lib.* 13 *cap. Boxhorn. Stedeb.* 4 *H.* 28 *bl. Eindius*, *Chronic. Zeeland.* 1 *lib.* 3 *cap. Van Leeuwen*, *Batav.* 384 *bl.* &c.

VEERE; heden *mevrouw* gesegt; hoe klinkt dit in uw oortjes, myn lieve Zaletjonker? O ja! *veere* Hase, *vere* Aleide en *ver* Machteld, vind men in de *Brieven* van de jaaren, 1284, 1307, &c. by *Matheus*, in *Notis ad Chronic. Egmundanum* en in *de Opdragt van het Anonymi Chronic. Ducum Brabantiæ*; uit *een Geschrift* van het jaar, 1343.

Maar hier spyt het my geweldigh, dat ik by *Lipsius*, in *Epistolæ* of *Epistolicæ Quæstiones*, of *Electa*, of eindlyk de *Antiquæ Lectiones*, (en het staat 'er!) niet kan vinden het mooje *compliment* van *teve* Jakoba. Immers, myne Vrienden, was in die tyden ook *teve* een woord van waarde en eerbiedigheid, dat, helaas! in de benaamingen van appel*teef*, visch*teef* en hekel*teef* nu so jammerlyk word misbruikt. Doch, hoe bewys ik het, als my de keurige *Kiliaan*, met syn *Dictionarium*, de nette *Meyer*, met syn *Woordenschat* en de doordringende *Winschoten*, met syn *Zeeman*, haar bystand my schynen te ontseggen?

VELEDA; van welke waarsegster, boven, nevens de Priesteren, 270 *bl.*

VELSEN; een oud en sterk Heeren-Huis, tussen Haarlem en Alkmaar, of liever, tussen het dorp Velsen en de Santpoort, aan het Duin, gelegen.

A. 1706, heb ik het geluk gehad van dit Huis te moogen sien, en voor eenige dagen daar op myn verblyf te neemen; gelyk van den Heer GEERARD ROVER en syn Ed. waarde Huisvrouw, den 30 Mey, met deese woorden ben gescheiden:

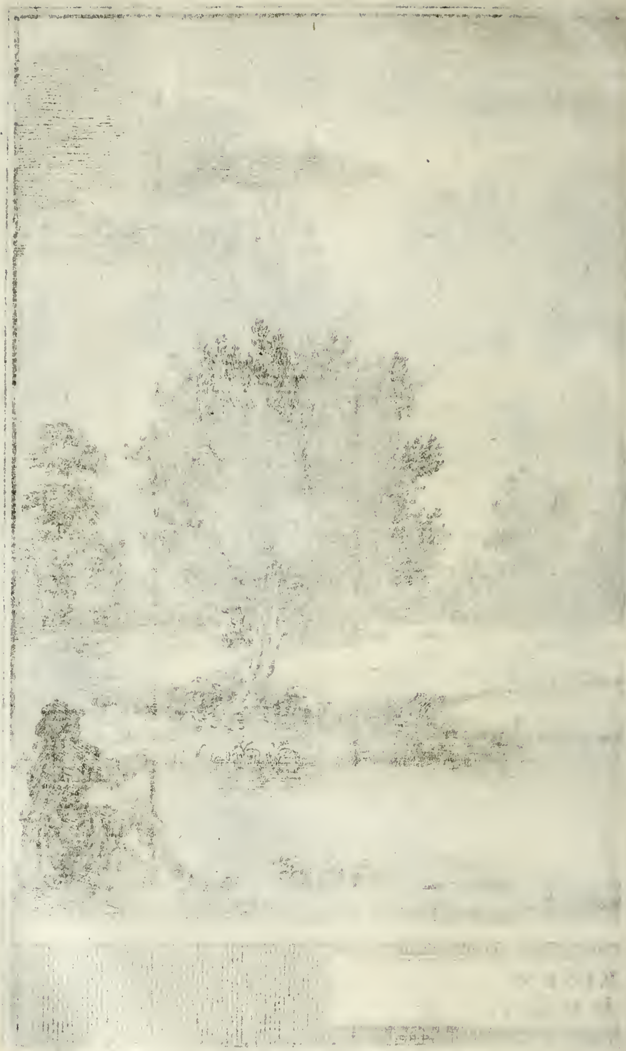
Leef lang, Heer ROVER! *leef op deese plaats, Mevrouw!*
Die ik, beswangerd met Oud-Hollands ydle droomen,

Het HUIS te VELSEN;
op haar ſlinker ſyde te ſien.

J.S.F.

Soo vriendlyk, ſoo beleefd my ſie verwellekoomen.
'T is waar, myn geeſt is in haar ſchik, met dit Gebouw.

Maar, Heer en Vrouw, dit houd my meerder opgetoogen,
Hier ſiende uw heus onthaal, daar weêr, myn onvermoogen!
De dankbaarheid beſtaat dan in een wenſch alleen:
Uw Naam kleve aan dit Slot tot aan den laatſten ſteen!

Ondertuſſen, tot het Huis weder tredende, neemen wy hier voor te ſpreeken, I. van haar Stichter en bewooners. II. Van haar verwoeſtinge, en III. van haar tegenwoordige toeſtand.

I. De naam van den Stichter is, ſoo ik geloof, nergens te vinden; maar echter ſtaat het vaſt en ſeeker dat het van Hr. Gerrit van Velſen is bewoond. *Hoofd*, *G. van Velſen*, *Treurſp.* boven aangetogen, 283 *bl.* gelyk naderhand van Hr. Kaſper van Nyen-oort. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 86 *en* 4 *B.* 322 *bl.* en den Hr. Janus Douſa, anders Jan van der Does. *Deſelve Arkad.* 322 *bl.* en *Goudhoeve*, *Inleid.* 79 *bl.* doende dit Slot haar homagie, of leenverheffinge, in het Sticht, aan het Huis te Nyen-rode.

II. Haar verwoeſtinge geſchiede (onſeeker, in welk jaar, ſeeker naa 1296) door de algemeene wapenen der Goyers, Kennemers, Waterlanders, en verder van Holland en Zeeland, wegens de Graven-moord op Gerrit van Velſen woedende. *Goudhoeve*, 79 *bl.* *Junius*, 18 *H.* 524 *bl.* teweeten, door van Kleef, de neef van den vermoorden graaf. *Saanl. Arkad.* 86 *bl.*

III. Wegens haar vernieuwinge, is aan te merken, dat, ontrent voor 40 jaaren, de Hr. *Jan Hulſt* de drie ſydmuiren van dit oude kaſteel (die gy in dit nevensgaande *Printje* beſchoud) in een nieuw huis heeft ingeſlooten; ſynde dan heden in de ſlinkerſyde, het koets-huis van deeſe Luſt-plaats; in de rechter ſyde, een gallerytje nevens het vaathuis van de keuken; en in de achterſte ſyde, eet en ſlaap-kamers, met 8 venſteren, ſiende naar den vyver en de plantagien.

Voorts was de ruïne (mede door *Rochman*, doch uit een anderen hoek verbeeld) door ſyn Ed. Moeder gekocht, te weeten de weduwe van *Pieter Evertſen Hulſt*, de Brouwer in het Haantje, by de Nieuwe Merkt; van wien *Vader Vondel* is ſpreekende, in ſyn *Hekeldichten*, *achter Palamedes heden geplaatſt*, 39 *bl.* ter gelegenheid van ſyn geplonderd Huis.

Eind-

Eindlyk, de eigendom is heden aan de Mevrouw Weduwe van den Hr. *Trigland*, in ſyn leven Hoog-voor-leeſer in de Godsgeleerdheid binnen Leiden.

Maar, tot een ſlot, worden hier noch 3 Aanmerkingen achter gevoegd.

I. Dat het dorp Velſen, of Velſereburg, (het vierde hoofddorp der Kennemers, van onſe *beuſelpraaters*, wegens ſeeker ſpreukje, geheeten, *Felleſoen* nu Velſen) is een moeder-kerk, en meermaalen word genoemd in *de Tranſactie* van het jaar 1063, en *het Vergunſchrift* van graaf Diderik de V, des jaars 1083; volgens den Hr. *Alting*, in ſyn ſoo dikmaals aangehaalde *Notitia*, 2 *Part* 188 *pag.*

II. Dat deeſe opene ruïne niet de geheele gedaante van het oude Huis vertoond; alleenlyk, ſeg ik, is een kleen gedeelte: loopende de grondſlag der ruïnen tot onder de naaſtgelegene Luſtplaats van den Hr. *Paapenbroek.*

III. Dat van het Huis te Velſen ook word geſprooken in *de Beſchryv. van Amſteldam*, 2 *D.* 108 *bl. Ampzing*, *Haarlem*, 78 *bl. Wachtendorps Chron.* 6 *B. Boxhorn. Stedeb.* 121 *bl.* en eindlyk *Soeteboom*, voorgevende (*Saanl. Arkad.* 4 *B.* 322 *bl.*) de muiren te hebben geſien.

GEERAARD VAN VELSEN; de moorder van graaf Floris de V; van welken edelman ook al boven is geſprooken, 32, 89, 98 en 235 *bl.*

Doch op deeſe plaats ſal men wat wydloopiger te werk gaan; I. over deeſen bitteren Geerard of Gerrit. II. over het verkrachten van ſyn lieve bedgenoot, en III. over het gewaande ſpiikervat.

I. Dan deeſe Gerrit is geweeſt ſterk van lichaam en daar nevens kloek van geeſt; doch fel en bitter: tegens den graaf Floris een eedgeſpan ingaande, nevens Harmen van Woerden, ſyn ſchoonvader, Gysbrecht van Amſtel, nevens Van Teilingen, van Heusden, Reneſſe, Kuik, &c.

1. Om dat Amſtel door hem was in hechtenis geweeſt, en Woerden in ballingſchap had moeten ſwerven. *Jan Veldenaar in de vertaalde Faſciculus Temporum, van den monik, Warner Rolevink.*

2. Om dat ſyn broeder, volgens graven bevel, te Leiden was onthoofd. *Jan van Leiden*; *Karmeliet*, *Hollands Chron.* 24 *B.*

3. Om dat de graaf, in een geheim verdragh en buiten kennis van de Staaten, met Vrankryk tegens Engeland had aangeſpannen. *Math. Voſſius, in het* 4*de ſyner Jaarboeken.*

4. Om

4. Om dat deſelve vrouw Alyt, ſyn moeye, nevens haar ſoon Floris, uit Holland en Zeeland had verdreven. *Scriverius*, *uit Stoke*, *Graven*, 276 *bl.*

5. Om dat hy 40 welgegoede boeren tot ridders had gemaakt. *Gemelde Voſſius*, *in gemeld*. 4 *B*.

6. Om dat hy eenige ſloten en kaſteelen, om biskop Jan te behaagen, de ſaamgeſwoorene had ontvreemd. *Jak. Meyer*, *Vlaamſe Jaarb.* 10 *B*.

7. Om dat hy Velſens vrouw, Woerdens dochter en Amſtels nichtjen, had verkracht; waar af ſoo daadelyk breeder.

II. Nu dan eens aan de gewaande Vrouwe kracht. De graaf had een mooye meid tot ſyn plaiſier, mogelyk de dochter van Hr. Jan van Heusden. Deeſe wilde hy aan Gerrit uithyliken Maar, *ik begeer uw hoer niet*, ſou hy geſegt hebben. Waar op de graaf: *Eerlang ſal ik echter myn hoer u tot een wyf doen hebben.* Gerrit ſloeg dit in de wind, en trouwde de dochter van Harmen van Woerden; maar, wat doet de graaf? Hy verſend Gerrit, ſyn raad en geheimſchryver, over ſaaken van gewicht. Hy gaat naar het ſlot Kroonenburg (Velſen ſegt alleenlyk *Hoofd*, in *het Treurſpel*, boven aangetoogen, 283 *bl.*) en word van de vrouw met heusheid ontfangen. Hier op geſchied het ſchenden, meer om Gerrit te hoonen, volgens *Hoofd* en *Barlandus*, als uit enkele wellust. Dit ſchryven, *Jan van Leiden*, *Holl. Chron.* 24 *B*. *Reinier Snoyus*, *Batav. Geſchied.* 7 *B*. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 5 *B*. 145 *bl.* &c. Maar het word ontkend van *Scriverius*, om dat noch *Stoke*, noch *Beka*, noch de *Groote Chronyk* daar iets van reppen; by *Goudhoeve*, 339 *bl.* gelyk mede van *Math. Voſſius*, *in het* 4 *B*. *der Holl. en Zeel. Jaarboeken*. *Buchelius*, *in Bekam*, 100 *pag*. *Van Leeuwen*, *Leid. Nader Bewys*, 363 *bl.* *de Gouwenaar*, 260 *bl.* Doch by *Montanus*, *Beſchryv. van Amſteld.* 1 *D*. 2 *B*. 5 *H*. word deeſe ſaak voor en tegen bepleid; ſpruitende ondertuſſen het verdichtſel uit *Stokes Rymchronyk*, 122 *bl.* alwaar u deeſe woorden ontmoeten:

Ende Herman van Woerden reet hem ane,
Als di ne wille hadde te vane.
En grep en bi den breydel ſaen:
U hoghe ſprongen ſyn gedaen,
Ghi ne ſult meer der voeren driven,
Sprak hi, heer meeſter, gi moet hier bliven

Onſe gevangen, is 't u lief of leet.
Ik ſeg u dat ik wel weet
Dat die grave hielt over ſpel,
Want hy loech (dat weet ik wel)
En antwoorde den fellen man.

Immers, hoe komt hier overſpel te pas? de graaf moeſt lachen om Woerdens woorden, ſyn ſeggen *over* (dat is, *voor*) *ſpel* aanneemende.

Hoofd en *Vondel*, houden echter haar ſtrengen vaſt; doende de laatſte ſyn Badeloch haar man aldus haar droom vertellen:

Nicht Machtelt, dochtme, ſtont voor myne ledekant,
Bedrukt, en in die ſchyn, waar in ſy, by haar leven,
My dik haar hertewee te kennen plagh te geven,
Toen ſe in haar traanen ſmolt, en van geduld beroofd,
De handen deerlyk wrong, het hair trok uit haar hoofd,
De blanke borſten krabde, en ſcheurde 't kleet aan flarden,
En ſagh begruiſt van ſtof, ſoo dat ik 't nau kon harden.
Noch hooren al 't gekerm, en jammerlyk misbaar,
Noch 't ſchelden op de Graaf, voor ſchelm, geweldenaar,
Verkrachter van een Vrouw, ſoo kuis, ſoo welgebooren!
Helaas! ſy quam my niet in die geſtalt te vooren.

III. Deeſe van Velſen, naa s'Graven moord (waar af ook iets in *de letter W*, by *Harmen van Woerden*) gevangen ſynde, is *rotatus*; ſegt *Beka*, by *Scriverius*, *Graven*, 341 *bl. in Goudhoevens Chronyk* en *Buchelius*, 100 *pag.* en deeſe navolgende, bovengenoemde *P. Vlaming*, in het *Voorbericht van ſyn Hoogerwoert.*

Nu is *rotatus*, geradebraakt, en niet gerold, in een vat, met ſpiikers van binnen geſlagen, door de jeugd van Leiden: gelyk dat vertellen, *Scotanus*, *Frieſſe G.* 5 *B.* 147 *bl. Junius*, *Batav.* 19 *cap.* 560 *pag. Emmius*, *Friſicar. Rer.* 12 *lib. Wachtendorp*, *Chron.* 7 *B.* en *Amſteldams Beſchryv.* 8 *H.* 104 *bl. beide met een Printje*, &c.

Maar hoe? moogelyk heeft die droevige vertelling (gelyk ook wel andere) haar oorſprong de Romeinen ontleend; by welke hunnen veldheer Regulus, op ſyn woord (boven, 311 *bl.*) tot die van Karthago keerende, met ſulk een kiſt vol ſpykers is mishandeld. Hoewel ook dit een vuil

vuil verdichtſel word geloofd te ſyn, by *Palmerius*, *ad Appiani Punic.* voorgevende *Polybius* daar niets af aan te raaken, die anderſins de nederlaag en gevangenis van Regulus ons ſoo wydloopigh heeft verhaald.

Ondertuſſen is de grondſlagh van die deeſe en diergelyke vertellingkjes wederſtreven en omver werpen, dat de tydgenooten, als *Stoke*, *Beka*, &c. ſwygen (immers willens overſlaan, is onwaarſchynlyk) van duſdaanige voorvallen van aangelegenheid.

Sluite deeſe redenvoeringe over Gerrit van Velſen, met ſyn *Portret*, van meergemelde *Korn. van Alkemade* in het licht gebracht; welke hy ons verſeekerd, dit het echte en waare weeſen van dien eedelen wreeker te ſyn.

VELUWE; van welke ruwe en drooge landſtreek boven al is geſprooken, 25 *bl.*

Het word bepaald in het O. met den Yſſel; in het W. met het Sticht van Uitrecht; in het S. met den Rhyn, en in het N. met de Suiderzee: ſynde vol ſand-duinen, heuvelen en heybergen, en deshalven, volgens het ſchryven van hertogh Arnoud (by *Slichtenhorſt*, *Gelder. G.* 1 *B.* 180 *Verdeel.* 109 *bl.*) *een wild en byſter land*; of, volgens het algemeene ſpreekwoord, *een kaale rok met een koſtelyke boord beſet.*

Voorts worden hier ten deele mede de Marſi geplaatſt; van welke boven, 223 *bl.* Siet deſelve *Slichtenhorſt*, 189 *Verdeeling.*

Hier ſyn de Sloten,

Doornewaart,	van welke boven,	63 *bl.*
Rooſendaal,		268 *bl.*
Het Loo, &c. &c.		208 *bl.*

en de Steden,

Arhnem, de I.	van welke mede boven,	21 *bl.*
Hattum, de IV.		129 *bl.*

Wageningen, de III, van welke beneden in *de letter W.*

Harderwyk, de II.
Elburg, de V. } van deeſe beiden, *elders.*

VERNEHUISEN; by my, in een ſeer oud *Printjen* van *A. P.* ſynde een hoogh muirwerk van een oud kaſteel in de Neder-Betuwe, aan den dyk.

Volgens de *Landkaart van Gelderlands Vierde Deel*, by *Slichtenhorſt*, vind ik deeſe ruïne, aan den Rhyn, tegen over Rheenen, tuſſen Lynden en Ingen; met de naam van *Veerhuiſen.*

Heeft geen naam in de *Historien.* Dat is, ſoo veel my tot nu toe is bekend. Ik heb Neerlandſſe *Schryvers*, maar had wel een meerder getal van noden.

Ik word gedwongen, in veel fraayigheen te miſſen,
Of ſeggen; het ſtaat daar! *en dan is 't enkel giſſen.*
Matheus, *brave man, ſoo my hier iets ontſchiet,*
Vergeef 't myn onmagt; 'k heb uw Analecta *niet?*

VERONE; of anders Vroonen, is niet als een ydele herſſenſchildery van onſe lichtgelovige voorouderen: want heden wil onſe eeuw ſien en taſten, haar ooren mistrouwende in een drom van beuſelpraat.

Ondertuſſen ſou deeſe ſtad geſtaan en gebloeid hebben, in kleen Frieſland, anders Noord-Holland, by Alkmaar, aan de Saan, die daar ontrent plag in zee te vallen. *Vroonens Begin, Midden en Einde van H. Soeteboom*, 1 *B.* 1 *H.* 2 *bl.*

De ſtichter ſou Friſo de jonge, de ſoon van Gruno, ſyn geweeſt, die, naar de naam ſyns eegemaals deeſe ſtad heette Vrouwgeeſt; welken naderhand de Romeinen Verona hebben genoemd. De tyd der ſtichtinge? ſoo maar 120 jaaren voor des Heeren geboorte. *Deſelve*, 4 *bl.*

De verdelger ſou ſyn geweeſt graaf Jan den I; van welken boven, 156 *bl.* Deeſe, de kleene Frieſen, over hunne afval willende ſtraffen, heeft Verone belegerd, doch door geweld ſeer weinigh vorderende, heeft hy met verraad de ſtad bekoomen; de bekoomene wreedelyk verbrand en met het ploeghyſer ſtrengelyk uitgeroeid. *Deſelve*, 2 *B.* 5 *H.* 167 *bl.*

Nu, was de verrader eene Fobus, burgemeeſter van Verona, die, voor een laars vol goud, den 13den Maart, A. 1303, by nacht de ſtad heeft overgeleverd, en de Hollanders ingelaaten. Maar, ſiet hier 't verraders loon! Naa de verwoeſtinge is deeſe Fop, van den graaf ſcherpelyk bekeven, gevangen, en in een tooren van deeſe ſtad (naderhand de naam van *Fobus-tooren* behoudende) voor eeuwigh opgeslooten. *Deſelve*, 2 *B.* 4, 5, *en* 6 *H. Van Spaan, Rotterd. Beſchryv.* 3 *H.* 87 *bl. Wachtendorp, Rymchron.* 7 *B.* behalven *Winſenius*, &c.

Dit wegens Veronaas Op- en Ondergangs vertellingkjes, treede voorts tot de bewyſen over.

Vorperius Thaborita, by *Matheus, Analector. IV Tom.* 390 *bl.*

390 *bl.* ſegt geen tydgenoot van die verwoeſtinge te ſyn bekend.

Alkemades Stoke vertoond in de *Aanteekeningen*, *op de XXſte graaf*, gemelde Jan, 147 *bl.* dat het jaar van Veronaas verwoeſtinge, word geſteld van ſommige op 1296, ſommige op 1297, ſommige op 1288, en weder ſommige op 1303.

De Hr. *Alting* (*Not. Germ. Inf.* 11 *Part.* 193 *pag.*) ſchynt echter, deeſe ſtad te verdedigen, uit oude Vergunbrieven, deſelve noemende Vranlo, Vronlo en Franlo; en, met *Stoke* en *Beka*, beveſtigende der ſelver ondergang.

Verdere bewyſen van dit vermaarde Verone, worden genoomen.

I. Uit een oud verroeſt ſegel van koper, waar op, nevens een adelaar met uitgeſpreide wieken, en een degen, deeſe (naar den konſt dier tyden getrokken) letteren: SIGILLUM CIVIUM DE VRONLAGEIST. *'t ſegel der Burgeren van Vronen op die geeſt. Junius*, *Batav.* 17 *cap.* 477 *pag.* noemende Nic. Vorſtius de beſitter van dit Juweel.

II. Uit een houten kruis, op wiens dwershoud dit wydberoemde tydſchrift: eCCe CaDIt Mater frIsIæ. *Sie daar valt de moeder van Frieſland. Junius*, 476 *pag.* &c. Maar *Scotanus* (*Frieſſe G.* 5 *B.* 151 *bl.*) geloofd dat dit tydſchriftje is ſtaande op A. 1303, teweeten, 6 jaaren naar den rechten tyd.

Ondertuſſen, ſullen hier de Liefhebbers der *Tydſchriften* gelieven aan te merken, dat de D, die nu word gereekend, by onſe voorvaderen is verby gegaan. Want ſiet diergelyken voorbeeld, in deeſe woorden, by *Jak. van Oudenhoven* (*s'Hertogen Boſſche Beſchryv.* 3 *bl.*) goDefrIDVs DVX e sILVa feCIt oppIDVM. *Govaart den hertogh, heeft uit een boſch een ſtad gemaakt.*

III. Uit een klokje, draagende deeſe letteren. A. VRO DOMINI MCCLXXX. TEMPORE ALARDI PRESBITERI MENCIS SEPTEMBRI. Dit uit een beminnens waardige *Konſtprint*, onder myn Neêrlandſle Verſaamelingen te beſchouwen. *Junius*, 476 *pag. Soeteboom*, *Vronen*, 3 *B.* 7 *H.* 179 *bl.*

Dit heeft, volgens *Junius* en *Soeteboom*, gehangen in de kerktooren van Valken-oog, een dorp ontrent Schagen: maar de meergenoemde *Barbier* van Scorel (*Medenbl. Chron.* 82 *bl.*)

getuigd dat het kloksken, op den 5 Junii, A. 1647, wegens de vreugd, over de vrede met Spanje, aan ſtukken is geklept, en daar op, om vergooten te worden, naar Amſteldam is geſtierd.

IV. Uit het rechte meeſterſchap, aangaande het diſtrict van de verdelgde ſtad. *Junius*, 477 *pag.*

V. Eindlyk uit de viſch-tol, over alle meeren en rievieren. *Junius*, 477 *bl.* Doch dit ſpreekt *Van Leeuwen* tegen; ſeggende (*Leidens Beſchryv.* 152 *bl.*) dat de benaaminge van de *Vroon*-viſſery moet gehaald worden, niet van de gewaande ſtad Verona; maar van het woordeken *vroon*, dat is, *vry*, in de benaamingen van *Vroon*-ſchoude, *Vroon*-landen, en *Vroon*-viſſeryen; in de oude *Vergunbrieven* te vinden.

Tot ſoo verre hier mede van Verona; die niet vernoegd is, ga verder naar *Scriverius*, by *Goudhoeve*, 350 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 349 *bl. gemelde van Leeuwen*, *Batav.* 98 *bl.* en eindlyk *Van Royen*, *in ſyn Verklaaringen over Verſtege*, 6 *H.* 190 *bl.*

VETKOOPERS en SCHIERINGERS, een ſchadelyke ſcheuringe, A. 1392, op de bras-maalen uitgebroeid; van welke mede boven, 130 *bl. in de veerſſen van P. Verhoek*; gelyk van de bras-maalen of gaſt-maalen, 96 *bl.*

Ontſtond allereerſt onder den adel, naderhand ook het gemeen van een ſcheurende en verdeelende; en ſynde de voornaamſte Vetkoopers de Hollanders toegedaan; maar de Schieringers ſich houdende aan het Groninger verbond. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 5 *B.* 145 *bl. en* 7 *B.* 216 *bl.*

Verder, is de naam-reden verſcheiden; maar ik ſou deeſe verkieſen. Beide ſynde kooplieden, waaren de rykſte Vetkoopers, dat is, vetweyders of handelaars in oſſen; maar de geringere, Schieringers; teweeten, van het ſchieren of ſcheiden: dus de ingewanden, hoofden en voeten van het geſlagene opkoopende, ſchoon maakende en ſoo weder verkoopende. *Gabbema*, *Leeuward. Beſchryv.* 12 *bl. Soeteboom*, *Stavor. Beſchryv.* 5 *B.* 135 *bl.*

VIANEN; aan den ſlinker oever van de Lek, in den lande van Arkel en Altena; van welke, aangaande 'er koddige Naam-reden, boven, 241 *bl.* gelyk van haar ſlot, Bateſtein, 27 *bl.* en dien groven tooren, Simpol, 314 *bl.*

Word

Word onder de Hollandsse steden niet gereekend. *Parivall, Vermaak van Holl.* 148 *bl.* is gebleven aan de Brederoden, zedert de Hr. Walrave van Brederode, trouwende met Leonora, eenige dochter en erfgenaam van den Heer van Vianen en Ameide. *Boxhorn. Stedeb.* 301 *bl.* Teweeten die Heer van Brederode; welke, A. 1417, sneuvelde in het heete gevecht binnen het overheerde Gornichem. *Kemp. Gornichem, Beschryv.* 207 *bl.* Sie van dit gevecht ook boven, 21 *bl.*

Eindlyk, sy is, A. 1213 (A. 1290, segt *Boxhorn*) aangelegt door Hubert (Zwederus, segt *Boxhorn*) Heere van Kuilenburg. *Slichtenhorst, Gelders. G.* 1 *B.* 54 *bl.*

UITGEEST; is het derde hoofd-dorp der Kennemers, gelegen aan het einde van de *geest*; dat is, de duinlaagte tussen Beverwyk en Akersloot.

Was al van ouds een voornaam dorp; wel eer behoorende onder de Heeren van Blois, de graaf van Henegou, onder Heer Gerrit van Heemskerk, ten tyden van Vrouw Jakoba, en eindlyk, by de regeeringe van graaf Willem, voor altyd, onder de Graaflykheid. *Saanlands. Arkad.* 2 *B.* 83 *bl.*

UITRECHT. Helaas!

Hoe rechthalst ieder, om u eens te sien beschreven!
Wy weeten wel al 't geene uw biskoppen bedreven,
Wanneer sy, oorlogsiek, den miter lieten staan,
Om, met den stalen helm, naar 't oorlogsveld te gaan:
Maar uw kasteelen, in de stad; uw trotse kerken,
Uw hoofdgebouwen! sacht, vrienden! ik moest hier *prosa* schryven.

Wel aan, ten minsten een schetsje van een blad of twee, daar sy een volslagen Boek met ruim soo groot een recht verdiend, als Amsteldam, Delf, Dordrecht, Enkhuisen, Haarlem, Hoorn, Leiden, en verscheidene andere.

De stoffe sy dan, I. Haar gelegenheid. II. Haar Naam en Naamredenen. III. Oudheid. IV. Kloosters en Kerken. V. Voornaame Huysen. VI. Oorlogsgevallen. VII. Ongelukken. VIII. Aart der inwoonderen, teweeten, in de jaaren, A. 1400, &c.

I. Uitrecht, Outrecht, Olt-trecht, of Utrecht, is dan ge-

legen aan de middeltak des Rhyns, tussen de heimen of grens-scheidingen van Germanje of Duitschland, en van de Gallien. Sie boven, 340 *bl.* behalven *Meinard van Dreunen, Akademi-drukker, in syn Verhaal onder het Gesicht van deese stad, in het jaar, 1669 uitgegeven*; behalven *Guicciardin, Meurs*. &c.

II. Sommige noemen haar *Antonia*; soo quansuis geheeten naar een Antoni of Teunis, ik en weet niet wie; of naar Mark Antoon, dien vermaarden Drieman, nevens Oktavius en Lepidus, of van Antonyn den keiser; wiens *Gedenkmunten* (en quansuis sou dit bewysen) hier ontrent in overvloed worden opgedolven: maar wie van beide Antonynen? den Deugdsaamen of Mark-Aureel? seeker, een mooi vertellingkje der beuselende moniken, volgens *Arnold. Buchelius, dien eerwaarden grysaard, in Bekam*, 6 *pag.* dit enkelyk uit syn pooten suigende. Siet ook *Alting*, dit verwerpende, *Notit.* II *Part.* 205 *pag.* en *Schook, in Fabula Hamel.* 2 *lib.* 8 *cap.* en weder 4 *lib.* 1 *cap.*

Sommige *Wiltenburg*. Doch ik verschuif deese schryfstoffe tot de *letter W*.

Sommige weder *Tricesima*; volgens het bovengeschrevene, 340 *bl.*

Eindlyk, *Trajectum inferius, ad Rhenum*; de benedenste *trecht* of overtogt aan den Rhyn, tot onderscheid van *Trajectum superius, ad Mosam*; Maas-tricht, of de bovenste overvaart, aan de Maas. *Guicciardin. Belgic. Descript. III Part.* 197 *pag. Bertius, Urb. German.* 268 *pag.* behalven *Meurs, Goos, Kolom*, &c.

III. Was, in de eerste tyden alleenlyk een gering kasteel. *Alkuinus, in Wilebrord. Theofried, deu abt van Epternach, in Wilebrord*, 8 *H.* by *Matheus, Analector. V Tom.* 455 *pag.* doch is naderhand tot een stad verheven, door Balderik, wel eer de leermeester der kinderen van keiser Henrik de Vogelaar, en naamaals de XVde biskop van Uitrecht. *Alting. Not. II Part.* 180 *pag.*

IV. Van haare Dom, of de Hoofdkerke, den milden S. Marten toegewyd, weet men niet anders als datse van genoemden Balderik, is herboud; ontrent A. 1015, van Adelbold, den XIXsten, vernieuwd, en A. 1224, door Henrik van Vianen, den XXXVIIIsten, tot haar tegenwoordigen toestand gebracht: synde daar by gevoegd, binnen 60 jaaren, sedert A. 1321, dien vermaarde Domstooren.

S. Sal-

S. Salvators Munſter, of hoofdkerk, anders Oud-Munſter, van S. Willebrord geſticht, en in de tyden van Leiceſter afgebrooken.

S. Pieter en S. Jans kerken; beide van Bernulphus, de XXſte biskop geboud.

Van de Heilige Maagd Maria, door den keiſer, Fred. Barbaroſſa geſticht; in welken u worden getoond de pilaaren, op oſſenhuiden ſtaande. *Het Neerlandſſe Reisboek*, 234 *bl.* uit *Meurs*, *XVII Provinc.* 2 *D.* 868 *bl.* *J. A. Kolom.* 175 *bl.* &c.

Voeg hier achter, de abdyen van S. Paulus, en van S. Laurens; beide reeds verdweenen: de 5 Vrouwe-conventen, Oudwyk, Mariendaal, 't Vrouwe klooſter, van S. Servaas, en de Witte Vrouwen: der Regulieren, der Karmelieten, en der Dominikaanen convent: der Franciskaanen kerk: der Palmieten tempel; der Hieronymieten kerk: de Mannen- en Vrouwen-conventen van S. Brigitta: 't klooſter van S. Niklaas; van S. Cecilia; van Jeruſalem; van S. Anne; van S. Agnes; van Marienhage; de Braamdole; Bethlehem: de capellen van S. Kornelis, S. Antoni, en S. Martha; de gaſthuiſen van de 3 Koningen, S. Katryn, S. Lysbeth, S. Barbara, S. Laurens, S. Apollonia, S. Sebaſtiaan, S. Eloy, S. Job, S. Marten, S. Quintyn, &c. want ik ben al moê met ſoo veel Heiligheitjes op te tellen. Doch hoe dat alle deeſe, of vernietigd, of tot een ander gebruik ſyn herſchept, ſou hier nevens konnen gevoegd worden. Maar, ik geef dit over aan een ander. Siet midlerwylen, *Matheus*, *Fundationes & Fata Eccleſiar.* 1 *lib.* byſonderlyk, aldaar in Uitrecht blyvende.

V. Onder de Huiſen munten uit, Oudaan of Nieuw Zoudenbalg; Haſenberg; Lichtenberg; Oudeſterre, of het Keiſerryk; Laar of het Huis ter Harte; Drakenburg; Hamerſtein; Freſenburg; Blankenburg; Putruweel; Groenewouw; Leeuwenberg, en noch verſcheidene andere; onder welke eenige oud, groot en ſterk; bequaam om in oorlogstyden den vyand punt te bieden. *Gemelde Van Dreunen*, *in ſyn Verhaal.* Siet ook *Uitrechts platte grond*, door *J. van Vianen*, voor *C. Specht*, noch onlangs, A. 1696, volkoomen uitgevoerd.

VI. Aangaande haar oorlogswiſſelvalligheden, is het ſeeker,

1. Dat ſy, noch in haar eerſte jeugd, ſich onder de Romeinen bukte.

2. Dat ſy, door de Saxen en Frieſen, Deenen en Noormannen is overvallen, geſchonden en verſwakt.

3. Dat ſy noch eens van de Noordſſe ſprinkhaanen, Neder-Saxen en Frieſen, ten tyden van keiſer Lodewyk de Vroome, is aangetaſt, en naderhand geheelyk verbrand, en by naar uitgeroeid.

4. Dat ſy, jaaren woeſt gelegen hebbende, ten tyden van meergenoemden biskop Baldrik, weder is op nieuws bemuird.

Waar af haar *Diocesis*, of geeſtelyke *jurisdictie* ſich uitbreide, niet alleenlyk over de VII Provincien, maar ook grensde tot aan Embderland, Munſterland, Kleefsland, &c. tot binnen de paalen van Braband en Vlaanderen. Hier uit ontſtonden oorlogen, nabuirige en afgelegene vorſten, dikwyls, met een driftige hevigheid, dit lekkere Bruidtjen aandoende. Sie *Goudhoeve*, *Scriverius*, &c. *Beka* en *Heda*, &c.

5. Dat ſy, A. 1449, door een eedgeſpan der Burgoensgeſinden, en weder, A. 1528, door deſelve vyanden is verraſt en ingenoomen; terwyl men de Staaten van het land met des ſtads overheid, of verdreef, of in de boeyen wierp, of door den beul deed omkoomen. *Goudhoeve*, 456 *en* 590 *bl.*

6. Dat ſy, A. 1534, wierden gekluiſterd, door keiſer Karel, met het kaſteel Vredenburg; van welke beneden breeder.

7. En ten laatſten, dat ſy, A. 1672, in de maand van Junii, door de Franſſen in beſettinge genoomen ſynde, van een geldſuchtigen gouverneur, en den baldadigen ſoldaat, ſeer veel heeft moeten verdragen; tot dat ſy eindlyk, in de maand van Novemb. des volgende jaars, haare verwoeſtinge afkoopende, van deeſe wreede bloedſuigers is verlaaten. *Merkuir van* 1672, 73 *bl. en die van* 1673, *bl.*

VII. Haar ongelukken meen ik te weeſen,

1. De Waternood van A. 1170, toen het zeewater is voor Uitrecht gekoomen, en men in de ſtads grachten, cabeljauwen heeft gevangen. *Beka*, *Veldenaar*, *Voſſius*, &c. by *Gabbema*, *Neerl. Watervloed.* 37 *bl.*

2. Het afgryſlyk onweer van A. 1674, den 1 Auguſti, den bovengenoemden Dom of Hoofdkerke, midden doorſlaande en het voornaamſte deel haares lichaams tot een puinhoop maa-

maakende. *Brand*, *Tweejaarige Geschied.* 281 *bl.* *behalven de Merkuir*, &c.

3. Ongemeene brand, duirte en hongersnood, en sterfte. *Annales Rer. in Dioecesi Ultrajectina gestarum*, *A.* 1481, 1482 & 1483; by *Matheus*, *Analector. II Tom.* doch de meeste *Deelen* van deese *Analecta*, niet in myn magt hebbende, kan ik deselve niet netter aanhaalen; het geen de goede Leeser, hoop ik, eenigsins sal konnen vernoegen.

VIII. Het komt me vreemd te vooren, dat die van Uitrecht, in de oude *Gedenkschriften* worden geheeten; oorlogssuchtigh, onrustigh, oproerigh, Immers vind gy, in het *Chronicon Slavicum*, op het jaar, 1483, van Maximiliaans verwinning spreekende, deese woorden:

Hoet di nu, hoet di dan
Hoet di vor einen Uterschen man!

Matheus, *in Notis ad Amisfurt. Verhoev.* 334 *pag.* *en weder de Nobilitate*, 2 *lib.* 198 *pag.*

En hier mede sal ik dit schetsjen besluiten; met de woorden van onsen puikdichter, *Joach. Oudaan* (*Bloemkrans der Gedichten*, 463 *bl.*) deese Stad in deeser voegen aanspreekende:

Van heimelyke trek, die myne geest beroerd,
Voel ik my opgevat, en door de lucht gevoerd,
Om, uit eerbiedigheid, die Hof-nimf te begroeten.
Ik weege wedersyds, en staa niet op myn voeten.
Ik daal, ik riek de grond, ik voel daar 't vaste staat.
Ik staa, en voel my staan, dat's te Uitrecht op de straat.
Vorstinne, met verlof, dat ik my nederbuige,
Om aan uw oud gesagh, myn achting te betuigen;
'T sy uwe kroon, op 't vlak der burgt Antonia,
Met soo veel toorens ryst, die 's Noormans ongenaâ
Bestookte, reis op reis; of dat het puin der Wilten
Uw voeten welle in 't sand, of dat me uw naam versmilte
Uit 't Aut *of 't* Uiterste *van eenigh over-Drecht;*
Uw roem vereischt alsins eerbiedigheid; dat 's recht.
Vorstin, hoe lokt gy 't oogh, hoe nood gy om te aanschouwen,
Te weiden door de praal der staatige gebouwen,
Van panden, tempelen, paleisen, konst en kracht

Van

Van metselwerk: maar ô! wat leit my aan de pracht
Der eens verviooten tyd? 't is daar toe thans gekoomen,
Dat gy dit hebt gemeen met het bouvalligh Romen;
De jaaren syn uw glans, en 't schimmel alle uw eer.
Wat doods is, walgt van self; ik wil geen chooren meer,
Van niemands voet betreên; geen tempelen en panden,
Alwaar men 't ruige en groen, siet sweven om de wanden
Van binnen, buitenwaars sich bergen huibe en uil,
En alle nachtgebroed, in steenklip, reet en kuil.
Ik wil geen wooningen, daar Wilebrorden saaten,
Nu eene loots gelyk; geen huisen, nu verlaaten,
Paleisen sonder volk, als fakkels sonder straal
En toortssen sonder licht; ik wil geen doodse saal.

De Provincie van UITRECHT; bestaande, I. II. in het Opper- en Neder- Sticht; anders, het Hooger- en Nederquartier. III. Eemland. IV. Montfoort.

I. Het Hooger quartier heeft ontrent XVIII Dorpen; Amerongen, de Bilt, Doorn, Jutfaas, Driebergen, Odyk, Seist, Soest, Schalkwyk, Schonauwen, &c.

II. Het Nederquartier betrekt: Witte Vrouwen, Abstеden, Blydenburg, Tolsteeg, Gansteeg, Kovelswade, &c. Abkoude, &c. Kortenhoef, Loenen, Deenmarken, Breukele, Maarssen, &c. Suilen, 't Gein, Hermelen, &c. Slooten, Abkoude, Oudaan, Krooneburg, Grundestein, Goudestein, Suilen, Loenersloot, &c.

III. Eemland behelst: Asgat, Bunschoten, Barem, Emmenes, Leusden, Rhynswouw, Wouwenberg, &c.

IV. Montfoort, eindlyk: Achthoven, Kattenbroek, Papenkop, Dykveld, Blokland, Oudkoop voor de helft, &c. *Schook*, *Belg. Foederat.* 14 *lib.* 11 *cap.* 347 *pag.* *en Romein de Hooge*, *Spiegel van Staat*, 5 *D.* 20 *bl.*

Voeg hier nevens de Ridder Hofsteden, onder Uitrecht. voor een groot gedeelte, in deese Schatkamer, op haar letter geplaatst; gelyk daar syn:

Levendaal, Suilestein, Suilenborg, Natewis, Hardenbroek, Starkenburg, Rysenburg, Beverwaart, te Seist, Wulven, Schonauwen, Schalkwyk, Meyert, Rynauwen, Heemstede, Huis te Rhyn en Rhynestein, beide te Jutfaas, Rhynenburg, 't Gein, Lokhorst, ten Ham, de Haar, Vleuten, Huis ten Dom, Nyveld, den Engh, Harmelen, ter Horst, Loenersloot, ter Aa, Oudaan, Nyenrode, Ruwiel, Huis te Meer,

Meer, Huis te Suilen, Gereſtein, Renswoude, Wiltenburg het oudſte ſlot aan de Vecht, Vreeland nu afgebrooken, ter Horſt by Rheenen vervallen, te Goye verdelgd. En dit ſoo verre, volgens de verklaaringe, by de 3 leeden van den Staat des lands Uitrecht, van den jaare, 1483.

Begeert gy van Uitrecht meerder ſaaken; gaa tot *Matheus, de Jure Gladii, de Nobilitate, Amisfurt.* &c. of tot meergenoemde *Arnold. Buchelius, in Bekam & Hedam*, en eindlyk de gemelde *Romein de Hooge*, behalven *Guicciardin, de Laat*, &c.

VLARDINGEN; anders Flardingen; van welke mede boven, 85 *bl.* een oud kaſteel, of liever, een ſeer oude ſtad, in Schieland. *Van Leeuwen*, 1298 *bl. A.* 1082, hebbende gelegen op de wateringen van de Marlinge en Thurlede; doch heden (ſie wat we boven verhaalden, 108 *bl.*) van de zee verſlonden, en in de Maas-wateren begraven: want, immers moet het van het tegenwoordige Vlaardingen, aan de Maas, wel onderſcheiden worden. *Handveſt-Chron.* 1 *D.* 110 *bl. Goudhoeve*, aanhaalende beide *Lambert van Schafnenburg*, 93 *bl.*

Het is dan, voor meer als 400 jaaren, door het geweld van het zeewater vernietigd; ſoo dat wy Oud-Vlardingen (gedacht by genoemde *Schafnenburg* en *Hermannus Contractum*) moogen toevoegen de woorden van onſen *Ovidius*, ontrent Buris en Helice van hem gebruikt. *Vondel*, geeftſe u duſdaanigh, in het *laatſte B. der vertaalde Herſcheppingen.*

Soek Buris, Helice, in Achaje. Niets houd ſtand!
Gy vindſe in zee vergaan. Matroos heeft, lang voor deeſen,
Die ſteên en muiren diep in zee van verr geweeſen.

Ondertuſſen is het Nieuw-Vlardingen alleenlyk een groot vlek, ſonder het minſte teeken van oudheid, bewoond van die met de viſſery ſich en haar huisgeſinnen onderhouwen. *Gemelde van Leeuwen, op gemelde* 1298 *bl.* en 178 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 337 *bl.* aldaar geen onderſcheid maakende tuſſen Oud- en Nieuw-Vlardinge. *Junius, Batav.* 17 *cap.* 500 *pag.*

VLAS-Thienden, volgens het Graaflyk Recht, de vrouwen in Suidbeveland quiitgeſcholden door Vrouw Jakoba; te Goes haar geluk wenſſende als koning, wegens het treffen van de papegaay. *Alkemade, Grave-Munt. in Jakoba*, 106 *bl.*

Van

Van Jakoba, ontrent het schieten van de papegaay, schreven wy, 154 *bl.*

Doch sie mede van deese plechtigheid, op Pinxteren in gebruik, ten platte lande, *Matheus*, *de Jure Gladii*, *XIX cap.* toonende u daar een *willekeur*, ontrent het papegaay-schieten te Soest.

't Huis te VLEUTEN, niet verre van het dorp van Vleuten, tussen de Huisen, ten Eng, den Ham en Harmelen, W. waart van Uitrecht gelegen ; is heden alleen een oude, vierkante en bewoonbaare tooren ; ons vertoond in twee *Teekeningen* van *Rochman*, en in een *Printje* van *J. van Vianen*, voor *C. Specht.* Heeft geen *Historie*, voor soo veel my is bekend.

't Huis te VLIET; in het jaar 1701, door *C. Specht*, in het licht gebracht, is gelegen in het dorp Kapell, in het Sticht. Mede sonder iet *Historiaals.*

Een ander Huis te VLIET, is'er geweest ontrent Oudewater, aan den Yssel; doch soo door het oorlogen verwoest, dat'er, van dit oude slot, niets als een half vervallen tooren is overgebleven. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1305 *bl.* *Goudhoeve*, 91 *bl.* Al mede geen *Historie.* Het is ook onder de *Gesichten* van *Rochman.*

VLIET, een watertje; van welke boven, 181 *bl.*

VOGELSANG ; een graaflyk Lusthuis, alwaar de graven veeltyds vertoefden, om met het gesang der vogelen sich te vermaaken. Westwaart in het Teilinger, of liever Haarlemmerhout ; van welke mede boven, 90 *bl.* geheelyk achter af gelegen, midden in de duinen, van graaf Floris de V geboud. *Handvest-Chronyk*, 122 *bl.* was, toen *Ampzing*, de beschryver van *Haarlem* leefde (siet *hem*, 13 *bl.*) een heuvel van enkele puinhoop: doch was ook al, in syne tyd, vernieuwd of herboud.

Hier liep ook een Rhynsprankel, komende van Rhynsburg en Voorhout. *Saanl. Arkad.* 2 *B.* 62 *bl.* 3 *B.* 166 *bl.* *Boxhorn. Stedeb.* 121 *bl.* *Beka*, *in Jan den II*, 98 *pag.* *Alting. Notit.* II *Part.* 58 *pag.*

VOLLENHOVE ; haar slot is, gelyk dat van Monfoort, Woerden en Horst, geboud door Govert van Rhenen, de 28ste biskop van Uitrecht. *Beka*, 55 *pag.* *Meurs*, *XVII Provinc.* Doch sie boven, TOUTENBURG, 339 *bl.*

Vorder is deese stad gelegen, in Overyssel aan de Zuiderzee. *Guicciardin. Belgii* 3 *Part.* 221 *pag.* *Meurs*, *XVII Prov.* 2 *D.* 963 *bl.* &c.

VOLEWYK; tegen over Amſteldam, in Waterland; de plaats van galg en rad, en het buiten gerecht van gemelde koopſtad.

Eenige noemen deeſe plaats *vogel*wyk, quanſuis van de raven en kraayen, hier op de lykken aaſende; eenige weder *vool-* of *veule*wyk, van de *veulens* of jonge paarden aldaar aangefokt en opgevoed. *Soetſtemmende Swaan*, 4 *H.* 19 *bl.*

VOORBEELDEN; waarom ſoo wel niet in onſe Land-*Chronykken*, als in die van de Grieken of Romeinen, aan te merken, en by malkaêr te verſamelen? heeft *Valerius Maximus* de Deugden en Misdryven deeſer beide in ſeekere *Hoofdſtukken* gebracht? heeft *Balthaſar Exnerus van Hirsberge*, in de ſaaken onſer eeuwen, ſchryvende de *Valerius Maximus Chriſtianus*, hem naagevolgd? laat ik, genegene Leeſer, ſelf in deeſe *Schatkamer*, een ſtaaltje ſlechts van onſe Voorbeelden u ter hand ſtellen.

1. Dapperheid. Harmen de Ruiter, Loeveſtein verdedigende. 211 *bl.*

2. Manninnen. Helena, moeder van Dodo de II, de 7de Heer van Egmond. 80 *en* 133 *bl.*

3. Huwelykstrouw. De vrouw der ſlotvoogds van Oud-Haarlem. 126 *bl.*

4. Rampsaligheid. Vrouw Jakoba, in alles ongelukkigh. 152 *bl.*

5. Woordhouding. Albert Beiling, te Schoonhoven, een tweede Regulus. 311 *bl.*

6. Ondankbaare Kinderen. Adolf van Gelder, ſyn vader vangende en opſluitende. 48 *en* 165 *bl.*

7. Broedertwist. Diderik de VI, en ſwarte Floris. 60 *bl.*

8. Wraaklust. Gerrit van Velſen, doorſteekende graaf Floris den V. 91 *bl.*

9. Twiststooken. Karel, naamaals de Stoute, verdacht gemaakt, by Philipp ſyn vader. 164 *en* 178 *bl.*

10. Dankbaarheid. De oyevaar, neſtelende op de Abdykerk van Egmond. 78 *bl.*

11. Minnenyd of jaloersheid. De graaf van Klermond, arg-waanende van graaf Floris de IV. 88 *bl.*

Ik heb van een ſtaaltje geſegt, en ſie daar! ik gaa voort.

VOORBURG; Voorhout en Voorſchooten, ſyn drie naamen, ſpruitende volgens *Velſerus*, uit de Latynſſe benaaminge, *Forum* Hadriani. *Kluverius*, *Rhynmond*. 2 *D.* 48 *bl.*

dit

dit echter ontkennende, en dit *Forum* ontrent Nimmegen ſtellende. O loſſe onſeekerheid! wat heeft men toch aan u?

De oude burg te VOORBURG, in Rhynland, ſtond aan den Delffiſen Vliet, of de waare *Corbulonis Foſſa*; van welke boven, 181 *bl.*

A. 1500, ſyn haar gronden ondekt, en opgegraven: in welke veel oudheden van Rome van de liefhebbers ſyn geraapt. *Parival*, *Vermaak van Holl.* 127 *bl. Vronen op en Onderg.* 1 *B.* 10 *bl. Buchelius*, over *Beka*, *in Hungero*, *XI epiſc.* 29 *bl. Oudaan*, *Room. Mogenh. Inleid.* 22 *bl.* ſpreekende alle van het uitgeſletene *Muntje* van keiſer Aureliaan, waar in de goê liê de punten van de lauwerkrans voor ooren aanſien; droomende dus van Elinus of Etſelinns, Aurindulus of Eſeloor, quanſuis de ſtichter van deeſe burg; wiens naam ſy op gemelde *Munte*, meenen te konnen leeſen.

Dus ſiet onſe oudheid ſich omringen
Van honderd malle beuſelingen!

Siet ook *Junius*, *Batav.* 18 *cap.* 519 *pag. Boxhorn. Stedeb.* 166 *bl. Van Leeuwen*, *Leid. Voorred.* 9 *bl.* en *Bewys*, 350 *bl.* en *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 25 *bl. Alting. Notit.* 1 *Part.* 57 & 66 *pag.*

Ondertuſſen is hier gevonden een ſteen vol Latynſſe letteren, meldende van een kerkbelofte, gedaan aan Jupiter, Juno, Pallas, en de Groeigeeſt deeſer plaatſe, door Flavius Peregrinus, toen de twee Silaanen burgemeeſters waaren; teweeten onder den keiſer Kommodus. *Oudaan*, *Inleid.* 20 *bl.*

En weder een andere, ſpreekende van Jupiter, Serapis, Iſis, de Hemelſſe Fortuin, de Goede uitkomſt, &c. de belofte ſynde gedaan door eenen Fauſtinianus. *Boxhornius*, *in Spartiani Pertinac.* & *Did. Julian.*

Daarenboven heeft men'er ook ontdekt een *lithoſtraton*, of brokkelvloer, met een bedurvene naam *Moſaik* geſegt. benevens een ſeer groot getal van Roomſſe munten, van Hadrianus, Mark. Aurelius, en Verus, &c. *Boxhorn. Stedeb.* 166 *bl.*

Behalven noch veel andere ſaaken, als, geſmolten koper, een kopere voet van een gebrooken ſtandbeeld, een olykannetje, een gouden ketentje, met ſmaragden beſet. *Deſelve*, 166 *bl.* uit *Heda* en *Beka.* en *Oudaan*, *Inleid.* 17 *bl.* te gelyk ook

ok ſpreekende van het overgroot beſlagh van deeſe ſterkte; n van haar verwoeſtinge, A. 836, door de Deenen en Noormannen uitgevoerd.

Doch eer ik afbreek, noch een woordtje van dit *Hadriani Forum.* Ik ſegge, niet alleenlyk dat die naam in Voorburg en Voorſchooten word bewaard; maar voeg 'er by, dat ſelf de Noordſyde van den Leidſſen Dam heden noch de *Voor* word geheeten; de *voor*, *Forum*, merkt een handelplaats der inwooneren van deeſe landſtreek. *Oudaan*, *in gemelde Inleid. tot de Roomſ. Moogenh.* 20 *bl.*

Ooſt-VOORN; een ruïne in den Lande van Vooren en Putte, van welke boven, 257 *bl.*

't Huis te VOORN; gelegen niet verre van Uitrecht, aan den Ouden Rhyn, tegen Geſſelt over. Is in 2 *Geſichten*, by *Rochman*, en in een *Print*, by *Vianen*, voor *C. Specht.* Vorders geen *Hiſtorie.*

VOORNERZEE; of, volgens de oudſte Schriften, by den H. *Alting*, (*Notit.* 2 *Part.* 188 *bl.*) Vernotſee, Voorentſee, Voornentſee; is de Beeninge, een ſtroom tuſſen Holland en Zeeland. *Slichtenhorſt*, *Geldr. Geſchied.* 6 *B.* 97 *bl.* op A. 1258. Neen, liever is het, het land te Vooren, waar op den Briel; door de ſcheeps-ſtryden van A. 1260 & 1300, bekend. *Scriverius*, *in Floris de V.* by *Goudhoeve*, 331 *bl.*

VOORSCHOOTEN; van ouds Forſchate, in het Geſchrift van graaf Floris de V, des jaars, 1281, is een ſeer oud dorp, tuſſen Leiden en s'Gravenhage. *Alting*, *Notit.* 2 *Part.* 58 *pag.* ſpreekende van een *Gunſtbrief* van Floris de V, des jaars 1281. Word mede genoemd in den *Inventaris van Uitrecht*, en by *Stoke*; dikmaals. *Pars*, *Katw.* 23 *bl.*

VOORST; een ſeer ſterk ſlot in het Sticht, A. 1362, door biskop Jan van Arkel met den ſwaarde gewonnen; is, naa 't bemagtigen, in 15 weeken tyds, door den ſelven biskop, geheelyk afgebrooken. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 6 *B.* 186 *bl.*

Heeft ondertuſſen gehad, aan weêrſyden, driedubbelde grachten, en ringmuiren van 80 voeten hoogh, en 12 voeten dik; nevens een vierkante voorburgt. *Origines Culemburgic.* by *Matheus*, *Analector. VI Tom.* 274 *pag.*

URK; van ouds een Rhyn-eiland, heden tegen Elburg over, in de Suiderzee gelegen, onder keiſer Otto de Groote, in den jaare 996, al bekend.

Hier worden ook ſeer ſwaare keyen, van een ſeldſaame groote, (als die der Huinebedden, van welke boven, 324 *bl.*)

A a on-

ontrent en in de zee, gesien of met haaken van de schippers ondekt. *Slichtenhorst*, *Gelders. H.* 1 *B.* 107 *bl.* *Kommelyn*, *in de Byvoegselen*, *by de Beschryv. van Amsteldam*, 5 *B.* 878 *bl.* *Dirk Burger*, *de Scoreler*, *Medemb.* 368 *bl.* spreekende van een steen, die geen 11 paarden konden verplaatsen. *Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 120 *pag.* hoewel deese moogelyk is siende op de grondsteenen van de kerk op dit eiland, al voor meer als 60 jaaren, weghgespoeld.

VREDENBURGH; binnen Uitrecht, A. 1534, geboud, volgens bevel van keiser Karel de V; om gemelden stad in toom te houden. Doch, A. 1577, is dit kasteel weder geslecht, en het plein, by de S. Katryne poort, in een Paarde- en Beestemerkt veranderd. *De abdisse Henrika*, *Inlandse Chron. by Matheus*, *Analector. I Tom.* 163 *pag.* *Beverwyk*, *Uitneemenheid der Vrouwen*, 3 *D.* 49 *bl.* spreekende van de manmoedige Tryn Van Leemput en haare onverschokken aanvoeringe, in het sloopen van dit kasteel.

Siet ook van deese Tryn Bergers, vrouw van Jan Jakobsen Van Leemput, schepen en hopman van de burgery, onse *Chronykschryvers*.

Ik heb, en bewaar *Vredenburg*, afgebeeld door *St. van Lamsf.* in de versameling myner Huisen, Sloten, Dorpen, &c.

VREDELAND, of, by verkorting, Vreêland, in het Sticht, aan de Vecht, tussen Loenen en den Bergh gelegen; een schoon en welvaarend dorp, hebbende landewaard achter sich leggen de grondslag van een vernieuwd kasteel; met opmerkinge, van my besichtigd, den 22 Decemb. 1704.

Ondertussen siet hier een langwerpigh vierkant plein, met een rondeel op ieder hoek, ontrent de 4 voet hoogh uit het water, gelyk het, door *Jac. Schynvoet*, verleden winter, nauwkeurigh is uitgeteekend.

Maar, wy wenden ons naar de aloudheid; aanmerkende, uit een oud segel, te sien by *Buchelius* (*in Hedæ Henrico*, *XXXVIII episc.* 90 *pag.* dat ook Vredeland onder de *oppida*, ik seg, de *steden*, is gereekend. *Matheus*, *uit oude Verleenbrieven*, *de Nobilitate*, 3 *lib.* 820 *pag.*

Vorders is dit slot en deese sterkte begonnen, A. 1253, door Henrik van Viande, biskop van Uitrecht, met het geroofde uit de Veluwe; doch wegens deeses onmagt en geldeloosheid was het, A. 1260 noch niet voltrokken.

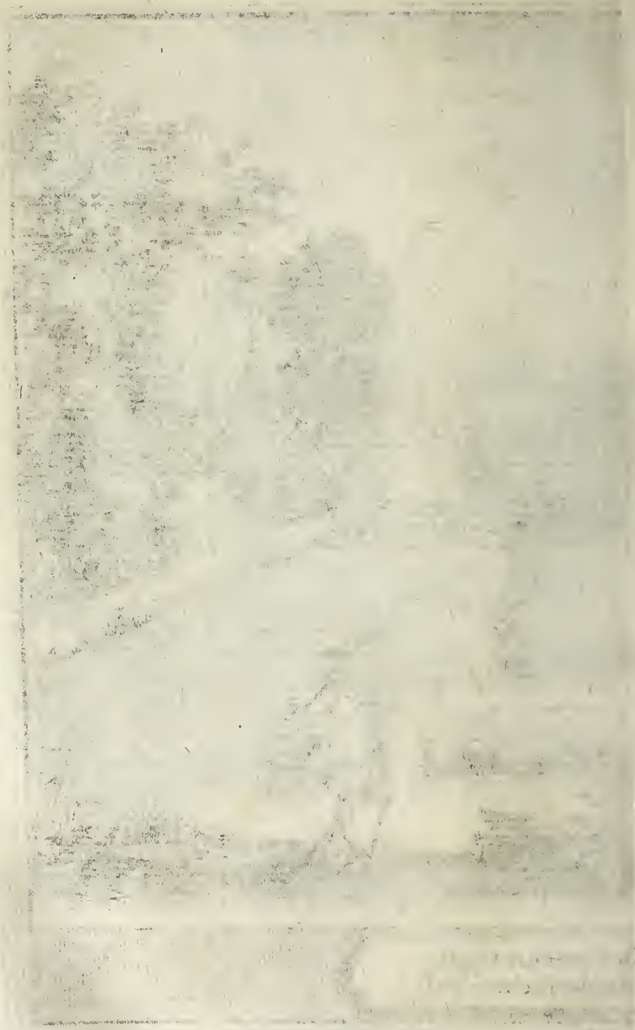
Het is dan gesticht, teweeten om de toeneemende magt van Gys-

Nieuwer Grondslag van het vernietigde
HUIS te VREELAND, aan de rechter syde.

J. Schynvoet ad Vivum del. et fec:

K

Gysbrecht van Amſtel een paal in de weeg te ſetten. Doch A. 1268, wierd het belegerd van genoemden Gysbrecht, die niemendal winnende, het ſelve verliet, en ſich weder naar Abkoude begaf.

Maar, A. 1280, heeft biskop Jan van Naſſau, dit ſlot aan Heer Gysbrecht verpand: na wiens overlyden de navolger, biskop Jan van Zirik, het ſelve weder poogde te loſſen: Doch te vergeefs. Dus quam hy het belegeren. Maar Gysbrecht, door Heer Harmen van Woerden geholpen, ſloeg deeſen biskop, en dreef hem ten velde uit, tot aan Amisfort.

Wat raad nu? Jan van Zirik klaagde ſyn leet aan graaf Floris. De graaf ging Vreêland ſelf beleggen: evenwel de tyd hem te lang vallende, gaf hy het belegh ſyn veldheer over.

Ondertuſſen verſamelden Amſtel en Woerden wat ſy konden, naamen 'er nachtruſt te Loenen, en gingen s'morgens den belegeraar opſoeken,

Maar, deeſe ſyn magt verdeelende, bleef den eenen hoop by het belegh; maar de andere trokken de Vecht over, en den vyand dapper in de veeren ſittende, naamen ſelf Amſtel en Woerden gevangen.

Naa die verwinninge wierd Vreêland beſtormd; alwaarom het Aarnoud, Amſtels broeder, naa eenige tegenſtand, overgaf.

Deeſe overgaaf wierd gevolgd van een Vrede, tuſſen den graaf, den biskop, en Gysbrecht van Amſtel; die, te Loenen, een verbond ingingen, den 28 Octob. A. 1285.

A. 1340, verpande biskop Jan van Dieſt dit kaſteel aan de graaf van Holland: maar, A. 1354, wierd het weder afgeloſt; en door vrouw Margriet den biskop ter hand geſteld.

Maar, A. 1371, rees 'er een geſchil tuſſen Albert, ruwaard van Holland, en biskop Jan van Hoorn: over Vreêland, en haar afloſſinge.

Wederom, in het ſelfde jaar, wanneer gemelde Albert weigerde van de Uiterſſe het geld te ontfangen; ſoo quam de biskop tegens de Hollanders te velde, verbrande de voorſtad van Woerden, en verwoeſte Kroonenburg.

Niettemin, A. 1374, quam Vreêland weder aan den ruwaard, door Aſſuerus, of Sweer, van Abkoude, ſoon van

Heer Gysbrecht van Abkoude, die ſtillekens het Hollandſe krygsvolk had laaten inkoomen.

Maar, A. 1375, wierd, tuſſen de Hollanderen en den biskop, de vrede getroffen; door welke de laatſte wierd genoodſaakt aan Woerden en Kroonenburg geld uit te keeren.

Eindlyk, A. 1529, deê keiſer Karel de V, heer van Uitrecht ſynde, dit ſlot te Vreêland afbreeken, en daar op weder een andere binnen de ſtad Uitrecht bouwen. Ondertuſſen ſyn, in onſe tyden, wederom deeſe uitgebeelde grondſlagen gelegt, door den Heer van Suilen, noch eer hy, aan den Heer van Nichtevecht, P. Reaal, dit gebouw verkocht.

Dit, meerendeels uit de *Papieren* van dikwyls genoemde *Kornelis Kooten van Bloemſwaart*; hebbende ik het jaar regiſtertje vergaderd uit *Heda*, *Beka*, *Procurator*, *de Bella Campeſtria*, by *Matheus* uitgegeven, *Hortenſius*, *Veldenaar*, *Gouwenaar*, *Buchelius*, *Orlers*, *Montanus*, *in Amſteld. Inleid. Slichtenhorſt*, *Scotanus*, *Goudhoeve*, *Scriverius*, *Voſſius*, *Schook*, *Van Spaan*, *Meurs*, *Alting*, &c.

Nu ſou ik *Vreêlands* wiſſelvalligheden wel met een veers uit *Vondel* ſluiten; maar ſie dat boven reeds uitgeſchreven, 90 *bl.* niettemin heb ik noch iets ontrent de vorſtelyke ſtaatkrakeelen, en krygsgeſchillen, verwekkende het ſloopen en verbranden van ſoo veel Steden, Slooten en Heeren-Huiſen. Hoor dan noch eens *Vondel*, in het 2 *Bedr. van ſyn* hoogwaarde *Palamedes*, doende Megere ſelf ſich in deeſer voegen uitten:

Ik ſie de vorſten al geſpouwen en verbolgen;
De volken, van èen taale, elkanderen vervolgen;
Eilanden in 't geweer; het vaſte land in roer.
Hier word men vlam gewaar! daar hoord men een rumoer
Van ſteden tegens ſteên, van vlooten tegens vlooten.
De een ramp uit de andr'e waſt, wat word'er bloeds vergooten!

en daar op wat verder:

Sy *voed den veete en eindelooſe twiſt,*
En 't woeden, dat ſoo lang beſchreyelyk ſal duiren,
Tot dat men eindlyk ſie, de ſteden ſonder muiren,
De ſtroomen onbeſeild, de kampen onbeploegd,
En de onderaardſche Styx bevolkt en vergenoegd!

J. S. F.

VRYHOEVE, anders Sydwinde, een Huis, in Suid-Holland. *Oudenhoven*, *Suid-Holl.* 413 *bl.*

USIPETES; deese lieden syn geweest, ofontrent Zutphen (want hier ligt weder een krakeeltjen, tussen de *Scholastike* uitpluysers van *Duitslands Oudheden*,) ofontrent Weesop. Mogelyk (en dit is missselyk) besloegen sy een hoek van Munsterland, ontrent de stedekens, Boekholt, Dulmen, Halteren, &c. *Slichtenhorst*, *Gelders*, *G.* 1 *B.* 17 *bl.* *Van Leeuwen*, *Batav.* 96 *bl.* noemende aldaar deese Gooylanders.

't Huis te VUILKOOP; by Schonauwen, in het Sticht gelegen, niet verre van Schalkwyk, S. O. van Uitrecht. Geen *Historie*: maar *C. Specht* heeft het in een *Print* gebracht, in het jaar, 1698.

W.

De WAAL; *Vahalis*, by de Latinisten, als; *Sidonius*, 13 *carmin. ad imp. Majorianum.* en de *Panegyrist Eumenius*, 8 *cap.* is eigentlyk de Rhynstroom; ontfangende deese benaaminge by Schenken-schans. *Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 114 *pag.* trekkende het woord de *Waal* van *waalen*, dat is, veranderen; terwyl hier de Rhyn syn naam veranderd.

Sie verder, boven, 285 *bl.* doch het is echter ook wel de pyne waard *Van Someren* in te kyken, *Batav.* 5 *H.* 36 *en* 37 *bl.*

WAARDENBURG; of ook wel *Weerdenburg*; een mooye ruïne van een vervallen slot in de Tieler-waart, tegen over Bommel, by Op- en Neer-Ynen: van welken, volgens onse vriend, *Korn. Kooten* (in syn *Versamelingen*) A. 1347, heer was, Jan de Kok.

Van dit slot voerd haar naam vrouw MAGDALENA VAN WAARDENBURG, in den Haagh getrouwd met Manke Jan (waar af boven, 81 *en* 242 *bl.*) de achtste Heer van Purmerend, en eerste graaf van Egmond. *Soetstemmende Swaan*, 40 *H.* 146 *bl.*

Sy was de dochter van Heer Joris van Waardenburg; de grootmoeder van Lamoral, de 25ste Heer, en 4de graaf van Egmond, den 4 Junii, A. 1568, te Brussel op het merktveld onthalst. *'t Egmonder Chron.* 76 *bl.* en boven, 81 *bl.*

Sy overleed, A. 1538, moeder van 15 kinderen, 74 jaaren oud; naa dat haar man, Manke Jan, was gestorven, A. 1516, in den ouderdom van 77 jaaren. *'t Selfde Chronykje.* 79 *bl.*

A. 1676, den 4 Julii, doch, met een beter opmerkinge, A. 1706, den 11 Septemb. ſagh ik hen beide, in het kerkje voor het ſlot van Egmond, van koper, op een ledekantje gelegt, beide onder hol en oopen. By de vrouw lagh een ſchoothondeken. Nevens beide, 2 baſuinen, een gebrooken degen, een wapenſchild, een groote kopere plaat, behelſende hunne dood, in het Latyn. Beneden, rondſom het ledekantje, vernam ik Neerduits geſchrift, in een vierkante lyſt; doch bedorven en by naar wel meeſt weghgenoomen.

Vorders deeſe ruïne, A. 1616, door *F. de Wit*, in een *Plaat* gebracht, beſit ik, geplaatſt in myn meergenoemde *Verſamelingen.*

WAARSCHAP; een Vriende- gaſtmaal, van welke boven, 97 *bl. Waarſchap*, ſegt *L. Meyer*, (in het 3*de Deel van ſyn Woordenſchat*, 771 *bl.)* is een gaſtmaal; en, in myn jonge jaaren, plagt men te Groningen, niet te ſeggen: daar is geen bruiloft; maar, *daar is geen warſchop geweeſt.*

Ja heden is het waarſchop een maal van grooten omſlagh en toeſtel in de hoven der Duitſe vorſten; gelyk ik, noch voor eenige weinige tyd, in de *Kouranten*, of weeklyke *Poſttydingen*, heb aangemerkt.

WAART; een Huis in Leyerdorp, tuſſen het ſcheiden van den Ouden en Nieuwen Rhyn. *Goudhoeve*, 82 *bl. Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 52 *bl.*

WAART, *Weert*, *Wert* en *Woert*; is een benaaminge van laag land, ſeer dikwyls onderloopende. Hier af ſyn oorſprongkelyk de naamen: Krimper*waart*, Alblaſſer*waart*, Tieler*waart*, Bommeler*waart*, Hooge*woert*, Ad*wert*, Sel*wert*, Kre*wert*, &c. *L. Meyer*, *Woordenſchats*, 3*de Deel*, 771 *bl. en Kiliaan*, in *Weerd*, *Weert.*

WAYESTEIN; in het Sticht, door *Rochman*, uitgeteekend. Heb niet anders van dit Heeren-Huis; doch vind het in *Viſſchers Landkaart van het Sticht*, Z. O. van Uitrecht, niet verre van den Rhyn, by de Huiſen; Suileſtein, Amerongen, Royeſtein en Lievendaal, of ontrent de dorpen, Leerſum en Darthuiſen.

S. WALBURG; was een dochter van ſeekere koning van Engeland, tydgenood van biskop Willebrord; hebbende haar kerken binnen Groningen, Antwerpen, Tiel en Arnhem. *Buchelius*, *in Heda*, 32 *pag.*

Wat die van Groningen aangaat, ſy ſtond wel eer in het N. O. van de ſtad, dicht achter de hoofdkerk van S. Marten.

De KERK van S. WALBURGIS. te GRONINGEN;
niet meer in weesen.

J: S. F.

Was ſeer oud en des wegen ſpreekt men al van deſelve, ontrent A. 850. Is ook, wegens haar hoogen ouderdom, A. 1612, van ſelven ingeſtort. *Ubb. Emmius*, *de Agro Fris.* 40*pag.* en *Joh. Pikardt*, *Drenth.* 20*H.* 92*bl.* aldaar met eenen bewyſende, dat het uit het puin van een Romeins gebouw was opgemetſeld.

Hoe toch? de goude, ſilvere en kopere Munten der Roomſſe keiſeren, in groote meenigte alhier opgedolven, bewyſen die niet een Roomſſen afkomſt; gelyk de duifſteen, van een ongemeene grootte, haar oudheid aantoond? *Huininga*, *Beſchryv. van Groning. in het Stedeb. van Blaauw.*

Voorts is, in dit ronde kerkje, Georgh of anders Jurrien Schenk, Vryheer van Toutenburgh, tot Stadholder gehuld. *Goudhoeve*, 2 *D.* 588 *bl.*

Ook is aanmerkelyk, dat, over het beſit van deeſe kerk, tuſſen de burgers en den biskop van Uitrecht een geſchil is geweeſt; de burgers het dak en een deel van de muiren afwerpende. *Scotanus*, *Frieſſe G.* 4 *B.* 101 *bl.*

Eindlyk moet gy verſtaan, dat het oude kaſteel, eer het in een kerkjen is verwiſſeld, in deeſe landſtreek diende tot beveilinge van den Huneſus, anders geheeten het Reid-diep. *Pikardt*, *Drenth.* op gemelde 92 *bl.*

Men vind het doorgaans, ontrent de *Platte grond van Groningen*, in het koper gebracht; waar uit wy het ook, door *Jak. Schynvoet*, in deeſen *Schatkamer* hebben overgebracht.

WAPEN-SCHILDEN; van welke *Kluverius*, *in ſyn Germania Antiq. en Polydor. Virgilius*, *lib. de Rer. Inventorib. &c.*

Voor de XIde eeuw ſynſe niet in gebruik geweeſt. Verſtaa me wel; ik ſpreek van erflyke. De krygshelden van den ouden tyd, Agamemnon, Achilles, Turnus, Eneas, &c. hadden wel allerhand beeldwerk op hunne ſchilden; maar dit was alleen een oorlogscieraad, waar mede toen de *familien* geenſins wierden onderſcheiden. *Matheus*, *Analector. VI Tom.* 487 *pag.*

Maar de veelvoudige kruisvaarten naar het Heilige Land, (van welke boven, 189 *bl.*) hebben oorſaak tot deeſe gegeven. Want, hoe ſou men anders uit elkandere kennen de Frieſen en Vlamingen, de Franſſe, Duitſe en Italiaanen?

Dus ſagh men dan allereerſt Leeuwen, (boven 195 *bl.*) van allerhande verf; naderhand ook andere Dieren, of ten

minſten eene haarer ledemaaten ; en ten laatſten, allerhande ſaaken, met balken en parken onderſcheiden. *Van Leeuwen*, *Batav.* 720 *bl. Ortelius*, *Theatr. Orbis*, *in Deſcript. Flandr. Meyer*, *Annal. Fland. ad A.* 1170. *Matheus*, *in gemelde Tom. Analector.* 486 *bl.*

't Huis te WARMOND, buiten Leiden, in Rhynland, al voor 400 jaaren bekend en bewoond. Hoe? ſelf van koning Faramond (geloof je dit?) geſticht. *Junius*, *Batav.* 8 *cap.* 110 *pag. Boxhorn. Stedeb.* 191 *bl. Goudhoeve*, 81 *bl. Van Leeuweu*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 34 *bl.*

Is mede, in ſyn geheel, onder de *Heeren-Huiſen* van *Rochman.*

Doch, wat het dorp aangaat, dat word ook al vroegh genoemd, in een *Geſchrifte* van gr. Diderik de VII, *van den jaare* 1022: en in de meergenoemde *Tranſactie des jaars* 1063, by *Alting*, *Notit. II Part.* 196 *pag.*

Der WASSENAAREN Stam-Huis ; wel eer gelegen, in Rhynland, ontrent den Waſſenaarſſen wegh, op een heuvel, in het land, heden de Groene Bergh geheeten. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 29 *bl. Bokkenberg*, *Waſſenaar. Heroës*, &c. ſynde het Stamhuis een hoeve der Kaninefaten. Weder *Alting*, *Notit. II Part.* 199 *pag.*

Ondertuſſen is de naam oorſprongkelyk van *Waſda*, dat is, hoeve, met een *forſt* of boſch ; al waar om een *foreſtier*, of heer over de boſchlanden, wadſnar of waſnar word gegeeten. *Mathëus*, *in Dedicat. Chron. Anonym Comitum Brabant.*

Pars (*Katw. Oudh.* 249 *bl.*) haald de Naam-reden van den keiſer Kaligula, quanſuis een *Waſſer-nar.* Maar, watte malmoolens ? doch ſiet echter ook, *Junius*, *Batav.* 19 *cap.* 538 *pag. Parivall*, *Vermaak van Holl.* 209 *bl. Goudhoeve*, 139 *bl. Beverwyk*, *Dordrechts Beſchryv.* 41 *bl.* &c. ſpreekende meeſt van een recht, quanſuis op het water, (*waſſer*) de vyvers en meeren van Holland ; voorwaar, een koude Naamreden ?

WATERLAND, tegen over Amſteldam, en langs de Zuiderzee, is aan het Gooy wel eer vaſt geweeſt ; het Pampus meerendeels ſynde land. *Soetſtemmende Swaan*, 4 *H.* 13 *bl.*

Van haar Dorpen is boven hier en daar geſprooken ; gelyk van Schellingwoude, 307 *bl.*

WATERMOLENS; A. 1520 en A. 1529, uitgevonden

den om het water uit de overstroomde landeryden te dryven, *Oudenhoven*, *Z. Holl.* 22 *bl. de Plakkaaten aanhaalende. Vronen Op- en Onderg.* 2 *B.* 14 *H.* 146 *bl. Brand*, *over Batoos Vertooningen*, 309 *bl. Parivall. Verm. van Holl.* 12 *bl.* en *Van Spaan*, *Hongersnoden*, &c. 93 *bl.*

WATERING, het Hof; A. 1480 een klooster, of liever een adelyk slot, in Delfsland, by Monster, niet verre van Polanen. *Goudhoeve*, 94 *bl. Van Leeuwen*, *Batav.* 1291 *bl. Junius*, *Batav.* 19 *cap.* 555 *pag.*

WATER-RYK, is als noch heden Holland: maar, ten tyde van *Van Meteren* (sie *hem*, *Neêrland. Hist.* 16 *B.* 307 *bl.*) was noch wel haar derde deel enkel water, in syn binnenste hebbende 5 groote meiren, als; 't Haarlemmermeer, de Beemster, de Schermer, de Waart en de Purmer.

Van deese besloeg het Haarlemmermeer, A. 1642, van het Leidsse meer afgescheiden, met een doortogt, tussen den Vennep en den Ruigen-Hoek, 20000 morgen. Boven. 228 *bl.*

Daarenboven had Holland wel eer veel kleene meertjes, als; de Norre-meer, Sassem-meer, Stomme-meer, Valkemeer, Helle-meer, Hem-meer, en Venne-meer, welke, A. 1497, wanneer de gaaten doorbraaken, allenskens syn vergroot en in een gekoomen. *Oudenhove*, *Haarlems Wieg*, 30 *Bedenk.* 109 *bl.*

WATERS, vermoogen en geweld; steden, dorpen en landstreeken in Zeeën verkeerende. *Junius*, *Boxhorn*, *Schook* en *Gabbema* over de Watervloeden van A. 340, voor des Heeren Geboorte, en naamaals van A. 1421 en A. 1570. Sie mede *myn Aanteekeningen over het XVde B. der Herschepp. van Ovidius*, 415 *bl.*

Of ook te rug loopende, steden en dorpen verlaatende, en, buitendyks, met aanspoelingen sich selven afkeerende. *Celestinus*, *Meteorolog.* 171 *pag. Meurs*, *XVII Provinc.* 833 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 13 *bl. Van Royen*, *Neerl. Oudh.* 10 *bl. Lactantius*, *Divin. Institut.* 7 *lib.* 3 *cap. Schook*, *Inundat. Belg.* 2 *Disput.* 23 & *seqq. cap.* Sie weder *myn Aanteekeningen over het XVde B. der Herschep. van Ovidius*, *op het gemelde bl.*

Dus hebben de Watervloeden (het sy men deselve Gods geesselroeden wil noemen, het sy, gelyk by de hedendaagsse Wysen doorgaans geschied, deese slechts als Natuirlyke beweegingen worden aangemerkt,) hebben in dit ons

Neêrland, ſoo in de loop der rievieren als in de ruimte der landſchappen, geen geringe veranderingen verwekt.

In getalle ſteigeren ſy ten minſten over de 50; die byſonderlyk de Vereenigde Landen aandeeden, welke ten deele door *Oudenhoven* (in het *B. van de Cimbren*) en alle, door *Schook* en *Gabbema* met ongemeene naukeurigheid ſyn opgeteld. Sie boven, *bl.*

Van alle deeſe luſt het my alleenlyk vier hier ter neêr te ſtellen, als die de ſwaarſte en onſe landen allermeeſt naadeeligh ſyn geweeſt.

I. De Cimberſche anders Holſteinſſe, van A. 110 of (ſoo de meeſte gevoelen) A. 120 voor des Heeren Geboorte, welke, met vreeſlyke ſtormwinden, uit het N. W. koomende, de landen heeft of van een geſcheurd, of geheelyk weghgenoomen, en weder elders aangebracht: daarenboven aldaar in de boſſen, veel boomen omvergeworpen en herwaars meêgeſleept ſynde, onder het omgewroete aardryk bedolven. Sie boven, 39 *bl.* behalven *Oudenhoven*, *Van Leeuwen*, *Pikardt*, *Veldenaar*, *Wachtendonk*, *Heda*, *Beka*, &c.

II. Die van A. 860; door welke, ſoo men voorgeeft, de middelſte Rhynmond, by Katwyk, is toegeſtopt. Boven, 45, 285 *bl.*

III. Die van A. 1277, uit welken in Groningerland, de Dollaard is voortgekoomen. *Scotanus* en *Emmius*, by *Gabbema*, *Watervloed.* 89 *bl.*

IV. Die van A. 1421, S. Lysbeths-vloed geheeten. Boven, 65 *en* 81 *bl.*

WEEDE; een Huis in Wieldrecht, in Zuid-Holland. Geeft ſeer weinigh beſcheid van *Hiſtorie*. *Van Leeuwen*, *Batav.* 1240 *bl.*

WEELIGEBERG; was (gelyk ſe het land te meeten gewend ſyn) tuſſen Haarlem en Alkmaar.

Hier quamen de nieuwgehuwde wyfjes wel eer naar toeryden, om van haar ſpeelnootjes en kaaren haar afſcheid te neemen, met gedachten van voortaan binnens huis en buiten alle geſelſchap ſich te houden. *Junius*, *Batav.* 3 *cap.* 49 *pag.*

WEENA; een verdweene oudheid; wel eer een aadelyk ſlot en Stam-Huis, by Rotterdam, in Schieland, waar af men noch eenige overblyfſelen heeft geſien, in de Raamen, buiten de Delfſſe poort. *Goudhoeve*, 83 *bl.* *Van Spaan*, *Rotterd.* 10 *H.*

10 *H.* 226 *bl.* *Junius*, *Batav.* 18 *cap.* 523 *pag.* *Scriverius*, *Graven*, *in Quart.* 21 *bl.*

Huis TER WEER; in Rhynland, by Waſſenaar. *Goudhoeve*, 82 *bl.* *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuim. Inleid.* 30 *bl.*

A. 1625. den 7 Sept. is, op dit Huis overleden Romboud Hoogerbeeds, ontrent het jaar 1619 roemruchtigh. *Chron. van Hoorn.* 312 *bl.*

WEERESTEIN; een Huis, aan de Weer, of de landſcheiding van het Sticht; ontrent het ſluisjen aan de Vecht, tuſſen Nieuwerſluis en Breukelen, ſiende naar het vervallen Huis Ter Aa. Heeft geen *Hiſtorie.*

Het gaat uit, in een *Printje* van *J. Leupenius.*

WEESP, Weſepe of Wiſpe; een ſlot aan de Vecht, in het Gooy. *Boxhorn. Stedeb.* 333 *bl.* *Heda*, *in Godefrido epiſc.* 176 *pag.*

Men weet niet, in welken tyd ſy is getimmerd; niettemin, A. 1131, gewaagd van haar een biskoplyke Vergunbrief, by *Alting*, *Notit. II Part.* 204 *bl.* en A. 1356, nu een ſtad ſynde, is ſy, door die van Uitrecht, van alles beroofd en verbrand. *Saanl. Arkad.* 1 *B.* 28 *bl.*

A. 1505, ſochten haar de Gelderſſe, terwyl ſy Uitrecht belegerden, met een liſt te verraſſen; doch te vergeefs. Evenwel, 's jaars daar aan, heeft Karel van Gelder (van welken boven, 163 *bl.*) Weeſop in ſyn geweld gekregen, doch die, korts daar op, vernoegd met ſeekere voorwaarden, van daar is vertrokken. *Bovenſtaande Boxhorn. op gemeld. blad.*

Heden heeftſe een naam niet alleenlyk van een Weeſper biertje, maar ook wegens haar koorenbranderyen en het meſten van verkens.

't Oude Huis TE WERWE; anders Kleen Matenes geheeten; in Rhynland, in Ryswyker ambacht, aan den Hoogen-Horſt, N. waarts, by Voorburg, ontrent A. 1440, geboud. *Van Leeuwen*, *Rhynl. Koſtuin. Iuleid.* 27 *bl.* *Goudhoeve*, 98 *bl.*

Dit gaat uit, in ean *Printje* van *C. Elands*, en is mede onder de geteekende Heeren-Huiſen van *Rochmans.*

WERKENDAM; een burg in Z. Holland; onlangs door Jonkhr. Van Eck weder opgeboud. *Oudenhove*, *Z. Holl.* 413 *bl.*

Was, A. 1401, in de tweeſpalt tuſſen den graaf van Holland en Heer Jan van Arkel, afgebrand. *Scotanus*, *Frieſſe G. B.* 269 *bl.*

WES-

WESTERBEEK; tweesins van *Rochman* afgebeeld; en wel seer van *C. Eelands Printje* verschillende, soo dat ik twyfel, of het niet twee verscheidene Heeren-Huisen mogten syn.

Ondertussen is dat van *Eelands*, in Delfsland, in het Z. W. van s'Gravenhage. *Goudhoeve*, 96 *bl.* Sonder *Historie.*

WYDENESSE; een sterk kasteel, in Noord-Holland, van graaf Floris de V, naa een swaar belegh, door den slotvoogd, Boudewyn van Naaldwyk, overgegeven aan de Friesen, die het hebben afgebrooken en verwoest. *Van Leeuwen, Batav.* 1306 *bl. Vroonens Op- en Onderg.* 2 *B.* 15 *H.* 149 *bl. Goudhoeve*, 343 *bl.*

Ik seg, het is vernieuwd van Floris de V, moogelyk A. 1276, noch voor het slaan der Friesen, by Schellinghout; waar af boven, 315 *bl.* maar het was gebouwd door Heer Roeland van Wyde-nesse. *Vroonen*, 2 *B.* 12 *H.* 134 *bl.*

WYK TE DUIRSTEDE; in het Sticht aan de Lek gelegen, tussen Rheenen en Kuilenburg. Siet het afgebeeld in een *Print* A. 1698, uitgegeven door *C. Specht.*

A. 830, of daar ontrent, wierdse, door keiser Lodewyk de Vroome, gegeven aan den biskop van Uitrecht; door de Noormannen en Deenen synde verwoest. *Goudhoeve*, 233 *bl. Meurs*, *XVII Provinc.* 1 *D.* 370 *bl. in het Hoofdstuk van de stad Grave.*

A. 1340, gaf Reinoud, de eerste hertogh van Gelder, de stad, het slot en alle den aankleve van dien, aan Heer Assuerus van Abkoude, ten leene. *Slichtenhorst*, *Geld. G.* 1 *B.* 50 *bl. Meurs op genoemde* 370 *bl.*

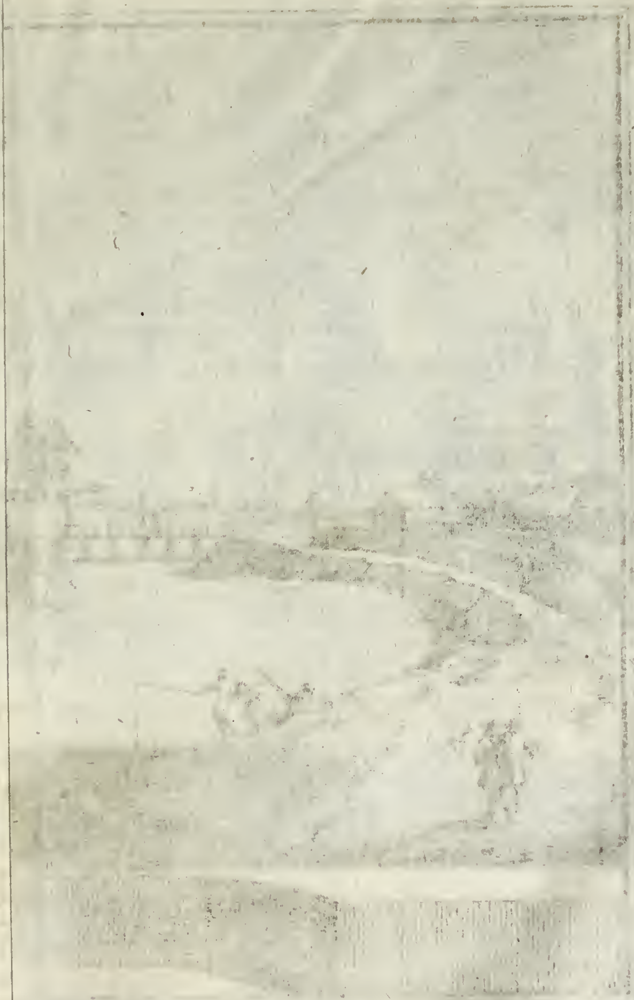
A. 1460, is het, nevens het slot van Abkoude, door Heer Jak. van Gaasbeek, gegeven aan den biskop van Uitrecht. *Deselve Slichtenhorst*, 50 *bl.*

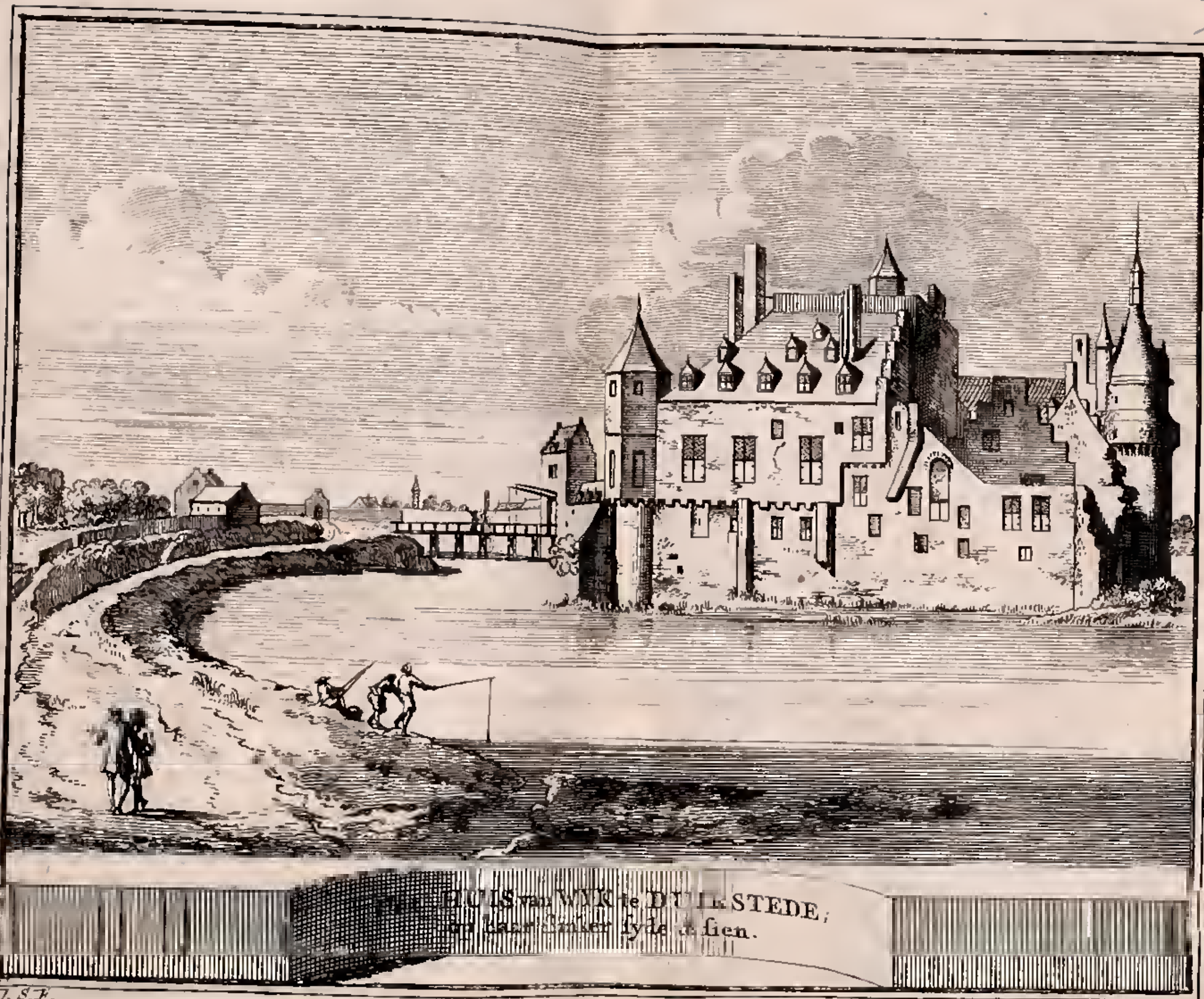
Naderhand is het noch wel viermaalen, van den een en den anderen besitter, gelost en vrygekocht.

Voorts heeft haar kasteel een seer fraaie gelegenheid; gelyk gy hier kont aanschouwen. *J. van Vianen* heeft het in koper gebracht, maar wy verkoosen dit uit de drie *Gesichten* van *Rochman.*

Hier op hebben de biskoppen van Uitrecht ook haar hof gehouden, gelyk de 55ste, David van Burgondie; de Brederodes, als synde Hoeks-gesinde, soo deerlyk op dit slot mishandelende. Doch, sie daar, deese mishandelinge wat breeder uitgebreid!

A. 1470,

[illegible] HUIS van WYK te DU[illegible]STEDE;
[illegible] fyde te fien.

J. S. F.

A. 1470, den 15 Junii, ging Heer Reinoud de II, de ſoon van Walraven de I, noch onkundigh van de hinderlagen, hem van de Kabeljauſſe ontrent den Haage gelegt, naar Wyk te Duirſtede, om met biskop David te ſpreeken, wegens aangebrachte logenen en valſſe betichtingen. Hy quam op het ſlot, wierde geleid van den eenen kamer tot den anderen. Hy ſou quanſuis David ſpreeken; maar men heeft hem aanſtonds in een tooren opgeſlooten. Syn baſtaard-kinderen, kaatſende op de binnen plaats, wiſten niet anders of haar vader ſprak met den biskop; doch ſy kregen eindlyk order van uit het ſlot te vertrekken. Ondertuſſen wierd mede gevangen de domprooſt van Uitrecht, Gysbrecht, de broeder van deeſe Reinoud, en van Uitrecht naar Wyk te Duirſtede gevoerd, en daar op weder 4 van de geſeide baſtardbroeders. Doch hier ryſt het treurſpel met ſyn hertstochten. Walraven, de oudſte deeſer broederen, word ontkleed en met koorden op de pynbank gebonden. Met giet hem het lyf vol water, en doet het, met op ſyn buik te ſpringen, daar weder uitgudſen. Men hervat deeſe wreedheid 3 of 4 maalen des daags, tot ontrent 50 reiſen toe; willende men weeten dat hem ſelf was onbekend, terwyl men valſſe bekenteniſſen aan den hertogh Karel den Stouten overſend. Maar, wat doet nu Walraven? Hy weet het ſlot van de boeyens met ſtrootjes (want het ſtroo was ſyn hooftpeuluw) op te ſteeken. Hy lichtte eenige ſteenen uit, ontrent het venſter boven de kerker. Hy draaid een touw van ſyn afgeſnedene klederen, maakt dat aan het venſter vaſt; zult naar beneden, en geraakt ſoo, naa 9 weeken en 4 dagen, uit ſyn gevangenis. 'T was nu diep in de nacht, en dus deed hem alles ſchroomen; hier een piſſende dienaar van den biskop en daar een gedruis van ontruſte ſwaanen. Hy ſwemt echter voort den Lek over, komt op den dyk; vind een voerman, dien hy dwingt hem naar Hageſtein te brengen. Van daar komt hy, tot aller verwondering, te Vianen; gevende, ter geheugenis, deeſe *Hiſtorie*, op een bord geſchilderd, aan Onſe Liê Vrouw van Thienhoven. *Johan. à Leidis, in het Leven der Brederoden*, 58, 59, 60, 61 *en* 62 *H.* by *Mathëus*, *Analector. II Tom.* 369 *bl.* en *Bokkenberg*, *Brederod.* 72.

Ondertuſſen wierd biskop David verlegen, wegens het ontkoomen van den Heer Walraven. Doch ſyne raadslieden porren hem aan, om, op deſelve wyſe, met den vader te han-

handelen. Reinoud word aangedaan, en beſchuldigd met den doodſlagh op de Bilt (ſiet boven, 33 *bl.*) 't verbranden van Yſſelſtein, 't verbond met Adolf van Gelder, &c. Het gulden vlies word hem afgedaan, de pynbank en het water worden voor den dagh gehaald. Hy word, als Walraven, met water gepynigd. Maar de ſuivre Deugd kan alles lyden.

Midlerwylen ſocht de biskop Reinoud aan kant te hebben, om niet te komen in hertogh Karels tegenwoordigheid. De pynbank wierd dan weder gereed gemaakt; doch dit ſchouwſpel moeſt eens een eind ontfangen. Reinoud wierd van de pynband ontſlagen. Reinoud wierd naar Bergen op Zoom, en weinig daar naa, naar Kortryk, en eindlyk naar het ſlot te Rupelmont vervoerd. Reinoud wierd, A. 1472, den 4den Mey, door hertogh Karel de Stoute, het bepleiten aangehoord hebbende, vry geſprooken, en onſchuldigh verklaard. *Joh. à Leidis*, 65 *H.* en *Voet*, *Brederod.* 81 *bl.*

Sie van de ſtad mede boven, in *Batavodurum*, 28 *bl.*

WYNESTEIN; in het Sticht, nevens het Heeren-Huis, Plettenburg, ontrent Jutfaas; Z. W. van Uitrecht. Geen *Hiſtorie.*

Is onder de *Geſichten* der Kaſteelen en Heerenhuiſen van *Rochman.*

WYNGAARDEN; in Suid-Holland gelegen; teweeten ontrent Blesjes-graaf, in de Alblaſſerwaart. Geen *Hiſtorie.*

Is ook onder de *Geſichten* van *Rochman.*

WILLEM van Arkel; van ſyn ſneuvelen in de Krytſtraat, te Gornichem is boven geſprooken, 21 *bl.* gelyk van ſyn kaſteel binnen deſe ſtad, 19 *en* 109 *bl.*

WILLEM Eggaart; gunſteling van graaf Willem de VI, bouwheer van het ſlot te Purmerent; gelyk wy boven omſtandiger ſchreven, 271 *bl.*

WILLEM de I; doch laat *Oudaan* ons deeſe 6 Willemen weder op-pronken; by welken puikdichter de Eerſte ſich in deeſer voegen laat hooren:

Noch jongling ſtrekte ik 't heir de roem der krygsgenooten.
Toen, onder myn banier, het Spaaren aan quam ſtooten,
Daar 't haven-yſer ſtoof voor haar getande kiel.
Hoe pynigd uwe dood, ô Broeder, myne ziel!
En die myn leden maald; ô wat rampſaligheden
Sou, onder 't glimpryk ſchoon, het graaflyk goud bekleeden,

Doch

Doch Rhynsburg gun my rust; daar in haar Kloosterkerk
Men de Eerste Willem *dekt, met een geringe serk.*

I. Vader; graaf Floris de III, van welke 87 *bl.* en dus ok de broeder van graaf Diderik de VII; van welke, 60 *bl.*

II. Moeder; Ada, een Schotse princess, dochter niet van en koning, (gelyk *Snoyus*, *Barlandus* en *Bokkenbergh*, duren stellen) maar alleen van een soon; teweeten van koning David de I. *Scriverius, in de Aanteekeningen op syn Graven*, 50 *bl.*

III. Vrouw; Adelheid of Alyt van Gelder, de dochter van graaf Ott; welke overleden en te Rhynsburg in het klooster begraven synde, syn tweede vrouw was Marie van Lankaster, de dochter van hertogh Edmond.

IV. Kinderen; Floris, syn navolger in de graaflyke regeeringe, Otto, Willem, Ada en Richardis. *Scriverius, ook aldaar*, 179 *bl.*

V. Bedryven; graaf Diderik de VII, A. 1203, te Dordrecht krank leggende, had Willem, syn broeder, de graaf van Oost-Friesland gaaren by hem gesien, om Ada (van welke boven, 7 *bl.*) hem ten huwelyk op te dragen. Doch Alyt, haar man hier in voorkomende, heeftse Lodewyk, de graaf van Loon, ten bruid gegeven. Ondertussen was de graaf niet overleden, of van Loon komt van het Huis Altena te Dordrecht. De bruiloft wierd gehouden (sie weder boven, 61 *bl.*) self noch voor den uitvaard. Maar graaf Willem, synes broeders overlyden verstaan hebbende, repte sich om in Holland te koomen. Te vergeefs; want al in de Zype synde, wierd hem van de gravin geleide geweigerd. Hy blyft dan aldaar leggen, en keert, den uitvaard afgedaan synde, weder naar Oost-Friesland. Doch de saak veranderde met een eedgespan van veele grooten, die hem weder naar Holland riepen. Hy wierd door een tegenwind van Holland afgekeerd, en naar Zeeland gevoerd. Voorts Willem aldaar tot graaf verheven synde, is van Loon en Adelheid, nevens eenige ridderschap, van Haarlem naar Uitrecht gevlucht; maar Ada heeft sich met eenigen aanhang naar Leiden begeven. Hier op komt hy in Holland; krygt Ada, op den Leidssen Burg beset (weder boven, 200 *bl.*) en send haar (noch eens boven, 335 *bl.*) naar Tessel. Ondertussen set van Loon sich schrap, om Willem punt te bien. Willem vertoond geen mindere kloekheid om tegens hem te kampen.

Het

Het vechten gaat aan, en de kans is wiſſelvalligh: Dan moeſt de eene, en dan weer de andere wykken. Maar eindlyk wierd Van Loon genoodſaakt uit het land te gaan, en dus is Willem, met grooten arbeid, A. 1204, geworden de XIIIde graaf van Holland. *Scriverius*, 177 *bl.*

Hy heeft ook het ſlot van Aſperen Heer Folpert ontweldigd en vernield. Boven, 23 *bl.* Hier op ſyn de biskopſche voor Dordrecht gekoomen, en hebben die ſtad met vuir beſchooten. Doch de ſaak is bygelegt, en graaf Willem en biskop, Diderik de II, geſegt Van Are, ſyn vereenigd. *Balen*, *Dordrecht*, 713 *bl.*

Syn oom, de koning van Schotland overleden ſynde, is hy met veel volks daar naar toe gegaan, om ſyn recht van erfenis met de degen te bekrachtigen; maar Van Loon die kans oopen ſiende, trachte weder in Holland te koomen. Doch te vergeefs. Willem, willende liever het ſeekere geruſt beſitten, als gewapend het onſeekere afwachten, verlaat weder Schotland, en doet Van Loon achterwaars deinſen; beſittende daar op, in vrede, ſyn met het ſwaard gewonnene graafſchap. *Gemelde Scriverius*, 178 *bl.* &c.

VI. DOOD; hy is uit het leven geſcheiden, A. 1223, den 5 Febr en nevens Aleidis, ſyn eerſte bedgenoot, te Rhynsburg (ſie wederom boven, 288 *bl.*) begraven; hebbende 't graafſchap van Ooſt-Frieſland 26 jaaren, en het graafſchap van Holland en Zeeland, 19 jaaren beſtierd. *Barlandus*, &c.

Ondertuſſen gelooven ook eenige Schryvers, dat deeſe Willem, ſyn vader volgende, ſynde getrokken met de kruisvaarders, om het H. Land de Turken te ontweldigen, nevens ſyn kloekmoedige Haarlemieters de ſtad Damiata ſou hebben vermeeſterd. Doch ſie van Damiata en de krygsliſt voor deſelve boven, 32 *en* 51 *bl.*

WILLEM de II;

Den Roomſſen Adelaar met Hollands Leeuw te paaren
In 't veld van ſynen ſchild, moght Willem, jong van jaaren;
Diens inborſt vroegh den oom van Braband droegh ontſagh;
Dat Uitrecht kunde draagt wat fors hem overmagh.
Anjou verliet het veld, en Aaken boog haar ſetel.
Trouwlooſe Fries, wat maakt uw moetwil ſoo vermetel?
Doch de ys-ſchors ſmoort ſyn roem en lyf in bloed en nat,
Daar Rhynlands Heemraadſchap de laatſte ſtraal van vat.

I. VA-

I. VADER; graaf Floris de IV, wiens leven en dood wy boven beſchreven, 88 *bl.*

II. MOEDER; Vrouw Machteld van Lottringen; de dochter van hertogh Henrik van Lottringen, de I deeſes naams, de vierde hertogh van Braband. Deeſe ſtichte, naa 's mans omkoomen, een abdye te Loosduinen, voor de nonnen van de Ciſterciënſer orden; en is ook, A. 1267, in deſelve ter aarden beſteld. *Scriverius*, *Graven*, 189 *bl.*

III. VROUW; Eliſabeth van Brunswyk; A. 1251, overleden, en te Middelburg, in het klooſter der Premonſtranten begraven, A. 1256. *Scriverius*, *in ſyn Aanteekeningen*, vertellende met een, uit *Wilhelmus Procurator*, de brand in haar ſlaapkamer, op de bruilofts nacht, ontſtaan.

IV. KINDEREN; Floris, naderhand hem in de regeeringe gevolgd. Boven, 89 *bl.* Daarenboven (volgens *Meyerus*) Machteld en (volgens *Kuſpiniaan*) Beatrix, van welke ſommige *Schryvers*, met een ongegrond vermoeden, een koningin van Spanje maaken. *Scriverius*, *in deſelve Aanteekeningen*, 224 *bl.*

V. BEDRYVEN; hy is te Leiden gebooren, *Orlers*, *Leid.* 283 *bl.* wierd vaderloos, in het 6ſte jaar ſynes ouderdoms; en ſtond daar op onder de voogdye van ſyn oom, Otto den III, biskop van Uitrecht, en wierd, in ſyn 20ſte jaar tot Roomſch koning gekooſen, A. 1247; ſynde keiſer Frederik de II, door paus Innocent den IV, met den ban geblikſemd, en de reeds verkooſene Roomſch koning, Henrik, de Thuringer landgraaf, tegens Koenraad, (door toedoen van ſyn vader Frederik, mede Roomſch koning) oorloogende, in het belegh van Worms, aan een quetſuir geſtorven. *Mathëus Pariſienſis*, *by onſen Scriverius*, 208 *bl.*

Doch Frederik was niet ter zielen, of deeſe Koenraad (de vader van dien beklagelyken Prins, voor eenige jaaren van my, in een treurſpel, ten tooncele gevoerd) trad onder de oogen van onſen Willem. Keerde ſich met ſyn oorlogsmagten naar Italie, vermeeſterde Napels en Sicilie. Doch het vergif van Manfredus, ſyn baſtaard broeder, verkorte de vreugd van deeſe beſittinge. *Godfried. Chron.* 723 *bl.*

Ondertuſſen was Willem binnen Uitrecht, daar hy, in S. Marienhof, met een ſteen aan ſyn hoofd wierd beſeert. Dat hy ſeer euvel opnam, by eede dreigende des ſtads verwoeſtinge, indien hem de daader niet wierde geleverd. *Scriverius*, *Graven*, 313 *bl.*

Van ſyn wond herſteld ſynde, deed Willem een veldtogt, om, voor hy optrok naar Italie, ſyn land te bevredigen, met de moetwil der oproerige Frieſen in te toomen.

Maar, A. 1256, op den 28 Januar. over toegevroſene moeraſſen willende ryden, brak het ys onder ſyn paard; en wierd daar op, in de ſlyk ſteekende, by Hoogwoude, van de Frieſen doodgeſlagen. *Wachtendorp*, *Rym-chron.* 6 *bl.* doch ſiet ook boven, 145 *bl.*

Voorts heeft hy in s'Gravenhage doen bouwen het paleis, waar af boven, 121 *bl.*

Gelyk, te Heemskerk, tuſſen Haarlem en Alkmaar, een ſlot, het Huis te Marquette naderhand genoemd; van welke mede boven, 221 *bl.* en, ontrent het genoemde Alkmaar, het Huis Toorenburg, ook weder boven, 339 *bl.*

Heeft daarenboven door ſyn broeder, Floris, ook geſtreden tegens Swarte Griet (van welke al mede boven, 241 *bl.*) trachtende naar het beſit van het eiland Walcheren: naa de verwinninge de gevangene wel het leven ſchenkende, doch deſelve ſoo ontblood van klederen naar Vlaanderen weerom ſendende, datſe ſyn genoodſaakt geweeſt, met groen erwteloof en andere ſaamgevlochten kruiden haar ſchaamte te bedekken. *Wilhelmus Procurator*, *by Matheus*, *Analector. IV Tom.* 89 *pag.* Boven by de *Smaadſtraffen*, 329 *bl.*

Doch deeſe twiſt is eindlyk A. 1254, afgedaan, en Swarte Griet heeft het hoofd in de ſchoot moeten leggen; te vergeefs Karel van Anjou, broeder van Ludewyk, koning van Vrankryk, op haar ſyde genoomen hebbende. Ondertuſſen hoe deeſe trotſe koning, Willem beriep tot een veldſlagh; hoe Willem met de ſyne op de geſtelde plaats verſcheen; hoe de bange Karel ging loopen, en hoe de moedige Willem hem vervolgde en verjoeg uit Valencyn; hebt gy heel omſtandelyk weder by onſen keurigen *Scriverius*, op ſich ſelven, 200 *bl.* of in *Goudhoevens Oude Chron.* 313 *bl.*

VI. Dood; op het ys, te Hoogwoude, 27 jaaren oud; gelyk wy ſoo eeven hebben aangeteekend.

WILLEM de III, anders de Goede geſegt.

'T belegh van Zierikzee heeft uwe roem verheven,
Dat vader ſulk een pak verleggen, by ſyn leven,
Van ſyne voegelyk op uwe ſchouders kan.
Den ouden Vlaamſſen Leeuw gaat in uw boeigeſpan,
Die liebaard kropt ſyn wrok, en ſtrykt bedaard ſyn vinnen.

Uit uwen bloede ſiet ge een ry van koninginnen:
Vorſt Willem, die de naam nochtans van Goede *draagd,*
Hoewel van uw gerecht heel Nederland gewaagd.

I. VADER; Jan van Henegouw, de ſoon van Jan van Avennes en Aleidis, koning Willems ſuſter; van welke graaf, de eerſte uit het Huis van Henegouw, boven, 155 *bl.*

II. MOEDER; Philippa, dochter des graven van Lutzenburg; na haares mans dood overleden, en te Valencyn, nevens hem, begraven. *Scriverius*, by *Goudhoeve*, 354 *en* 360 *bl*

III. VROUW; Johanna de Valois, broeders dochter van Philip de VI, koning van Vrankryk; die, naa 's mans overlyden, de wereld verlaatende, is geworden een nonne van de Ciſternienſer order, overleden, A. 1342. *Scriverius*, by *Goudhoeve*, 375 *bl.* behalven *Procurator*, &c.

IV. KINDEREN; Jan, Willem, Lodewyk, Margriet, Johanna, Philippe. *Beka*, *in* 32 *epiſcop.* 105 *pag.*

V. BEDRYVEN; beſtaande hier in;

1. Dat hy Ludewyk de X, koning van Vrankryk, A. 1315, willende de wilde Vlamingen temmen, byſtond, en op de Schelde ſich ter nederſette, doch de koning, wegens het onvoordeelige weer, te rugge keerende, keerde hy mede naar huis; ondertuſſen ten platten lande, met het vuir, veel Vlaamſſe dorpen vernielende. *Mezeray*, *in Lud. Hutinus*, 684 *bl.* behalven *Beka*, &c.

2. Dat hy Philippus de VI, koning van Vrankryk weder hielp, A. 1328, in de Vlamingen te beoorloogen; dat hy deeſe, den 24 van Auguſt. verwon in een veldſlagh, doch niet ſonder lyfsgevaar; van ſyn paard ſynde afgeworpen. *Scriverius*, by *Goudhoeve*, 372 *bl.*

3. Dat hy de Kennemers in hunne voorrechten ſtrafte; toen ſy (die van Holland en Zeeland gewilligh ſchietende) weigerden geld te geven, tot de bruiloften ſyner dochteren, en andere noodſaaklykheden. *Procurator*, by *Matheus*, 218 *pag.*

4. Dat hy den inlandſchen tweeſpalt in Zeeland beſliſte. *Deſelve Procurator.*

5. Dat hy, wegens de geroofde koe, de baljuw van Suid-Holland heeft doen onthoofden; doch over dit verſierde rechtsgeding is boven geſprooken, 270 *bl.* Maar, ſegt *Goudhoeve*, in een byvoegſel (374 *bl.*) gy ſiet het in een ou-

de ſchildery op het ſtadhuis te Valencyn. Dat is het ſelve bewys als dat van Hamel, in Saxen, aan de Weſer. De uitgang haarer kinderen, door den vreemden pyper ſaamen gelokt is immers waarachtigh; want, men ſiet het geval in de glaaſen van haar hoofdkerk uitgeſchilderd. Sie van deeſe glaaſen bewysreden, omſtandelyk ſchryvende, *Schook, in Fabula Hamelenſi.*

VI. Dood; A. 1337, den 7 Juny, aan de gigt overlydende, is hy, te Valencyn, in het graf geſet. *Beka, in 45 epiſc. 115 pag.* na dat weinige tyd te vooren, door biskop Jan van Dieſt, in rang de 45ſte, het ſlot van Vredeland, voor 11000 ponden aan hem was verpand. Boven, 371 *bl.*

Ondertuſſen leefde, in ſyn tyd de Spaarwouwer reus; van welken boven, 174, 276 en 318 *bl.*

WILLEM de IV.

Te dwingen, voor de vuiſt, de Mooren in Granade,
En Uitrecht, datſe ſmeek, demoedigh, om genade;
Is voorſpoed, diens genot de ramp niet heelen magh,
Die (laas!) graaf Willem trof te Stav'ren, in den ſlagh;
Daar hy, voor uit gerukt, geheven uit den ſadel,
Sagh ſmooren, in haar bloed, het gros van Hollands adel.
Daar 't wapen (dat van nieuws, door 't bluſſen ſyner vonk,
In 't graf te ſinken ſtond) in eene poel verſonk.

I. Vader; graaf Willem de Goede, anders de III; wiens bedryven wy ſoo even hebben vermeld.

II. Moeder; Johanne de Valois; van welke ook boven is geſprooken.

III. Vrouw; al by ſyn vaders leven, Johanne, de oudſte dochter van Jan de III, hertogh van Lottringen, Braband en Lutſemburgh; naa Willems omkoomen, in Braband herhuwd.

IV. Kinderen; ridder Daniel van de Poel, by Aaltje van der Merwe, te Geertruidenberg, in onechte geteeld. *Goudhoeve*, 380 *bl.*

V. Bedryven; A. 1338, is hy, met ridderen en mannen van oorloogh, te water, naar Spanje gereiſt, om den koning te helpen oorloogen, tegens de Sarazenen, in Granade.

A. 1339, hielp hy, nevens veel andere Hooge Magten, Eduard

Eduard de III, koning van Engeland, tegens Philipp de VI, koning van Vrankryk, brengende ſyn krygsmagt voor Doornik, Kameryk en Amiens. *Barlandus*, *in Wilh. IV.* behalven *Hocſemius*, &c.

A. 1345, heeft hy de wapenen tegens het Sticht van Uitrecht opgevat; ſelf de ſtad belegerd, en met 13 opgerechte magneelen (boven, 256 *bl.*) beſchooten. Hy is hier ook, met een pyl, aan ſyn hiel gequetſt; doch de ſaak wierd bygelegt; mits dat de borgers, bloods voets en met blooten hoofde, moeſten koomen om genade bidden, en dat een deel van de ringmuir ſou ſyn geſloopt. *Beka*, *in de 47ſte biskop*, 118 *pag.*

VI. Dood; met veel dappre ridderen en vroome wapentuirs naar Ooſt-Frieſland (boven, 93 *bl.*) overſcheept ſynde, is hy, nevens veel Grooten, ontrent S. Olofs Klooſter (boven, 252 *bl.*) op de Suidvenne, in den ſtryd geſneuveld; den 27 Sept. A. 1345. *Beka*, *in gemelden bisk.* behalven *Scriverius*, *Wachtendorp*, *de Gouwenaar*, &c.

WILLEM de V, de Dolle geſegt.

Sie voor u, keiſers ſoon, wat moogt gy gaan beginnen,
Aan 't Moederlyk verderf! het koſt u ſiel en ſinnen.
Ondankb're, vaſt te ſyn (die ſulk een bloeyend erf,
Van s'moeders ſyde wacht) aan 't moederlyk bederf,
Vind onſchuld noch geluk! ô puikroos van Lankaſter!
Uw Willem loopt gevaar, weerhou hem in die laſter!
Geweld betem die vuiſt, die ridders leit in 't ſand,
En hou hem, 't leven lang, gelyk een beeſt, aan band.

I. Vader; keiſer Lodewyk van Beyeren; geſegt de V; A. 1347, van ſyn paard gevallen en overleden, den 11 Octob. in ongenade des paus, Johannes de XXIIſte. Sie boven, 220 *bl.*

II. Moeder; keiſerin Margriet; dochter van graaf Willem de Goede, gehuwd, ontrent A. 1324, aan gemelden keiſer Lodewyk. Boven, 219 *bl.*

III. Vrouw; Machteld, de dochter van Henrik, hertogh van Lankaſter; gravin van Leiceſter; doch by welke graaf Willem geen kinderen heeft verwekt. Sy ſtierf, 4 jaaren naa 's mans overlyden, A. 1381, en legt begraven in het klooſter van Rhynsburg. *Goudhoeve*, 393 *bl.*

IV. Bedryven; in die beſchreyelyke ſcheuringe met

ſyn moeder (waar af, boven, 139 *bl.*) en het gevecht tegens haar (van welke, boven, 220 *bl.*) op de Maas, is hy, hertogh van Beyere, paltsgraaf op den Rhyn, graaf van Ooſtervant en Henegouw, geworden graaf van Holland, en Zeeland, heere van Frieſland; A. 1351. *Goudhoeve*, 388 *bl.*

In ſyn tyd ſyn Woudenburgh (boven, 396 *bl.*) Ruwiel (boven, 301 *bl.*) en meer andere ſloten, door 's vyands oorlogsvuiren, verwoeſt.

In ſyn tyd is het ſlot Vredeland voor 7000 ponden weder afgeloſt. Boven, 371 *bl.*

In ſyn tyd geſchiede het treffen tuſſen die van Bunſchoten en die van Eemenes. Boven, 49 *bl.*

Eindlyk, in ſyn tyd was weder een treffen, ontrent het dorp van Soeſt. Boven, 316 *bl.*

V. DOOD; deeſe Willem, uit Engeland, A. 1358, wederkeerende, (hy was hier aan het hof op een feeſt geweeſt) is ſyn ſinnen byſter geworden. Dus wierd deeſe dolle geſlooten, en in ſyn bewaarnis te Queſnoy, in Henegou, 19 jaaren verſleten hebbende, is hy geſtorven, A. 1377. *Trithemius abbas*, *Chron. Sponhemic.* behalven *Scriverius*, *Goudhoeve*, *de Gouwenaar*, &c.

WILLEM de VI.

Dat my de Beyerſtam niet heeft of hoeft te wraaken,
Betoond myn forſſe moed; diens 's konings tafellaaken,
Den ouden ſchild des ooms, deed heffen uit het graf.
Die 's vaders tuchtheer was, met ſoo geſtrengen ſtraf:
Burgonje hoord, hoe nooit in ſeven jaar ſoo ledigh
De ſeſte Willem was, en liet de ſwager vreedigh,
Ontſiende ſulk een leeuw te tergen, die de tant
Soo diep had ingedrukt te Tong'ren in het ſand.

I. VADER; Albert van Beyere, broeder en voogd van den uitſinnigen Willem. *Johannes à Leidis*, *Origin. Brederod.* 33 *H.* by *Matheus*, *Analector.* *II Tom.* 327 *pag.* Van wiens bedryven boven, 10 *bl.*

II. MOEDER; Margriete van Bryge, een braave vrouw; A. 1386, overleden; naa welke hy het hield met vrouw Alyt van Poelgeeſt (boven, 12 *bl.*) naa haar omkoomen hertrouwende met Margriete van Kleef, graaf Adolfs dochter. Deſe ſonder kinderen. *Goudh.*, 404 *bl.* Van haar word boven geſproken, 175 *bl.*

III. VROU-

III. Vrouwen; eerst Marie, de dochter van Karel de VII, koning van Vrankryk. Deese stierf jong, en sonder kinderen. Daar na Margriet, de dochter van Philip de Koene, hertogh van Burgondie, en graaf van Vlaanderen; haar man veel jaaren overlevende. Ligt te Quesnoy, in Henegouw, by de Jakobyters. *Goudhoeve*, 430*bl.*

IV. Kind; Jakoba, gebooren, A. 1401, uit gemelde Margriet; van welke ongelukkige omstandelyk boven, 152*bl.*

V. Bedryven; 1. Syn oorlogh met den Heer van Arkel; winnende en vernielende Gaspernen (boven, 95*bl.*) Hagestein (boven, 122*bl.*) en Everstein (boven, 84*bl.*) A. 1405.

2. Een anderen oorlogh, tegen syn swager, hertogh Jan van Burgondie en die van Luik; koomende met talryke soudaniers te velde, en slaande de Luikenaars. *de Gouwenaar*, 118*bl.*

In dit gevecht is ook gebleven de ridder, Daniel van de Poel, van welken boven, 388*bl.*

3. Syn versoeninge met Reinoud, hertogh van Gelder. *Goudhoeve*, 427*bl.* aldaar ook spreekende van Reinouds trouwhertige waarschuwinge ontrent graaf Willem, by een vrolyke dronk.

4. De onlust met graaf Albrecht, syn vader, naa 't vermoorden van vrouw Alyt van Poelgeest; terwyl hy de moorders vervolgende, Altena won en ruïneerde. Boven, 14*bl.*

Sou hier seer licht hebben overgeslagen de smaat, hem in Vrankryk aangedaan, in het scheuren van syn servet. Sie boven, 339*bl.*

VI. Dood; A. 1417, den 30 Mey, door een quaale aan syn been, wel eer door een hondebeet verwekt, self met geen snyden wegh te neemen. Hy is te Valencyn begraven, naalaatende de gemelde Jakoba, toen weduwe des hertoghs van Tours, en deselve weder verloofd hebbende aan Jan, hertogh van Braband. *Goudhoeve*, 430*bl.* behalven, *de Gouwenaar*, *Wachtendorp*, &c.

WILLEMEN; Willem is, soo wel als Jan, eertyds een naam van waarde en aansien geweest. Henrik, koning van Engeland, in Normandyen synde gekoomen, om aldaar syn eerste landsdagh te houden, verscheenen 'er veel edellieden, en onder deese seer veel Willemen. Honderd

en thien deeden haar noenmaal in een vertrek, en niemand wierd, als met de naam van Willem, binnen gelaaten. Behalven deese waaren 'er noch veel andere, met die naam, in het Hof, by den koning. *Robertus de Monte, ad Ann.* 1172, by soo dikmaals genoemde *Mathëus, in Dedicatione Analector. IV Tom.*

WILTABURG; dat doorluchtigh kasteel van Pepinus, een verdichte sterkte der Wilten. *Kluverius, Rhynmond. II D.* 40 *bl.* ontrent Uitrecht; verdicht segh ik, terwyl het geheele praatje van de Wilten is verdicht. *Alting. Notit. II Part.* 205 *pag.*

Maar op de ruïnen van dit Wiltenburg sou Uitrecht syn gesticht geweest, en Wiltenburg sou (boven, 360 *bl.*) eerst Antonia geheeten hebben. *Beka in Proœmio*, 3 *pag. Goudhoeve, 2 Divisie*, 23 *bl.* en het sou, als allernaast aan de Friesse paalen leggende, ontrent A. 300, van koning Radbod syn vermeesterd. *Scotanus, Fries. G.* 2 *B.* 55 *bl.* ja, door den keiser Valentiniaan, of liever door de Abotriten (Frankische bondgenooten quansuis; van welke *Junius, Batav.* 9 *cap.* 159 *pag.*) syn geraseerd. *Buchelius, over Heda*, 4 *pag. Junius*, weder, *Batav.* 11 *cap.* 224 *pag.* en *Francis. Ridderus*, in syn *Historischen Hollander*, 25 *bl.*

Voegh hier noch al meer aan. De Wilten of Sclaven waaren ruige saters, geheel onbekende (sekerlyk aan my) kry-gers; welke, uit Engeland verdreven, op den Hollandssen bodem, ontrent Flaardingen souden syn aangekoomen. Seer net aangeteekend! geloof je *Junius* niet? *Batav.* 2 *cap.* 34 *pag. en* 11 *cap.* 223 *pag. en* 17 *cap.* 500 *pag.*

Wegh met die vodden, sonder *regel!*
Aandachte leeser, *steek uw segel*
Aen 't waare van uw Vaderland!
Soo schuift men lompen aan een kant!

Maar ondertussen is het een onbesprooken seekerheid, dat, op deese landstreek, S. O. van Uitrecht, de Roomsse besettelingen, of een burg, of een legerstede (*castra*) ten minsten hebben gehad. Hier aan is niet meer te twyfelen. Maar wie dan de getuigen? de keiserlyke *Geldmunten* en het gebrooken aardwerk, dagelyks door het omploegen hier ondekt. Sout ge daar ook aan konnen twyfelen? *Junius* heeft het opgraven van gemelde saaken bygewoond. *Batav.* 11 *cap.* 224 *bl.*)

Siet

Siet ook *Buchelius*, *in Hedæ* 1 *cap.* 7 *pag.* Doch dit volgende is van my ſelven ondervonden.

A. 1709, den 18 Auguſt. ben ik te Vechten gekoomen, op die wyſe als ik boven verhaalde, 297 *bl.* Het is een gering gehucht, omtrent de Krommen Rhyn. Van de herberg voeteerde ik recht uit, tot by ſchoone ſoomer terwe. Daar ging ik, of liever, ik wierd van een boer geleid, langs een ſmal toepaatje, tot op een omgeploegde bouwakker, voerende de naam van Wiltenburg.

Voorts ſag ik'er eenige menſſen, al kruiſſende, op deeſen akker, ſoeken naar ſilvere en kopere munten van Roomſſe keiſeren, brokkelingen van roode kannetjes, tegelen, oud glas, ringen, en andere ſnuiſteryen; als toen noch op *Jan Vos* denkende en ſyn zedekundigen Aran:

Die naar de goudmyn ſteekt, *moet ſich den arbeid trooſten*!
Die naar de perel duikt in 't parelryke ooſten,
Ontſiet ſich geen gevaar; en ſouden deeſe lien
Het branden van de ſon, om ſulk een ſchat, ontſien?

een ſchat! oude, vermolmde, kenneloofe potſcherven van het oude Romen! ja ſelf verſtond ik van deeſe menſſen, dat noch onlangs geheele wagens met deeſe brokkelingen waaren weghgevoerd; of om van dit hooge bouwland een ſuivere grond te maaken, of (het geen ik liever geloof) om de Roomſſe aloudheden te huis en op ſyn gemak daar uit te pluiſen.

Ondertuſſen echter merkte ik aan,

1. Dat dit akkerveld wel meeſt in het midden en eenigſins naar achteren met oude potſcherven was beſaaid. Een bewys, dat mogelyk, de Roomſſe burg hier is allernaaſt geweeſt.

2. Dat de kopere Penningen meerendeels ſoo vry wat ſyn uitgevreeten; het geen miſſchien noch dagelyks ſal ſlimmer worden, door het ſterk meſten van deeſe grond. Want van gelyken ſyn ook die van het *Huis te Britten* door de ſcherpte van het zeewater aangetaſt.

Doch dit ſoo wel van het gewaande WILTENBURG; ter wiens geheugenis ik bewaar, in myn Boekvertrek, een kopere Galba (boven, 297 *bl.*) een kleenere, doch weghgevreten, keiſer; een koper ringetje: en rood

 voetje

voetje van een pot, geteekend, OFFICIO, *Door plicht*; en alderhande brokjes van ooren, voeten, &c.

WOERDEN; (Worthen, Wordene en Worden, in de *Vergunbrieven*) een ſtad een driehoek maakende met Montfoort en Oudewater, aan den Rhyn, en hebbende een ſlot, A. 1160, door Govert, de 28ſte biskop, geboud om den muitineerenden burger te beteugelen. *Beka*, *in Godefrid.* 55 *pag.* *Boxhorn. Stedeb.* 311 *bl.*

A. 1441, is dit ſtarke ſlot (ſiet het hier, volgens *Rochmans* afteekeninge, behalven dat gy het, van een andere ſyde, in *het Stedeboek* van den Heer *Blaeuw* ſult vinden nevens de ſtad) van Philippus, hertogh van Burgondie ingenoomen. *Mathëus*, uit *Meyerus*, *in Notis ad Amisfurt.* 297 *pag.*

A. 1488, is het ſelve ſlot, by nacht, met ladders beklommen en ingenoomen, doch, naa een verdragh weder overgegeven, door de burg-graaf van Montfoort. *Boxhorn.* noch eens, *Stedeb.* 311 *bl.*

A. 1490, gaf de graaf van Montfoort deeſe ſleutel van Holland, aan den Hertog van Saxen (van welken, *bl.*) na dat deeſe, nevens de Hollanders, de ſtad Montfoort had belegerd. *Goudhoeve*, 545 *bl.*

Doch, A. 1296, was Woerden de Graaflykheid van Holland al ingelyfd; ſedert 't verjagen van Harmen van Woerden, uit den lande, na de moord van graaf Floris de V. *Goudhoeve*, 89 *bl.*

Op dit als onwinlyk ſlot heeft ook, eenigen tyd, geſeeten de gevangene Ammirant van Arragon, na de vermaarde Slagh van Vlaandere, A. 1600. *Parival*, *Vermaak van Holl.* 17 *cap.* 147 *bl.*

A. 1706, den 26 Junii, kreeg ik gelegenheid om van buiten het ſelve te beſchouwen, en, ſoo veel myn geringe Teekenkunde toereikte, op het papier te brengen.

Voorts, die noch al meer van dit ſlot te Woerden wil weeten, gaa by *Junius*, 17 *cap.* 495 *pag.* en weder, 18 *cap.* 516 *pag.* *Alting*, *Notit*, *II Part.* 210 *pag.*

HARMEN VAN WOERDEN, wel de wreedſte en vinnigſte vyand van de gevangene graaf Floris de V; gevende hem, in ſyn weedom, ſlechts de aarde tot ſyn bed, en een blok tot een oorkuſſen. *Mathëus Voſſius*, *in het* 4 *B. ſyner Jaarboeken*, &c.

En door een dienaar hem doende, met ſcherpe gerſte, ſyn aangeſicht en borſt in ſtukken wryven. *Montanus*, *in ſyn Amſtel-*

Het SLOT te WOERDEN,
op haar slinker zyde te zien.

J. S. F.

H

ſtelheeren, *Beſchryv. van Amſteldam*, 2 *B.* 7 *H.* 90 *bl.* behalven *Mathëus Voſſius* en de *Rymſpiegel*, by meermaalen aangetogene *Alkemade.*

Maar, wat nu ſyn dochter aangaat, daar meen ik niet meerder af te ſpreeken. Ga naar boven, en lees 354 *bl.* doch echter hebt ge luſt haar noch eens te hooren jammeren; ſie daar komtſe, met de woorden, haar van de ridder *Hoofd*, op de tong gelegt:

Neen, neen! ik weet het wel. Wie dat my komt te aanſchouwen,
Dien ſchiet voort in 't gedacht: dit 's eene van de vrouwen,
Die 's Roomſſen konings ſoon... ô ſmart! ô droefheid! ach!
Graaf Floris; dat nu op de koning Willem ſagh!
De ſchaamt, vol hartſweer, ſou een vloed van traanen dringen,
Uit ſyn genadigh oogh en deeſe woorden wringen
Uit ſyn oprechte tong: Hoe ondiep ſchiet in 't bloed
De deugd haar wortel! ſoon, dan geen ſoon naar 't gemoed,
Maar die my naar den vlees alleen beſtaat, niet nader,
En, in het beſte deel, verloochend uwen vader!
Ik hiel een andre wegh, toen 't vliegende gerucht,
Myn loffelyke naam uitbromde door de lucht,
Soo dat daar meê bekoord de grootſte van der aarden,
My riepen om de ſtaf van 't Roomſſe ryk te aanvaarden.
Men geef aan 't jeugdigh bloed en top van ſtaat wat toe,
De ploegh is voor geen Spaans genet gemaakt? maar hoe?
Verkrachten? een gehuwde? een welgeboore vrouwe?
Een dochter van ſyn vriend? een lief van ſyn getrouwe?
Uit minnedulheid niet, maar om de rauwe ſmaak
Van een gulhartigh woord? en dat een boel tot wraak?
Hoe ſoud, gy graaf, hier op uw vader antwoord bieden?
Hoe anders dan met van ſyn aangeſicht te vlieden?
Gelyk gy ſeker ſoud, ten ſy gy, onberaên,
En eer en ſchaamt gelyk ter aarde had gedaan,
Op d'ongelukkige uir, die, bitter te vernuwen,
Den grond leid om all' myn elenden op te ſtuwen.
Wat is het ſterffelyk geſlacht ook ſwak en broos!

WORKOM; de hoofdſtad van het landſchap Altena, aan de ſlinker ſyde van de Merwe of Maas- en Waal; in het geſicht

ſicht van het Huis te Loeveſtein, waar af boven, 209 *bl.* *Boxhorn. Stedeb.* 299 *bl. Guicciardin. Belg. Foeder.* 3 *Part.* 128 *pag.*

A. 1511, hebben de Gelderſſe deeſe ſtad vermeeſterd; ſy by nacht, met leeren de veſten beklimmende, de burger onachtſaam ſynde in het waaken. Hier wierd de graaf van Hoorn gevangen, die, voor groot geld, ſich ſelven en ſyn onderdaanen was genoodſaakt te verloſſen. *Boxhorn* wederom, 299 *bl.*

Het heeft de graven van Hoorn toebehoort tot aan het jaar 1600, waar in de weduwe van de onthoofde graaf van Hoorn (van welke ook boven, 272 *bl.*) weinigh voor haar dood, het ſelve, nevens de heerlykheid van Altena, aan de H. H. Staaten verkocht. *Boxhorn* noch eens, 299 *bl.*

Hier ontrent is het ſlot Altena, van Albert belegerd. Boven, 14 *bl.*

WOUWDE; een Ridder-hofſtede of Heeren-huis, in Z. Holland, in de Riederwaart, of het land van Yſſelmonde; wiens ruige grondſlagh, van 40 of 50 voeten in ſyn kruis, ſynde rond, buiten dyks noch is te betaſten. *Oudenhove, Z. Holl.* 251 *en* 413 *bl. Boxhorn. Stedeb.* 95 *bl. Junius, Batav.* 19 *cap.* 556 *cap. Meurs, XVII Provinc.* 2 *D.* 455 *bl.*

WOUWDEN; *Nemora* en *Luci*; boſſchen tot de godendienſt en de landsdagen behoorende; van welke boven omſtandelyk genoegh, 36 *en* 246 *bl.*

WOUDENBERG; een dorp in het Sticht, ontrent Scherpenzeel, en onder Amisfoort: wel eer hebbende gehad een deftigh ſlot, wiens ruïnen, noch eenigſins, ontrent de kerk, overende ſtaan. *Theod. Verhoeven, Amisfurt.* 38 *pag.* uit een *Byvoegſel van Bekaas Chron. op het jaar* 1352.

Was door Jan de II, graaf van Kuilenburg, gebouwd. *Slichtenhorſt, Geld. G.* 1 *B.* 55 *bl.*

A. 1352, ſynde verkocht, wierd het A. 1353, naa een hard belegh van 17 weeken, door Jan, de 47ſte biskop van Uitrecht, gewonnen en geſloopt. *Deſelve Slichtenhorſt*, 7 *B.* 138 *bl. Scotanus, Frieſſe G.* 6 *B.* 185 *bl.*

Het Huis te WULVEN, *Luporum caſtrum*, of liever *Undarum*, Gulven; volgens haar wapenſchild, ook onder de *Geſichten* van *Rochman*, gelegen in het Sticht, tuſſen het dorp Houten en de wydvermaarde Luſtplaats, Heemſtee, niet heel verre van Jutfaas. Is door Jan, de 47ſte biskop vernield.

Beka,

Beka, in Johanne, 118*pag.* doch naderhand vernieuwd, en gekoomen aan de Renessen, en weder naa weinige jaaren, by aankoop, aan den Heer, Wouter van Krajestein, die ook dit Huis vernieuwde. *Buchelius, ad Hedæ Joh. IVde biskop*, 251 *bl.*

Z.

Ik heb iets in de letter T, ontrent onse Taal, in haare spellinge durven seggen; onaangesien ik my daar niet heel seer aan verbind. Laat ons eens heden hier vreedsaamlyk van deese letter redenkavelen.

Gelyk gy boven hebt gesien, daar is de Q behouden, alhoewel men deselve met een KW gevoeglyk had konnen uitdrukken. Maar ik heb dat Jonker Haripon overgelaaten; in *het Toonneelspelletje* van *de Belachelyke Hoofsche Juffers*, swetsende in deeser voegen:

'K heb in de Dichtkonst groote greepen;
'K weet waar men è of ò moet streepen;
De Q, die ruk ik uit syn stee,
Als lubber van het A. B. C.

Dit van de Q; nu van de Z. Ik meen dat de *Taalkundige* daar in niet verschillen, dat wy alleenlyk 20 letteren tellen. De W is immers geen bysondere letter, maar een verdubbelde V; De X gewisslyk een Griek; en wy konnen deselve in Saxen, Hexen, Blixem, Boxvoet, &c. gemaklyk uitvagen, met daar weder inplaatsende KS. Hier hou ik de syde van den Heer ANDRIES PELS; by my, ontrent deese Liefhebberyen, de Letterkrans met meerder recht verdienende als die sich heden. . . . Maar, ei lieve, swygen best! *crabrones non irritandi, vipera non provocanda*: Siet *de Genoemde*, in *het Bericht voor syn Horatii Ars Poëtica.*

Ondertussen is de Z mede niet een Griekse letter? bestaat haar kracht niet in de letteren TS? sou ik, in het Latyn niet *miser* (elendigh) maar *mizer* moeten schryven? gebruikt de Nederlander dan deese letter anders als de Grieken of Latynen? maar, met wat recht? om *sullen* (glyen) van *zullen* (een helpwoord) wel te onderscheyen?

Doch dit geschil sal ik noch niemand ooit beslissen; en daarom sou ik, sonder een koorts op de hals te haalen, durven schryven: *See*, *Seeland*, &c. gelyk ook *Suiden*, *Sutsen*, &c. overal bykans in dit werkjen is geset.

Maar

Maar laat ons hier van afſtappen, niemand moeylyk maaken, en, met noch eenige weinige ſaaken te verhandelen, de Griekſe Zeta tot onſe woorden overbrengen.

ZEE; van welke ook al is geſprooken, in de *letter W*: ontrent Water, 377 *bl.* en Watervloeden, 378 *bl.* teweeten;

1. Datſe, door afgryſlyke ſtormwinden voorgeſtuwd, tuſſen Doever en Bologne, Vrankryk en Engeland heeft van een geſcheurd. *Van Leeuwen, Leid. Nader Bewys*, 584 *bl. en Batav.* 46 *bl. De Handveſt chron.* &c.

Bewys. Het gebergte; aan weêrſyden kryt, en aan weêrſyen by de zee, ſeer ſteil en als doorgekloofd, en aan de landkant allenskens vlak en ongevoeligh opgaande. *Verſtege*, 2 *H.* 13 *bl.*

2. Datſe, door ſtormen opgeſet, heeft geloopen tot aan de veſten van Uitrecht. Boven, 362 *bl.*

3. Datſe, in Braband, tot aan Tongeren is opgedrongen. Boven, 338 *bl.*

4. Datſe, in Weſtfalen, ſtuitte by Teklenburg. Boven, 337 *bl.*

5. Datſe, tuſſen Groningen en Ooſt-Frieſland, het booſe water, de Dollaart verwekte. Boven, 378 *bl.*

6. Datſe de Dortſſe Waart, ſoo een ſchoonen weelige landſtreek, op eene nacht verkeerde in een groote waterplas. Boven, 64 *en* 82 *bl.*

7. Datſe, in Frieſland de ſoogenaamde Suider Zee uitmaakte. Boven, 331 *bl.*

8. Datſe, van de ſoom van Frieſland, Ooſt-Frieſland, het Sticht van Bremen, &c. de eilanden maakte; teweeten, Teſſel, Eyerland, Vlieland, Ter Schelling, Ameland, Schiermonk-ooge, Boſch, Rottum, Borchum, Juiſt, Norderwey, Baltrum, Langeroog, Spykeroog, Wangeroog, &c. *Montanus, in de Beſchryv. van Amſteld.* 1 *D.* 1 *B.* 16 *bl.*

Bewys. De Frieſſe Watten; ſynde deeſe niet anders als een ſandplaat, of de rugh van de landſtreek, onder het water begraven. *Kluverius Rhynmond.* 2 *D.* 23 *H.* 248 *bl.*

Voorts mogen deeſe, door het binnenlands vaartuigh, in haare doorſnydingen, alleen op ſeekere tyden bevaaren worden: want ſoo ras word de oceaan met den ebbe niet weghgeſleept, of alle ſchepen ſtaan op het drooge; en het ſcherpſte geſicht kan ter nauwernood het te rugh-deinſend water bereiken. *Dio*, 54 *lib.* 543 *pag.* ſpreekende van Druſus en ſyn

ſcheeps-

ſcheepsvloot. *Plinius*, *Hiſt. Nat.* 16 *lib.* 1 *cap. de Cauchis.* Waar uit weder word geleerd, dat al ten minſten, voor deeſe *Plinius* (ſie hem wederom, 4 *lib.* 13 *cap.*) XXIII eilanden, van Jutland af tot aan den eerſten Rhyndeur ſyn geweeſt.

Niettemin moet de Leeſer weeten, dat, voor 400 jaaren, Texel min of meer aan Wieringen noch was vaſt gehecht. *Junius*, *Batav.* 3 *cap.* 67 *pag.* *Boven*, 335 *bl.* gelyk de eilandekens, Urk en Ens, met Overyſſel, wel eer ſeer vroeg, echter ook eene landſtreek ſyn geweeſt. Boven, 369 *bl.*

Naderhand is de grootſte veranderingen gekomen, ontrent het Kreiler Boſch en de engte tuſſen Stavoren en Enkhuiſen. Boven, 183 *bl.* Doch dit raakt de Suiderzee of het Fliedermeer, A. 17, naa s'Heeren komſt, tot op de Frieſſe kuſten al bevaaren, van Germanikus. *Van Leeuwen*, *Batav.* 46 *bl.* Sie van de Suiderzee weder boven, 331 *bl.*

ZEELAND; van welke dit het ſpreekwoord van de ſpytige Brabanderkens:

Holland, bolland,
Zeeland, geen land;
Ik hou het metten hey kant.

Van deeſe ſchryven wydluſtigh, *Eindius*, *Reigersbergen* en *Boxhorn*, by *M. Smallegange*, *in de Nieuwe Chronyk van Zeeland*; en daarom ſullen wy niet diep in dit Landſchap treeden; maar alleenlyk, ſonder veel talmen, aanwyſen wanneer het ſelve, door de woede der watergolven, in eilanden is verdeeld. En ſie daar, ik begin!

Niemand, van onſe Neerlandſſe landſtreek de minſte kennis draagende, ſou konnen loochenen, dat Vlaanderen, Zeeland en Holland (met de algemeene naam van Frieſland langen tyd gedekt. Boven, 94 *bl.*) nevens Frieſland, wel eer, ſonder eenige inhammen of ſcheuringen, doorgaans ſyn aan malkanderen gehecht geweeſt. *Van Leeuwen*, *Leid. Nader Bewys*, 584 *bl.*

Want men weet, dat eertyds Zeeland alleenlyk, door de gracht van keiſer Otto was geſcheiden; ik ſegge, de Hond, waar af boven, 259 *bl.*

Maar, A. 1377, den 1 Novemb., heeft een geweldige Watervloed gemelde twee landſchappen van een geſneeden, en Zeeland van een vaſt land tot eilanden gemaakt. *Smallegange*, 1 *D.* 2 *B.* 2 *H.*

Voeg by deeſe de Vloed van A. 1421; niet alleenlyk 72 dorpen wegvoerende, maar by naar geheel Zeeland en Suid-Hol-

Holland overſtroomende. Boven, 82 *en* *bl.* behalven *Gabbema*, *Watervloed.* 147 *bl.*

En wel byſonderlyk is DUIVELAND, A. 1530 op den dagh van S. Felix, tot ſeer groote ſchade van menſſen en beeſten ondergeloopen; naderhand echter met groote moeite en koſten herſteld. *Gabbema*, 223 *bl.* behalven *Smallegange.*

Soo is SUIDBEVELAND (wel eer het grootſte en nu een vry kleener eiland) A. 1532, geheelyk overſtelpt; de ſtad Borſele jammerlyk verdrinkende, en de ſtad Romerswale wordende een eiland, van dit Suidbeveland geheelyk afgeſcheurd. *Smallegange.* 1 *D.* 3 *B.* 4 *en* 10 *H.*

In deeſe watervloed was ook NOORDBEVELAND ten eenemaale met wateren overdekt; waar af de toren van de ſtad Kortgene, en die van eenige dorpen noch heden ſyn beklaaglyke gedenkteekenen. *Smallegange*, 1 *D.* 5 *B.* 4 *H.*

A. 1570, op den 1 Novemb. heeft Zeeland ook niet weinigh laſt geleden. *Bor. en Hoofd*, *by Ger. Brand*, *Daghwyſer*, 571 *bl.* *Gabbema*, *Watervloed.* 251 *bl.*

Doch alle deeſe verdronken plaatſſen koomen al meer en meer voor den dagh, en worden, aan alle kanten, met ſwaare dykkagien beveiligd. Siet de allernieuwſte *Landkaart* van *het Graafſchap Zeeland*, by meergenoemde *Smallegange.*

Soo dat Zeeland, niet ten onrechte, haar ſwemmende Leeuw, ſoo op de Medalien als op de Geldmunten, doet uitroepen: LUCTOR ET EMERGO; ik worſtel en ontſwem. *Medal. Hiſtoris.* 47 *bl.* doch weder, 10 *bl.* hebt gy een Legpenning van A. 1570, vertoonende op de eene ſyde haar Leeuw, en rondſom deeſe woorden: BENEDICITE MARIA AC FLUMINA DOMINO, *gy*, *zeeën en rievieren*, *ſegend den Heere:* en op de andere, een verdronken ſtad, tuſſen 2 winden, geteekend: A CVNCTIS HOSTIB. NOS REDDE SECUROS. *Maak ons geruſt*, *wegens alle vyanden.*

Voorts dit ſoo verre van Zeeland; dat het ongeluk heden heeft gehad van haare *Smallegange* te verlieſen; welke, op een byſonder blad, van ſyn Chronyk geſcheiden, een *Tweede Deel* van dit werk beloofde, de *Saaken* van *Staat* en *Oorlooge*, voornaamlyk onder de Zeeuwſſe Graven ſullende begrypen. Dit komt me PIETER VAN LOO daar ſeggen; een man, dien ik, (ſchoon hy nooit aan een *Akademi*-tabbaard gerooken heeft, en alleen in ſyn moedertaal de Schryveren moet opſlaan) echter in het Europeeſſe *Hiſtoriaal* veel opgeblaaſene Waan-weeters verby ſie ſtreeven.

IN

IN ZEE DRAAGEN; een overoude Hollandſſe Gewoonte, ons by geſchrifte gelaaten van *Herkmans*, *Zeevaarts Lof.* *Heemskerk*, *Batav. Arkad.* 28 *bl.* en *Kats*, *Spiegel der Oude en Nieuwe Tyd*, 1 *D.* 17 *bl.*

De maats nooden hunne vryſters in de Meytyd, naar de zeeſtrand, alwaar ſy dan deeſe onnoſeltjes onverhoeds aangrypen, opneemen en in zee draagen. Hier op deſelve weder naar de duinen tortſſen, omſe daar om en tom te wentelen, en, tot een ſpels beſluit, met ſand te ſouten.

Een onguire wulpsheid, die ſomwylen ook wel een beklaagelyken uitſlagh heeft gehad. Voorbeeld. Een jonge gravinne van Egmond, in dit wilde worſtelen, met ſekere Duitsche graaf, haar bloote boeſem beſeerende, aan het geveſt van ſyn degen: want op de ontſteltenis volgde een quaadaardigh bloed, de kanker, een quyning; en die ſloot met de dood. *Heemskerk*, noch eens, 32 *bl.*

Maar, gy moet ook *Kats* eens hooren vertellen, aangaande dit woeſte kattenſpel:

Ik quam eens treden op de ſtrand,
Daar ik veel jonge lieden vant;
Ik ſagh'er ſes of ſeven paar,
Den eenen hier, den geenen daar;
Maar boven al ſoo was'er twee,
Die gingen veerdigh naar de zee,
Een ieder had een jonge maagd,
Die hy tot in het water draagd,
En of de vryſter vreeſe kreegh,
Ja ſchier van angſt ter neder ſeegh,
Ook hem, met bleeke lippen, badt,
Noch ging hy dieper in het nat,
Tot dat het water werd geſien
Tot aan, ja boven haare knien: &c.
Ten leſten als de jonker ſagh
Dat hy niet hooger op en magh,
Soo keerd hy weder naar het droogh;
Want hy ſagh traanen in haar oogh:
Maar ſtraks ſoo loopt hy van de ſtrand,
En trekt haar naar het mulle ſand;
Hy leit haar op een hooge duin,
En rolt dan van een ſteile kruin,
Tot onder in het laage dal,

En daar eens weder even mal,
Hy sout haar in het gulle sand,
En strooit het stof aan alle kant,
Hy laat niet af, hoe dat sy wykt,
Soo dat sy naauw een mensch gelykt.

Het selve gedenkt ook elders syn *Herdersklacht*, aangetogen by bovengemelden *Heemskerk*.

ZUTPHEN; volgens *Pontanus*, Zuidveen of Suiderveen in tegenstellinge van een polder, geheeten Noordveen; is een stad van de Usipetes, in een graafschap, ook geheeten Zutphen.

Het land wierd een graafschap, A. 856. *Slichtenhorst*, *Geld. G.* 14 *B.* 64 *bl.* Maar de stad is gelegen aan den Yssel; heeft een oude kruiskerk, A. 1105, al vernieuwd. Doch sie van haar, aangaande haar Raadshuis, Hoofdgebouwen, Oorlogsrampen, Ongelukken, &c. onsen soo even genoemden *Geldersman*.

Van de Usipetes spraken wy, boven, 373 *bl.* doch sie mede de *Handvest chronyk*, 2 *D.* of 3 *B.* 11 *H.* 30 *bl.*

ZWENTIBOLDUS; of Zundebaldus, of Zundibolchus (want, volgens *Buchelius*, word het op veelerhande wysen geschreven) by *Æmilius* geheeten Vendaldus; de soon van den keiser Arnulphus, by een adelyke dochter, buiten huwelyk. Van syn vader gemaakt koning van Lottringen. Wegens syn milde giften ontrent de Geestelyken, van deselve naderhand in het getal der Heiligen gesteld. Reeds genoemde *Buchelius*, *ad Hedæ Gregor. Tert.* 40 *pag.* u self gevende, 63 *pag.* een *Bevestingbrief* van deesen Zwentibolchus; geteekend, op den 24 Junii, 1390, het tweede syner regeeringe.

EN HIER MEE SLUIT HET WERK. GY SCHRIFTEN LAAT U DRUKKEN;
GAAT HEEN: DOCH ALS GY SYT VOLTOOIT EN IN EEN BAND,
DENK VRY HET SAL U GAAN ALS ALL MYN ANDRE STUKKEN,
WAT HEEFT DE NYD DAAR NIET WEL OP GELEKKERTAND:
DOCH HOU U STIL; GELYK DE DOGG, DIE SICH LAAT QUELLEN,
EN HOORD DE KEFFERTJES NIET MEERDER ALS HAAR BELLEN.

E I N D E.

BLADWYSER,

in de gedaante van een

LANDCHRONYK.

A. 500.

506, *ZOu* Oud Haarlem , *het ſlot by Aſſumburg*, *ſyn geboud.* 126

A. 600.

618, *overleed Jan van Arkel*, *de ſoon van eene der* 4 Heemskinderen. 21
664, *is overleden* Geertruid , *en namaals onder de Heiligen geſteld.* 98
678, *wierd* Radbod *van de Noormannen overweldigd*, *en weder los gelaaten.* 273
682, *ſyn de* Deenen *naar Neerland opgetrokken.* 55
690, *is* Wilebrord *gekomen in Nederland.* 286

A. 700.

717, *wierd* Radbod *geſlagen van Karel Martel.* 273
719, *overleed* Radbod, *krankſinnigh.* 273
730, *word van het Huis* Adrichem , *buiten Beverwyk*, *gewagh gemaakt.* 8
734, *wierd het beeld* Ermenſeul, *door Karel Martèll omvergeworpen.* 157
736, *overleed* Wilebrord , *de eerſte biskop van Uitrecht.* 34
740, *is het vervallene* Limmen , *door Radboud vernieuwd.* 204
760, *wierd* Schorel *vernieuwd*, *en met een ſchool verrykt.* 312
784, *is* Heukelom *by de Schryvers al bekend.* 137
791, *overleed* Radboud, *de eerſte heer van Egmond.* 80

A. 800.

800, circumcirca, *quamen de* Noormannen , *als byen*, *in*

A. 1100.

A. 1100.

1301. *ſneu-*

1340, *houde*

1371, *over-*

1559, *sloeg*

DRUKFOUTEN,

dus te verbeteren.

Pag. 4 Reegel 8 ſtaat terwyl zy de Naamreeden, leeſt, terwyl gy de Naamreeden.

11 Reegel 4 (van onderen,) ſtaat *Horteum*, leeſt, *Horreum*.

13 Reegel 13 ſtaat, *dit op myn waarde let*, leeſt, *die op myn waarde let*.

20 Reegel 4 (van onderen,) ſtaat Arkel wapen, leeſt, Arkels wapen.

27 Reegel 7 ſtaat Batayieren, leeſt, Batavieren.

28 Reegel 16 ſtaat A. 1376, leeſt, A. 1371.

30 Reegel 11 ſtaat *de droes ſal in haalen*, leeſt, *de droes ſal u haalen*.

33 Reegel 10 ſtaat *eeuwgerechten*, leeſt, *eeuwsgerechten*.

51 Reegel 12 ſtaat *De ſang klinkt*, leeſt, *De ſaag klinkt*.

52 Reegel 2 ſtaat *Hegenitzitin*, leeſt, *Hegenitz. Itin.*

64 Reegel 11 ſtaat 6 ſaaken, leeſt, 9 ſaaken.

77 Reegel 20 (van onderen) ſtaat Ook ik *Wilhelmus*, leeſt, Ook is *Wilhelmus*.

81 Reegel 18 en 19 ſtaat ſon- traanen, leeſt, ſonder traanen.

90 Reegel 14 ſtaat overheerd, leeſt, overheerde.

93 Reegel 27 en 28 ſtaat *Theſau- Grammatico Criſicus & Archologicus, Georgii Helkeſii*, leeſt *Theſaurus Grammatico-Criticus & Archologicus, Georgii Hikkeſii.*

94 Reegel 7 (van onderen) ſtaat *amplicandæ*, leeſt, *amplificandæ*.

101 Reegel 4 ſtaat A. 1351, leeſt, A. 1356.

110 Reegel 17 ſtaat gavel, leeſt, glavie.

152 Reegel 12 ſtaat Henrik de VI, leeſt, Henrik de IV.

155 Reegel 4 ſtaat A. 1697, leeſt, A. 1297.

169 Reegel 22 ſtaat oorvyf, leeſt, oorvyg.

186 Reegel 22 ſtaat de Hr. Witter van ter Aa, leeſt, de Hr. Adriaan Wittert van der Aa.

213 op de Print ſtaat Het HUIS te MAARSSEVEEN, leeſt, Het HUIS te MAARSSEN.

——— Reegel 10 (van onderen) ſtaat Hr. Nierop, leeſt, Hr. Lokhorſt.

Het overige laaten wy aan den beſcheidenen Leezer.

BERICHT

AAN DEN

BOEKBINDER

Om de Figuren te plaatſen.

le deeſe Plaaten moeten dubbeld toegevouwen, en met ſtrookjes geplakt, ingezet worden.

I. Schijnvoet inv: et fec:

